THOMAS MANN

Iosif și frații săi

Vol. III

Iosif, Hrănitorul

Iosif, Hrănitorul

PRELUDIU ÎN CINURILE ÎNALTE

În cercurile şi cinurile înalte domnea pe atunci, ca totdeauna în situaţii asemănătoare, o satisfacţie blîndă, dar acidă şi o discretă bucurie răutăcioasă, împărtăşite doar în întâlnirea privirilor, strecurate pe sub gene cuvios plecate, şi prin gurile ţuguiate dezaprobator. Iarăşi fusese trecută măsura, istovită îndurarea, dreptatea se vădise necesară şi, foarte împotriva Dorinţei şi Planului, sub presiunea imperiului severităţii (înainte de care, într-adevăr, lumea nici nu putuse fiinţa, deoarece pe terenul mult prea moale al blîndeţii, doar, şi al milosteniei, tot nu putuse fi ridicată), Nenumitul s-a văzut nevoit, în maiestuoasă amărăciune, să intervină şi să înlăture răul, să prăbuşească, să distrugă, să le facă întîi toate una cu pămîntul ca pe vremea Potopului, ca în zilele ploii cu pucioasă, cînd marea de leşie înghiţise oraşele păcătoase.

Ei, recunoaşterea necesităţii justiţiei nu a fost de asemenea stil şi amploare, nici atît de grozavă ca în vremea marelui acces de căinţă şi a înecului general, şi nici măcar ca în acele vremuri în care doi dintre ai noştri aproape că au trebuit să plătească o nemaipomenită vamă, din pricina simţului estetic pervertit al celor din Sodoma. Nu chiar omenirea toată a ajuns în iad ori în gropniţă din pricina asta, nici măcar o parte din ea, care-şi greşise, destrăbălîndu-se, drumul, ci a fost vorba de un exemplar izolat al seminţiei, ce-i drept deosebit de frumuşel şi îngîmfat, deosebit de încărcat cu înaltă preferinţă, solicitudine şi vaste planuri, de am tot fost zădărîţi cu el — în urma unui raţionament năstruşnic, preabinecunoscut în acele cercuri şi cinuri, şi care stârnise din totdeauna amărăciune acolo — dimpreună cu aşteptarea, defel neîndreptăţită, că foarte curînd Acela ce făcuse raţionamentul jignitor şi trecuse la executarea lui va avea parte de amărăciune. „Îngerii, aşa sunase raţionamentul, sînt creaţi după chipul nostru, dar nu sînt rodnici. Animalele, în schimb, ca să vezi, sînt rodnice, dar nu sînt după asemănarea noastră. Vrem să-l creăm pe om, — după chipul îngerilor şi totuşi rodnic!“

Absurd. Mai mult decît inutil, adică greşit, izvorît dintr-un capriciu şi purtînd în sine căinţă şi amărăciune. Nu eram „rodnici“, asta, fireşte, nu. Eram şambelani ai luminii şi totodată curteni discreţi, iar povestea că am fi intrat cîndva la fiicele

oamenilor a fost o bîrfă neîntemeiată a lumilor. Dar cîntărindu-le pe toate, cît şi orice semnificaţii secundare interesante şi supraanimale ar putea cuprinde acel avantaj animal, calitatea „rodniciei“, — despre noi, „sterpii“, tot nu s-ar putea spune că am bea nedreptatea, ca apa, iar Nenumitul va vedea cît de departe va ajunge El cu seminţia Sa de îngeri fecunzi, poate chiar pînă la înţelegerea că o atotputernică stăpînire de sine şi o înţeleaptă grijă de a se feri de necazuri ar fi socotit potrivit să lase pe veci neschimbată cinstita noastră existenţă.

Atotputernicia şi neîngrădirea în iscarea, gîndirea pînă la capăt şi facerea prin simpla rostire: „Să fie!“ au avut fireşte riscurile lor — nici înţelepciunea supremă n-ar putea să fie întru totul la înălţimea lor şi să ajungă, în toate cazurile, pentru a preveni erorile şi, cele mai categorice inutilităţi în exercitarea acestor calităţi absolute. Din curat neastîmpăr, curată sete de acţiune, din simpla nevoie de a vedea „după asta, şi astălaltă“, „după îngeri şi animale, şi animalul îngeresc“, Nenumitul s-a încurcat în nechibzuinţă, şi-a creat o fiinţă vădit nesigură şi stânjenitoare — de care, după aceea, tocmai pentru că era o incontestabilă greşeală a creaţiei, şi-a mai legat, cu venerabilă încăpăţânare şi în mod cu totul deosebit, inima Sa, acordîndu-i o atenţie ce a jignit toate cercurile.

Oare Nenumitul să fi ajuns numai de la Sine şi cu totul pe proprie socoteală la această neplăcută zămislire? Prin cercuri şi ordine circulau presupusuri ce negau, pe sub mînă, şi la adăpostul ei, această independenţă — bănuieli nedovedibile, dar pe care le sprijinea foarte bine probabilitatea după care toate s-ar trage dintr-o sugestie a marelui Semael, care, înainte de bubuitoarea sa cădere, se aflase în imediata apropiere a Tronului. Insinuanta şoaptă i se potrivea leit — şi anume de ce? Pentru că el avusese interesul să realizeze Răul, gîndul lui cel mai intim, pe care în afara sa nu-l nutrea şi nu-l cunoştea nimeni, şi să-l işte în lume, şi pentru că îmbogăţirea repertoriului lumii, prin adăugirea răului, nici nu era posibilă în vreun alt fel decît, tocmai, prin facerea omului. La animalele rodnice nici nu putea fi vorba de Rău, marea idee a lui Semael — iar la noi, sterpe chipuri dumnezeieşti, şi mai puţin încă. Pentru ca Răul să apară pe lume, fusese necesară exact această fiinţă, pe care, după toate presupunerile, Semael o propuse acolo: o fiinţă asemenea Domnului şi, totodată, rodnică, adică omul. Şi nu trebuie să fi fost aici nici măcar o vicleană înşelare a Atotputerniciei creatoare, în măsura în care

Semael, grozăvindu-se cum îi era obiceiul, n-ar fi trecut sub tăcere consecinţa creaţiunii recomandate, adică apariţia Răului, ci ar fi anunţat-o sălbatic şi direct, — este adevărat tot după presupunerea cercurilor — arătînd importanta creştere a vitalităţii ce va afla prin aceasta fiinţa Creatorului: ajunge să ne gîndim la exercitarea graţiei şi milosteniei, la judecată şi condamnare, la apariţia meritului şi vinii, a răsplatei şi pedepsei — ori, mai bine, pur şi simplu, la iscarea *Binelui*, legată de cea a Răului; deoarece pe atunci Binele a fost nevoit să aştepte, în sînul posibilităţilor, antiteza sa, înainte de a-şi putea dobîndi existenţa, cum, dealtfel, Facerea se întemeiase esenţial pe despărţire şi chiar începuse, deîndată, cu despărţirea luminii de întuneric, astfel încît Atotputernicia nu acţiona decît consecvent, purcezînd de la această despărţire foarte exterioară la întemeierea lumii morale.

Părerea că acestea vor fi fost argumentele cu care marele Semael va fi măgulit Tronul şi cu care îl va fi cîştigat de partea sfaturilor sale era foarte răspîndită în cercuri şi cinuri — în fapt, sfaturi foarte perfide, perfide de tot hazul şi pline de capcane, cu toată sălbatica lor sinceritate, care nu fusese decît veşmîntul vicleniei şi al unei răutăţi pentru care în cinuri nu lipsea cu totul simpatia. Răutatea lui Semael, însă, consta în următoarele: Dacă animalele înzestrate cu darul rodniciei nu erau făcute după asemănarea Domnului, la drept vorbind, nici noi, curtenii cu chipuri divine, nu-i eram asemănători, deoarece, slavă Domnului, noi fusesem scutiţi şi puri de rodnicie. Calităţile ce se împărţeau între acelea şi noi, divinitatea şi rodnicia, fuseseră iniţial îmbinate în Creator însuşi, şi făcută cu adevărat după chipul şi asemănarea Lui va fi numai acea fiinţă, propusă de Semael, în care se înfăptuia această îmbinare. Cu fiinţa asta însă, omul adică, Răul apărea în lume.

Nu era aici o glumă de tot hazul? Tocmai creatura ce semăna cel mai mult, dacă vreţi, cu Creatorul, aducea cu sine Răul. La sfatul lui Semael, Dumnezeu îşi crease, cu această fiinţă, o oglindă defel măgulitoare, sigur că nu, şi pe care, dealtfel, S-a şi pregătit în mai multe rînduri, de supărat şi stînjenit ce era, s-o sfărîme bucăţi-bucăţele, fără să stăruie pînă la capăt în această nimicire, — poate pentru că nu reuşea să se înfrîngă să cufunde iarăşi în neant creatura Sa şi ţinea mai mult la ce fusese greşit decît la ce izbutise; poate şi pentru că El nu voia să

recunoască că ar putea fi definitiv greşit ceva creat în asemenea măsură de El, după propria Sa asemănare; poate, în sfîrşit, pentru că o oglindă este un mijloc al cunoaşterii de sine şi pentru că pe El trebuia să-L întîmpine într-un fiu de om, un anume Abiram sau Avraam, conştiinţa acelei făpturi echivoce de a fi un mijloc al cunoaşterii de sine a lui Dumnezeu.

De era aşa, omul a fost produsul curiozităţii de sine a lui Dumnezeu — pe care Semael o presupusese înţelepţeşte la El şi pe care o folosise cu sfatul său. Supărare şi stînjeneală au fost consecinţa necesară şi durabilă — mai ales în cazurile, defel rare, în care Răul se îmbinase cu inteligenţa obraznică şi cu agresivitatea logică, cum a şi fost la Cain, întemeietorul fratricidului, a cărui convorbire, după fapta sa, cu Creatorul era destul de exact cunoscută în cercuri şi fusese mult purtată din gură în gură. Nevăzutul nu ieşise prea bine din discuţia cu fiul Evei după ce pusese întrebarea: „Ce-ai făcut? Glasul fratelui tău strigă către Mine din pămînt, care şi-a deschis gura să soarbă sîngele lui din mîna ta.“ Căci Cain îi răspunsese: „Într-adevăr, l-am ucis pe fratele meu, este destul de trist. Dar cine m-a făcut pe mine aşa cum sînt, gelos în asemenea măsură încît, atunci cînd este cazul, gestul meu se deformează şi nu mai ştiu ce fac? Oare Tu, cumva, nu eşti un Dumnezeu gelos şi nu m-ai creat după chipul şi asemănarea ta? Cine a sădit în mine instinctul rău al faptei pe care, incontestabil, am săvîrşit-o? Spui că porţi Tu singur povara întregii lumi şi nu vrei să porţi păcatul nostru?“ — Nu era rău defel. Exact ca şi cum Cain ar fi cerut dinainte sfatul lui Semael, lucru de care pătimaşul viclean poate că nici n-a avut nevoie. O replică ar fi fost dificilă şi nu mai rămăseseră posibile decît nimicirea ori ilaritatea înciudată. „Fugi!“ sunase răspunsul. „Vezi-ţi de drumurile tale! Rătăcitor şi fugar să fii pe pămînt, dar îţi voi pune un semn că eşti al Meu şi nimănui nu-i este îngăduit să te ucidă.“ — Pe scurt, datorită logicii sale, Cain scăpase; nici nu putuse fi vorba de pedeapsă. Nici măcar cu starea de rătăcitor şi fugar nu fusese treabă serioasă, deoarece Cain se aşezase în ţara Nod, la răsărit de Eden, şi-şi zămislise în linişte copiii, treabă pentru care chiar fusese urgentă nevoie de el.

În alte dăţi, după cum se ştie, se pedepsise şi, în maiestuoasa amărăciune de purtarea compromiţătoare a făpturii „celei mai asemănătoare“, se intervenise cumplit — cum dealtfel se şi răsplătise, se răsplătise cumplit, adică exagerat,

nemăsurat şi fără frîu — ajunge să ne gîndim la Enoh sau Anoc şi la răsplăţile de necrezut, ba, ferindu-ne gura cu mîna, putem spune chiar nestăpînite, de care a avut parte flăcăul. În cercuri domnea părerea, împărtăşită bineînţeles numai cu cea mai mare prudenţă, că, în ce priveşte răsplata şi pedeapsa, acolo jos nu toate se întîmplau chiar cum trebuie, şi că lumea morală, întemeiată după sfatul lui Semael, nu era manipulată cu seriozitatea necesară. Nu lipsea mult, ba cîteodată nu lipsea chiar nimic, ca în aceste cercuri să se fi apreciat că Semael ar lua mult mai în serios lumea morală decît El.

Nu putea fi ascuns, chiar dacă trebuise să fie ascuns şi tăinuit, că răsplăţile, disproporţionate cum fuseseră în unele cazuri, serveau de costumaţie morală şi pretext pentru binecuvîntări, ce se explicau în fapt printr-o favoare iniţială, o preferinţă, şi abia dacă aveau ceva a face cu lumea morală. Şi pedepsele? Aici, de pildă, în ţara Egiptului, s-a pedepsit şi s-a făcut una cu pămîntul, aparent cu neplăcere şi amărăciune, aparent, în cinstea lumii morale. Cineva, un preferat, un îngîmfat, un visător, o poamă din tulpina aceluia căruia îi dăduse în gînd să fie un mijloc al cunoaşterii de Sine, a ajuns în groapă, în beci, în gropniţă, şi asta pentru a doua oară, că prea îi înflorise prostia şi lăsase să înflorească dragostea şi să-l copleşească, cum fusese altădată cu ura; şi asta era plăcut la vedere. Dar nu ne-am lăsat oare înşelaţi noi, Anturajul, cînd am resimţit satisfacţie faţă de acest fel de ploaie cu pucioasă?

Între noi fie vorba, *nu* ne-am lăsat înşelaţi, în fond nici o clipă. Ştiam precis, ori aveam o bănuială ce atingea siguranţa, că aici se simula severitatea în cinstea imperiului severităţii, că Nenumitul se folosea de pedeapsă, acest accesoriu al lumii morale, pentru a deschide o fundătură, ce nu avea decît o ieşire subterană spre lumină; că, să ne fie iertat că o spunem, Nenumitul abuza de pedeapsă ca de un mijloc pentru o nouă ridicare şi favorizare. Dacă noi, trecînd lin unul pe lîngă altul, cu genele de raze cuvios plecate, ne-am lăsat atît de expresiv colţurile guriţelor în jos, este tocmai pentru că ne lămuriserăm. Pedeapsa ca vehicul spre o şi mai mare mărire — preaînalta glumă arunca o lumină înapoi, asupra greşelilor şi obrăzniciilor ce „siliseră“ la pedeapsă şi o prilejuiseră, — o lumină care nu era chiar cea a lumii morale; căci chiar şi aceste greşeli şi obrăznicii, ori de cine ar fi

fost sugerate, Dumnezeu ştie de cine, apăreau atunci aproape ca mijloacele şi vehiculele spre o nouă, nestăvilită înălţare.

Cercurile Anturajului se credeau suficient de lămurite cu privire la aceste artificii, datorită unei participări, fie chiar limitate la Atotştiinţă, de care însă, fireşte, nu se putea face uz decît cu multă prudenţă, ba renunţare de sine şi prefăcătorie. Cu voce foarte scăzută, se poate şi trebuie adăugat că ei credeau a şti şi mai multe încă — despre lucruri, demersuri, acţiuni, maşinaţii secrete foarte complicate, ce ar fi fost greşit să fie lichidate ca bîrfă de curte şi la a căror pomenire era interzis un glas oricît de scăzut, abia dacă şoapta era la locul ei, ci doar un soi de comunicare şi împărtăşire înrudită îndeaproape cu tăcerea: o slabă mişcare a buzelor, a buzelor discret şi răutăcios crispate. De ce fel de lucruri, zvonuri şi planuri era vorba?

Ele erau legate de acea manipulare specifică a răsplăţii şi pedepsei, ce bineînţeles nu poate fi criticată, dar poate totuşi fi numită ciudată — de întregul complex de favorizare, preferinţă, alegere ce punea sub semnul întrebării lumea morală, acea consecinţă a stîrnirii din neant a răului şi, cu aceasta, a binelui, pe scurt, punea sub semnul întrebării facerea omului. Mai erau legate de zvonul, încă nedovedit pe de-a întregul, dar foarte susţinut şi pus în circulaţie cu buze aproape nemişcate, cum că sugestia ori insinuarea lui Semael, să fie creată fiinţa „asemănătoare“, adică omul, nu fusese ultima ce o transmisese Tronului; cum că relaţiile dintre Acesta şi cel prăbuşit nu fuseseră complet întrerupte ori fuseseră cîndva reluate, — nu se ştia cum. Nu se ştia dacă, pe ascuns de Anturaj, nu fusese întreprinsă o călătorii în iad, unde să fi avut loc şi un schimb de idei, ori dacă surghiunitul nu găsise cumva, poate chiar în mai multe rînduri, prilejul să-şi părăsească locul şi să vorbească iarăşi înaintea Tronului.

În orice caz, fusese în situaţia să-şi completeze şi să-şi continue, printr-un sfat nou, sfatul isteţ de atunci, calculat pentru compromitere fiind vorba, probabil, acum ca şi atunci, doar de provocarea şi încurajarea unor gînduri şi dorinţe deja existente în germene, dar încă şovăitoare, care nu vor mai fi avut nevoie decît de îndemnul unor cuvinte binevoitoare.

Pentru a înţelege bine ce se punea la cale şi era în curs aici, trebuie să ne amintim de anumite, date şi informaţii din premisele şi preludiile istoriei ce se desfăşoară aici. Nu ne referim la altceva decît la „romanul sufletului“, relatat acolo pe scurt, cu cuvintele de care se dispunea: sufletul omului ancestral, care fusese, ca şi materia informă, unul din principiile existente iniţial şi a cărui „cădere în păcat“ a creat baza determinantă pentru toate evenimentele ce pot fi povestite. Pe drept cuvînt se poate vorbi aici de Facere, căci oare nu consta căderea în păcat din aceea că sufletul, dintr-un fel de melancolică senzualitate, ce surprinde şi cutremură la un principiu iniţial ţinînd de Lumea înaltă, s-a lăsat învins de pofta de a pătrunde, iubind, materia amorfă, — care, în lipsa ei de formă, opunea chiar o rezistenţă tenace — pentru a isca din ea forme ce i-ar putea stîrni voluptăţi corporale? Şi oare nu chiar Preaînaltul i-a venit în ajutor în lupta sa pentru dragoste, ce-i depăşea cu mult puterile, şi a creat El lumea povestibilă a evenimentelor, lumea formelor şi a morţii? O făcu din compasiune pentru suferinţele tovarăşului său de drum rătăcit, — o înţelegere ce permite să se conchidă asupra unei anumite înrudiri de constituţie si sentiment a ambilor — şi unde este de conchis, acolo şi trebuie conchis, chiar dacă concluzia ar părea îndrăzneaţă ori, mai mult decît atît, blasfematorie, deoarece se vorbeşte, în aceeaşi suflare de rătăcire.

Este cumva ideea de rătăcire de pus în legătură cu EI? Răspunsul la această întrebare nu poate fi doar decît un Nu! răsunător, şi acesta ar fi răspunsul tuturor corurilor Anturajului — urmat- ce-i drept, de o discretă strîmbătură a gurii. Desigur că ar merge prea departe, şi ar fi pripit de a interpreta ca rătăcire interesul ajutător, milostiv şi creator faţă de o rătăcire. Aceasta ar fi pripit, pentru că, prin facerea limitatei lumi a vieţii şi a morţii, nu se adusese încă nici o pagubă formelor demnităţii, spiritualităţii, maiestăţii, absolutismului Dumnezeului existent înaintea şi în afara lumii — sau doar una foarte mică, astfel că, *pînă acum*, nici nu poate fi vorba de rătăcire în sensul deplin şi adevărat al cuvîntului. Altceva era cu ideile, planurile, dorinţele, despre care, acum, se putea doar ghici că pluteau în aer şi constituiau obiectul unei tainice convorbiri cu Semael, la care acesta se prefăcea bineînţeles, de parcă ar crede că prezintă Tronului, din proprie iniţiativă, idei, cu totul noi, pe cînd ştia, probabil, exact, că Nenumitul aproape că se şi purta în sinea

Lui cu aceleaşi gînduri. Conta vădit pe universalitatea erorii, anume că atunci cînd doi au aceeaşi idee, aceasta ar trebui să fie şi bună.

N-are rost să mai ascundem adevărul şi să ne temem de a spune lucrurilor pe nume. Ceea ce propunea marele Semael cu o mînă la bărbie, iar cu cealaltă întinsă, în timpul peroraţiei, spre Tron era întruparea Prea-înaltului într-un popor ales, încă inexistent, ce urma abia să fie iscat, după pilda celorlalte zeităţi ale popoarelor şi triburilor acestui pămînt, zeităţi puternice prin magie şi pline de vitalitate carnală. Nu întîmplător intervine aici expresia „plin de vitalitate“, căci argumentul principal al iadului a fost, exact ca pe vremuri, cînd propusese facerea omului, creşterea de vitalitate pe care, urmînd acest sfat, Dumnezeul spiritual, situat în afara şi deasupra lumii, o va cunoaşte — doar că într-un sens mult mai drastic şi, tocmai, mai carnal. Se spune aici „principalul argument“; căci înţeleptul iad avea mai multe şi socotea, pe drept sau ba, că acolo unde le evoca, toate erau, oricum, active în taină şi aveau nevoie, doar, de o înfocată încurajare.

Domeniul conştiinţei căruia i se adresau era ambiţia, — în mod necesar o ambiţie a înjosirii, o ambiţie orientată în jos; căci, în Cazul Suprem, în care nici nu se poate închipui o ambiţie în sus, nu mai rămîne decît una orientată în jos: o ambiţie a egalizării şi a dorinţei de a fi ce sînt şi ceilalţi, ambiţie de renunţare la excepţional. Aici i-a fost uşor iadului să apeleze la un anumit sentiment searbăd de ruşinoasă abstracţiune şi generalitate, ce trebuia, inevitabil, să rezulte pentru El din comparaţia Dumnezeului mondial, spiritual şi supralumesc cu senzualitatea magică a zeilor popoarelor şi triburilor, trezind tocmai astfel vanitatea unei puternice degradări şi limitări, a unei condimentări mai senzuale a formei Sale de existenţă. Să schimbe caracterul sublim, dar firav al valabilităţii Sale generale pe existenţa sanguin-carnală a unei zeităţi de trib şi să fie ceea ce sînt şi ceilalţi, aceasta era suprema Sa năzuinţă, secreta şi şovăitoarea Sa cumpănire, pe care Semael le întîmpina cu sfatul lui viclean — şi nu trebuie oare îngăduit, pentru înţelegerea acestei ispite şi a toleranţei faţă de ea, să se evoce ca paralelă romanul sufletului, aventura lui de dragoste cu materia şi „senzualitatea melancolică“ care l-a împins în această aventură, pe scurt, căderea în păcat? În realitate, aici aproape că nu-i nimic de evocat: această paralelă se impune de la sine, în special prin

ajutorul milostiv-creator acordat sufletului rătăcit, din care cu siguranţă că marele Semael a tras curajul răutăcios pentru sfatul său.

Răutatea şi dorinţa arzătoare de a provoca stînjeneală au fost, bineînţeles, intenţia cea mai intimă a acestui sfat; căci dacă, în general şi ca atare, omul a fost un Izvor de constantă stânjeneala pentru Creator, nepotrivirea trebuie să fi ajuns la maximum prin unirea sa carnală cu un anumit neam de oameni, printr-un fel de a deveni mai viu, care ajungea un fel de a deveni biologic. Iadul ştia prea exact că nicicum lucrurile nu puteau sfîrşi bine cu ambiţia orientată în jos, cu încercarea de a fi ca alţi zei, adică un zeu de trib şi trup al poporului, cu combinaţia, deci, de zeu mondial şi popor ales — sau că, în orice caz, numai după îndelungi ocoluri, stînjeneli, decepţii şi amărăciuni s-ar putea, eventual, ajunge la un sfîrşit bun. Ştia mult prea exact ceea ce, fără îndoială, că şi Cel sfătuit ştia dinainte, că după un episod aventuros, de biologică vitalitate, ca trup al tribului, după voluptăţile îndoielnice, deşi sîngeroase ale unei existenţe divine prinsă în aburii pămîntului, el fiinţînd în activitatea vitală a trupului unui popor, slujit, îngrijit, încurajat şi menţinut în putere de tehnici magice, trebuia să urmeze, în mod necesar, momentul mondial al întoarcerii şi reculegerii pline de căinţă, refuzul unei asemenea, limitări dinamice, reîntoarcerea în celălalt tărîm a ceea ce era de acolo, reluarea puterii supreme şi a valabilităţii spirituale fără hotar. Gîndul, însă, pe care il nutrea Semael şi numai el, în inima sa, era că tocmai această întoarcere şi revenire acasă, echivalînd cu o cotitură în istoria lumii, trebuia să mai fie însoţită de o anumită ruşinare, îmbucurătoare.pentru răutatea primordială.

Într-adevăr, întîmplător sau ba, seminţia reţinută şi pregătită să devină poporul ales era de asemenea natură încît, pe de o parte, Zeul Lumii, devenind trupul şi Zeul ei, nu-şi pierdea numai supremaţia asupra tuturor celorlalţi zei ai popoarelor acestui pămînt şi devenea asemenea lor, ci ajungea, ca putere şi cinstire, chiar mult sub nivelul lor, — de care lucru, iadul se bucura. Pe de altă parte, însă, acceptarea de a deveni zeu naţional, întreaga experienţă a voluptăţii biologice a avut loc, de la început, împotriva bunei-ştiinţe şi a unui acord mai adînc al însăşi seminţiei alese, iar retrezirea conştiinţei şi întoarcerea în Sine, redresarea supremaţiei de pe celălalt tărîm asupra zeilor acestei lumi n-a fost posibilă fără intensul ajutor spiritual al seminţiei alese. Asta era ce gîdila răutatea

lui Semael. A fi întruparea divinităţii acestei seminţii ciudate, pe de o parte, nu era cine ştie ce bucurie; între ceilalţi zei naţionali, cum se spune, nu conta mare lucru. Astfel, Nenumitul ieşea, inevitabil, prost. Pe de altă parte, însă, şi în legătură cu aceasta, la zisa seminţie se vădea, cu deosebită ascuţime, calitatea generală a fiinţei umane de a fi un instrument pentru cunoaşterea de Sine a lui Dumnezeu, îi era înnăscută o strădanie vie, plin de grijă, pentru stabilirea naturii lui Dumnezeu; de la începutul dintîi erau viu, în seminţia aceasta, germenele înţelegerii caracterului extralumesc al Creatorului, a totalităţii şi spiritualităţii Lui, în sensul că El era spaţiul lumii, dar lumea nu era spaţiul Lui (întocmai după cum povestitorul este spaţiul istoriei, dar istoria nu este spaţiul său, ceea ce înseamnă pentru el posibilitatea s-o discute) — : un germene apt de dezvoltare, menit să crească, cu timpul şi în condiţiile unor mari eforturi, pînă la deplina cunoaştere a adevăratei.. naturi a lui Dumnezeu. Se poate accepta- ideea că tocmai de aceea a avut loc „alegerea“, că sfîrşitul aventurii biologice îi era la fel de cunoscut Sfătuitului, ca şi isteţului sfătuitor, şi că El şi-a creat în mod conştient, Sieşi, aşa- zisa ruşinare şi învăţătură? Poate că trebuie acceptată, în ochii lui Semael, hazul sta în aceea că, în secret şi în germene, neamul ales ştia de la început, aşa zicînd mai bine decît zeul său naţional, şi-şi încorda toate puterile raţiunii sale în curs de maturizare să-L ajute să se întoarcă iarăşi, din situaţia Lui necorespunzătoare, în cea de dincolo, general valabilă, spirituală — rămînînd nedovedită afirmaţia iadului că întoarcerea, din căderea în păcat, la onorabila situaţie originară, chiar n-ar fi fost posibilă decît cu acest încordat sprijin omenesc şi că, fără acesta, din mijloace proprii, calea de întoarcere nici n-ar fi fost găsită vreodată.

Preştiinţa cercurilor Anturajului desigur că nu ajungea atît de departe; ajungea doar pînă la şopotelile despre întrevederile secrete cu Semael şi obiectul lor, iar ăsta era de ajuns să prefacă indispoziţia îngerească cu privire la „cea mai asemănătoare“ fiinţă în general într-o iritare deosebită împotriva neamului ales în curs de formare — iritare ce ajungea pînă la o prudentă bucurie răutăcioasă de micul potop şi ploaia de pucioasă pe care Nenumitul fusese obligat să le dezlănţuie, spre propria Sa mîhnire, asupra unei mlădiţe a acelui neam, înzestrată cu intenţii deosebite şi ţintind departe, — cu gîndul prost ascuns, fireşte, de a face din osîndă un vehicul.

Toate acestea se exprimau în strâmbăturile guriţelor şi în aproape imperceptibilele mişcări din cap, cu care coriştii îşi făceau unul altuia semn, arătând în jos, unde mlădiţa era dusă la temniţă cu mîinile legate la spate, pe apa Egiptului la vale, într-o luntre mare cu pînze şi vîsle.

CAPITOLUL UNU

CEALALTĂ GROAPĂ

Iosif îşi cunoaşte lacrimile

Şi Iosif se gîndea la potop, după legea corespunderii tărîmurilor de sus şi de jos. Gîndurile se- întâlneau sau, dacă vreţi, păşeau paralel, cu distanţă mare între ele — numai că mlădiţa de om de aici jos, de pe valurile leorului, sub presiunea spirituală a unor trăiri grele, a procesului iniţial şi model al oricărei osîndiri, cugeta cu mult mai multă pătrundere şi energie combinatorie a ideilor, decît ar fi putut vreodată mobiliza seminţia de acolo sus, lipsită de suferinţe şi trăiri, firavă doar, şi bîrfitoare.

Vom reveni pe dată. Osînditul zăcea, foarte incomod, în baraca de scînduri ce slujea de cabină şi magazie unui mic caic din lemn de salcîm, cu puntea smolită, o aşa-zisă luntre de vite, cum folosise şi el altădată, cînd, elev al supravegherii şi vechil ajutor, ducea mărfuri la piaţă, în susul sau în josul fluviului. Echipajul era compus din patru vîslaşi, care, cînd vîntul era potrivnic sau adormise, iar zveltul catarg dublu era culcat, trebuiau să tragă la lopată, în picioare pe etrava prorei; dintr-un cîrmaci la pupă şi doi slujitori foarte mărunţi ai casei lui Petepre, ce serveau de escortă, dar făceau şi muncă de marinari, la cordaj şi pentru cercetarea şenalului. În sfîrşit, şeful lor, Ha’ma’t, scribul bufetului, era încredinţat cu conducerea corăbiei şi ducerea deţinutului la Ţavi-Re, fortăreaţa de pe insulă. Avea

asupra sa scrisoarea, pecetluită, privitoare la fostul vechil vinovat, adresată de stăpîn starostelui temniţei, un ofiţer şi „scrib al poruncilor oştirii biruitoare“, pe nume Mai-Sahme.

Călătoria era lungă şi plictisitoare — Iosif trebui să se gândească la cealaltă, de mai demult, şapte şi trei ani erau de atunci, cînd plutise, pentru prima dată, pe aceste ape cu cel de-l cumpărase, bătrînul, dimpreună cu Mibsam, ginerele şi Efer, nepotul lui, precum şi cu Chedar şi Chedma, fiii lui, şi în nouă zile corabia îi dusese de la Menfe, oraşul zeului înfăşat, pînă la No-Amun, oraşul regesc. Dar, de data asta, drumul de întoarcere, pe fluviu în jos, trecea de Menfe, ba chiar şi de On, auritul, şi de Per-Bastet, oraşul pisicilor; deoarece Ţavi-Re, trista ţintă, era departe în ţara lui Set şi a Coroanei roşii, adică în Egiptul de jos, chiar în Deltă, pe un braţ al fluviului din provincia Mendes, care, acolo, se numeşte Djedet, iar faptul că-l duceau în ţara înspăimântătoare a ţapului mai adăuga un sentiment deosebit de îngrijorare apăsării şi melancoliei ce-l copleşea, însoţită, totuşi, de un sentiment optimist al destinului şi de jocul ingenios al gîndirii.

Căci fiul lui Iacob şi al Celei Adevărate nu se putuse lăsa nicicînd de joacă, nici acum, ca bărbat ce număra douăzeci şi şapte de ani, la fel de puţin ca la vîrsta fără înţelepciune a copilăriei. Forma preferată şi cea mai plăcută a jocului era, pentru el, aluzia, şi cînd viaţa sa, supusă unei vigilenţe atente, se vădea bogată în aluzii, iar împrejurările se arătau transparente pentru potriviri mai înalte, el se şi simţea fericit, deoarece, de fapt, împrejurările transparente nu pot fi niciodată cu totul întunecate.

Ale sale erau, în realitate, destul de întunecate; le considera cu o tristeţe visătoare, cum zăcea, cu coatele legate la spate, pe rogojină, în baraca pe acoperişul căreia erau îngrămădite bucatele echipajului: pepeni, ştiuleţi de porumb şi pîine. Situaţia lui era reîntoarcerea unei întîmplări înfricoşătoare şi ştiută de mult; zăcea din nou, neputincios, legat fedeleş, ca odinioară, cum zăcuse trei cumplite zile de lună neagră, în străfundul rotund al gropii, printre viermi şi coropişniţe, murdărit ca oaia de propria-i scîrnă; şi dacă starea sa părea mai blîndă şi mai puţin încordată decît atunci, căci fusese legat, aşa zicînd, numai de formă şi fiindcă aşa se cădea, iar din consideraţie faţă de el şi o involuntară dorinţă de a-l

cruţa, bucata de odgon folosită pentru asta fusese înnodată destul de puţin strîns, prăbuşirea sa nu era mai puţin adîncă şi mai puţin ameţitoare, schimbarea felului de viaţă nu era mai puţin bruscă şi mai de necrezut: alintatul flăcăiaş, dragul tatei, ce se unsese mereu cu uleiul bucuriei, fusese tratat atunci cum nu şi-ar fi putut închipui nici măcar în vis şi n-ar fi socotit cu putinţă; acum Usarsif, cel ajuns deja la mare cinste în ţara morţilor, domnul vederii de ansamblu, deţinătorul camerei deosebite a încrederii, cel învăţat cu rafinamentul, cultura delicată şi veşminte din in regal plisat, era astfel tăvălit, — şi era buimăcit, ca lovit în cap.

Nici vorbă nu mai putea fi de gingăşii, plisate, de şorţuri la modă şi nici de costisitoare veste cu mîneci (una dintre acestea doar ajunsese grăitor „corp delict“) — o cîrpă să-i acopere şoldurile, cum purtau şi oamenii echipajului, asta era tot ce i se lăsase. Nici vorbă de eleganţa perucilor şi cu atît mai puţin de gherdane smălţuite, brăţări şi coliere de trestie şi aur. Toate aceste frumuseţi ale culturii se spulberaseră şi nu-i mai rămăsese ca neînsemnată podoabă, decît talismanul cu şnurul de culoarea bronzului, ce-l purtase la gît în ţara părinţilor săi, şi cu care ajunsese, la şaptesprezece ani, în groapă. Restul fusese „lepădat“ — Iosif folosea în sinea lui acest cuvînt semnificativ, un cuvînt al aluziei, aşa cum evenimentul în sine era o aluzie şi treaba unei ordini şi concordanţe triste: ar fi fost cu totul greşit să plece cu pieptul şi braţele împodobite acolo unde pleca; căci sosise ceasul dezvăluirii şi al lepădării podoabelor, ceasul coborîrii în iad. Un ciclu se încheiase, un mic ciclu împlinit adesea şi, în acelaşi timp, unul mai mare, care se repeta mai rar: deoarece mişcările ambelor cicluri se împlineau în jurul unui aceluiaşi centru.

Un an mic se reînchidea asupra sa însuşi, un an solar, întrucât apele, ce-şi depuseseră mîlul se retrăseseră iarăşi şi (nu după calendar, ci potrivit realităţii practice) era anotimpul semănăturilor, vremea plugului şi a hîrleţului, a spintecării pămîntului: dacă Iosif se ridica de pe rogojină şi se preumbla, cum Ha’ma’t, paznicul său, trebuia să-i îngăduie, din cînd în cînd pe puntea smolită, cu mîinile la spate, ca şi cum le-ar ţine de voia lui aşa, sau se aşeza pe vreun colac de odgoane, în aerul sonor ce răsuna de chemări, pe firul apei, îi vedea pe ţărani săvîrşind, pe mănosul pămînt al ţărmurilor, munca lor serioasă, primejdioasă, supusă unor tipicuri de prudenţă şi de oprelişti, a săpării pămîntului şi a semănatului — o

treabă a jalei, căci timpul semănatului este un răstimp de jale, timpul în care este îngropat zeul grîului, al înmormântării lui Osiris în întunericul în care nădejdea abia pîlpîia în depărtare, vremea lacrimilor, — şi Iosif vărsă, cîteva, la vederea ţăranilor care înmormântau sămînţa în pamînt, căci şi el era iar înmormântat în beznă, cu o foarte depărtată nădejde — ca semn că şi aici se încheiase un mare an, aducînd repetiţia, înnoirea vieţii, coborîrea în abis.

Era abisul în care pogoară Fiul Adevărat, Etura; şi era tîrla subpămînteană, Aralla, împărăţia morţilor. Prin groapa fîntînii intrase în lumea de dedesubt, în ţara înţepenirii de moarte; acum drumul ducea acolo iarăşi, în *bor* şi în temniţă, jos,în Egiptul de jos, — mai adînc nu mai putea ajunge. Reveneau zilele lumii întunecate, Zile-mari, ce aveau să fie ani, în timpul cărora lumea subpămînteană va avea pe cel frumos în puterea sa. El scădea şi murea; dar, după trei zile, va creşte iarăşi, ridicîndu-se în fîntîna abisului apunea Atar-Tammuz ca luceafăr de seară; însă va trebui să răsară din ea — era sigur — ca luceafăr de dimineaţă. Asta se numeşte nădejde şi ea este un dulce dar. Şi, totuşi, ea are totodată ceva interzis, fiindcă scade demnitatea sfintei clipe şi anticipează ore de sărbătoare ce încă n-au sosit. Fiecare ceas îşi are onoarea sa, iar acela care nu-i în stare de deznădejde nu trăieşte cu adevărat. Iosif împărtăşea concepţia asta. Nădejdea lui era mai ştiutoare decît orice ştiinţă; dar era un copil al clipei şi plînse.

Îşi cunoştea lacrimile. Şi Ghilgameş le vărsase, cînd nesocotise pofta zeiţei Iştar, iar ea ,,îl făcuse să plîngă“. Era foarte sleit de greul prin care trecuse, de cum îl năpăstuise femeia, de criza cumplită în care culminase totul, de întreaga răsturnare şi schimbare a vieţii sale, şi, în primele zile, nici nu-i ceru lui Ha’ma’t îngăduinţa să se plimbe pe punte, în vuietul pestriţ al marii artere de circulaţie a Egiptului, ci rămase, de unul singur, în baraca sa, pe rogojină, şi îmbina gînduri visătoare. Visă versurile de pe o tabletă:

Iştar, turbata, se repezi la Anu, regele zeilor, cerînd răzbunare. „Să faci taurul ceresc să nimicească lumea sub copitele sale, să pîrjolească pămîntul cu răsuflarea de foc a nărilor lui, să usuce şi să pustiască ogoarele!“

„Face-voi taurul ceresc, stăpînă Aşirata, căci tare eşti jignită. Dar vor veni ani de lipsuri, şapte la număr, din pricina acestor nimiciri şi pîrjoluri. Ai pregătit merinde îmbelşugate, ai îngrămădit bucate, pentru a înfrunta anii de lipsuri?“

„Am îngrijit de merinde, am strîns bucate.“

„Atunci voi face taurul ceresc şi-l voi trimite, căci tare eşti jignită, stăpînă Aşirata!“

Ciudată comportare! Dacă Aşera voia sa nimicească pămîntul, fiindcă Ghilgameş se arătase rece faţă de ea, şi dacă cerea cerului să-i dea taurul cu răsuflarea de foc, nu prea avea sens să îngrămădească bucate pentru a preîntâmpina astfel cei şapte ani de foamete, care vor fi lucrarea sa. Destul, însă, că o făcuse şi răspunsese afirmativ la întrebare, deoarece ardea să aibă taurul răzbunător; dar, ceea ce-i plăcea lui Iosif în toată povestea şi-l preocupa, era tocmai prevederea de care zeiţa trebuise să ţină seamă chiar şi în furia ei, dacă voia să aibă taurul ei pîrjolitor. Prevederea, precauţia, iată o idee familiară şi totdeauna importantă pentru visător, — chiar dacă adeseori greşise copilăreşte faţă de ea. Şi apoi prevederea era aproape gîndul de căpetenie al ţării în care crescuse ca lîngă un izvor, adică ţara Egiptului, ţară temătoare şi veşnic grijulie, atît în cele mari cît şi în cele mărunte, de a-şi asigura toţi paşii şi orice fapte cu semne şi ziceri vrăjitoreşti împotriva răului tupilat în umbră; şi cum era de atîta vreme egiptean, carnea şi veşmîntu-i nemaifiind alcătuite decît din substanţă egipteană, ideea precumpănitoare în ţară de precauţie şi de prevedere se înrădăcinase adînc în sufletul său, unde, dealtfel, fusese dintotdeauna, în alt chip, familiară. Şi în propria sa tradiţie străveche avea rădăcini adînci — în care păcatul era oarecum sinonim cu neprevederea: o sminteală şi o nechibzuinţă de rîs în raporturile cu Dumnezeu; înţelepciunea, dimpotrivă, presupunea prevedere şi prudenţă asigurătoare. Nu i se zice oare lui Noe-Utnapiştim, preaînţeleptul, tocmai fiindcă prevăzuse Potopul, şi-l prevenise, construindu-şi lada? Această arcă, această vastă ladă, Aronul, în care Creaţia a supravieţuit răstimpului blestemat, era pentru Iosif exemplul timpuriu şi prototipul oricărei înţelepciuni, al oricărei prevederi înţelepte. Şi astfel gîndindu-se la mînia zeiţei Iştar, la taurul focului nimicitor şi la acumularea de merinde împotriva foametei, gîndurile sale ajungeau, într-un

paralelism necesar cu mersul gîndurilor înaltelor sfere, la marele Potop, şi, lăcrimînd, gîndi şi la micul potop revărsat asupra lui, fiindcă, deşi nu fusese chiar atît de nebun să-l trădeze pe Dumnezeu şi să se strice de tot cu El, păcătuise totuşi printr-o vinovată neprevedere.

Şi ca în prima groapă, cu un an mare înainte, recunoscu, cu remuşcări, că era vinovat şi îl duru inima pentru tată, pentru Iacob, şi se ruşina amarnic de el, că izbutise, prin propria-i greşeală, să cadă într-o nouă groapă, în ţara în care fusese răpit. Ce frumoasă înălţare crescuse din răpirea lui, şi cum, fusese iarăşi răsturnată şi făcută una cu pămîntul, tocmai din lipsă de înţelepciune, astfel încît înfăptuirea punctului al treilea, adică al întîlnirii în Egipt fusese amînată într-un viitor imprevizibil! Iar Iosif, sincer chinuit în sinea lui de remuşcări, implora iertarea de la „tată“, al cărui chip îl apărase, în ultimele clipe, de ce putea fi mai rău. Faţă de Ha'ma't, însă, scribul bufetului, paznicul său care, fie din plictiseală, fie pentru a se desfăta cu umilirea celui ce urcase, odinioară, atât de sus deasupra lui, se aşeza adesea lîngă el să stea de vorbă, — faţă de acesta, Iosif se arăta foarte îngîmfat şi plin de încredere şi nu lăsa să se vadă nici urmă de descurajare. Ba izbuti chiar, cum vom vedea, mulţumită numai felului său de a prezenta lucrurile, să-l facă să-i scoată, după numai puţine zile de călătorie, legăturile şi să-l lase să umble liber, măcar că trebuia să se teamă că, prin asta, se făcea grav vinovat faţă de îndatoririle sale de paznic.

— Pe viaţa Faraonului! îi spunea Ha'ma't, aşezîndu-se lîngă rogojina lui Iosif, în baraca de pe puntea corăbiei, în ce hal ai ajuns tu, fost vechil, şi cum ai decăzut sub noi toţi, tu care ne-ai depăşit pe toţi cu atîta uşurinţă! Nici nu-mi vine a crede şi nu pot decît clătina din cap văzîndu-te! Zaci aici ca un prizonier de război libian sau un băştinaş din jalnica ţară Kuş, cu coatele legate la spate, tu care, pînă mai deunăzi, te făleai ca mai marele casei; acum eşti, cum s-ar zice, aruncat hulpavei, căţelei din Amente. De care să te ferească Atum, stăpînul de la On! Cum de te-ai prăvălit în cenuşa asta, — ca să folosesc o vorbă din nenorocita Sirie, pe care fără voie am preluat-o de la tine, — pe Hons, nimic nu vom mai avea prilejul să preluăm de la tine, nici măcar un cîine nu va mai lua din mîna ta o bucată de pîine, atît de jos ai căzut! Şi anume de ce? Numai din uşurătate şi desfrîu. Te-ai sumeţit să faci pe marele într-o casă ca a noastră şi nu te-ai priceput măcar să-ţi

înfrînezi foamea năprasnică a poftei tale — şi chiar pe sfînta stăpînă a trebuit să te năpusteşti în lăcomia şi lubricitatea ta, pe ea care este aproape deopotrivă cu zeiţa Hator, — nemaipomenită neruşinare! Niciodată nu voi uita cum stăteai în picioare în faţa stăpânului pe cînd acesta rostea osînda, plecînd capul fiindcă nu aveai nici un cuvînt de dezvinovăţire şi nu ştiai nici un mijloc să te cureţi de această greşeală — şi cum să fi izbutit, cînd veşmântul mototolit mărturisea strigător împotriva ta, acest veşmînt părăsit în mîinile stăpânei, atunci cînd ai încercat degeaba s-o apuci şi să-faci felul. Dealtfel, vădit lucru, te-ai arătat şi foarte nedibaci — treaba este jalnică în toate privinţele! Îţi mai aduci aminte, cînd m-ai căutat pentru prima oară în sufragerie ca să iei gustări pentru bătrânii de la catul de sus? Ai făcut pe grozavul, cînd te-am prevenit ca nu care cumva să verşi băutura pe picioarele gârboviţilor şi m-ai cam ruşinat, făcând mutra unuia căruia aşa ceva nu i se poate întâmpla. Şi iată acum ţi-ai vărsat ceva pe propriile picioare, că-s năclăite şi lipicioase, — vai şi aoleu! Doar ştiam că, până la urma, n-o să te pricepi să ţii tava cum se cuvine. Si chiar de ce n-ai putut? Din pricina barbariei! că tot nu eşti decât un iepure al nisipurilor, nestăpânit ca un ţahi nenorocit, fără simţul măsurii şi înţelepciunea vieţii obişnuite în Ţara oamenilor, şi nu ai putut pune cu adevărat la inimă preceptele noastre morale, potrivit cărora, este îngăduit să cauţi plăcerea în această lume, dar nu cu femei măritate, fiindcă aici îţi rişti viaţa. Tu, însă, în pofta ta oarba şi fără raţiune, te-ai aruncat chiar asupra stăpînei, şi încă te poţi socoti, fericit că n-ai fost ucis pe loc, — dealtfel, singurul motiv ce ţi-a rămas să fii vesel!

— Fă-mi pe plac, Ha'ma’t, cirac al Casei cărţilor, îi spuse Iosif, şi nu mai vorbi de lucruri pe care nu le pricepi defel! Este groaznic cînd o chestiune delicată şi grea, mult prea gingaşă pentru priceperea marii gloate, îi ajunge la urechi, încît toţi îşi ascut limbile şi pălăvrăgesc în legătură cu ea sumedenie de prostii — ceea ce este aproape insuportabil şi de nesuferit, şi încă nu atît pentru persoanele implicate, cît pentru chestiunea în sine, de care chiar este păcat. Este o neghiobie şi o nedelicateţe din partea ta şi nici nu faci cinste culturii egiptene că-mi vorbeşti astfel — nu fiindcă ieri ţi-am fost mai-marele în faţa căruia te plecai, asta o las acum deoparte. Dar ar trebui să te gîndeşti că eu cunosc problema dintre mine şi stăpână mult mai bine decît tine, căruia i-au ajuns la urechi doar aspectele cele mai superficiale — aşa încît de ce-mi ţii lecţii pe chestia asta? Apoi este destul de

ridicol să creezi un contrast înşelător între grosolănia poftelor mele carnale şi cumpătarea Egiptului, — care, oricum, are în privinţa aceasta, o reputaţie dubioasă în toată lumea; iar când vorbeşti de „făcut felul" şi nu ţi-a fost jenă să foloseşti aceste cuvinte în legătură cu mine, te-ai gîndit desigur mult mai curînd la ţapul, spre care plutim acum la vale şi căruia fiicele Egiptului i se dau, cînd este în sărbătoare — asta da, cumpătare şi înţelepciune, într-adevăr! Vreau să-ţi spun ceva. S-ar putea ca în viitor să se vorbească de mine ca de un om care şi-a păstrat curăţenia în mijlocul unui popor a cărui senzualitate era pe potriva celei a măgarilor şi armăsarilor în călduri asta s-ar putea întâmpla. S-ar putea ca fecioarele pământului să mă plîngă cîndva în ajunul nunţii lor, aducîndu-mi jertfă cosiţele lor, şi să intoneze un bocet în care să-mi jelească tinereţea şi să povestească istoria acelui flăcău ce a rezistat femeii, dar şi-a pierdut astfel bunul renume şi viaţa. Îmi închipui asemenea obiceiuri de dragul meu, cînd zac aici şi mi le trec pe toate prin minte. Măsoară, după asta, ce mărginite trebuie să-mi pară ieşirile tale asupra soartei şi stării mele! De ce te minunezi, nu fără plăcere, de nenorocirea mea? Am fost sclavul lui Petepre, cumpărat de el. Acum, chiar prin hotărîrea lui sînt sclavul faraonului. Sînt deci mai mult decît eram, am înaintat, deci, în grad. De ce rîzi atît de prosteşte? Fie, să ne învoim că, deocamdată, sînt în coborîre. Dar este oare coborîrea asta lipsită chiar de orice onoare şi solemnitate, şi nu-ţi reaminteşte oare acest vas de boi de luntrea lui Osiris, cînd el coboară să lumineze tîrlele subpămîntene şi să salute locuitorii peşterilor de-a lungul călătoriei sale noptatice? Să ştii că, mie, asemănarea asta îmi pare bătătoare la ochi. Dacă îţi închipui că părăsesc ţara oamenilor vii, se poate să ai dreptate. Dar cine spune că nările mele nu vor adulmeca iarba vieţii şi că mîine nu mă voi înălţa la orizontul lumii, cum iese logodnicul din iatacul nunţii, atît de strălucitor, încît să te usture ochii blegi?

— Vai, fostule vechil, văd că mizeria nu te-a schimbat, ai rămas acelaşi, necazul este doar că nimeni nu ştie ce înseamnă la tine „acelaşi“; căci seamănă cu mingile în multe culori, pe care dansatoarele le aruncă deasupra capetelor, prinzîndu-le apoi, şi nu le poţi deosebi, căci alcătuiesc, în aer, un arc lucitor. Doar zeii mai ştiu de unde iei atîta trufie, în pofida soartei şi a stării tale, acei zei cu care ai de-a face, de-i vine credinciosului ba să rîdă, ba-l trece cu rece, de se cutremură

şi pielea i se face ca de găină. Nu ţi-e ruşine să sporovăieşti de miresele ce-şi vor jertfi cosiţele în amintirea ta, o cinste hărăzită numai unui zeu, şi asemuieşti această barcă, care doar este barca ruşinii tale, cu luntrea de seară a lui Osiris — deie Cel Ascuns să nu împingi asemănarea mai departe. Dar tu spui mai „bătător la ochi“, că adică barca noastră seamănă „bătător la ochi“ cu aceea şi le potriveşti pe toate încît stîrneşti într-un suflet neştiutor bănuiala că pînă la urmă, ar fi chiar luntrea aceea, şi că tu ai fi poate cu adevărat Re, cînd se numeşte Atum şi trece în luntrea nopţii — ei bine, din asta ţi se face pielea ea de găină. Dar nu numai fiindcă-ţi vine să rîzi şi te trec fiorii, ci şi de supărare ţi se face pielea aşa, îngăduie-mi să ţi-o spun, şi mai ales din mînia ce te apucă, din dezgustul şi fierea care-ţi umflă inima de înfumurarea ta, de cum îţi îngădui să te oglindeşti în Cel-Prea-înalt şi să te confunzi cu el, şi să vorbeşti ca şi cum tu ai fi, iar tu însuţi durezi, cu toate acestea, prin aer un arc strălucitor, înaintea ochilor ce clipesc supăraţi. Desigur că oricare s-ar putea purta ca tine, dar omul onorabil n-o face, ci slăveşte şi adoră. M-am aşezat aici lîngă tine să mă distrez puţin, de milă, cumva, şi de plictiseală, dar dacă îmi dai să înţeleg că eşti Atum-Re şi marele Osiris în luntrea sa, atunci te las singur, fiindcă se varsă fierea în mine de hula ta.

— Poartă-te cum crezi că trebuie, Ha’ma’t de la casa cărţilor şi din cămara cu alimente! Nu te-am implorat să te aşezi lîngă mine, la fel de mult îmi place şi singur, ba poate chiar un pic mai mult, şi ştiu să mă distrez şi fără tine, cum, dealtfel bagi de seamă — căci dacă te-ai pricepe să te distrezi ca mine, nu te-ai fi aşezat aici lîngă mine şi n-ai fi privit cu atîta pizmă distracţia ce eu mi-o permit, iar tu nu mi-o îngădui. În aparenţă, nu mi-o îngădui din pietate, dar, în realitate, doar din invidie, iar pietatea este numai frunza de smochin cu care se acoperă invidia ta — iartă-mi această comparaţie care ţi-e atît de străină. La urma urmelor, principalul este ca omul să se distreze şi să nu-şi petreacă viaţa ca vita proastă, şi totul depinde de cît de sus îl va ridica distracţia. Nu ai cu totul dreptate să spui că oricare ar putea veni şi face ce fac eu, căci, tocmai, nu-i este dat oricui — nu că i-ar interzice-o cuviinţa, ci pentru că este complet lipsit de înţelegere faţă de cele mai înalte şi acestea n-au ecou în inima lui, nu-i este dat oricui să trăiască în cerească distincţie, aşa cum se spune de cineva că se exprimă distins, nu grosolan, de-a dreptul. În Cel-Prea-înalt, vede, pe drept cuvînt, cu totul altceva

decît în sine însuşi şi nu-l ştie sluji decît cu un plictisitor aleluia! Dacă aude însă o preaslăvire mai familiară, vede verde de invidie şi varsă lacrimi făţarnice în faţa chipului Celui-Prea-înalt: „Vai, Putere suverană, iartă-l pe hulitor!“ Asta-i o purtare mai curînd neroadă, Ha’ma’t, scrib al cămării cu alimente, tu şă nu te porţi aşa. Mai bine dă-mi prînzul, căci a sosit ora şi mi-e foame.

— Sînt silit să-ţi dau de mîncare, dacă este ora, îi răspunse scribul. Nu te pot lăsa să mori de foame. Trebuie să te predau viu la Ţavi-Re.

În adevăr, deoarece Iosif era cu coatele legate şi nu se putea folosi de mîini, Ha’ma’t, ca paznic, era silit să-i dea în gură, n-avea ce face. Stînd cinchit în faţa lui, îi vîra cu mîna sa pîinea în gură, îi da să bea bere din castron, iar Iosif obişnuia de fiecare dată să comenteze faptul.

— Da,' Ha’ma’t, lunganule, iată-te cinchit în faţa mea, şi mă hrăneşti, îi spuse el. Este foarte prietenos din partea ta măcar că faci o mutră ruşinată şi vădit n-o faci cu plăcere. Beau asta în sănătatea ta, dar, totodată, nu mă pot opri să constat decăderea ta, încît eşti silit să-mi dai să beau şi să măninc ca unui copil mic. Ai făcut-o vreodată pe vremea cînd eram mai-marele tău si te plecai în faţa mea? Azi eşti silit să mă serveşti mai mult decît vreodată, şi se pare, deci, că eu am cîştigat în importanţă, iar tu dimpotrivă. Iată vechea întrebare: cine este mai mare şi mai însemnat, păzitul sau paznicul. Nu-i nici o îndoială, că primul. Căci şi un rege este păzit de servitorii lui, şi oare nu se spune de cel drept: „Poruncitu-s-a îngerilor Săi să te ocrotească pe calea ta“?

— Vreau să-ţi spun ceva, îi răspunse Ha’ma’t, în sfîrşit, după cîteva zile, sînt sătul să te tot satur, cînd îţi deschizi ciocul, ca un pui de cioară în cuib: căci tu ţi-l deschizi totodată pentru a spune lucruri aţîţătoare, care mă scîrbesc şi mai tare. O să te slobod pur şi simplu din legături, să nu mai fii atît de neputincios, iar eu să nu mai trebuie să fiu sclavul şi îngerul tău, că asta nu-i treabă de scrib. Cînd ne vom apropia de locul tău de destinaţie, te voi legai din nou şi te voi preda legat, după cum se cade, starostelui de acolo, Mai-Sahme, comandantul trupelor. Dar jură-mi, să nu-i spui acestuia că, în răstimp, te-am slobozit şi că am îngăduit blîndeţii s-o ia înaintea sentimentului datoriei; altfel ajung şi eu în cenuşă.

— Dimpotrivă, îi voi spune ca te-ai purtat cu mine ca un paznic crud şi că zi de zi m-ai bătut cu biciul cu cîrlige.

— Asta-i prostie! Cu asta mergi mult prea departe! Tu numai îţi rîzi de om. Doar nu ştiu ce cuprinde scrisoarea sigilată, pe care-o am asupra mea, şi sînt nesigur ce gînduri au cu tine. Chiar asta-i răul, că nimeni nu ştie ce gînduri au cu tine! Dar şefului închisorii să-i spui că te-am tratat cu asprime măsurată şi severitate îndulcită de omenie.

— Aşa voi face, zise Iosif, şi îi slobozi coatele, pînă coborîseră foarte jos în ţara lui Uto, şarpele, şi a fluviului cu şapte braţe, din provincia lui Djedet şi aproape de Ţavi-Re, fortăreaţa de pe insulă, Ha'ma't îl legă iarăşi.

Starostele temniţei

Temniţa grea şi groapa de-a doua, la care Iosif ajunse după şaptesprezece zile de călătorie şi unde, potrivit propriului său calcul al concordanţelor, trebuia să petreacă trei ani, pînă avea să-i fie iarăşi înălţat capul, era o tabără alcătuită din construcţii sumbre, de formă neregulată, care acoperea aproape în întregime insula situată pe braţul mendesian al Nilului: o îngrămădire de cazărmi, grajduri, magazii şi cazemate cubice, legate între ele prin curţi şi ganguri, dominate, la un colţ de o citadelă, locuinţa lui Mai-Sahme, starostele temniţei şi prizonierilor, comandantul garnizoanei, „scrib al armatei biruitoare", iar la mijloc, de pilonul unui templu, consacrat lui Vepvavet, ale cărui flamuri alcătuiau singura mîngîiere oferită privirii în tot urîtul din jur — şi totul era împrejmuit de un zid de aproape douăzeci de coţi înălţime, din cărămidă nearsă, cu bastioane teşite, ieşite în afară, şi cu balcoane de apărare proeminente şi rotunjite. Debarcaderul şi poarta, păzită de soldaţi adăpostiţi îndărătul unor parapete, se afla undeva lateral, iar Ha'ma't în picioare la prora înaltă a luntrei de vite, flutura de departe scrisoarea lui în direcţia ostaşilor, şi, ajuns sub poartă, le strigă că aducea un deţinut pe care trebuia să-l predea personal căpitanului trupelor şi şefului taberei.

Tineri în soldă numiţi „ne'arini", termen militar adaptat în mod neindependent din semită, suliţaşi purtînd în faţă pe şorţ o apărătoare de piele în formă de inimă şi un scut în spate, deschiseră poarta, lăsînd convoiul să intre — lui Iosif îi era de parcă i s-ar da iarăşi drumul înăuntru, laolaltă cu cumpărătorii lui, ismaeliteni, prin poarta zidului fortăreţei de graniţă Ţel. Pe atunci fusese un copilandru, intimidat de minunăţiile şi grozăviile Egiptului. Acum era obişnuit, ca oricare, cu aceste minunăţii şi grozăvii, un egiptean din creştet pînă în tălpi, în afara rezervei, se înţelege, ce o păstrase în sinea lui faţă de smintelile acestei ţări, în care fusese răpit şi unde trăise pînă ce depăşise bine vîrsta tinereţii, intrînd în cea a bărbăţiei. Dar era dus de o funie ca Hapi, replica vie a lui Ptah, în curtea templului său din Menfe, un prizonier al ţării Egiptului, şi întocmai ca acel taur divin; căci doi din slujitorii lui Petepre îl apucaseră de capetele funiei care-i lega braţele şi-l împingeau aşa înaintea lor, în urma lui Ha'ma't, care, sub bolta porţii, da lămuriri unui gradat cu un baston în mînă (acesta dăduse desigur ordinul să fie lăsaţi să intre) şi a fost îndreptat de acela spre un ofiţer superior ce străbătea curtea, purtînd o ghioagă. Acesta îi luă scrisoarea, făgădui s-o ducă comandantului şi-i pofti să aştepte.

Aşteptară, deci, sub privirile soldăţimii curioase, într-o curte patrată, la umbra rară a doi sau trei palmieri bătrîni, cu smocuri verzi în creştet, ale căror fructe roşietice, rotunde, erau împrăştiate la rădăcinile lor. Fiul lui Iacob era îngîndurat. Îşi aminti vorbele lui Petepre despre starostele temniţei, în mîinile căruia voia să-l dea: că ar fi un om ce nu ştia de glumă. Era nerăbdător să-l cunoască pe bărbat dintr-o îngrijorare lesne de înţeles, totuşi se gîndi că probabil comandantul-titular nici nu-l cunoştea şi dedusese lipsa lui de umor doar din funcţia sa de staroste de temniţă, ceea ce era o concluzie probabilă, dar nu necesară. Îşi liniştea îngrijorarea la gîndul că, oricum, va avea de a face cu o făptură omenească — ceea ce în ochii săi îl făcea, în orice caz, întrucîtva prietenos şi de înţeles, încît, invocîndu-l pe Dumnezeu, îşi spuse că oricît ar fi fost făcut să fie mai-mare peste temnicieri sau îl va fi înrăit această funcţie, într-un fel sau altul şi ori dincotro, tot o s-o poată scoate la capăt cu el. Dealtfel, Iosif îi cunoştea pe egipteni: deşi Egiptul era o ţară a încremenirii de moarte şi a mormintelor zeilor, pe acest fundal sumbru era totuşi plin de o copilărie şi seninătate, cu care se

putea trăi. Mai era şi scrisoarea pe care starostele tocmai o citea, în care Putifar îl instruia cu privire la persoana celui alungat, în scopul de a i-o „caracteriza corespunzător“. Iosif era încredinţat că această caracterizare nu va fi ieşit prea cumplită şi că nu va fi fost făcută anume să mobilizeze împotriva lui cele mai fioroase însuşiri ale starostelui. Încrederea lui cea mai adîncă şi mai generală, însă, nu se adresa, ieşind dintr-însul, lumii, ci, aşa cum se întîmplă cu purtătorii Binecuvântării, se răsfrîngea asupră-şi şi asupra fericitelor taine ale firii sale. Nu că ar fi rămas cumva la stadiul de îngîmfare oarbă, cînd crezuse că toţi oamenii ar trebui să-l iubească pe el mai mult decît pe ei înşişi. Ceea ce continua însă să creadă era că i-a fost dat să oblige lumea şi oamenii să întoarcă spre el partea lor cea mai bună şi mai luminoasă, — aceasta fiind, după cum se vede, mai curînd o încredere în sine însuşi, decît în lume. Ce-i drept, acestea două, eul său şi lumea, erau, după convingerea sa, dependente unul de altul, adică, într-un anumit sens, aceea nu era, simplu, lumea pentru sine, ci tocmai lumea lui, fiind supusă prin aceasta unei modelări spre bine şi prietenos, împrejurările erau puternice; Iosif însă credea în plasticitatea lor sub influenţa personalităţii, în preponderenţa determinării individuale asupra forţei, în general determinante, a împrejurărilor. Dacă spunea despre sine că ar fi un om al durerii şi al bucuriei, cum spusese şi Ghilgameş, o spunea în sensul că, deşi îşi ştia făptura voioasă sensibilă la multă durere, pe de altă parte nu credea în nici o durere, destul de neagră şi opacă încît să fi trebuit să se vădească cu totul netransparentă pentru lumina sa proprie, ori pentru lumina lui Dumnezeu în el.

De acest fel era încrederea lui Iosif. Spus cinstit şi pe faţă, era încrederea în Dumnezeu şi cu ea se înarmă pentru a-l vedea pe Mai-Sahme, starostele la care avea să-şi facă osânda şi nu trecu mult pînă ce îi fu înfăţişat, fiind dus de paznici, printr-un culoar acoperit şi scund de la picioarele turnului citadelei, pînă la poarta cetăţii-temniţe; unde stăteau de strajă alţi paznici cu coifuri vîrfuite, poartă ale cărei gratii se deschiseră, dealtfel, curînd după sosirea lor, înaintea starostelui.

Acesta se afla în tovărăşia marelui preot al lui Vepvavet, un bărbat slab, cu tigva lucioasă, la o partidă de dame. Era scund de stat, un bărbat la patruzeci de ani purtînd, fără îndoială în cinstea acestei prezentări, un pieptar împodobit cu mici solzi metalici, închipuind lei, şi o perucă brună. Avea ochii rotunzi şi cafenii

sub sprîncene dese şi negre, gura mică, o faţă smeadă, congestionată, înnegrită de barba nerasă şi braţele păroase. Faţa aceasta vădea o expresie ciudat de liniştită, somnoroasă chiar şi, totuşi, inteligentă, iar vorbirea lui părea calmă, mai curînd monotonă, acum cînd ieşea de sub poartă, împreună cu profetul zeului războinic, prins într-o convorbire ce se mai referea la mutări ale partidei de dame, ce abia o terminaseră. Ţinea, deschis, în mînă sulul-scrisoare, trimis de Petepre.

Oprindu-se, îl desfăcu iarăşi, pentru a mai reciti ceva şi, cînd starostele înălţă capul, Iosif avu sentimentul că vedea mai mult decît chipul unui bărbat, însăşi imaginea unor împrejurări sumbre, prin care răzbătea lumina lui Dumnezeu, faţa adevărată pe care viaţa i-o arată unui om al durerii şi al bucuriei căci sprîncenele sale negre erau încruntate ameninţător şi totuşi, un zîmbet juca în jurul colţurilor gurii sale mici. Dar el înlătură îndată zîmbetul şi încruntarea de pe faţa lui.

— Tu ai mînat corabia care v-a adus de la Veset pînă aici? întrebă el cu glasul potolit, privind, cu ochii rotunzi şi sprîncenele ridicate, către scribul Ha'ma't.

Cum acesta răspunse afirmativ, se uită la Iosif.

— Tu eşti fostul vechil al lui Petepre, strălucitul curtean? îl mai întrebă el.

— Eu sînt acela, răspunse Iosif cu toată simplitatea.

Şi, totuşi, acest răspuns era cam tare. Ar fi putut răspunde: ,,Tu o spui“, ori „Stăpînul meu stie adevărul“, ori mai înflorat „Maat vorbeşte prin gura ta“. Dar „Eu sînt acela“, rostit firesc, simplu, dar cu un zîmbet grav, era, în primul rînd, uşor necuviincios — căci nu se vorbeşte mai-marilor spunînd „eu“, ci se spune: „Slujitorul tău“, ori, cu tot dispreţul „slujitorul acela de colo“, pe lîngă acestea, însă, cuvîntul „eu“ putea alarma — în legătură cu „acela“, ce stîrnea bănuiala neprecisă că s-ar referi la mai mult decît, doar, funcţia de vechil, ce se cerea confirmată prin întrebare, încît întrebarea şi răspunsul păreau să nu se acopere şi acesta s-o depăşească pe aceea, iscînd tentaţia de a mai pune o întrebare: „Ce eşti tu?“ ori poate şi „Cine eşti tu“... Pe scurt, „Eu sînt acela“ era o formulă ce răsuna din adîncurile istoriei, obişnuită din vechime şi cu răsunet popular, formula prin

care un zeu se dezvăluie muritorilor, un episod foarte apreciat din vechime în povestiri şi în teatrul religios, de care imaginaţia leagă de la sine un şir de efecte şi consecinţe de acelaşi fel, mergînd de la smerita coborîre a privirii pînă la prăbuşirea, ca trăsnit, în genunchi.

Faţa calmă a lui Mai-Sahme, faţa unui bărbat ce nu părea să se sperie lesne, vădi totuşi o uşoară încurcătură sau stînjeneală, la care vîrful nasului său, mic şi frumos, se decolora, devenind albicios.

— Aşadar, tu eşti acela, spuse el, şi dacă în acea clipa nu mai ştia nici el prea bine ce înţelegea el însuşi prin „acela", va fi contribuit la această uitare visătoare şi faptul că cel ce i se înfăţişa era cel mai arătos bărbat de douăzeci şi şapte de ani din amîndouă ţările. Frumuseţea face o impresie deosebită: iscă, fără greş, un fel deosebit de uşoară spaimă, chiar şi în sufletul cel mai liniştit, care, altminteri, nu se sperie uşor, şi poate transpune în zona visului sensul unui „Eu sînt acela“ rostit cu un zîmbet grav.

— Pari să fii o pasare uşuratică, continuă căpitanul, picată din cuib din prostie şi necugetare. Trăiai acolo sus, în oraşul lui faraon, unde viaţa este foarte interesantă, şi ai fi putut s-o duci ca într-o sărbătoare fără sfîrşit şi, pentru mai nimic şi te miri ce, ai ajuns aici jos, în cumplita plictiseală. Căci aici domneşte cumplita plictiseală, spuse el şi-şi mai încruntă, pentru o clipă, ameninţător, sprîncenele, la care însă se arătă iarăşi, ca şi cum una ar fi legată de alta, jumătatea de zîmbet ce-i juca pe buze. Nu ştiai, urmă el, că în case străine nu se cade să te uiţi după femei? N-ai citit maximele din Cartea morţilor, nici învăţăturile şi părerile sfîntului Imhotep?

— Le ştiu, răspunse Iosif, căci le-am citit de nenumărate ori, cu glas sau fără.

Dar căpitanul, deşi voise un răspuns, nu-l ascultă;

— Ăsta bărbat, spuse el, către însoţitorul său, preotul, era un bun tovarăş de drum în viaţă, Imhotep, înţeleptul! Medic, constructor, preot şi scrib, el era toate acestea, Tut-anh-Djehuti, viul chip al lui Thot. Îl venerez pe acest bărbat, trebuie s-o spun, şi de mi-ar fi dat să mă speriu, — însă, poate trebuie să spun din

păcate, nu-mi este dat, sînt prea calm pentru asta — aş, tresări probabil de atîta ştiinţă adunată la un loc. E mort de nespus de multă vreme, Imhotep, divinul, doar oameni ca el n-au fost decît în primele timpuri şi în zorile ţărilor. Primul rege, Dioser, a fost stăpînul lui; desigur că învăţatul i-a ridicat casa lui de veci, piramida cu trepte din apropiere de Menfe, înaltă de şase caturi, mai bine de o sută douăzeci de coţi, dar piatra de calcar este proastă; a noastră, cea de dincolo, din cariera unde lucrează deţinuţii, este mai puţin rea; dar maestrul n-a avut alta la îndemînă. Construcţia era însă, dealtfel, numai una din componentele secundare ale înţelepciunii şi artei sale, el ştia toate cheile şi lacătele templului lui Thot. Cunoştea arta vindecării şi era un adept al naturii, un cunoscător al celor solide şi al celor lichide, cu mîna tămăduitoare şi dînd liniştea tuturor celor ce se zvîrcoleau. Căci el însuşi trebuie să fi fost foarte liniştit şi defel făcut să se sperie. Mai era şi un fir de trestie în mîna Domnului, un scrib al înţelepciunii — acestea două împreună, nu azi medic şi altă dată scrib, ci una într-alta şi amîndouă odată, ceea ce trebuie accentuat, căci, după părerea mea, este de o deosebită valoare. Arta vindecării şi cea a scrisului îşi împrumută cu folos, una alteia, lumina, şi de merg mînă în mînă, fiecare merge mai bine. Un medic, însufleţit de înţelepciunea scrisului, va fi un mîngîietor mai înţelept pentru cel ce se zvîrcoleşte; un scrib însă, care cunoaşte viaţa şi suferinţele trupului, puterile şi zemurile, darurile şi otrăvurile, va fi mult superior celui ce nu le ştie. Imhotep, înţeleptul, a fost asemenea medic şi asemenea scrib. Un bărbat divin, ar trebui să-i ardem tămîie. Cred că, după ce va fi mort de ceva mai multă vreme, asta se va şi face. — Este însă adevărat că trăia la Menfe, un oraş foarte stimulant.

— Nu trebuie să-ţi fie ruşine de el, căpitane, răspunse marele preot, către care vorbise. Căci, fără a dăuna serviciului la trupă, practici şi ştiinţa vindecării, le faci bine celor ce se sucesc şi se zvîrcolesc, şi pe lîngă acestea, scrii tare frumos ca formă şi conţinut, îmbinînd cu calm aceste ramuri ale ştiinţei şi artei.

— Calmul singur nu este totul, răspunse Mai-Sahme, iar pe faţa lui resemnată, cu ochii rotunzi, căprui, trecu o umbră de tristeţe. Poate că ar trebui să mă fulgere odată spaima. Dar de unde să fulgere aici? — Şi voi? zise el deodată, cu sprîncenele ridicate întrebător şi clătinînd din cap, către cei doi sclavi de casă ai lui

Petepre, care ţineau de capete frînghia cu care fusese legat Iosif. — Ce faceţi aici? Vreţi să araţi cu el, ori să vă jucaţi de-a căişorii, ca băieţaşii? Şi vechilul vostru cum să facă aici robotă, dacă voi îi legaţi mădularele ca unui bou dus la tăiere? Dezlegaţi-l, proştilor! Aici se munceşte din greu pentru faraon, în cariera de piatră sau pe şantierul noilor construcţii, nu se cade să zaci legat prin colţuri. Ce nepricepere! — Oamenii aceştia, zise el iar, lămuritor, către preot, îşi închipuie că închisoarea este un loc în care deţinuţii zac legaţi. Ei se iau după vorbe, ăsta-i felul lor, de parcă ar fi copii. De se spune de unul că zace în închisoare, că prizonierii regelui zac acolo, ei chiar cred că acela ar fi căzut într-adevăr în vreo gaură, plină de şobolani flămânzi şi zornăit de lanţuri, unde zaci şi furi zilele datorate Lui Re. O asemenea confuzie dintre expresie şi realitate este, după cîte am observat eu, o caracteristică principală a inculturii şi a nivelului scăzut. Am întîlnit-o des la mâncătorii de gumă din nenorocitul Kuş, de asemenea şi la ţăranii mărunţi ai câmpurilor noastre, dar mai rar în oraşe. Oarecare poezie se va fi aflînd, desigur, în felul acesta de a lua de bun înţelesul fiecărui cuvînt al vorbirii, poezia simplităţii şi a basmului. Există, pe cîte văd, două feluri de poezie: una izvorîtă din simplitatea poporului şi alta din spiritul scrierii. Aceasta-i, fără îndoială, cea mai înaltă, dar după părerea mea, nu poate dăinui fără o legătură prietenească cu cealaltă şi are nevoie de ea ca pământ hrănitor, după cum toată frumuseţea vieţii de sus, şi chiar măreţia faraonului au nevoie de ogorul larg al vieţii celor lipsiţi, pentru a înflori deasupra lui şi a minuna lumea.

— Ca învăţăcel al Casei cetăţenilor, spuse Ha'ma't, scribul bufetului, ce se grăbise între timp să-i dezlege chiar el coatele lui Iosif, eu n-am putut deloc face confuzia dintre exprimare şi realitate, şi numai de dragul formei, pentru un moment, am crezut, căpitane, că trebuie să ţi-l predau legat pe deţinut. El însuşi îmi poate sta mărturie că încă în cea mai mare parte a călătoriei l-am lăsat nelegat.

— Asta n-a fost decît să te porţi înţelegător, răspunse Mai-Sahme; deoarece există diferenţe între fărădelegi, şi uciderea, furtul, delictele de graniţă, refuzul de a plăti birurile sau sustragerea lor de către slujbaşii ce le-au strîns sînt de privit cu alţi ochi decît greşelile în care este în joc o femeie, şi se cere, deci, o apreciere discretă.

Desfăşură iarăşi pe jumătate sulul-scrisoare şi aruncă o privire asupra conţinutului.

— Aici este vorba, zise el, pe cîte văd, de o poveste cu o femeie, şi n-aş mai fi ofiţer şi elev al grajdurilor regale, dacă aş vrea să amestec asemenea faptă cu nelegiuiri populare, fără de onoare. Este într-adevăr semnul unui nivel scăzut, copilăresc, să nu deosebeşti între exprimare şi realitate, şi să iei fiecare vorbă în parte (după înţelesul ei, dar asemenea confuzie este, din cînd în cînd, inevitabilă şi între oameni mai bine; căci, deşi chiar se spune ca, în casă străină, să nu te uiţi după femei, că este periculos, tot o facem, căci înţelepciunea e una, iar viaţa alta; şi tocmai pericolul introduce un element onorabil în aceste treburi. Apoi, pentru o poveste de amor este nevoie de doi, ceea ce face totdeauna cam tulbure problema vinii, şi chiar dacă aceasta se prezintă, în afară, drept limpezită, pentru că adică o parte, fireşte bărbatul, ia toată vina asupra sa, abia este bine să deosebeşti, în sinea ta, între exprimare şi realitate. Cînd aud de seducerea femeii de către bărbat, zîmbesc în sinea mea, căci îmi pare nostim, şi gîndesc pentru mine: O, mare treime! Doar se ştie a cui misiune şi artă a fost seducerea încă din zilele zeului — nu chiar a noastră, a nătărăilor. — Ştii povestea celor doi fraţi? îl întrebă acum de-a dreptul pe Iosif, privind în sus la el cu ochii săi rotunzi, căprui, căci era mult mai scund decît acela şi grăsuţ. Iar sprîncenele le ridică sus, cît putu, ca şi cum asta l-ar ajuta să ajungă la acelaşi nivel.

— O ştiu bine, căpitane, răspunse cel întrebat. Nu numai că a trebuit să i-o citesc în mai multe rînduri stăpânului meu — a trebuit să i-o şi copiez în scriere frumoasă, cu cerneală neagră şi roşie.

— Asta o să mai fie copiată de multe ori, spuse comandantul, este o ficţiune minunată, nu numai pentru expunerea ei, care convinge, deşi întîmplările, judecînd la rece, sînt în parte de necrezut, ca de exemplu că regina ar fi rămas grea, înghiţind o aşchie de lemn de persea, întîmplare ce prea contrazice experienţa medicală, pentru a fi luată, de bună oricum. Totuşi, istorisirea este exemplară şi seamănă în totul cu un tipar al vieţii, ca atunci cînd femeia lui Anup se reazămă de flăcăul Bata, deoarece l-a simţit puternic, şi grăieşte către el: „Vino să ne bucurăm cîtva timp unul de altul! O să-ţi fac şi două veşminte de

sărbătoare“, şi cînd Bata îi strigă fratelui: „Vai mie! Ea le-a încurcat pe toate!“ şi, înaintea ochilor acestuia, îşi taie bărbăţia cu foaia tăioasă a trestiei şi o zvîrle, să fie hrană peştilor — asta este emoţionant. Mai încolo întîmplările povestite degenerează, devenind de necrezut, dar tot este înălţător cînd Bata se preface în Hapi-taurul şi spune: „Voi fi un Hapi minunat şi toată ţara va chiui, bucurîndu-se de mine“, şi cînd îngăduie să fie recunoscut şi spune: ,,Eu sînt Bata! Iată, mai trăiesc şi sînt sfîntul taur al zeului!“ Astea sînt fireşte scorneli năstruşnice, dar în ce ciudate tipare ale unei imaginaţii profetice nu este turnată cîteodată mişcătoarea viaţă!

Tăcu un moment şi, cu faţa lui liniştită, cu gura mică întredeschisă, privi atent în gol. Apoi iar mai citi puţin din scrisoare.

— Puteţi să vă închipuiţi, părinte, spuse el, ridicînd capul, către craniul-lucitor, că un nou intrat ca acesta înseamnă pentru mine o variaţie oarecum înviorătoare în monotonia acestei fortăreţe, în care un bărbat liniştit din fire aproape că stă să cadă în somnolenţă. Ce mi se înfăţişează deobicei, condamnaţi sau pentru deţinere provizorie, cîtă vreme balanţa justiţiei mai oscilează, iar procesul lor mai este pendinte, tot felul de hoţi de morminte, tîlhari de codru şi pungaşi, nu este de natură să înlăture acest pericol. Un caz, în care delictul a avut loc în domeniul dragostei, se deosebeşte hotărî t, în chip plăcut, de toate celelalte. Căci în această privinţă nu poate fi nici o îndoială şi, pe cîte ştiu, şi popoare străine, cu cele mai ciudate feluri de a gîndi, sînt de acord că acest domeniu este printre cele mai interesante, pline de miez şi de secrete ale vieţii omeneşti. Cine oare nu are propriile, sale experienţe, surprinzătoare şi demne de reflecţie în împărăţia zeiţei Hator? V-am povestit oare cîndva de prima mea dragoste, care mi-a fost, totodată, a doua?

— Niciodată, căpitane, îi spuse preotul. Prima să fi fost totodată a doua? Mă mir cum de s-a putut întîmpla aşa ceva.

— Ori cea de a doua tot mai era prima, răspunse comandantul. Cum vreţi. Aceeaşi încă, sau iarăşi, sau în veci — cine ar fi sigur că foloseşte aici cuvîntul potrivit? Şi nici nu are importanţă.

Şi cu o expresie calmă, ba somnoroasă, cu braţele încrucişate, scrisoarea-sul o împinse la subsuoară, cu capul plecat într-o parte, sprîncenele groase ceva ridicate deasupra ochilor căprui, rotunzi, mişcînd, serios şi cu măsură, buzele rotunjite, Mai-Sahme începu să povestească pe un ton foarte egal înaintea lui Iosif şi a paznicilor săi, a preotului templului lui Vepvavet şi a unui număr de oşteni ce se aflau prin preajmă şi se adunaseră în jurul lui:

— Împlinisem doisprezece ani şi învăţam ca elev al Casei învăţăturii, în şcoala de scribi a grajdurilor regale. Eram mai curînd mărunt şi vioi, cum sînt şi astăzi, şi cum îmi este măsura şi felul pentru viaţa mea dinainte şi de după moarte; dar inima şi spiritul mi-erau simţitoare. Atunci am văzut o fată, cum îi aducea unui conşcolar, fratelui ei, la prînz, pîinea şi berea lui; căci mama le era bolnavă. El se numea Imesib şi era fiul unui funcţionar, Amenmose. Surorii sale, care îi adusese raţia, trei pîini şi două căni de bere, el îi zicea Beti, de unde am bănuit că s-ar numi Nehbet, ceea ce mi se confirmă, cînd îl întrebai de asta pe Imesib. Căci mă interesa cum îi zice, pentru că ea însăşi mă interesa şi n-am putut să-mi iau ochii de la ea, cît a fost la noi: nici de la pletele ei, nici de la ochii ei înguşti, nici de la gura ei în formă de arc, mai cu seamă, însă, nu de la braţele ei, pe care veşmântul le lăsa dezgolite, braţe lungi şi plinuţe, întocmai cum este frumos — ele mi-au făcut cea mai mare impresie. Dar, peste zi nu ştiam încă ce impresie îmi făcuse Beti, ci abia noaptea o aflai, cînd stăm culcat în dormitor între soţii mei, cu veşmintele şi sandalele lîngă mine, iar sub cap, pentru ridicarea lui, sacul în care ţineam cele trebuincioase scrisului şi cărţile. Căci nici în vis nu trebuia să uităm de cărţile ce ne apăsau. Eu însă le uitai totuşi, iar visele mele ştiură să se facă întru totul independente de apăsarea lor. Într-adevăr, visai, amănunţit şi foarte real, că aş fi logodit cu Nehbet, fiica lui Amenmose; taţii şi mamele noastre s-ar fi înţeles, iar ea avea să-mi devină curînd soră-soţie şi gospodină, astfel încît braţul ei se va culca pe al meu. M-am bucurat de aceasta peste măsură, cum nu mă mai bucurasem niciodată în viaţa mea. Măruntaiele mi se ridicau în mine de bucuria acestei înţelegeri, care a fost pecetluită prin aceea că părinţii ne-au îndemnat să ne apropiem unul de altul nasurile noastre, ceea ce a fost foarte plăcut. Visul acesta a avut asemenea vioiciune şi naturaleţă, încît n-a fost în această privinţă, cu nimic mai prejos decît realitatea şi, în mod ciudat, mă înşelă şi dincolo de noapte,

după trezire şi spălat, asupra deşertăciunii sale. Asta nu mi s-a mai întîmplat vreodată, nici înainte, nici după aceea, ca un vis să mă ţină, şi după trezire, sub farmecul asemănării lui cu viaţa, şi ca, treaz fiind, să continui să cred în realitatea lui. Cîteva ceasuri de dimineaţă încă, mi-am închipuit, ferm şi fericit, că aş fi logodit cu fata Beti şi numai încet, pe cînd şedeam în sala scrierii, iar dascălul mă bătu, să mă învioreze, cu nuiaua pe spate, am pierdut fericirea măruntaielor mele. Trecerea spre trezie a alcătuit-o gîndul că înţelegerea şi apropierea nasurilor fuseseră într-adevăr doar un vis, dar că nimic n-ar sta în calea înfăptuirii lui deîndată şi că eu n-ar trebui decît să-i rog pe părinţii mei să se pună de acord cu părinţii lui Beti în privinţa noastră: căci, un timp, tot mai credeam că, după astfel de vis, această intenţie n-ar fi decît firească şi nimeni nu s-ar putea mira de ea. Abia după aceea, treptat şi spre cumplita mea dezamăgire, m-am trezit înţelegînd că realizarea a ceea ce-mi păruse atit de real, era curată nebunie şi cu totul imposibilă, date fiind împrejurările. Căci eu nu eram nimic decît un băiat de şcoală, bătut ca papirusul, cu totul la începutul carierei sale de scrib şi ofiţer, pe lîngă aceasta bondoc, după constituţia mea, pentru viaţa aceasta şi cealaltă, iar logodna mea cu Nehbet, ce era cu mai bine de trei ani mai în vîrstă decît mine şi se putea mărita ori cînd cu un bărbat mult mai presus de nune ca slujbă şi rang, mi se vădi pe măsură ce fericirea visului se risipea ca un abur, un lucru de rîs.

— Astfel am renunţat, continuă, calm căpitanul povestirea lui, la un gînd care nu mi-ar fi venit, dacă nu mi s-ar fi înfăţişat în vis în frumoasa lui realitate, şi mi-am văzut mai departe de slujba învăţăturii în Casa învăţăturii grajdurilor, adesea mustrat cu varga pe spate. Douăzeci de ani mai tîrziu, cînd avansasem de mult la rangul de scrib de porunci al victorioasei armate, am fost trimis cu trei soţi ai mei într-o deplasare in Siria, în nenorocitul Her, pentru cercetarea şi strîngerea unor cai drept tribut, ce trebuiau încărcaţi pe corăbii de transport şi trimişi, în josul fluviului, grajdurilor faraonului. Am ajuns atunci din portul Hazati în ţinutul Sekmem, ce fusese cucerit, şi într-un oraş ce se numea, dacă-mi amintesc bine, Per-Şean, unde ai noştri aveau o garnizoană, al cărei mai-mare dădea o petrecere, pentru oameni din partea locuitorilor şi scribi ai grajdurilor, şi o soarea cu vin şi cununi de flori în casa lui cu uşi frumoase. Erau de faţă egipteni şi nobili ai oraşului, bărbaţi şi femei. Atunci am văzut-o pe fată, o rudă a acestei case

egiptene dinspre partea stăpînei, căci mama fetei era sora ei, iar fata venise acolo în vizită, cu slujitori şi slujnice, de departe din Egiptul de sus, unde locuiau părinţii ei, în părţile primei cataracte. Căci tatăl ei era un mare neguţător din Suenet, ce arunca pe piaţa Egiptului mărfurile nenorocitei ţări Kasi, fildeş, blăni de leopard şi lemn de abanos. Cînd văzui deci această fată, fiica neguţătorului de abanos, în tinereţea ei, mi s-a întîmplat pentru a doua oară în viaţă ce mi se întîmplase cu atîţia ani în urmă, în Casă de învăţătură a băieţilor, anume că nu-mi puteam lua ochii de la ea, pentru că făcuse o impresie adîncă sufletului meu; îmi reveni cu o exactitate ciudată şi gustul de fericire al acelui vis de logodnă de mult risipit, încît la vederea ei. mi se ridicau la fel măruntaiele de bucurie. Dar m-am sfiit de ea, deşi un soldat nu trebuie să se sfiiască, şi mai multă vreme m-am sfiit chiar să mă interesez de ea, de numele ei şi de cine era.

Cînd o făcui, însă, am aflat că ar fi fiica Nehbetei, fiica lui Amenmose; scurtă vreme după ce o văzusem şi mă logodisem, cu ea în vis, Nehbet devenise soţia neguţătorului de fildeş din Suenet. Fata Nofrure însă — aşa se numea — nu semăna deloc, după trăsături cu mama ei, nici după culoarea cosiţelor şi a pielii, căci era în toate mai smeadă decît mama. Cel mult, la boiul gingaş semăna cu Nehbet; dar cîte fecioare nu au asemenea trup! Totuşi vederea ei îmi stîrni îndată aceleaşi sentimente, ce le încercasem atunci şi apoi nu lei mai cunoscusem, aşa încît se poate pe drept cuvînt spune că aş fi iubit-o deja în mama ei, după cum o iubeam din nou pe mama ei într-însa. Ba chiar socot cu putinţă şi oarecum mă aştept ca, după alţi douăzeci de ani, dacă o voi întîlni, din întîmplare, pe fiica lui Nofrure, fără s-o cunosc, inima mea s-o placă iarăşi fără greş, cum o plăcuse pe mama şi bunica, şi va fi totdeauna şi pe veci aceeaşi dragoste.

— Iată, într-adevăr, o stranie întîmplare de dragoste, zise preotul trecînd, oarecum cu cruţare, peste ciudăţenia faptului că mai-marele fortăreţei istorisea aici această poveste cu atîta linişte şi pe un ton atît de egal. Dacă însă fiica neguţătorului, ar fi să aibă iarăşi o fată, ar fi păcat să nu fie copilul tău, căci dacă visul tău de băiat, ce l-ai visat pe sacul cu cărţi, nu s-a putut împlini, atunci la reîntoarcerea lui Nehbet, ori la reîntoarcerea dragostei tale pentru ea, realitatea ar fi putut reintra în drepturile ei.

— Ei, nu! răspunse Mai-Sahme, clătinînd din cap. O fată atît de bogată şi de frumoasă şi un scrib al grajdurilor bondoc, cum s-ar mai potrivi laolaltă? Ea s-a căsătorit cu baronul vreunei provincii ori cu unul ce stă la picioarele faraonului, un mai-mare al vistieriei, cu colanul de aur al laudelor pe după gît, ce să mai vorbim. Apoi, nu uitaţi că faţă de o fată pe a cărei mamă am iubit-o, se creează oarecum o relaţie de la tată la fiică, astfel încît rezerve lăuntrice se opun unei legături conjugale. Afară de aceasta, gînduri ca cele pe care le sugeraţi au fost împinse la mine pe planul al doilea prin livra ce numiţi voi aspectul straniu al întîmplării. Considerarea acestui aspect m-a împiedicat să ajung la hotărîri, ce ar fi putut avea drept urmare ca nepotul sau nepoţica primei mele dragoste să fie copilul meu. Şi ar fi fost asta chiar neapărat de dorit? M-ar fi lipsit (aşteptarea în care trăiesc acum, că, adică, aş putea întîlni într-o zi, fără s-o ştiu, pe fiica lui Nofrure şi nepoata lui Nehbet, şi ca şi aceasta să-mi facă o impresie atît de minunată. Astfel îmi rămîne, poate, o nădejde şi pentru zilele bătrîneţii mele, în timp ce, altfel, poate că seria repetatelor mele experienţe de dragoste s-ar fi încheiat înainte de vreme.

— Asta se poate, încuviinţă preotul, şovăind. Dar cel mai puţin ce ai putea face, ar fi să pui pe hîrtie povestea mamei şi a fetei, ori povestea ta cu ele, şi să-i dai, cu trestia, o formă gingaşă, pentru îmbogăţirea literaturii noastre distractive. A treia apariţie a figurii şi dragostea pentru ea, ai putea să le şi adaugi din închipuire şi să înfăţişezi lucrurile, ca şi cum ar şi fi avut loc.

— Prime încercări, răspunse căpitanul calm, s-au şi făcut, iar că, în convorbire, mă pot exprima atît de curgător despre întîmplare, se explică tocmai prin faptul că am şi făcut o primă ciornă. Dificultatea stă numai în aceea că, pentru a introduce în povestire şi întîlnirea cu nepoata lui Beti, ar trebui să transpun acţiunea povestirii mele în viitor şi să mă înfăţişez pe mine la vîrsta bătrâneţii, ceea ce este un efort dinaintea căruia dau speriat înapoi, deşi un soldat n-ar trebui să dea înapoi înaintea nici unui efort. În primul rînd, însă, mă îndoiesc, dacă nu sînt cumva prea calm, pentru a-i da povestirii efectul emoţionant, ce caracterizează de pildă povestea exemplară a celor doi fraţi. Ţin prea mult la subiectul ei, ca să mă expun riscului de a-l strica, nu vreau să ajung un cîrpaci. — În momentul de faţă însă, reluă el pe un ton dezaprobator după o scurtă

întrerupere, are loc aici prezentarea şi preluarea unui deţinut. De cîte animale de povară este nevoie, după părerea ta, întrebă el, adresîndu-se, pe cît putea de sus, lui Iosif, ca să duci în carieră hrana pentru cinci sute de pietrari şi salahori, împreună cu ofiţerii şi supraveghetorii lor?

— Doisprezece boi şi cincizeci de măgari, răspunse Iosif, ar putea fi numărul potrivit.

— La nevoie, merge. Şi cîţi bărbaţi ai lua să tragă la funie, dacă trebuie tras pînă la fluviu, la o depărtare de cinci mile, un bloc de piatră lung de patru coţi, lat de doi, şi înalt de un cot?

— Cu cei ce pregătesc drumul, cei ce cară apă pentru umezirea căii sub sanie şi cei ce cară bila groasă, ce trebuie, din cînd în cînd vîrîtă sub bloc, răspunse Iosif, aş folosi, una peste alta, cam o sută de bărbaţi.

— De ce aşa mulţi?

— Este un bloc greu; răspunse Iosif, şi dacă nu vrem să folosim boi, ci oameni, pentru că sînt mai ieftini, atunci să se poruncească la munca asta un număr destul de mare, ca la mijlocul drumului o echipă de bărbaţi ce trag la funie să fie înlocuită de cealaltă şi să nu înregistrăm cazuri mortale printre ei din pricina sudorii oprite, sau mulţi să se vateme lăuntric că au tras prea tare, sau să le stea suflarea, încît să avem bolnavi ce se zbat şi se zvîrcolesc.

— Fără îndoială că asta ar trebui evitat. Tu uiţi însă că noi nu avem de ales între boi şi oameni, ci că ne stau la dispoziţie, şi în număr cît de mare, tot felul de barbari ai Ţării roşii, libieni, locuitori din Punt şi din nisipurile Siriei.

— Cel dat acum pe mîna ta, îi răspunse Iosif calm, este însuşi de această origine, anume copilul unui rege al turmelor din Retenu de sus, unde se numeşte Canaan, răpit şi adus încoace, în jos, în Ţara Egiptului.

— La ce îmi spui asta? Stă scris în scrisoare. Şi de ce te numeşti un copil în loc să spui: un fiu? Sună a răzgîiere şi dragoste de sine şi nu se potriveşte unui condamnat, chiar dacă delictul lui nu i-a atins onoarea, ci este de domeniul gingaş. Pari a te teme că, deoarece eşti originar din nenorocitul Ţahi, te voi înhăma la

blocurile cele mai grele, pînă ce ţi se opreşte sudoarea şi mori de moarte uscată. Asta este o încercare pe cît de îndrăzneaţă, pe atît de nedibace să gîndeşti gîndurile mele. Aş fi un prost staroste de închisoare, dacă n-aş şti să-l folosesc pe fiecare după darurile şi experienţele sale şi nu l-aş pune la locul potrivit. Din răspunsurile tale se cunoaşte îndată că ai fost mai-mare peste casa unui puternic şi că te pricepi cumva la industrie. De asemenea, că ai vrea să eviţi, pe cît posibil, ca oamenii să tragă peste poate, chiar dacă nu sînt copiii - vreau să zic fiii — lui Hapi şi ai gliei negre, ceea ce nu contravine de-a dreptul dorinţelor mele şi vădeşte o gîndire economică. Te voi folosi ca supraveghetor al unei cete de deţinuţi în carieră, ori poate în serviciul interior şi în cancelarie: căci ştii desigur să socoteşti mai iute decît alţii cîte chile de alac încap într-un hambar de atît pe atît, ori de cîte cereale este nevoie pentru cutare cantitate de bere, sau cîte pentru copt cutare număr de pîini, încît să poţi stabili valorile lor de schimb şi alte treburi la fel. — Ar fi foarte de dorit, continuă el către preotul lui Vepvavet, să-mi mai pot uşura munca în aceste direcţii, ca să nu trebuie să mă ocup eu însumi de toate şi să-mi rămînă mai mult timp liber pentru încercările mele de a pune pe hîrtie, într-un chip îmbucurător, ba poate chiar emoţionant, aventura celor trei dragoste. — Iar voi, oameni din Veset, zise el către însoţitorii lui Iosif, puteţi s-o luaţi din loc şi să începeţi călătoria de întoarcere în susul fluviului, dar numai cu vînt de miazănoapte. Luaţi-vă şi funia, dimpreună cu salutul meu pentru prietenul faraonului, stăpînul vostru! — Momi! porunci el, în sfîrşit oşteanului cu buzdugan ce-l adusese la el pe Iosif cu escorta lui, repartizează-i acestui sclav regal, ce va face robotă ca ajutor la administraţie, o încăpere să-i fie adăpost doar lui, un veşmînt să-l îmbrace peste şorţ şi un baston în mînă, ca semn al supravegherii. Oricît a fost de sus, s-a lăsat dus jos, la noi şi va trebui să se supună disciplinei de aramă de la Ţavi-Re.

Vom folosi însă, fără cruţare, cunoştinţele lui, dobândite în vremea măririi sale, după cum folosim puterile trupului celor de jos. Căci nimic nu-i mai aparţine, toate sînt ale faraonului. Dă-i de mîncâre! — Pe curînd, părinte, îşi luă rămas bun de la preot şi se întoarse în turnul său.

Iar aceasta a fost prima întîlnire a lui Iosif cu Mai-Sahme, starostele închisorii.

Despre bunătate şi înţelepciune

Acum v-aţi liniştit, cum s-a liniştit şi Iosif, cu privire la particularităţile mai-marelui peste temniţă, pe mîna căruia îl dase stăpînul său. Era un om ciudat de simpatic, echilibrat în monotonia sa, şi nu degeaba povestirea ce le pune pe toate în lumină s-a grăbit atît de puţin, mai înainte, să depărteze în sfîrşit conul ei luminos de pe figura lui definitiv bondoacă, ci insistase destul de mult asupra ei, ca să aveţi răgaz să vă întipăriţi în minte personalitatea lui umană, ce pînă acum v-a fost ca şi necunoscută; căci, după cum, aproape, tot nu se ştie, îi mai era rezervat un rol şi o treabă în această istorie, care se desfăşoară aici din nou cu toată exactitatea, aşa cum s-a întîmplat în realitate. Într-adevăr, după ce Mai-Sahme a fost cîţiva ani mai mare peste Iosif, ca staroste al închisorii, avea să-i mai stea mulţi ani alături şi să ia parte la regia sărbătorească a unor evenimente vesele şi mari, pentru istorisirea exactă şi demnă a cărora, fie să ne ajute muza.

Dar deocamdată atît. Dacă însă tradiţia foloseşte cu privire la starostele închisorii aceeaşi, formulă ca pentru Putifar, anume „că nu se îngrijea de nimic“, încît, curînd, tot ce se petrecea în temniţă trebuia să treacă prin mîna lui Iosif, asta trebuie înţeles bine şi are cu totul alt sens decît în cazul curteanului şi sfîntului turn de carne, care de aceea „ nu se îngrijea de nimic“ pentru că, în inadecvarea lui titulară, sta în afara omenirii, şi, în închiderea fără ieşire a existentei sale, era străin de întreaga realitate, socotind că n-are să se ocupe decît de cele pur formale. Mai-Sahme, în schimb, era un bărbat foarte competent, ce se ocupa cu căldură, deşi foarte calm, de o grămadă de lucruri, dar îndeosebi de oameni; căci era un medic zelos, sculat în fiece dimineaţă devreme, să cerceteze ce se făcuse cu soldaţii şi deţinuţii bolnavi, care zăceau în baraca infirmeriei; iar camera sa de serviciu, aflată la loc sigur în turla citadelei de la Ţavi-Re era un adevărat laborator, plin de piuliţe şi mojare, ierbare, fiole şi borcane de alifii, tuburi, retorte de distilare şi bazine de evaporare, unde căpitanul, cu aceeaşi privire somnoroasă şi

înţeleaptă cu care istorisise, la primirea lui Iosif, povestea celor trei dragoste, îşi prepara, în parte cu ajutorul cărţii „În folosul oamenilor“ şi al altor cărţi de învăţătură ale străvechii experienţe, leacurile sale pentru golirea burţii, fierturile, pilulele şi terciurile pentru comprese contra reţinerii urinei, umflături ale cefei, înţepeneli ale şirei spinării şi călduri la inimă. Tot aici însă îşi petrecea timpul citind şi gîndind, cugetînd la probleme atît de generale, şi depăşind cazurile individuale, ca aceea dacă numărul vaselor ce merg, perechi, de la inimă la toate mădularele omului, vase atît de predispuse la astupare, întărire şi aprindere, ce refuzau adesea să primească leacurile, dacă deci erau cu adevărat numai douăzeci şi două, ori cum era tot mai mult înclinat să creadă, să fi fost chiar patruzeci şi şase la număr; apoi dacă viermii din trup, pentru uciderea cărora îşi încerca magiunurile, ar fi cauzele anumitor boli sau, mai just considerat, urmările lor, în măsura în care prin astuparea unuia sau a mai multor vase s-ar forma un abces, ce nu şi-ar putea deschide o cale de scurgere, încît ar putrezi şi astfel, cum altceva nici n-ar fi de aşteptat, s-ar transforma în viermi.

Era foarte bine că starostele se ocupa de aceste lucruri. Deşi acestea erau mai degrabă de competenţa partenerului său la jocul de dame, preotul lui Vepvavet decît de cea a soldatului, cunoştinţele aceluia privind natura trupului nu depăşeau mult cele necesare examinării animalelor de jertfă şi înjunghierii lor conform riturilor, iar metodele de vindecare ale preotului erau întotdeauna orientate, mult prea unilateral, spre farmece şi descântece, un element fireşte necesar, în măsura în care îmbolnăvirea unui organ, fie splina, ori şira spinării, se poate desigur explica prin aceea că zeitatea sa protectoare deosebită a părăsit, de voie sau de nevoie, acel organ, lăsînd locul unui demon ostil, care-şi făcea acolo mendrele, zdruncinând totul, şi trebuia, acum, silit, prin descîntece potrivite, să părăsească trupul bolnav. Cu un şarpe cu ochelari, pe care îl păstra într-un coş şi-l putea preface, printr-o apăsare pe ceafă, într-un sceptru magic, preotul avusese unele succese în această privinţă, care-l hotărîseră şi pe Mai-Sahme să împrumute, din cînd în cînd, de la el, animalul. În general, însă, el era convins, pe bază de experienţă, că magia, singură ea şi fără nimic altceva, putea rareori să izbîndească, ci că avea nevoie de sprijinul material al unor cunoştinţe şi mijloace profane, pentru a intra în organul bolnav, a-l pătrunde şi a ajunge printr-însul la

efect. Astfel contra puzderiei de pureci, de care toată lumea suferea la Ţavi-Re, descîntecele slujitorului zeului nu izbutiseră niciodată, ori doar atît de trecător încît se putea ca succesul să fi fost, de fapt, o amăgire; şi abia după ce Mai-Sahme stropi peste tot cu leşie, este adevărat că folosi şi descîntece, şi mai pusese să se presare peste tot praf de cărbune de lemn, amestecat cu planta bebet zdrobită în mojar, plaga puricilor mai cedă. Tot el poruncise să se pună untură de pisică pe rezervele de alimente din hambare, aceasta împotriva şoarecilor, ce erau aproape la fel de mulţi ca purecii. Socotise, că şoarecii vor crede că miros chiar pisica şi, speriaţi, nu se vor atinge de acele alimente, ceea ce se şi adeveri.

Infirmeria cetăţii era mereu plină de accidentaţi şi bolnavi, căci robota în cariera de piatră situată la cinci mile de fluviu era grea, cum avea să afle curînd Iosif, care trebui să petreacă în repetate rînduri câteva săptămâni acolo afară şi să supravegheze munca unui detaşament de soldaţi şi deţinuţi la săpat, spart, cioplit şi tras pînă la mal blocurile de piatră. Căci unii n-o duceau mai bine decît alţii, iar soldaţii garnizoanei de la Ţavi-Re, băştinaşi şi venetici, afară de timpul de pază, nu erau nici ei folosiţi la altceva decît deţinuţii şi simţeau, ca şi ei, îndemnul ciomagului. Adevărat că la soldaţi rănirile, epuizarea şi oprirea sudorii erau recunoscute ceva mai uşor, iar internarea lor în spitalul închisorii se făcea ceva mai curând decît la condamnaţi, care trebuiau să robotească pînă cădeau din picioare şi anume pînă la a treia cădere, căci prima şi a doua erau socotite, din principiu, prefăcătorie.

Dealtfel, în această privinţă, sub supravegherea lui Iosif, avu loc o îndulcire a regimului — întâi numai la detaşamentul său. Mai tîrziu însă, cînd se împlinise cuvîntul, că starostele dădu toţi deţinuţii închisorii sub mîna lui, iar el, cînd ieşea la carieră, apărea ca un fel de supra-inspector şi reprezentant nemijlocit al comandantului, îndulcirea deveni generală. Căci Iosif era cu gîndul la Iacob, îndepărtatul său tată, căruia îi murise: cum acela dezaprobase totdeauna robota egipteană, hotărî, deci, ca încă de la a doua cădere din picioare, omul să fie scos de la muncă şi readus pe insulă; căci ramase stabilit că prima cădere din picioare era socotită prefăcătorie, afară doar dacă omul murise pe loc.

Baraca infirmeriei nu se mai golea deci de internaţi care se suceau şi se zvârcoleau: fie că un om îşi frînsese un os, fie că „nu-şi mai putea vedea burta“, de umflată ce era, ori că îi era trupul acoperit de înţepături aprinse de muşte sau ţînţari, ca de buboaie de lepră, ori că stomacul omului, cînd puneai mîna pe el, juca de parcă ar fi uleiul dintr-un burduf, ori că praful de piatră provocase o aprindere cu puroi a ochilor lui. De toate aceste cazuri se ocupa căpitanul, fără să se sperie de vreunul, si pentru fiecare avea cîte un leac, afară doar dacă întîlnea moartea însăşi. Oasele rupte le prindea între scîndurele, pe burţile umflate aşternea bucăţi de pînză cu terciuri calmante, buboaiele de înţepături le ungea cu untură de gîscă, amestecata cu un praf binefăcător din plante, împotriva dăunătoarei mişcări încoace şi încolo a stomacului prescria mestecarea de boabe de ricin cu bere, iar pentru mulţimea bolilor de ochi avea o alifie bună de la Byblos. Desigur că, de fiecare dată, şi farmecele îşi aveau rostul în vindecare, pentru sprijinirea leacului şi încolţirea demonului strecurat în bolnav; dar ele nu erau atît descîntece ori atingeri cu şarpele înţepenit băţ, cît în calmul ce-l răspîndea în jur Mai-Sahme, calm ce se transforma, la bolnavul ce-l simţea, într-o liniştire, încît nu se mai înspăimînta de boala lui, ceea ce fusese oricum dăunător, şi înceta să se zvîrcolească; fără voie obrazul lui lua expresia feţii căpitanului: buzele rotunjite, uşor întredeschise şi sprîncenele ridicate, cu un calm aducînd a înţelepciune. Aşa zăceau bolnavii şi-şi aşteptau, înzestraţi cu calm, vindecarea sau moartea; căci influenţa lui Mai-Sahme îi învăţa să nu se sperie nici de aceasta, şi chiar dacă faţa unui om ajungea să fie de culoarea morţii, tot mai imita, cu mîinile împăcate, răbdarea liniştită a medicului, şi întîmpina din ochi, sub sprîncenele înţelegător ridicate, cu gura tăcută, viaţa de după viaţă.

Era o infirmerie stăpînită de linişte şi nebîntuită de spaime, în care Iosif îl însoţea din cînd în cînd pe staroste, ba îi şi da cîte o mînă de ajutor; căci de la supravegherea la carieră starostele îl rechemă curînd în serviciul interior, şi vorba că îi încredinţa lui Iosif pe toţi osîndiţii care se găseau în temniţă şi nimic nu se făcea acolo decît cu voia lui, trebuie înţeleasă în sensul că, foarte curînd, jumătate de an după ce fusese predat la temniţă, fostul vechil al lui Putifar devenise, ca de la sine şi fără să se fi făcut o numire anume, mai-marele supravegherii în cancelarie şi răspunzător cu hrana întregii fortăreţe, iar toate scriptele şi toate

socotelile, nesfîrşit de multe şi aici, ca în toată ţara, privind cumpărările de grîu, ulei, orz şi vite de tăiere, şi împărţirea lor la trupă şi osîndiţi, privind activitatea brutăriei şi a fabricării berii la Ţavi-Be, chiar şi cele privitoare la încasările şi cheltuielile templului lui Vepvavet, cele privitoare la livrările de piatră cioplită şi aşa mai departe, treceau acum prin mîna lui, spre uşurarea celor ce trebuiseră să se ocupe înainte de aceste treburi, iar el răspundea numai faţă de comandantul garnizoanei, acest om liniştit, cu care încă de la început, înfiripase o legătură prietenească ce ajunse, cu timpul, din cele mai plăcute.

Căci Mai-Sahme văzu adeverit cuvîntul cu care Iosif îi răspunsese la primul interogatoriu, străvechiul, dramaticul cuvînt prin care se dezvăluia „acela“, cuvînt ce-l lovise în liniştea lui şi în mod cu totul excepţional îl speriase, într-un sens foarte larg şi neprecis, încît a simţit el însuşi că devenise cam palid în jurul vîrfului nasului; iar căpitanul îi era, într-o oarecare măsură, recunoscător acelui ce-i prilejuise această sperietură; căci, în adîncurile sale, calmul lui tînjea să fie speriat, sentiment de care înţeleapta lui modestie nu se crezuse demnă şi îl aştepta, cum aştepta reapariţia fetei Nehbet, în nepoata ei, şi aştepta de la ea cea de a treia lui îndrăgostire. Larg, ca înţeles, şi vag era şi sentimentul său pentru adevărul cuvîntului cu care Iosif i se dezvăluise, şi n-ar fi ştiut să spună ce era de înţeles prin „acela“ în formula, întotdeauna de speriat, „eu sînt acela“. Dealtfel nici nu ajungea să perceapă că n-ar fi ştiut s-o spună, deoarece era departe de a socoti că ar fi necesar ori de dorit să-şi deie seama de aceasta. Aici este deosebirea dintre obligaţiile lui şi ale noastre. În vremea lui timpurie, şi totuşi, iarăşi, foarte tîrzie, Mai-Sahme era cu totul scutit să-şi deie seamă şi îi era îngăduit să se mărginească în toată liniştea, fie chiar cu cuvenita sperietură, să presimtă şi să creadă. Străvechea carte spune că Domnul şi-a revărsat asupra lui Iosif milostivirea şi îi dădu să afle har în ochii mai-marelui închisorii. Acest „şi“ ar putea fi interpretat în sensul că milostivirea pe care Dumnezeu a revărsat-o asupra fiului Rahilei consta tocmai în aceea că temnicerul lui îl pusese la inimă. Asta ar însemna să punem milostivirea şi harul într-o relaţie nu tocmai potrivită. Nu era că Dumnezeu îşi revărsase asupra lui milostivirea, ca să i-l facă binevoitor pe căpitan; ci simpatia şi încrederea, într-un cuvînt: credinţa, pe care făptura şi purtarea lui Iosif i-o inspirau aceluia, rezulta mai curînd din sentimentul sigur ai unui om de treabă pentru

milostivirea divină adică chiar pentru divinul ce era de partea acestui deţinut după cum este tocmai felul şi de-a dreptul caracteristica omului bun, să poată sesiza, cu înţeleaptă evlavie, divinul, o stare de lucruri ce apropie bunătatea şi înţelepciunea, ba chiar le face să apară totuna.

Drept cine îl lua deci Mai-Sahme pe Iosif? Îl lua drept ceva adevărat, drept cel adevărat, drept cel aşteptat; drept aducătorul unei vremi noi — deocamdată doar in sensul modest că cel surghiunit încoace, din pricini interesante, aducea o oarecare întrerupere a plictisului ce domnea în plictisitoarea localitate în care de atîta vreme şi cine ştie cît încă, îi era menit căpitanului să-şi ducă slujba; că însă starostele de la Ţavi-Re condamna atît de aspru confuzia dintre exprimare şi realitate şi o respingea ca inferioară, putea veni tocmai de acolo că el însuşi era foarte încurcat în această confuzie şi, dacă nu era foarte atent, deosebea prost între metaforic şi real. Altfel spus: Chiar uşoare aluzii, amintiri şi referiri la trăsăturile unei apariţii îi ajungeau să vadă într-însa plinătatea şi realitatea fenomenului la care se făcuseră aluzii, iar acesta era, în cazul lui Iosif, figura celui aşteptat şi a mîntuitorului, ce vine pentru a pune capăt vechiului, plictisitorului şi a înstăpâni, în chiotele omenirii o nouă epocă. În jurul acestei figuri însă, la care Iosif vădea aluzii, pluteşte nimbul divinului — şi aceasta este iarăşi, o idee ce poartă în sine ispita de a confunda metaforicul cu realul, concretul cu abstracţiunea. Să fie asta oare o ispită atît de înşelătoare? Unde este divinul, este Dumnezeu — acolo este, cum ar fi spus Mai-Sahme, dacă în genere ar fi spus ceva şi nu s-ar fi mărginit să bănuie şi să creadă, *un* zeu: în orice caz într-o travestire ce trebuie respectată formal şi chiar şi în gînd, chiar dacă, prin involuntara gingăşie şi frumuseţe a persoanei, travestirea devine defectuoasă şi, cum s-ar spune, nu întru totul izbutită. Mai-Sahme n-ar fi fost un copil al Gliei Negre, dacă n-ar fi ştiut că există reprezentări ale zeilor, icoane însufleţite ale lor, principial de deosebit, de cele neînsufleţite, lipsite de viaţă, şi trebuie venerate ca icoane vii ale zeului, cum ar fi Hapi, taurul de la Mente, şi ca însuşi faraonul, în orizontul palatului său. Familiaritatea cu această stare de lucruri a contribuit destul la iscarea bănuielii ce o nutrea cu privire la natura şi apariţia lui Iosif — iar noi ştim doar că acesta nu era foarte pornit să înlăture asemenea bănuieli, ci că, dimpotrivă, îi plăcea să-i facă pe oameni să încremenească de uimire.

Pentru cancelarie şi arhivă apariţia lui Iosif a fost o adevărată binecuvîntare; căci, oricît ar fi fost de neîndreptăţită bîrfa că starostele nu s-ar fi ocupat de nimic — ordinea din cancelarie, ce era doar atît de importanta în ochii forurilor superioare de la Teba, suferise într-adevăr, cum o ştia prea bine din pricina pasiunilor sale liniştite, medicina şi literatura, ceea ce îi primejduise reputaţia în funcţia sa şi făcuse să primească, la felurite prilejuri, scrisori de mustrare, pe cît de politicoase, pe atît de neplăcute, din capitală. Tocmai în această privinţă Iosif se dovedi pentru el cel aşteptat, aducătorul schimbării şi bărbatul ce spune „Eu sînt acela“. El a fost cel care a pus ordine în hîrtii şi i-a învăţat pe scribii lui Mai-Sahme, foarte dedaţi jocului mora şi popicelor, că alte ocupaţii, mai înalte ale comandantului n-ar fi motiv să lase, la rîndul lor, să se aştearnă praful pe treburi, ci dimpotrivă un temei de a se ocupa cu atît mai activ de ele, iar el veghea să fie trimise în capitală bilanţuri şi rapoarte, pe care cei de sus le citeau într-adevăr cu plăcere. Bastonaşul de supraveghetor era în mîna sa ca un şarpe cobra devenit prin înţepenire bagheta magică, căci ajungea dacă atingea cu el un hambar conic, pentru a putea spune pe dată fără altă socoteală: „Aici încap patruzeci de saci de alac“; iar cînd trebuia botărît cîte cărămizi erau necesare pentru clădirea unei rampe, ajungea să-şi ducă bastonaşul la frunte pentru a putea spune: „Sînt necesare cinci mii de cărămizi“. Rezultatul era uneori exact, alte ori nu chiar. Dar faptul că o dată fusese corect îşi arunca strălucirea şi asupra rezultatului greşit de după aceea, făcînd să le pară oamenilor ca şi corect.

Pe scurt, Iosif nu-l minţise pe căpitan cu „Eu sînt acela“, şi se arătă că gospodăria şi contabilitatea nu au fost păgubite nicicînd; pe lîngă toate, Mai-Sahme avea adeseori nevoie de dînsul la el în turn, în oficina lui de farmacist şi camera lui de literat. Căci voia să-l aibă prin preajmă şi nu numai că discuta cu Iosif din plăcere probleme ca cea cu numărul vaselor sau cea cu viermii, dacă aceştia ar fi cauza ori urmarea bolii, oi îl punea să copieze, cum făcuse şi pentru fostul lui stăpîn, cu cerneală neagră şi roşie, pe papirus ales, basmul despre cei doi fraţi, treabă pentru care îl găsea deosebit de potrivit, nu numai pentru scrierea lui decorativă, ci şi personal şi din pricina sorţii lui. Căci cel venit îl interesa îndeosebi ca un pedepsit al dragostei, — cărui domeniu, dealtfel preferat şi de întreaga literatură frumoasă, căpitanul îi purta o caldă şi adîncă, dar calmă, simpatie; iar cît

timp trebuia să sustragă fiul lui Iacob serviciului administraţiei, fără să-l vateme, de dragul dorinţelor personale ale lui Mai-Sahme, se vede din aceea că starostele se sfătuia ceasuri în şir cu el, cum ar face mai bine cu povestea dragostei sale unice şi întreite, al cărei sfîrşit încă îl mai aştepta, cum s-o aştearnă adică pe hîrtie într-un chip plăcut şi, de se poate, chiar emoţionant, pentru a nu spune de spaimă, dificultatea cea mai de seamă şi mult discutată fiind că va trebui s-o istorisească, pentru a prevedea şi cuprinde şi ce mai era de aşteptat, în spiritul unui bărbat bătrîn, de cel puţin şaizeci de ani, ceea ce ameninţa să devină dăunător elementului emoţional, oricum primejduit de calmul lui firesc.

Pe lîngă acestea şi propria aventură a lui Iosif, care-l băgase în temniţă, povestea sa cu soţia curteanului, era obiectul simpatiei beletristice a lui Mai-Sahme, iar Iosif i-o istorisi, cu toată cruţarea pentru cea încercată, fără menajamente însă pentru propriile greşeli, comise cu acel prilej. El le prezentă pe acestea corespunzînd greşelilor de care se făcuse, încă înainte, vinovat faţă de fraţii şi de tatăl lui, regele turmelor, ceea ce îl duse, pas cu pas, îndărăt în istoria tinereţii şi a originilor sale şi oferi ochilor rotunzi şi înţelepţi ai căpitanului o vedere stranie şi foarte neclară asupra aspectelor ascunse ale apariţiei ajutorului său, deţinutul Osarsif, al cărui nume, ciudat şi vizibil alcătuit din aluzii, îl accepta şi-l pronunţa cu delicateţea omului bun, deşi nu-l socotise niciodată numele adevărat al celui venit, ci încă din capul locului un pseudonim şi nume de rol şi o simplă parafrază a expresiei „Eu sînt acela“.

Ar fi pus bucuros pe hîrtie, în spiritul literaturii plăcute, istoria femeii lui Putifar şi discuta adesea cu Iosif căile şi mijloacele pentru a o face cel mai bine. Se întîmpla însă întotdeauna că, scriind, nimerea în exemplara poveste a celor doi şi o mai scria încă o dată, şi cu asta încercarea lui da greş.

Aşa trecură multe zile după acestea, ba aproape un an întreg de cînd primul născut al Rahilei sosise la Ţavi-Re, cînd se petrecu în această închisoare un incident ce nu era decît un fenomen parţial al unor grave evenimente din lumea mare şi avea să işte, nu imediat pe loc, dar ceva mai tîrziu, extraordinare schimbări pentru Iosif, precum şi pentru Mai-Sahme, prietenul şi temnicerul său.

Domnii

Aşadar, într-o zi, Iosif se înfăţişă, la ora obişnuită de dimineaţă, cu cîteva hîrtii oficiale în locuinţa din turn a starostelui, pentru a obţine niscaiva descărcări. De obicei treaba se petrecea foarte asemănător ca între Petepre şi răposatul vechil Mont-kav, şi toate se sfîrşeau cu un „bine, bine, dragule“; de data aceasta, însă, Mai-Sahme nici nu privi măcar socotelile, şi îndată se putu vedea după sprâncenele sale deosebit de ridicate şi buzele lui rotunde mai depărtate între ele decît altă dată, că era preocupat de o anume întîmplare şi, în limitele calmului său firesc, emoţionat.

— Despre astea discutăm altă dată, Osarsif, spuse el, refuzînd hîrtiile. Acuma nu-i momentul. Află că nu mai sînt toate în temniţa mea, cum au fost ieri, ori alaltăieri! Ceva s-a întâmplat şi a avut loc astă-noapte, spre ziuă, fără zgomot şi conform unor porunci deosebite, transmise in şoaptă. Află de la mine că ni s-au predat deţinuţi de treabă neplăcută. Două persoane au sosit în beznă şi ceaţă, pentru detenţie şi izolare temporară — persoane neobişnuite, adică, cu poziţii înalte, vreau să spun, persoane care au avut poziţii înalte, înainte şi pînă nu demult, persoane răsturnate şi care au dat de belea. Şi tu ai căzut, dar căderea lor a fost mult mai gravă, căci fuseseră mult mai sus. Ascultă la mine, ce-ţi spun eu şi mai bine nu cere amănunte!

— Dar cine sînt? întrebă Iosif totuşi.

— Le zice Mesedsu-Re şi Bin-em-Vese, răspunse starostele speriat.

— Nu mai spune! strigă Iosif. Ce nume mai sînt astea! Doar nimeni nu se numeşte aşa!

Avea pricină de mirare, căci Mesedsu-Re însemna: „Urît de zeul Soare“, iar Bin-em-Vese însemna „Rău, la Teba“. Ciudaţi ar fi fost părinţii, care să fi dat fiilor lor asemenea nume.

Căpitanul îşi făcea de lucru cu niscaiva fierturi de ierburi, fără să privească la Iosif.

— Am crezut, răspunse el, că ai şti că omul nu trebuie neapărat să se numească, cum îşi zice sau cum i se zice un timp. Împrejurările alcătuiesc numele. Însuşi Re şi-l schimbă pe al lui, după fazele sale. Cum i-am numit, aşa se şi cheamă domnii, în hîrtiile lor şi în poruncile ce mi-au fost transmise în legătură cu ei. Aşa le zice în actele procesului, întocmite în chestiunea lor pendinte, iar faţă de ei înşişi se numesc aşa corespunzător împrejurărilor. N-o să vrei tu să le ştii mai bine.

Iosif chibzui repede. Se gîndi la sferele ce se rotesc,la susul care revine şi urcă iarăşi în cursul rotaţiei, la schimbul dintre pus şi opus, se gîndi la inversiune. „Urît de zeu“ asta însemnă astfel Mersu-Re, „Zeul îl iubeşte“, Iar „Rău la Teba“ fusese „Bun la Teba“, Nefer-em-Vese. Datorită prieteniei cu Putifar, el se descurca destul de bine în ce privea Curtea faraonului şi între prietenii palatului Merima’t, ca să-şi amintească că Mersu-Re şi Nefer-Vese erau numele — dealtfel cu totul acoperite de titlurile onorifice — principalului cofetar al faraonului, totodată marele brutar, ce purta titlul de ,,Principe de Menfe“ şi a mai-marelui scribilor de la bufete, marele paharnic, denumit „contele nomei Abodu“.

— Numele adevărate ale celor ce-au fost daţi pe mîna ta vor fi sunînd, fără îndoială: „Ce mânîncă stăpînul meu?“ şi ,,Ce bea stăpînui meu?“

— Ei da, ei da, îi răspunse căpitanul. Ţie, ajunge să-ti dea omul un colţ, că ai şi pus mîna pe toată mantia — ori crezi că ai pus mîna pe ea. Mulţumeşte-te, deci, cu ce ştii şi nu mai întreba de amănunte!

— Dar ce s-o fi întâmplat? întrebă Iosif totuşi.

— Lasă asta! îi răspunse Mai-Sahme. Se zice, urmă el privind într-o parte, că s-ar fi găsit bucăţi de cretă în pîinea faraonului şi muşte în vinul bunului zeu. Că de aşa ceva răspund mai-marii şi că sînt puşi sub anchetă sub nume ce corespund acestei stări, asta poţi să ţi-o spui singur.

— Bucăţi de cretă? Muşte?

— Au fost aduşi înaintea zorilor, continuă căpitanul, sub escortă puternică, pe o corabie de călătorie, care purta semnul bănuielii pe proră şi pe pînză, şi mi-au fost predaţi pentru o detenţie severa, dar demnă, pe durata procesului, pînă ce se va dovedi vinovăţia ori nevinovăţia lor — o treabă îndoielnică şi de răspundere. I-am adăpostit în Casa vulturului, o ştii, aici după colţ la dreapta, lipită de zidul din spate, cea cu vulturul cu aripile desfăcute pe acoperiş, care tocmai sta goală — într-adevăr goală, nu-i mobilată după obiceiurile lor, ei şed acolo din zori pe cîte un scăunel de soldat, cu ceva bere amară, alt confort nu oferă Casa vulturului. Este încîlcită treaba cu ei şi nimeni nu poate şti cum se termină, dacă o să li se dea curînd culoarea leşului, ori dacă maiestatea sa, zeul bun, le va ridica din nou ceva capul. După această nesiguranţă trebuie să-i tratăm şi să ţinem seama de rangul lor de pînă acum şi, dealtfel de posibilităţile noastre. Vreau să te numesc îngrijitorul lor, mă înţelegi, care se duce de doua-trei ori pe zi şi mai vadă ce-i cu ei şi se interesează, deşi mai mult de formă, de dorinţele lor. Asemenea domni ţin la formă şi dacă măcar îi *întrebi* de dorinţele lor, le şi este mai bine iar atunci e mai puţin însemnat, dacă aceste dorinţe se şi împlinesc. Tu ştii să te porţi şi ai acel *savoir vivre* zise el, folosind o expresie împrumutata din akkadiană[1], ca să poţi vorbi cu ei şi să-i tratezi totodată ca oameni nobili şi ca suspecţi. Locotenenţii mei de aici ar fi ori prea mojici, ori prea slugarnici cu ei. Şi totuşi este vorbi de a păstra linia de mijloc. Un respect nuanţat în sumbru ar fi, după părerea mea, ce trebuie.

— Nu mă prea pricep la nuanţarea în sumbru. Poate că s-ar putea da respectului o nuanţă cam ironică.

— Şi asta ar merge, răspunse căpitanul, căci dacă întrebi de dorinţele lor, o să bage îndată de seamă că o faci mai mult în glumă şi că, bineînţeles, n-o s-o poată duce aici cum sînt învăţaţi, nici pe departe. Oricun, nu-i putem lăsa să şadă pe scăunelele lor soldăţeşti, în casa goala. Trebuie să le dăm două paturi, cu sprijinitoare de cap, şi dacă nu două fotolii, cel puţin unul ca pernă pentru picioare, ca să poată şedea, măcar cu rîndul, în el. Apoi trebuie sa fii serviabil cu ei

1 Eroii romanului folosesc frecvent expresii în accadiană, limba saloanelor şi intelectualilor acelei vremi, pe care autorul le reproduce în limbile de salon ale lumii în care trăieşte el, respectiv engleza şi franceza (N. Tr.).

„Ce mănîncă domnul meu?“ şi „Ce bea domnul meu?“ şi să satisfaci cam pe jumătate pretenţiile lor. Dacă cer friptură de gîscă, o să le dai odată o barză prăjită. Dacă cer cozonac, le dai pîine îndulcită. Şi dacă cer vin, le dai ceva must. În toate cazurile trebuie vădită o atitudine prevenitoare şi folosită aluzia. Du-te îndată la ei şi fă-le vizita ta cu un respect cumva nuanţat. De mîine le faci cîte o vizită dimineaţa şi seara.

— Aud şi ascult, spuse Iosif şi coborî din turn, îndreptîndu-se spre căsuţa vulturului.

Paznicii din faţa casei ridicară pumnalele la vederea lui şi rînjiră cu mutrele lor de ţărani, căci el le era pe plac. Apoi dădură la o parte zăvorul mare de lemn al uşii şi Iosif intră la curteni, ce şedeau în cubul gol al încăperii lor, pe scăunelele lor, aplecaţi asupra stomacului, cu mîinile împreunate pe cap. Îi salută în chip distins, nu chiar atît de afectat cum îl văzuse el odată pe Hor-vaţ, Scribul Marii Porţi, dar în stil modern, ridicînd braţul către ei şi rostind, cu un zîmbet, urarea formală, să trăiască anii lui Re.

Se ridicară în picioare de cum îl zăriră şi-l năpădiră cu întrebări şi plîngeri.

— Cine eşti, tinere? strigară ei. Este a bine venirea ta, ori a rău? Oricum, bine că ai venit! Bine că măcar vine cineva! Purtarea ta, de om bine crescut, ne îngăduie să credem că vei fi simţitor faţă de starea noastră imposibilă, de nerăbdat, de nesuportat! Ştii, măcar, cine sîntem? Sîntem principele de Menfe, contele nomei Abodu, cel mai mare inspector al dulciurilor faraonului şi cel care-i mai mare chiar decît primul scrib al bufetului; pivnicerul lui general, care îi oferă pocalul la cele mai mari ocazii, — brutarul tuturor brutarilor şi domnul strugurelui încununat cu foi de viţă! Te-ai lămurit? Vii aici în acest spirit? Îţi închipui măcar cum am trăit noi în vile aşezate în parcuri; îmbrăcate toate în piatră verde şi albastră, iar noi dormeam în puf şi slugi alese ne gîdilau la tălpi? Ce ne facem în gaura asta? Am fost băgaţi într-o cameră goală, stăm aici dinainte de zori, zăvorîţi, şi nimeni nu s-a sinchisit de noi! Din toată inima blestemăm fortăreaţa Ţavi-Re! Nu-i nimic aici, nimic, nimic! N-avem oglindă, n-avem brici, nici cutia cu sulimanuri, nici camera de baie, n-avem latrină, astfel că trebuie să ne stăpînim nevoile, care sînt mai mari din pricina emoţiilor, să suferim şi ne doare — noi,mai-

marele brutarilor, şi domnul viei! Îi este dat sufletului tău să simtă cît de strigătoare la cer este starea asta a noastră? Vii oare să ne liberezi şi să ne ridici capul, ori vii doar să observi dacă nenorocirea noastră este chiar cea mai cumplită?

— Înalţi domni, le răspunse Iosif, liniştiţi-vă ! Eu vin spre bine, căci sînt gura şi adjunctul căpitanului, încredinţat de el cu supravegherea. El mi-a poruncit să fiu sluga dumneavoastră, care să întrebe de poruncile voastre, şi, deoarece stăpînul meu este un bărbat bun şi liniştit, din faptul că pe mine m-a ales, puteţi conchide asupra felului meu de a fi. Capul să vi-l ridic, nu stă în puterea mea; asta poate doar faraonul, de cum va fi lămurită nevinovăţia voastră, de care cu respect cred că există şi că, deci, va putea fi lămurită.

Aici îşi întrerupse vorbirea şi aşteptă. Amîndoi îl priveau în faţă: unul cu ochi aburiţi de vin, trişti, dar inimoşi, celălalt cu privirea sticloasă, ochii holbaţi, în care se alungau minciuna şi teama.

Nu arătau aşa cum ar fi fost de aşteptat, brutarul ca un sac de făină, paharnicul ca un butuc de vie. Dimpotrivă, paharnicul era mai trupeş; era mic şi gras, iar faţa sa înroşită, ca la foc, între aripile năframei sale, strînse neted deasupra frunţii, era încadrată de urechi puternice, îmbodobite cu cercei cu pietre mari. Obrajii lui rotunzi şi proeminenţi, acum din păcate nebărbieriţi şi ţepoşi, se vedea că unşi şi raşi, ar putea străluci foarte voioşi — cum, de fapt, actuala spaimă şi tristeţe de pe faţa pivnicerului nu putea şterge cu totul expresia lui, fundamentală, de veselie. Marele brutar, în schimb, era înalt faţă de celălalt şi încovoiat din grumaz; chipul lui era palid, poate doar în comparaţie şi pentru că era încadrat de păr negru ca pana corbului, în care se zăreau cercei de aur. Dar nu puteau fi trecute cu vederea pe chipul lui anumite trăsături cu totul demonice: nasul lunguieţ era strîmb, iar gura era tot strîmbă, îngroşată şi lungită într-o parte, atîrnînd urît; între sprîncene, parcă se vedea întunecimea unui blestem.

Acum nu trebuie crezut că Iosif ar fi înregistrat tiparul deosebit al fizionomiilor celor ce-i fuseseră daţi în grijă, cu o părtinire ieftină pentru seninătatea unuia şi o la fel de ieftină antipatie pentru semnele damnării celuilalt. Cultura şi pioşenia lui îl îndemnară să observe cele două feluri de trăsături, cele

vesele şi cele îndoielnice, cu acelaşi respect faţă de destin, ba chiar îl determinară să arate mai multă politeţe sufletească acelei figuri ce purta semnul neliniştitor al demonismului, decît bărbatului veseliei joviale.

Dealtfel, veşmintele de curte ale domnilor, frumos călcate, împodobite cu mulţime de panglici şi funde, în multe culori, erau mototolite şi murdărite de călătorie; dar fiecare mai purta, la vedere, însemnele înaltei funcţii deţinute: paharnicul un guler din foi de viţă de aur, brutarul o insignă pe piept cu spice de aur, ce se îndoiau sub tăişul curb al unei seceri.

— Nu vă pot ridica eu capul, nici starostele. Tot ce putem face este să mai micşorăm cumva amărăciunea, ce v-a fost hărăzită de un sumbru destin, şi trebuie să înţelegeţi că începutul a şi fost făcut, tocmai pentru că în primele ceasuri aţi fost lipsiţi de toate. Căci, de acum încolo, veţi putea măcar căpăta cîte unele, şi după desăvîrşita lipsă prin care aţi trecut, vă vor fi mai plăcute decît toate cîte le-aţi avut cînd vă mai ungeaţi cu uleiul bucuriilor, şi pe care acest loc nenorocit oricum nu vi le poate da nicicînd. Vedeţi domnule conte de Abodu şi domnule principe de Menfe, cu ce gînd bun aţi fost întîi ţinuţi atît de sever. Pînă într-o oră vor fi aici două paturi, ce-i drept, simple. Un fotoliu, pe care să-l folosiţi pe rînd, se va adăuga scăunaşelor. Un cuţit de ras, din păcate unul de piatră — vă cer dinainte iertare pentru asta — vă va sta la dispoziţie, iar starostele ştie personal să prepare un excelent fard de ochi, negru, dar cu ape verzi, din care, la propunerea mea, vă va ceda fără probleme, cu plăcere, o cantitate. În ce priveşte oglinda, intenţia a fost desigur bună, să nu vi se dea deocamdată, căci e mult mai bine să oglindească feţele dumneavoastră curăţate, nu cele de acum. Sluga dumneavoastră, şi cu această expresie vorbesc de mine, posedă o oglindă de aramă, desul de clară, şi v-o va împrumuta cu plăcere pentru durata şederii dumneavoastră la noi care, într-unl fel sau altul, nu poate fi decît scurtă. Vă va fi plăcut că mînerul şi cadrul oglinzii sînt formate de semnele vieţii. Apoi doi soldaţi din pază, cărora le voi da poruncile necesare, vă vor turna zilnic apă de-a dreapta căsuţei, iar de-a stînga vă veţi putea face nevoile, ceea ce la această oră este desigur lucrul cel mai urgent.

— Minunat, zise paharnicul. Minunat pentru moment şi ţinînd seama de împrejurări! Tinere, vii ca zorile după noapte şi răcoritoarea umbră după arşiţa soarelui. Să-ţi fie bine! Sănătate! Să trăieşti! Domnul strugurelui te salută! Condu-ne la stînga!

— Ce ai vrut însă să spui, întrebă brutarul, cu „într-un fel sau altul“ în legătură cu durata şederii noastre, ce „nu poate fi decît scurtă?“

— Am vrut să spun, răspunse Iosif, „în orice caz“, „neapărat“ ori „sigur de tot“. M-am gîndit la ceva de bine, de acest fel.

Şi-şi luă deocamdată ziua bună de la domni, înclinîndu-se înaintea brutarului ceva mai respectuos încă decît înaintea paharnicului.

Mai tîrziu, în cursul zilei, reveni, le aduse un joc de dame pentru distracţie şi se interesă cum prînziseră, la care ei răspunseră cam în sensul „Da, cumva!“ şi cerînd friptură de gîscă, la care el le promise ceva asemănător, o pasăre de apă prăjită, de asemenea şi un fel de cozonac, cum se putea găsi în această localitate nenorocită. Le va mai fi îngăduit să tragă la ţintă sau să joace popice în curte, cîteva ore pe zi, sub pază, dacă vor porunci. Ei îi mulţumiră călduros, ba îl şi rugară să-i mulţumească starostelui pentru cruţătoarea sa organizare, căci, după totala goliciune a începutului, resimţeau acum ca atît de plăcute cîteva aluzii de confort, şi deoarece prinseseră îndată mare încredere în Iosif, îl reţinură cît putură mai mult cu vorbele şi plîngerile lor, azi şi în zilele următoare, de fiecare dată cînd se înfiinţa la ei, să întrebe de sănătatea şi poruncile lor — numai că, cu toată pofta lor de vorbă, păstrară o reţinere şi tăcere la fel de temătoare faţă de pricinile prezenţei lor aici, ca cea a căpitanului, cu prilejul primelor ştiri ce le dăduse lui Iosif despre ei.

Sufereau mai ales de numele lor de criminali şi nu-l puteau ruga destul pe Iosif, nu care cumva să creadă că acestea ar fi, într-un sens oarecare, adevăratele lor nume.

— Este foarte delicat din partea ta, Osarsif, dragă tinere, spuneau ei, că nu ne numeşti pe numele astea absurde ce ne-au fost agăţate şi sub care am fost închişi aici. Dar nu ajunge că buzele tale nu le pot rosti, dar nici în lăuntru şi în

sinea ta nu se cade să ne numeşti aşa şi trebuie să fii, din contra, încredinţat că noi nu purtăm nume atît de scîrnave, ci cu totul dimpotrivă. Asta ne-ar şi fi de un mare ajutor, căci şi altminteri ne temem de primejdia ca aceste nume schimonosite să nu ia, cu încetul, forma adevărului şi nouă să ne zică aşa în vecii vecilor, pentru că sînt scrise, în scrierea adevărului cu un tuş ce nu se şterge, în hîrtiile noastre şi în actele procesului!

— Nu vă mai faceţi sînge rău, înalţi domni, răspunse Iosif, asta trece şi, pînă la urmă, a fost cruţare că vi s-au dat pseudonime în aceste împrejurări trecătoare şi numele voastre nu sînt date în vileag în scrierea adevărului. Astfel, într-un anume fel nici nu sînteţi voi cei de care este vorba în hîrtii şi acte de acuzare, şi nici nu sînteţi măcar voi cei care şedeţi aici, ci „Urît de zeu“ şi,,Drojdia Tebei“ sînt cei care rabdă lipsurile Voastre, şi nu voi.

— Vai, în realitate însă, noi le îndurăm, fie chiar incognito, se văitară ei, nemîngîiaţi; şi tu, în delicateţea ta ne numeşti cu găteala de titluri frumoase şi decoraţii onorifice cu care eram îmbrăcaţi la Curte: slăvitul de la Menfe, principele pîinii ne numeşti tu în politeţea ta, şi sărbătorească eminenţă a marelui tescuitor al sîngelui de strugure. Află însă, dacă încă n-o ştii, că noi am fost despuiaţi de toate aceste nume, înainte să fi fost aduşi aici la temniţă şi că, în fapt, sîntem atît de goi ca atunci cînd soldaţii toarnă apă pe noi, de-a dreapta căsuţei — n-a rămas nimic din noi decît „Drojdia“ şi „Urît de zeu“, — asta este grozăvia!

Şi plînseră.

— Cum este oare posibil, spuse Iosif, uitîndu-se în lături, ca şi căpitanul pe cînd îi făcuse temătoarele sale dezvăluiri, cum este oare posibil, şi cum, ciudăţenie a lumii poate să se fi întîmplat ca faraonul să fi ajuns faţă de voi ca un leopard din Egiptul de sus şi ca marea înfuriată, iar inima lui să fi iscat, ca munţii răsăritului o furtună de nisip, în aşa fel încît într-o noapte aţi căzut din onorurile voastre şi ne-aţi fost aduşi aici jos, în deţinerea bănuielii?

— Muşte, sughiţă de plâns paharnicul.

— Bucăţi de cretă, şopti marele brutar.

Spunînd aceste cuvinte amîndoi se uitară de asemenea în lături, fiecare în altă direcţie. Dar în căsuţă nu prea aveau unde se uita în lături trei perechi de ochi, încît privirile se întîlneau din greşeală şi se despărţeau speriate, pentru ca, acolo unde fugeau să se întâlnească, din greşeală, cu altele, — un joc neliniştitor căruia losif voia să-i pună capăt prin plecarea sa, căci văzu că nu mai poate scoate nimic de la ei decît „muşte“ şi „bucăţi de cretă“. Dar ei nu voiau să-l lase să plece, ci îl reţinură, încercînd să-l convingă de netrăinicia bănuielii ce îi apăsa şi de absurditatea ca ei să fie nevoiţi să se numească Mesedsu-Re şi Bin-em-Vese.

— Acum, te rog, dragă tinere din Canaan, iubite ibrim, zise paharnicul, ascultă şi vezi, cum aş putea fi eu aşa ceva, şi cum aş putea eu, „Bun-şi-vesel-la-Teba“, să am de-a face cu asemenea treabă? Este absurd şi contravine oricărei ordini; însăşi natura lucrurilor strigă că este o calomnie şi neînţelegere. Eu sînt şeful frunzişului vieţii şi port tirsul înaintea faraonului, cînd păşeşte spre ospăţul sărbătoresc la care curge sîngele lui Osiris. Eu sînt cel ce strigă la ospeţe Noroc! Sănătate! şi La mulţi ani! învîrtind tirsul deasupra capului meu. Eu sînt bărbatul cununei, al capului încununat, al pocalului încununat! Priveşte-mi obrajii, acum că sînt neteziţi, fie şi cu un cuţit ieftin! Nu seamănă oare cu bobul umflat al strugurelui, cînd soarele fierbe în el sfîntul suc? Eu trăiesc şi-i fac şi pe alţii să trăiască strigînd ,,Priască-ţi!“ şi „Vivat!“ Arăt eu ca unul care ar vrea sa-i încurce zeului socotelile? Semăn eu cu măgarul lui Set? Măgarul nu se înhamă la plug cu boul, lîna nu se amestecă în veşmînt cu inul, viţa nu face smochine, şi ce nu se potriveşte, chiar nu se potriveşte pe lume! Te rog, judecă după mintea ta sănătoasă, care cunoaşte cele puse şi cele opuse, una şi cealaltă, ce se poate şi ce au se poate, — judecă dacă pot fi vinovat şi eu de această vină şi părtaş la ce nu pot avea parte!“

— Văd bine, spuse apoi principele Mersu-Re, marele brutar, privind în lături, că vorbele contelui şi-au făcut efectul asupra ta, bărbat din Ţahi, tinere talentat, căci sînt convingătoare, iar sentinţa ta îi va fi neapărat favorabilă. De aceea apelez şi eu la simţul tău al dreptăţii, convins că nu vei vrea să fii mai prejos de tine însuţi, ca înţelepciune şi cunoaştere a lumii, judecînd şi în cazul meu. Deoarece îţi dai seama că bănuiala ce apasă asupra noastră, oameni nobili, nu poate fi împăcată cu sfinţenia slujbei de mare paharnic, vei recunoaşte că poate fi

la fel de puţin făcută să consune cu sfinţenia slujbei mele, care, dacă se poate, e şi mai sfîntă încă. Este cea mai veche, mai timpurie, mai cucernică — slujbă mai înaltă poate să mai fie, mai adîncă, însă, nu. Ea este o chintesenţă, căci chintesenţa este fiecare lucru ce merită un adjectiv derivat din numele său: ea este sfinţenia sfîntă şi preasfîntă! Este, într-un fel, peşteră şi prăpastie, în care sînt al ungaţi porci pentru jertfire şi se aruncă de sus făclii pentru a întreţine focul din început, care arde acolo devenind puterea ce încălzeşte şi rodeşte. De aceea eu port o făclie înaintea faraonului şi n-o învîrt deasupra capului, ci o port grav şi preoţeşte înaintea mea şi înaintea lui, cînd merge la masă să se ospăteze din carnea zeului înmormîntat, care încolţeşte în întîmpinarea secerei, de jos, din adîncul primitor al pămîntului.

Aici brutarul se sperie şi ochii lui zgîiţi fugiră deodată şi mai în lături, astfel încît ajunseră în colţuri, unul în cel de afară, celălalt în cel dinăuntru. Se întîmpla des că se speria de propriile lui vorbe şi încerca să le retragă ori să le schimbe înţelesul, dar cu asta se îngloda şi mai rău în ele. Căci cuvintele sale erau îndreptate în jos şi el nu le putea întoarce.

— Îngăduie, te rog, reluă el, nu asta am vrut să spun! Nu am vrut s-o spun aşa şi nădăjduiesc foarte tare că nu mă auzi greşit, băiat înţelept, la a cărui înţelegere a lumii apelăm în favoarea nevinovăţiei noastre. Eu însă vorbesc şi, cînd ascult singur zvonul cuvintelor mele, mă cuprinde teama că ar putea să-ţi sune ca şi cum aş invoca, împotriva bănuielii ce mă apasă, o sfinţenie atît de mare şi adîncă, încît parcă ar bate cumva în îndoielnic şi deci nu mai poate servi la respingerea bănuielii. Te rog, adună-ţi toată înţelegerea şi nu te rătăci în părerea că supraputerea unei dovezi ar condamna-o la neputinţă sau ar face-o chiar să dovedească contrariul! Ar fi cumplit şi periculos pentru sănătatea judecăţii tale, dacă ţi-ar veni asemenea gînduri! Priveşte-mă, chiar dacă eu nu te privesc, ci mă uit după dovezile mele. Eu — vinovat? Eu — amestecat în asemenea treabă? Nu sînt eu mai-marele pîinii, slujitorul mamei rătăcitoare, care-şi caută fiica la lumina făcliei, a celei ce aduce roadele, cea care ni le dă pe toate, a celei ce încălzeşte, înverzeşte, a celei ce a respins sîngele ameţitor şi a preferat băutura din făină, care le-a adus oamenilor sămînţa grîului şi cea a orzului, şi prima a spart brazda cu plugul îndoit, să iasă din ea, odată cu hrană mai dulce, şi moravuri mai blînde,

deoarece pînă atunci oamenii mîncau rizomi de trestie şi se mîncau între ei? Al ei sînt şi de partea ei, care desparte în vîntul ariei boabele de pleavă şi cinstitul de necinstit, legiuitoarea, care întemeiază dreptul şi pedepseşte bunul plac. Chibzuieşte, deci, cu mintea trează, dacă pot eu să mă fi încurcat în aşa treabă întunecată! Rosteşte-ţi sentinţa în baza acestei nepotriviri, care nu se întemeiază atît pe faptul că treaba este întunecată, căci şi dreptul, ca şi pîinea, este o treabă a adîncurilor şi legat de fundul pămîntului, care este jos unde locuiesc zeiţele răzbunării, astfel încît legea sfîntă ar putea fi numită cîinele zeiţei, aceasta cu atît mai mult cu cît cîinele este, într-adevăr, animalul ei sfînt, drept care şi eu, care tot sfînt îi sînt, aş putea fi numit cîine...

Aici se sperie iarăşi cumplit, ochii fugindu-i în colţurile opuse, şi asigură că nu asta a vrut să spună, ori nu aşa. Dar Iosif îi rugă pe amîndoi să se liniştească, să nu-şi mai bată capul şi să nu facă atîta caz de el. El ar şti să preţuiască, le spuse el, şi ar fi onorat, dacă ei i-ar expune cazul lor, ori, dacă nu cazul, atunci pricinile pentru care nu poate fi cazul lor. Şi mai puţin ar fi însă treaba lui să-şi ia dreptul de judecător asupra lor, căci el a fost pus să le fie doar îngrijitor, care să-i întrebe ce porunci au, după cum sînt obişnuiţi. Fireşte, ei ar mai fi, pe deasupra, obişnuiţi ca poruncile lor să şi fie împlinite, el, din păcate însă, nefiind, de cele mai multe ori, în stare să-i mulţumească. Şi întrebă dacă, înainte să plece, domnii îi vor face plăcerea să-i mai dea vreo poruncă.

Nu, spuseră ei trişti, nu le-ar da în minte nici una; nu-ţi vin în minte porunci, cînd ştii că tot n-au urmări. Dar, vai, de ce o fi vrînd să şi plece! Să le spună mai curînd ce părere are, cît se va tărăgăna cercetarea în cazul lor şi cît o să trebuie să mai aştepte în mormîntul ăsta.

Le-ar spune-o îndată foarte sincer, le răspunse el, dacă ar şti. Dar, cum este lesne de înţeles, el nu ştie nimic: şi deci ar putea face doar o evaluare pe bază de presupunere, ajungînd la un rezultat pentru care nu poate garanta, că va dura cu totul cel puţin zece zile şi cel mult treizeci, pînă li se va hotărî soarta.

— Vai, ce mult! se văită paharnicul.

— Vai, ce puţin! strigă brutarul, se sperie însă pe dată cumplit de ce strigase şi-l asigură că tot „Ce mult!“ voise să spună. Dar paharnicul chibzui şi spuse că evaluarea şi socoteala lui Iosif ar avea temei; căci peste treizeci de zile şi şapte şi trei, socotite de la sosirea lor aici, ar fi frumoasa zi de naştere a faraonului, şi asta ar fi, precum se ştie, o zi a iertării şi a judecăţii, în care e foarte probabil că s-ar pronunţa şi sentinţa lor.

— După cîte ştiu, nu m-am gîndit la asta, răspunse Iosif, şi nu mi-am întemeiat pe asta socoteala, ci a fost doar aşa o inspiraţie. Deoarece se vădeşte, însă, că tocmai în acest timp cade marea zi de naştere a faraonului, iată, vedeţi că ce am spus şi începe să se împlinească.

Despre viermele înţepător

Cu aceasta plecă, clătinînd din cap cu gîndul la cei doi încredinţaţi grijii sale şi la „cazul“ lor, de care ştia deja pe atunci mai mult decît îşi putea îngădui să arate. Căci nimănui în cele două ţări nu-i era îngăduit să-şi dea aerul şi să îndrăznească să ştie mai mult decît este sănătos de „cazul“ acela; totuşi nu s-a putut opri ca treaba asta periculoasă, oricît ar fi fost învăluită, de sus, într-un nor de perifraze şi de scorniri, vorbindu-se de „muşte“ şi „bucăţele de cretă“, folosind nume pocite, de nu mai puteau fi recunoscute, ca „Urît de zeu“ şi „Drojdia Tebei“, să nu fie foarte curînd în gurile tuturor, în lungul şi latul împărăţiei şi oricine, chiar dacă folosea expresiile prescrise, ştiu curînd ce se ascundea în spatele acestor diminuări şi înfrumuseţări: o istorie care, oricît era de fioroasă închipuirea populară, totuşi nu era lipsită de un caracter sărbătoresc, deoarece apărea ca o repetare şi întoarcere, pe scurt, ca actualizarea unui eveniment cunoscut şi cu străvechi temeiuri.

Spus pe şleau, unii voiseră să curme viaţa faraonului — şi asta cu toate că zilele maiestăţii acestui zeu bătrîn erau, oricum numărate şi, după cum ştiţi, înclinaţia lui de a se uni iarăşi cu Soarele nu putuse fi oprită nici de reţetele

vracilor sau ale învăţaţilor în ale trupului omenesc de la Casa cărţilor şi nici măcar de Iştar a drumului, pe care fratele şi cumnatul de la Eufrat, Tuşratta, rege peste ţara Hanigalbat sau Mitamni, a trimis-o, în marea sa grijă, faraonului. Că însă Marea Casă, Si-Re, fiul Soarelui şi Domnul coroanei, Neb-ma-Re-Amenhotep, era bătrîn şi bolnav, abia mai trăgîndu-şi suflarea, nu era motiv contra unui atentat la viaţa lui, ci dimpotrivă un motiv bun *pentru*, oricît de înfiorătoare era, oricum, asemenea acţiune.

Într-adevăr, toată lumea ştia că, la începuturi, Re personal, Regele Soare, fusese rege al ambelor ţări, ori mai curînd domnitor asupra pămîntului şi a tuturor oamenilor şi îi cîrmuise în cea mai mîndră strălucire a binecuvîntării, în anii lui tineri, în cei de bărbăţie deplină şi de bărbăţie tîrzie, ba chiar timp îndelungat în începuturile şi în adîncimea bătrîneţii sale. Abia cînd ajunse un moşneag gîrbovit de ani şi bolile şi şubrezeniile bătrîneţii se apropiară, fie şi într-o formă preţioasă, de maiestatea acestui zeu, găsise de cuviinţă să se despartă de pămînt şi să se retragă în părţile mai înalte. Căci treptat oasele i se făcură de fier, carnea de aur, părul i se făcuse, însă, tot din piatra albastră, lapis lazuli, foarte frumoasă formă de înţepenire în bătrîneţe, legată totuşi, de tot felul de necazuri şi boli, împotriva căreia şi zeii se străduiseră să scornească o mie de leacuri, degeaba însă, căci încă n-a crescut iarba care să vindece prefacerea în argint, aur şi piatră la adînci bătrîneţe. Dar chiar în aceste împrejurări moşneagul Re tot mai se ţinea de domnia lui pămîntească, deşi ar fi trebuit să bage de seamă că, din pricina slăbiciunii vîrstei puterea domniei se muiase, începuse să se întindă în jurul lui lipsa de teamă, ba obrăznicia.

Isis însă, zeiţa mare a insulei, de-i zicea şi Eset, mai vicleană decît milioane de fiinţe, socotise că-i venise ceasul. Ştiinţa ei cuprindea cerul şi pămîntul, ca cea a lui Re însuşi, preabătrînul rege. Numai un lucru nu ştia şi, spre paguba ştiinţei ei, nu-l stăpînea: acesta era ultimul şi cel mai tainic nume al lui Re, numele cel de pe urmă, pe care ştiindu-l, dobîndeai putere asupra lui. Căci avea foarte multe nume, ce deveneau, rînd pe rînd, tot mai tainice, dar nu se sustrăgeau cu totul cercetării. Pe cel de pe urmă, însă, şi cel mai puternic, nu-l da defel, iar cel căruia ar fi fost silit să i-l spună, acela l-ar fi învins şi întrecut pe veci, l-ar fi supus prin cea mai înaltă putere a ştiinţei.

De aceea Eset scorni şi iscă un vierme înţepător, ce trebuia să-l înţepe pe Re în carnea lui de aur, ca nesuferitele dureri ce i le va pricinui înţepătura, şi de care numai cea ce iscase viermele îl putea mîntui, să-l silească să spună, marei Eset, numele său. Cum gîndise, aşa se făcu. Bătrînul Re a fost înţepat şi, sub chinurile înţepăturilor, nu-i rămase decît să spună, pe rînd, unul după altul, numele sale tainice, nădăjduind mereu că zeiţa se va mulţumi cu unul dintre cele deja foarte tainice. Dar nici pomeneală, ea îl scutură să scoată tot din el, pînă i-a spus şi numele lui cel mai tainic, iar puterea ştiinţei ei asupra lui a fost deplină. După care, n-o mai costă nimic să-l vindece de înţepături; dar el nu se vindecă decît prost, atît cît se mai poate vindeca un moşneag, şi curînd se retrase, de bătrîneţe, în cer.

Atît spun vechile legende, pe care în Keme le ştie orice copil şi care îndemnau să se facă ceva faraonului, a cărui stare, la urma urmei, prea amintea, amintea pînă la confundare, povestea acelui zeu obosit. Întîmplarea din vechi o pusese în mod deosebit la inimă o anumită femeie din casa femeilor faraonului, acest pavilion închis şi bine păzit, gingaş, ridicat chiar lîngă palatul Merima’t, unde faraonul tot mai poruncea, din cînd în cînd, să fie dus în lectică, pentru a mai gîdila sub bărbie una ori alta din adoratoarele închise acolo, poate să le şi înfrîngă pe tabla cu treizeci de pătrăţele, în timp ce plăcutul ansamblu al celorlalte îl distra cu dans, cîntec şi muzică din strune. Adesea chiar se distra, la tabla cu treizeci de pătrăţele, tocmai cu aceea care găsise ceva pe potriva sa în povestea cu Isis şi Re, şi se lăsase antrenată să vrea s-o actualizeze. Nici o povestire, oricît ar şti şi cel de pe urmă amănunt al acestor întâmplări, n-ar putea să-i spună numele. A fost şters, desfiinţat cu dalta din orice tradiţie, pierdut în noaptea uitării. Totuşi acea femeie fusese o concubină preferată a faraonului şi, cu doisprezece ori treisprezece ani în urmă, cînd acesta mai binevoia, din cînd în cînd, să zămislească, îi născuse un fiu, numit Noferca-Ptah, — acest nume s-a păstrat — care, ca sămînţă divină, s-a bucurat de o creştere aleasă, de dragul căreia ea, concubina, era îndreptăţită să poarte scufia cu vulturul, — nu una chiar atît de minunată cum purta Tii însăşi, Marea Soţie Regală, dar, oricum, o scufie de aur cu vultur. Aceasta şi slăbiciunea ei de mamă pentru Noferca-Ptah, sămînţa sfîntă, i-au fost fatale femeii. Căci scufia a dus-o în greşeala să se confunde cu preavicleana Eset, şi în gîndurile stîrnite astfel în capul ei se amesteca vanitoasa şi nesocotită dragoste pentru drăguţul ei

bastard, astfel încît oţărî, în mintea ei îngustă, dar scociorîtoare şi zăpăcită de tradiţie, să facă aşa încît faraonul să fie înţepat de vierme, să işte în palat o răsturnare ca, în locul lui Horus Amenhotep, oricum bolnav, să înscăuneze în Domnia celor două ţări, rodul pîntecelui ei, bine născutul Soare-urmaş, pe Noferca-Ptah.

Într-adevăr, fuseseră foarte bine ticluite pregătirile pentru lovitura ce urmărea să răstoarne dinastia, să înceapă o vreme nouă şi să ridice pe acea concubină, cu numele în veci nenumit de istorie, la rangul de zeiţă-mamă. Haremul faraonului fusese cuibul în care se clocise, dar prin cîţiva funcţionari şi ofiţeri ai pazei, dornici de schimbări, se făcuse legătura pe de o parte cu palatul, unde cîţiva prieteni, în parte persoane foarte sus-puse, un prim vizitiu al regelui, administratorul cămării fructelor zeului, mai-marele jandarmilor, mai- marele turmelor de vite, mai-marele alifiilor din tezaurul domnului ambelor ţări şi alţii au fost cîştigaţi pentru această acţiune — şi, pe de altă parte, se făcu legătura cu lumea dinafară, a capitalei, unde, prin nevestele acelor ofiţeri, bărbaţii înrudiţi cu femeile din haremul regal au fost atraşi în complot şi îndemnaţi să agite populaţia cu vorbe rele împotriva bătrînului Re, care nu mai era decît din argint, aur şi lapis lazuli.

Erau cu totul şaptezeci şi doi de uneltitori, ce sprijineau în taină planul, un număr obligatoriu şi făgăduitor căci pe vremuri şaptezeci şi doi fuseseră uneltitorii ce reuşiseră, împreună cu Set cel roşu, să-l atragă pe Usir să intre în raclă, iar aceştia avuseseră şi ei serioasa temeiuri casnice să fie tocmai şaptezeci şi doi, nici mai mulţi, nici mai puţini. Căci doar atâtea săptămîni de cinci zile fac cele trei sute şaizeci de zile ale anului, fără zilele suplimentare; şi şaptezeci şi două de zile are cincimea seacă a anului, cînd nivelul Hrănitorului este cel mai scăzut şi zeul coboară în mormântul său. Aşadar unde se pune la cale o uneltire acolo se obişnuieşte şi este nevoie ca numărul uneltitorilor să fie şaptezeci şi doi. Iar dacă uneltirea se termină prost, poţi fi sigur că, dacă n-ar fi fost chiar şaptezeci şi doi de uneltitori, s-ar fi terminat mult mai prost încă.

Uneltirea aceasta eşuase, deşi se luase după cel mai bun model şi toate fuseseră puse la cale cu cea mai mare prudenţă. Mai-marele alifiilor izbutise chiar

să sustragă o scriere cu farmece din biblioteca faraonului şi să confecţioneze, după indicaţiile ei, anumite figurine de ceară, care, strecurate în anumite locuri, să fi folosit acţiunii, provocând magice tulburări ale minţii şi vederii. Se hotărâse otrăvirea pîinii ori vinului ce le consuma faraonul, ori a ambelor, pentru ca, în zăpăceala provocată, o lovitură de palat, legată cu o răscoală în oraşul de dincolo de fluviu, să proclame începerea vremii noi şi înscăunarea micului bastard Noferca-Ptah pe scaunul Ţărilor. Iar apoi totul a dat greş. Fie că unul din cei şaptezeci şi doi să-şi fi promis mai multe foloase pentru cariera lui politică ori pentru frumuseţea picturilor din mormântul său păstrând credinţă faraonului, sau că un agent provocator al poliţiei se strecurase încă de la început în sfaturile tainice: lista complotiştilor, destul de neplăcut de citit, căci figurau pe ea mulţi prieteni apropiaţi ai zeului şi din cei ce-I salutau dimineaţa în iatac, a fost înmânată faraonului — în general corectă, deşi nu lipseau ceva greşeli şi confuzii. Contramăsurile fură rapide, nezgomotoase şi energice. Isis aceea din harem a fost degrabă sugrumată de eunuci, fecioraşul ei a fost trimis în străfundurile Nubiei şi pe cînd un comitet secret se întruni pentru cercetarea întregului plan şi a fiecărei vini în parte, cei daţi de gol au dispărut în felurite temniţi, sub denumirea generală de „scîrba ţării“ şi pe deasupra cu înfiorătoarea pocire a numelor lor; acolo îşi aşteptară, în condiţii puţin obişnuite, împlinirea sorţii.

Aşa ajunseseră marele pitar şi marele paharnic în închisoarea în care zăcea şi Iosif.

Iosif ajută ca tîlcuitor de vise

Zăcuseră în temniţă treizeci de zile şi încă şapte, cînd Iosif veni, ca în fiece dimineaţă, să-i vadă, să-i întrebe cum s-au odihnit şi ce porunci mai au; îi găsi pe domni într-o stare de spirit ce putea fi calificată, totodată, drept iritată, abătută şi morocănoasă. De fapt, începuseră să se înveţe cu starea lor simplificată şi încetaseră să se mai vaite; căci nu-i nevoie ca omul să trăiască cum trăiseră ei, între lazuli şi malahit, şi cu slujitori care să-i scarpine în tălpi, se putea trăi, la urma

urmei, destul de bine şi cu un loc de baie la dreapta şi o latrină la stînga, şi cu posibilitatea de a trage cu arcul şi de a juca popice, în locul vînătorilor domneşti. Astăzi, însă, părea că recăzuseră în răsfăţ, şi, de cum intră Iosif, reîncepură vechile lor plîngeri amare, că le-ar lipsi toate şi chiar cele de neapărată trebuinţă, şi cum viaţa lor aici, oricît de cinstit ar tot încerca să se împace cu ea, se vădeşte mereu a fi o viaţă de cîine.

Ar fi visat în noaptea asta, răspunseră ei la întrebarea compătimitoare a lui Iosif, amîndoi odată, fiecare însă visul lui: şi ar fi fost vise deosebit de vii, foarte stăruitoare, de neuitat şi lăsînd în suflet un gust ciudat, adevărate vise cu înţeles, purtînd în frunte semnul „Înţelege-mă bine“ şi care pur şi simplu strigau după o tîlcuire. Acasă ar fi avut fiecare propriul său cititor de vise, experţi pricepuţi pentru tot felul de monştri ai nopţii, în stare să vadă orice amănunt al unei arătări de care s-ar putea crede că ar însemna ori prevesti ceva, înzestraţi, pe deasupra, cu cele mai bune cataloage şi cazuistici de vise, babilonice sau de provenienţă internă în care n-ar fi trebuit decît să răsfoiască, dacă cumva li se terminaseră ideile proprii. La nevoie, în cazuri greu de dezghiocat ori nemaiîntâlnite, ei, domnii, ar fi putut aduna un sfat de profeţi de prin temple şi de învăţaţi ai scripturilor, care, cu puteri unite, neîndoielnic ar fi lămurit treaba. Pe scurt, în orice împrejurări erau serviţi prompt, conştiincios şi ca domni ce se aflau. Dar acum şi aici? Iaca visaseră fiecare visul lui deosebit, foarte izbitor şi ciudat ticluit, de care le-ar fi plin sufletul, şi aici, în groapa asta blestemată, nu se află nimeni care să le tîlcuiască visele şi să-i servească cum erau învăţaţi. Lipsa aceasta, spuneau ei, i-ar apăsa mult mai greu decît cea a pufului, a fripturilor de gîscă şi a vînătorilor de păsări, şi i-ar face să simtă, pînă la lacrimi, halul lor de decădere.

Iosif îi ascultă şi se încruntă niţel.

— Domnilor, spuse el, dacă pentru început vă poate cumva mîngîia că cineva vă înţelege necazul, iată-mă, eu sînt acela! Pe lîngă aceasta, s-ar putea cumva găsi leac lipsei ce vă apasă. Eu sînt pus să vă fiu slujitor şi îngrijitor şi sînt aşa zicînd „la toate“ pentru dumneavoastră, dacă-i aşa, de ce nu şi pentru tălmăcirea viselor? Nu sînt cu totul necunoscător pe acest tărîm şi mă pot lăuda cu o anumită familiaritate cu visele — nu-mi luaţi vorba în nume de rău, luaţi-o de

potrivită, căci în familia şi neamul meu s-a visat întotdeauna mult şi cu înţeles. Tatăl meu, regele turmelor, a visat într-un loc anume, în timpul unei călătorii, un vis de prim rang, care dădu pentru totdeauna întregii sale fiinţe un plus de demnitate, şi a fost întotdeauna o plăcere extraordinară să-l auzi povestind de acel vis. Şi chiar eu am avut atît de-a face cu visele în viaţa mea dinainte, încît aveam chiar o poreclă între fraţii mei, ce făcea aluzie, cu bunăvoinţă, la această particularitate. Aţi dobîndit o asemenea deprindere în a vă mulţumi cu mai puţin — ce-ar fi să vă mulţumiţi cu mine şi să-mi povestiţi visele voastre, să încerc să vi le tălmăcesc?

— Da, dar! răspunseră ei. Toate bune. Eşti un flăcău simpatic şi ai şi un fel de a privi în depărtări ca printr-un văl, cu ochii tăi gingaşi, ba chiar frumoşi, cînd vorbeşti de vise, încît aproape că am putea avea încredere în aptitudinea ta de a ne ajuta. Cu toate acestea însă *a visa* şi *a tîlcui* vise sînt acţiuni deosebite!

— Să nu spuneţi astă, răspunse el. N-o spuneţi cu uşurinţă! Visarea s-ar putea să fie ceva rotund şi întreg, în care sînt prinse laolaltă visul şi tîlcuirea, iar visătorul şi tîlcuitorul sînt numai părelnic doi şi neconfundabili, în realitate însă se pot confunda şi sînt într-adevăr unul şi acelaşi, căci alcătuiesc împreună întregul. Cel ce visează, acela şi tîlcuieşte, iar cine vrea să tîlcuiască, trebuie să şi fi visat. Dumneavoastră aţi trăit în condiţiile, foarte îmbelşugate, ale unei inutile diviziuni a sarcinilor, domnul principe al pîinii şi excelenţa voastră marele-paharnic, astfel încît voi visaţi şi lăsaţi tîlcuirea în grija profeţilor casei. În fond, însă, şi de la natură, fiecine este tîlcuitorul visului său şi numai din eleganţă se lasă servit, cînd e vorba de tîlcuire. Vreau să vă dezvălui secretul visării: tîlcuirea este anterioară visului şi, încă tîlcuind, visăm. Cum s-ar face altfel, că omul ştie foarte bine cînd tîlcuitorul îi tîlcuieşte greşit şi că strigă: „Cară-te, cîrpaciule! Vreau un alt tîlcuitor, care să-mi tîlcuiaseă adevărat!“ Aşa fiind, încercaţi cu mine, şi dacă mă dovedesc cîrpaci şi nu vă tîlcuiese după ce ştiţi, alungaţi-mă cu ocară!

— Nu vreau să povestesc, zise marele-brutar. Sînt învăţat cu tîlcuitori mai de soi şi prefer să duc lipsă, în asta ca în toate celelalte, decît să te iau pe tine, om necalificat, de tîlcuitor.

— Eu vreau să povestesc! spuse paharnicul. Căci, iată, sînt aşa de dornic să aud o tîlcuire, încît mă mulţumesc cu primul venit, mai cu seamă dacă ştie să privească atîţ de făgăduitor şi ca prin văluri şi poate dovedi oarecare familiaritate cu visele. Pregăteşte-te, tinere, să auzi şi să tîlcuieşti, dar adună-te, cum şi eu va trebui să mă adun foarte tare, ca să-i găsesc visului meu cuvintele potrivite şi să nu-i ucid viaţa cu povestirea mea. Căci era atît de grozav de viu şi limpede şi de un farmec atît de inimitabil, — că doar ştim din păcate, cum astfel de vis se pierde în cuvinte şi nu mai rămîne decît mumia, uscatul chip strîns în feşi al visului ce-a fost, cînd îl visai şi înverzea, înflorea şi rodea ca butucul de vie ce sta înaintea mea în acest vis al meu, a cărui povestire am şi început-o cu asta. Căci se făcea că aş fi fost cu faraonul în via lui şi sub bolta rotundă a viţei sale, unde stăpînul meu odihnea. Şi înaintea mea era un butuc, îl mai văd şi acum, era un butuc ciudat şi avea trei coarde. Înţelege-mă: înverzea şi-i creşteau frunze ca mîinile de om, dar deşi bolta viei, era plină de struguri, aceste coarde încă nu înfloriseră şi nu rodiseră, ci asta abia se întîmpla în vis, sub ochii mei. Ca să vezi: creştea sub ochii mei şi începuseră să înflorească, frumoase bucheţele de flori ţâşneau dintre frunze, şi pe cele trei coarde apărură ciorchini, ce se coceau văzînd cu ochii, cu iuţeala vîntului, şi boabele lor purpurii se umflară, ca obrajii mei, şi erau mai plini de sevă decît toţi ceilalţi struguri din jur. Atunci m-am bucurat şi am cules din struguri cu mîna dreaptă, pentru că în stînga ţineam pocalul faraonului, umplut pe jumătate cu apă răcită. În acest pocal am stors, emoţionat, zeama boabelor, cu care prilej mi-am amintit, cred, că tu, tinere, ne storci cîteodată ceva zeamă de strugure în apă, cînd noi poruncim să ni se aducă vin, şi i-am dat pocalul regelui în mînă. Şi asta a fost tot, încheie el abătut, decepţionat de propriile sale cuvinte.

— Nu este puţin, răspunse Iosif, deschizînd ochii, ce-i ţinuse închişi cîtă vreme plecase urechea la el, să-l asculte. Iată, era pocalul, şi în el apă limpede, şi tu cu mîna ta i-ai stors, să pice în pocal, zeama boabelor, de la butucul cu trei lăstari, şi l-ai dat stăpînului celor două coroane. I-ai dat o băutură curată şi nu erau muşte în ea. Să-ţi tîlcuiesc visul?

— Da, tîlcuieşte-l! strigă acela.

— Iată tîlcul lui, spuse Iosif. Trei coarde înseamnă trei zile. Peste trei zile vei primi apa vieţii şi faraonul îţi va înălţa capul şi-ţi va lua numele de ocară, încît să te numeşti iar ,,Cel drept din Teba“, ca înainte, şi te va repune în slujba ta, ca să-i poţi iarăşi da pocalul în mînă, după cum obişnuiaţi, cînd i-ai fost paharnic. Şi asta-i tot.

— Grozav! strigă atunci cel gras. Iată o tîlcuire dragă, excelentă, exemplară, cu asta sînt servit ca niciodată în viaţa mea, şi tu, dulce tînăr, i-ai făcut sufletului meu un serviciu nemaipomenit. Trei coarde — trei zile! Ce simplu le rosteşti pe astea, înţeleptule! Şi din nou „Cel drept din Teba“ şi din nou, după cum obişnuiam şi iarăşi prietenul faraonului! Îţi mulţumesc, dragule, îţi mulţumesc foarte, foarte mult.

Şedea acolo şi plîngea de bucurie.

Iosif însă grăi către el: Conte de Abodu, Nefer-em-Vese! Ţi-am tîlcuit precum ţi-a fost visul — n-a fost greu şi mi-a făcut plăcere. Îmi pare bine că ţi-am putut da o tîlcuire favorabilă. Curînd o să te înconjoare lumea din pricina curăţirii tale; eu însă, aici, cît mai eşti la strîmtoare, sînt primul care te felicită. Am fost slujitorul şi majordomul vostru treizeci şi şapte de zile şi mai sînt bucuros s-o fiu încă trei, după porunca mai-marelui temniţei, întrebîndu-vă ce porunciţi şi procurîndu-vă aluzii de confort, cît îngăduie împrejurările. Am intrat dimineaţa şi seara la voi, în căsuţa vulturului, şi am fost pentru voi ca un înger al Domnului, dacă pot spune aşa, la al cărui piept vă puteaţi vărsa amarul şi care vă mîngîia de neobişnuita suferinţă. De mine, însă, v-a păsat prea puţin. Şi totuşi, nici eu n-am fost născut pentru gaura asta, nici nu mi-am ales acest loc să rămîn aici, ci am nimerit aici, nici nu ştiu cum, şi am fost închis ca sclav al regelui şi pedepsit pentru o vină care-i doar o răstălmăcire înaintea lui Dumnezeu. Vouă, însă, vă era plin sufletul de suferinţa voastră, ca să mai puteţi avea interes şi întrebări pentru a mea. Dar nu uita de mine şi de serviciile mele, conte mare paharnic, ci aminteşte-ţi, cînd vei sta în măreţia ta, ca înainte! Pomeneşte-mă înaintea faraonului şi fă-l să înţeleagă că zac aici doar dintr-o răstălmăcire şi roagă-te pentru mine, să se îndure să mă scoată din această temniţă, în care tare nu mi-e bine. Căci am fost furat încă de copil, de-a dreptul furat din ţara mea de baştină şi dus aici jos în ţara Egiptului,

apoi iar am fost furat şi zvîrlit în această groapă — şi sînt ca luna, pe care un duh rău ar opri-o în calea ei, să nu-şi poată urma, strălucind, drumul, în fruntea zeilor cu care este frate. Vrei să faci asta pentru mine, conte mare-paharnic, şi să pomeneşti de mine acolo?

— Dar desigur, de o mie de ori chiar! strigă grasul! îţi făgăduiesc că voi pomeni de tine cu primul prilej, cînd mă voi afla iar înaintea faraonului, şi îi voi aminti de tine cu orice prilej următor, dacă mintea lui nu reţine asta deîndată! Să fiu al purcelului pămîntului, dacă n-aş vrea să-mi amintesc de tine şi să te pomenesc spre binele tău, căci mi-e totuna dacă ai furat ori ai fost furat, oricum trebuie să fii pomenit, pomenit şi iertat, tu, băiat dulce ca mierea!

Şi-l îmbrăţişă pe Iosif, sărutîndu-l pe gură şi pe amîndoi obrajii.

— Că am visat şi eu, spuse cel lung, pare că a fost cu totul dat uitării aici. N-am ştiut, ibrimule, că eşti un tîlcuitor atît de iscusit, altfel n-aş fi refuzat propunerea ta de ajutor. Acum sînt înclinat să-ţi povestesc şi visul meu, cît de bine se poate în cuvinte, iar tu să mi-l tîlcuieşti. Pregăteşte-te să asculţi!

— Ascult, răspunse Iosif.

— Ce am visat, începu brutarul, asta a fost, adică următoarele. Am visat — dar, iacă, vezi ce caraghios s-au petrecut lucrurile în visul meu, cum să fi ajuns eu, principe de Menfe, care bineînţeles nu-şi bagă capul în cuptor, cum de am ajuns să umblu ca un băiat de brutărie, din cei ce duc la clienţi cornurile şi covrigii — scurt, iată, umblam în visul meu purtînd pe cap trei coşuri cu franzelărie, coşuri din cele plate şi frumos aşezate, unul peste altul, fiecare plin cu felurite copturi din brutăria palatului, iar în cel de deasupra erau, descoperite, copturile pentru faraon — covrigi şi cornuleţe. Atunci au sosit, în fîlfîit de aripi, păsările, cu ghearele lipite de burtă în timpul zborului, cu gîţurile întinse şi ochii holbaţi, şi croncăneau. Şi aceste păsări s-au obrăznicit şi s-au repezit să se înfrupte din mîncarea ce se afla în coşul cel mai de sus. Am vrut să ridic mîna liberă, ca să izgonesc cu ea spurcăciunile, dar n-am izbutit, braţul meu atîrna ca paralizat. Iar ele continuau să izbească în coş cu pliscurile, şi în jurul meu era fîlfîitul lor, ce mirosea a pasăre, cu un iz de putreziciune... Aici brutarul se sperie, cum îi era felul, păli şi încercă să

zîmbească, cu colţul gurii ce-i atîrna. Adică, urmă el, nu trebuie să-ţi închipui păsările şi mirosul Iov; în vînt, nici ciocurile lor şi ochii bulbucaţi, chiar atît de urîcioase. Erau păsări cum mai sînt alte multe la fel şi dacă am spus că izbeau cu pliscurile — nu ţin bine minte dacă chiar am spus aşa, dar se poate — cuvintele astea erau cam tari, ca să te facă să-mi înţelegi visul. Aş fi trebuit să spun că ciuguleau. Păsărelele îmi ciuguleau din coş, credeau desigur că vreau să le hrănesc, deoarece coşul cel mai de sus din cîte duceam pe cap nu era acoperit cu vreo pînză — pe scurt, totul se petrecea foarte firesc în acest vis al meu, cu excepţia faptului că eu, principele de Menfe, purtam însumi copturile şi covrigii pe cap şi, în orice caz, că nu izbuteam să ridic braţul să gonesc păsările, dar poate că nici nu voiam, pentru că mă bucuram de ospăţul păsărelelor. Şi asta era totul.

— Să-ţi tîlcuiesc acuma visul? întrebă Iosif.

— Cum pofteşti, răspunse brutarul.

— Trei coşuri, spuse Iosif, sînt trei zile. Peste trei zile faraonul te va scoate din casa asta şi-ţi va înălţa capul, prinzîndu-te de stîlpul ce a şi fost ridicat, iar păsările cerului se vor înfrupta din carnea ta. Şi din păcate, asta-i totul.

— Ce-mi aud urechile! strigă brutarul, se aşează pe jos şi-şi ascunse faţa în mîini, şi printre degetele lui, pline de inele, ţîşneau lacrimile.

Iosif, însă, îl consolă şi-i spuse:

— Nu te întrece cu plânsul, excelenţă mare-brutar, şi nu te topi nici tu în lacrimi de bucurie, maestru al viţei! Ci luaţi amîndoi lucrurile cu demnitate, aşa cum sînt şi cum sînteţi voi şi cum vi se întîmplă! Lumea este şi ea un rotund şi un tot, şi are sus şi jos, bine şi rău, dar nu trebuie făcut prea mult caz de această dualitate, căci, pînă la urmă sînt tot una şi se pot schimba între ele şi împreună fac întregul. După lacrimile pe care le vărsaţi amîndoi, puteţi vedea că deosebirea dintre dumneavoastră, ca domni ce vă aflaţi, nu-i chiar atît de mare. Tu, eminenţă ce strigă vivat cînd se ridică pocalele, nu ţi-o lua în cap, căci nu eşti bun decît aşa, cu vorba, şi cred că nevinovăţia ta se datorează doar faptului că nimeni nu ţi-a propus ceva în legătură cu răul, pentru că eşti o gură spartă şi n-au avut încredere în tine, astfel că nici n-ai apucat să ştii de rău. Dealtfel, nici de mine n-ai să-ţi

aminteşti, cînd o să ajungi iar în măreţia ta, deşi mi-ai făgăduit-o, ţi-o prezic. Ori o să-ţi aduci aminte de mine abia mai tîrziu, dacă o să te izbeşti atunci de mine, gîndeşte-te, cum ţi-am prezis, că nu-ţi vei aminti de mine. Tu, însă, maestre brutar, nu despera. Căci cred că te-ai legat cu răul, pentru că îl socoteai venerabil şi prescris şi l-ai confundat cu binele, cum se mai poate întîmpla. Vezi, tu eşti al zeului cînd este jos, iar soţul tău e al zeului cînd este sus. Dar amîndoi sînteţi ai zeului, şi înălţarea capului este înălţarea capului, fie chiar pe crucea şi stâlpul lui Usir, de care vedem câteodată prins şi un măgar, în semn că Set şi Osiris sînt acelaşi zeu.

Astfel, fiul lui Iacob le-a grăit domnilor. Iar trei zile după ce el le tîlcuise visele, au trimis să-i scoată din temniţă, şi amîndurora li s-a înălţat capul, paharnicului cu cinste, brutarului cu ruşine, căci a fost prins de lemnul crucii. Paharnicul însă l-a uitat cu totul pe Iosif, deoarece nu voia să-şi amintească de temniţă şi deci nici de acela.

CAPITOLUL DOI

CHEMAREA

Neb-nei-neţem

După poveştile acestea, Iosif a mai rămas doi ani în temniţă şi în a doua groapă a lui, ca să împlinească vîrsta şi să ajungă la treizeci de ani, înainte să fie scos de acolo în graba cea mai mare, de ţi se tăia suflarea, căci de data aceasta, visase însuşi faraonul. Într-adevăr, peste doi ani faraonul a avut un vis — a avut *două* vise, dar, deoarece în esenţă spuneau cam acelaşi lucru, se poate, fireşte, zice că faraonul a avut un vis, asta-i totuna şi lucrul cei mai neînsemnat — principalul şi momentul ce trebuie subliniat este, mai ales, că dacă spunem aici

„faraonul“ cuvîntul nu mai are acelaşi înţeles — vorbind de persoană — ca în vremea cînd brutarul şi paharnicul îşi visau visele lor prevestitoare. Căci întotdeauna se cheamă faraon şi întotdeauna există faraon: totodată însă vine şi pleacă, aşa cum soarele există mereu, dar şi el pleacă şi vine; şi între timp, adică foarte curînd după ce li s-au înălţat celor doi domni, ce fuseseră în grija lui Iosif, în mod deosebit, capetele, s-a întîmplat ca faraonul să plece şi să vină — cu vorbele acestea facem aluzie la tot ce a pierdut Iosif zăcînd în groapă şi în temniţă, ori la tot ce n-a ajuns pînă la el, în adîncuri, decît ca un slab ecou: o schimbare de domnie, adică jalnica despărţire de o epocă şi începutul, în chiote de bucurie, al vremii noi, de la care oamenii aşteptau o cotitură spre fericire, chiar dacă şi epoca anterioară fusese, în limitele posibilităţilor pămînteşti, destul de fericită; dar aveau încredere în vremea nouă, că acum dreptatea va alunga nedreptatea, iar „luna va veni bine“ (ca şi cum luna nu „venise bine“ şi înainte), pe scurt că, de acum încolo, traiul va fi numai rîsete şi minunare. Iată, într-adevăr, o pricină îndestulătoare pentru tot poporul să ţopăie şi să bea săptămîni în şir, şi anume după o perioadă de doliu cu pînză de sac şi cenuşă, ce nu trebuie însă atribuită defel unei făţarnice bune-cuviinţi, ci se datora unei sincere mîhniri din pricina apusului vremii vechi. Căci omul este o fiinţă confuză.

Atîţia ani cîte zile petrecuseră marele său paharnic şi marele intendent al brutăriilor în temniţa de la Ţavi-Re, adică patruzeci, domnise, construise şi trăise, în fast şi fală, fiul lui Amon, fiul lui Thumose şi al copilei regelui din Mitanni, Neb-mare-Amenhotep al III-lea — Nimuria, cînd a murit şi s-a unit cu Soarele, după ce, la urmă, mai făcuse experienţa tristă cu cei şaptezeci şi doi de uneltitori, ce încercaseră să-l bage în raclă. Acum ajungea oricum în raclă, într-una minunată, se înţelege, bătută cu ţinte de aur curat, şi a fost băgat în ea, sărat şi asfaltat, făcut să dăinuiască pentru veşnicie cu lemn de ienupăr, terebentină, răşină de cedru, stirax şi sacîz, şi înfăşurat cu patru sute de coţi, de fîşii din pînză de in. Şaptezeci de zile a durat prepararea pînă ce Osiris-ul a fost gata şi a putut fi dus în locuinţa sa de veci în munte, bogată în camere şi înzestrată cu tot confortul. Pe o sanie de aur, trasă de boi, sta luntrea cu vîsle, iar în aceasta, catafalcul cu picioare de leu, umbrit de un baldachin. În fruntea cortegiului mergeau tămîietori şi alţii ce stropeau cu apă drumul, iar sania de aur era însoţită de un alai ce părea cu totul zdrobit de durere.

La uşa locuinţei de veci s-a făcut o slujbă, preoţii procedînd la „deschiderea gurii“ răposatului cu ajutorul unui picior de viţel Horus.

Regina şi suita nu mai erau închişi, împreună cu, răposatul, în locuinţa de multe camere, să moară de foame şi să putrezească lîngă suveranul răposat; timpurile cînd aceasta se socotise necesar, ori măcar cuviincios, trecuseră de mult, datina se uitase şi nu se mai practica nicăieri — de ce? De ce era lumea împotriva acestei datini şi de ce ajunsese să fie străină oricărui suflet? Străvechile obiceiuri tot se mai urmau cu sîrguinţă şi se practicau îndătinatele vrăjitorii; toate orificiile ilustrului cadavru se închideau, înghesuindu-se în ele o mulţime de amulete, menite să-l apere, iar instrumentul alcătuit dintr-un picior de viţel continua să fie folosit cu respectarea întocmai a complicatului ritual. Dar să fie şi suita băgată în mormînt — nu, asta nu, aşa ceva nu se mai făcea; nu numai că lumea refuza asemenea practici şi nu mai găsea frumos ce fusese socotit frumos pe vremuri — oamenii nici nu voiau măcar să mai ştie că acest obicei se practicase cîndva şi fusese găsit frumos, iar nici cei ce ar fi fost închişi în vremi trecute, nici cei ce i-ar fi închis, cu zid, în mormînt, nu se mai gîndeau defel la treaba asta. Se vede că nu se mai potrivea în lumina zilei de azi, fie că socotim acea zi tîrzie ori timpurie — şi asta este foarte ciudat. Mulţi ar putea vedea ciudăţenia chiar în datina, socotită frumoasă în vechime, a înmormîntării de viu. Însă mult mai ciudat este că, într-o zi, în urma unui consens general, tacit şi chiar necugetat, această datină, pur şi simplu, nu a mai fost luată în considerare.

Curtenii şedeau cu capetele pe genunchi şi întreg poporul îşi trăia jalea. Apoi însă toată ţara se ridică, de la hotarul negrilor pînă la gurile fluviului şi de la un pustiu la altul, pentru a primi, cu chiote, noua eră, ce nu va mai cunoaşte nedreptatea şi sub care luna va veni bine; se ridică să primească, în ovaţii de bucurie, pe Soarele-urmaş, un băiat drăguţ, dar nu frumos, care, dacă se numărase bine, să fi împlinit cincisprezece ani, pricină de ajuns ca Tii, zeiţa-văduvă şi mama lui Horus, să mai ţină ea, un timp, hăţurile puterii în locul lui; toată ţara se ridică să ia parte, în vreun fel, la marea serbare a înscăunării şi încoronării lui cu coroanele Egiptului de sus şi de jos, celebrată cu un ceremonial complicat, parte în Palatul răsăritului, la Teba, parte, şi în cele mai sfinte proceduri, la locul de încoronare Per-Mont, spre care tînărul faraon şi doamna, mama sa, umflată în

pene, s-au îndreptat cu fastuosul alai urcînd o mică bucată pe fluviu în sus, la bordul luntrii cereşti „Steaua amînduror ţărilor“, în chiotele de bucurie ale malurilo. Cînd tînărul faraon se întoarse de acolo purta titlul: „Puternicul taur de luptă, favoritul celor două zeiţe, mare ca rege în Karnak, şoim de aur, care a ridicat coroanele la Per-Mont, rege al Egiptului de sus şi de jos, Nefer-Heperu-Re-Vanre, ceea ce înseamnă «Frumos la trup este El, ce este unic şi căruia îi este unic», fiul Soarelui *Amenhotep*; divin suveran al Tebei, cel ce dăinuie, trăind în toată veşnicia, iubit de Amon Re, domnul cerului; Mare Preot al celui ce serbează jubileul în orizont, în temeiul numelui său «Jar, care este aici în Aton».“

Aşa se numea tînărul faraon după încoronarea sa, iar structura acestui nume era, cum căzuseră de acord Iosif şi Mai-Sahme, rezultatul, cu greu echilibrat, al unor lungi şi îndîrjite tratative între curtea ce înclina spre prietenosul spirit solar al lui Aton-Re şi puterea templului lui Amon, apăsătoare şi geloasă, care obţinuse cîteva adînci temenele în faţa Domnului tradiţiei, dar numai în schimbul unor concesii ce se străvedeau limpede faţă de Cel de la On, din vârful triunghiului, astfel încît băiatul rege a fost sfinţit şi Mare Profet al lui Re-Horahte, ba chiar introdusese în şirul titlurilor sale, lung ca o fastuoasă trenă, numele semnificativ şi potrivnic tradiţiei de „Aton“... Mama sa, zeiţa-văduvă, îi zicea pe scurt „Meni“, marelui ei taur de luptă, ce nu aducea nici pe departe cu asemenea fiară. Iosif auzi, însă, că poporul îi dăduse un alt nume, gingaş şi mîngîietor, îi zicea „Neb-nef-neţem“, „Stăpînul dulcii adieri“ — nu se putea spune cu siguranţă de ce. Poate, pentru că se aflase că iubea florile grădinii sale şi-i plăcea să-şi bage năsucul în ele, să adulmece mireasma lor.

Iosif, întemniţat, pierduse ocazia să ia parte la toate aceste evenimente şi la gălăgioasa bucurie legată de ele, şi singurul lor ecou, ajuns pînă la închisoarea lui, a fost că Ii se îngăduise oştenilor lui Mai-Sahme să se îmbete trei zile în şir. Nu a fost de faţă la acele evenimente şi, aşa zicînd nu fusese prezent pe pămînt cînd se schimbă ziua, cînd mîine deveni azi şi cu aceasta, Prea-înaltul de mîine deveni Prea-înaltul de azi. El ştia, doar că se întâmplase, şi, din fundul gropii sale, era atent la Prea-înaltul. Ştia că soţia-soră a lui Neb-nef-neţem, o principesă, copilă încă, tot din ţara Mitanni, pe care i-o mai peţise tatăl lui, prin scrisoare, de la regele Tuşratta, dispăruse în apus, curînd după ce sosise în Egipt — ei; cu asemena

dispariţii era învăţat Meni, puternicul taur de luptă. Se murise întotdeauna mult în jurul lui. Toţi fraţii şi toate surorile sale muriseră, parte încă înainte de naşterea lui, parte după, şi numai o surioară, mai mică decît el, trăia, dar şi ea vădise o aşa de mare înclinaţie spre apus, încît abia a fost zărită. Şi nici el nu arăta ca unul care avea să trăiască întotdeauna şi în veci, judecînd după portretele lui săpate, în gresie ori calcar, de către învăţăceii lui Ptah. Deoarece era însă absolut necesar, să-şi facă datoria faţă de neamul Soarelui, ca să nu i se piardă sămînţa, înainte ca şi el să plece, cumva, în apus, mai fusese căsătorit o dată, încă pe cînd mai trăia Nebmare-Amenhotep, cu o copilă, egipteană de neam, pe nume Nefertiti, ce devenise acum Marea Soţie şi stăpîna celor două ţări, iar el îi acordase încă un nume, strălucitor, Nefernefruaton, „De o frumuseţe mai presus de toată frumuseţea este Aton“.

Fiind închis, Iosif nu apucă nici serbările acestei nunţi, la care chiuiseră malurile, dar ştia de ele şi era atent la tînărul Prea-înalt. Auzi, de pildă, de la Mai-Sahme, căpitanul lui, care afla multe lucruri pe căi oficiale, că, îndată după ce a ridicat la Per-Mont coroanele, faraonul dăduse, cu îngăduinţă mamei sale, porunca să se termine cît de repede cu putinţă construcţia unei case a lui Re-Horahte-Aton la Karnak, începută încă de răposatul său tată, şi înainte de toate, să se ridice, în curtea deschisă a templului acesta, pe un postament înalt, un obelisc uriaş cum nu se mai văzuse, din blocuri mari de piatră, al cărui sens solar, ce se lega de dogmele propovăduite la On, în vîrful triunghiului, trebuia, vădit, să-l înfrunte pe Amon. Şi asta nu pentru că Amon în sine ar fi avut ceva împotrivă ca alţi zei să-i fie vecini. Doar în jurul măreţiei sale mai existau, la Karnak, multe temple şi paraclise: pentru Ptah, cel înfăşat, pentru Min, cel sculat, pentru Montu, şoimul, şi mulţi alţii încă iar Amon nu suporta numai cu bună-voinţă slujbele făcute lor în preajma sa, ci mulţimea zeilor Egiptului era de-a dreptul preţioasă şi importantă pentru spiritul său conservativ — bineînţeles cu condiţia ca el, cel greu, să le fie tuturor rege, regele zeilor, iar ei să vină, din cînd în cînd, să-l tămîieze, el fiind chiar gata să le întoarcă, la ocazia potrivită, vizita. De tămîiere însă nu putea fi vorba aici, deoarece, în poruncitul mare paraclis şi, templu al Soarelui nu va exista nici o statuie, ci doar obeliscul, ce ameninţă să ajungă provocator de înalt şi se făcea, ca şi cum am mai trăi în vremea constructorilor

piramidelor, cînd Amon fusese mic şi Re foarte mare în locurile sale luminoase, şi ca şi cum, de atunci, Amon nu l-ar fi înghiţit pe Re, încît ajunsese Amon-Re, regele imperiului şi rege al zeilor, sub care şi Re-Atum putea cumva continua să existe, între alţii, în ce-l privea şi în felul lui, ba mai curînd, chiar *trebuia* să continue să existe, spre neschimbare — dar nu într-un sens provocator şi nu făcînd, ca un zeu nou, numit Aton, mult caz de gîndire, ceea ce nu i se cuvenea de drept decît lui Amon-Re însuşi, şi, mai exact, nici lui, deoarece gîndirea nu-şi avea locul aici şi trebuia să se oprească înaintea faptului, tocmai, că Amon era rege asupra tradiţionalei mulţimi de zei ai Egiptului,

La curte însă, încă de pe vremea regelui Nebmare, era la modă să se gîndească mult şi se făcuseră speculaţii abstracte, iar acestea păreau acum să precumpănească. Tînărul faraon emisese un edict şi pusese ca acesta să fie săpat în pietre, în amintirea ridicării obeliscului, edict ce era mărturia unui efort de meditare pentru a defini, într-un chip nou şi contrar tradiţiei, natura zeităţii Soarelui, şi anume, cu atîta ascuţime, încît nu era lipsit de sinuozităţi. Edictul suna: „Re-Hor al amînduror locurilor lumii trăieşte şi se bucură în locul luminii în numele său Şu, care este Aton“.

Acest text era obscur, deşi vorbea de lumină şi voia să fie foarte limpede. Era complicat, deşi ţintea spre simplificare şi unificare. Re-Horahte, un zeu între zeii Egiptului, avea o întreită făptură: animalică, omenească şi cerească. Era reprezentat ca om cu un cap de şoim, pe care sta discul solar. Dar şi sub formă de constelaţie era întreit, în naşterea sa din noapte, în zenitul bărbăţiei sale şi în apuseana moarte. El trăia o viaţă a naşterii, a morţii şi a rezămislirii, o viaţă ce privea spre moarte. Cine avea însă urechi să audă şi ochi să citească scrisul pietrelor înţelegea că mesajul plin de învăţătură al faraonului nu voia să ştie viaţa zeului înţeleasă ca o venire şi plecare, ca o devenire, petrecere şi redevenire, nu ca o viaţă orientată spre moarte şi, deci o viaţă falică, ba nu voia deloc s-o ştie înţeleasă ca viaţă, în măsura în care viaţa este totdeauna orientată spre moarte, ci ca existenţă pură, ca izvor constant, fără creşteri şi scăderi, al luminii, din a cărui reprezentare aveau să lipsească, pe viitor, omul şi pasărea, astfel încît nu rămînea decît purul disc solar, iradiind viaţă, pe nume Aton.

Aceasta a fost înţeles ori n-a fost înţeles, în orice caz a fost discutat cu înfrigurare prin oraşe şi la ţară, de către unii ce dispuneau de premisele necesare să-şi dea cu părerea şi de alţii, cărora aceste premise le lipseau cu desăvîrşire, încît vorbele lor erau doar sporovăială. Se sporovăia despre asta pînă şi în groapa lui Iosif; chiar şi soldaţii lui Mai-Sahme flecăreau despre asta şi condamnaţii din cariera de piatră, de cum îşi trăgeau suflarea, şi atît pricepeau cu toţii, că pentru Amon-Re aceasta era prilej de supărare, ca şi marele obelisc ce-i fusese aşezat înaintea nasului, precum şi dispoziţiile ţintind departe ale faraonului, legate de determinările, bogate în idei, ale numelui său, care, ţinteau, într-adevăr, foarte departe. Astfel, zona în care se ridica noul templu al Soarelui avea să poarte numele „Strălucirea marelui Aton"; ba, circula şi zvonul că însăşi Teba, Veset, oraşul lui Amon, se va numi de acum încolo „Oraşul strălucirii lui Aton", şi sporovăiala despre acest zvon nu mai înceta. Chiar si muribunzii din baraca-infirmerie a lui Mai-Sahme vorbeau cu ultimele lor puteri de asta, — cu atît mai vîrtos cei ce nu sufereau decît de trahom- ori de împunsături infecţioase de insecte astfel încît sistemul de odihnă al căpitanului era serios primejduit.

Stăpînul dulcei adieri era plin de zel şi îşi promova cauza; aceasta însemna cauza zeului său, iubit dogmatic, construirea templului adică, cu asemenea grabă urgenţă, încît au fost puşi în mişcare toţi cioplitorii de piatră de la lebu, insula Elefanţilor, pînă jos în Deltă. Şi, totuşi, această cuprinzătoare şi febrilă activitate nu era suficientă să-i asigure Casei lui Aton modul de construcţie cuvenit Locuinţelor Veşnice. Faraonul era atît de grăbit şi atît de împins de nerăbdare, încît renunţă la folosirea acelor blocuri mari ce trebuiau cioplite cu grijă şi erau greu de transportat la faţa locului, cu care se construiau mormintele zeilor, şi dădu poruncă să se construiască templul Necurmatei Lumini din pietre mici, ce se puteau arunca de la unul la altul; fu astfel nevoie de mult mortar şi ipsos pentru a netezi zidurile pe care trebuiau să strălucească reprezentările sculptate şi pictate. Amon îşi cam rîsese de asta, după cum se auzea peste tot.

Evenimentele răsunau, deci, pînă jos, la absentul fiu al lui Iacob, chiar şi numai prin aceea că şi cariera de piatră ce ţinea de temniţă lui Mai-Sahme fusese foarte solicitată de activitatea grăbită de construcţie a faraonului, iar Iosif trebuia să se înfăţişeze des acolo cu bastonul său de supraveghetor, să bage de seamă ca

tîrnăcoapele şi ciocanele grele să fie mînuite fără încetare, ca nu cumva starostele să primească scrisori înflorate, dar neplăcute, de la administraţia superioară. În rest, Iosif îşi ducea în continuare viaţa sa suportabilă de puşcăriaş la Ţavi-Re, alături de calmul căpitan, şi viaţa era la fel de monotonă ca felul de vorbă al acestuia, dar hrănită de aşteptare. Căci erau multe de aşteptat, mai apropiate şi mai depărtate — întîi cele mai apropiate. Timpul îi trecea, aşa cum trece îndeobşte, în felul ştiut, adică nici repede, nici încet; căci trece încet, mai ales dacă trăieşti în aşteptare, iar dacă te uiţi înapoi, atunci a trecut foarte repede. A trăit acolo, pînă a împlinit treizeci de ani, dealtfel fără să bage prea bine in seamă treaba asta. Atunci a venit ziua gîfîielii şi a solului înaripat, o zi care aproape că l-ar fi învăţat pe Mai-Sahme ce este spaima, dacă nu s-ar fi aşteptat mereu la lucruri deosebite în legătură cu Iosif.

Curierul grabnic

Sosi o luntre cu etrava curbată, împodobită cu flori de lotus şi pînze purpurii — zbura apropiindu-se, uşoară cum era, cu cîte cinci vâslaşi în fiece parte, purtînd însemnul regal, o luntre rapidă din flotila personală a faraonului. Trase cu eleganţă la debarcaderul de la Ţavi-Re şi un bărbat sări din ea, un tînăr, uşor şi zvelt ca luntrea rapidă ce-l adusese, cu faţa slabă şi picioare lungi, muşchiuloase. Pieptul lui răsufla grăbit sub inul cămăşii, era cu răsuflarea tăiată sau părea aşa, adică se prefăcea că ar fi aşa. De fapt, nu era nici un motiv serios pentru această gîfîială, căci doar venise cu luntrea şi nu alergase; era o gîfîială prefăcută şi demonstrativă, o gîfîială, aşa zicînd, obligatorie. Este adevărat că, după debarcare, alergă sau zbură cu asemenea iuţeală prin porţile şi curţile fortăreţei, respingînd cu strigăte scurte, deloc zgomotoase, dar care uluiau paznicii şi îi înlemneau parcă, orice împotrivire ce l-ar putea ţine în loc, obţinu cale liberă şi ceru să fie dus deîndată la căpitan — trebuie spus că alergă sau zbură atît de repede înspre citadela ce-i fusese doar arătată, încît, deşi zvelt, gîfîiala prefăcută devenise una adevărată. Căci micile perechi de aripi din tablă de aur, ce le purta la sandale şi bonetă, nu-i

puteau fi de vreun ajutor în deplasare, ci erau doar semnul exterior al urgenţei misiunilor sale.

Iosif, care era ocupat la cancelarie, zări această sosire, mişcare şi alergătură, fără a-i da importanţă, chiar şi cînd alţii îi atraseră atenţia. El urmă să cerceteze, împreună cu şeful cancelariei, felurite hîrtii, pînă ce sosi în goana un mercenar, şi el gîfîind, aduncîndu-i porunca să lase baltă orice, cît de important ar fi, şi să vină de îndată la căpitan.

— Aşa voi face, zise el, dar mai parcurse pînă la capăt, cu scribul cancelariei, hîrtia ce o ţinea în mîini înainte de a se îndrepta spre turn, unde se afla căpitanul, desigur nu cu paşi tîrşiţi, dar nici prea grăbiţi — poate pentru că se aştepta să nu-i mai fie îngăduită, curînd nici o mişcare iute ori destinsă.

Vîrful nasului lui Mai-Sahme se cam albise, cîndi Iosif intră în încăperea-spiţerie, ridicase şi mai mult decît de obicei sprâncenele lui groase, iar buzele lui rotunjite stăteau întredeschise.

— Iată-te, spuse el, cu voce scăzută, către Iosif. Ar fi trebuit să şi fii aici. S-ar fi căzut! Şi arătă cu mîna spre bărbatul înaripat ce sta alături de el — de fapt nici nu sta locului, adică nemişcat, ci mişca braţele, capul, umerii şi picioarele, încît s-ar fi zis ca alerga pe loc încoace şi încolo, pentru a-şi menţine respiraţia sau mai curînd, gîfîiala. Cîteodată se sălta în vîrfuri, de parcă ar fi vrut să-şi ia zborul.

— Numele tău este Osarsif, întrebă el cu jumătate de glas şi cuvinte grăbite, privind la Iosif cu ochii lui puţini apropiaţi şi iuţi, tu eşti ajutorul căpitanului, pentru supraveghere şi ţi-a fost încredinţată acum doi ani îngrijirea anumitor locuitori ai casei vulturului de aici?

— Eu sînt acela, răspunse Iosif.

— Atunci trebuie să vii cu mine, aşa cum te afli, răspunse celălalt şi-şi iuţi mişcările mădularelor. Eu sînt primul alergător al faraonului, sînt curierul lui grabnic şi am venit cu luntrea rapidă. Trebuie, neîntîrziat, să te sui cu mine în luntre, să te duc la Curte, căci trebuie să te înfăţişezi faraonului.

— Eu? întrebă Iosif. Cum se poate asta? Sînt prea mărunt pentru aşa ceva.

— Mărunt ori ba, asta-i frumoasa poruncă şi voinţa faraonului. Am adus-o fără să-mi trag suflarea, căpitanului tău şi fără să-ţi tragi suflarea, tu trebuie să răspunzi chemării.

— Eu am fost băgat în această temniţă, ce-i drept într-un fel anapoda şi s-ar putea zice c-am fost furat. Dar zac aici ca rob condamnat la munci şi, chiar dacă nu se văd, cătuşele mele totuşi există. Cum aş putea ieşi cu tine prin zidurile şi porţile astea, să ajung la luntrea ta rapidă?

— Astea toate nu ţin defel faţă cu porunca frumoasă, se grăbi curierul să răspundă. Ea topeşte pe loc orice oprelişti şi rupe îndată orice cătuşe. Absolut nimic nu rezistă în faţa minunatei voinţe a faraonului, dar fii liniştit, este mai mult decît improbabil ca tu să rezişti înaintea sa, şi mai mult decît probabil că vei fi curînd readus aici, la locul condamnării tale. N-o să fii tu mai înţelept decît marii savanţi ai faraonului şi marii înţelepţi ai Casei cărţilor, şi nu-i vei face de ruşine pe preoţii, profeţii şi tîlcuitorii de la Casa lui Re-Horahte, care au inventat anul solar.

— Asta depinde de Dumnezeu, dacă El este cu mine ori ba, răspunse Iosif şi apoi întrebă dacă faraonul a visat ceva.

— Tu nu eşti aici ca să întrebi, ci ca să răspunzi, îi spuse curierul grabnic, şi vai de tine, de nu vei şti răspunde. Atunci bănui că vei cădea mai jos, decît doar la loc în această temniţă.

— De ce să fiu eu încercat astfel, întrebă Iosif, şi de unde ştie faraonul de mine, că şi-a trimis frumoasa lui poruncă aicea jos, după mine?

— Ai fost numit pe nume şi pomenit şi i-ai fost desemnat în această încurcătură, răspunse acela. Cel mai devreme pe drum, vei afla mai multe. Acum trebuie să mă urmezi fără să-ţi mai tragi suflarea, ca să ajungi, neîntîrziat înaintea faraonului.

— Veset este departe, zise Iosif, şi departe este Merima't, palatul. Oricît ar fi de iute luntrea ta rapidă, grabnice curier — faraonul va avea de aşteptat, pînă

să i se împlinească porunca şi eu să stau înaintea lui, să fiu încercat, încît poate va şi fi uitat de frumoasa lui poruncă pînă sosesc, şi el însuşi n-o va mai găsi frumoasă.

— Faraonul este aproape, răspunse curierul. Frumosul Soare al lumii a binevoit să strălucească la On în vîrful triunghiului, s-a îndreptat într-acolo în luntrea „Steaua amînduror ţărilor“. În puţine ore, luntrea mea rapidă zboară, săgeată, pînă la ţintă. Haide, şi să nu mai aud o vorbă!

— Dar trebuie să mă tund înainte şi să îmbrac straie mai bune, dacă este să mă înfăţişez faraonului şi să-i fiu pe plac, spuse Iosif. Căci în închisoare purtase părul lui, fără perucă, şi era înveşmîntat în in de rînd din sorturile groase.

Curierul grabnic, însă, răspunse:

— Astea se pot face în luntre, pe cînd zburăm ca săgeata. S-a avut grijă de toate. Dacă îţi închipui ca este îngăduit ca o treabă şi grabă s-o întârzie pe alta, şi că nu trebuie să fie toate împachetate odată în timp ca să-l economisim, înseamnă că nu ştii ce înseamnă graba pînă la tăierea răsuflării sub porunca frumoasă a faraonului.

Atunci cel chemat se întoarse să-şi ia bun-rămas de la staroste, spunîndu-i „prieten al meu".

— Vezi, prieten al meu, zise el, cum stau lucrurile şi cum trebuie să se întîmple lucrurile cu mine după trei ani. Grabnic mă scot din groapă şi mă trag afară din fîntînă, după vechea pildă. Acest curier grabnic gîndeşte că voi cădea înapoi, jos, la tine, dar eu n-o cred şi, dacă n-o cred, nici nu va fi. De aceea, rămâi cu bine şi primeşte mulţumirea mea pentru bunătatea şi calmul cu care mi-ai făcut suportabilă această încremenire a vieţii mele, această pedeapsă şi întunecimea şi pentru că, în aşteptare, am putut fi fratele tău. Căci tu aştepţi a treia arătare a lui Nehbet, iar eu aşteptam lucrurile mele. Rămîi cu bine, nu ne părăsim pentru multă vreme! Cineva s-a gîndit la mine, după o lungă uitare, cînd a fost dat cu nasul de amintirea mea. Eu însă vreau să mă gîndesc la tine fără uitare, şi dacă Dumnezeul tatălui meu este cu mine, de care lucru nu mă îndoiesc, ca să nu-L jignesc, atunci vei fi scos şi tu din această peşteră şi plictiseală. Există trei frumoase lucruri şi

simboluri de care robul tău, pedepsit la munci, are grijă: le zice „răpirea“, „înălţarea“ şi „reunirea“. Dacă Dumnezeu mă înalţă — şi ar trebui să-L jignesc, dacă nu m-aş aştepta cu siguranţă la asta — îţi făgăduiesc să te chem după mine, să ai parte de condiţii mai înviorătoare, în care calmul tău să nu rişte să degenereze în somnolenţă şi se vor îmbunătăţi perspectivele celei de a treia arătări. Să fie asta un cuvînt între tine şi mine?

— Îţi mulţumesc în orice caz! spuse Mai-Sahme şi-l îmbrăţişă, ceea ce pînă aici nu-i fusese îngăduit şi bănuia, dealtfel, că nu-i va mai fi îngăduit nici mai tîrziu, chiar dacă din alte pricini, opuse. Numai acum, în ora chemării, era momentul potrivit. O clipă, mai spuse el, am crezut că mă speriu, cînd a sosit curierul în goană. Dar nu m-am speriat şi inima mea bate calm, căci cum să te scoată din cumpăt un fapt la care te aştepţi? Calmul nu este nimic altceva decît că omul se aşteaptă la orice, şi, cînd se întîmplă, nu se mai sperie. Altceva este cu emoţia, pentru ea rămîne loc chiar dacă-ţi păstrezi cumpătul, şi mă emoţionează puternic, că vrei să te gîndeşti la mine, cînd vei ajunge la mărirea ta. Înţelepciunea domnului de la Hmunu să fie cu tine! Să-ţi fie viaţa bună!

Ţopăind de pe un picior pe altul, curierul grabnic abia îl lăsă pe căpitan să-şi termine vorbele, că îl şi luă pe Iosif de mînă şi fugi cu el, gîfîind aşa încît să se vadă, coborînd iute din turn, alergînd prin curţile şi gangurile cetăţii Ţavi-Re, pînă la luntrea rapidă în care săriră. Luntrea ţîşni îndată cu ei, într-o viteză enormă, în timp ce, pe dunetă, sub acoperişul micei cabine a comandantului, Iosif nu era numai tuns, fardat şi îmbrăcat în alte straie, ci, totodată, pentru economisirea timpului, mai află, de la curierul înaripat, cîte ceva din cele întîmplate la On, oraşul Soarelui, şi de ce se trimisese după el: că, într-adevăr, faraonul visase un vis tare însemnat, dar că rămăsese cu totul nemulţumit de cititorii de vise consultaţi, ceea ce provocase mare stînjeneală şi dizgraţie astfel încît, în cele din urmă, Nefer-em-Vese, mai marele băuturilor, a vorbit înaintea faraonului şi pomenise de dînsul, de Iosif adică, în sensul că dacă cineva poate ajuta în această treabă, atunci s-ar putea să fie dînsul, şi ar merita, măcar, să încerce. Curierul grabnic nu ştiu să povestească decît vădit diformat, şi în chip foarte încîlcit, ce anume visase faraonul —, după cum răzbiseră zvonurile, din sala sfatului, unde învăţaţii se dăduseră bătuţi, pînă la personalul mărunt al Curţii: maiestatea acestui zeu, se

spunea, ar fi visat, o dată, că şapte vaci ar fi mîncat şapte spice şi, altă dată, că şapte spice ar fi mîncat şapte vaci — pe scurt o treabă cum nici în vis nu-i poate da cuiva în cap, dar ceva tot îi fu de ajutor lui Iosif şi în jurul gîndurilor sale jucau simbolurile hranei, foametei şi prevederii.

Despre lumină şi întunecime

Ce se întîmplase în realitate şi dusese la chemarea lui Iosif, se va vedea mai jos.

Cu un an în urmă — spre sfîrşitul celui de-al doilea an petrecut de Iosif în temniţă — Amenhotep, al patrulea cu acest nume, împlinise şaisprezece ani, devenind cu aceasta major, încît tutela mamei sale, Tii se terminase, iar domnia ţărilor trecuse, în mod firesc asupra urmaşului lui Nebmare, cel strălucitor de splendoare. Cu asta îşi aflase încheierea o stare pe care poporul şi toţi cei interesaţi o văzuseră sub semnul Soarelui timpuriu, din zori, al zilei tinere, născute din noapte, în care luminosul fiu este încă mai mult fiu decît bărbat, aparţinînd încă mamei şi apărat sub aripa ei, înainte de a se ridica la deplina putere şi amiaza bărbăţiei sale. Atunci Eset, mama, se retrage şi părăseşte domnia, chiar dacă păstrează toată demnitatea născătoarei, a celei ce a fost înainte, a izvorului vieţii şi puterii, iar bărbatul continuă să-i rămînă fiu. Ea îi lasă lui puterea, dar el o exercită pentru ea, aşa cum ea o exercitase pentru dînsul.

Tii, zeiţa-mamă, care domnise şi păzise viaţa ţărilor încă din anii în care soţul ei decăzuse în îmbătrînirea lui Re, a lepădat de pe bărbia ei barba împletită a lui Usir, pe care o purtase, ca şi Hatşepsut, faraonul cu sîni, şi i-a predat-o feciorului, fiul Soarelui, care arăta cam tot atît de ciudat ca dînsa cu această barbă, cînd şi-o punea la ocazii foarte solemne — la acelea, deci, în care era silit să apară totodată şi cu coadă, adică, să-şi agaţe la spate, de şorţ, o coadă de şacal, acest atribut animal, care, din niscaiva străvechi motive uitate, dar păstrate în întuneric şi ţinute de sfinte, făcea parte din cel mai strict costum oficial regal. La Curte se ştia că

tînărul faraon ura această coadă de şacal, deoarece îi făcea rău la stomac s-o poarte, şi îi provoca greţuri, ce-l arătau ba palid, ba verzui — greţuri ce făceau parte din accesele la care sănătatea lui era oricum expusă, cu totul de la sine şi chiar fără vreo legătură cu străvechea coadă...

Ar fi fost înşelătoare toate observaţiile ce n-ar fi consemnat că trecerea puterii regale, de la născătoare la fiu, a fost însoţită de îndoieli, dacă n-ar fi mai bine să fie amînată sau să se renunţe îndeobşte la această transmitere, iar tînărul Soare să rămînă definitiv sub protecţia maternă. Însăşi mama zeului nutrea aceste îndoieli, le nutreau cei măi de seamă consilieri ai ei şi un puternic, pe care îl cunoaştem, încerca să le întărească: Beknehons, severul, Marele Profet şi mai-marele preoţilor lui Amon. Nu că ar fi fost un slujitor al coroanei şi că ar mai fi îmbinat, ca mai mulţi dintre înaintaşii săi, funcţia de vizir, de cap al administraţiei ţărilor, cu cea de Mare preot. Încă regele Nebmare, Amenhotep al treilea, se văzuse silit să numească vizirii Ţării de miazăzi şi ai celei de miazănoapte dintre mireni. Dar, ca gură a zeului împărăţiei, Beknehons avea dreptul să se facă ascultat de regentă şi ea chiar îl ascultă, cu politeţea cuvenită, deşi ştia prea bine că auzea glasul rivalităţii politice. Ea sprijinise energic acea hotărîre a soţului ei, de a despărţi ceea ce devenise ameninţător prin unire; căci îi păruse necesar să fie îngrădită puterea importantului colegiu preoţesc de la Karnak şi prevenită o precumpănire, ce nu amenința doar de ieri şi a cărei respingere făcea obiectul unei politici moştenite de la regi mai vechi. Că Tutmose, străbunul lui Meni, visase la picioarele Sfinxului, visul făgăduielii şi îl liberase de nisip, numindu-l tatăl său căruia i-ar datora coroana; pe stăpînul uriaşei, străvechii plăsmuiri, Harmahis-Hepere-Aton-Re, era, cum pricepea oricine, şi învăţase şi Iosif să înţeleagă, doar o formulare ocolită, hieroglifică, a acestei apărări, consolidarea religioasă a unei autoafirmări politice. Şi nu-i scăpa nimănui, că apariţia şi dezvoltarea noului zeu solar, Aton, care începuse încă la Curtea fiului Iui Tutmose şi făcea obiectul străduinţei atente a gîndului nepotului, ţintea să-l desprindă pe Amon-Re din legătura lui violentă, cu Soarele, căreia îi datora valabilitatea sa universală, şi să reducă forţa lui precumpănitoare, la rangul unei mărimi locale, de zeu al oraşului Veset, cum fusese înainte de acea mişcare de şah politică.

Ar fi să nu recunoaştem unitatea lumii, de am socoti religia şi politica lucruri fundamental diferite, ce n-ar avea şi nici n-ar fi îngăduit să aibă ceva comun, încît una să fie devalorizată şi compromisă ca neautentică dacă s-ar dovedi în ea o influenţă a celeilalte. În realitate îşi schimbă între ele straiele, aşa cum Iştar şi Tamuz poartă pe rînd vălul, iar cînd una vorbeşte graiul celeilalte, se rosteşte unitatea lumii. Dealtfel, unitatea lumii mai vorbeşte şi alte graiuri, de pildă prin lucrările lui Ptah, alcătuiri ale gustului, iscusinţei şi ale podoabei lumii, iar a le socoti pe acestea un lucru întreg, ce ar fi în afara unităţii lumii şi n-ar avea nimic de-a face cu religia şi politica, tot ar fi o nerozie. Iosif ştia prea bine că tînărul faraon acorda o atenţie stăruitoare, ba chiar pătimaşă, împodobirii lumii cu plăsmuiri plastice şi aceasta cu totul pe cont propriu şi fără ajutorul şi sfatul mamei sale — şi anume în strictă legătură cu strădania lui să-l nască, prin gîndire, pe zeul Aton, în adevărul şi curăţia sa, şi că urmărea schimbări şi de mirare descrispări ale datinilor din vechi în acest domeniu, cum corespundeau, după părerea sa, dorinţelor şi concepţiei acestui iubit zeu al lui. Asta era, vădit, o treabă ce-i sta la inimă, de care se ocupa, chiar de dragul ei, după convingerea lui despre ce era adevărat şi vesel în lumea chipurilor.

Dar oare acestea să nu fi avut, de aceea, nimic de-a face cu religia şi politica? De cînd îşi aminteau oamenii, oricum le plăcea copiilor din Keme să spună, de milioane de ani, lumea chipurilor, era supusă unor sfinte legi obligatorii şi, dacă vreţi, într-adevăr cam rigide, al căror patron, protector şi păstrător era Amon- Re în paraclisul său, ori, în numele lui, puternica sa preoţime. Liberalizarea acestei înlănţuiri a figurilor, ori chiar completa ei desfiinţare, de dragul unui nou adevăr şi al unei noi veselii, pe care zeul Aton le revelase faraonului, era o provocare la adresa lui Amon-Re, stăpînul unei religii şi al unei politici indisolubil legate de o anumită concepţie, sfinţită, despre chipuri. În dogmele liberalizate are ale faraonului despre cum trebuiau făcute chipurile, întregul lumii vorbea limba bunului gust, o limbă între altele, în care se exprima. Căci, de o ştie ori ba, omul are de-a face, mereu şi în orice punct, cu întregul lumii.

Pentru Amenhotep însă, băiatul rege, care putea s-o ştie, întregul lumii era vădit prea mult; puterile lui păreau prea firave, era prea greu pentru el. Era adesea palid ori verzui, chiar fără să fi fost obligat să poarte coada de animal, şi-l chinuiau

durerile de cap, încît nu putea ţine ochii deschişi şi trebuia să vomite de mai multe ori la rînd. Apoi era silit să stea culcat, zile întregi, în întuneric — el, a cărui mare dragoste erau lumina şi razele tatălui său Aton, ce se terminau cu mîini mîngîietoare, dătătoare de viaţă, această legătură de aur între cer şi pămînt. Era bineînţeles îngrijorător, dacă un rege ce domnea era împiedicat, în orice clipă, de asemenea crize de la îndeplinirea obligaţiilor sale de reprezentare, cum ar fi acţiuni de jertfă şi inaugurări, ba chiar de la primirea marilor nobili şi a consilierilor săi. Din păcate era şi mai rău încă. Nu se putea şti ce i se putea întîmpla pe neaşteptate maiestăţii sale, chiar în timpul împlinirii acestor sarcini, de faţă fiind marii Iui nobili ori consilieri, ori mulţime de popor. Se putea întîmpla, atunci, ca faraonul să cadă într-o stare de absenţă nefirească, cu degetele mari ale mîinilor strînse în pumn de celelalte patru degete, dînd ochii peste cap; sub pleoapele pe jumătate închise, stare ce, într-adevăr nu dura mult, dar oricum întrerupea în chip tulburător acţiunile sau consfătuirile ce tocmai aveau loc. El însuşii explica aceste întîmplări prin aceea că, deodată, îl cerceta tatăl său, zeul, şi nu se prea temea de ele, ci mai curînd le aştepta cu anumită dorinţă plină de speranţe! Căci se întorcea, din aceste stări, în viaţa zilnică, îmbogăţit cu învăţături autentice şi revelaţii despre frumoasa şi adevărata natură a lui Aton.

Nu este deci de mirare, nici nu stîrneşte îndoială, că a fost luată în considerare hotărîrea ca, şi după împlinirea majoratului tînărului Soare, să se menţină starea matinală de adumbrire de către aripa nopţii. Această hotărîre nu a apucat însă să se maturizeze, ci a fost, în cele din urmă respinsă, împotriva obiecţiilor lui Amon. Oricîte argumente erau pentru, altele, şi mai grele, erau contra. Nu era prudent să se mărturisească lumii că faraonul ar fi bolnav sau atît de bolnăvicios, încît n-ar putea domni; aceasta n-ar fi fost spre binele neamului Soarelui, ce deţinea, ereditar, domnia şi ar fi putut da loc la grave neînţelegeri în imperiu şi în provinciile tributare. Pe deasupra, crizele faraonului aveau un caracter ce nu îngăduia să se vadă în ele o pricină de prelungire a tutelei: un caracter sfînt, ce, mai curînd, servea popularitatea sa, decît să-i fi dăunat, şi care, în loc să fie o pricină de a-i refuza majoratul, putea fi mult mai bine folosit împotriva lui Amon, a cărui intenţie secretă, de a reuni coroana dublă cu podoaba

de pene de pe capul lui şi de a constitui el însuşi dinastia, pîndea în spatele tuturor lucrurilor.

De aceea, deci, noaptea maternă cedase bărbăţiei lui de amiază întreaga putere a domniei. Observarea cea mai exactă ne învaţă însă că acesta însuşi, Amenhotep, avea, faţă de eveniment, sentimente îndoite, că nu-l încerca numai mîndria şi bucuria, ci şi o adîncă nelinişte, şi că, pînă la urmă, ar fi preferat poate să fi rămas sub aripă. Dintr-o pricină anume, aşteptase chiar cu spaimă termenul majoratului său — iată despre ce era vorba: conform tradiţiei, la începutul domniei, faraonul trebuia să întreprindă, în calitatea sa de comandant suprem al oştirii, o expediţie de război şi jaf în părţile Asiei ori în ţările negrilor, iar după încheierea ei glorioasă, urma să fie primit solemn la graniţă şi, întors în capitală, nu numai că-i jertfea puternicului Amon-Re o parte grasă din pradă, ci trebuia să-i şi înjunghie, cu chiar mîna lui, jumătate duzină de prizonieri, pe cît posibil de rang înalt ori, la nevoie, înălţaţi artificial în rang, cu prilejul jertfirii lor.

„Stăpînul dulcei adieri“, însă, se ştia cu totul incapabil de toate aceste formalităţi, şi cu faţa crispată, pălea şi se făcea verde, cînd venea vorba de asta ori, măcar, se gîndea la aşa ceva. Îi era silă de război, care n-avea decît să fie treaba lui Amon, dar nu era deloc cea „a tatălui meu, Aton“, care, dimpotrivă, i se dezvăluise anume fiului său, în una din acele stări de absenţă sfinte şi îngrijorătoare, ca „Pomn al păcii“. Meni nu putea să plece la război călare sau în carul de luptă, nici să jefuiască, nici să-i dăruiască lui Amon din prada sa, nici să-i jertfească, înjunghiindu-i ca pe vite, prizonieri de neam princiar, ori chipurile, de neam princiar. Nu voia şi nu putea face nimic din toate astea, nici măcar în gesturi simbolice, şi a refuzat să fie înfăţişat pe zidurile templelor sau din preajma porţilor, cum săgeta, de pe înaltul car de luptă, duşmanii îngroziţi, ori cum ţinea cu o singură mînă cîţiva din ei de păr şi cu cealaltă învîrtea, deasupra capetelor lor zdrobitorul buzdugan. Toate acestea îi erau lui, adică zeului său şi, de aceea, lui, insuportabile şi imposibile. Trebuia să fie limpede Curţii şi statului că expediţia de jaf ce marca în mod obişnuit începutul domniei nu putea avea loc în nici un caz, şi putea fi ocolit cu vorbe bune. Se putea da de ştire că ţările din tot împrejurul Egiptului ar fi, oricum, atît de supuse la picioarele faraonului, iar tributurile lor curgeau atît de punctual şi de îmbelşugat, încît n-ar mai fi nevoie de nici o

expediţie, iar faraonul ar dori să-şi preamărească începutul domniei, tocmai prin faptul că nu va avea loc nimic asemănător. Şi aşa se şi făcu.

Dar, şi după această uşurare, sentimentele lui Meni rămaseră amestecate cu privire la începerea amiezii sale. Nu-şi ascundea faptul că, fiind autocrat, avea să aibă de-a face nemijlocit cu întregul lumii, în tot cuprinsul ei şi în toate limbile şi felurile vorbirii, în timp ce pînă atunci avusese norocul să poată privi lumea doar dintr-un unghi de vedere anume, preferat de sufletul lui, cel religios. Nefiind solicitat de treburile pămînteşti, îi fusese îngăduit să viseze, printre flori şi arbori exotici, la zeul lui cel plin de dragoşte, să-l işte cu gîndul şi să cugete cum ar putea fi esenţa lui cel mai bine prinsă într-un nume şi sugerată într-un chip. Asta era o treabă plină de răspundere şi destul de obositoare, dar o iubea şi suporta cu plăcere durerile de cap ce i le dădea. Acum trebuia să facă lucruri şi să se gîndească la lucruri, ce-i dădeau dureri de cap cu totul neiubite. În fiece dimineaţă, cînd capul şi mădularele îi mai erau grele de somn, i se înfăţişa vizirul Ţării de miazăzi, un bărbat înalt, cu barbişon şi două inele de aur în jurul gîtului, pe nume Ramose, îl saluta, ca introducere, cu o urare respectuoasă, lungă, înflorată, plictisitoare, mereu aceeaşi, iar după aceea îl omora, ore în şir, cu prezentarea unor treburi administrative curente, desfăşurînd lungi suluri de papirus, minunat scrise, privind sentinţe judecătoreşti, roluri fiscale, construirea de noi canale, aşezări de pietre de temelie, probleme ale procurării lemnului de construcţii, probleme ale deschiderii de noi cariere de piatră ori de băi de aramă în pustie şi aşa mai departe. De fiecare dată îi făcea cunoscut care era frumoasa voinţă a faraonului în fiecare din aceste treburi, iar apoi admira, cu mîinile ridicate spre cer, frumoasa voinţă a maiestăţii sale. Era frumoasa voinţă a faraonului să pornească cu alai pe cutare ori pe cutare drum al pustiei, pentru a hotărî locuri potrivite pentru fîntîni ori popasuri, ce şi fuseseră stabilite dinainte de alţii, mai pricepuţi decît dînsul. Era minunata lui frumoasă voinţă să-l cheme înaintea feţei sale pe contele oraşului El-Kab şi să-l cerceteze de ce impozitul slujbei sale, în aur, argint, vite cornute şi pînză de in, era plătit atît de neregulat, şi de incomplet visteriei de la Teba. Chiar poimîine dimineaţa era, de asemenea, înalta lui voinţă să pornească la drum spre jalnica Nubie, pentru a pune acolo, în mod solemn, piatra de temelie a unui templu, ori pentru a-l inaugura, templu închinat de cele mai multe ori lui

Amon-Re, ceea ce nu-i răsplătea defel osteneala şi durerile de cap pricinuite de obositoarea călătorie.

În general serviciul religios zilnic, ritualul greoi al zeului regatului îi răpea mare parte din timp şi din puteri. Aceasta trebuia să treacă, în afară, drept frumoasa lui voinţă, dar în sinea lui nu voia deloc aşa ceva, deoarece îl împiedica să cugete la Aton, ba îl mai şi impunea societatea lui Beknehons, vulgarul preot al lui Amon pe care nu-l putea suferi. Degeaba încercase să dea capitalei sale numele de „Oraşul strălucirii lui Aton“, numele nu pătrundea în popor, clerul nu-l lăsa să se impună, şi Veset era şi rămînea mai departe No-vet-Amon, oraşul marelui berbec, care supusese prin braţul regilor, fiii iui, ţările străine şi îmbogăţise Egiptul. Încă de pe atunci, faraonul se purta în taină cu gîndul să-şi mute reşedinţa de la Teba, unde chipul lui Amon-Re strălucea pe toate zidurile, pe bolţile porţilor, coloane şi obeliscuri şi îi supăra ochii. E drept că încă nu se gîndea la întemeierea unui oraş nou, al său, închinat în întregime lui Aton, ci lua deocamdată în considerare doar mutarea Curţii la On, în vîrful triunghiului, unde se simţea mai bine. Avea acolo, pe lîngă templul Soarelui, un palat plăcut, nu atît de fastuos ca Merima’t de la apusul Tebei, dar înzestrat cu tot confortul de care gingăşia lui avea nevoie; iar cronicarii Curţii au avut de înregistrat dese călătorii ale bunului zeu, cu luntrea şi trăsura, pînă jos, la On. Este adevăraţi că acolo îşi avea reşedinţa vizirul Ţării de miazănoapte, a cărui administraţie şi jurisdicţiune se întindea peste toate provinciile dintre Siut şi gurile fluviului — şi acesta se grăbea, la rîndul lui, să-i dea dureri de cap. Dar Meni era cel puţin scutit de tămîierile în cinstea Amon, sub privegherea lui Beknehons, şi îi plăceau mult convorbirile instructive cu craniile lucioase de la templul lui Aton-Re-Horahte, despre natura splendidului zeu, tatăl lui, şi despre viaţa interioară a zeului, care, cu toată vîrsta lui nemăsurabilă, mai era încă atît de proaspătă şi de vioaie, încît se dovedea în stare de cele mai frumoase transformări, purificări şi dezvoltări, astfel că, de ar fi îngăduit să se spună aşa, din bătrînul zeu se isca, şi cu ajutorul muncii omeneşti de cugetare, încet dar tot mai perfect, un zeu nou, nespus de frumos, anume minunatul Aton, strălucinînd întreaga lume.

De ar fi putut să i se dedice în întregime şi i-ar fi fost îngăduit să fie numai fiul, mamoşul, vestitorul şi propovăduitorul lui, în loc să mai fie şi rege al Egiptului

şi urmaşul acelora care au împins departe în afară pietrele de hotar ale Ţării Keme şi au făcut din ea o mare împărăţie a lumii! Le era îndatorat lor şi isprăvilor lor, era dator să-i imite şi să le imite isprăvile, şi era de bănuit că pe Beknehons, omul lui Amon ce accentua mereu această datorie, tocmai de aceea nu-l putea suferi, pentru că avea dreptate cu această accentuare. Adică, chiar tînărul faraon o bănuia: era o bănuială a conştiinţei sale cele mai secrete. El bănuia că n-ar fi numai una să întemeiezi un imperiu mondial şi alta să ajuţi la naşterea unui mare zeu al lumii, ci că această a doua ocupaţie sta poate cumva în vreun fel oarecare de contradicţie cu sarcina regală de a păstra şi menţine creaţia moştenită, împărăţia. Şi durerile de cap, ce-i închideau ochii, cînd vizirii sudului şi nordului îl încolţeau cu afacerile imperiale, erau legate de bănuieli ce mergeau pînă acolo, ori, de fapt, nu chiar pînă acolo, dar într-acolo tindeau, că ele, durerile de cap adică, nu erau pricinuite atît de oboseală şi plictis, cît mai curînd, de înţelegerea neclară, dar neîiniştitoare, a conflictului dintre dedicarea sa iubitei teologii a lui Aton şi sarcinile ce-i reveneau unui rege al Ţării Egiptului. Cu alte cuvinte: Erau dureri de cap provocate de conştiinţă şi de o stare conflictuală, care mai erau şi înţelese ca atare, ceea ce nu le îndulcea, ci le agrava încă şi sporea dorul după starea de umbrire dinaintea zorilor, sub aripa nopţii materne.

Fără îndoială, atunci fusese mai bine nu numai de el dar şi de ţară. Căci de o ţară a pămîntului este totdeauna mai bine în grija mamei, chiar dacă cele cereşti sînt mai bine păstrate în gîndirea fiului. Aceasta era convingerea intimă a lui Amenhotep şi era, de bună seamă, chiar spiritul Ţării Egiptului, religia lui Isis a pămîntului negru, care i-o inspira. În gîndurile sale deosebea între bunăstarea materială, pămîntească, firească a lumii şi binele ei spiritual-religios, nutrind aici teama nedeterminată că s-ar putea ca aceste două cerinţe nu numai să nu coincidă, ci, mai curînd chiar, să le afle într-o contradicţie fundamentală, astfel încît ar însemna o dificultate gravă, provocînd dureri de cap, să fii încredinţat deodată cu amîndouă, să fii totodată rege şi preot. Bunăstarea şi propăşirea materială firească era treaba regelui ori, de fapt, era mult mai mult treaba şi grija unei regine, grija şi treaba mamei, al Marii vaci, — ca fiul-preot să poată, în libertate şi fără răspundere pentru bunăstarea materială, să se dedea celor spirituale şi să prefire gîndurile sale solare. Responsabilitatea regală pentru cele

materiale îl apăsa pe tînărul faraon. Ideea regalităţii sale era legată de imaginea pămîntului negru arabil al Egiptului, dintre pustie şi pustie — negru şi rodnic de umezeala zămislitoare. El însă era pătimaşul purei lumini, al flăcăului solar de aur al înălţimii — şi, astfel, conştiinţa nu-i era împăcată. Neîncetat vizirul sudului, căruia i se raportau toate, chiar şi răsăritul în zori al stelei Câinelui, ce vesteşte că apele încep să se umfle — neîncetat acest Ramose îl ţinea la curent cu nivelul fluviului, cu perspectivele inundaţiilor, ale rodirii, ale recoltei, iar lui Meni, oricît de atent, ba chiar îngrijorat asculta, îi părea că bărbatul acesta ar fi trebuit să se adreseze, mai curînd, cu aceste treburi, ca mai înainte, mamei, reginei-Isis, ce era mai înrudită cu ele, în grija căreia ele se aflau mai la adăpost. Totuşi, pentru el, ca şi pentru ţară, totul depindea de binecuvîntata izbutire a tuturor lucrărilor negre ale rodniciei şi ca nu cumva sa se işte vreaun necaz sau vreo pagubă; ar fi fost el socotit de vină de se întîmpla aşa ceva. Poporul nu ţinea degeaba un rege, ce era fiul zeului, şi deci trebuia, în numele zeului, să reprezinte măcar o asigurare împotriva stagnării unor fenomene sfinte şi fireşti, asupra cărora nimeni altul nu avea vreo putere. Eşecuri şi pagube în domeniul întunecimii însemnau, în mod necesar, decepţionarea poporului cu privire la el, a cărui simplă existenţă ar fi trebuit să le prevină, şi o zdruncinare a vazei sale, de care avea doar atît de mare nevoie pentru a ajuta la victoria frumoasei învăţături, a învăţăturii lui Aton şi a naturii sale luminoase.

Asta era o încurcătură şi o strîngere de inimă. El nu simţea nimic pentru negrul pămînt de jos, ci iubea numai lumina cerească. Dacă însă lucrurile nu mergeau neted şi bine cu hrănitorul pămînt, atunci autoritatea lui, ca învăţător al luminii, era compromisă. De aceea sentimentele tînărului faraon erau atît de îndoite, cînd noaptea maternă a luat de pe el aripa protectoare şi i-a lăsat regalitatea.

Visele faraonului

Aşadar, faraonul făcuse din nou deplasarea la On, oraşul învăţat, din dorinţa, de neînfrînt, de a scăpa din obsedanta sferă de influenţă a lui Amon, şi de a se întreţine cu craniile lucitoare ale templului Soarelui despre Harmahis -Hepere-Atum-Re, într-un cuvînt Aton. Aplecaţi respectuos şi cu guriţele ţuguiate, cronicarii curţii au notat cu gingăşie cum Maiestatea Sa a anunţat frumoasa hotărîre, după care s-a suit într-o trăsura mare din electron, împreună cu Nefertiti, numită Nefernefruaton, regina ţărilor, al cărei trup era rodnic şi care îl ţinea cuprins cu un braţ pe rege — şi cum zburase, luminos, pe frumosul drum, urmat, în alte trăsuri, de Tii, mama zeului, de Neţemut, sora reginei, de Baketaton, propria lui soră, şi de mulţi camerieri şi doamne ale curţii, ce purtau pe spate evantaie din pene de struţ. Şi luntrea cerească „Steaua amînduror ţărilor“ fusese folosită, pe anumite distanţe, în cursul călătoriei, iar cronicarii au însemnat cum faraonul binevoise să mănînce, sub baldachin, un porumbel fript, întinzîndu-i şi reginei un oscior, să-l ronţăie din mîna lui şi îi băgase în gură o prăjitură, după ce o muiase în vin.

La On, Amenhotep trăsese la palatul lui, din cartierul templelor şi, sleit de drum, dormise acolo, prima noapte, fără vise. Ziua următoare o începuse aducîndu-i jertfă lui Re-Horahte pîine, bere, vin, păsări şi tămîie, după aceea îl ascultase pe vizirul Ţării de miazănoapte, care îi vorbi o grămadă, după care, cu toată durerea de cap pricinuită de vizir, dedicase tot restul zilei mult doritelor convorbiri cu preoţii zeului. Principalul obiect al acestor convorbiri, care tocmai atunci îl preocupa foarte tare pe Amenhotep, fusese pasărea Benu, numit şi „Feciorul focului“, căci se spunea că n-ar avea mamă şi, de fapt, ar fi şi propriul său tată, deoarece a muri şi a se naşte ar fi pentru el totuna, deoarece, mistuit de flăcări în cuibul său de smirnă, ar renaşte din propria cenuşă ca, tînărul Benu. Aceasta s-ar întimpla, afirmau unii învăţaţi, din cinci sute în cinci sute de ani, în templul Soarelui din On, unde pasărea de culoarea purpurei şi a aurului, ce ar fi semănînd totodată cu vulturul şi cu bîtlanul, s-ar înfiinţa anume pentru zisa treabă, venind din Arabia ori din India. Alţii, însă, afirmau că pasărea ar aduce acolo un ou făcut din smirnă şi mare cît îl putea duce, în care l-ar fi închis pe răposatul lui tată, adică, de fapt, chiar pe sine şi l-ar depune pe altarul Soarelui. Aceste două afirmaţii puteau exista una alături de cealaltă — există atîtea una lîngă alta, iar afirmaţii diferite pot fi la fel de adevărate, fiind doar forme de

exprimare felurite ale aceluiaşi adevăr. Ceea ce faraonul voia să ştie în primul rînd, ori dorea măcar să cerceteze, era cît de avansată să fi fost acea perioadă de cinci sute de ani, dintre naşterea şi depunerea oului; de către Feciorul focului, şi care ar fi fost durata ce ne despărţea, pe de o parte, de ultima lui venire şi pe de altă parte, de viitoarea lui sosire, pe scurt în ce punct al ciclului fenixului ne-am afla. Cei mai mulţii preoţi erau de părere că ar cam trebui să plutim pe la mijlocul intervalului de timp; căci, de am mai fi aproape de începuturi, ar trebui să mai existe vreo amintire privind ultima apariţie a pasărei Benu, ceea ce nu era cazul. Dacă ne-am afla însă aproape de sfîrşitul şi de reînceperea perioadei, ar trebui să se conteze pe apropiata sau chiar, nemijlocita întoarcere a pasării timpului. Cum însă nu se contează să se facă, în cursul propriei vieţi, această experienţă, acel răspuns mijlociu pare indicat. Ba unii mergeau pînă acolo încît bănuiau că omenirea se va menţine mereu în perioada de mijloc şi că secretul ar consta tocmai în faptul că intervalul dintre ultima reapariţie a pasărei fenix pe de o parte şi cea următoare, pe de alta, va fi totdeauna acelaş şi totdeauna un interval mediu. Dar nu acest secret era esenţialul pentru faraon, nici ceea ce îl ardea în mod deosebit. Ce îl ardea, punctul pentru discutarea căruia venise mai ales şi pe care l-a şi dezbătut jumătate zi cu craniile lucitoare, era afirmaţia-doctrină că oul de smirnă al păsării de foc, în care pasărea ar închide trupul tatălui ei, *n-ar deveni mai greu* prin aceasta. Căci pasărea ar face oricum oul atît de mare şi de greu, cît abia îl mai poate duce, şi dacă tot îl mai putea duce şi după ce închisese tatăl în ou, ar fi limpede că cu corpul acestuia, greutatea oului n-ar spori.

Acesta era, în ochii tînărului faraon, un fapt emoţionant şi fermecător, ce merita cea mai amănunţită dezbatere şi era de o importanţă mondială. Dacă unui corp îi era adăugat altul şi nu devenea prin acesta mai greu, însemna că existau corpuri nemateriale — spus altfel şi mai bine: realităţi necorporale, imateriale ca lumina soarelui — spus iarăşi altfel şi mai bine încă: exista spiritualul; iar acest spiritual era încorporat eteric, în Benu-tatăl, pe care oul de smirnă îl prelua modificîndu-şi prin aceasta în modul cel mai emoţionant şi mai semnificativ caracterul său de ou. Oul era în genere un lucru specific feminin, numai păsările femele ouau, şi nimic nu putea fi mai matern-feminin ca marele ou din care s-a iscat cîndva lumea. Benu, însă, pasărea Soarelui, fără de mamă şi propriul său tată,

îşi forma singur oul, un anti-ou al lumii, un ou bărbătesc, de tată, şi-l depunea, ca o manifestare a paternităţii, a spiritului şi luminii, pe masa de alabastru a zeităţii solare.

Faronul nu putuse discuta îndeajuns această chestiune cu preoţii Soarelui şi calendarului de la templul lui Re, şi importanţa ce o avea pentru natura lui Aton, ce trebuia dezghiocată prin gîndire. Prelungi discuţia pînă noaptea tîrziu, o prelungi pînă la exces, înota, parcă, cu voluptate, în aurită imaterialitate şi în spirit patern, şi cînd preoţii obosiseră peste măsură, iar capetele lucitoare le căzdeau în piept, tot nu se săturase de convorbire şi nu se putea hotărî să-i concedieze, ca şi cum s-ar fi temut să rămînă singur. Pînă la urmă îi slobozi pe preoţii ce picoteau şi se clătinau de oboseală şi se retrase în dormitorul lui, unde sclavul care-l îmbrăca şi dezbrăca, un bărbat mai în vîrstă, ce-i fusese atribuit cînd mai era băietan şi îi spunea „Meni“, deşi, dealtfel, folosea toate formulele obişnuite de veneraţie, îl aştepta de mult, la lumina feştilei. Îl pregăti iute şi cu tandreţe pentru noapte, se prosternă cu fruntea la pămînt şi se retrase, pentru a dormi afară, pe prag. Cît despre faraon, culcat între pernele patului său artistic decorat, ce se ridica, pe un postament în mijlocul camerei, capul patului fiind împodobit cu sculpturi delicate în fildeş reprezentînd şacali, ţapi sălbatici şi figuri ale lui Bez, căzu aproape pe dată în somnul adînc al sleirii — pentru scurt timp. Căci, după cîteva ore de adîncă amorţeală, începu să viseze şi visă lucruri aşa năstruşnice, înfricoşătoare şi absurd de vii, cum nu mai visase de copil, cînd îl durea gîtul. Dar nu visă defel despre tatăl Benu cel fără greutate şi despre raza imaterială de soare, ci cu totul dimpotrivă.

În vis sta pe malul fluviului Hapi, Hrănitorul, într-un loc singuratic, mlăştinos. El purta tiara-coroană roşie a Egiptului de jos şi îşi legase barba, iar de şorţul lui deasupra atîrna coada de animal. Stătea acolo, singur de tot, cu inima grea şi strîngea cîrja domniei la piept. Atunci se auzi un vuiet nu departe de mal şi din valuri se iscară înşeptit: Şapte vaci ieşiră la mal care se vede că stătuseră culcate în apă, ca bivoliţele şi umblau toate şapte, una după alta, în şir, şapte la număr şi fără taur; nu era nici un taur, numai celei şapte vaci. Straşnice erau vacile, albe, negre, cu spinarea mai puţin întunecată, ori cenuşii cu burta de culoare mai deschisă, şi două bălţate, pătate cu semne — vaci atît de frumoase, de lucioase şi de grase, cu ugerele umflate de lapte şi ochii cu gene mari,ca ai lui Hator şi coarne arcuite în

chip de liră, şi începură să pască liniştit pe malul mlăştinos. Regele nu mai văzuse vite atît de minunate, în toată ţara nu mai văzuse aşa ceva; era o minune să priveşti rodnicia trupurilor lucioase şi inima lui Meni voi să se bucure la vederea lor, dar nu se putu bucura, ci ramase grea şi îngrijorată — pentru a se umple chiar, curînd, de spaimă şi groază. Căci şirul nu se termină cu aceste şapte. Mai ieşiră şi alte vaci din apă, fără să se întrerupă şirul dintre acestea şi cele dinainte: şapte alte vaci urcară la mal, tot fără taur, dar ce taur le-ar fi vrut? Faraonul se înfiora la vederea lor, erau cele mai urîte, mai slabe, mai flămânzite vaci pe care le văzuse la viaţa lui — oasele stăteau să iasă prin pielea ce atîrna pe ele, ugerele le erau ca sacii goi, cu ţîţe subţiri ca aţa, respingătoare şi foarte jalnice la vedere, nenorocitele păreau că abia se ţin pe picioare şi, totuşi, avură apoi o purtare neruşinat de obraznică, înfigăreaţa, ucigaşă, de care nu le-ai fi putut crede în stare, în halul lor de slăbiciune, dar care, totuşi, se potrivea prea bine cu starea lor, căci era purtarea sălbatecă a foamei. Faraonul văzu cum turma jalnică se aruncă asupra celei lucioase, vacile urîte sar pe cele minunate, aşa cum se întîmplă să mai facă vacile, cînd se joacă de-a taurul, şi vitele jalnice le sfîşie şi le înfulecă pe cele minunate, de nu mai rămîne nici urmă de ele — iar, după aceea, vacile slabe tot jalnic de slabe au rămas, ca mai înainte, fără să se cunoască pe ele ce înfulecaseră.

Aci se termină acest vis, şi faraonul se trezi din somn, scăldat de sudoare şi îngrijorat. Se aşeză în capul oaselor, privind, cu inima bătînd, prin jurul său în iatacul blînd luminat, şi-şi dădu , seama că fusese un vis, dar unul atît de grăitor şi de apropiat, încît părea la fel de agresiv ca vitele flămînde ieşite din fluviu, iar cel ce visase simţi cum frigul groazei îl pătrunde pînă-n oase. Nu mai voi să ştie de pat, se îmbrăcă în halatul de noapte de lînă albă şi începu să umble prin cameră, cugetînd la visul lui agresiv, de fapt absurd, dar înspăimântător de limpede. L-ar fi trezit bucuros, pe sclavul ce dormea dincolo de prag, să-i povestească visul, ori, mai curînd, să încerce dacă ce văzuse ar putea fi redat în cuvinte. Dar era prea simţitor să-l trezească pe bătrîn, pe care îl lăsase să aştepte pînă în miez de noapte, şi se aşeză în jilţul cu picioare de vacă, se înveli mai strîns în halatul lui de noapte de culoarea blîndă a lunii şi-l fură iar somnul, fără să bage de seamă, stînd ghemuit într-un colţ al jilţului.

Dar abia adormise, că visă iar — treaba era fără leac, sta din nou, ori tot mai sta, însingurat, pe mal, cu coroană şi coadă, şi se făcea că era acolo un petec de ogor arat, de pămînt negru. Şi el vede: faţa pămîntului arat parcă se încreţeşte şi se ridică niţel, un fir de grîu răsare, văzînd cu ochii, din pămînt, şi cresc pe el şapte spice, unul după altul, toate pe aceeaşi tulpină, spice grase şi pline, doldora de rod, şi se leagănă aurii în împlinirea lor. Acum inima s-ar înveseli, dar nu poate, căci de pe aceeaşi tulpină spicele continuă să ţîşnească: iar se arată şapte spice, jalnice, goale, moarte şi uscate, arse de vîntul de la răsărit, înnegrite de tăciune, pline de rugină, şi cum răsar, calice, sub cele grase, acelea dispar, ca şi cum s-ar mistui în cele nenorocite, şi e chiar aşa, de parcă spicele jalnice le-ar înghiţi pe cele grase, după cum înainte vacile foametei te înghiţiseră pe cele grase şi tot nu au apucat să se îngraşe şi să se împlinească dintr-atît. Astea faraonul le văzu cu ochii atît de lămurit că parcă le putea pipăi, sări din jilţ şi-şi dădu seama, că fusese iarăşi un vis.

Era, încă o dată, un vis ciudat şi caraghios, de o nebunie liniştită, dar vorbind atît de stăruitor de-a dreptul conştiinţei sale, cu preveniri şi îndemnuri, încît faraonul au mai putu dormi defel pînă în zorii ce, spre norocul iui, erau apropiaţi, nici nu mai voia să doarmă ci, trecînd mereu din pat în jilţ şi înapoi, cugeta la limpezimea, ce se cerea tîlcuită, a acestei perechi de vise crescute dintr-o tulpină, — de pe acum ferm hotărît să nu lase nicicum asemenea vise să se piardă în tăcere şi să le păstreze pentru sine, ci să facă un caz din ele şi să işte tărăboi în jurul lor. Purtase în vis coroana, cîrja şi coada fiarei, erau vise regeşti, fără îndoială însemnate pentru toată împărăţia, vise foarte izbitoare, pline de îngrijorare, era cu neputinţă să nu facă mare vîlvă în jurul lor şi să nu depună orice strădanie pentru a le veni de hac şi a pătrunde pînă în miezul înţelesului lor, vădit ameninţător. Meni era de-a dreptul indignat de aceste vise ale sale şi, pe măsură ce timpul trecea, le ura tot mai mult. Un rege nu putea admite asemenea vise — deşi, pe de altă parte, numai unui rege i s-ar putea întîmpla să viseze, asemenea vis. Sub el, Nefer-Heperu-Re-Vanre-Amenhotep, nu era îngăduit să se petreacă aşa ceva, ca nişte vaci înfiorătoare să înghită vaci frumoase, grase, iar jalnice spice golite de rugină să le mănînce pe cele pline, aurii; nu era îngăduit să se întîmple nimic din ce ar corespunde, în domeniul întîmplărilor vieţii, acestor odioase imagini

simbolice. Căci lui i s-ar reproşa totdeauna, reputaţia lui ar fi zdruncinată, urechile şi inimile oamenilor s-ar închide vestirii învăţăturii lui Aton, iar Amon ar fi cel ce ar trage foloasele. Lumina era ameninţată de întuneric,, spiritualitatea imponderabilă era primejduită de materialitate, aici nu încăpea nici o îndoială. Emoţia lui era mare; curînd luă forma mîniei, iar aceasta se adună tot mai mult în hotărîrea că pericolul trebuia dezvăluit şi cunoscut, pentru a putea fi preîntâmpinat.

Primul căruia îi povestise visele, pe cît de bine puteau fi povestite, fusese bătrînul ce dormise pe prag şi acum îl îmbrăca, îi pieptăna părul, îi lega basmaua. Acesta clătinase doar mirat din cap şi apoi îşi dădu cu părerea că astfel de vise vin de la faptul că Bunul Zeu se culcase atît de tîrziu, după ce-şi încinsese mintea cu tot felul de „speculanţii“, cum se exprima bătrînul popular şi niţel prosteşte. De fapt socotea, fireşte involuntar, aceste vise îngrijorătoare drept un fel de pedeapsă, că Meni îl lăsase să vegheze şi să aştepte atît pe bătrînul său sclav. „Vai, mieluşelule!“ exclamă faraonul, rîzînd necăjit, lovindu-l uşor cu palma deschisă pe frunte, şi se duse la regină, căreia îi era însă rău din pricina sarcinei, pricină pentru care nu-l ascultă atent. După aceea se duse la Tii, şi o găsise la fardat, sub mîinile cameristelor. Şi ei îi povestise visele, făcînd cu aceasta experienţa că, cu trecerea timpului, chiar nu se povesteau mai uşor, ci că îi era de fiecare dată mai greu — şi găsise prea puţină mîngîiere şi înţelegere la ea. Tii se arăta totdeauna cam ironică, dacă venea la ea cu grijile lui de rege — el era sigur că despre astfel de grijă era vorba de astădată şi i-o şi spusese — drept care pe faţa ei de mamă se şi arătase zîmbetul ei ironic. Deşi văduva regelui Nebmare abdicase de voia ei şi după matură chibzuinţă din funcţia de regentă şi-i trecuse fiului puterea regală a amiezii lui, nu-i putea totuşi ascunde pizma ce i-o purta pentru această putere regală, iar mai greu de suportat pentru Meni era că băga totul de seamă, că deci nu-i scăpa nici amărăciunea a cărei manifestare o provoca tocmai prin aceea că încerca s-o potolească cu rugămintea lui copilărească să fie ajutat şi sfătuit. „Ce vine maiestatea ta la mine, cea abdicată?“ obişnuia Tii să spună. „Tu eşti faraonul, poartă-te deci ca atare şi stai pe propriile tale picioare, nu pe ale mele. Adresează-te slugilor tale, vizirii de miazăzi şi miazănoapte, dacă nu mai ştii încotro, şi pune-i pe ei să-ţi rostească voinţa, dacă tu n-o cunoşti, dar nu pe mine, femeie bătrînă şi ieşită din slujbă.“

Asemănător se purtase şi acum, în legătură cu visele.

— Prea sînt dezvăţată de putere şi răspunderi, prietene, îi răspunse ea zîmbind, pentru a putea judeca dacă atribui pe drept cuvînt atîta importanţă acestei poveşti „întunericul se ascunde“, stă scris, „cînd lumina-i îmbelşugată“. Îngăduie-i mamii să se ascundă, îngăduie-mi chiar să-mi ascund părerea, dacă aceste vise sînt vise demne şi potrivite stării tale. Le-au înfulecat? Le-au înghiţit? Unele vaci pe celelalte? Spicele seci pe cele pline? Asta nu-i arătare de vis, căci nu se poate vedea şi nu-ţi poţi face asemenea imagine, sigur că nu treaz fiind şi, după părerea mea, nici în somn. Pesemne că maiestatea ta a visat cu totul altceva, ce ai uitat şi în loc pui acum această de neînchipuit poveste cu înfulecatul.

Degeaba o asigurase Meni că văzuse într-adevăr limpede aşa şi nu altfel cu ochii visului, şi că limpezimea fusese plină de înţeles şi se cerea neapărat tîlcuită. Degeaba îi vorbise de teama inimii lui, de paguba ce-ar putea suferi „învăţătura“, adică Aton, dacă visele ar fi lăsate să se ticluiască singure, nestînjenite; adică dacă s-ar împlini şi s-ar întruchipa astfel în realitatea a cărei travestire profetică fuseseră. Din nou descoperise că mamei lui, de fapt, nici nu-i păsa de zeul său, şi că era doar cu mintea, adică din motive de politică dinastică, de partea lui. Ea îşi întărise întotdeauna fiul în iubirea sa duioasă, în pasiunea sa spirituală, dar azi simţise încă o dată, cum o simţise mai demult — şi cum le simţea, din păcate, pe toate, datorită sensibilităţii sale, — că ea făcuse asta doar din calcul si că folosea inima lui, ca femeie ce vedea ansamblul lumii numai din punctul de vedere al unei politici statale şi nu ca el, în primul rînd dintr-un punct de vedere religios. Asta îl jigni pe Meni şi-l îndurera. O părăsi pe maică-sa cu sfatul ei, dacă socotea cu adevărat de importanţă statală visele sale cu vaci şi spice, să le dezbată în cursul audienţei de dimineaţă cu Ptahemheb, vizirul Ţării de miazăzi. Dealtfel, în localitate nu s-ar duce lipsă de tîlcuitori de vise.

Trimisese de mult după învăţaţii tîlcuitori şi îi aştepta cu nerăbdare. Dar înainte de a-i primi, acordă audienţă înaltului dregător, ce venea pentru a-i supune faraonului probleme ale „Casei roşii“, adică ale tezaurului Egiptului de jos. Dar slujbaşul fu întrerupt îndată după imnul de salut şi trebui să-l asculte pe faraon depănînd, cu vocea nervoasă, chinuită şi căutîndu-şi şovăitor cuvintele, povestea

viselor lui, cerîndu-i, la sfîrşit, să se pronunţe cu privire la două întrebări: întîi, dacă şi el, ca şi stăpînul său, le socotea, de însemnătate pentru împărăţie, şi, în al doilea rînd, dacă da, în ce măsură şi privinţă. Vizirul nu ştiuse să se pronunţe, ori, mai exact, se pronunţă în cuvinte foarte alese, într-o cuvîntare mai lungă, în sensul că nu s-ar putea pronunţa şi nici n-ar şti ce-ar putea face cu visele acestea — după care încercă să aducă iar vorba de treburile tezaurului. Dar Amenhotep îl sili să rămînă la discutarea viselor, vădit nevrînd şi neputînd vorbi, sau auzi de altceva şi încercînd mereu să-l facă să înţeleagă pe vizir, cît de insistent-grăitoare ori grăitor-insistente ar fi fost visele — şi nu-l slăbi cu asta pînă nu i-a fost vestită sosirea învăţaţilor şi ghicitorilor.

Regele, plin, ba obsedat, cum era de ceea ce trăise în noaptea trecută, făcuse o ceremonie de prim rang din această primire — ce decurse apoi atît de jalnic. Nu numai că-i poruncise lui Ptahemheb să rămînă de faţă, ci ordonase ca toţi înalţii dregători ai curţii sale, ce-l înloţiseră la On, să asiste la audienţa de tîlcuire a viselor. Erau, deci, de faţă vreo duzină de domni foarte distinşi: majordomul palatului, mai-marele costumelor regale, mai-marele spălătoriei şi albitoriei palatului, aşa-numitul purtător al sandalelor regale, un post foarte important, şeful peruchier al zeului, care era totodată „Paznicul celor pline de vrajă“, adică, al amînduror coroanelor şi consilier secret al podoabelor regale, mai-marele peste toţi caii faraonului, noul mare-brutar şi „Principe de Menfe“, pe nume Amenemopet, principalul şef al scribilor sufrageriilor, Nefer-em-Vese, care se numise un timp Bin-em-Vese, şi mai mulţi purtători de evantai de-a dreapta. Aceştia toţi au trebuit să se întrunească în sala mare a sfatului şi a audienţelor şi se adunaseră în două grupe egale, de ambele părţi ale jilţului frumos al faraonului, ce stătea, înălţat cu o treaptă, sub un baldachin purtat de coloane subţiri împodobite cu panglici. Au fost aduşi înaintea sa profeţii şi specialiştii în vise, şase la număr, ce erau toţi în legături mai mult ori mai puţin apropiate cu templul zeului din On şi din care cîţiva participaseră şi la consfătuirea din ajun despre Fenix. Oameni ca ei nu se mai aruncau pe burtă înaintea jilţului, pentru a săruta pămîntul, cum se obişnuise pe vremuri. Mai era acelaşi jilţ ca pe vremea constructorilor piramidelor şi ca mult mai demult încă, un scaun ca o ladă, cu spetează joasă, înaintea căreia se afla o pernă; doar că era ceva mai împodobit

decît în vremurile străvechi. Dar deşi jilţul devenise mai măreţ şi faraonul mai puternic, nu se mai săruta pămîntul înaintea lor, asta nu mai exista. Tot aşa cum nu mai era înmormîntată de vie, în mormîntul regal, suita faraonului decedat — nici asta nu se mai făcea. Vracii ridicară numai, în chip de rugă, braţele, şi murmurară, într-o larmă destul de puţin ritmată, o formulă lungă şi cucernică de salut, în care îl asigurau pe rege că ar semăna la făptură cu tatăl său Re şi ar lumina ambele ţări cu frumuseţea sa. Căci razele maiestăţii sale ar pătrunde pînă în peşteri, şi n-ar exista loc ce s-ar sustrage privirii pătrunzătoare a ochiului său, nici unul pînă la care să nu pătrundă auzul fin al milioanelor sale de urechi — el le-ar vedea şi le-ar auzi pe toate, şi orice cuvînt i-ar ieşi din gură, ar fi asemenea cuvintelor lui Horus din orizontul lui, căci limba lui ar fi balanţa lumii, iar buzele lui mai exacte decît limba cîntarului drept al lui Thot. Ar fi Re în mădularele sale (spuneau ei cu voci inegale, în mare larmă) şi Chepre în adevărata-i făptură, chipul viu al tatălui său, Aton din On în Egiptul de jos — „o Nefer-Heperu-Re-Vanre, tu Stăpîn al frumuseţii, prin care răsuflăm!“;

Unii îşi terminară incantaţiile înaintea altora. Apoi tăcură cu toţii şi ascultară. Amenhotep le mulţumi, le spuse întîi, în general, cu ce prilej pusese să fie chemaţi, şi începu apoi să povestească, înaintea acestei reuniuni de vreo douăzeci de persoane, parte distinse, parte învăţate, visurile sale încîlcite —pentru a patra oară. Era un chin pentru el, roşea şi se bîlbîia povestind. Sentimentul stăruitor al înţelesului ameninţător al poveştii îl făcuse să-i dea un caracter atît de public. Acum îi părea rău, căci nu-şi ascundea că ceea ce fusese atît de serios, şi pentru conştiinţa sa intimă, rămăsese atît de serios, în afară arăta caraghios. Într-adevăr, cum s-ar lăsa vaci frumoase şi puternice mîncate de nişte vaci atît de slabe şi de prăpădite? Şi cum şi cu ce ar putea unele spice să le mănînce pe celelalte? El însă aşa visase, aşa şi nu altfel! Noaptea visele fuseseră proaspete, fireşti şi impresionante; ziua însă, redate în cuvinte, arătau ca nişte mumii prost preparate, cu feţele distruse; nu-ţi venea să te lauzi cu ele. Se ruşină şi sfîrşi greu povestirea. Apoi privi, timid şi cu aşteptare în ochi, la învăţaţii pricepuţi în vise.

Aceştia dădură din cap cu gravitate, dar treptat, unul după altul, trecură de la datul din cap îngîndurat la clătinatul din cap lateral, a nedumerire. Erau cazuri de vise ciudate şi cum pare să nu mai fi fost, puseră ei pe starostele lor să declare;

tîlcuirea ar fi anevoioasă. Nu, că ar dispera — încă n-au fost visate visele pe care ei nu le-ar putea tîlcui. Dar trebuiau să roage să li se acorde un răgaz de chibzuială şi îngăduinţa să se poată retrage la sfat. Vor trebui să-şi aducă şi compendiile, în care să poată răsfoi. N-ar fi nimeni atît de învăţat, spuneau ei, încît să cunoască pe de rost toată cazuistica viselor. A fi învăţat, îşi permiteau ei să observe, nu însemna să le aibe pe toate în cap; nici n-ar exista cap destul de cuprinzător pentru aşa ceva, ci însemna să ai acele cărţi în care toata ştiinţa era scrisă. Iar ei le aveau.

Amenhotep le ingădui să se retragă la sfat. Curtea primise poruncă să fie gata pentru reluarea discuţiilor. Regele petrecu două ore întregi — atît se sfătuiră tîlcuitorii — în mare nelinişte. Apoi fu reluată întrunirea.

„Faraonul să trăiască milioane de ani, iubit de Maat, stăpîna adevărului, ca răspuns la dragostea lui pentru ea, care este fără greş!“ Ea le stă, dealtfel, personal alături, lor, experţilor, cînd vin să comunice rezultatul şi să-i aducă faraonului, domnul ocrotitor al adevărului, tîlcuirea. Cu privire la primul vis deci: cele şapte vaci frumoase înseamnă şapte principese, pe caret Nefernefruaton-Nefertiti, regina ţărilor, le va naşte pe rînd. Că însă vacile grase ar fi fost mîncate de cele slabe, însemna că toate aceste şapte fiice vor muri încă în timpul vieţii faraonului. Asta n-ar trebui să însemne, se grăbiră ei să adauge, că fetele de rege ar fi să moară tinere. Dimpotrivă, faraonului îi va fi dat să trăiască atît de mult, încît le va supravieţui tuturor copiilor săi, ori la ce vîrstă ar ajunge ei.

Amenhotep îi privea cu gura căscată. Îi întrebă, aproape şoptind, despre ce vorbeau.

Ei răspunseră că le fusese îngăduit să prezinte tîlcuirea primului vis.

Dar această tîlcuire, le răspunse el, tot cu vocea scăzută, n-ar avea nici o legătură cu visul lui, n-ar avea chiar nimic de-a face cu visul. El nu-i întrebase daca soţia lui îi va naşte un fiu şi moştenitor al tronului ori o fiică şi încă alte fiice. Le ceruse să-i tîlcuiască înţelesul vacilor frumoase şi al vacilor urîte.

Păi, tocmai fiicele, răspunseră învăţaţii, ar fi tîlcuirea. El n-ar trebui să se aştepte să găsească vaci în tîlcuirea visului cu vacile, în tîlcuire, vacile se prefac în fete de rege.

Faraonul nu mai ţinea gura deschisă, ba, dimpotrivă, o ţinea bine închisă şi o deschisese doar un pic, cînd le porunci să treacă la al doilea vis.

Cu privire la al doilea, spuseră ei, cele şapte spice pline ar fi şapte oraşe înfloritoare, pe care faraonul le va zidi; cele şapte spice seci, ruinele lor. Fireşte, se grăbiră ei să lămurească, cu vremea, toate oraşelte sfîrşesc prin a se ruina. Rezultă că faraonul va dura atît, încît va apuca să vadă cu ochii ruinele oraşelor clădite de el.

Aici se sfîrşi răbdarea lui Meni. Nu dormise destul, repovestirea viselor, ce se uscau pe măsură ce le povestea, era penibilă, cele două ore de aşteptare a răspunsului tîlcuitorilor îl enervaseră. Acum era aşa de convins că această tîlcuire n-avea nici o noimă şi nici vreo legătură cu adevăratul tîlc al viselor sale, încît nu-şi mai stăpîni mînia. Mai întrebă doar, dacă în cărţi scria ceea ce îi spuseseră înţelepţii. Cînd îi răspunseră, însă, că tîlcuirile lor ar constitui o îmbinare serioasă a ceea ce ar scrie în cărţi, cu cele iscate de propria lor capacitate de combinare, regele sări din jilţul său, lucru cu totul nemaipomenit în cursul unei audienţe, încît marii curteni îşi traseră speriaţi capul între umeri şi-şi acoperiră gura cu mîna. Cu lacrimi în glas, faraonul îi făcu proşti şi nepricepuţi pe profeţii speriaţi de moarte.

— Afară! Vă dau afară! strigă el, aproape hohotind de plîns. Şi, în locul aurului bogatelor răsplăţi ce vi le-aş fi dat, dacă vă ieşea adevărul din gură, luaţi cu voi mînia faraonului! Tîlcuirea voastră e minciună şi înşelătorie, faraonul o ştie, faraonul a visat visele şi chiar de nu le ştie tîlcul, ştie totuşi să deosebească între o tîlcuire adevărată şi tîlcuiri atît de josnice. Pieriţi din faţa mea!

Doi ofiţeri ai palatului îi duseră pînă la poartă pe învăţaţii palizi de spaimă. Meni însă, fără a se mai aşeza în jilţ, declarase Curţii sale, că acest insucces nu-l va face nicicum să lase lucrurile baltă. Domnii ar fii fost, din păcate, martorii unui eşec ruşinos, dar, pe sceptrul său! începând încă de mîine va convoca alţi cititori de vise, de astă dată, de la templul lui Diehuti scribul lui Thot, cel de nouă ori mare, domnul de la Hmunu. Se putea aştepta de la preoţii templului pavianului alb o tîlcuire adevărată şi demnă a acelor vise de care vocea lui lăuntrică îi spunea că trebuie neapărat tîlcuile.

Noua consultare avu loc în zilele următoare, în aceleaşi condiţii. Decurse şi mai jalnic decît cea dinainte. Faraonul înfăţişase din nou public, cu dificultăţi lăuntrice şi ale vorbirii, mumiile viselor sale, iar cei convocaţi reacţionaseră, iarăşi, cu multe aprobări şi clătinări din cap. Nu două, ci trei ore trebuiră să aştepte regele şi Curtea rezultatul sfatului tainic, ce fusese cerut şi de fiii lui Thot; iar, după aceea, se arătă că aceşti specialişti nici nu s-au pus de acord între ei, ci aveau păreri deosebite despre cele două vise. Starostele lor anunţă că ar avea cîte două tîlcuiri pentru fiecare vis, dar acestea ar fi chiar singurele ce ar putea fi luate în consideraţie, alte tîlcuiri nici n-ar fi de închipuit. După o teorie, cele şapte vaci grase ar fi fost şapte regi din sămînţa faraonului, iar cele şapte urîte, şapte principi ai mizeriei, care se vor ridica împotriva primilor şapte. Dar toate acestea se vor întîmpla într-un viitor foarte depărtat. Pe de altă parte, vacile frumoase ar putea fi la fel de multe regine, pe care ori slăvitul faraon, ori unul din urmaşii săi, le va primi în haremul său, şi care (iar cele şapte vaci slabe par să însemne asta) vor muri, din nenorocire, pe rînd, toate.

Şi spicele?

Cele şapte spice de aur ar însemna, după convingerea unora, şapte eroi ai Egiptului, ce vor cădea, mai tîrziu, cîndva, într-un război de mîna a şapte luptători duşmani şi, cum arată spicele arse, mult mai puţin vajnicii. Ceilalţi o ţineau morţiş că cele şapte spice pline şi cele şapte spice seci ar însemna patrusprezece copii, pe care acele regine străine le vor dărui faraonului. Dar că o ceartă va izbucni între copii şi, fiind, mai vicleni, cei şapte mai slabi îi vor ucide pe cei şapte mai puternici.

De data aceasta, Amenhotep nici nu sărise măcar din jilţul în care acorda audienţe. Rămăsese şezînd, aplecat înainte, ascunzîndu-şi faţa în mîini, iar curtenii, de-a stînga şi de-a dreapta baldachinului, îşi plecaseră urechea să prindă ce şoptea, astfel aplecat, între mîini. ,,Nepricepuţi! Nepricepuţi!“ şoptise el în mai multe rînduri, iar apoi îi făcu un semn vizirului Ţării de miazănoapte, ce stătea mai aproape de el, să se aplece spre dînsul şi să primească o poruncă, şoptită la ureche, Ptahemheb îndeplini porunca, anunţîndu-i cu glas puternic pe experţi, că faraonul ar vrea să ştie dacă nu Ie era ruşine.

Răspunseseră că s-ar fi străduit din răsputeri.

Atunci vizirul trebui să-şi aplece din nou urechea la gura faraonului şi, de această dată, se vădi că primise porunca să le comunice vracilor să părăsească sala. În mare dezordine, privind unul la altul, de parcă ar fi vrut să se întrebe de a mai păţit careva dintre ei aşa ceva, acei bărbaţi se îndepărtară. Curtenii rămaşi erau tare îngrijoraţi, căci faraonul tot mai şedea aplecat înainte, umbrindu-şi ochii cu mîna. Cînd luă, în sfîrşit, mîna de la ochi şi se îndreptă din mijloc, se vedea pe faţa lui cît era de mîhnit, iar bărbia îi tremura. Spuse curtenilor că tare ar fi vrut să-i cruţe şi că numai împotriva voinţei sale le provoacă durere şi jale, dar că nu le-ar mai putea ascunde adevărul, că domnul şi regele lor ar fi profund nefericit. Visele sale ar fi purtat pecetea incontestabilă a importanţei lor imperiale, iar tîlcuirea lor ar fi o chestiune de viaţă. Dar interpretările ce le primise fuseseră cu totul netrebnice; nu se potriveau nicidecum cu visele sale, iar acestea nu se recunoşteau în ele, cum visul şi tîlcuirea trebuie să se recunoască unul într-altul. După ce aceste două experienţe, puse la cale cu mijloace mari, dăduseră greş, ar fi obligat să se îndoiască dacă ar mai putea cumva obţine interpretarea cu adevărat corespunzătoare, pe care el s-o poată recunoaşte, de îndată, ca atare. Aceasta ar însemna însă, că am fi nevoiţi să lăsăm viselor grija să se tîlcuiască singure şi să ajungă, poate spre cea mai mare pagubă a statului şi religiei, la o neprielnică împlinire fără să se fi putut lua vreo măsură de prevenire. Primejdii ar ameninţa ţările; faraonul însă, căruia acestea i s-au vădit, ar fi lăsat singur, fără sfat, nici ajutor, însingurat pe tronul lui.

După aceste cuvinte, tăcerea stînjenită a curtenilor n-a durat decît o clipă. Apoi s-a întîmplat ca marele paharnic, Neferem-Vese, care luptase mult cu sine însuşi, să-şi ridice glasul dintre prietenii regelui şi să roage să-i fie îngăduit să vorbească înaintea faraonului. „Astăzi trebuie să-mi aduc aminte de greşelile mele!“ cu aceste cuvinte îl face tradiţia să-şi înceapă vorbirea; expresia a rămas cumva în aer; o mai auzim şi azi. Dar mai-marele teascurilor nu vorbea astfel de păcatele ce nu le făcuse; căci în temniţă ajunsese cîndva pe nedrept, deoarece nu fusese părtaş la planul de a-l ucide pe bătrînul Re cu muşcătura şarpelui lui Eset. El se referea la altă greşeală, anume că îi făgăduise straşnic unui om să pomenească de dînsul, dar nu se ţinu de cuvînt, căci uitase de acela. Acum îşi adusese aminte şi vorbea despre el înaintea baldachinului. Îi pomenii faraonului (care abia dacă îşi

mai amintea) de oarecare „mici plictiseli“ (folosea în acest scop un cuvînt străin şi distins, un diminutiv akkadian) ce le avusese cu vrea doi ani în urmă, încă sub regele Nebmare, cînd nimerise din greşeală, dimpreună cu unul al cărui nume mai bine nici nu-l spunea, căci îi fusese urît zeului, iar sufletul i-a fost nimicit odată cu trupul, nimerise, deci, la Ţavi- Re, insula-fortăreaţă. Acolo le-ar fi fost dat, să-i slujească, un flăcău, kabir de neam, din Asia, ajutorul căpitanului, cu numele ciudat Osarsif, fiul unui rege al turmelor şi prieten al Dumnezeului din răsărit, născut lui de o gingaşă, ceea ce se şi vedea pe toată făptura flăcăului. Acesta însă ar fi fost cel mai grozav talent în tîlcuirea viselor ce l-ar fi întîlnit el, Minunatul din Teba, în toate zilele vieţii sale. Căci s-ar fi întîmplat că au visat deodată amîndoi, soţul său vinovat şi el curatul — vise foarte complicate, grăitoare, fiecare visul său, şi tare au dus lipsa unor tîlcuiri după toate regulile artei. Acel Osarsif însă, care pînă atunci nu făcuse nici un caz de darul lui, le-ar fi tîlcuit direct şi cu uşurinţă visele şi-i vestise brutarului că va ajunge la spînzurătoare, iar lui însuşi că, datorită curăţeniei lui desăvîrşite, se va bucura din nou de milostenia regească şi va fi repus în slujba sa. Toate se întîmplaseră întocmai, iar azi el, Nefer, şi-ar aminti de greşeala sa: anume că nu atrăsese încă mai demult atenţia asupra acestui talent ce trăia în umbră şi nu-l arătase cu degetul. El nu ar şovăi defel să-şi exprime convingerea că, dacă oarecine ar putea tîlcui visele pline de înţeles ale faraonului, acela ar fi flăcăul care, după cum credea, tot mai vegeta la Ţavi-Re.

Emoţie între prietenii regelui, emoţie şi pe chipul faraonului, în toată făptura sa. A mai urmat un schimb rapid de întrebări şi răspunsuri între el şi marele paharnic — şi a fost dată porunca frumoasă ca primul său curier grabnic şi înaripat să pornească, deîndată, cu luntrea rapidă la Ţavi-Re şi să-l aducă, fără zăbavă, pe profetul străin la On, înaintea faraonului.

CAPITOLUL TREI

LOGIA CRETANĂ

Introducerea

Cînd Iosif sosiiîn oraşul clipitului, în oraşul milenar, era iarăşi timpul semănatului şi timpul înmormîntării zeului, ca atunci cînd căzuse pentru a doua oară în groapă şi rămăsese întrînsa trei zile mari, în condiţii suportabile, la calmul căpitan Mai-Sahme. Lucrurile se defăşurau firesc: trecuseră tocmai trei ani, erau la acelaşi punct al ciclului ca atunci, şi copiii Egiptului tocmai prăznuiseră iar serbarea aratului şi a îndreptării şirei spinării zeului, săptămîna din douăzeci şi doi pînă în ultima zi a lunii Hoiak.

Iosif se bucură să revadă auritul On, oraşul prin că trecuse mai demult, cu trei şi cu zece ani în urmă, atunci mai fusese băietan şi străbătuse oraşul cu ismaeliţii, pe drumul pe care îl conduceau, şi ascultaseră pe slujitorii soarelui lămurindu-i cu privire la frumoasa figură a triunghiului şi la firea blîndă a lui Re-Horahte, stăpînul largului orizont. Străbătea iarăşi spaţiul triunghiular al oraşului, învăţat cu mulţimea de simboluri strălucitoare ale Soarelui, alături de curierul grabnic, spre vîrful oraşului, adică spre punctul final şi de întretăiere al laturilor unghiului, unde se ridica marele obelisc, al cărui vîrf de aur, ce acoperea totul cu strălucirea sa, îl salutase încă de departe.

Fiul lui lacob, care nu văzuse atîta vreme decît zidurile temniţei sale, nu avea răgaz să-şi folosească ochii şi să se bucure privind agitaţia oraşului şi mulţimea locuitorilor săi — din afară nu-i dădea răgâ conducătorul său, curierul înaripat, ce nu pierdea nici o clipiă şi îndemna mereu la o grabă ce-ţi tăia suflarea, dar nici lăuntric şi din pricini sentimentale nu-şi acorda răgaz să caşte ochii. Căci încă un ciclu se încheia şi altă reîntoarcere trebuia să se împlinească: urma să stea iarăşi înaintea Celui mai înalt. Pe vremuri, îi fusese îngăduit să vorbească în livada cu palmieri, înaintea lui Petepre cel mai înalt în cercul apropiat, ceea ce fusese de seamă. Acum era însuşi faraonul, cel mai înalt de aicea jos, în faţa căruia trebuia să vorbească, şi asta era şi mai de seamă. Ce era cu adevărat însemnat, însă, era să-i fie de ajutor Domnului în marile Sale planuri şi să nu le zădărnicească din stîngăcie, ce ar fi însemnat o mare nebunie şi o batjocorire, din lipsă de credinţă, a

mersului lumii. Numai credinţa şovăielnică în intenţiile măreţe ce le avea Dumnezeu cu el ar fi putut fi pricina, nedibăciei şi a proastei folosiri a prilejului înadins iscat; de aceea Iosif era într-adevăr încordat, gîndind la ce va să vină, şi nici nu se sinchisea de forfota şi viaţa oraşului, dar aşteptarea lui era toata încredere, şi teamă nu era în ea, căci nu şovăia în acea credinţă că Dumnezeu avea cu el planuri voioase, pline de dragoste şi de tîlc, iar credinţa asta era pricina întregei sale evlavioase dibăcii.

Noi, care îl însoţim de asemenea cu încordare, deşi ştim cum s-au întîmplat toate, nu vrem să-i reproşăm încrederea sa, ci să-l luăm cum a fost şi cum îl şi cunoaştem de mult. Există aleşi, care, dintr-o umilinţă plină de îndoieli şi dispreţ de sine, nu izbutesc niciodată să creadă în faptul alegerii lor, o resping cu mînie şi umilinţă, ba se şi simt cumva jigniţi în necredinţa lor, dacă, pînă la urmă, se văd totuşi înălţaţi. Şi există alţii, cărora nimic pe lumea aceasta nu le pare mai firesc decît că au fost aleşi — siguri de dragostea zeilor, ei nu se miră de nici una din înălţările şi cununile vieţii ce s-au întîmplat să le revină. Oricărei spiţe de aleşi i-am da noi preferinţă, celei bîntuite de neîncredere ori celei prea încrezătoare în sine, — Iosif făcea parte din această a doua, şi încă putem fi bucuroşi, că, cel puţin, nu făcea parte din a treia, ce tot există: cea a făţarnicilor, adică, înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor, care se prefac nedemni chiar faţă de ei înşişi şi în a căror gură cuvîntul „har“ conţine, totuşi, mai multă trufie decît toată încrederea în binecuvîntare a celui neîncercat de mirări.

Palatul în care faraonul poposea la On se afla la răsărit de templul Soarelui, legat de acesta printr-o alee străjuită de sfincşi şi sicomori, pe care păşea zeul, cînd avea de gînd să-şi tămîieze tatăl. Casa vieţii părea răsărită acolo ca prin farmec, veselă, construită din materiale uşoare, fără folosirea pietrii, ce se cuvine locuinţelor veşnice, ci numai din lemn şi cărămidă, ca toate casele vieţii, însă, atît de firesc, de drăgălaşă,şi de frumos împodobită, cum şi-o putea visa doar preţioasa înaltă civilizaţie a ţării Keme. Palatul, în grădinile sale, era protejat de zidul orbitor de alb ce-l înconjura, iar înaintea porţii înalte, de pe lăncii aurite fîlfîiau în briza uşoară, flamuri multicolore.

Era după amiază, vremea prînzului trecuse. Luntrea rapidă nu poposise nici noaptea, dar mai avusese nevoie de toată dimineaţa pentru a ajunge la On. În piaţa dinaintea porţii era mare zarvă, căci aici se bulucise mai mulţime de popor, doar să caşte gura, aşteptînd vreun spectacol, numeroşi soldaţi ai poliţiei, paznici ai porţii şi vizitii încurcau trecerea, caii trăsurilor oprite scurmau pamîntul cu copitele, fornăiau şi, câteodată, nechezau puternic; se mai adunaseră acolo tot felul de negustori ambulanţi, bragagii, marchitani, ce vindeau zaharicale colorate, aluaturi coapte în grăsime, scarabei cu inscripţii comemorative şi statuete, înalte de o palma, ale regelui şi reginei. Curierul grabnic şi cel pe care-l aducea îşi croiră cu greu drumul prin îmbulzeală. „Poruncă! Poruncă! Primire! Primire!“ striga el, cît îl ţinea gura încercînd să sperie oamenii cu răsuflarea sa profesional sacadată, ce se mai potolise cît călătoriseră cu luntrea. Tot asta le striga şi slugilor ce-i întîmpinau alergînd în curtea interioară, încît acestea ridicară sprîncenele şi îi lăsară să treacă, şi-l conduse pe Iosif pînă la piciorul unei scări exterioare la al cărei cap, în faţa porţii palatului construit pe o platformă înaltă, un funcţionar al Curţii, ceva cam ca un ajutor al majordomului, se oprise aşteptîndu-i şi privindu-i de sus în jos, cu ochi obosiţi. Curierul îi strigă repede, cu răsuflarea sacadată, că l-ar fi adus pe prezicătorul de la Ţavi-Re, ce se poruncise să fie adus în cea mai mare grabă; după care bărbatul îl cercetă, nu mai puţin obosit, cu amănuntul pe Iosif ca şi cum, după cele spuse de curier, mai depindea de el să-l admită ori ba în palat; în cele din urmă, îi făcu un semn să urce scara, de parcă acest gest ar fi fost din iniţiativa sa şi el ar mai fi putut să-i refuze intrarea. Curierul se grăbi să-l mai sfătuiască pe Iosif să răsufle şi el repede şi gîfîit cînd va ajunge înaintea faraonului, ca acesta să aibă impresia frumoasă că Iosif ar fi alergat fără răgaz tot drumul, pînă a i se înfăţişa, sfat pe care însă fiul lui Iacob nu-l luă în serios. Îi mulţumi curierului cu picioare lungi, că venise să-l ia şi-l dusese, şi urcă apoi treptele pînă la funcţionarul curţii, care nu înclină capul a salut, ci, mai curînd, îl clătină a îndoială, dar, apoi, îl pofti să-l urmeze.

Străbătură peristilul decorat cu fresce, reprezentând scene multicolore, al cărui tavan părea susţinut de patru coloane decorative, împodobite cu panglici, şi ajunseră într-o sală cu coloane rotunde, din lemn lustruit, în mijlocul căreia era o fîntînă. Prin deschideri largi, sprijinite de pilaştri, se putea trece înainte, sau în

stînga şi dreapta. Aici stăteau ostaşi de pază. Omul îl conduse pe Iosif drept înainte, printr-o anticameră, ce avea în fund trei uşi mari şi trecu, împreună cu el, prin cea din mijloc. Astfel ajunseră într-o sală foarte mare, care să tot fi avut douăsprezece coloane, pe al cărei tavan, de albastrul cerului, erau pictate păsări zburînd. În mijlocul sălii se ridica un chioşc deschis, în roş şi aur, cum se obişnuieşte prin unele parcuri, în care se afla o masă înconjurată de fotolii cu perne de culori felurite. Slujitori purtînd şorţuri stropeau şi măturau duşumeaua, strîngeau farfurii, îngrijeau de cupele cu tămîie şi de lămpile trepiedelor, ce alternau cu vase de alabastru cu toarte mari, aranjau pocalele de aur ciocănit pe mesele bufetului şi scuturau pernele de puf. Era limpede că faraonul prînzise aici, iar acum se reţrăsese să se odihnească în grădină sau undeva în adîncul casei. Pentru Iosif toate astea erau mult mai puţin noi sau de mirare decît îşi va fi închipuit însoţitorul lui, care îi arunca din cînd în cînd o privire cercetătoare, dintr-o parte.

— Ştii să te porţi? întrebă el, pe cînd părăseau sala spre dreapta şi pătrundeau într-o curte plină de flori, cu patru bazine înconjurate de un pavaj bogat decorat.

— Cumva şi la nevoie, răspunse Iosif zîmbind.

— Ei, nevoie ar cam fi acum, răspunse bărbatul. Ştii deci, măcar, pentru început, să-l saluţi pe zeu?

— Aş fi vrut să n-o ştiu, răspunse Iosif, căci ar fi fost foarte drăguţ s-o învăţ de la tine.

Funcţionarul rămase pentru moment serios, apoi rîse brusc, ceea ce nici n-ar fi părut posibil, iar apoi îşi recompuse, bineînţeles, figura lui serioasă şi gravă care, hlizindu-se, se cam lăţise.

— Pari să fii un fel de poznaş şi mucalit, spuse el, un şmecher şi hoţ de vite, ce-i face pe oameni să rîdă la şotiile sale. Bănui că prezicerile şi tîlcuirile tale sînt tot şmecherii şi vorbăria unui şarlatan de iarmaroc?

— O! în ce priveşte prezicerile şi tîlcuirile, n-am nici o vină, răspunse Iosif. Căci nu depind de mine şi nu sînt ale mele, ci doar mi se strecoară cîteodată în gînd. Dealtfel, pînă acum nici nu le-am prea băgat în seamă. Dar cînd faraonul a pus să fiu chemat grabnic pentru treaba asta, am început şi eu, în ce mă priveşte să le preţuiesc mai mult.

— Asta să fie adică o lecţie, întrebă funcţionarul, în ce mă priveşte. Faraonul este blînd şi tînăr şi plin de milostenie. Dacă pe careva îl luminează Soarele, încă nu-i dovadă că nu-i un netrebnic.

— Nu ne luminează numai, ci ne şi scoate la lumină, răspunse Iosif din mers, pe unii într-un fel, pe alţii altminteri. Fie ca chipul tău să-ţi placă, la lumina soarelui!

Bărbatul îi aruncă, în mai multe rînduri, cîte o privire piezişă. Între timp, privea drept înainte, întorcea însă, apoi capul, cu o anumită repezeală, după cel pe care îl însoţea, ca şi cum ar fi uitat să se uite la ceva anume, ori ar trebui să mai verifice odată, repede, ceva ce mai văzuse, încît Iosif fu, în cele din urmă, obligat să răspundă privirii lui dintr-o parte. O făcu dînd din cap şi cu un zîmbet ce părea să spună: „Da, da, asta este, nu te mira, ai văzut bine!“ Repede, şi parcă speriat, celălalt întoarse iar privirea înainte.

Din curtea cu flori ajunseseră într-un gang luminat de sus, avînd un perete decorat cu scene de jertfă şi recoltă, pe celălalt aflîndu-se, între pilaştri, uşi deschise prin care se putea privi în diferite încăperi, între care şi în sala sfatului şi a audienţelor, cu baldachinul al cărui rost funcţionarul Curţii îl lămuri în treacăt lui Iosif. Se făcuse mai vorbăreţ. Ba îi şi comunică însoţitorului său, unde îl va găsi pe faraon.

— După *lunch*[2] s-au mutat în logia-grădină cretană, spuse el, cretană pentru că a decorat-o unul din ăştia, un artist al mării. Sculptorii regali Bek şi Auta sînt la rege, ca să-i instruiască. Şi Marea Mamă este acolo. Te voi preda în anticameră camerierului de serviciu, să-ţi anunţe sosirea.

---

2 Dejun (engl.).

— Aşa să facem, spuse Iosif şi parcă nici nu spusese mare lucru. Dar, păşind mai departe, bărbatul de lîngă el fu apucat brusc, după ce mai clătinase o dată din cap, de un chicotit tăcut, aproape spasmodic şi care nu voia să înceteze, ce-i scutura vizibil diafragma cu zvîcnituri scurte, pe care nu ajunsese încă să-l stăpînească cînd intrară în anticamera de la capătul gangului, unde un curtean mărunt şi foarte adus de spate, într-o minunată haină de curte şi cu un evantai în mînă, se desprinse de la întredeschiderea perdelii brodate cu albine, ce acoperea uşa; căci trăsese cu urechea. Majordomului tot îi mai juca ciudat vocea, a vaet parcă, din pricina chicotitului lăuntric, pe cînd îi vorbea camerierului, care le ieşise în întîmpinare fandosindu-se, cu paşi ca de dans, lămurindu-l pe cine îl adusese.

— Ah, cel chemat, cel aşteptat, care le ştie pe toate mai bine, spuse mititelul sîsîit şi cu glas cam subţire, care le ştie mai bine decît învăţaţii din Casa cărţilor. Bine, bine, ex-ce-lent! mai zise el şi tot rămase strîmb, de aplecat ce era, poate pentru că se va fi născut aşa şi nu se putea îndrepta, ori poate doar pentru că eleganta slujbă la Curte îl învăţase această poziţie. Am să te anunţ, imediat am să te anunţ, doar n-am încotro. Toată Curtea te aşteaptă. De fapt, faraonul este ocupat, pe tine însă am să te anunţ, neîntîrziat. Îl voi întrerupe pe faraon, îl voi întrerupe de dragul tău, pe cînd tocmai îi instruieşte pe sculptorii săi, să-i vestesc sosirea ta. Sper că asta te miră niţel. Numai să nu ajungă mirarea să te şi zăpăcească, ca nu cumva să spui prostii, pentru care poate că nici nu-i nevoie să fii zăpăcit. Îţi atrag dinainte atenţia că faraonul este extraordinar de iritat cînd se spun prostii despre visele sale. Să-ţi fie de bine!Ţi-ar zice deci...?

— Osarsif mi s-ar zice, răspunse cel întrebat.

— Aşa îţi zice, vrei să spui, aşa îţi zice! Destul de ciudat că îţi zice mereu aşa. Mă duc să te anunţ cu numele tău. Merci, mon ami, spuse el, ridicînd un umăr, către majordomul ce se depărta, şi, la rîndul său se strecură, aplecat, după perdea.

Voci se auzeau, înăbuşite, dinăuntru, una tinerească, blîndă şi, cîteodată, rece, care apoi tăcuse. Poate camerierul ajunsese, fandosit şi sîsîit, la urechea faraonului. Se întoarse, cu sprâncenele ridicate şi şopţi:

— Faraonul te cheamă!

Iosif intră.

Încăperea era o logie, nu destul de mare pentru a merita cu totul numirea „sala grădină“ ce i se dăduse, dar de o rară frumuseţe. Cu tavanul sprijinit pe două coloane, împodobite cu bucăţi de sticlă colorate, pietre strălucitoare, pe care se ridicau vrejuri de viţă de vie, atît de bine pictate, încît păreau aievea, cu o pardoseală ale cărei pătrate înfăţişau fie copii călare pe delfini, fie sepii, încăperea se deschidea prin trei ferestre mari spre grădinile de a căror frumuseţe se bucura. Se vedeau splendide straturi de lalele, arbuşti exotici cu flori ciudate, alei, presărate cu praf de aur, ce duceau la iazuri cu lotuşi. Ochiul se pierdea departe, într-un peisaj de insule, poduri şi chioşcuri, şi primea de acolo fulgerul ţiglelor de faianţă cu care era împodobită, în depărtare, o căsuţă de vară. Sala-verandă, însăşi, strălucea în toate culorile, pereţii ei laterali erau împodobiţi cu picturi ce se abăteau de la obiceiurile ţării. Erau înfăţişaţi acolo oameni străini, cu moravurile lor, desigur oameni şi obiceiuri din insulele mării. Femei în rochii de gală multicolore şi scrobite şedeau şi se preumblau, cu sînii desgoliţi ieşind din corsete strînse, iar părul, încîrlionţat deasupra diademelor, le cădea, împletit în cozi lungi, pe spate. Paji, în costume de un fast nemaivăzut, le serveau de băut din căni elegante. Un prinţişor cu talie de viespe şi pantaloni în două culori, în cizme de blană de miel, pe cap cu o podoabă în chip de coroană, cu unduitoare pene colorate, trecea mulţumit de sine prin iarba ce luase proporţii fantastice şi trăgea cu arcul după cerbi şi căprioare, a căror fugă era înfăţişată de parcă n-ar fi atins pămîntul cu picioarele, ci ar fi plutit deasupra lui. În altă parte se vedeau acrobaţi trecînd de-a tumba prin aer, pe deasupra spinărilor unor tauri furioşi, spre distracţia doamnelor şi domniilor ce-i priveau din ferestre şi de pe balcoane.

De acelaşi gust străin erau obiectele artistice, destinate încîntării ochiului, ce împodobeau încăperea: vase de lut cu strălucitoare picturi policrome, reliefuri de fildeş cu intarsii de aur, pocale de paradă din aur ciocănit, un cap de taur din piatră neagră, cu coarne de aur şi ochi din cristal de munte. În timp ce intra, ridicînd mîinile spre salut, Iosif aruncă o privire circulară, serioasă şi modestă, asupra sălii şi a persoanelor de a căror prezenţă fusese anunţat.

Văduva lui Amenhotep-Nebmare şedea maiestuoasă drept în faţa lui, pe un jilţ înalt cu taburet înalt, împotriva luminii, în dreptul ferestrei arcuite din mijloc, ce ajungea pînă la podea, încît tenul ei smead, în contrast cu veşmîntul alb, părea şi mai întunecat din pricina umbrei. Totuşi Iosif deosebi trăsăturile ei caracteristice, cum le văzuse în cîteva rînduri cu prilejul unor festivităţi publice: năsucul elegant arcuit, buzele groase răsfrînte, încadrate de ridurile unei amare cunoaşteri a lumii, sprîncenele, accentuate cu pensula, boltite deasupra ochilor mici, negri şi strălucitori, ce priveau în jur cu rece atenţie. Mama nu purta tiara de aur cu vulturul, cu care Iosif o văzuse la apariţiile ei în public. Părul ei, desigur încărunţit, căci trebuia să se apropie de şaizeci de ani, era învelit într-o basma cenuşie, ce lăsa să se vadă banda de aur a unei diademe ce-i cuprindea fruntea şi tîmplele, iar din creştetul ei se desprindeau doi şerpi regali, de asemenea de aur, — doi deodată, ca şi cum ar fi preluat şi şarpele soţului ei răposat şi unit cu zeul — ce se cabrau, parcă, înaintea frunţii ei. Discuri rotunde, din aceleaşi pietre preţioase din care era făcut colanul ei, îi împodobeau urechile. Mărunţă, energică, şedea foarte dreaptă şi ordonată, cum s-ar zice, în vechiul stil hieratic, cu braţele lipite de rezemătorile jilţului şi cu picioruşele aşezate lipit pe taburetul înalt din faţa acestuia. Ochii ei înţelepţi întîlniră ochii plini de veneraţie ai celui ce intra, dar după ce alunecaseră, ca în treacăt, peste toată făptura lui, se întoarseră imediat, într-o indiferenţă de înţeles şi chiar cerută de protocol, din nou către fiul ei, cu care prilej cutele experienţei amare din jurul guri ei, cam botoase, schiţară un zîmbet ironic, din pricinii nerăbdării băieţeşti, emoţionate, cu care faraonul îl întîmpina pe cel recomandat şi aşteptat.

Tînărul rege al ţării Egiptului şedea, de-a stînga peretelui pictat, într-un jilţ cu picioare de leu, bine căptuşit cu multe perne moi, cu speteaza înclinată înapoi; îşi depărtase spatele de spetează, stînd aplecat atent înainte, cu picioarele împinse sub jilţ, ţinîndu-se strîns de rezemători cu mîinile înguste, împodobite cu inele cu scarabei. Trebuie adăugat că la această poziţie, de atenţie încordată, parcă gata să se ridice dintr-un salt, cu care Amenhotep, întors spre dreapta, îl cerceta, cu ochii cenuşii, înceţoşaţi, deschişi cît putea de mult, pe tîlcuitorul abia sosit al viselor sale, la această poziţie faraonul nu a ajuns dintr-o dată, ci timp de un minut — atît de mult a durat — această poziţie s-a conturat, treptat şi prin mici smucituri

succesive, culminînd în momentul cînd faraonul sfîrşi prin a se ridica într-adevăr ceva din jilţ, încredinţîndu-şi toată greutatea mîinilor încleştate, a căror încordare era vădită. Cu acest prilej un obiect ce-l ţinuse în poală, un fel de liră, căzu pe jos cu un uşor zgomot înăbuşit, ca de cutie de lemn rostogolită, şi cu un clinchet de strune, dar fu repede ridicat şi înapoiat faraonului de unul din bărbaţii ce stăteau înaintea lui, unul din sculptorii pe care îi instruia. Bărbatul trebui să stea aşa, mai multicel, cu lira întinsă, pînă ce faraonul, închizînd ochii, o primi şi se lăsă să recadă în pernele jilţului său, reluînd vădit poziţia în care discutase cu maeştrii sculptori: o poziţie extraordinar de indolentă, moale şi mai mult decît comodă, căci în jilţul său era o pernă de puf, prea moale ca faraonul să nu se cufunde în ea, încît şedea nu numai strîmb, dar şi foarte adînc, lăsa o mînă să-i atîrne moale peste rezemătoare, în timp ce cu degetul gros al celeilalte mîini atingea încet strunele ciudatei lire din poala sa, şi trăgînd spre el genunchii, încrucişă astfel picioarele sub rochia lui de in, încît unul dintre ele zvîcnea la o înălţime apreciabilă. Bareta de aur a sandalei despărţea degetul gros de celelalte degete ale piciorului.

Copilul peşterii

Nefer-Heperu-Re-Amenhotep avea pe atunci anii ce-i avusese Iosif, care stătea acum înaintea lui ca bărbat de treizeci de ani, cînd „împreună, cu fraţii săi, păştea oile“ şi scosese de la tatăl său, cu vorbe mieroase, vălul multicolor, adică şaptesprezece. Dar faraonul părea mai în vîrstă, nu numai pentru că în zona sa oamenii se maturizau mai curînd, ori din pricina sănătăţii sale îndoielnice, ci şi datorită timpuriilor sale obligaţii faţă de ansamblul lumii, datorită multiplicităţii impresiilor care, venind din toate zările, îi asaltaseră sufletul şi datorită rîvnei sale, stăruitoare şi entuziaste, pentru dumnezeiesc. La descrierea feţii sale de sub peruca rotundă, albastră, cu şarpele regal, ce o purta astăzi deasupra scufiei de in, nu este îngăduit ca mileniile să ne împiedice de a face comparaţia potrivită, anume că arăta ca faţa unui tînăr englez distins, dintr-un neam ceva cam sleit:

lungă, arogantă şi obosită, cu o bărbie dezvoltată în jos, deci nicidecum absentă, dar totuşi slabă, un nas a cărui şea îngustă, niţel turtită, făcea şi mai aparente nările largi, ce păreau să adulmece întruna, şi ochii foarte visători, voalaţi, ale căror pleoape nu le putea niciodată deschide cu totul şi a căror oboseală constituia un contrast uimitor cu roşeaţa înfloritoare a buzelor lui foarte pline, roşeaţă ce nu se datora cumva fardului, ci naturii sale bolnăvicioase. Astfel, pe faţa aceasta era un amestec de spiritualitate şi senzualitate, dureros încîlcite, —la nivelul de băietan şi, probabil, chiar de băietan înclinat spre exuberanţă şi zburdălnicie. Nici drăguţ, nici frumos, arăta neliniştitor de atractiv; nu era de mirare că poporul Egiptului îi purta afecţiune şi îi da nume înflorate.

Nici trupul faraonului, abia de talie mijlocie, nu era frumos, cum zăcea aici în perne, foarte vizibil în îmbrăcămintea subţire, dar deosebit de preţioasă, într-o stare de indolenţă ce nu constituia o lipsă de bună creştere, ci avea semnificaţia unui stil de viaţă opoziţional: gîtul lung, pieptul îngust şi moale, pe jumătate, acoperit cu un minunat gherdan de pietre colorate închipuind flori, braţele subţiri, prinse în brăţări de aur bogat lucrate, pîntecele, dintotdeauna puţin proeminent, lăsat la vedere de şorţul ce începea mult sub buric, iar în spate se ridica pînă la omoplaţi, un şorţ superb, împodobit în faţă cu şerpi şi franjuri. Picioarele nu erau numai prea scurte, pentru acest trup, dar şi altminteri erau disproporţionate, căci coapsele erau hotărît prea pline, iar gambele apăreau slabe, aproape ca la găini. Amenhotep tocmai îl îndemna pe un sculptor, nu numai să nu înfrumuseţeze această particularitate, ci, de dragul iubitului adevăr, s-o mai şi exagereze. Foarte frumoase, în schimb, şi nobile arătau mîinile şi labele picioarelor, mai cu seamă mîinile elegante, sensibile şi cu degetele lungi, cu resturi de alifie în patul unghiei. Era ciudat să-ţi închipui că pasiunea acestui băietan răsfăţat, ce accepta vădit ca firească naşterea sa imperială, avea să fie cunoaşterea Celui mai înalt; iar nepotul lui Avraam, privindu-l ca spectator, se miră în ce tipare felurite de omenire, atît de depărtate şi de străine unul de altul, se putea, totuşi, arăta pe pămînt grija de Dumnezeu.

Amenhotep se întorsese, deci, iarăşi către cei doi meştri artişti, să le dea drumul — bărbaţi simpli, puternici, din care unul învelea tocmai într-o cîrpă

umedă statueta, neterminată, de lut, ridicată pe un postament, pe care o prezentase celui ce o comandase.

— Fă-o, bunule Auta, auzi losif vocea blîndă şi fragilă, ceva prea înaltă, puţin tărăgănată solemn, dar căzînd cînd şi cînd într-un ritm grăbit, vocea pe care o ascultase încă înainte să fi intrat, fă-o cum te-a învăţat faraonul, fă-o cu drag, vie şi frumoasă, cum o vrea tatăl meu din cer! Mai sînt greşeli în lucrarea ta — nu greşeli ale meseriei, doar eşti foarte vrednic — ci greşeli ale spiritului. Maiestatea mea ţi le-a dovedit, şi tu le vei îndrepta. Pe sora mea, dulcea principesă Baketaton, ai mai înfăţişat-o prea mult în stilul vechi, mort, ce nu-i place tatălui meu, a cărui voinţă o ştiu. Fă-o drăguţă şi uşoară, lucrează după adevăr, care este lumina, şi în care trăieşte faraonul, căci şi-a sădit adevărul în suflet! Înfăţişeaz-o ducînd cu o mînă un fruct al grădinii la gură, o rodie, şi lasă cealaltă mînă a ei să atîrne în jos — nu cu palma rigidă îndreptată spre trup, ci cu palma rotunjită întoarsă spre spate — aşa o vrea zeul ce este în inima mea şi pe care îl cunosc, cum nu-l cunoaşte nimeni, pentru că de el am fost zămislit.

— Acest servitor, răspunse Auta, cuprinzînd cu o mînă figurina de argilă şi ridicînd-o pe cealaltă spre rege, va face-o întocmai cum porunceşte faraonul şi cum, spre fericirea mea, m-a învăţat — el singurul fiu al lui Re, frumosul copil al lui Aton.

— Îţi mulţumesc, Auta, îţi mulţumesc frumos şi cu prietenie. Este important, înţelegi? Căci aşa cum tatăl este în mine şi eu în el, aşa trebuie toate să se unească în noi, acesta-i ţelul. Lucrarea ta, însă, creată în spiritul adevărat, ar putea cumva contribui un pic la asta, ca toate să ajungă una în el şi în mine. Iar tu, bunule Bek...

— Gîndeşte-te, Auta, se auzi vocea profundă, aproape bărbătească a zeiţei-văduve, ce grăia de pe jilţul ei înalt, gîndeşte-te mereu că faraonului îi este greu să ni se facă înţeles şi că spune adesea ceva mai mult decît gîndeşte, ca înţelegerea să poată ajunge la intenţia sa. Ce vrea el să spună nu este s-o înfăţişezi pe dulcea principesă Baketaton mîncînd, cum muşcă din fruct, ci să-i dai doar rodia în mînă şi s-o faci să ridice niţel braţul, încît să se poată bănui că ea ar vrea cumva, să ducă fructul la gură, asta va aduce destul noutate în lucrarea ta şi este

ceea ce are în gînd faraonul şi unde vrea să ajungă, cînd spune s-o înfăţişezi mîncînd din rodie. Trebuie să reduci ceva şi din spusele maiestăţii sale despre mîna ce atîrnă în jos, ca să-i întorci adică partea scobită cu totul spre spate, întoarce-o numai puţin de la trup, numai pe jumătate, asta este intenţia şi-ţi va aduce destule laude şi I dezaprobări. Ţi-o spun, ca să înţelegi.

Fiul ei tăcu o clipă. Apoi întrebă:

— Ai înţeles?

— Da! răspunse Auta.

— Atunci vei fi înţeles, spuse Amenhotep, privind la obiectul în chip de liră ce-l avea în poale, că Marea Mamă spune, fireşte, ceva mai puţin decît are în gînd, încercînd să atenueze cuvintele mele. Poţi oricum duce mîna cu rodia destul de aproape de gură, iar în ce priveşte mîna liberă, tot nu e vorba decît de o jumătate de întoarcere, dacă îi întorci podul palmei de la trup spre spate, căci cu totul în afară nu suceşte nimeni podul palmei, şi ai jigni luminosul adevăr dacă ai face-o. Iaca, vezi, cît de înţelept mi-a atenuat mama cuvîntul.

Ridică privirea de pe liră, zîmbind ştrengăreşte, arătînd cu acest prilej dinţi mici, prea palizi, prea străvezii printre buzele sale groase, şi privi către Iosif, care-i întoarse zîmbetul. Dealtfel zîmbeau şi regina şi maeştrii cioplitori.

— Iar tu, bunule Bek, urmă el, porneşte la drum, cum ţi-am poruncit! Te du la Iebu, în Ţara elefanţilor, şi adu de acolo granit roşu, ce creşte prin acele părţi, adu destul de mult şi din cel mai splendid, cel plin de cuarţ şi de mică negricioasă, ştii tu, granitul deosebit de drag inimii mele. Vezi tu, faraonul vrea să împodobească templul tatălui său de la Karnark, încît să-l întreacă pe cel al lui Amon, dacă nu prin mărime, atunci măcar prin splendoarea pietrei, ca numele „Strălucirea marelui Aton“ să se încetăţenească tot mai mult pentru districtul său, ca trecerea spre momentul cînd, poate, într-o zi, Veset însuşi, întregul oraş, va voi să primească, în gurile oamenilor, numele de „Oraş al strălucirii lui Aton“. Îmi ştii gîndurile şi mă bizui pe dragostea ta faţă de ele. Pleacă pe dată la drum, bunule, pleacă pe dată! Faraonul va şedea aici în perna sa, iar tu vei călători în depărtări, pe fluviu în sus şi vei suporta greutăţile pentru a scoate din munte piatra roşie şi a

o trage de vale, a o încărca în luntre şi a o duce, pe fluviu în jos, pînă la Teba. Aşa este şi aşa să şi fie. Cînd porneşti?

— Mîine dimineaţă, după ce am îngrijit de femeie şi de casă. Iar dragostea faţă de Dulcele Domn, frumosul copil al lui Aton, o să-mi facă atît de uşoare călătoria şi strădaniile, încît va fi de parcă aş şedea eu în cea mai moale pernă.

— Bine, bine, şi acum plecaţi, bărbaţilor! Gătiţi-vă sacii de drum şi porniţi, fiecare la treaba lui. Faraonul are treburi însemnate; numai cu trupul odihneşte în perne, în sinea lui este foarte încordat, plin de rîvnă şi de griji. Grijile voastre sînt, ce-i drept, frumoase, dar mărunte faţă de ale sale. Trăiţi bine şi plecaţi!

Aşteptă pînă ce maeştrii se retraseră, făcînd cuvenitele gesturi de veneraţie, între timp, însă, privea la Iosif.

— Apropie-te, prietene! spuse faraonul, după ce perdeaua cu albine se închisese în urma maeştrilor. Vino, te rog, mai aproape, dragă kabire din Retenu, nu te teme şi nu te speria de paşii tăi, vino aproape de tot! Asta-i Mama Zeului, Tii, ce trăieşte milioane de ani. Iar eu sînt faraonul. Dar nu te mai gîndi la asta, ca să nu te sperii. Faraonul este şi zeu şi om, dar acordă tot atîta greutate celei de a doua calităţi a lui ca şi celei dintîi, ba îi face plăcere, îl bucură cîteodată, pînă la încăpăţînare şi pînă la mînie, să se fălească cu faptul că e om şi să stăruie că, privit într-un fel anume, eşti un om ca toţi ceilalţi; ii place să pocnească din degete sub nasul ursuzilor, care pretind ca o să se poarte totdeauna, cumpătat ca un zeu.

Şi cu aceste cuvinte, pocni prin aer din degetele sale zvelte.

— Dar văd că nu te temi, urmă el, şi paşii tăi nu te sperie, ci păşeşti spre mine cu o graţie calmă. Asta-i plăcut, căci multora le piere sufletul, cînd trebuie săi stea înaintea faraonului, inima îi lasă, genunchii li se moaie şi nu pot distinge viaţa de moarte. Pe tine nu te-a prins ameţeala?

Iosif clătină zîmbind din cap.

— Aceasta poate avea trei pricini, urmă băiatul rege. Ori este aşa pentru că stirpea ta este, în felul ei, nobilă, ori pentru că îl vezi pe om în faraon, cum lui îi place, dacă nici nu uiţi că este şi zeu, ori, în sfîrşiţ, pentru că simţi că pe tine însuţi te-a atins o rază a divinităţii, căci eşti frumos şi minunat de gingaş, ca o icoană, maiestatea mea a băgat asta de seamă pe dată, cînd intrai, şi, deşi nu m-a surprins, deoarece mi se spusese că ai fi fiul unei gingaşe, mi-a stîrnit, totuşi, atenţia. Căci dovedeşte doar că eşti iubit de acel ce făureşte din sine însuşi frumuseţea făpturii, care dă viaţă şi vedere ochilor prin frumuseţea Sa, pentru frumuseţea Sa. Cei frumoşi pot fi numiţi cei dragi luminii.

Ţinînd capul puţin aplecat spre umăr, îl privea cu plăcere pe Iosif.

— Nu este el minunat de drăguţ şi de frumos, mămico? o întrebă pe Tii, care-şi sprijinea obrazul pe mîna mică, neagră, scînteind de nestemate.

— L-ai chemat înaintea ta pentru renumele lui de înţelept şi priceput în tîlcuirea viselor, răspunse ea, privind în gol.

— Acestea merg cumva împreună, spuse faraonul, repede şi cu foc. Faraonul a cugetat mult la asta şi a auzit multe şi a avut convorbiri cu apostoli ce l-au vizitat des, şi din străinătăţi depărtate, magi, preoţi şi iniţiaţi, ce i-au adus ştiri, din răsărit şi din apus despre gîndurile oamenilor. Căci cîte nu trebuie să afle şi unde nu trebuie să tragă cu urechea, ca să cerceteze, să aleagă şi să folosească ce poate fi folosit pentru desăvîrşirea învăţăturii şi construirea chipului adevărului după voinţa tatălui său din cer! Frumuseţea, mămico, şi tu dragă amu, are de-a face cu înţelepciunea şi anume prin mijlocirea luminii. Căci lumina este mijlocul şi centrul de unde se răspîndesc razele înrudirii în trei direcţii: spre frumuseţe, spre iubire şi spre cunoaşterea adevărului. Acestea sînt una în lumină, iar lumina este treimea lor în unitate. Străini mi-au adus învăţătura despre un zeu al începuturilor, născut din flăcări, un zeu frumos al luminii şi al dragostei şi numele lui era Strălucirea dintîi. Iată un aport minunat, folosibil, căci se vădeşte în el că dragostea şi lumina sînt de un fel. Lumina, însă, este frumuseţe, după cum este adevăr şi cunoaştere, iar de vreţi să ştiţi mijlocul adevărului, să ştiţi că este iubirea. — De tine, deci, se spune că, dacă auzi un vis, îl ştii tîlcui îl întrebă pe Iosif, îmbujorîndu-se, căci propriile lui cuvinţe exaltate îl ruşinau şi-l tulburau.

— Nici nu se poate vorbi de mine, slăvite doamne, în legătură cu asta! răspunse Iosif. Nu eu pot tîlcui vise. O poate singur Dumnezeu, iar El o face cîteodată prin mine. Toate au timpul lor, şi visele şi tîlcuitul. Cînd eram băietan, am visat, şi fraţi duşmani m-au ocărît, zicîndu-mi visătorul. Acum că sînt bărbat, a sosit vremea tîîcuitului. Visele mele mi se tîlcuiesc şi la nevoie Dumnezeu îmi dă harul să tîlcuiesc şi visele altora.

— Eşti, aşadar, un flăcău profetic, aşa zicînd un miel inspirat? se interesă Amenhotep. S-ar părea că ar trebui să fii socotit printre aceştia. Vei cădea mort rostind ultimele tale cuvinte, după ce, în transă fiind, îi vei fi prevestit regelui viitorul, încît el să te înmormînteze cu alai şi să puie să fie însemnate prevestirile tale, ca să le păstreze pentru urmaşi?

— Nu-i uşor, grăi Iosif, să răspunzi întrebării Casei Mari, nici cu da, nici cu ba, cel mult cu ambele. Pe robul tău îl miră tare şi-l loveşte în inimă, tulburîndu-l, că binevoieşti să vezi întrînsul un miel, anume mielul inspirat. Căci sînt învăţat cu acest nume încă de copil, de tatăl meu, prietenul lui Dumnezeu, care obişnuia să-mi zică „mielul“ şi aceasta deoarece gingaşa mea mamă, pentru care a slujit la Sinear, peste apa ce curge anapoda, fecioara stelelor, ce m-a născut în zodia fecioarei, se numea Rahila, adică „oaia mamă“. Aceasta însă nu mă îndrituieşte să încuviinţez neapărat presupunerea ta, Mare stăpîn, şi să rostesc: „Eu sînt acela“, căci *eu sînt* acela şi totodată *nu sînt*, tocmai pentru că eu sînt, ceea ce vrea să spună: pentru că generalul şi forma suferă o modificare cînd se împlinesc în particular, astfel încît cunoscutul devine necunoscut şi tu nu-l mai recunoşti. Nu te aştepta să cad mort la ultimul meu cuvînt, pentru că aşa se cuvine. Această slugă a ta, pe care ai chemat-o din groapă, nu se aşteaptă la aşa ceva, căci asta ţine numai de formă; nu însă şi de mine, în care forma s-a modificat. Şi nici nu voi cădea în extaz şi nu voi face spume la gură, urmînd pilda flăcăului profetic, dacă Dumnezeu îmi dă să-i prezic faraonului. Cînd eram băietan, mai cădeam şi eu cîteodată în extaz şi-l îngrijoram pe tatăl meu, dînd ochii peste cap, asemenea celor ce alergau goi şi încornoraţi, precum şi celor ce bolboroseau oracole. Astea, de cînd a mai crescut în ani, fiul le-a lepădat şi se ţine de înţelepciunea divină, chiar atunci cînd tîlcuieşte vise. Tîlcuirea în sine este extaz de ajuns; nu e nevoie să mai faci şi bale la gură. Tîlcuirea trebuie să fie limpede şi cu tîlc, nu aulasaucaula.

Vorbind nu se uitase la Mamă, dar vedea acum, cu coada ochiului, că, pe jilţul ei înalt, ea dădea din cap, a încuviinţare. Ba, chiar, se auzi vocea ei profundă, aproape bărbătească:

— Demne de ascultat şi de luat în seamă sînt vorbele rostite de străin înaintea faraonului.

După aceste cuvinte, lui Iosif îi era îngăduit să continuie, căci deocamdată, regele tăcea şi lăsase capul în jos, cu expresia îmbufnată a unui băietan certat cu blîndeţe.

— Stăpînirea de sine ţine, însă, la tîlcuire şi prevestire, după părerea acestui rob umil, de aceea că există un Eu şi o persoană unică şi deosebită, prin care forma şi tradiţia se împlinesc, aceasta le dă, după părerea mea, pecetea înţelepciunii divine. Căci tradiţia exemplară vine din adîncimea ce zace jos şi este ce ne leagă. Eul, însă, este de la Dumnezeu şi al spiritului, care este liber. Dar aceasta este viaţă civilizată, ceea ce vine pilduitor şi obligatoriu din adîncuri să se împlinească cu libertatea divină a Eului, şi nu există civilizaţie umană fără de una şi fără de alta.

Amenhotep, cu sprîncenele foarte ridicate, dădu din cap către mama sa şi aplaudă, bătînd uşor cu două degete ale mîinii în podul palmei, ridicat, al celeilalte.

— Auzi, mămico? zise el. Iată un tînăr bărbat priceput, foarte dăruit, pe care maiestatea mea a poruncit să-i fie înfăţişat. Aminteşte-ţi, te rog, că eu am fost acela care, din propria mea hotărîre, l-am chemat la Curte. Faraonul este şi el foarte dăruit şi avansat pentru anii lui, dar este nesigur dacă ar fi ştiut să ordoneze şi lămurească astfel chestia cu tiparul obligator al adîncului şi demnitatea venită de sus. — Deci, nu eşti legat de tiparul obligatoriu al mielului ce face spume, întrebă el, şi nu-i vei zdrobi faraonului inima cu tradiţionala prevestire a unor rele cumplite ce vor veni, a năvălirii în ţară a popoarelor străine, ca astfel toate să fie răsturnate, iar cele de jos să ajungă deasupra. Se cunosc astea, spuse el, şi buzele îi păliră. Dar maiestatea mea trebuie să se cruţe niţel şi suportă rău ceea ce este sălbatic, ci are nevoie de iubire şi tandreţe. Ţara a rămas de izbelişte, este

zdruncinată de răscoale, străbătută de beduini, săracul şi bogatul şi-au schimbat locurile, legile nu mai găsesc ascultare, fiul îl ucide pe tată şi este ucis de frate, sălbăticiunile pustiei beau din cursurile de apă, se rîde rîsul morţii, Re şi-a întors faţa de la noi, nu se ştie cînd este amiaza, căci nu se mai deosebeşte umbra ceasului solar, cerşetorii mănîncă darurile aduse jertfă zeilor, regele este prins şi dus în surghiun şi rărnîne doar consolarea că, mai tîrziu, printr-o putere mîniuitoare, lucrurile se vor întoarce iar spre bine. Deci faraonul nu va trebui să audă acest cîntec? Poate nădăjdui că modelarea tradiţiei de către deosebit va exclude asemenea grozăvenii?

Iosif zîmbi. În acest moment dădu răspunsul consemnat, adesea lăudat ca abil şi politicos.

— Dumnezeu va răspunde lui faraon cele ce sînt de bine.

— Spui „Dumnezeu“, îl cercetă Amenhotep. L-as pomenit de mai multe ori. La ce dumnezeu te gîndeşti? Deoarece eşti din Ţahi şi din Amu, socot că te gîndeşti la taurul ogorului, pe care îl numesc, în răsărit, Baal, stăpînul.

Zîmbetul lui Iosif rămase tăcut. Clătină doar din cap.

— Strămoşii mei, visătorii de Dumnezeu, zise el, şi-au încheiat alianţa cu un alt stăpîn.

— Atunci nu poate fi decît Adonai, mirele, spuse regele repede, pe care-l jelesc flautele în prăpăstii şi care învie. După cum vezi, faraonul se descurcă foarte bine între zeii oamenilor. Pe toate trebuie să le cunoască şi să le cerceteze, şi să fie un spălător de aur, ce alege grăunciorul de adevăr din absurd, ca să ajute la desăvîrşirea învăţăturii despre venerabilul său părinte. Faraonul o duce greu, dar şi bine, foarte bine, şi-aşa se şi cuvine regelui. Am aflat asta pentru că sînt dăruit. Cine o duce greu, s-o ducă şi bine, dar numai acela. S-o duci numai bine este scîrbos; dar nici s-o duci mereu rău, nu-i în regulă. Aşa cum şade maiestatea mea la marea serbare a tributului în frumosul chioşc al apariţiei, lîngă Dulcea Soţie, şi trimişii popoarelor, negrii, libienii şi asiaticii trec în şir neîntrerupt prin faţa mea, aducînd cu ei tributurile lumii, aur în bare şi inele, fildeş, argint în chip de vaze, pene de struţ, vite, gheparzi şi elefanţi — tot astfel şade domnul coroanelor în

frumuseţea palatului său în miezul lumii şi primeşte, în confortul cuvenit, tributul de gînduri al lumii locuite. Căci, aşa cum mi-a şi plăcut să pomenesc: se perindă la Curtea mea cîntăreţii şi profeţii zeilor străini din toate regiunile, din Persia, ale cărei grădini sînt lăudate şi unde se crede că pămîntul va fi cîndva plan şi neted, iar toţi oamenii vor avea aceleaşi moravuri, drepturi şi limbă; din India, unde creşte tămîia, din Babelul priceput la stele şi din insulele mării. Toţi vin pe la mine, trec înaintea scaunului meu şi maiestatea mea stă de vorbă cu ei, aşa cum stă de vorbă cu tine acum, mielul meu deosebit. Ei îmi povestesc de cele timpurii şi de cele tîrzii, de vechi şi nou. Cîteodată îmi lasă suveniruri[3] ciudate şi însemne divine. Vezi jucăria asta? Şi ridică obiectul bombat, cu coarde, din poala sa, de i-l arătă lui Iosif.

— Un fel de liră, constată el. Este desigur potrivit ca faraonul să ţină în mîini semnul gingăşiei şi al bunătăţii.

Iosif spunea, însă, asta pentru că hieroglifa pentru cuvîntul egiptean „nofert“, ce înseamnă totodată gingăşie şi bunătate, este o liră.

— Văd, îi răspunse faraonul, că te pricepi la artele lui Thot şi eşti un scrib. Cred că asta se leagă de demnitatea Eului, în care se împlineşte tiparul obligatoriu al adîncului. Dar asta mai este şi semnul pentru altceva decît pentru gingăşie şi bunătate, anume pentru viclenia şăgalnică a unui zeu străin, care poate fi un frate al Celui cu cap de ibis ori cealaltă înfăţişare a lui, ce născoci de copil această jucărie, cînd întâlni un animal. Cunoşti această carapace?

— Este carapacea unei broaşte ţestoase, recunoscu Iosif.

— Ai dreptate, îi confirmă Amenhotep. Acest animal înţelept se nimeri în calea şăgalnicului zeu-copil, născut într-o peşteră a stîncilor, şi căzu jertfă vicleniei sale. Căci zeul îi răpi obraznic carapacea, îi puse strune şi cîteva coarne, după cum vezi, şi aşa s-a făcut lira. Nu zic că asta este chiar jucăria meşterită de zeul copil. Nici bărbatul din Creta, ce mi-a adus-o, un colindător al mărilor, nu a afirmat asta. O fi doar plăsmuită după aceea, în amintirea totodată şăgalnică şi cucernică a aceleia şi un dar însoţind felurite povestioare ce le-a istorisit cretanul

3 Aici autorul foloseşte în original franţuzescul *souvenirs.*

despre sugarul peşterilor. Căci mititelul îşi părăsea mereu scutecele şi o lua din loc din peşteră, să se ţină de şotii. Astfel a furat, nici nu-i de crezut, vitele zeului Soare, fratele său mai mare, de pe dealul unde păşteau, cînd acela apusese. A luat vreo cincizeci din ele şi le-a mînat cruciş-curmeziş, ca să li se piardă urma urmelor lui, însă, le-a schimbat înfăţişarea, legîndu-şi de picioare sandale foarte mari împletite din crăci — astfel lăsă, pe unde călca, urme urieşeşti care, totodată, nu erau urmele lui, şi aşa se şi cădea; căci era, într-adevăr, un copil, dar şi un zeiu iar urmele acestea, de o nelămurită mărime urieşească, erau într-adevăr pe măsura copilăriei sale. Vitele le-a mînat departe şi le-a ascuns într-o peşteră — alta, decît cea în care se născuse, căci există pe acolo mulţime de peşteri — nu înainte de a fi înjunghiat două vaci pe malul fluviului şi de a le fi fript la un foc grozav. Pe acelea le-a mîncat sugaciul — era un prînz de copil urieşesc şi se potrivea cu urmele lăsate.

— După aceste isprăvi, continuă Amenhotep, ce şedea într-o poziţie incomodă, hoţul de copil se strecură la loc în peştera-mamă şi în scutecele sale. Cînd, însă, zeul Soare răsări iar şi băgă de seamă că-i lipseau vite, îşi ghici lui însuşi, căci era un zeu ce ştia prezice viitorul şi află că numai fratele său nou-născut îi putuse face una ca asta. Aprins de mînie, a intrat la el în peşteră. Tîlharul, însă, cînd îl auzi venind, se culcuşui, făcîndu-se mic de tot, în scutecele sale cu miros dumnezeiesc, şi se prefăcu că doarme somnul nevinovăţiei, cu scula meşteşugită de el, lira, în braţe. Şi cît de bine ştiu făţarnicul să mintă, cînd fratele Soare, nepăcălit de tertipurile lui, îl trase ameninţător la răspundere pentru furt! „Am, se bîlbîi el, cu totul alte griji decît îţi închipui; somnul dulce şi laptele de mamă, şi scutece să mă strîngă bine şi băi calde“. Şi, apoi, după cîte povestea corăbierul, jură jurămînt mare că nu ştia nimic de vaci. — Nu te plictisesc cumva, mămică? se întrerupse, întorcîndu-se către zeiţa ce sta în jilţ, ca pe un tron.

— De cînd am scăpat de grija ocîrmuirii Ţărilor, răspunse ea, îmi prisoseşte timpul. Pot să mi-l petrec tot aşa de bine ascultind poveşti cu zei străini, cum aş face şi altceva. Numai că lumea îmi pare pe dos: de obicei regele pune pe alţii să-i istorisească. Maiestatea ta însă povesteşte el însuşi.

— Şi, adică, de ce nu? răspunse Amenhotep. Faraonul trebuie să-i înveţe pe ceilalţi. Se simte îndemnat să-i înveţe pe ceilalţi, chiar şi ce abia a învăţat. La ce are de fapt mama mea obiecţii, continuă el, întinzînd cîteva degete către ea, ca şi cum i-ar explica propriile ei cuvinte, este desigur aceea că faraonul întîrzie să-i povestească acestui miel înţelegător inspirat visele sale, pentru a auzi, în sfîrşit, adevărul despre ele. Căci persoana lui, ce se prezintă mulţumitor, şi cîteva din spusele sale mi-au dat aproape siguranţa că voi auzi de la el o tîlcuire adevărată. Iar maiestatea mea nici nu se teme de tîlcuire, deoarece acesta doar a făgăduit că nu-mi va proroci, după şartul tinerilor ce fac spume la gură, şi nu mă va înspăimînta cu asemenea povestiri, cum ar fi că milogii vor mînca bucatele aduse jertfă. Nu ştii, însă, şi nu cunoşti ciudata comportare a sufletului, că omul, cînd, în sfîrşit, împlinirea celui mai drag vis al său s-a apropiat, îşi mai refuză, de voia sa, un timp, această împlinire? Acum tot a venit momentul împlinirii, va fi spunînd el şi nu mai depinde decît de mine să se înfăptuiască; acum pot, oricum, s-o mai amîn puţin, căci rîvna şi dorinţa mi-au devenit, într-un fel, foarte dragi şi mi-e, cumva, păcat de ele. Ăsta-i, de fapt, felul omului şi deoarece faraonul ţine foarte mult să fie om, se poartă şi el aşa.

Tii zîmbi.

— Oricum se poartă draga ta maiestate, zise ea, tot ne va place. Deoarece acestui prezicător nu-i este îngăduit să întrebe, te întreb eu: oare jurămîntul strîmb al sugarului rău s-a prins, a fost crezut, ori ce s-a mai întîmplat?

— Iată ce, răspunse Amenhotep, iată ce, după spusele omului meu de credinţă: fratele Soare duse hoţul legat fedeleş înaintea tatălui lor, Zeul cel mare, ca să mărturisească, iar acesta să-l pedepsească. Dar acolo pungaşul negă cu multă şiretenie şi avu cuvinte spăşite. „Foarte tare slăvesc Soarele, şopti el, şi pe ceilalţi zei, şi pe tine te iubesc, iar de acela mi-e frică, — Tu, însă, apără-l pe cel mai tînăr, ajută-i celui mititel!“ Aşa se prefăcea şi se făcea şmechereşte cu frumoasele calităţi ale celui mai tînăr, dar, între timp, îi făcu cu ochiul Tatălui, încît acesta trebui să rîdă în hohote de aşa pramatie şi îi porunci doar să-i arate fratelui vitele şi să-i înapoieze ce furase, iar celălalt se învoi. Cînd însă cel mai în vîrstă băgă de seamă că fuseseră înjunghiate două dintre vaci, mînia lui se aprinse iarăşi.

Dar pe cînd îl certa şi-l ameninţa, mititelul cîntă din instrumentul lui muzical — acesta de aici —iar cîntarea lui suna atît de gingaş cu acompaniamentul lirei, încît zeului Soare nu-i mai fu de cearta şi doar una mai avu în minte să aibă el lira. Şi a lui a fost, pînă la urmă; căci cei doi încheiară o învoială! Vitele rămaseră tîlharului, iar fratele mare se alese cu lira — pe care o păstră de veci.

Tăcu şi privi zîmbind la lira din poală, ce-i fusese dăruită drept amintire.

— A fost plin de învăţăminte, spuse mama, chipul care faraonul a ştiut să amîne, cu ceva, împlinirea celei mai arzătoare sale dorinţi

— Este plin de învăţăminte, răspunse regele, pentru că ne aduce la cunoştinţă că zeii-copii sînt doar copii prefăcuţi — aceasta numai din şăgălnicie. Cel din peşteră se şi arătă, deîndată ce voi, ca flăcău vesel şi iscusit, ştiind multe şi totdeauna bun de sfat, un ajutor la nevoie pentru zei şi oameni. Cîte n-a mai scornit, după părerea oamenilor de acolo, tot lucruri ce nu mai fuseseră: scrierea şi cifrele cu care se putea socoti, cultivarea măslinului şi vorbirea ce convinge subtil şi nici de amăgiri nu se teme, dar amăgeşte cu farmec. Omul meu de credinţă, corăbierul, îl ţinea la mare cinste, ca pe apărătorul său. Căci el ar fi, spunea dînsul, zeu al întâmplării priincioase şi al norocului ce-ţi rîde, dăruind binecuvântarea şi bunăstarea, dobîndită atît de cinstit ori şi niţel cam strîmb, cum ar îngădui-o iaţa, Un zeu al rînduielii şi o călăuză ce ne putea conduce, cu caduceul ridicat, prin meandrele vieţii, privind înapoi şi zîmbindu-ne. Chiar şi pe morţi i-ar călăuzi spre împărăţia lor lunară, spunea omul, şi chiar şi visele, căci, peste toate, ar fi şi domnul somnului, ce le-ar închide oamenilor ochii cu caduceul său, un vrăjitor blînd, pînă la urmă, cu toată viclenia.

Privirea regelui căzu asupra lui Iosif — iată-l, sta înaintea sa, cu capul frumos şi gingaş dat pe spate şi, totodată, niţel aplecat spre umăr, privind pieziş în sus spre peretele cu picturi, cu un zîmbet destins şi absent, arătînd că nu trebuia neapărat să audă tot ce se vorbea.

— Îţi sînt cunoscute, prezicătorule, poveştile zeului şăgalnic? întrebă Amenhotep.

Cel întrebat îşi schimbă iute poziţia. În mod excepţional se purtase necurtenitor şi da a înţelege că ar fi conştient de aceasta. Ba chiar făcu asta într-un fel cam exagerat, încît faraonul, care băga totdeauna totul de beamă, nu avu numai impresia că această speriată revenire ar fi jucată, ci şi aceea că se urmărea să i se dea această impresie. Privindu-l stăruitor pe Iosif din ochii lui cenuşii,înceţoşaţi, cît putea de deschişi, faraonul dădu durată întrebării sale.

— Cunoscute, preaînalte doamne? răspunse acesta. Da şi nu. Îngăduie-i slugii tale acest îndoit răspuns.

— Rogi în mai multe rînduri să ţi se dea această îngăduinţă, constată regele, ori, mai curînd, ţi-o iei. Toată vorbirea ta este îndreptată spre da şi, în unire cu asta, spre nu. Să-mi fie asta pe plac? Tu eşti tînărul ce face spume şi nu eşti acela, tocmai pentru că tu eşti. Zeul şotiilor îţi este cunoscut şi nu-ţi este, tocmai pentru că... pentru că ce? Îţi era cunoscut ori nu?

— Şi ţie, Domn al coroanelor, răspunse Iosif, ţi-a fost cunoscut, într-un anumit sens, de totdeauna, de vreme ce l-ai numit un frate depărtat al Celui cu cap de Ibis, al lui Djehuti, al scribului prieten cu Luna, ba chiar cealaltă întrupare a sa. Îţi era deci cunoscut sau nu? Îţi era familiar. Asta este mai mult decît cunoscut, şi în familiaritate, da-ul şi nu-ul meu se anulează unul pe altul şi sînt totuna. Nu, eu nu l-am cunoscut pe copilul peşterii, pe domnul şotiilor. Niciodată înţeleptul Eliezer, sluga cea mai vîrstnică a străbunilor mei, învăţătorul meu, căruia îi era îngăduit să spună despre sine că pămîntul i-ar fi sărit în întîmpinare cînd plecase în peţit pentru jertfa refuzată, tatăl tatălui meu... iartă! Toate astea duc prea departe, sluga ta nu-ţi poate povesti lumea în acest ceas. Dar i-a rămas în minte şi îi răsună în auz cuvîntul înaltei Mame, că ar fi obiceiul în lume ca regele să puie să i se povestească, nu să povestească el. Aş şti eu mai multe şotii ce ţi-ar dovedi ţie şi Marii Femei, că spiritul zeului ghiduş a fost totdeauna acasă printre ai mei şi-mi este familiar.

Amenhotep privi către marna lui cu o mişcare glumeaţă a capului, ce voia parcă să spună: „Ei! Să fie oare de crezut?“

— Zeiţa îţi îngăduie, spuse el după aceea, să ne istoriseşti una sau două din acele şotii, de crezi că ne poţi bucura cu ele, înainte de a tîlcui visele.

— Suflarea oamenii de la tine o au, răspunse Iosif, înclinîndu-se. O folosesc, să te distrez.

Şi, cu braţele încrucişate pe piept, liberîndu-şi în mai multe rînduri braţul din încrucişare pentru a descrie cîte ceva cu un gest, Iosif vorbi înaintea faraonului şi istorisi:

— Aspru era Esau, unchiul meu, ţapul de munte, geamănul tatălui meu, care se înghesui cu sila să iasă primul la naştere, plin de smocuri de păr roşu era tontul, iar celălalt era neted şi fin, trăind cuvios în cort şi fiul mamei sale, înţelept întru domnul, un păstor, Esau, însă, era vînător. Încă din totdeauna Iacob fusese cel binecuvîntat, mult înainte de ceasul în care moşul meu, tatăl celor doi, hotărî să dea binecuvîntarea moştenită, căci, trăgea să moară. Moşneagul era orb, ochii bătrîni nu mai voiau să-l asculte, chiar nu voiau, şi nu mai vedea decît cu mîinile, pipăind în loc să vază. îl chemă înaintea sa pe roşul, fiul lui întîi născut, pe care se străduia să-l iubească. „Te du şi doboară-mi cu arcul tău un vînat, spuse el, cinstite fiu cu smocuri roşii, întîiul meu născut, şi găteşte-mi din pradă o mîncare aromitoare, s-o mănînc şi să te binecuvîntez, mult întărit de mîncarea ta pentru binecuvîntare!“ Acela plecă la vînătoare. Dar, între timp, mama înfăşă mădularele netede ale celui mai tînăr cu blăni de ied şi îi dădu o mîncare, minunat dreasă cu mirodenii, din carnea iedului. Cu aceasta Iacob merse la stăpînul în cort şi rosti: „Iată- mi-s, m-am întors, tată, eu sînt Esau, cel cu blana aspră, care a vînat şi a gătit pentru tine; mănîncă, deci, şi binecuvîntează-l pe întîiul tău născut!“ — „Stai, să te văd cu mîinile văzătoare, spuse orbul, dacă eşti într-adevăr Esau, băiatul meu aspru la păr, că oricine o poate spune!“ Şi îl pipăi şi simţi blănurile — peste tot unde nu era veşmîntat, era blană aspră, chiar de nu era roşie — mîinile însă nu puteau vedea asta, iar ochii nu voiau. „Da, nu-i nici o îndoială, tu eşti, grăi moşneagul, simt bine blana ta. Aspru sau neted, asta este, şi ce bine că n-ai nevoie de ochi să bagi de seamă deosebirea: Mîinile ajung. Eşti Esau, ci hrăneşte-mă, ca să te binecuvîntez!“ Şi adulmecă şi mîncă şi-i dete celui neadevărat, care era adevăratul, plinătatea irevocabilei binecuvîntări. Cu aceasta Iacob plecă. Şi apoi

veni Esau de la vînătoare, umflat şi fălindu-se cu ceasul său de măreţie. Găti, în văzul tuturor, vînatul său şi-l drese cu mirodenii şi-i duse mîncarea tatălui, dar fu prost primit înăuntru în cort, el, cel păcălit, căci a fost primit ca un înşelător, el, adevăratul neadevărat, deoarece, prin şiretenia mamei, neadevăratul adevărat i-o luase de mult înainte. Primi doar un blestem al pustiului, deoarece, după ce binecuvîntarea fusese dată, nu mai rămăsese altceva. Ce haz a fost pe oameni şi ce rîs, cînd se aşeză pe pămînt plîngînd zgomotos, şi limba îi atîma din gură şi lacrimi mari îi căzeau în praf, nerodul călcat în picioare, pe care duhul mult iscusitului, al celui bine ştiut, îl păcălise."

Fiul şi născătoarea lui rîseră — aceasta sonor, cu o voce înaltă, celălalt ascuţit, ba chiar în falset. Amîndoi clătinau din cap.

— Nemaipomenit! Ce poveste barocă! strigă Amenhotep. O snoavă barbară — foarte bună în felul ei, deşi e cam neliniştitoare, deoarece nu ştii ce mutră să faci şi te trage totodată la milă şi la rîs. Adevăratul neadevărat, spui tu, şi neadevăratul care era cel adevărat. Nu-i rău, e încurcat şi are haz. Să-l apere deci bunătatea de sus pe fiecare să fie cel adevărat şi, totuşi neadevărat, încît, în cele din urmă, trebuie să şadă plîngînd la pămînt, iar lacrimile să-i curgă în nisip! Cum îţi place mama, mămico? Blăniţe de ţap în jur netezimii — aşa i-a ajutat bătrânului şi mîinilor văzătoare, ca să-l binecuvînteze pe cel adevărat, adică pe cel neadevărat! Spune şi tu, dacă nu-i originaI mielul pe care l-am chemat? — Maiestatea mea îţi îngăduie încă o a doua snoavă, kabirule, ca să văd dacă prima nu a fost cumva doar întâmplător bună şi dacă într-adevăr duhul mult iscusitului îţi este mai mult decît cunoscut, adică familiar. Să auzim!

— Ce porunceşte faraonul, răspunse Iosif, s-a şi împlinit. Binecuvîntatul a trebuit să fugă de mînia celui înşelat, a trebuit să plece la drum şi s-a tras către Na'haraim, în ţara Sinear, unde avea rude: pe Laban, bulgărele de pămînt, un întunecat om de afaceri, şi fiicele sale, una cu ochii roşii, alta mai gingaşă decît o stea, care a ajuns chiar totul pentru el, în afară dea Dumnezeu. Dar asprul jupîn îl sili să-i slujească şapte ani pentru fecioara stelelor, ani care au trecut pentru el ca zile, iar cînd isprăvi de slujit, unchiul i-a alăturat pe întuneric, întîi pe cealalta, pe care nu o voia, şi după aceea, ce-i drept, şi pe cea dreapta, pe Rahila, oaia mamă,

ce m-a născut în dureri peste fire, şi mi-au zis Dumuzi, fiul cel drept. Acestea doar în treacăt. Cînd, aşadar, fecioara stelelor mă născuse pe mine, tata a vrut să plece cu mine şi cu cei zece ce îi fuseseră născuţi de cea nedreaptă şi de slujnice — ori se prefăcu aşa faţă de unchi, cărui asta nu-i venea bine, căci binecuvîntarea lui Iacob rodea pentru el. „Dă-mi toţi mieii şi iezii tărcaţi ce vor fi fătaţi în turmă!“ spuse Iacob către Laban. „Astea să fie ale mele, iar ale tale toate ce vor fi de o singură culoare — iată modesta mea dorinţă“. Şi s-au înţeles aşa. Ce făcu însă Iacob? El luă crengi din copaci şi tufişuri, şi coji fîşii din coaja lor, încît arătară tărcate. Acestea le aşternu în adăpătoarele oilor şi caprelor, unde se mîrleau, după ce se adăpaseră. Mereu făcea să aibă sub ochi beţe tărcate în timpul acestei trebi, ceea ce le fermecă prin ochi, de nu fătară decît tărcătură, care, pe drept, avea să fie a lui. Astfel ajunse peste măsură de bogat, iar Laban trase scurta, păcălit de duhul zeului isteţ.

Iar se veseliră foarte mama şi fiul, clătinînd din cap. Regelui i se umflă o vină pe frunte de atîta rîs şi în ochii lui, pe jumătate închişi, luceau lacrimi.

— Mămico, mămico! Maiestatea sa este foarte amuzată! A luat beţe cojite tărcat şi le-a vrăjit astfel prin ochi! Nu se spune şi că rîzi de cîte o şotie deosebit de izbutită, pînă îţi dau lacrimile? Aşa rîde acum faraonul. Mai trăieşte tatăl tău? Ăsta era culmea. Tu eşti, aşadar, fiul unui şmecher şi al unei gingaşe?

— Şi gingaşa a fost o şmecheriţă şi o hoaţă, completă iosif. Cu toată gingăşia, se ţinea şi de şotii. N-a furat ea, de dragul soţului ei, idolii întunecatului ei tată? N-a ascuns în pleava cămilelor, s-a aşezat pe ei şi a spus cu dulcele-i glas: „Nu mi-e bine, m-a ajuns sorocul, de aceea nu mă pot ridica“. Laban, însă, mai să se omoare de atîta căutat.

— Claie peste grămadă! exclama Amenhotep, şi glasul i se frînse, aproape de rîs. Nu, ascultă, mămico, mi-ai rămas datoare un răspuns, dacă n-am chemat, înaintea mea o oiţă cu adevărat originală, frumoasă şi cu haz... Acesta este momentul, hotărî el brusc.

— Acum faraonul este dispus să audă tîlcuirea grelelor sale vise din gura acestui tînăr înţelept. Vreau s-o aud încă înainte să mi se fi uscat cu totul lacrimile!

Deoarece cîtă vreme ochii îmi mai sînt uzi de rîsul neobişnuit, nu mă tem de acele vise, nici de tîlcuirea lor, oricum ar suna. Doar acest fecior de şmecher nu va proroci faraonului asemenea prostii ca nenorociţii aceia căpoşi de la Casa cărţilor, nici lucruri atît de înfiorătoare. Şi chiar dacă va fi rău adevărul ce-l va spune, nu va putea suna astfel, din gura aceasta voioasă, încît lacrimile de rîs din ochii mei să devină, deodată, lacrimi de plîns. Prezicătorule, ai nevoie de un cazan ori de ceva scule pentru lucrarea ta? Poate un cazan care să primească visele şi din care să se înalţe tîlcuirea lor?

— N-am nevoie de nimic, răspunse Iosif. De nimic, între cer şi pămînt, pentru a-mi face lucrarea. Liber tîlcuiesc cum mă pricep şi cum mă inspiră spiritul. Faraonul trebuie doar să povestească.

Faraonul tuşi uşor, să-şi dreagă glasul, se uită cam stînjenit la mama lui şi se scuză faţă de ea, cu o uşoară înclinare, că ea trebuie să mai asculte odată visele lui. Apoi, clipind din ochii umezi, în care lacrimile de rîs se uscau cu încetul, povesti conştiincios, pentru a şasea oară, povestea sa răsuflată — primul vis şi al doilea.

Faraonul prezice

Iosif asculta fără afectare, într-o atitudine cuviincioasă. Îşi ţinea ochii închişi, în timp ce faraonul povestea, şi numai prin aceasta lăsa să se întrevadă interiorizarea sa şi intensa concentrare a fiinţei lui asupra celor povestite; ba mai sublinie aceasta, continuînd să mai ţină ochii închişi un scurt răstimp după ce Amenhotep terminase, şi aştepta, acum, ţinîndu-şi suflarea. Merse atît de departe, încît îl lăsă pe acela să mai aştepte şi ţinu ochii închişi, pe cînd ştia că ochii regelui erau îndreptaţi, plini de aşteptare, asupra sa. În logia cretană domnea o tăcere adîncă. Numai Regina-Mamă tuşa zgomotos şi i se auzeau sunînd încet colierele şi brăţările.

— Dormi, mielule? întrebă, în cele din urmă, Amenhotep, cu vocea şovăitoare.

— Nu, aicea sînt, răspunse Iosif, deschizînd, fără grabă, ochii înaintea faraonului. De fapt, mai mult se uita, cum s-ar zice prin el, decît să-l fi privit: privirea lui se frîngea, îngîndurată, cînd întîlnea persoana regelui şi se întorcea în sine, ceea ce le stătea foarte bine ochilor săi negri, ca ai Rahilei.

— Şi ce zici de visele mele?

— De visele tale? răspunse Iosif. De visul tău, vrei să spui. Să visezi de două ori nu înseamnă să fi avut două vise. Ai visat un singur vis. Că l-ai visat de două ori, odată într-o formă şi apoi în cealaltă, are doar sensul asigurării că visul tău se va împlini cu siguranţă şi, anume, curînd. Apoi, a doua lui formă nu-i decît lămurirea şi determinarea mai amănunţită a ce voise să spună prima.

— Asta chiar gîndise pe dată maiestatea mea! strigă Amenhotep. Mamă, ce spune mielul aici a fost primul meu gînd, că amîndouă visele ar fi, de fapt, unul singur, am visat vacile frumoase şi cele urîte şi, apoi, se făcea ca şi cum cineva ar fi spus: „Chiar m-ai înţeles bine? Asta am vrut să spun!“ Şi, după aceea, am visat spicele, cele pline şi cele arse de tăciune. Doar şi omul, cînd vrea să exprime un gînd, mai încearcă o dată; spune ,,cu alte cuvinte“ ori „aşa şi pe dincolo“. Mămico, tînărul prezicător a început bine tîlcuirea. Acest început, cîrmacii de la Casa cărţilor l-au greşit chiar din capul locului, încît nici mai departe nu mai putea ieşi nimic bun. Ci deci, continuă, prezicătorule, şi tîlcuieşte! Care-i singurul înţeles al îndoitului meu vis regesc?

— De un singur fel este înţelesul, cum una sînt amîndouă Ţările, şi îndoit visul, cum îţi este şi coroana, răspunse Iosif. Nu ai vrut tu să spui asta cu ultimele tale cuvinte şi ai spus-o întîmplător, dar nu din întîmplare? Gîndul ţi l-ai dat pe faţă cu cuvintele „vis regesc“. În visul tău purtai coroană şi coadă, am auzit asta prin întuneric. Nu erai Amenhotep, ci Nefer-hepe-ru-Re, Regele. Dumnezeu a vorbit Regelui, prin visele sale. El i-a arătat faraonului ce are de gînd în acest timp, ca să ştie şi să-şi poată lua măsurile, în temeiul înştiinţării.

— Absolut! strigă din nou Amenhotep. Nimic nu mi-a fost mai limpede! Nimic nu i-a fost mai sigur maiestăţii mele, decît ce ne spune acum acest miel deosebit că nu eu am fost cel ce am visat, ci Regele, în măsura în care acestea se

puteau despărţi şi în măsura în care nu era nevoie tocmai de mine ca Regele să viseze. N-a ştiut faraonul şi nu ţi-a jurat el, chiar în dimineaţa următoare, că îndoitul vis era însemnat, pentru întreaga ţară şi de aceea trebuia neapărat tîlcuit? Dar i-a fost trimis Regelui nu în calitate de tată, ci în calitate de mamă, căci regii sînt de ambele sexe. Visul meu privea lucrurile de neapărată trebuinţă şi cele ale întunericului celui mai de jos — am ştiut-o şi o ştiu. Dar dincolo de asta încă nu ştiu nimic, îşi dădu brusc seama. — Ce să fie oare, că maiestatea mea uită cu totul, că dincolo de asta nu ştie nimic şi că n-a auzit încă tîlcuirea? Ai un fel, se adresă el lui Iosif, să dai omului o impresia de veselie, ca şi cum toate ar şi fi fost rezolvate şi făcute, cînd tu nu mi-ai tîlcuit decît ce ştiam oricum. Dar ce înseamnă oare visul meu şi de ce a vrut să mă prevină?

— Faraonul se înşală, răspunse Iosif, cînd spune că n-ar şti. Sluga aceasta nu-i poate prezice decît ceea ce ştie deja. Nu ai văzut oare vacile, cum ieşeau din fluviu una după alta, în şir şi se urmau, fără întrerupere între ele, întîi cele grase, apoi cele slabe, astfel că nu se întrerupea şirul şi urmarea lor? Ce răsare şi iese astfel la lumină din hăurile veşniciei, unul după altul nu alături, ci tot în şir, şi nu-i nici o întrerupere între cei ca pleacă şi cei ce vin şi nici o ruptură în şir?

— Anii, strigă Amenhotep, ridicînd iute braţul şi pocnind din degete.

— Bineînţeles, grăi Iosif. Asta nu trebuie să iasă din nici un cazan, şi aici nu încap nici spume la gură, nici ochi daţi peste cap, e limpede că vacile sînt ani, şapte şi şapte. Iar spicele care au crescut după aceea, pe rînd unul după altul, în acelaşi număr, vor fi cumva cu totul altceva şi tare greu de ghicit?

— Nu! strigă faraonul, pocnind din nou din degete. Şi astea sînt tot ani!

— După înţelepciunea cu teamă de Dumnezeu, desigur, răspunse Iosif, şi acesteia trebuie să-i dăm pretutindeni toată cinstea. Că, însă, din vaci s-au făcut spice, în a doua formă a visului tău, şapte rodnice şi şapte seci — pentru asta chiar trebuie să ni se aducă un cazan, cît luna de mare, să ne iasă din el lămurirea ce legătură este între ele şi ce rost are, aşa fiind, frumuseţea celor şapte vaci dintîi şi urîţenia celorlalte şapte de la urmă. Faraoane, fii bun şi porunceşte să aducă un cazan pe nişte pirostrii.

— Dar mai du-te încolo cu cazanul tău! strigă iar Regele. Să fie acum momentul să vorbim de cazan, şi oare mai avem nevoie de aşa ceva? Situaţia este foarte limpede, ca un diamant cu cele mai pure ape! Frumuseţea şi urîţenia vacilor are legătură cu spicele şi cu anul rodnic şi cel sec.

Se opri şi privi, cu ochii deschişi mari, în văzduh.

— Şapte ani buni vor veni, spuse el speriat şi mirîndu-se singur de ce spunea, şi şapte ani de scumpete.

— Sigur şi fără de amînare, spuse Iosif, căci ţi-a fost vestit de două ori.

Faraonul întoarse ochii spre el.

— N-ai căzut mort, la pămînt, după prezicere, spuse el cu o anumită admiraţie.

— De n-ar suna atît de urît şi de criminal, răspunse Iosif, ar trebui să se spună că este de mirare că faraonul nu cade mort la pămînt, căci el a prezis.

— Nu, asta o spui doar aşa, îl contrazise Amenhotep, şi ai făcut să mi se pară mie, tu, ca fecior de şmecher ce eşti, de parcă eu însumi aş fi prezis şi mi-aş fi tîlcuit visele. Oare de ce nu m-am priceput la asta înainte, pînă să fi venit tu, şi ştiam numai ce era greşit, nu însă şi ce era adevărat. Căci în sufletul meu nu încape nici cea mai mică îndoială că tîlcuirea asta este adevărată, iar visul meu, singurul meu vis, se recunoaşte întocmai în tîlcuire. Eşti într-adevăr un miel inspirat, dar de o deosebită ciudăţenie. Căci nu eşti un rob al tiparului silnic din adîncuri şi nu mi-ai prorocit întîi un timp de blestem şi apoi unul de binecuvîntare, ci dimpotrivă şi ăsta-i lucrul original!

Amenhotep se munci să iasă din groapa cu perne a jilţului său şi sări în picioare. Cu paşi repezi, — coapsele groase şi gambele foarte subţiri i se vedeau prin inul regal al veşmîntului — străbătu sala, pînă înaintea jilţului înalt al mamei sale.

— Mamă, spuse el, s-a făcut, mi s-au tîlcuit visele mele regeşti, acum ştii adevărul. Cînd mă gîndesc la calicia savantă ce au vrut s-o ofere mai înainte

maiestății mele drept adevăr, la fiicele, oraşele, regii şi cei patrusprezece copii, mă prinde risul, căci mă împiniseseră la deznădejde cu păcătoasele lor preziceri; acuma însă, cînd, datorită acestui tînăr prezicător, ştiu adevărul, pot rîde împăcat de ele. Desigur, adevărul este grav. Maiestatea mea a fost înştiinţată că vor veni şapte ani bogaţi în toată ţara Egiptului, iar după aceştia vor veni şapte ani de scumpete, de aşa fel, încît se va uita cu totul belşugul dinainte, şi scumpetea va mînca toată ţara, întocmai cum vacile slabe le-au înghiţit pe cele grase, şi spicele arse de tăciune pe cele aurii, căci asta a fost, totodată, vestirea că, de atîta scumpete a vremii ce va veni după belşug, nimeni nu-şi va mai amintii de belşugul dinainte al ţării, şi greutatea vremii va mînca amintirea belşugului. Asta i-a fost vestit faraonului prin visele sale, care erau unul singur, şi care i-au fost date lui ca Mamă a ţării. Abia pricep cum de au putut, să-mi fie neclare visele mele pînă în acest ceas. Acum însă, au ieşit la lumină cu ajutorul acestui miel adevărat, dar ciudat. Căci aşa cum fusese nevoie de mine ca să viseze regele, a fost nevoie de el ca să prezică mielul, iar fiinţa noastră este doar locul de întîlnire al nefiinţei cu fiinţarea veşnică, şi vremelnicia noastră este doar mijlocul veşniciei. Şi totuşi, nu numai! Căci se pune întrebarea şi este problema pe care aş pune-o cu plăcere cugetătorilor din Casa Tatălui meu: dacă vremelnicul unic şi deosebit primeşte mai multă valoare şi demnitate de la veşnic — ori veşnicul de la unicul deosebit. Este o întrebare de minunatul soi al celora ce nu se lasă rezolvate, astfel încît dezbaterea lor, din amurg pînă în zori, nu se mai termină...

Deoarece o văzu pe Tii clătinînd din cap, se întrerupse.

— Meni, spuse ea, maiestatea ta este incorigibilă. Ne-ai bătut capul cu visele tale, pe care le socoteai importante pentru toată ţara şi voiai, neapărat, să-ţi fie tîlcuite, ca să nu ajungă, cumva, să se tîlcuiască ele înşile, nestînjenite. Acum, însă, că ai, ori crezi că ai tîlcuirea, te porţi ca şi cum asta ar fi totul, uiţi vestirea ce ţi-a fost făcută încă din clipa în care chiar tu o rosteşti, şi te pierzi în frumoase probleme nerezolvabile şi în cele mai depărtate abstracţiuni. Să fie asta o atitudine de Mamă? Nici măcar atitudine de Tată n-o pot numi, şi nu mai pot aştepta pînă acesta de aici s-o întoarce la locul lui şi om fi singuri, ca să te cert, supărată, de la înălţimea tronului Mamei. Se poate ca acest prezicător să-şi ştie meseria, iar ce vesteşte se şi poate întîmpla. Ca după timpuri, rînd pe rînd bogate, sau bunicele,

Hrănitorul să nu se reverse şi să refuze de mai multe ori binecuvîntarea, însetînd cîmpiile, iar lipsa şi scumpetea să cuprindă Ţările în strînsoarea lor — s-a mai întîmplat, cu adevărat s-a întîmplat, chiar şi de şapte ori în şir, analele trecutelor dinastii consemnează faptul. Se mai poate întîmpla şi de aceea ai visat. Poate însă că ai visat pentru că trebuie să se mai întîmple. Dacă asta este părerea ta, copile, atunci Mama ta se miră că, deşi te-ai bucurat că ştii în sfîrşit tîlcuirea şi mai eşti, cumva, mîndru că, într-un anumit sens, ai iscat-o chiar tu, în loc să aduni îndată toţi sfetnicii şi toţi marii nobili în consiliul de coroană, pentru a cugeta împreună cu ei la măsuri cum aţi putea întrucîtva întâmpina lipsa ameninţătoare, tu te abaţi în consideraţii de prisos, ca cea despre punctul de întîlnire al nefiinţei cu veşnica fiinţare.

— Dar, mămico, avem timp! răspunse Amenhotept cu un gest vioi. Unde nu-i timp, fireşte nu-ţi poţi îngădui nici un răgaz, dar noi ni-l putem îngădui, căci avem timp din belşug înaintea noastră. Şapte ani! Asta-i tocmai latura cea atît de prielnică, pentru care îţi vine să joci şi să-ţi freci mîinile, că acest miel deosebit nu a fost legat de un tipar neplăcut şi nu a prezis vremea blestemului înaintea vremii binecuvîntării, ci întîi vremea binecuvîntării, lungă de şapte ani! M-ai certa pe drept, dacă vremea secetei şi a vacilor sfrijite ar începe mîine. Atunci, într-adevăr, n-ar fi de pierdut nici o clipă, să ne gîndim la soluţii şi la măsuri de prevenire, deşi, o mărturisesc deschis, maiestatea mea nu-şi poate închipui nici o măsură potrivită împotriva recoltei proaste. Deoarece ne sînt însă hărăziţi întîi şapte ani graşi în neagra împărăţie a pămîntului, și timpul cărora dragostea poporului faţă de faraonul- mamă va creşte ca un pom, sub care Regele va putea şedea şi propovădui învăţătura Tatălui său, nu văd de ce, încă din prima zi... Ochii tăi vorbesc prezicătorule, se întrerupse el, şi ai o căutătură atît de stăruitoare. Mai ai ceva de adăugat tîlcuirii noastre comune?

— Nimic, răspunse Iosif, decît rugămintea să slobozeşti sluga ta, să se întoarcă la locul ei, în temniţa în care muncea şi în groapa din care ai scos-o de dragul viselor tale. Căci şi-a terminat treaba, şi este nepotrivit să mai zăbovească aici, în preajma măreţiei. În groapă va trăi din amintirea acelui ceas de aur, cînd a stat înaintea faraonului, frumosul Soare al Ţărilor, şi în faţa Marii Mame, pe care o numesc în al doilea loc numai dintr-o lipsă a vorbirii, ce este a timpului şi obligată

deci, la succesiune, spre deosebire de imagine, care se bucură de simultaneitate. Deoarece, însă, numirea ascultă de timp, regelui îi revine prima, dar a doua nu este a doua, căci mama a fost înaintea fiului. Atît despre ordinea succesiunii. Acolo, însă, unde se va întoarce puţinătatea mea, voi continua în gînd această convorbire a celor mari, în realitatea căreia nu mi-ar fi iertat să mă amestec. Faraonul are desigur dreptate, voi spune fără glas către mine, să se bucure de inversarea ordinii şi de frumosul răgaz ce vine înainte de vremea blestemului şi de anii secetei. Dar cîtă dreptate nu are şi Mama, ce a fost înaintea lui, cu părerea şi avertismentul ei, că chiar din ziua începerii vremii binecuvîntării, şi din ziua tîlcuirii, gîndurile şi sfaturile trebuie să se concentreze asupra răului ce vine — nu spre a-l ocoli, nu se ocoleşte o hotărîre divină — dar pentru a gîndi şi a face ce se poate, datorită prevederii. Căci intervalul de binecuvîntare ce ne este hărăzit nu are doar rostul amînării şi al tragerii suflării, pentru a suporta pacostea, ci este şi spaţiul prevederii, singurul pentru măsuri ce ar îngădui, oricum, să mai scurtăm din aripile păsării negre a nenorocirii şi să prindem nenorocirea ce vine asupra noastră, să lucrăm în întîmpinarea ei şi, dacă vom putea, nu numai s-o îngrădim, dar să mai şi abţinem, de pe urma ei, anumite foloase. Aşa ori asemănător voi vorbi în beci către mine însumi, deoarece ar fi mai mult decît necuviincios să arunc vorbele mele în convorbirea celor mari. Ce lucru mare şi minunat, voi striga eu fără glas, este prevederea, ce poate preface chiar şi nenorocirea în binecuvîntare! Şi cît de milostiv este Dumnezeu, că îi îngăduie Regelui să vadă atît de departe în timp, datorită viselor sale — nu numai pe şapte ani, ci chiar pe paisprezece — în aceasta stă îngăduinţa şi porunca prevederii! Căci cei paisprezece sînt o vreme, deşi de două ori şapte, şi nu încep la mijloc, ci la început, adică azi, iar astăzi este ziua privirii de ansamblu asupra întregului. Privirea de ansamblu, însă, este prevederea întemeiată pe cunoaştere.

— Asta-i totuşi de mirare, remarcă Amenhotep. Pînă la urmă, ai vorbit oare, ori ba? Ai vorbit pe cînd nu vorbeai şi ne lăsai doar să tragem cu urechea la gîndurile tale, anume la acelea pe care abia ai de gînd să le gîndeşti. Şi totuşi, este ca şi cum ai fi vorbit. Cred că asta-i scorneală de şmecher şi că ai scornit ceva ce n-a mai fost.

— Toate fiinţează cînd va pentru prima oară, răspunse Iosif. Dar încă de foarte multă vreme există prevederea, întemeiată pe cunoaştere şi folosirea pricepută a răgazului. Dacă Dumnezeu ar fi aşezat vremea blestemului înaintea vremii binecuvîntării şi cea rea ar începe mîine, n-ar exista leac şi n-ar fi nimic de făcut, iar nenorocirile iscate în omenire de anii seci nu le-ar mai putea drege nici anii de belşug. Iată, însă, că anii vin dimpotrivă şi este timp — nu să fie risipit, ci ca belşugul să dreagă lipsa şi să se ajungă la o egalizare între belşug şi lipsă, economisind belşugul, pentru a hrăni cu el lipsa. Acesta este îndemnul ce se desprinde din felul cum îşi urmează vremurile în visul tău, din faptul că întîi au ieşit vacile grase din fluviu, iar apoi cele slabe, iar stăpînul vederii de ansamblu este numii hrănitorul lipsei.

— Eşti de părere să fie adunate bucatele şi strînse în hâmbare? întrebă Amenhotep.

— În cel mai mare stil, răspunse Iosif cu fermitate. În cu totul altă măsură decît s-a făcut vreodată, de cînd există Ţările. Stăpînul vederii de ansamblu să fie severul dascăl al belşugului. Să-l stoarcă straşnic şi să-i ia mereu, cît durează, ca să poată fi şi stăpînul lipsei de după aceea. Faraonul este izvorul belşugului şi dragostea poporului va suporta cu uşurinţă ca el să gospodărească belşugul cu o apăsătoare severitate. De va putea însă împărţi hrană oamenilor în vremea lipsei, cum va mai creşte atunci dragostea încrezătoare a poporului, încît va putea, într-adevăr, şedea la umbra ei şi propovădui învăţătura! Stăpînul vederii de ansamblu să fie cel ce-i asigură umbră Regelui.

După ce grăise astfel, ochii lui Iosif întîlniră întîmplător pe cei ai Marei Mame, a femeii aceleia mărunte, negricioase, ce tot mai şedea dreaptă, într-o poziţie hieratică, în jilţul ei înalt — ochii ei înţelepţi, cu privirea ascuţită, strălucind întunecaţi în întuneric, ce erau aţintiţi asupra lui, în timp ce brazdele din jurul gurii ei proeminente schiţau un zîmbet ironic. El plecă cu gravitate pleoapele în faţa acestui zîmbet, nu fără a clipi cuviincios.

— Dacă te-am ascultat bine, spuse Amenhotep, crezi şi eşti în această privinţă de o părere cu Mama în punctul că trebuie să convoc de îndată şi fără

zăbavă pe marii mei nobili şi pe sfetnicii mei într-un consiliu, ca să hotărască cum se gospodăreşte belşugul întru înfruntarea lipsei?

— Faraonul, răspunse Iosif, n-a avut chiar mult noroc cu consiliile, cînd a fost vorba de tîlcuirea visului său regal, a îndoitului său vis. L-a tîlcuit el însuşi — atunci a aflat adevărul. Numai lui i-a fost trimisă vestirea şi înfăţişată privirea de ansamblu — singur lui îi revine să o gospodărească şi să strîngă în legi belşugul ce vine înaintea secetii. Trebuie să fie măsuri neobişnuite, cum nu s-au mai luat nicicînd, în vreme ce consiliile se încheie, îndeobşte, cu măsuri călduţe, obişnuite. Unul a visat şi a tîlcuit, — unul să hotărască şi să aducă la îndeplinire.

— Faraonul nu aduce la îndeplinire ce hotărăşte, spuse Tii pe un ton neutru, privind parcă un punct nevăzut ce se afla între cei doi. Aceasta este o concepţie ce ignoră realitatea. Admiţînd chiar că ar hotărî din proprie iniţiativă, ce este de hotărît în temeiul viselor — bineînţeles presupunînd că trebuie hotărît în temeiul acestor vise —, aducerea la îndeplinire o va lăsa pe mîinile celor mari, înadins numiţi pentru aceasta: cei doi viziri, cel al Ţării de miazănoapte şi cel al Ţării de miazăzi, vechilul hambarelor de grîne şi al oboarelor de vite şi mai-marele tezaurului.

— Întocmai, aşa, spuse Iosif cu mirare, gîndeam să vorbesc către mine în groapa mea, de ar fi să continui în gînd convorbirea celor mari, şi întocmai aceste cuvinte, chiar „o concepţie ce ignoră realitatea“, voiam să le folosesc împotriva mea, punîndu-le, spre pedeapsa mea, în gura Marii mame. Îmi dă o părere bună despre mine, că ea spune, cuvînt cu cuvînt, ce aş fi făcut-o eu să spună, în singurătatea temniţei mele. Cuvîntul ei îl duc cu mine, şi dacă oi mai trăi şi m-oi hrăni, acolo jos, din amintirea acestui ceas măreţ, vreau să răspund în sinea mea şi să spun: Ignorante sînt toate concepţiile mele, dar o excepţie există: nu cred că faraonul, frumosul Soare al Ţărilor, ar îndeplini el însuşi ceea ce hotărăşte, ci ştiu că, dimpotrivă, lasă îndeplinirea în grija unor slujitori încercaţi, spunînd: „Eu sînt faraonul! Tu să fii ca mine şi să ai depline puteri de la mine în această treabă, în care te-am încercat, şi să fii mijlocitor între mine şi oameni, după cum este luna mijlocitor între soare şi pămînt, ca să transformi în binecuvîntare nenorocirile ce ne-au fost hărăzite de soartă, mie şi Ţărilor“ — nu, atît de cuprinzătoare nu este

neştiinţa mea, această excepţie există şi limpede îl aud în gînd pe faraon vorbind astfel, nu către mulţi, ci către unul singur. Şi voi continua să vorbesc, cînd nu mă va auzi nimeni: „Mai mulţi nu sînt buni în asemenea împrejurare; umil să fie, cum este Luna una între stele, mijlocitor între sus şi jos, care cunoaşte visele Soarelui. Măsurile extraordinare trebuie să înceapă încă cu alegerea celui ce trebuie să le aducă la îndeplinire — altfel nu vor fi extraordinare, ci mediocre, obişnuite şi neîndesiulătoare. Şi asta de ce? Pentru că nu vor fi luate din credinţă şi din ştiutoare prevedere. Povesteşte mai multora visele tale, fiecăruia îi va reveni să creadă doar o parte şi să prevadă numai o parte şi toate părţile laolaltă nu fac toată credinţa şi nici toată prevederea nu vor fi deplina prevedere, însă, de care este nevoie se poate afla numai la unul. De aceea faraonul să caute un bărbat priceput şi înţelept, în care sălăşluieşte spiritul viselor, spiritul vederii de ansamblu şi spiritul prevederii şi să-l aşeze peste Ţara Egiptului grăind: „Să fii ca mine“, ca să se spună despre el ca în cîntare: „El era acela ce vedea tot, pînă la graniţa Ţării, şi care pedepsi belşugul cu nemaipomenite pedepse, pentru a dărui umbră regelui în zilele lipsei. “ Acestea sînt viitoarele mele cuvinte, ce le voi grăi în sinea mea în groapă, pentru că ar fi cea mai mare obrăznicie să le grăiesc aici, înaintea zeilor. Îşi slobozeşte acum faraonul slujitorul său, dinaintea feţii sale, ca să treacă, din soare, înapoi în umbra lui?

Şi Iosif se întoarse către perdeaua cu albine şi, cu un gest al braţului într-acolo, întrebă dacă poate trece dincolo de perdea. Într-adins nu privi la Zeiţa-Mamă, ai cărei ochi îl urmăreau atenţi, iar cutele ştiutoare din jurul buzelor ei se adînecau, schiţînd un zîmbet ironic.

,,Nu cred într-asta”

— Rămîi! spuse Amenhotep. Mai zăboveşte ceva, prietene! Ai cîntat foarte dibaci din toate strunele instrumentului scornit de tine, că se poate vorbi fără a vorbi, sau că nu se vorbeşte vorbind, lăsîndu-i, totuşi, pe ceilalţi să tragă cu urechea la gîndurile tale şi, pe lîngă tîlcuirea viselor regeşti, m-ai bucurat şi cu

această noutate. Faraonul nu te poate lăsa să pleci nerăsplătit, doar nu-ţi închipui aşa ceva. Se pune numai întrebarea cum să te răsplătească — cu asta maiestatea mea încă nu s-a lămurit; căci de ţi-aş dărui de pildă această liră, făcută din carapacea unei broaşte ţestoase, invenţia stăpînului şotiilor, ar fi după părerea mea, prea puţin şi, desigur, şi după a ta. Ia-o însă oricum, deocamdată, ţine-o cu braţul tău, ţi se potriveşte la chip, îţi vine bine. Iscusitul o lăsă fratelui ce prorocea, iar tu tot eşti proroc şi, pe deasupra, şi iscusit. Pe lîngă aceasta mă gîndesc mult să te păstrez la Curtea mea, dacă vrei, şi să hotăresc pentru tine un titlu frumos, ca de pildă „Primul tîlcuitor de vise al regelui“ sau cam aşa, un titlu splendid, care să acopere numele tău adevărat şi să-l facă cu totul uitat. De fapt, cum te cheamă? Benezne probabil, ori Nekatiia, bănui?

— Cum mă cheamă, răspunse Iosif, nu m-a chemat, şi nici mama mea, fecioara stelelor, nici tatăl meu, prietenul lui Dumnezeu, nu mi-au zis aşa. Dar, de cînd fraţi duşmani mi-au dat brînci în groapă şi eu i-am murit tatălui meu, de cînd am fost furat şi dus jos în această ţară, ceea ce sînt a primit alt nume: se numeşte, acuma, Osarsif.

— Asta-i interesant, îşi dădu cu părerea Amenhotep, care se întoarse între pernele jilţului său mai mulţ decît comod, pe cînd Iosif sta în picioare înaintea lui cu darul corăbierului sprijinit de umăr. Eşti, deci, de părere că omului nu trebuie să-i zică mereu la fel, ci că trebuie să-şi potrivească numele după împrejurări, ţinînd seama de ce devine omul şi de cum se simte? Mămico, ce spui de asta? Îmi pare că-i place maiestăţii mele, căci mie îmi plac părerile surprinzătoare, la care toţi ceilalţi, ce nu au decît păreri răsuflate, cască gura mare deoarece şi la ale lor se cască gura mare, ce-i drept, pentru căscat. Faraonul însuşi îşi poartă de mult prea multă vreme numele ce-l poartă şi numele lui, de mult nu se mai potriveşte defel cu ceea ce este şi cu cum se simte, astfel încît, în sinea lui, îl munceşte, încă de cîtva timp, gîndul să-şi dea un nume nou şi mai potrivit, iar pe cel vechi şi înşelător să-l lepede. Nu ţi-am vorbit niciodată de această intenţie, mămico, pentru că ar fi fost peste mînă să ţi-o dezvălui între patru ochi. Dar, în prezenţa acestui prezicător, Osarsif, care şi el a purtat cînd va alt nume, ţi-o dezvălui, este un bun prilej. Desigur, nu vreau să grăbesc, nesăbuit, nimic, asta nu trebuie să se facă chiar mîine. Dar, într-o zi apropiată, tot trebuie să se întîmple,

căci numele ce-l port ajunge, pe zi ce trece, tot mai mult o minciună şi o jignire a tatălui meu din cer. Este o ruşine şi, cu cît durează, mai de nesuportat, că numele meu poartă numele lui Amon, al celui ce a furat tronul, care minte că l-ar fi mîncat pe Re-Horahte stăpînul din On şi strămoşul regilor Egiptului, şi care-şi zice Amon-Re şi tronează acum ca zeu al imperiului. Trebuie să înţelegi, mămico că maiestăţii mele îi este, pe măsură ce trece timpul, tot mai neplăcut, să mă numesc după el, în loc de a purta un nume care să-i placă lui Aton; căci din acela mă trag, în care sînt întrunite ce a fost şi ce va fi. Vezi, al lui Amon este prezentul, dar ale Tatălui meu sînt trecutul şi viitorul, iar noi amîndoi sîntem totodată bătrîni şi tineri, de odinioară şi de cîndva. Faraonul este un străin în lumea aceasta, căci el este acasă în timpurile străvechi, cînd regii ridicau braţele spre Re, tatăl lor în vremea lui Hor-em-ahet, sfinxul. Şi este acasă în vremea ce va să vină şi pe care el o vesteşte, cînd toţi oamenii vor ridica ochii spre Soare, ca unicul zeu, milostivul lor părinte, după învăţătura fiului său, ce deţine indicaţiile sale, deoarece se trage dintr-însul şi în vinele sale curge sîngele lui. Uite, aici, prezicătorule! zise el către Iosif. Apropie-te şi te uită!

Îşi sumecă mîneca de batist subţire şi-i arată reţeaua de vine albastre de pe partea dinăuntru a antebraţului.

— Acesta-i sîngele Soarelui!

Braţul tremura vădit, deşi Amenhotep îl sprijinea cu cealaltă mînă. Dar şi mîna aceasta tremura. Iosif cercetă cu respect ce i se arătă şi apoi se retrase iar din faţa jilţului regal. Regina-mamă zise:

— Te enervezi, Meni, asta nu-i priincios pentru sănătatea maiestăţii tale. După treaba cu tîlcuirea şi toată convorbirea aceasta, ar trebui să te odihneşti şi să-ţi iei timp, din timpul ce ţi-a fost hărăzit, ca să laşi să se coacă hotărîrile tale, atît în ce priveşte măsurile împotriva celor ce ar fi, poate, să vină, cît în chestiunea foarte serioasă a schimbării numelui, la care cugeţi, precum şi, alături de acestea, privitor la o răsplată potrivită pentru acest prezicător. Du-te de te culcă!

Dar regele nu voi.

— Mămico, strigă el, te rog foarte frumos şi cu dragoste, nu-mi cere aşa ceva, cînd sînt atît de bine pornit pe treabă! Te asigur, mămico, maiestatea mea este în deplină putere şi nu simt nici urmă de oboseală. Sînt emoţionat de bine ce mi-e şi mi-e bine de atîta emoţie. Vorbeşti întocmai ca dădacele copilăriei mele — cînd eram mai vesel, îmi spuneau: „Te-ai prea obosit, Moştenitor al Ţărilor, trebuie să te culci!“ Aşa ceva mă putea înfuria al dracului, cumplit, şi de mînie ajungeam să dau din picioare. Acum sînt mare şi-ţi mulţumesc respectuos pentru grija ta. Dar am limpede sentimentul că această primire mai poate duce şi la alte rezultate frumoase, şi că hotărîrile mele se vor coace, mult mai bine decît în pat, în convorbirea cu acest iscusit prezicător, căruia îi sînt recunoscător şi dacă n-ar fi decît pentru că mi-a dat prilejul să-ţi comunic intenţia mea de a adopta un nume mai adevărat, ce poartă numele Celui unic, anume Ahnaton, ca să-i fie pe plac tatălui meu cum mă numesc. Toate trebuie să se numească după el, şi nu după Amon, iar cînd Stăptna Ţărilor, dulcea Titi, ce umple palatul de frumuseţe, va naşte curînd, într-un ceas cu noroc, atunci copilul regesc să fie numit, în orice caz, Meritaton, fie că va fi principe ori principesă, ca să fie iubit de cel ce este iubirea — indiferent dacă, astfel, îl fac să se poarte urît cu mine pe prea puternicul de la Karnak, care va veni la mine să protesteze şi mă va plictisi, amenînţîndu-mă cu mînia berbecului — o pot suporta. Pe toate am să le suport bucuros, pentru dragostea ce o port Tatălui meu de pe cer.

— Faraoane, spuse Mama, îţi scapă din vedere că nu sîntem singuri şi că aceste lucruri, ce se cer mînuite cu înţelepciune şi măsură, este mai bine să nu fie discutate în auzul acestui prezicător din popor.

— Las-o baltă, mămico! răspunse Amenhotep. El este, în felul său, de viţă nobilă, asta ne-a dat chiar el a înţelege, fiul unui şmecher şi al unei gingaşe, ceea ce este deosebit de atrăgător pentru mine, iar faptul că de mic era numit mielul, tot vădeşte o anumită eleganţă. Copiilor din păturile de jos nu le zice aşa. Apoi, mai am impresia, că ştie să înţeleagă multe şi să răspundă la multe, şi mai ales am impresia că mă iubeşte şi este gata să mă ajute, după cum m-a ajutat şi la tîlcuirea viselor, precum şi cu părerea lui originală, că trebuie să te numeşti după împrejurări şi după dispoziţie. Ar fi toate tare bune şi frumoase, de mi-ar plăcea şi mie mai mult numele cu care se numeşte... Nu vreau să fiu nepoliticos şi nici să te

amărăsc, se întoarse el către Iosif, dar, dinspre partea mea, mă amărăşte numele ce ţi l-ai luat — Osarsif , ăsta-i doar un nume de mort, aşa cum răposatul taur este numit Osar-Hapi şi poartă numele stăpînului morţilor, al lui Osiris, cumplitul, cel ce şade pe scaunul de judecată, cel cu balanţa care este numai drept, dar fără milostenie, şi faţă de sentinţa căruia tremură sufletul înspăimântat. Totul este numai înspăimîntare în această credinţă veche, care este şi ea moartă, o Osar-credinţă, şi fiul Tatălui meu nu crede într-asta.

— Faraoane, se auzi din nou glasul Mamei, trebuie să te chem iarăşi la realitate, şi să te îndemn la prudenţă, şi nu trebuie să mă sfiesc s-o fac de faţă cu acest tîlcuitor de vise străin, de vreme ce tu îi faci cinstea unei primiri atît de prelungite şi iei simpla lui afirmaţie, că de copil ar fi fost numit „mielul“, drept semn al obîrşiei sale mai alese. Dacă-i aşa, să audă că eu te îndemn la măsură şi înţelepciune. Este destul că urmăreşti să rupi din puterea lui Amon şi te opui universalităţii domniei sale, susträgîndu-i, de se poate, pas cu pas, unitatea cu Re, Locuitorul orizontului, cel care este Aton — şi pentru atît este nevoie de toată înţelepciunea şi politica lumii, este nevoie pentru aceasta de un cap limpede, iar pripeala necugetată nu este bună aici. Dar maiestatea ta să se ferească să se mai atingă şi de credinţa poporului în Usir, regele tărîmului de dedesubt, la care poporul ţine ca la nici un alt zeu, căci toţi sînt egali înaintea lui şi fiecare nădăjduieşte să răposeze întru Usir, primindu-i numele. Cruţă simpatia celor mulţi, căci ceea ce îi dai lui Aton, luînd de la Amon, îi iei iar lui Aton, jignindu-l pe Usir!

— Vai, te asigur, mămico, poporul doar îşi închipuie că ţine atît de mult la Usir! strigă Amenhotep. Cum de-ar putea ţine la el atît, cînd sufletul, în drumul său către scaunul de judecată, trebuie să străbată de şapte ori cîte şapte tărîmuri ale spaimei, asediat de demoni, ce-l iau, la fiecare pas, la întrebări, să vadă dacă ştie cele trei sute şaizeci de formule magice greu de ţinut minte — toate astea bietul suflet trebuie să le ştie pe dinafară, ca pe apă, şi să le poată spune fiecăruia la locul potrivit, altfel nu e lăsat să treacă şi-i mîncat încă înainte de a ajunge la scaunul de judecată; acolo are, însă, de asemenea, toate şansele să fie mîncat, dacă, anume, inima sa a fost găsită prea uşoară la cîntar, iar, în cazul acesta, este dat fiarei, cîinelui din Amente. Spune-mi, dragă Mamă, dacă au aici la ce să ţină, sînt doar, toate, contrarii dragostei şi bunătăţii Tatălui meu de pe cer! Înaintea lui

Usir, cel mai de jos, sînt toţi egali — da, egali în groază. Înaintea Lui, însă, toţi ar trebui să fie egali în bucurie. Aşa-i şi cu universalitatea lui Amon şi a lui Aton. Şi Amon vrea să fie universal cu ajutorul lui Re şi vrea să reunească lumea în slăvirea sa. Într-aceasta au acelaşi gînd. Dar Amon vrea să unească lumea în robia unei cumplite spaime, într-o unitate întunecată şi rea, pe care tatăl meu n-o vrea, căci el vrea să-şi unească copiii în bucurie şi tandreţe!

— Meni, spuse Mama cu o voce înăbuşită, ar fi mai bine de te-ai menaja şi maiestatea ta n-ar vorbi atît de bucurie şi tandreţe. După cum ştim din experienţă, aceste cuvinte sînt periculoase pentru tine şi te scot din fire.

— Doar nu vorbesc, mămico, decît de credihţă şi necredinţă, răspunse Amenhotep, ieşind iarăşi, cu greu, dintre perne şi sculîndu-se în picioare. De astea vorbesc şi darul meu îmi spune că necredinţa este aproape şi mai însemnată decît credinţa. Ca să ai credinţă, îţi trebuie o grămadă de necredinţă, căci cum să creadă omul ce trebuie, cîtă vreme crede prostii? Dacă vreau să propovăduiesc poporului învăţătura adevărată, trebuie să-i răpesc o grămadă de credinţe la care ţine, — aceasta-i poate o cruzime, dar cruzime din dragoste, şi Tatăl meu de pe cer mi-o va ierta. Da, ce este mai minunat, a crede sau a nu crede, şi care din ele trebuie să aibă întâietatea? A crede este o mare fericire a sufletului. Dar a nu crede este aproape şi mai fericitor decît a crede — eu am descoperit aceasta, maiestatea mea a făcut această experienţă, şi nu cred în tărîmurile groazei, nici în demoni, nici în Usir cu gealaţii lui cu numele cumplite şi nici în cea care înfulecă sufletele în tărîmul de dedesubt nu cred! Nu cred într-astea! Nu cred într-astea! cînta şi fredona faraonul, jucînd şi învîrtindu-se jur împrejur pe picioarele sale ciudate, cu braţele întinse şi pocnind din degete. În cele din urmă se opri, abia mai putînd să răsufle.

— De ce ţi-ai dat un asemenea nume de mort? îl întrebă el, gîfîind, pe Iosif. Chiar dacă tatăl tău te socoate mort, tu tot viu eşti.

— Îi sînt dator tăcere, răspunse Iosif, şi cu numele meu m-am închinat tăcerii. Cine-i închinat şi păstrat este al celor de jos. Nu poţi despărţi ce este închinat şi binecuvîntat de ce este dedesubt— căci lui îi aparţine — şi tocmai de aceea este luminat de lumina ce vine de sus. Fiecare jertfă se aduce celor de

dedesubt, dar aceasta stă taina, că, astfel, abia le aduci jertfă celor de sus. Căci Dumnezeu este întregul.

— El este lumina şi dulcele disc al Soarelui, zise Amenhotep, ale cărui raze îmbrăţişează Ţările şi le încătuşează cu dragoste — face mîinile să fie slabe de dragoste, şi numai cei răi, a căror credinţă se îndreaptă către zeii de jos, au mîini puternice. Ah! cu cît ar merge mai curînd, în lume, lucrurile după dragoste şi bunătate, de n-ar fi credinţa în zeii de jos şi în cea care înfulecă, zdrobind totul între măsele! Asta nu i-o poate scoale nimeni din cap faraonului, ca oamenii n-ar face multe şi nu ar socoti că este plăcut zeilor să le facă, dacă nu ar crede în cei de jos. Ştii, poate, că bunicul tatălui meu pămîntesc, regele Aheperure, avea mîini foarte puternice şi putea încorda cu ele un arc pe care nimeni altul, în toată ţara, nu-l mai putea încorda. Şi iată că se porni să-i învingă pe regii Asiei şi îi prinse vii pe şapte din ei: îi spînzură, cu capul în jos, de prora corăbiei sale — pletele le atîrnau în apă, iar ei holbau la lume ochii întorşi, însîngeraţi. Aceasta a fost însă doar începutul a tot ce a făcut cu ei, şi a ce eu nu vă spun, dar el tot le-a făcut. Aceasta a fost prima poveste pe care îngrijitorii mei i-au povestit-o copilului, ca să-i insufle spirit regesc — eu însă strigam din somn de cele insuflate, iar lecuitorii de la Casa cărţilor trebuiră să-mi insufle altceva, ca să mă vindece, o contra- otravă. Oare crezi că Aheperure le-ar fi făcut pe toate astea cu duşmanii săi, dacă n-ar fi crezut în tărîmurile groazei, şi în stafii, şi în cei ai lui Osiris cu numele cumplite şi în cîinele de la Amente? Ascultă ce-ţi spun: oamenii sînt un neam nesigur de sine. Nu ştiu face nimic pornit din inima lor şi nici un fleac măcar nu le dă în cap fără imbold din afară. Totdeauna îi imită doar pe zei, şi se poartă după cum este icoana ce şi-o fac despre ei. Curăţă-l pe zeu şi-i cureţi pe oameni.

Iosif nu răspunse nimic acestor vorbe, înainte să fi privit la Mamă şi să fi citit în ochii ei, ce erau ațintiți asupra sa, că i-ar fi plăcut să audă un răspuns din partea lui.

— Este mai greu decît greu, spuse el apoi, să-i răspunzi faraonului, căci el este peste măsură dăruit şi grăieşte adevărul, încît ai putea da doar din cap şi şopti: ,.Aşa e, Aşa e!“ ori să laşi orice vorbire să adoarmă lîngă adevărul pe care el l-a spus. Şi, totuşi, se ştie că faraonului nu-i place să lase convorbirea să adoarmă

şi să fie oprit de adevăr, ci că doreşte s-o audă desprinzîhdu-se şi trecînd mai departe, depăşind adevărul, poate spre un adevăr mai îndepărtat. Căci ceea ce este adevărat, nu este Adevărul. Acesta este nesfîrşit de departe şi fără de sfîrşit este orice vorbire. Ea este un drum în veşnicie şi se desprinde fără zăbavă, ori doar după zăbavă scurtă şi după un nerăbdător „Aşa e! Aşa e!“ se desprinde din orice popas al adevărului, după cum se desprinde luna din popasurile ei în veşnica sa călătorie. Aceasta mă sileşte, de vreau ori nu să-mi amintesc, fie că este de cuviinţă ori cu totul nepotrivit aici, de bunicul meu pământesc, pe care îi numeam acasă cu un nume nu de tot pămîntesc, de-i ziceam pribeagul lunii, ştiind, dealtfel, prea bine că de fapt se numise Abiram, ceea ce înseamnă „Tatăl meu este măreţ“, dar mai putea să însemne şi „Tată al măreţiei“, şi venise din Urul Caldeei, ţara Turnului, unde nu-i plăcuse şi nu-l răbdase, — niciodată nu-l răbda pe el mult timp într-un loc, de aici porecla ce i-o dăduserăm.

— Vezi bine, Mamă, intreveni aici regele, că prezicătorul meu este, în felul său, de obîrşie bună? Nu numai că el însuşi fusese numit „mielul”, ci avea şi un străbunic căruia i s-au dat nume nepămînteşti. Oameni din păturile de jos, şi din marele amestec obişnuiesc să nici nu-şi cunoască străbunicul. — Deci era un pribeag în căutarea adevărului, străbunicul tău?

— De o asemenea vigoare, răspunse Iosif, încît pînă la urmă îl descoperi pe Dumnezeu şi încheie o alianţă cu El, ca să se sfinţească unul într-altul. Dar şi în rest era viguros, un bărbat cu mîini puternice, iar cînd regi-tîlhari ai răsăritului năvăliră dînd foc şi jefuind şi-l duseră prizonier pe fratele său, Lot, a pornit cu îndrăzneală împotriva lor, cu trei sute optsprezece luptători şi cu Eliezer, cel mai vechi argat al său, deci trei sute nouăsprezece, şi bătu oştitle lor, încît îi alungă pînă dincolo de Damaschi şi-l liberă pe Lot, fratele său, din mîinile lor.

Mama dădu din cap şi faraonul lăsă ochii în pămînt.

— A pornit la război înainte de a-l fi descoperit pe Dumnezeu, ori după aceea?

— Chiar în acel timp, răspunse Iosif. Chiar în mijlocul lucrării la aceasta şi fără să fie slăbit de ea. Ce poţi face cu regi-tîlhari, ce dau foc şi jefuiesc? Să-i înveţi

pacea lui Dumnezeu nu poţi, sînt prea proşti şi prea răi pentru asta. Poţi să-i înveţi numai bătîndu-i, încît să simtă: pacea lui Dumnezeu are mîini puternice. Doar răspunzi şi înaintea lui Dumnezeu ca lucrurile să se petreacă pe pămînt cît de cît după voia Lui, şi nu cu totul după capul ucigaşilor şi jefuitorilor.

— Îmi dau seama, zise Amenhotep, amărît ca un băietan, de ai fi fost unul din îngrijitorii mei, pe cînd eram copil, mi-ai fi povestit şi tu poveşti cu plete atîrnînd în jos şi ochi daţi peste cap!

— Se poate oare întîmpla, întrebă Iosif şi această întrebare şi-o punea sieşi, ca faraonul să greşească şi că, în ciuda extraordinarelor sale daruri şi a maturităţii lui atît de timpurii, bănuielile sale să dea greş? N-ar fi de crezut, dar pare să se mai întîmple, în semn că are partea sa omenească pe lîngă cea divină. Căci cei ce l-au încărcat cu aceste poveşti de glorie, urmă el, vorbind tot către sine, aceia erau pentru război şi plăcerea spadei în orice caz şi de dragul lor; prezicătorul său însă, nepotul tîrziu al pribeagului lunii, caută să aducă războiului o solie despre pacea lui Dumnezeu şi pune, pe lîngă pace, un cuvînt pentru vigoare, ca un neguţător între sfere şi un mijlocitor între sus şi jos. Proastă este spada, dar n-aş vrea să spun despre blîndeţe că este înţeleaptă. Înţelept este mijlocitorul, care sfătuieşte blîndeţea să fie viguroasă, ca să nu se vădească pînă la urmă proastă înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor. Tare aş vrea să-mi fie îngăduit să-i spun faraonului ce gîndesc!

— Am auzit, spuse Amenhotep, ce ai spus către tinel însuţi. Asta-i iarăşi o şotie din acelea şi o scorneală a ta, că vorbeşti către tine însuţi şi te porţi de parcă celălalt n-ar avea urechi. Ţii darul corăbierului în braţe!

— Poate fi că de aceea şăguieşti şi că în cuvintele tale răzbate ceva din spiritul zeului şăgalnic.

— Poate fi, răspunse Iosif. Faraonul a rostit cuvîntul acestui ceas. Poate fi şi este posibil şi nu trebuie cu totul respins gîndul, trebuie ţinut seama, că Iscusitul ar putea fi de faţă şi ar vrea să amintească faraonului de el, anume că el a fost acela ce i-a adus aceste vise, ridicîndu-le de jos pînă sus la patul lui regesc, şi, cu toată veselia, tot el este şi călăuza lui în jos, prietenul lunii şi al morţilor. El pune

un cuvînt prietenos pe lîngă cei de sus în favoarea celor de jos şi pe lîngă cei de jos pentru cei de sus, este mijlocitorul prietenos între cer şi pămînt. Căci nemijlocitul îi este nesuferit şi un lucru ştie mai bine decît orice alte fiinţe şi anume că unul poate fi adevărat şi totodată neadevărat.

— Revii oare la unchiul tău, întrebă Amenhotep,dreptul nedrept, ale cărui lacrimi grele trebuiau să se piardă în nisip, în rîsetele lumii? Lasă povestea astal la locul ei, are haz, dar este neliniştitoare. S-ar putea ca ce-i cu haz să fie întotdeauna neliniştitor, iar răsuflarea să ne fie liberă şi fericită numai datorită seriozităţii de aur.

— Faraonul o spune, răspunse Iosif, şi fie el potrivit s-o spună! Serioasă şi severă este lumina şi forţa ce tinde de jos, în curăţia sa, în sus spre el — trebuie să fie forţă cu adevărat, şi bărbătească de felul ei, nu simplă tandreţe, altfel nu este ce trebuie şi prea timpurie, şi se va lăsa cu lacrimi.

El nu se uită dincolo, spre Mamă, după aceste cuvinte, nu cu toată privirea, dar tot se uită atît încît să vadă dacă ea da din cap a aprobare ori ba. Ea nu da din cap, dar lui i se păru că bagă de seamă că îl cerceta necurmat din ochi, ceea ce poate era şi mai bine, decît dacă ar fi dat din cap.

Amenhotep nu ascultase. Sta rezemat de jilţul său în una din poziţiile foarte relaxate, îndreptate în chip tendenţios împotriva stilului vechi şi a severităţii lui Amon: cotul rezemat de speteaza jilţului, mîna cealaltă sprijinită în şoldul scos în afară de piciorul ce susţinea greutatea corpului, celălalt picior atingînd doar cu vîrful degetelor podeaua şi, stînd astfel, se lăsa în voia propriilor sale cuvinte.

— Cred, spuse el, că maiestatea mea a exprimat aici ceva foarte dăruit, ce ar trebui ascultat cu atenţie: despre haz şi seriozitate, despre ce este îngrijorător şi despre fericire. Plină de haz şi de spirit şi nesigură este şi calitatea lunii de a mijloci între cer şi pămînt. Dar de o seriozitate de aur şi fără înşelăciune sînt razele lui Aton, care leagă, în adevăr, cerul de pămînt, raze ce se termină cu mîini binevoitoare, care mîngîie creaţia tatălui. Dumnezeu însuşi este discul soarelui, din El se revarsă în lume adevăr şi dragoste, în care te poţi încrede.

— Întreaga, lume ascultă cuvintele faraonului, răspunse Iosif, şi nimeni nu pierde nici unul singur din ele, cînd propovăduieşte. Asta li se poate întâmpla altora, chiar dacă în mod excepţional cuvintele lor ar fi vreodată la fel de demne de atenţie ca ale sale, dar niciodată Stăpânului Coroanelor. Cuvîntul său de aur îmi aminteşte de una din poveştile noastre, anume cea cum Adam şi Eva, primii, s-au înspăimântat de prima noapte. Ei au crezut cu adevărat că pământul va ajunge din nou pustiu şi gol. Căci lumina este cea care deosebeşte lucrurile şi îl pune pe fiecare la locul său — creează spaţiul şi timpul, dar noaptea readuce dezordinea, învălmăşeala şi tohuvabohu[4]. Este de nedescris cum s-au speriat amîndoi, cînd ziua muri în apus şi întunericul se furişă spre ei din toate părţile. Şi s-au lovit în feţele lor. Dar Dumnezeu le dădu două pietre: una foarte întunecată, iar cealaltă ca umbra morţii. Domnul le frecă una de alta pentru ei, şi, iată, din ele ţîşni focul, focul miezului, cel mai lăuntric foc dintîi, tînăr ca fulgerul şi mai în vîrstă decît Re, acesta aprinse uscături şi puse ordine în noaptea lor.

— Foarte frumos, foarte bine! spuse regele. Văd bine că nu aveţi numai poveşti şăgalnice. Păcat că nu ai povestit şi despre fericirea primilor oameni în noua dimineaţă, cînd întregul zeu le strălucea din nou şi alunga din lume întunecata lipsă de forme, căci mîngîierea lor trebuie să fi fost de nedescris. Lumină! Lumină! strigă el, desprinzîndu-se din poziţia sa suspendată şi începu să se mişte, agitat, încoace şi încolo prin sală, cînd mai încet, cînd foarte repede, ba ridicînd braţele împodobite cu brăţări deasupra capului, ba apăsîndu-şi inima cu amîndouă mîinile. Sfîntă, fericită lumină, reluă el, care şi-a creat ochiul ca s-o întîmpine, privire şi privit, luare de conştiinţă a lumii, care ştie de sine numai prin tine, lumină, tu deosebire iubitoare! Vai mămico, şi tu, dragă prezicătorule, ce măreţ, mai presus de toată măreţia, şi ce unic în univers este Aton, tatăl meu, şi cum îmi bate sîngele în vine, de mîndrie şi înduioşare, că m-am iscat din el şi mi-a îngăduit să înţeleg, înaintea tuturor, frumuseţea şi iubirea lui! Căci precum El este unic în măreţia şi bunătatea lui, tot astfel eu, fiul său, căruia i-a încredinţat propovăduirea învăţăturii sale, sînt unic în iubirea faţă de el. Cînd răsare în apele cerului şi se ridică din ţara dumnezeiască din răsărit, încununat, scânteietor, ca rege al zeilor, atunci chiuie toate fiinţele, pavianii îl adoră cu braţele ridicate şi

4 Haosul (în ebraică).

toate sălbătăciunile îl slăvesc sărind şi alergînd. Căci orice zi este timp al binecuvîntării şi o serbare a bucuriei, după timpul blestemului din noaptea în care el şi-a întors faţa şi lumea a căzut în uitare de sine. Este cumplit, cînd lumea uită de sine, chiar de ar fi necesar, pentru, odihna ei. Oamenii zac în camerele lor, cu capetele acoperite, răsuflă pe gură şi nu se văd între ei. Pe nesimţite hoţul le trage averea de sub cap, leii rătăcesc prin prejur şi toţi şerpii muşcă. Dar el vine şi le închide oamenilor gurile, le ridică pleoapele de pe lumina ochilor şi îi ridică, ca să se spele, să se îmbrace şi să meargă la munca lor. Pămîntul este luminat, corăbiile cu pînze plutesc în susul şi în josul fluviului, şi orice cale este deschisă în lumina sa. În mare peştii îi sar înainte, căci şi pînă jos, la ei, pătrund razele sale. Este departe, vai! nemăsurat de departe, dar, cu toate acestea, razele sale sînt pe pămînt, ca şi în mare, şi leagă fiinţele cu dragostea Sa. Căci de n-ar fi atît de sus şi de departe, cum ar putea fi peste toate şi peste tot în lumea Sa, ce a alcătuit-o şi a desfăşurat-o în felurită frumuseţe: ţările Siria şi Nubia şi Punt şi Ţara Egiptului: ţările străinătăţii, unde Nilul este prins de cer, să cadă încet peste locuitorii lor, şi să facă valuri pe munţi, ca marea, şi să ude câmpurile în locurile lor, căci pentru noi ţîşneşte din pămînt şi îngraşă pustia, ca să mîncăm. Da, doamne, cît de felurite sînt înfăptuirile tale. Tu ai creat anotimpurile şi ai populat spaţiul şi timpul cu milioane de făpturi, ca să trăiască în tine şi să-şi împlinească timpul vieţii, pe care tu li-l dai, în oraşe, sate şi cătune, pe căile uscatului şi pe fluvii. Tu i-ai deosebit şi le-ai dat limbi felurite, ca să vorbească cuvinte diferite, avînd moravuri ce nu seamănă între ele, dar tu îi cuprinzi pe toţi. Unii sînt oacheşi, alţii roşii, alţii, iară, negri şi încă alţii, ca laptele şi sîngele — atît de felurit coloraţi ţi se înfăţişează şi sînt revelaţia ta. Au nasuri coroiate ori turtite, ori nasuri ce ies de-a dreptul din faţă: se îmbracă în alb sau în multe culori, în lînă ori in, după cum se pricep şi o doresc; dar toate acestea nu sînt pricină de batjocură între ei şi ură, ci este doar interesant şi numai un motiv de dragoste şi adorare. Tu, zeu atotbun, ce plin de bucurie şi sănătos este tot ce ai făcut şi hrăneşti, şi ce încîntare, care stă să-i spargă inima, i-ai insuflat faraonului, fiului tău iubit, ce-ţi laudă şi vesteşte numele! Tu ai făcut sămînţa în bărbaţi şi dai suflare băiatului în pîntecele femeii. Tu-l linişteşti, să nu plîngă, tu dădacă bună şi doică lăuntrică! Tu hrăneşti ţînţarii, precum şi puricii, şi viermele şi puiul viermelui. Ar fi destul, pentru inimă, şi chiar, aproape, prea mult, că vitele sînt mulţumite pe păşunea ta, că plante şi copaci, plini de sevă, înfloresc,

mulţumindu-ţi şi laudîndu-te, în timp ce nenumărate păsări trec în zbor, cu evlavie, peste mlaştini. Dar cînd gîndesc la şoricelul din gaura lui, unde tu i-ai pregătit tot de ce are nevoie — şade acolo cu ochii ca mărgelele şi-şi curăţă boticul cu amîndouă lăbuţele — atunci îmi dau lacrimile. Şi nici nu-mi este îngăduit să mă gîndesc la puiul de găină, ce piuie încă din găoace, din care iese spărgînd-o, cînd El l-a desăvîrşit — iată-l ieşind din ou şi piuind din răsputeri, alergînd încoace şi încolo, cu mare grabă, pe picioruşele lui gingaşe. Îndeosebi de aceasta nu trebuie să-mi amintesc, altfel trebuie să-mi usuc faţa cu un ştergar subţire, căci este inundată de lacrimi de iubire... Aş vrea să sărut regina, exclamă el brusc, cu faţa întoarsă spre cer. Să fie, pe dată, chemată Nefertiti, cea ce umple palatul de frumuseţe, stăpîna Ţărilor, Dulcea mea Soţie!

Mult prea fericit

Stînd în picioare înaintea faraonului, fiul lui Iacob obosise aproape la fel de mult ca atunci cînd îi slujise pe bătrînii din chioşcul grădinii. Pentru asta, însă, tînărul faraon părea să nu aibă nici o înţelegere, cu toată gingăşia sentimentelor sale faţă de ţînţari, puişori, şoricel şi fiul viermelui — era o gingăşie regească a sentimentului, care mai uita de unele. Nici lui, şi mai puţin încă Zeiţei-Mame, pe jilţul ei înalt, nu le dădu prin gînd — şi, desigur, nici nu le putea da prin gînd să-l poftească, cumva, să şadă, ceea ce doreau toate mădularele lui, şi parcă l-ar fi îmbiat la asta mai multe taburete frumoase din logia cretană. Era tare neplăcut, dar cînd ştii ce este în joc, rabzi multe şi faci faţă — cuvînt ce numai rar, ori chiar niciodată, nu a fost folosit mai nimerit decît în acel caz atît de timpuriu.

Zeiţa-văduvă luă asupra sa să bată din palme, cînd fiul îşi rosti dorinţa. Camerierul din anticameră se strecură, plecat şi cu mişcări mieroase, prin deschiderea perdelei cu albine. Cînd Tii îi aruncă: „Faraonul cheamă Marea Soţie“, camerierul dădu ochii peste cap şi dispăru. Amenhotep sta cu spatele la sală, în faţa uneia din arcadele deschise şi privea peste grădini, cu pîntecele şi pieptul agitat de o respiraţie grăbită, datorată emoţiei provocate de lauda ce o

adusese creaţiei soarelui. Întoarsă spre el, Mama îl privea îngrijorată. Nu trecură decît puţine minute pînă apăru cea pe care ceruse s-o vadă, nu va fi fost departe. O uşă mică, nevăzută pînă atunci, se deschise în peretele cu fresce din dreapta, două slujnice se aruncară la pămînt în pragul ei şi printre ele trecu, parcă plutind, cu zîmbet palid şi paşi mici, grijulii, cu pleoapele plecate, cu gîtul lung împins înainte de o gingăşie îngrijorată, Regina Ţărilor, purtînd rodul Soarelui. Nu spuse nimic în timpul scurtei ei apariţii. Cu părul acoperit de o tiară albastră, ce-i prelungea rotund occiputul, lîngă care urechile ei mari şi subţiri apăreau fin desenate, în pliseul eteric al rochiei, ce lăsa să se străvadă buricul şi pulpele, în timp ce pieptul era acoperit de un fel de eşarfă şi un scînteietor gherdan înflorat, aşa se apropie, şovăielnică, de tînărul ei soţ, care, tot mai gîfîind un pic, se întoarse, cu caldă emoţie, spre ea.

— Iată-te, porumbiţă de aur, scumpa mea Soră şi Soţie! spuse el, cu tremur în glas, o îmbrăţişă şi o sărută pe ochi şi gură, cu care prilej şi cei doi şerpi ce le împodobeau frunţile se sărutară. A trebuit să te văd şi să-ţi dovedesc, măcar în treacăt, dragostea mea, m-a apucat aşa, deodată, pe cînd stam de vorbă. Ţi-a fost greu să răspunzi chemării mele? Nu ţi-e cumva rău acuma, din pricina sfintei tale stări? Desigur că maiestatea mea greşeşte întrebîndu-te de aşa ceva, pentru, că, cu această întrebare ating firea ta lăuntrică, care tocmai astfel şi-ar putea aminti şi ar putea să-ţi provoace greţuri. Vezi cu cită gingăşie le pricepe regele pe toate. Atât de recunoscător aş fi fost Tatălui, tu să fi putut păstra astăzi în tine alesul nostru dejun. Dar să nu mar vorbim de aceasta... Iată acolo şade, pe tronul ei, Veşnica Mamă, iar acesta de aici, cu lira, este un vraci şi prezicător străin, care mi-a tîlcuit visele mele, atît de însemnate pentru împărăţie şi ştie poveşti şăgalnice, astfel încît s-ar putea să-l păstrez într-o funcţie mai înaltă la Curte. A zăcut în temniţă, vădit din greşeală, cum se întâmplă. Şi Nefer-em-Vese, paharnicul meu, a zăcut din greşeală în temniţă, în timp ce tovarăşul sau, răposatul principe al prăjiturilor, a fost vinovat. Din doi ce zac în temniţă, unul pare întotdeauna să fie nevinovat, iar din trei, doi. Asta spun ca om. Ca zeu şi rege, însă, spun că temniţele tot sînt de trebuinţă. Ca om, deci, sfânta mea dragă, te sărut, cu aceasta, de mai multe ori pe ochi, pe obraji şi pe gură, iar tu nu cumva să te miri că o fac înaintea acestui străin, deoarece ştii că faraonului îi place să se poarte

într-adins ca un om. Chiar mă gîndesc să merg şi mai departe în această privinţă. Tu nu ştii încă asta, nici mămica n-o ştie încă, de aceea profit de acest prilej să vă vestesc ce am de gînd. Îmi propun şi mă port cu gîndul, să poruncesc o călătorie de plăcere cu corabia regală „Steaua amînduror Ţărilor“, la care poporul să se bulucească pe ambele maluri, parte din curiozitate, parte din poruncă. Fără să-l fi întrebat înainte de părerea sa pe Întîiul lui Amon, vreau să şed cu tine, sfântă comoară, pe puntea corăbiei, sub baldachin, şi să te ţin pe genunchii mei şi să te sărut, în multe rânduri, foarte tare, înaintea întregului popor. Asta va fi un mare necaz pentru cel din Karnak, dar poporului îi va smulge chiote de bucurie şi îi va fi o bună învăţătură, nu numai despre fericirea noastră, ci şi, — ceea ce este principalul — despre firea, spiritul şi bunătatea Tatălui meu de pe cer. Îmi pare bine că am dat grai acum acestei intenţii ale mele. Dar nu-ţi închipui cumva că pentru aceasta te-am chemat! Comunicarea aceasta mi-a scăpat doar aşa, în treacăt. Te-am chemat numai şi numai dintr-un dor ce, deodată, nu l-am mai putut stăpîni, să-ţi arat tandreţe. Asta s-a făcut. Te du deci, scumpa mea dragă! Faraonul este peste măsură de ocupat şi are să discute lucruri foarte importante cu draga, nemuritoarea mămică şi cu acest flăcău-bărbat, care trebuie s-o ştii, este de teapa mielului inspirat. Du-te, fereşte-te cu grijă de spaime şi lovituri! Pune să te distreze cu danţuri şi cîntare din strune! Copilul să se numească în orice caz Meriaton, dacă naşti cu bine şi ţi-e pe plac. Văd că ţi-e pe plac. Ţie îţi este totdeauna pe plac ce zice faraonul. Măcar de i-ar fi întregii lumi pe plac ce zice şi propovăduieşte el, ar fi mai bine de ea. La revedere, gît de lebădă, norişor de dimineaţă tivit cu aur, pe curînd!

Regina se îndepărtă, parcă plutind. În urma ei uşa cu frescă se închise, de nu se mai deosebi de zid. Amenhotep se întoarse, emoţionat şi stînjenit, înapoi, în jilţul său cu multe perne.

— Fericite Ţări, zise el, care au parte de asemenea stăpînă şi de un faraon ce le face fericite! Am dreptate să spun asta, mămico? Eşti de o părere cu mine, prezicătorul? Dacă rămîi la Curtea mea, ca tîlcuitor al viselor Regelui, o să te însor, asta am hotărît. Eu însumi îţi voi alege soţia, potrivită cu funcţia ta, din cinurile mai înalte. Nu ştii ce plăcut este să fii căsătorit! Pentru maiestatea mea căsătoria este, cum ţi-a arătat planul meu, privind călătoria publică de plăcere, de-

a dreptul expresia şi demonstraţia laturii mele omeneşti, la care ţin mai mult decît pot spune. Căci, iată, faraonul nu este trufaş — şi dacă el nu este cine, oare, mai poate fi trufaş pe lumea asta? La tine, prietene al meu, simt din păcate, pe lîngă purtări altminteri plăcute, un fel de trufie — spun un fel, căci nu-ţi cunosc trufia, bănui însă că se leagă cu ceea ce ne-ai spus, că tu ai fi, cumva, păstrat şi sfinţit, anume păstrat tăcerii şi tărîmului de jos, ca şi cum ai purta pe frunte o cunună de jertfă dintr-o plantă pe nume „Nu mă atinge", — tocmai de aceea mi-a dat în gînd să te căsătoresc.

— Sînt în mîna Preaînaltului, răspunse Iosif. Ce-mi face el, va fi facere de bine. Faraonul nu ştie ce nevoie am avut eu de trufie, să mă ferească de fapte rele. Sînt păstrat numai pentru Dumnezeu, care este mirele neamului meu, iar noi sîntem mireasa lui. Cum se spune însă de Luceafăr: „Seara femeie şi dimineaţa bărbat“, astfel, cînd este la o adică, peţitorul răsare din femeie.

— O astfel de fire îndoită s-ar putea potrivi fiului unui şmecher şi al unei gingaşe, spuse regele cu politeţea unui om de lume. Dar, adăugă el, să vorbim serios, şi nu în joacă, de ce este mai însemnat. Dumnezeul vostru, cine este şi ce-i cu el? Ai omis, ori ai ocolit, să mă lămureşti în această privinţă. Străbunul tatălui tău, zici, l-ar fi descoperit? Asta sună ca şi cum l-ar fi aflat pe singurul şi adevăratul Dumnezeu. Să fie oare cu putinţă ca, atît de departe de mine şi atît de mult timp înaintea mea, un bărbat să fi aflat discul soarelui ca adevăratul şi singurul zeu, creatorul vederii şi al celor văzute, veşnicul meu tată de pe cer?

— Nu, faraoane, răspunse Iosif zîmbind. Acela nu se opri la discul solar. Era un pribeag şi chiar soarele nu era decît un popas al ostenitoarei sale drumeţii. Era plin de nelinişte şi nu se mulţumea uşor — numeşte trufie felul lui, atunci dai cuvîntului de dojană semnul cinstei, lămureşti că nu trebuie să lipsească. Căci trufia bărbatului era ca omul să slujească numai celui Preaînalt. De aceea strădania lui trecea dincolo de soare.

Amenhotep pălise. Şedea aplecat înainte, ba şi capul cu peruca albastră era întins înainte, şi-şi prinsese bărbia între vîrfurile degetelor.

— Mămico, acum bagă de seamă! Pe tot ce e scump în lume, bagă de seamă! şopti el încordat, dar nu întoarse nici o clipă capul către mama lui, ci ochii lui cenuşii rămaseră aţintiţi, nemişcaţi şi fără să clipească, asupra lui Iosif, cu un asemenea efort, de parcă ar fi vrut să sfîşie vălurile ce i-ar fi acoperit.

— Continuă! porunci el. Stai! Opreşte şi continuă! Nu s-a oprit? A trecut dincolo de soare? Vorbeşte! De nu, vorbesc eu, chiar de nu ştiu ce voi vorbi!

— Şi-a făcut viaţa grea dintr-o trebuincioasă trufie, spuse Iosif, de aceea a fost uns. A depăşit multe tentaţii de adorare, căci voia să adore doar ce era mai înalt şi Preaînaltul, numai aşa gîndea el că se cade. Glia, mama, îl încercă, cea care rodeşte şi întreţine viaţa. Dar văzu nevoia ei, pe care numai cerul poate s-o aline, şi astfel îşi îndreptă privirea în sus. Îl încercară vălmăşagul norilor, vuietul furtunii, ropotitoarea ploaie, fulgerul albastru, vocea bubuitoare a tunetului. El însă clătina din cap, faţă de trufia lor, căci sufletul lui îl învăţa că aceştia toţi ar fi de mîna doua. Nu sînt cu nimic mai buni, l-a învăţat sufletul lui, decît tu însuţi — poate sînt chiar mai mici, deşi puternici. Puternic, gîndea dînsul, ar fi şi el, în felul lui, poate mai puternic, şi de ar fi careva să-l întreacă, apoi doar în spaţiu, nu însă în spirit. Să li se închine, găsi el, însemna să se închine prea aproape şi prea jos, şi mai bine defel, decît prea aproape şi prea jos, căci asta ar fi o grozăvie.

— Bine, zise Amenhotep, aproape fără glas, frămîntîndu-şi bărbia. Bine, stai, nu, continuă! Mamă, bagă de seamă!

— Ei, cîte nu l-au încercat pe străbun ca mari arătări! urmă Iosif. Şi oastea stelelor a fost printre ele, păstorul şi turma. Acestea erau destul de departe şi de mari, iar crugul lor măreţ. Dar le văzu risipindu-se, la un semn al luceafărului de dimineaţă, — care era, fireşte, frumos, cu o îndoită fire şi bogat în poveşti, doar prea slab, prea slab pentru ceea ce vestea, încît pălea înainte-i şi pierea. Bietul luceafăr de dimineaţă!

— Economiseşte-ţi mila! porunci Amenhotep. Aici este vorba de triumf! Căci înaintea cui păli luceafărul şi cine apăru fiind vestit de el? întrebă faraonul, cît putu de mîndru şi de ameninţător.

— Ei, bineînţeles, soarele, răspunse Iosif. Ce încercare pentru cel ce rîvneşte să se închine! Înaintea bunătăţii şi cruzimii soarelui se închinau, jur-împrejur popoarele pămîntului. Ce bine ar fi fost, ce odihnă și binefacere, să uneşti propria evlavie cu a lor şi să te închini laolaltă cu ei! Numai ca prudenţa străbunului era nemărginită şi rezerva sa de nesecat. Nu de odihnă şi binefacere este vorba, ci doar de a ocoli marea primejdie pentru cinstea omului, adică să se închine cumva prea curînd şi nu înaintea celui, pînă la urmă, mai înalt. „Puternic eşti, grăi el către Şamaş-Marduc-Baal, şi uriaşă este puterea ta în binecuvîntare şi blestem. Dar în viermele ce sînt este ceva ce te depăşeşte şi care mă fereşte să iau mărturia drept ceea ce spune. Cu cît este mai mare mărturia, cu atît este mai mare greşeala mea, dacă mă las sedus să mă închin ei, în locul Celui despre care mărturiseşte. Mărturia este dumnezeiască, dar nu este Dumnezeu. Şi eu sînt o mărturie, împreuna cu cîntarea si strădania mea, care trece dincolo de soare, pînă la Cel despre care mărturiseşte mai puternic decît soarele însăşi, şi al cărui foc este mai mare decît focul soarelui.”

— Mamă, şopti Amenhotep, fără să-şi ia ochii de la Iosif, ce-am spus eu? Nu, eu n-am spus nimic, am ştiut-o doar, mi s-a spus. Cînd m-a apucat ultima dată şi am avut parte de o revelaţie pentru îmbunătăţirea învăţăturii — căci nu este desăvîrşită, niciodată n-am afirmat că ar fi încheiată —, am auzit vocea tatălui meu ce vorbea către mine: „Eu sînt focul lui Aton, care este într-însuL Dar aş putea hrăni milioane de sori din flăcările mele. Dacă îmi zici Aton, află că denumirea are nevoie de îmbunătăţire şi că astfel nu mă numeşti cu numele meu cel de pe urmă. Numele meu cel de pe urmă este: Stăpînul lui Aton.“ Asta a auzit faraonul, fiul iubit al tatălui, în starea lui de transă. Dar tăcu despre acestea şi, datorită tăcerii, le uită. Faraonul si-a sădit adevărul în inimă, căci tatăl este adevărul: Dar faraonul răspunde de victoria învăţăturii, s-o primească adică toţi oamenii, şi se teme că a îmbunătăţi şi a limpezi o învăţătură, încît să nu mai fie decît curatul adevăr, ar putea însemna s-o faci să nu mai poată fi propovăduită. Asta este o teamă şi o ananghie grea, ce nu poate fi lămurită niciunuia pe care nu-l apasă aceeaşi răspundere ca pe faraon, şi uşor îi este aşa unuia să spună: „Nu ai sădit adevărul în inima ta, ci învăţătura.“ Dar învăţătura este singurul mijloc de a-i aduce pe oameni mai aproape de adevăr. Desigur, învăţătura trebuie îmbunătăţită; dacă o faci însă

în acea măsură încît ajunge de nefolosit ca mijloc al adevărului — întrebi tatăl şi vă întreb pe voi: nu va fi, abia atunci, adevărată mustrarea de a-şi fi pus la inimă învăţătura în dauna adevărului? Vedeţi, faraonul le arată oamenilor icoana slăvitului tată, făcută de artiştii săi: discul de aur, din care coboară raze de aur asupra creaţiei sale, raze care se termină cu mîini ce mîngîie creaţia. „Adoraţi-l!“ spune el. „Acesta este Aton, tatăl meu, al cărui sînge îmi curge în vine, şi care mi s-a dezvăluit, care vrea însă să fie tatăl vostru al tuturor, ca întru el să ajungeţi frumoşi şi buni. “ Şi adaugă: „Iertaţi, dragi oameni, că sînt aspru cu gîndurile voastre! Aş cruţa bucuros simplitatea voastră. Dar trebuie. De aceea vă spun: Nu icoanei trebuie să vă rugaţi, pe cînd vă rugaţi, şi nu ei să-i cîntaţi imnuri, cînd cîntaţi, ci aceluia pe care-l înfăţişează icoana, oare înţelegeţi? Adevăratul disc al soarelui, care este Aton, căci icoana încă nu este el.“ Şi asta-i greu; este o cerinţă foarte mare faţă de oameni, şi dintr-o sută pricep doisprezece. Dacă apoi, însă, învăţătorul mai şi spune: „Încă un efort trebuie să vă pretind, peste acesta, de dragul adevărului, oricît de rău mi-ar pare de simplitatea voastră. Căci icoana este icoana icoanei şi o mărturie despre o mărturie. Nu la adevăratul disc solar, de sus, de pe cer, să vă gîndiţi, dacă tămîiaţi icoana lui şi-i cîntaţi laude, — nici la acesta, ci la Stăpînul lui Aton, care este focul dintr-însul şi-l mînă pe căile sale“ — asta merge prea departe şi este prea mult pentru o învăţătură, din doisprezece n-o mai pricepe nici unul. Numai faraonul însuşi o pricepe, el care este în afara numerelor, şi totuşi el trebuie s-o propovăduiască numeroasei mulţimi. Străbunul tău, prezicătorule, a avut o sarcină uşoara, deşi nu lua lucrurile uşor, dimpotrivă. El putea să le ia greu după pofta inimii şi năzuia după adevăr, chiar de dragul acestuia şi pentru mîndria sa, căci el nu era decît un pribeag. Eu, însă, sînt rege şi învăţător, nu-mi este îngăduit să gîndesc ce nu pot propovădui. Iar unuia ca mine învaţă iute să nici nu mai gîndească, ce nu el de propovăduit.

Aici Tii, Mama, îşi drese glasul, colanele ce-i atîrnau de gît sunară uşor şi ea spuse, cu ochii aţintiţi drept înainte, în văzduh:

— Faraonului i se cuvin laude, dacă practică înţelepciunea de stat pe tărîmul credinţei şi cruţă simplitatea celor numeroşi. De aceea l-am prevenit să nu jignească dragostea poporului faţă de Usiri, regele din adîncuri. Dealtfel, între cruţare şi cunoaştere nu există contradicţie, şi propovăduirea nu trebuie să

întunece cunoaşterea. Niciodată preoţii nu au învăţat mulţimea tot ce ştiau. Ei îi comunicau ceea ce îi era priincios şi păstrau înţelepţeşte, în sectorul sfînt, ceea ce nu i-ar fi priit. Astfel au ajuns să fie în lume, deodată, ştiinţia şi înţelepciunea, adevărul şi cruţarea. Mama recomandă să rămînă aşa.

— Mulţumesc, mămico, spuse Amenhotep, înclinîndu-se către ea cu modestie. Mulţumesc pentru contribuţia ta. Este foarte preţioasă şi va fi ţinută în mare cinste în vecii vecilor. Vorbim însă de lucruri felurite. Maiestatea mea vorbeşte de cătuşele impuse de propovăduire ideii de dumnezeu. A ta vorbeşte de raţiuneai de stat a preoţilor, ce desparte învăţătura de cunoaştere! Faraonul însă nu vrea să fie înghnfat, şi nu este îngîmfare mai mare decît această despărţire. Nu, nu este pe lume îngîmfare ca aceea de a împărţi copiii tatălui în iniţiaţi şi neiniţiaţi, şi de a propovădui în două feluri: cu prudenţă pentru mulţime şi cu toată ştiinţa pentru cei aleşi. Trebuie să spunem ce ştim şi să stăm mărturie pentru ce am văzut. Faraonul nu vrea decît să îmbunătăţească învăţătura, ceea ce îi este îngreunat de propovăduire. Şi totuşi s-a spus către mine: „Nu-mi zice Aton, această numire trebuie îmbunătăţită. Numeşte-mă Stăpînul lui Aton“. Eu însă, tăcînd, am uitat de asta. Iată dar, ce face Tatăl pentru iubitul său fiu! El îi trimite un sol şi prezicător, care-i tîlcuieşte visele sale, vise de jos şi vise de sus, vise însemnate pentru împărăţie şi vise însemnate pentru cer, ca să trezească într-însul ce ştie şi să-i tîlcuiască ce i s-a spus. Da, cum îl mai iubeşte Tatăl pe copilul său, pe Regele ce se trage din el, încît să-i trimită aicea, jos, un prezicător, căruia i-a fost transmis prin tradiţie, din vremuri vechi, că omului i se cade să tindă spre cele mai înalte!

— Pe cîte ştiu, spuse Tii, calmă, prezicătorul tău a urcat de jos, dintr-o gaură de temniţă, şi n-a venit de sus.

— Ah! asta-i, după părerea mea, curată şolticărie că a venit de jos! strigă Amenhotep. Şi apoi sus şi jos nici nu înseamnă mare lucru pentru tată, care coboară şi face din jos sus, căci unde luminează el, acolo este sus. Tocmai de aceea solii lui tîlcuiesc visele de jos şi cele de sus cu aceeaşi iscusinţă. Mai departe, prezicătorule! Am spus, cumva, stai? Am spus mai departe! Şi de am spus stai, tot

mai departe mi-a fost gîndul să spun! Acel pribeag din răsărit, din care te tragi, nu s-a oprit la soare, ci a răzbătut dincolo de el?

— Da, în spirit, răspunse Iosif zîmbind. Căci, în carnea sa nu era decît un vierme de pămînt, mai slab decît cele mai multe de lîngă el şi de deasupra lui. Şi totuşi, refuză să se aplece şi să adore una măcar din acele arătări, căci ele erau lucrări şi mărturii, ca şi dînsul. Toată fiinţa, spuse el, este lucrare, iar înaintea lucrării este spiritul, despre aceasta mărturiseşte. Cum aş putea face o atît de mare nebunie şi să tămîiez o lucrare, cît ar fi ea de straşnică — eu care ştiu că sînt mărturie, pe cînd ceilalţi tot sînt mărturie, dar fără s-o ştie. Nu este oare în mine ceva din aceea pentru care stau mărturie toate cîte fiinţează, din fiinţa fiinţării, ce este mai mare decît lucrările sale şi este în afara lor? Este în afara lumii, şi dacă este spaţiul lumii lumea nu este, totuşi, spaţiul său. Departe este soarele, departe, cam la trei sute şaizeci de mii de mile, şi totuşi razele sale sînt la noi. Cel, însă, care i-a arătat drumurile este mai departe decît departe şi, totuşi, în aceeaşi măsură aproape — mai aproape decît aproape. Departe ori aproape, înaintea lui este totuna, căci el nu are nici un spaţiu şi nici timp nu are, şi chiar de este lumea în el, el totuşi nu este în lume, ci în cer.

— Pe asta ai auzit-o, Mamă? întrebă Amenhotep, eu voce scăzută şi ochii înlăcrămaţi. Ai auzit solia ce mi-o trimite cerescul meu Tată prin acest flăcău-bărbat la care am băgat de seamă ceva îndată, de cum a intrat şi care îmi tîlcuieşte visele? Căci vreau doar să spun că nu am spus totul din ce mi-a fost spus pe cînd eram în transă, ci, tăcînd unele lucruri, le-am şi uitat. Cînd am auzit însă: „Nu-mi zice Aton, numeşte-mă stăpînul lui Aton“, am mai auzit şi aceasta: „Nu mi te ruga spunîndu-mi Tatăl meu pe cer, această denumire trebuie îmbunătăţită. Să-mi spui Tatăl meu *din* cer!“ Asta am auzit-o şi am închis-o în mine, căci, de dragul învăţăturii, mă temeam de adevăr. Dar cel pe care l-am scos din temniţă, acela a deschis temniţa în care zăcea adevărul, să poată ieşi din ea la frumuseţe şi lumină, iar învăţătura să se poată îmbrăţişa cu adevărul, aşa precum eu îl îmbrăţişez pe el.

Şi, cu genele înlăcrimate, se munci să se scoale din jilţul lui adînc, îl îmbrăţişă pe Iosif şi-l sărută.

— Da, striga el acum ţinînd mîinile la inimă şl alergînd întruna încoace şi încolo prin sala cretană, de la perdeaua cu albine pînă la ferestre şi înapoi — da, da, în cer şi nu pe cer, mai departe decît departe, şi mai aproape decît aproape, fiinţa fiinţării, care nu priveşte spre moarte, care nu devine şi moare, lumina neschimbată, ce nu răsare şi nici nu apune, neschimbatul izvor din care izvorăşte toată viaţa, lumina frumuseţea şi adevărul, — acesta este Tatăl, aşa se relevă faraonului, fiului său, care stă culcat la sînul lui, şi căruia El îi arată toate cîte le-a făcut. Căci El le-a făcut pe toate, şi dragostea Lui este în lume, şi lumea nu-L cunoaşte. Faraonul, însă, este martor şi pune mărturie pentru lumina şi dragostea Lui, ca prin el, toţi oamenii să ajungă fericiţi şi să poată crede, chiar dacă astăzi încă iubesc mai mult întunericul decît lumina ce luminează întunericul. Căci ei nu pricep, de aceea faptele lor sînt rele. Dar fiul, ce a venit din tată, o să-i înveţe. Spirit de aur este lumina, spiritul tatălui, şi la el se ridica luptînd, din adîncimi materne, forţa, ca să se purifice în flacăra lui şi să devină spirit în tată. Nematerial, este Dumnezeu, ca raza Lui de soare, este spirit, şi faraonul vă învaţă să vă rugaţi Lui în spirit şi în adevăr. Căci fiul îl cunoaşte pe Tată, după cum Tatăl îl cunoaşte pe fiu, şi vrea să-i răsplătească regeşte pe toţi care îl iubesc şi cred în El şi-i respectă poruncile — vrea să-i facă mari şi să-i acopere cu aur la Curte, pentru că îl iubesc pe tată în fiul ce s-a iscat din El. Căci cuvintele mele nu sînt ale mele, ci ale Tatălui meu, care m-a trimis ca toate să se facă una în lumină şi în dragoste, aşa cum eu şi tatăl sîntem una...“

Zîmbi mult prea fericit şi, totodată, păli de moarte, se rezemă, ţinînd mîinile la spate, de peretele cu fresce, închise ochii, şi râmase aşa, drept în picioare, dar vădit nu mai era de faţă.

Bărbatul priceput și înțelept

Tii, Mama, coborî treapta de la jilţul ei, păşind în sală, şi se apropie cu paşi mici şi energici de cel dus. Îl cercetă o clipă din ochi, îi trecu, într-o fugară

mîngîiere, dosul mâinii pe obraz, lucru pe care el, desigur, nu-l simţi şi, apoi, se întoarse către Iosif.

— Te va înălţa, spuse ea cu un zîmbet amar. Dar gura ei buzată şi cutele ei erau, se vede, astfel croite, încît zîmbetul ei nu putea fi decît amar.

Iosif privi speriat la Amenhotep.

— Nici o grijă, zise ea. Nu ne aude. Este o boală şi absenţă sfîntă, nu e grav. Ştiam că se va sfîrşi aşa, de cînd a vorbit atît de bucurie şi gingăşie. Aşa ceva totdeauna la asta ajunge şi, cîteodată, la stări sfinte şi mai rele. Încă de când a vorbit de şoricei şi puişori, ştiam că asta se va întîmpla, sigură am fost însă, cînd te-a sărutat. Trebuie să vezi asta în lumina sfintei sale boli.

— Faraonului îi place să sărute, spuse Iosif.

— Da, prea mult, răspunse ea. Cred că eşti destul de înţelept să înţelegi că asta este o primejdie pentru îmipărăţie, care are, înlăuntru, un zeu mult prea puternic iar, în afară, pizmaşi ce stau la pîndă şi, apoi, birnici ce gîndesc la răzmeriţe. De aceea mi-a plăcut că ai vorbit de vîrtoşia strămoşului tău, pe care gîndul la Dumnezeu nu l-a slăbit.

— Nu sînt omul războiului, spuse Iosif, şi nici străbunul n-a fost războinic decît silit de împrejurări. Tatăl meu era un cucernic al cortului şi aplecat spre cugetare adîncă, iar eu sînt fiul lui de la cea dreaptă. Printre fraţii mei care m-au vîndut, sînt, însă, cîţiva ce s-au dovedit în stare de mari brutalităţi. Eroi războinici erau gemenii, cărora le ziceam aşa, deşi deosebirea între ei este de un an. Dar şi Gaddiel, fiul concubinei, mergea, pe vremea mea cel puţin, mai mult sau mai puţin în zale.

Tii dădu din cap.

— Ai un fel, spuse ea, de a vorbi de neamul tău — ca mamă aş zice că ai fost prea răsfăţat. Se pare că te ţii mîndru şi te simţi de parcă ţi s-ar cuveni chiar orice înălţare?

— Îngăduie-mi, Mare Marnă, răspunse Iosif, să întorc ce spui, că nici una nu m-ar surprinde.

— Cu atît mai bine pentru tine, replică ea. Ţi-am spus, doar, că te va înălţa, pesemne foarte fără măsură. N-o ştie încă, dar, cînd se va întoarce, o va şti.

— Faraonul m-a înălţat, spuse Iosif, socotindu-mă demn de această convorbire despre Dumnezeu.

— Fleacuri! exclamă ea, nerăbdătoare. Tu ai urmărit convorbirea asta şi i-ai intrat sub piele de la primul cuvînt. Faţă de mine nu-i nevoie să faci pe copilul ori pe mielul, cum ţi-au zis aceia ce te-au răzgîiat. Eu sînt o femeie politică, nu se prinde să-mi faci mutre nevinovate. „Somn dulce şi lapte de mamă“, nu-i aşa, „scutece şi băi calde“, astea-s grijile tale. Ia mai lasă-mă în pace! Nu am nimic împotriva politicii, o preţuiesc şi nu te cert că foloseşti ceasul ce ţi-e prielnic. Dealtfel convorbirea voastră despre Dumnezeu a fost serioasă, iar tu nu povesteşti rău de acel zeu şmecher, un copil al lumii, hoţ şi viclean, domnul cîştigului.

— Iartă, Mare Mamă, zise Iosif, faraonul este cel ce a povestit despre el.

— Faraonul este simţitor şi receptiv, răspunse ea. Ce a povestit, i-a fost sugerat de prezenţa ta. Pe tine te simţea şi vorbea de acel zeu.

— Nu-l voi înşela niciodată, regină, şi voi rămîne cinstit faţă de el, orice ar hotărî în privinţa mea. Pe viaţa faraonului, nu voi trăda niciodată sărutarea lui. E mult de atunci, de cînd am primit ultima dată o sărutare. Era la Dotan, în vale, atunci fratele meu Iuda m-a sărutat în faţa copiilor lui Ismael, cumpărătorii mei, pentru a le arăta ce scumpă îi era această marfă. Acea sărutare, dragul tău fiu a şters-o cu sărutarea lui. Mie îmi este însă, de atunci, inima plină de dorinţa să-l slujesc şi să-l ajut pe cît pot şi oricît mă va împuternici el!

— Da, slujeşte-l şi ajută-l! îi spuse, ea, apropiindu-se mult de el şi punîndu-i mîna pe umăr. Promiţi asta Mamei? Să ştii, este o mare şi tragică nenorocire cu acest copil — dar tu o ştii. Eşti dureros de înţelept şi ai vorbit chiar de neadevăratul adevărat, punînd în gura iscusitului cuvintele că unul poate fi adevărat şi, totuşi, neadevărat.

— Asta încă nu se ştia şi nu se cunoştea pînă acuma, răspunse Iosif. Este o întemeiere nouă a soartei, că unul poate fi adevărat pe drum, dar nu cel adevărat pentru drum. Asta n-a existat pînă azi, de azi înainte însă, va exista mereu iarăşi. Se cuvine să venerăm orice întemeiere. Şi iubire se cuvine, dacă este atît de demnă de iubire ca dragul tău fiu.

Un oftat se auzi dinspre faraon şi mama se întoarsă spre el. Se mişcă, clipi, îşi desprinse spatele de perete, obrajii şi buzele sale prinseră iarăşi culoare.

— Hotărîri, se făcu el auzit. Aici sînt de luat hotărîri. Maiestatea mea a evocat acolo argumentul că nu mai aveam timp şi că trebuia să mă întorc pentru a lua deîndată hotărîri regale. Scuzaţi-mi absenţa, spuse el zîmbind, pe cînd se lăsa condus de mamă în jilţul său şi se cufundă în pernele lui. Iartă, mămico, şi tu, dragă prezicătorule! Faraonul, adăugă el, zîmbind îngîndurat n-ar trebui să se scuze, căci el nu este supus nici unor oprelişti şi, în afară de asta, el nu s-a dus, ci a fost luat. Dar se scuză totuşi, din prietenească politeţe. Acum însă la treabă. Timp avem, numai de pierdut nu aven timp. Ia loc în jilţul tău, Veşnică Mamă, dacă-mi este îngăduit să te rog respectuos! Nu se cade să stai ini picioare, cînd fiul tău odihneşte în jilţ. Numai flăcăul cu numele din adîncuri să mai stea ceva în picioare înaintea faraonului, pentru treburile ce cresc din visele mele — şi ele au venit de jos, au venit din grija pentru ce este sus — el însă îmi pare binecuvîntat de jos în sus şi de sus în jos. — Eşti, aşadar, de părere Osarsif, întrebă el, că belşugul trebuie strunit în folosul lipsei ce vine după dînsul, şi că trebuie adunată peste măsură în hambare, pentru a putea împărţi dea acolo în anii seci, ca să nu sufere pagubă, ce este sus odată cu ce este jos?

— Chiar aşa dragă stăpîne, răspunse Iosif, folosind vorbe cu totul străine de etichetă, care aduseră pe dată lacrimi lucitoare în ochii faraonului. Aceasta este indicaţia mută a viselor. Nici nu pot fi destule hambare şi grînare, sînt multe în ţară, dar prea puţine. Mai trebuie clădite altele noi, în toată ţara, numărul lor să fie ca al stelelor de pe cer. Şi peste tot trebuie numiţi vechili, să strunească belşugul şi să strîngă dările în bucate — nu după preţuiri samavolnice, care pot fi desigur mituite cu daruri, ci după o regulă stabilă şi sfînta — şi să îngrămădească pîinea în grînarele faraonului, să fie ca nisipul mării, merinde pentru oraşe şi s-o

păstreze, ca să se găsească hrana pregătită în anii scumpi şi să nu se prăpădească ţara de foame în folosul lui Amon, care l-ar pîrî pe rege şi ar grăi: „Regele este de vină şi aceasta-i pedeapsa pentru înnoirea învăţăturii şi închinării!“ Dacă, însă, eu zic să se împartă, nu m-am gîndit să se dea tuturor deopotrivă, ci să se împartă celor mărunţi şi săraci, iar celor mari şi bogaţi să li se vîndă. Căci timpul de secetă este timp de scumpete, iar de e Nilul mic, preţurile sînt mari, iar bogaţilor trebuie să li se vîndă scump, ca bogăţia lor să se plece şi să se plece tot ce se socoate în ţara asta mare pe lîngă faraon — numai el să fie bogat în ţara Egiptului şi să ajungă de aur şi de argint.

— Cine să vîndă? strigă Amenhotep, speriat. Fiul lui Dumnezeu, regele?

Dar Iosif răspunse:

— Nicidecum! Căci aci mă gîndesc doar la bărbatul priceput şi înţelept, pe care faraonul trebuie să-l aleagă dintre slujitorii săi, la el, omul plin de grija pentru viitor, la stăpînul vederii de ansamblu, ce le vede pe toate, pînă la hotarele ţării şi dincolo de ele, pentru că hotarele ţării nu sînt hotarele lui. Pe acela să-l înscăuneze faraonul şi să-l înscăuneze peste Ţara Egiptului cu cuvintele: „Fii ca mine!“ ca să strunească belşugul, cît va dăinui, şi să hrănească lipsa, cînd vine. El să fie ca luna între faraon, frumosul nostru soare, şi pămîntul de jos. El să ridice hambarele, să poruncească armatei de vechili şi să aşeze cheia dărilor. El să judece şi să hotărască, cui trebuie împărţit şi cui vîndut bucate, să aibă grijă ca cei săraci să mănînce şi să asculte învăţăturile faraonului, şi să-i lefterească pe cei mari în folosul Coroanei, ca faraonul să ajungă tot numai de argint şi de aur.

Zeiţa-Mamă rîse niţel în jilţul ei.

— Tu rîzi, mămico, dar maiestatea mea găseşte foarte interesant ce prezice aici prezicătorul. Faraonul se uită de sus la toate aceste lucruri de jos, dar îl interesează în cel mai înalt grad ce şotii face luna în glumă, ca stafia, pe pămînt. Spune-mi mai multe, prezicătorule, de vreme ce stăm la sfat, despre mijlocitor, despre flăcăul priceput şi iscusit, cum ar trebui, după părerea ta, să se poarte şi ce să facă, după ce eu îl voi fi numit!

— Nu sînt din copiii lui Keme şi nici fiul lui Ieor, răspunse Iosif, ci am venit de departe. Dar veşmîntul trupului meu este de mult numai din material egiptean, căci aveam abia şaptesprezece ani cînd am coborît, drum lung, încoace cu călăuzele ce mi le-a hărăzit Dumnezeu, midianiţii, şi am ajuns la No-Amon oraşul tău. Deşi sînt, de fel, de departe, ştiu totuşi una şi alta despre împrejurările ţării şi despre istoriile sale, şi cum din nome s-a făcut împărăţia şi din vechi s-a făcut noul, în care mai stăruie încă, încăpăţînate, rămăşiţele vechiului, nepotrivite cu mersul vremurilor. Căci străbunii faraonului, principii Veset-ului, ce i-au înfrînt şi izgonit pe regii străini şi au făcut din Pămîntul negru domeniul Coroanei, au trebuit să-i răsplătească pe domnii nomelor şi pe regii mărunţi, ce i-au ajutat în lupte, dăruindu-le fîşii de moşie şi nume mari, încît unii din ei, pînă în ziua de azi, îşi zic regi alături de faraon şi şed înfumuraţi pe pămîntul lor, care, împotriva mersului vremilor, nu este al faraonului. Deoarece aceste istorii şi împrejurări nu-mi sînt străine, mi-este uşor să prezic, cum va proceda mijlocitorul faraonului, stăpînul vederii de ansamblu şi al preţurilor, şi la ce va folosi prilejul. Mîndrilor domni ai nomelor şi regilor de ţară depăşiţi el le va fixa asemenea preţuri pentru cei şapte ani seci, cînd ei nu vor avea nici pîine, nici sămînţă, iar el va avea, în schimbi berechet — preţuri piperate, încît să-i podidească lacrimile şi să fie despuiaţi de toate, iar pămîntul lor să fie, pînă la urmă, tot al Coroanei, cui se şi cade iar din regi-înfruntători să ajungă arendaşi.

— Bine. spuse Zeiţa-Mamă cu glas adînc, energic.

Faraonul se arăta foarte înveselit.

— Ce şmecher, flăcăul tău mijlocitor, ca luna, vrăjitorule, rîse el. Maiestăţii mele nu i-ar fi dat asta în gînd, dar găseşte ideea minunată. Dar oare nu prezici nimic pentru acest bărbat, locţiitorul meu, cu privire la temple, care sînt mult prea bogate şi puternice în ţară, că le va lefteri şi despuia şi pe ele, după cuviinţă şi şmecherie? Vreau, mai ales, ca puterea lui Amon să fie bine scuturată şi ca prepusul meu să-l pună, pe el, ce n-a plătit nicicînd vreo dare, să plătească acum după regula comună!

— Dacă omul este deosebit de priceput, ceea ce presupun de la bun început, răspunse Iosif, va cruţa templele şi nu-i va atinge pe zei cu dările în timpul

belşugului, căci este un obicei străvechi că pămîntul zeilor nu plăteşte dare, Amon, îndeosebi, nu trebuie stîrnit împotriva lucrării prevederii şi nu trebuie să aţîţe poporul împotriva strângerii bucatelor în hambare, ca nu cumva oamenii să creadă că este o uneltire contra zeilor. Iar cînd vine timpul blestemului, vor trebui să plătească preţurile hotărîte de stăpânul preţurilor, asta ajunge şi nu se vor alege cu nimic din binecuvîntarea afacerii Coroanei, astfel că faraonul va ajunge mai greu şi mai aurit decât ei toţi, dacă mijlocitorul îşi pricepe cît de cît rostul.

— Înţelept, dădu din cap, a aprobare, Mama-Zeiţă.

— Dacă însă nu mă înşel cu privire la bărbatul acela, urmă Iosif, — şi cum să mă înşel, de vreme ce chiar faraonul îl va alege — bărbatul îşi va îndrepta atenţia şi dincolo de hotarele ţării şi va avea grijă ca necredinţa să fie frînată, iar şovăiala să fie legată de tronul faraonului. Cînd Avram, strămoşul meu, a coborât în Egipt cu femeia lui, Sarai, (care nume înseamnă eroină şi regină) — cînd coborîseră în jos, era foamete la ei acasă şi scumpete cumplită în ţările Retenu, Amor şi Ţahi. În Egipt, însă, era belşug. Trebuie oare să fie de fiecare dată altfel? Dacă vine, însă, vremea vacilor slabe pentru noi, cei de aici — cine ne spune că nu va fi, poate, timp de secetă şi prin acele părţi? Visele faraonului au avut asemenea putere de prevestire, încît înţelesul lor s-ar putea să vorbească de întreg pămîntul, şi ar fi cu această secetă o nenorocire, cum a fost cu Potopul. Atunci o să coboare popoarele puhoi înspre Ţara Egiptului, să capete pîine şi sămînţă, căci faraonul va avea hambarele pline. Vor veni mulţime de oameni, de peste tot şi de cine ştie unde, ce nu ne-am aşteptat nicicînd să-i vedem aici; vor veni, mînaţi de lipsă, şi vor păşi înaintea stăpînului ce le vede pe toate, omul tău de afaceri, şi-i vor spune: ,,Vinde-ne, altfel sîntem pierduţi şi prăpădiţi, căci noi şi copiii noştri murim de foame, şi nu mai ştim cum trăi, afară, doar, dacă ne vinzi bucate din hambarele tale!“ Atunci cel ce vinde le va răspunde şi se va purta cu ei, după caz şi pe sprînceană. Cum se va purta, însă cu cutare ori cutare alt rege din oraşele Siriei şi Feniciei, nici nu îndrăznesc să prorocesc. Căci ştiu prea bine că unul ori altul din ei nu-l iubeşte pe faraon, stăpînul său, cum ar trebui şi este şovăielnic în credinţa lui faţă de dînsul, încît este ca un talger cu două feţe, ce se preface a-i fi credincios faraonului, dar cu coada ochiului caută la hitiţi şi umblă să se înţeleagă cu ei pentru folosul lui. Pe unii ca ăştia, bărbatul îi va potoli cu tîrguiala, dacă lucrurile se vor

petrece cum le văd. Căci pentru pîine şi sămînţă nu vor trebui să plătească numai cu argint şi cu lemn, ci vor trebui să ne predea, aicea jos, în Ţara Egiptului, fiii şi fiicele lor, drept plată ori zălog, dacă vor să trăiască, şi vor fi legaţi de tronul faraonului, încît pe viitor să poţi pune temei pe credinţa lor.

Amenhotep sălta de plăcere în jilţul lui, ca un băietan.

— Mămico, strigă el, te gîndeşti la Milkili, regele din Aşdod, care e mai mult decît şovăitor şi cu gînduri atît de urîte, încît nu mă iubeşte din toată inima şi-i umblă prin cap trădarea şi răzvrătirea, cum mi s-a scris. Toţi vor să trimit oşti împotriva lui Milkili şi să-mi moi spada în sîngele lui — Horemheb, comandantul meu de căpetenie, mi-o cere de două ori pe zi. Eu însă n-o vreau, căci stăpînul lui Aton nu vrea sînge. Ai auzit, cum acesta de aici, fiul şmecherului, ne prezice, că vom putea, cumva, să-i silim pe asemenea regi răi să ne fie credincioşi şi-i vom putea lega trainic de tronul faraonului, cu totul fără sînge, doar pe cale negustorească? Minunat, minunat! strigă el, lovind de mai multe ori, cu podul palmei, braţul jilţului său, dar cuprins de o îndoială, se şi aşează pe dată la loc.

— Este o greutate, mămico, spuse el, necăjit, cu slujba şi rangul pe care vreau să le acord prietenului meu, mijlocitorul, bărbatul prevederii şi al împărţirii bucatelor. Căci unde să fie loc pentru el în stat? Statul este din păcate complet, iar slujbele cele mai bune sînt ocupate. Îi avem pe amîndoi vizirii şi pe mai marele hambarelor de grîne şi pe mai marele cirezilor de vite, apoi pe marele scrib al tezaurului şi cîţi or mai fi. Unde mai rămîne, pentru prietenul meu, o slujbă în care să-l numesc şi un titlu pe potriva lui?

— Asta să-ţi fie grija, spuse, liniştită, Mama, întorcînd cu indiferenţă capul. S-a întîmplat des în timpurile trecute, precum şi în cele mai noi, şi este un obicei din vechi, pe care, dacă-i place maiestăţii tale, îl poţi relua oricind, ca, între faraon şi mai-marii statului să se afle un mijlocitor şi o gură supremă, căpetenia căpeteniilor şi vechilul vechililor, prin care să se audă poruncile regelui, un locţiitor al zeului. Gura supremă este ceva foarte obişnuit. Nu trebuie văzute piedici unde nu sînt, spuse ea, întorcînd şi mai mult capul.

— Să ştii că-i adevărat! exclamă Amenhotep. O ştiam şi doar uitasem de asta, pentru că de mult n-a mai fost numit, careva în slujba de gură supremă şi nu mai existase lună între cer şi pămînt, iar cei mai mari fuseseră vizirii din miazăzi şi miazănoapte. Îţi mulţumesc, mămico, foarte frumos şi din inimă!

Şi din nou se ridică din jilţul său, cu o înfăţişare foarte solemnă.

— Apropie-te de Rege, spuse el, Osarsif, tu sol şi prieten! Apropie-te de mine şi ascultă ce am să-ţi spun! Bunul faraon se teme nu cumva să te sperie. De aceea, te rog, adună-te, şi auzi ce are faraonul să-ţi spună! Adună-te din timp, încă înainte să-mi fi auzit vorbele, nu cumva să cazi leşinat, pentru că te vei simţi de parcă un taur înaripat te-ar ridica la cer! Te-ai adunat! Ascultă deci: *Tu eşti acel bărbat!* Tu însuţi şi nimeni altul eşti cel pe care îl aleg şi te ridic, lîngă mine, să fii stăpînul vederii de ansamblu, în mîinile căruia să fie date cele mai înalte dezlegări, ca să struneşti belşugul şi să hrăneşti Ţările în anii secetei. Te poţi mira de asta şi te poate cu adevărat lua pe neaşteptate hotărîrea mea? Mi-ai tîlcuit visele mele, venite de jos, fără carte ori cazan, întocmai cum simţeam că trebuie tîlcuite, şi n-ai căzut mort la pămînt, după prezicerea ta, cum obişnuiesc mieii inspiraţi, ceea ce pentru mine este un semn că tu ai fost păstrat să duci la îndeplinire măsurile ce cresc, cum ai văzut limpede, din tîlcuirea ta. Mi-ai tîlcuit şi visele mele venite de sus, întocmai după adevărul ce-l ştia inima mea, şi m-ai lămurit, de ce Tatăl meu mi-a spus că El nu vrea să fie numit Aton, ci stăpînul lui Aton, şi mi-ai limpezit sufletul despre deosebirea pe care o face învăţătura între un stăpîn pe cer şi un stăpîn în cer. Dar nu eşti numai un înţelept, ci totodată şi un şmecher, şi mi-ai prezis cum, cu ajutorul anilor de scumpete, pot fi despuiaţi principii nomelor, ce nu se mai potrivesc în vremea nouă, şi cum pot fi legaţi regii şovăielnici din Siria de tronul faraonului. De vreme ce Dumnezeu te-a învăţat toate acestea, nimeni nu-i atît de priceput şi înţelept ca tine, şi n-are nici un rost să mai caut mult, în preajmă sau departe, pe altul. Tu să fii mai mare peste casa mea şi tot poporul meu să dea ascultare cuvîntului tău. Te-ai speriat foarte tare?

— Am trăit mult, răspunse Iosif, alături de un bărbat ce nu ştia să se sperie, căci el era întruparea liniştii, — era starostele închisorii unde mi-am făcut

pedeapsa. El m-a învăţat că liniştea nu-i decît ca omul să se aştepte la orice. Astfel, nu sînt peste măsură de speriat. Sînt în mîna faraonului!

— Şi în mîna ta să fie Ţările şi să fii ca mine înaintea oamenilor! spuse Amenhotep cu emoţie. Ia, deocamdată, asta! zise el şi trase nervos un inel de pe arătătorul lui, sucindu-l, totodată, şi împingîndu-l, şi i-l puse lui Iosif în deget. În inelul gros era prins un lazurit oval de o deosebită frumuseţe, strălucitor ca cerul străluminat de soare, pe care, în cartuşul regal, era gravat numele lui Aton. Acesta să fie, spuse Meni cu mare emoţie şi pălind iarăşi tare, semnul puterii tale depline şi a faptului că-mi ţii locul, şi cine-l vede să tremure şi să ştie că orice cuvînt ai grăi către una din slugile mele, fie cea mai mare ori cea mai mică, să fie ca propriul meu cuvînt. Oricine are vreo cerere către faraon, să vină întîi înaintea ta şi să vorbească cu tine, căci tu trebuie să fii gura mea supremă, iar cuvintele tale să fie păzite şi să li se dea ascultare, pentru că priceperea şi înţelepciunea te însoţesc. Eu sînt faraonul! Te pun peste toată Ţara Egiptului, şi fără voinţa ta să nu mişte nimeni nici mînă, nici picior în amîndouă Ţările. Numai cu înălţimea jilţului meu regal vreau să fiu mai înalt decît tine şi vreau să-ţi dau din înălţimea şi splendoarea tronului meu! La parăzi vei ieşi în a doua mea trăsură, îndată după a mea, şi alături de tine să alerge şi înaintea ta să strige: „Păzea, ţineţi-vă inima, acesta este Tatăl Ţării!“ înaintea scaunului meu să stai şi toate cheile să le ai pe mînă, cu putere neîngrădită... Văd că clatini din cap, mămico, şi-l întorci de la mine şi murmuri ceva de „exagerare“. Dar exagerarea este cîteodată o treabă minunată, şi acum, tocmai, faraonul chiar vrea să exagereze! Să ţi se fixeze un titlu, miel al lui Dumnezeu, cum nu s-a mai auzit în Egipt, în care numele tău de mort să dispară cu totul. Căci noi avem într-adevăr cei doi viziri, eu însă creez pentru tine titlul încă nemaiauzit de „Mare vizir“. Dar asta nu-i nici pe departe destul, să te mai numeşti „Prietenul recoltei lui Dumnezeu“ şi „Hrana Egiptului“ şi „Cel ce-i dăruie regelui umbră“, apoi şi „Tată al faraonului“ şi ce alte nume au să-mi mai treacă prin cap — numai că, de emoţie bucuroasă, în clipa asta nu-mi mai vine nimic în minte... Nu clătina din cap, măinico şi lasă-mi, de astă singură dată, plăcerea mea, căci iată exagerez conştient şi pentru că asta vreau! Doar e minunat că lucrurile trebuie să se întâmple ca în cântecul din ţara străină, care zice: „Tatăl Inlil a numit numele său «Stăpîn al ţărilor» — Să gospodărească toată întinderea drepturilor mele, să facă faţă tuturor

îndatoririlor mele — Ţara lui să propăşească, el însuşi să se simtă bine — Cuvîntul lui are greutate, porunca lui nu o schimbă nimeni — Nici un zeu nu îndreaptă vorba gurii sale.“ Cum zice cîntecul şi imnul străin, aşa să fie — îmi face o nespusă plăcere! „Principe din lăuntru“ şi „Vicezeu“, aşa să fiii numit la învestitură... Nici nu te putem auri aici, pentru că nici nu avem aici un tezaur ca lumea, din care să te încărcăm cu aurul laudelor, cu colane şi gherdane. Trebuie să ne întoarcem îndată la Veset, numai acolo o putem face, la Merima’t, în palat, în curte sub balconul laudelor. Şi o femeie trebuie să-ţi găsim, din stările cele mai alese — adică, o mulţime de femei, dar, înainte de toate, una care să fie cea dintîi şi cea dreaptă. Căci am să te însor, ăsta-i lucru hotărît. Vei vedea ce plăcută este însurătoarea!

Bătu din palme, bucuros şi zburdalnic ca un copil.

— Eie, îl strigă el, cu răsuflarea gîfîitoare, pe camerierul ce intra temenindu-se, am plecat! Faraonul cu întreaga Curte se întorc încă astăzi la Novet-Amon! Grăbiţi-vă, este poruncă frumoasă! Pregătiţi-mi pe dată corabia „Steaua amînduror ţărilor“, pe care vreau să călătoresc cu Veşnica Mamă, cu Dulcea Soţie şi cu acest ales, Adonul casei mele, care va fi de acum încolo în Ţara Egiptului ca mine. Povesteşte-o celorlalţi! Va fi o mare aurire!

De fapt, ghebosul stătuse lipit după perdea şi nu voise să-şi creadă urechilor. Acum trebuia să creadă, şi se topi de plăcere şi torcea ca o pisicuţă şi-şi săruta vîrfurile tuturor degetelor de încîntare — asta se poate închipui.

CAPITOLUL PATRU

VREMEA ÎNGĂDUIRILOR

Șapte sau cinci

Este într-adevăr bine că acea convorbire dintre faraon şi Iosif, care a dus la înălţarea răposatului, încît acesta a fost făcut mare în apus — că această convorbire, vestită şi, totuşi, aproape necunoscută, pe care Marea Mamă, ce fusese de faţă, o denumise, pe drept cuvînt, o convorbire despre Dumnezeu şi zei, a fost reconstituită acum, de la început la sfîrşit, în toate sinuozităţile, întorsăturile şi incidentele sale conversaţionale şi a fost fixată pe vecie cu toată exactitatea, astfel încît oricine poate urmări cursul pe care ea l-a avut, într-adevăr, la vremea sa şi, dacă a uitat vreun punct, n-are decît să deschidă cartea şi să recitească ce i-a scăpat. Laconismul celor transmise de tradiţie despre această convorbire atinge o venerabilă improbabilitate. Că, după ce Iosif tălmăcise visele şi după sfatul ce l-a dat regelui, să caute un om priceput şi înţelept, un om al prevederii, faraonul ar fi răspuns de-a dreptul: „Nici unul nu este atît de priceput şi de înţelept ca tine; pe tine vreau să te pun peste toată Ţara Egiptului!“ şi că l-ar fi copleşit în mod entuziast — se şi poate spune, nestăpînit — cu onoruri şi demnităţi, asta ne-a părut totdeauna prea scurtat, prea rezumat, prea uscat: ne-a părut ca o rămăşiţă golită de măruntaie, sărată şi înfăşată, ca o mumie a adevărului, nu ca icoana sa vie; atît de multe cînturi ce motivau entuziasmul şi exuberanta generozitate a faraonului ne păreau să lipsească aici şi cînd, învingînd spaima cărnii noastre, ne-am hotărît la pogorîrea în infern, coborînd, prin prăpastia mileniilor, pînă jos, la pajiştea fîntînii prezentului lui Iosif, atunci intenţia noastră a fost, înainte de toate, să ascultăm, cu o ureche indiscretă, această convorbire şi s-o aducem sus, cu toate verigile sale, aşa cum a avut loc într-adevăr atunci, la On, în Egiptul de jos.

Să fim bine înţeleşi, nu avem nimic împotriva rezumării. Ea este binefăcătoare şi necesară, căci, pe durată, e cu totul imposibil să povestim viaţa aşa cum s-a povestit, cîndva, ea însăşi. Unde ar duce asta? Ar duce la nesfîrşit şi ar depăşi puterea omului. Cine şi-ar propune aşa ceva, n-ar scoate-o niciodată la capăt, ci s-ar înăbuşi încă de la început, prins în mreje de nebunia exactităţii. La frumoasa serbare a povestirii şi retrezirii, rezumarea joacă un rol important şi nu poate lipsi. În mod conştient, o practicăm şi noi la tot pasul; căci este intenţia noastră bine cumpănită să terminăm cu o treabă ce are, şi aşa, o îndepărtată asemănare cu încercarea de a bea toată marea, dar nu trebuie împinsă pînă la nebunia de a vrea, cu adevărat şi literalmente, să sorbim toată marea exactităţii.

Unde am fi ajuns fără rezumare, cînd Iacob a slujit la Laban, demonul, şapte şi treisprezece şi cinci, pe scurt douăzeci şi cinci de ani, — din care fiece element de timp, cît de mic, era umplut tot de viaţă exactă, ce merita, în fond, să fie povestită? Şi unde am ajunge acum, fără acest principiu înţelept, cînd bărcuţa noastră, minată de cursul lent al povestirii, tremură din nou pe marginea unei cataracte a timpului, a celor şapte şi şapte ani prezişi? O spunem între noi şi dinainte: n-a fost nici atît de grav, nici atît de frumos cu numărul acesta de ani, cum a vrut-o prezicerea. Aceasta s-a împlinit — aici nu încape, fireşte, nici o îndoială. Dar s-a împlinit într-o vie inexactitate, şi nu cuvînt cu cuvînt, bob numărat. Viaţa şi realitatea îşi păstrează întotdeauna o anumită independenţă, ce merge cîteodată atît de departe, încît cu greu, ori abia mai recunoşti prezicerea în ele. Bineînţeles că viaţa este obligată sa înfăptuiască prezicerea, dar, în interiorul acestei obligaţii, viaţa se mişcă atît de liber şi într-aşa fel, încît rămîne, aproape totdeauna, o chestie de bunăvoinţă, dacă vrem să considerăm prezicerea împlinită sau ba. Noi însă, avem de-a face cu un timp şi cu oameni ce oricum sînt însufleţiţi de cea mai mare bunăvoinţă de a recunoaşte împlinirea, chiar şi în nepotrivire, dispuşi, tocmai de dragul împlinirii, să accepte şi numărul cinci ca fiind cu soţ;— dacă expresia aceasta este potrivită într-un caz, cînd trebuia mai curînd să acordăm lui cinci valoarea unui număr fără soţ ceva mai mare, anume şapte, ceea ce nu era greu, căci cinci este un număr ce se bucură de cel puţin tot atîta consideraţie ca şapte, şi nu-i venea nici unui om de înţeles ideea să zărească măcar o inexactitate în apariţia lui cinci în loc de şapte.

În fapt şi în realitate, prevestitul şapte arăta mai curînd ca un cinci. Dar mişcătoarea viaţă nu se fixă, limpede şi necondiţionat, nici la un număr, nici la celălalt, aceasta pentru că, peste tot, anii graşi şi slabi nu ieşiră cu aceeaşi acurateţă, nu atît de univoc-indiscutabil deosebiţi între ei, din matricea lor, cum i se arătară faraonului în vis vacile grase şi cele slabe. Anii graşi şi slabi ce veniră nu erau, cum se întîmplă în viaţă, toţi la fel de graşi ori de slabi. Între anii graşi era cîte unul, ce nu putea, nicicum, fi desemnat ca slab, dar, cu oarecare tendinţă critică, putea fi desemnat ca fiind numai mijlociu de gras. Cei slabi erau, întradevăr, toţi destul de slabi, cinci din ei sigur, dacă nu toţi şapte; dar cîţiva erau printre ei, ce nu atinseseră ultimul grad de mizerie, ci se apropiau, cumva, de

suportabil, astfel încît, de n-ar fi fost prezicerea, poate că nici nu s-ar fi băgat de seamă că erau ani de pleavă şi blestem. Aşa, însă, erau număraţi, din bunăvoinţă, printre aceştia.

Pledează toate astea împotriva împlinirii prezicerii? Asta nu. Împlinirea este incontestabilă, faptele doar există, — faptele istoriei noastre, din care ea se compune, fără de care nici n-ar exista şi fără de care, după răpire şi ridicare, nici n-ar fi putut avea loc întîlnirea în Egipt. Vremurile au fost cu adevărat grase şi slabe în Ţara Egiptului şi în regiunile din jur — ani întregi graşi şi ani întregi mai mult sau mai puţin slabi, şi Iosif a avut din plin prilejul să strunească belşugul şi să-l distribuie lipsei, vădindu-se asemenea lui Ut-napiştim-Atrahasis, lui Noe, prea înţeleptul, omul prevederii şi al grijei de viitor, a cărui arcă se leagănă pe valuri. O făcu din devotament de slujitor faţă de Prea-înaltul şi, cu afacerile sale, l-a umplut pe faraon cu aur de sus pînă jos.

Aurirea

Deocamdată, însă, a fost aurit el însuşi — căci „a ajunge un bărbat de aur“ era expresia copiilor Egiptului tocmai pentru ce i se întîmpla lui, — cînd, după porunca frumoasă a faraonului, a făcut călătoria de întoarcere, pe fluviu în sus, spre Vese, în luntrea regală „Steaua amînduror Ţărilor“, împreună cu acest Zeu, cu Marea Mamă. Dulcea Soţie şi principesele Ne-ţemmut şi Baketaton în chiotele celor două maluri a sosit, în suita familiei Soarelui, în palatul apusului, Merima’t, aşezat în grădinile sale şi, împreună cu lacul grădinilor, la picioarele munţilor multicolori ai pustiului. Aici primi spaţiu, servitori, îmbrăcăminte şi tot ce era plăcut, iar, încă de a doua zi, a fost îndeplinită cu el frumoasa ceremonie a investirii şi auririi, începută printr-o ieşire solemnă a curţii în oraş, în trăsurile şi carele oficiale, cel vîndut urcînd într-adevăr în trăsura doua a faraonului, imediat după trăsura Regelui însuşi, ambele lor trăsuri fiind înconjurate de garda lui personală şi de purtătorii săi de evantaie, şi Iosif era despărţit de trăsura Zeului doar de o ceată de alergători ce strigau „Abrek!“, şi „Fii atent!“, şi „Mare vizir!“, şi

„Priviţi Tatăl Ţării!“ — ca să afle poporul de pe stradă ce se petrecea şi cine era cel din a doua trăsură. Poporul văzu şi pricepu atît, că faraonul îl ridicase aici foarte mult pe unul, şi că trebuie să fi avut pentru aceasta temeiurile sale, dacă n-ar fi decît cel al bunei sale plăceri şi al toanei lui, ceea ce tot era prea destul. Deoarece, însă, peste toate, de asemenea înălţare şi numire era cumva legată întotdeauna ideea începerii unei vremi noi şi a îmbunătăţirii tuturor lucrurilor, orăşenii din Veset au chiuit de bucurie pe acoperişuri şi au sărit într-un picior pe marginea bulevardelor. Strigau „Faraonul! Faraonul!“ şi ,, Neb-nef-neţem !“ şi „Mare este Aton“ şi dacă deosebeai bine, mulţi strigau acest nume cu o pronunţie mai moale, adică: „Adon! Adon! “ ceea ce i se adresa, fără îndoială, lui Iosif. Căci se răspîndise, într-adevăr, zvonul că el ar fi de obîrşie asiatică şi se găsea potrivit — îndeosebi femeile găseau asta potrivit — să-l aclame cu numele „stăpînului“ şi mirelui sirian, mai cu seamă pentru că cel ridicat arăta atît de tînăr şi frumos. Să adăugăm îndată aici că, între toate titlurile sale, acest nume avea să se lege în mod deosebit de el şi că în toată Ţara Egiptului a fost numit, toată viaţa, „Adon“, atît cînd se vorbea de dînsul, cît şi cînd se vorbea cu el.

După această foarte frumoasă plimbare cu trăsurile, toată curtea s-a întors, trecînd fluviul în luntre, pe malul apusean şi la palat, unde începu deci să se desfăşoare serbarea minunată a auririi, de data aceasta deosebit de fermecătoare pentru ochi şi inimă. Lucrurile se petrecură aşa: Faraonul şi cea ce umplea palatul de iubire, Nefernefruaton, Regina, se arătară la aşa-zisa „fereastră a apariţiei“, — care, de fapt, nici nu era o fereastră, ci un fel de balcon, ce da spre curtea interioară a palatului, în prelungirea marii săli de recepţii. Balconul, bogat împodobit cu lazuli şi malahit şi cu şerpi ureus de bronz, mai avea un ieşind din coloane cu lotuşi, fermecător împodobite cu steaguri, iar pe balustrada lui se afla o mulţime de perne viu colorate. Pe acestea se sprijineau maiestăţile lor, cînd aruncau tot felul de daruri din aur, înmînate lor de funcţionari ai tezaurului, asupra primitorului, ce sta jos, sub balcon, şi care era deci, de data aceasta, fiul lui Iacob. Cu tot tacîmul ei, era o scenă ce rămînea de neuitat pentru oricine asistase vreodată la ea. Totul plutea în culori şi fast, în cea mai darnică milostenie şi cuvioasă încîntare. Splendoarea ajurată a arhitecturii: flamurile fîlfîind în adierea vîntului, sub cerul însorit, în vîrful delicatelor coloane de lemn, aurite şi felurit

colorate; pămătufurile şi evantaiele albastre şi roşii ale slujitorilor de rang, ce umpleau curtea interioară făcînd plecăciuni, salutînd, chiuind de bucurie şi venerînd; femei bătînd tamburine; băieţi, cu bucla copilăriei, puşi anume să sară întruna de bucurie; ceata scribilor care, în obişnuita lor poziţie elegantă, cu trestia în mînă, însemnau tot ce se întîmpla; vederea, prin trei succesive porţi deschise, în curtea exterioară plină de atelaje, ai căror cai, jucînd în ham, purtau podoabe înalte de pene colorate în cap, iar vizitiii lor, cu ochii la ceremonia din curtea interioară, ridicau de asemenea braţele, plecîndu-se respectuos înainte; de afară priveau totul munţii galbeni şi roşii ai Tebei, cu albastrul închis şi vioriul umbrelor lor; şi, în fine, pe fastuoasa estradă, gingaşa pereche zeiască privind, cu distincţie obosită şi zîmbet, de sub podoaba înaltelor coroane-tiare, prevăzute cu cefare de pînză scumpă, şi aruncînd, fără încetare şi cu vădită plăcere, din belşug, o ploaie şi o binecuvîntare de scumpeturi asupra celui sărbătorit: şiraguri de mărgele de aur, aur în formă de leu, brăţări de aur, pumnale, diademe, colane, sceptre, vase şi topoare din aur curat, — bineînţeles că cel astfel dăruit nu le putea prinde singur pe toate, astfel încît i-au fost daţi cîţiva robi-prinzători, ce adunaseră pe jos, înaintea lui o întreagă comoară de aur strălucind în soare, în strigătele de mirare entuziastă a mulţimii: — era într-adevăr cel mai frumos lucru ce se putea vedea şi, dacă n-ar fi necruţătoarea lege a scurtării şi rezumării, am descrie mult mai amănunţit încă cele văzute.

Iacob adunase cîndva averi în ţara fără întoarcere, la Laban, demonul; acelaşi lucru îl făcea în acea zi şi preferatul său, în vesela ţară a morţilor, în adîncurile căreia fusese vîndut şi răposase. Căci atît de mult aur nu se găseşte, fireşte, decît pe ceea lume, şi Iosif deveni îndată, aici pe loc, numai prin aurul laudei, un om cu stare. Este adevărat că regi străini, ce-i cereau faraonului aur în comerţul de troc, obişnuiau să spună că se ştie că în Ţara Egiptului acest metal n-ar fi mai preţios decît praful drumurilor. Dar este desigur o greşeală economică, să crezi că prezenţa a oricît de mult aur, i-ar diminua valoarea.

Da, a fost o zi de o semnificativă frumuseţe, plină de binecuvîntare lumească pentru cel răpit, despărţit de ai săi, şi ar fi fost numai de dorit ca Iacob, bătrînul lui tată, să le fi putut privi pe toate acestea, desigur cu un amestec de reticenţă şi mîndrie, în care, însă, ar fi precumpănit, totuşi, mîndria. Şi Iosif a dorit-

o, căci mai tîrziu a spus: „Povestiţi tatei de măreţia mea!“ A primit şi un înscris de la faraon, pe care acesta bineînţeles că nu-l scrisese personal, dar oricum pusese să fie scris, după indicaţiile sale, de „adevăratul scrib“, secretarul de taină al cabinetului său; înscrisul era cam ceremonios, dar ca produs caligrafic de-a dreptul fermecător, iar, în ce priveşte conţinutul, extrem de binevoitor. Suna aşa:

„Porunca Regelui către Osarsif, mai-marele peste cele date de cer, produse de pămînt şi scoase la iveală de Nil, mai-marele tuturor lucrurilor din toată ţara şi adevăratul mai-mare al poruncilor! Maiestatea mea a ascultat cu multă plăcere cuvintele pe care le-ai spus, cu puţine zile înainte de aceasta, în convorbirea pe care regele a binevoit s-o aibă cu tine la On, în Egiptul de jos, despre lucruri cereşti şi pămînteşti. În acea zi frumoasă ai bucurat într-adevăr inima lui Nefer- heperu-Re cu ceea ce iubeşte el cu adevărat. Maiestatea mea a auzit cu o deosebită plăcere aceste vorbe de la tine, căci legînd tu în ele cerescul cu pămîntul, prin grija ta pentru acesta ai luat totodată mari măsuri de prevedere pentru acela şi ai mai contribuit şi la îmbunătăţirea învăţăturii despre Tatăl meu din ceruri. Te pricepi, cu adevărat, să spui ce-i place în mod deosebit Maiestăţii mele, şi ce spui face inima mea să rîdă. Maiestatea mea mai ştie că tu spui tot ce-i place Maiestăţii mele. O Osarsif, îţi spun de un număr infinit de ori: Tu iubitul stăpînului său! Recompensatul stăpînului său! Preferatul şi iniţiatul stăpînului său! Într-adevăr stăpînul Aton-ului mă iubeşte, căci mi te-a dăruit! Asa cum Nefer-heperu-Re trăieşte veşnic: oricînd vei veni cu o dorinţă la Maiestatea mea, fie prin scrisoare, fie prin viu grai, Maiestatea mea va porunci îndată să fie împlinită.“

Şi pentru prevenirea unei asemenea dorinţi, cea mai urgentă după felul de a gîndi al ţării, înscrisul se încheia cu înştiinţarea că faraonul ar şi fi dat poruncă să se înceapă deîndată cu săparea şi împodobirea, de către pictori şi arhitecţi, a unei locuinţe veşnice, vreau să spun a unui mormînt pentru Iosif, în munţii apusului.

După ce înălţatul citi acest înscris, avu loc, în marea sală cu coloane, în care se afla „Fereastra apariţiei“, în faţa tuturor curtenilor adunaţi, marea ceremonie a învestiturii, la care faraonul adăugă la inelul împuternicitului, pe care i-l şi predase, şi la tot aurul ce i-l şi dăruise, un lanţ de aur, deosebit de greu, al înaltei milostenii, pe care i-l atîrnă de gît, deasupra veşmântului său de curte de un alb imaculat,

care, fireşte, nu era de mătase, cum se mai afirmă din necunoaşterea lucrurilor, ci din cel mai fin in regal. Vizirul sudului a citit formidabila titulatură, fixată de faraon pentru Iosif şi care avea să acopere, de acum înainte, numele lui de răposat. Cunoaştem majoritatea acestor auriri încă din intenţiile exprimate şi declaraţiile faraonului, precum şi din înscrisul de onoare ale cărui denumiri, ca „Mai-marele peste cele date de cer etc“, aveau caracter oficial între altele, desigur că cele mai impresionante erau „Cel ce dăruieşte umbră regelui“, „Prieten ai recoltei Domnului“ şi „Hrana Egiptului (Ka-ne-Ke-me în limba ţării). Faţă de acestea, „Mare Vizir“, deşi nemaiauzit, şi „Singurul prieten al regelui'“ (spre deosebire de „Unicul“) sunau aproape palid. Dar lucrurile nu se opreau aici, căci faraonul voia, ce să-i faci, să exagereze! Iosif fu numit „Adon al casei regale“ şi „Adon peste toată Ţara Egiptului“. Fu numit „Gura superioară“, „Principe al împăcării“, „Înmulţitorul învăţăturii“, „Bunul păstor al poporului“, „Alt eu al regelui“ şi „Vice-Horus“ Aşa ceva nici că mai existase, nici viitorul nu l-a mai repetat, căci numai sub domnia unui tînăr suveran atît de impulsiv şi de înclinat spre hotărîri exagerate se putea întîmpla. Se mai adăugă un titlu, ce era însă mai mult un nume propriu, menit nu atît să acopere, cît să înlocuiască numele de răposat al lui Iosif. Viitorimea şi-a bătut mult capul să-l interpreteze şi chiar şi cea mai venerabilă tradiţie a dat o tălmăcire neîndestulătoare, ba chiar întemeiata pe o neînţelegere. Se zice că faraonul l-ar fi numit pe Iosif „Sfetnicul de taină“. Aceasta este o transpunere nepricepută. În scrierea noastră numele ar fi sunat ca : Die-p-nute-ef-onh, ceea ce limbile iuţi ale copiilor Egiptului pronunţau „Diepnuteefoneh“, cu un eh gutural la sfîrşit. Elementul esenţial al acestei expresii este onh sau oneh, cuvântul reprezentat în hieroglife prin crucea cu buclă, care înseamnă „viaţă“ şi pe care zeii o ţineau oamenilor, îndeosebi fiilor lor, regii, sub nas, ca să aibe suflare. Numele ce-l primi astfel, pe lîngă mulţimea titlurilor sale, era un nume al vieţii. El însemna: „Vorbeşte zeul (Aton, dar nu era necesar să fie numit): Viaţa fie cu tine!“ Dar nici aceasta nu cuprindea încă tot înţelesul expresiei. Ea însemna pentru orice ureche ce o auzea atunci, nu numai: „Trăieşte tu însuţi“, ci şi: „Fii un aducător de viaţă, împarte-le viaţă, dă hrana vieţii celor mulţi!“ Cu un cuvînt era un nume al saţului; căci Iosif fusese ridicat mai ales să fie un stăpîn al saţului. Toate titlurile şi numele sale, în măsura în care nu se refereau la relaţia sa cu faraonul personal, aveau, într-un fel oarecare, de conţinut menţinerea vieţii, îndestularea ţărilor, şi toate,

inclusiv acesta, eminent şi mult discutat, puteau fi prinse într-unul singur: „Hrănitorul“.

Comoara scufundată

Cînd fiul lui Iacob primi această mulțime fastuoasă de nume și titluri, s-a făcut, bineînțeles, cerc în jurul său, și las în grija imaginației voastre să închipuie de ce dulcegării, manifestări de admiraţie şi felicitări au fost în stare curtenii. Există o predispoziţie a omului pentru entuziasm şi încîntare faţă de capriciile bunului plac, faţă de alegerea de neînţeles, faţă de monstruosul „Eu îngădui cui îngădui“, scutit de a da orice socoteală, — care ia orice putere invidiei şi face de-a dreptul sinceră slugărnicia. Nimeni nu înţelegea bine pricinile ce-l hotărîseră pe faraon la această formidabilă înălţare şi instituire a unui străin încă tînăr, dar toţi renunţau fericiţi să înţeleagă. De fapt, arta prezicerii se bucura de multă cinste, şi cîte ceva s-ar fi explicat, dacă Iosif ar fi avut norocul să se distingă în acest domeniu şi să depăşească aici cele mai bune realizări locale. Apoi, se mai ştia slăbiciunea faraonului pentru cei care „ascultau de vorbele sale“, adică se pricepeau să-şi însuşească ideile lui teologice şi se arătau receptivi pentru „învăţătura" lui şi se ştia că vădea totdeauna cea mai caldă recunoştinţă pentru asemenea înţelegere, sinceră ori simulată. Şi aici şmecherul dracului trebuie să fi fost ajutat de noroc, în orice caz şi de vreo înţelepciune moştenită şi de o şcolire prealabilă. Dar, de o fi fost aşa ori altfel, limpede era, în primul rînd, că se va fi dovedit foarte isteţ în tratarea stăpînului, de vreme ce a reuşit, dintr-o dată, să se ridice deasupra lor, a tuturora; şi înaintea vicleniei ce a reuşit, ca şi înaintea marelui bun plac, prin jurul lui Iosif curtenii se înghesuiau, acum, care mai de care, să se plece, să se ploconească, să facă ochi dulci, să pupe mîna, să se gudure şi să-l linguşească. Un poet printre amicii aceştia îi compusese chiar un imn de laudă, pe care şi-l acompania, singur, discret la harfă. Iată cuvintele imnului:

,,Trăieşti, eşti teafăr, eşti sănătos.

Nu eşti sărac, nu duci mizerie.

Tu exişti ca orele.

Planurile ti se împlinesc, viaţa ţi-e lungă.

Vorbele îţi sînt alese.

Ochiul tău vede, ce este bine.

Urechea ta aude, ce este plăcut.

Tu vezi ce-i bine, auzi ce-i plăcut.

Eşti lăudat în sfaturi

Tu stai puternic şi inamicul tău cade.

Cel ce vorbeşte împotriva ta, nu mai există".

Noi găsim creaţia asta mediocră. Dar, fiind opera unuia de-ai lor, curtenii o găsiră destul de bună.

Iosif le suportă pe toate ca unul pe care nici o înălţare nu-l surprinde, cu gravitate şi o amabilitate ce căpăta, datorită aerului său distrat, o uşoară nuanţă de îndurerare. Căci gîndurile sale nu erau aici, în sala faraonului. Erau la o casă din păr, pe înălţimi depărtate, în preajmă, în crîngul Domnului, cu frăţiorul de mînă, cu pieptănătura lui ca o cască, căruia îi povestea vise; mai zăboveau, între timp, pe un cîmp, la recoltă, sub un umbrar de pînză, cu soţi, cărora de asemenea le vorbea de visele ce le visase, şi, apoi, la Dotan, în vale, lîngă o fîntînă, unde nu fusese tratat cu blîndeţe. În timpul acestei absenţe, fusese cît pe aci să treacă cu vederea un clipit şi un semn făcut din ochi, din cercul ce se adunase în jurul lui, al cărui refuz l-ar fi îngrijorat foarte pe cel care i le oferea.

Într-adevăr, printre cei strînşi să-l felicite, era şi Nefer-em-Vese, care, mai de mult, se numise şi dimpotrivă, maistrul ciorchinei. Putem încerca şi noi sentimentele lui, cît era de stînjerit, grasul, şi zăpăcit de jocul vieţii, pe cînd îi prezenta fostului său îngrijitor dintr-o vreme grea, felicitările sale, în condiţiuni atît de nebănuite, atît de neverosimil schimbate. Putea spera că noul favorit va avea

gînduri bune pentru el şi nu va „vorbi contra lui“, deoarece îi datora doar lui chemarea şi marele lui prilej. Dar această speranţă fusese cumva redusă de conştiinţa că îl arătase, abia atît de tîrziu, cu degetul şi, adeverind întru totul profeţia, îşi amintise de el, abia cînd fusese dat cu nasul de această amintire. Apoi, nici nu era sigur dacă nu cumva aceluia îi făcea la fel de puţină plăcere să i se amintească de temniţă ca lui însuşi; şi, astfel, se mulţumi, în timpul felicitărilor, să facă, într-o discretă familiaritate, un semn din ochi, ceea ce putea însemna orice, şi avu satisfacţia că Adon, la rîndul său, clipi cu înţeles, în chip de răspuns.

Aicea dar, cu prilejul acestei reîntâlniri, ce putea duce gîndurile la alta, posibilă şi chiar mai picantă, se cere confirmată şi îndreptăţită o tăcere, pe care nu toate, versiunile şi prelucrările povestei lui Iosif au ştiut s-o păstreze. Ea îl priveşte pe Potifar ori Putifera, mai corect Petepre, marele eunuc, pe cumpărătorul, domnul şi judecătorul lui Iosif, pe care, cu bunăvoinţă, l-a zvîrlit în închisoare. Să fi fost şi acela la aurire şi să-l fi slăvit, cînd curtenii l-au înconjurat pe Iosif la curte — poate exprimîndu-i aprecierea unui om care, fiind însuşi neînstare de o treabă, ştie să preţuiască mult că un altul, care ar fi fost sigur în putere să-i facă faţă, a renunţat la ea? Ar avea farmecul său, să descrii astfel de revedere; numai că aici nu este nimic de descris, deoarece aşa ceva nici nu s-a întîmplat. Motivul, emoţionant de frumos, al revederii, joacă un rol triumfal în povestea noastră, şi cu multe minuni ale revederii ne vom mai întîlni, pe care abia le mai putem aştepta. Aici, însă, motivul amuţeşte, iar amuţirea relatării, devenită autoritate în materie pentru lumea occidentală, în această parte a povestirii, cu privire la camerierul soarelui şi, mai cu seamă, la femeia lui onorifică, Mut-em-enet, cea de compătimit, — această amuţire nu este o eliminare, — ori, numai întrucît este lăsată pe dinafară o negaţie: constatarea categorică că ceva nu s-a întîmplat, anume că Iosif, după îndepărtarea lui din casa curteanului, nu s-a mai reîntîlnit nici cu stăpînul, nici cu stăpîna.

Poporul şi, ca să-i fie pe plac, poeţii, un soi de oameni mult prea dornici să fie plăcuţi ascultătorilor lor, au urzit în multe feluri povestea lui Iosif şi a femeii lui Potifar, ce n-a fost decît un episod, chiar dacă cu mare greutate, în viaţa fiului lui Iacob; i-au scornit, deşi catastrofa îl încheiase definitiv, continuări sentimentale şi i-au dat, în cadrul ansamblului, o poziţie precumpănitoare, încît, sub mâinile lor

acest episod a devenit un roman foarte dulceag, cu final fericit. Dacă ar fi după aceste poezele, ispititoarea, denumită deobicei „Suleica“ — şi chiar numai pentru atît poţi ridica din umeri — după ce l-a băgat pe Iosif în temniţă, s-a retras, plină de remuşcări, într-o „colibă", nemaitrăind decît pentru ispăşirea păcatelor ei. Între timp, prin moartea soţului ei, a rămas şi văduvă. Cînd însă „Iusuf" (Iosif, adică) urma să fie liberat din temniţă, el nu ar fi acceptat să i se scoată „lanţurile", înainte ca toate femeile nobile ale Egiptului să fi depus mărturie înaintea tronului faraonului, că el ar fi nevinovat. Conform acestei dorinţe, toate femeile nobilimii egiptene ar fi fost într-adevăr adunate înaintea acestui tron şi ar fi venit şi Suleica, din coliba ispăşirii sale. Într-un singur glas, toată floarea doamnelor l-ar fi declarat pe Iosif principele nevinovăţiei şi podoaba purităţii. După aceea, însă, „Suleica“ ar fi luat spontan cuvîntul, s-ar fi umilit adînc şi ar fi recunoscut public ca ea ar fi fost păcătoasa, acela, însă, ar fi un înger. Ea ar fi comis fapte odioase, aşa ar fi mărturisit fără vreo rezervă, acum însă ar fi purificată şi şi-ar recunoaşte, de voia sa, păcatul şi ruşinea. Dealtfel, asta ar fi şi făcut-o încă ani în şir, în coliba ei, după înălţarea lui Iosif, şi astfel ar fi ajuns bătrînă şi căruntă. Abia în ziua de sărbătoare, cînd Iacob-tatăl şi-ar fi făcut, cică, pompoasa intrare în Ţara Egiptului — deci într-un moment cînd, de fapt, Iosif avea deja doi fii — perechea s-ar fi reîntîlnit; Iosif ar fi iertat-o pe bătrînă şi, ca recompensă, prin puterea cerului, i-ar fi fost redată trecuta ei frumuseţe seducătoare, iar Iosif s-ar fi căsătorit, într-un final dulceag, cu ea, astfel încît tot li s-ar fi împlinit vechile dorinţe, „să-şi pună laolaltă capetele şi picioarele“.

Toate astea sînt parfum de mosc şi apă de trandafiri persană. Cu faptele nu au nimic comun. Întîi, Potifar n-a murit atît de curînd. De ce să fi murit înainte de vreme, bărbatul ce trăia ferit, prin constituţia sa deosebită, de risipa puterilor, închis în sine, numai pentru propriul lui interes şi se înviora des la vînătoarea de păsări. Tăcerea istoriei cu privire la persoana sa, din ziua judecăţii din casa lui, înseamnă, desigur, dispariţia lui de pe scenă, dar nicidecum în sensul morţii. Nu trebuie uitat că, în timpul întemniţării Iui Iosif, avusese loc o schimbare de domnie, şi că asemenea schimbare duce, de obicei, şi la o schimbare a personalului Curţii, ori măcar a unei părţi din acesta. Petepre care, după cum ştim, avusese destule supărări, ca pseudo-comandant al trupelor, fără competenţe

efective, se retrăsese, după înmormântarea lui Nebmare cel măreţ, în viaţa particulară cu titlul şi rangul de prieten unic. Nu mai mergea la Curte, în orice caz nu mai era obligat s-o facă şi, în zilele auririi lui Iosif, se vede că a evitat să apară acolo, dintr-un tact ce-l caracteriza. Dacă nu l-a întîlnit nici mai tîrziu, aceasta se explică în parte prin faptul că Iosif şi-a fixat, cum vom vedea, reşedinţa sa, ca Stăpîn al prevederii şi al saţului, nu la Teba, ci la Memfis, în parte iarăşi cu acea evitare plină de tact. Dacă însă, în cursul anilor, tot va fi avut loc vreodată o întîlnire cu vreun prilej solemn, putem fi siguri că s-a desfăşurat de ambele părţi fără un clipit măcar, cu cea mai deplină discreţie şi cea mai stăpînită ignorare a trecutului: tocmai această atitudine se oglindeşte în amuţirea tradiţiei celei mai autorizate.

Aceasta este valabil şi pentru Mut-em-enet, pentru pricini tot atît de întemeiate. Că Iosif n-a mai văzut-o este, oricum, sigur de tot, dar la fel de sigur este că ea nu s-a retras în nici o colibă a ispăşirii şi că nu s-a acuzat public de neruşinare, ceea ce ar fi fost, peste toate, o minciună. Această înaltă doamnă, instrumentul ispitirii lui Iosif, — o ispitire căreia el i-a rezistat, e adevărat nu prea strălucit, dar, pînă la urmă, i-a rezistat totuşi — s-a întors, după eşecul acelei încercări disperate de a evada din existenţa ei onorifică în uman, s-a întors, de nevoie şi pentru totdeauna, la forma de viaţă care, pînă la bîntuirea ei, fusese pentru ea singura firească şi cunoscută; ba se şi închistă în ea, mai rigidă şi mai mîndră, încă, decît fusese vreodată. Relaţia ei cu Potifar, datorită deosebitei înţelepciuni vădite de el în momentul catastrofei, mai curînd devenise mai caldă, decît să fi suferit de cele întîmplate. Îi era recunoscătoare că judecase ca un zeu, mai presus de inima de om, şi i-a fost de atunci o soţie onorifică impecabilă în devotamentul ei. Pe iubit nu-l blestema pentru suferinţele pe care el i le pricinuise, ori pe care şi le pricinuise ea de dragul lui; căci suferinţele dragostei sînt suferinţe deosebite, de care nimănui încă nu i-a părut rău că le-a cunoscut. „Mi-ai îmbogăţit viaţa — iată, înfloreşte!“ Aşa se rugase Eni în mijlocul chinurilor, şi de aici se vede ce deosebite sînt chinurile dragostei, că-ţi mai smulg şi rugăciuni de mulţumire. Oricum, trăise şi iubise, — este adevărat, fusese o iubire nefericită, dar oare există aşa ceva, şi nu se vede oare limpede aici, orice compătimire respinsă, ca o prostească aflare în treabă? Eni nu cerea compătimire şi era mult prea mîndră

să-i fie milă de sine; înflorirea vieţii ei, însă, trecuse, iar renunţarea ei era severă şi definitivă. Formele trupului ei, ce fusese temporar un trup de vrăjitoare a dragostei, suferiră o rapidă involuţie — nu redobîndi frumuseţea de lebădă a tinereţii ei, ci o frumuseţe de călugăriţă. Da, de acum înainte Mut-em-enet fu o rece călugăriţă a lunii, cu sîni reveniţi la proporţii caste de o eleganţă inaccesibilă şi — trebuie adăugat — extraordinar de bigotă. Mai ştim toţi cum, pe vremuri, în perioada dureroasei înfloriri a vieţii ei, îl tămîiase, împreună cu iubitul, pe Aton-Re din On, cel iubitor de străini, stăpînul marelui orizont, de la care aştepta bunăvoinţă pentru patima ei. Asta trecuse. Orizontul ei se îngustase iară, devenind din nou strîmt, sever şi tradiţionalist; mai mult decît oricînd întreaga ei devoţiune îi aparţinea zeului bogat în vite de la Epet-Esoret şi simţului său solar conservativ; în cele spirituale mintea ei era accesibilă numai sfatului marelui Beknechons, acel mare preot cu craniul lucitor, ce detesta orice înnoire şi avea oroare de orice speculaţie intelectuală. Chiar şi atît era destul s-o înstrăineze de curtea lui Amenhotep al patrulea, unde începea să fie la modă o religie a încîntării atotcuprinzătoare, care, în ochii ei, nu avea nimic a face cu pietatea. Ea slăvea, dimpotrivă, sfînta neclintire, veşnicul echilibru al balanţei, durata privind împietrită în gol, cînd, în rochia ei strîmtă de hatoră, făcea, în pas măsurat de dans să sune sistra înaintea lui Amon, şi din pieptul ofilit i se ridica glasul, ce tot mai era preţuit, pentru a da tonul corului nobilelor lui concubine. Şi, totuşi, în fundul sufletului ei zăcea o comoară de care era mai mîndră decît de toate onorurile ei religioase şi lumeşti, şi pe care, fie că şi-o mărturisea ori ba, nu ar fi dat-o pentru nimic pe lume. O comoară scufundată adînc, dar ce lumina mereu, tăcută, în ziua tulbure a renunţării sale şi, oricîtă înfrîngere cuprindea, conferea mândriei sale religioase şi lumeşti o întregire indispensabilă de mîndrie omenească, vitală. Era amintirea — nici măcas atît a lui, care, cum auzea, devenise acuma stăpîn peste Ţara Egiptului. El nu era decît un instrument, după cum ea, Mut-em-enet, fusese un instrument. Era mai curînd, şi aproape independent de el, conştiinţa justificării, conştiinţa că înflorise şi arsese, că iubise şi suferise.

Stăpîn peste Ţara Egiptului

Stăpîn peste Ţara Egiptului — folosim expresia în spiritul unui consens, ce nu se mulţumea cu nici o apoteoză, şi în spiritul frumoasei exagerări, pe care faraonul hotărâse să şi-o permită în favoarea tîlcuitorului viselor sale. Dar nu o folosim necercetată şi cu superficialitatea povestitorului, ci cu rezerva rezonabilă pe care ne-o impune fidelitatea faţă de realitate. Căci aici nu se exagerează, ci se povesteşte, iar astea sînt, oricum, două trebi foarte deosebite — ori pe care din ele am prefera-o. Efectul momentan mai puternic îl va avea totdeauna, de partea ei, exagerarea; dar, cu adevărat cîştig ascultătorii se aleg numai de la povestirea ce le-a cercetat pe toate, cumpănindu-le.

Iosif a ajuns domn foarte mare la curte şi în ţară, asta-i sigur, iar relaţia de încredere personală ce-l lega de monarh, de la convorbirea sa în logia cretană, poziţia lui de favorit, deci, făcea cam vagi limitele competenţelor sale. Dar nu era, în fapt, „Stăpîn peste Ţara Egiptului“, nici, cum o exprimă câteodată legenda şi cîntecul, „Regentul Ţărilor“. Înălţarea lui, ce fusese destul de fantastică, şi titulatura lui excesivă nu schimbau nimic din faptul că marile ramuri ale administraţiei ţării, în care fusese răpit şi dus, rămîneau în mîinile funcţionarilor Coroanei, din care unii mai fuseseră încredinţaţi cu conducerea lor încă sub Neb-ma-re, şi ar fi fost curată exaltare să se creadă că feciorului lui Iacob i-ar fi fost subordonată, de pildă, şi administrarea justiţiei, care era, din timpuri străvechi, treaba judecătorului suprem şi a vizirului, acum treaba ambilor viziri, ori, cumva, conducerea politicii externe — care ar fi dat, probabil, rezultate mai bune decît cele cunoscute, dacă Iosif s-ar fi ocupat de ea. Nu trebuie uitat că, în fond, măreţia imperiului nici nu-l interesa, oricît devenise de egiptean prin obiceiurile sale exterioare, şi că oricît de energice fapte bune ar fi făcut de dragul celor de acolo, oricît de grijuliu servea interesul public, atenţia lui cea mai intimă tot rămînea orientată spre cele sufleteşti-particulare şi familiale-mondiale, spre promovarea unor Planuri şi intenţii, ce aveau puţin a face cu propăşirea ori prăbuşirea Miţraimului. Putem fi siguri că pusese îndată în legătură visele faraonului, şi ce prevesteau ele, cu acele Planuri şi Intenţii, cu ideea aşteptării şi a pregătirii drumului, ba anumit oportunism, ce nu putea fi contestat atitudinii sale dinaintea jilţului faraonului, ar putea avea un efect negativ şi diminua simpatia pe care şi noi

dorim s-o păstrăm pentru copilul Rahilei, dacă ascultătorul nu s-ar gîndi că Iosif socotea de datoria lui să sprijine Intenţiile şi să-i fie din răsputeri, de ajutor lui Dumnezeu în îndeplinirea lor.

Fusese numit, orice ar mai spune altminteri titlurile sale, ministrul hrănirii şi al agriculturii şi realiză, în această calitate, reforme importante, dintre care îndeosebi legea rentei funciare s-a întipărit în memorie. Nu a depăşit însă niciodată împuternicirile legate de acest cerc de probleme, şi chiar dacă se ţine seamă de faptul că treburile tezaurului şi cele ale administrării hambarelor erau în prea strînsă legătură cu domeniul de care răspundea, pentru ca autoritatea sa să nu se fi întins şi asupra lor, expresii ca „Stăpîn peste Ţara Egiptului“ şi „Regent“ tot mai rămîn înfrumuseţări de basm ale situaţiei reale. Mai trebuie, desigur, ţinut seama şi de altceva. În condiţiile din primii ani, zece-paisprezece la număr, ani hotărîtori ai exercitării puterii sale — condiţii în aşteptarea cărora doar fusese numit — tocmai importanţa funcţiei sale a trebuit să crească extraordinar şi să le umbrească pe toate celelalte. Foametea ce-a izbucnit, la cinci-şapte ani de la înălţarea sa — mai curînd cinci — totodată în Egipt şi în ţările învecinate, făcu practic cea mai de seamă figură a împărăţiei din bărbatul ce o prevăzuse, luase măsuri de prevenire şi ştiuse să le ajute, de bine de rău, oamenilor să treacă prin greu, iar poruncile sale ajunseră vital de importante, înaintea tuturor celorlalte. Cum se mai poate întîmpla ca şi critica, să fie destul de temeinică şi să ajungă, în cele din urmă, să dea dreptate gurii lumii, vrem şi noi să acceptăm că poziţia lui Iosif a fost, în fapt, cel puţin un şir întreg de ani, echivalentă cu cea de ,,Stăpîn peste Ţara Egiptului“, fără de voia căruia nimeni nu îndrăznea să clintească o mînă ori un picior în una din ambele ţării. Deocamdată însă, imediat după împuternicirea sa, întreprinse o călătorie de inspecţie, cu corăbii şi cu trăsuri, prin toată Ţara Egiptului, înconjurat de o echipă mai mare de scribi, aleşi de el mai ales dintre oameni tineri, încă neosificaţi de rutină; întreprinse deci o călătorie pentru a-şi procura cunoştinţe nemijlocite asupra tuturor chestiunilor privind Pămîntul Negru şi a se face, într-adevăr, stăpînul vederii de ansamblu, înainte de a lua măsuri. Relaţiile de proprietate erau, acolo jos, ciudat de nesigure şi de echivoce. În principiu orice pămînt aparţinea faraonului, ca absolut totul, de-altfel. Ţările, inclusiv cele cucerite ori ce fuseseră măcar silite să plătească dare, pînă la „acea

mizeră ţară a Nubiei“ şi pînă la graniţele Ţării Mitanni, erau, în fond, proprietatea lui particulară. În aceste condiţii, totuşi, domeniile statului propriu-zise, „moşiile faraonului“, se deosebeau, ca proprietate specială a coroanei, de latifundiile dăruite de foştii regi nobililor de frunte, precum şi de moşiile mai mici ale unor nobili ori ţărani înstăriţi, ce contau ca proprietate personală a celor ce le gospodăreau, deşi, formulînd exact situaţia, era vorba de un fel de feude, plătind cens, şi de o relaţie de arendă, chiar dacă dreptul de a arenda pământul respectiv era ereditar. Erau exceptate numai pământurile templelor, anume ogoarele lui Amon, care erau cu adevărat „pămînturi libere“ şi scutite de orice dare, precum şi resturile unei mai vechi legiuiri a ţărilor, întemeiate pe felurite privilegii, posesiuni ale unor principi de nome rămaşi puternici ori mai purtîndu-se de parcă ar fi independenţi, moşii ereditare ce mai apăreau, ici-colo, prin tot imperiul, ca insulele unui soi de feudalism învechit, ai căror deţinători pretindeau să le fie considerate ca proprietate neîngrădită, aidoma pămînturilor libere ale templelor. În timp ce, însă, pămînturile templelor au fost principial lăsate în pace de administraţia lui Iosif, cu baronii încăpăţînaţi procedă foarte dur, introducînd, încă de la început, posesiunile lor, fără multe fasoane, în sistemul lui de livrări şi rezerve, ajungînd, cu vremea, la simpla lor expropriere în folosul coroanei. Nu este just să se spună că relaţiile agricole deosebite ale aşa-zisului Imperiu nou — adică fenomenul ce părea atît de ciudat celorlalte popoare, că în Ţara Nilului întreg pămîntul, în afară de cel al preoţilor, îi aparţinea regelui — ar fi fost creat prin măsurile fiului lui Iacob. În realitate, el desăvîrşi doar o evoluţie oricum foarte avansată, consolidînd, lămurind din punct de vedere juridic şi aducînd în conştiinţa publică relaţii ce existaseră încă înaintea lui.

Deşi călătoria nu se extinse asupra ţărilor negrilor, nici asupra regiunilor sirio-canaanene, în care trimise doar delegaţi, inspecţia îi luă, totuşi, între de două şi de trei ori şaptesprezece zile, căci erau multe de însemnat şi de supus vederii de ansamblu. Apoi se întoarse în capitală, unde ocupă, cu funcţionarii săi, un imobil al statului de pe strada Fiului, şi de aici mai promulgă, totuşi la timp, înaintea recoltei din acest an, celebra lege agrară, deîndată proclamată prin strigări în toată ţara, care fixa cotele de predare din recolta de boabe, cu valabilitate generală şi fără a ţine seamă de persoană sau de mărimea recoltei, la o cincime, ce trebuia

predată, în hambarele regale de stocuri, punctual şi fără să mai fie cerută — iar daca, cumva, nu se preda necerută, apoi era cerută foarte energic. Totodată copiii Egiptului putură observa că prin toată ţara, în oraşe, în cele mari şi cele mici, şi în împrejurimile lor, aceste hambare au fost înmulţite şi lărgite într-o măsură nemaivăzută, cu mobilizarea a numeroşi muncitori — de prisos, trebuia să creadă lumea, căci, în mod firesc, la început multe din ele mai rămăseseră goale. Cu toate acestea, tot se mai clădeau tot mai multe hambare, căci mulţimea lor era socotită pentru belşugul pe care, cum se auzea, noul Adon al îndestulării şi prieten al recoltei Domnului îl prevestise. Oriunde stăteai, ori pe unde te întorceai, vedeai ridicîndu-se rînduri-rînduri, adesea formînd curţi pătrate, silozurile conice de cereale, cu deschiderile lor de umplere sus, iar jos cu uşile, bine asigurate, pentru scoaterea boabelor. Erau deosebit de solid construite, pe platforme din lut bătut în chip de terase, ce le apărau de umezeala solului şi de rozătoare. Adesea li se mai adăugau gropi adînci, sub pămînt, bine căptuşite, ale căror accese, bine camuflate, erau aproape invizibile, dar supravegheate de ochiul vigilent al poliţiei.

Este îmbucurător de spus că ambele măsuri, legea predărilor, precum şi crearea de spaţii atît de mari de depozitare, se bucurau de o categorică popularitate. Impozite existaseră, se înţelege, totdeauna, în felurite forme. Nu degeaba obişnuia să vorbească bătrînul Iacob, care nu fusese niciodată acolo, dar îşi făurise o imagine patetică despre Egipt, despre „casa egipteană a muncilor“, deşi dezaprobarea sa nu ţinea suficient seama de condiţiile deosebite ale ţării de jos. Forţa de muncă a copiilor ţării Keme aparţinea regelui, cu asta începea totul, şi era folosită pentru construirea unor morminte imense şi unor clădiri necrezut de fastuoase, desigur şi pentru asta. Înainte de toate, însă, era folosită pentru înfăptuirea tuturor acelor lucrări de săpături şi rambleeri indispensabile propăşirii foarte deosebitei ţări a oazelor, pentru întreţinerea căilor de apă, săparea de şanţuri şi canale, consolidarea digurilor, îngrijirea stăvilarelor — toate lucrări a căror executare nu putea fi lăsată în grija înţelegerii neîndestulătoare şi a hărniciei întâmplătoare a particularilor, deoarece de ele depindea bunăstarea tuturor. De aceea, statul îşi obliga copiii la munci, pentru stat trebuiau să le facă. După ce le făcuseră însă, trebuiau să plătească şi dări pentru ele. Trebuiau să plătească dări pe canalele, lacurile şi şanţurile folosite, pe maşinile de irigat şi burdufele utilizate,

ba chiar şi pe sicomorii ce creşteau pe pămîntul lor, devenit roditor. Plăteau dări pe casă şi gospodărie, şi pe tot ce producea casa şi gospodăria. Plăteau cu piei şi aramă, cu lemn, frînghii, papirus, in şi, de totdeauna, fireşte, cu cereale. Dar dările erau strînse după foarte neregulatul bun-plac al administratorilor nomelor şi al starostilor satelor, după cum Hrănitorul, adică Hapi, fluviul, fusese mare sau mic — în mod rezonabil şi în funcţie de aceasta, e adevărat, dar şi cu multe indulgenţe nedrepte faţă de unii şi cereri aspre, exagerate, faţă de alţii, şi puteau fi regretate tot felul de înşelătorii, de rabaturi pe sprînceană şi cumetrie. Trebuie recunoscut că administraţia lui Iosif a strîns aici încă din prima zi hăţurile, lăsîndu-le mai libere în alte privinţe. S-a pus, adică, toată greutatea pe darea în cereale, tratîndu-se, în schimb, cu multă blîndeţe, toate celelalte obligaţii. N-aveau decît să-şi păstreze, oamenii, inul lor, de calitatea întîia, a doua şi a treia, uleiul, arama şi papirusul, numai să livreze conştiincios darea în boabe, cincimea recoltei de cereale. Acest nivel al impozitului în natură, liniştitor prin limpezimea sa şi care se aplica la fel tuturor, nu putea fi resimţit ca asuprire într-o ţară în care fertilitatea era, de regulă, de treizeci de ori sămînţa. Dealtfel această cifră avea o anumită frumuseţe spirituală şi degaja o simpatie mitică, deoarece, în mod înţelept şi abil, fusese dedusă din sfîntul număr al epagomenelor, al celor cinci zile suplimentare, peste cele treisute şaizeci, ale anului. Şi, în sfîrşit, îi plăcu poporului, căci Iosif nu şovăi să impună această dare şi baronilor nomelor, ce mai aveau pretenţii de stăpîni absoluţi, ba îi mai şi obligă, cu puterea statului, să aducă, pe moşiile lor, ameliorările corespunzătoare progresului tehnic. Căci spiritul unei înapoieri încăpăţînate se vădea şi în aceea că, pe aceste moşii, condiţiile de irigaţie erau menţinute la un nivel demodat şi insuficient, nu numai din lene, ci în mod principial şi cu rea intenţie, încît pămîntul nu rodea cît ar fi putut. Acestor domni, Iosif le prescrise categoric să-şi îmbunătăţească sistemul de canale şi de pompare a apei, gîndindu-se, cu acest prilej, la acel Salep, un nepot al lui Eber, de care Eliezer îi povestise că el, primul, „a dus pîraiele pe ogorul său“ şi fusese inventatorul irigaţiei.

În ce priveşte, însă, măsurile extraordinare de stocare, construcţia de hambare, ajunge să mai amintim o dată de ideea foarte egipteană a prevederii şi a grijii asigurătoare pentru viitor, ca să explicăm că şi această dispoziţie a lui Iosif le

era pe plac copiilor Ţării Keme. Tradiţia sa personală despre Potop şi înţeleapta înjghebare a lăzii, care a salvat de la înec şi pieire totală neamul omenesc şi neamurile animalelor, se contopea, aici, cu nevoia de siguranţă şi de apărare a unei civilizaţii bătrîne şi vulnerabile, îmbătrînite în condiţii nesigure. Copiii acestei civilizaţii erau chiar înclinaţi să vadă ceva magic în hambarele lui Iosif, căci erau învăţaţi să se asigure împotriva pătrunderii răutăţii, veşnic la pîndă, a demonilor, printr-o reţea cît de impermeabilă de semne şi ziceri magice; de aceea în mintea lor noţiunile de „prudenţă“ şi „magie“ se şi puteau confunda, făcînd să le apară într-o lumină magică şi măsuri atît de prozaice ca hambarele lui Iosif.

Într-un cuvînt, precumpănea impresia că, în ciuda tinereţii sale, faraonul avusese mîna norocoasă cu înscăunarea acestui tînăr Tată al recoltei şi Dătător de umbră. Autoritatea lui Iosif avea să crească mult în cursul anilor, dar, acum îndată, se trecu în favoarea lui faptul că, chiar în acest an, Nilul fusese foarte mare, astfel încît sub noua administraţie a putut fi strînsă o recoltă mult peste medie, în special la grîu, alac şi orz, şi a putut fi adunat şi belşug de boabe dura. Ne îndoim că ar fi îngăduit să trecem printre anii profeţiei şi să socotim printre anii vacilor grase un an al cărui belşug era deja asigurat cînd Iosif vorbea înaintea faraonului. Dar mai tîrziu aşa se întîmplă, desigur, în strădania de a ridica la şapte numărul anilor binecuvîntării, ceea ce, dealtfel, nici astfel nu reuşi în întregime. În orice caz, fu plăcut pentru Iosif că prelua conducerea treburilor în condiţii de bucurie şi belşug. Gîndirea poporului era, de totdeauna, de o venerabilă lipsă de logică şi aşa a şi rămas. Este în stare să conchidă că un ministru al agriculturii numit într-un an de fertilitate bună trebuie să şi fie un bun ministru al agriculturii.

De aceea, cînd fiul lui Iacob trecea în trăsură prin Veset, publicul îl saluta cu mîinile ridicate şi îl ovaţiona: „Adon! Ado !“ „Ka-ne-Keme!“, „Să trăieşti un număr nesfîrşit de ani, prietene al recoltei zeului! “ Mulţi strigau chiar: „Hapi! Hapi!“ ducînd totodată la gură degetul gros şi arătătorul mîinii drepte, ceea ce mergea cam departe şi trebuia pus, în mare parte, pe seama entuziasmului lor copilăros pentru frumuseţea lui de icoană.

El ieşea, însă, rar cu trăsura, căci era foarte ocupat.

Urim și Tummim

Înclinaţii, simpatii, stări de spirit fundamentale, trăiri esenţiale ale sufletului, ce colorează toată fiinţa noastră determină paşii şi hotărîrile vieţii noastre şi ne influenţează întreaga activitate, încît aceasta se explică mult mai curînd prin ele, decît prin motivele raţionale ce le invocăm ca explicaţii, desigur nu numai faţă de alţii, dar şi faţă de noi înşine. Faptul că, la scurt timp după ce-şi luase slujba în primire, Iosif îşi mută sediul — foarte împotriva dorinţei faraonului, care ar fi fost bucuros să-l aibă mereu prin preajma sa, pentru a discuta cu el despre tatăl său din cer şi a lucra, cu ajutorul lui, la îmbunătăţirea învăţăturii sale — faptul că, deci Gura supremă a regelui şi stăpînul tuturor proviziilor sale îşi mută foarte curînd locuinţa şi toate cancelariile lui de la Novet-Amon, capitala, tocmai în nord, la Menfe, casa celui înfăşat, se făcu din motivele aparente, cinstitei şi uşor de susţinut, că Menfe, cea cu zidurile groase, era „cumpăna Ţărilor“, mijlocul lor, simbolul echilibrului nemişcat al Egiptului, deci parcă făcut anume să fie locul vederii de ansamblu şi cea mai la îndemînă şi de folos reşedinţă pentru stăpînul vederii de ansamblu. De fapt, argumentul cu „cumpăna Ţărilor" şi cu centrul echilibrului nu se potrivea chiar întocmai, căci Mempi era situat deja destul de departe în nord, aproape către On, oraşul clipitului, şi spre oraşele celor şapte guri, şi chiar dacă socoteai că Egiptul s-ar întinde către sud numai pînă la insula Elefanţilor şi pînă la insula Pilak, fără a mai pune la socoteală Ţara negrilor, Mempi, oraşul regelui Mire, unde zăcea înmormîntată frumuseţea sa, tot nu era, nicidecum, cumpăna Ţărilor, ci se afla pentru aceasta cu tot atît mai mult prea, la nord, cu cît Teba se afla prea la sud. Dar, că ar menţine echilibrul în Ţara Egiptului şi ar alcătui mijlocul ei, asta era, ce să-i faci, reputaţia de care străvechiul Menfe se bucura; iar că permitea cea mai bună vedere de ansamblu în ambele direcţii, în susul şi în josul fluviului, era o axiomă pe care se întemeia în hotărîrea sa Iosif, egipteanul, şi nici faraonul însuşi nu putea nega că, dacă aveai reşedinţa la Menfe şi nu la Per-Amon, relaţiile comerciale cu oraşele siriene de pe litoralul mării erau uşurate, cînd ele îşi trimiteau jos oamenii, să cumpere cereale din „grînar” cum le apărea lor Ţara pămîntului negru.

Toate astea erau întru totul adevărate şi totuşi erau numai motivele raţionale ale hotărîrii lui Iosif, de a obţine această îngăduinţă de la faraon şi de a locui la Menfe. Cele reale zăceau, mai adînc hotărîtoare, în sufletul lui. Ele erau atît de complexe, încît priveau legătura sa cu moartea şi cu viaţa. Se poate spune aşa: erau motive ale bunăvoinţei pe un fundal întunecat.

Este deja mult de atunci, dar o mai ştim cu toţii, cum, pe vremuri, băietan fiind, singur şi amărît de neînţelegerile sale cu fraţii, privea în jos de pe dealul de la Kiriat Arba la oraşul din vale, alb sub lună, precum şi la Mahpelah, îndoita peşteră, mormîntul în stîncă, cumpărat de Avram şi unde odihneau osemintele strămoşilor. Ne amintim exact ce amestec ciudat de sentimente îi încercase atunci sufletul, provocat de ambele privelişti, de cea a mormîntului şi de cea a oraşului, foarte populat, ce şi adormise: sentimente de evlavie, aici de reculegere înaintea morţii şi a trecutului, se îmbinaseră într-însul cu o simpatie pe jumătate ironică, pe jumătate din inimă, prietenească, faţă de „oraş“, faţă de toată forfota umană ce umplea peste zi cu miros de sudoare şi strigăte uliţele întortocheate ale Hebronului, iar acum zăcea, sforăind, cu genunchii la gură, prin odăile caselor. Pare riscat şi arbitrar de a pune în legătură un astfel de sentiment timpuriu al inimii sale, care, în fond, a fost doar produsul cîtorva clipe de meditare, cu actualul lui fel de a acţiona, cu atît mai mult, de a-l deduce de-a dreptul pe acesta din acela. Şi totuşi deţinem o dovadă a justeţei acestei raportări în cuvintele spuse de el într-o zi, între atunci şi acum, cumpărătorului său, bătrînului, cînd erau împreună la Menfe, metropola mormintelor. Cum spusese aşa, într-o doară, că i-ar place acest oraş ai cărui morţi nu trebuie să mai treacă fluviul, pentru că oraşul însuşi era aşezat la apus de fluviu şi i-ar putea conveni între localităţile Egiptului, — asta fusese atît de deosebit de caracteristic pentru fiul mai mare al Rahilei, deşi abia dacă o ştia, iar plăcerea lui de faptul că omuleţii aceia, puşi pe zeflemea din pricina mulţimii lor uniforme, contrăseseră cu obrăznicie şi din comoditate, străvechiul nume de mormînt al oraşului , ‚Men-nefru-Mire“, în „Menfe“, — plăcerea aceasta era aproape el însuşi, punea în evidenţă străfundul firii sale, ceva ce venea într-adevăr şi în orice caz din adîncimi, deşi nu-i revine decît un nume reţinut-vesel: „simpatie“. Căci simpatia este o întâlnire între moarte şi viaţă, iar adevărata simpatie se iscă numai acolo unde înţelegerea pentru una ţine în

cumpănă înţelegerea pentru cealaltă. Înţelegerea numai pentru moarte iscă rigiditate şi întunecime; înţelegerea pentru viaţă numai, iscă banalitate plată, tot lipsită de spirit. Dar spiritul, şi simpatia, se iscă numai unde evlavia faţă de moarte este nuanţată, încălzită de bucuria de a trăi, aceasta însă, adîncită şi valorizată de aceea. Aşa era cu Iosif, aşa erau spiritul şi bucuria lui. Dubla binecuvântare cu care era binecuvîntat, de sus în jos şi din adîncul ce zace jos, binecuvîntarea de care a mai pomenit Iacob, tatăl lui, pe patul de moarte, purtîndu-se aproape ca şi cum el ar dărui-o şi ar acorda-o, cînd de fapt doar o constata — asta era el. În cercetările lumii morale, care este o lume încîlcită, nu o scoţi la capăt fără ceva erudiţie temeinică. Despre Iacob s-a spus totdeauna că ar fi „tam“, adică „onest“ şi ar locui în corturi. Dar „tam“ este un cuvînt ce oscilează în mod bizar, foarte slab tradus prin „onest“, căci sensul lui cuprinde pozitivul şi negativul, da-ul şi nu-ul, lumina şi întunericul, viaţa şi moartea. Se regăseşte în formula bizară „Urim şi Tummim“, unde figurează vădit în contrast cu luminosul, afirmativul „Urim“, pentru aspectul întunecat, umbrit de moarte, al lumii. Tam sau Tummim este luminosul şi întunecatul, lumea de sus şi cea de jos totodată şi cu schimbul — iar Urim numai veselul, izolat şi pur de celălalt. „Urim şi Tummim“ nu exprimă aşadar, de fapt nici o contradicţie, ci permite să se observe faptul misterios că dacă desprindem şi izolăm o parte din totalul lumii morale, totul continuă totuşi să se contrapună părţii. Nu este atît de uşor să te lămureşti cu lumea morală, tocmai de aceea nu, pentru că foarte des ce este solar în ea ne sugerează cele infernale. Esau, de pildă, roşul, omul vînătorii şi al stepei, era categoric un bărbat al soarelui şi al tărîmului de dedesubt. Dar deşi Iacob, geamănul lui mai tînăr, se deosebea prin blîndeţe de ei, ca păstor al lunii, nu trebuie uitat că şi-a petrecut partea cea mai importantă a vieţii pe tărîmul de dedesubt, anume la Laban, şi drept „oneste“ chiar nu pot fi calificate mijloacele cu care a devenit acolo de aur şi argint. „Urim“ cu siguranţă că nu era, ci tocmai „tam“, adică un om trist-vesel, ca Ghilgameş. Şi asta era şi Iosif, a cărui rapidă adaptare la însoritul tărîm de dedesubt al Egiptului tot nu indica o simplă natură Urim. ,,Urim şi Tummim“, asta s-ar putea cumva traduce cu „Da — da nu“ deci cu un „da-nu“, care mai este prevăzut, înainte, cu un al doilea da. Din punctul de vedere strict al unui calcul, rămîna, fireşte, aici, deoarece un da şi un nu se anulează reciproc, numai da-ul suplimentar; dar rezultatul calculului strict nu are culoare şi, oricum, asemenea matematică scapă din vedere coloraţia

întunecată a da-ului rezultat, vădit un efect întîrziat al nu-ului ce a fost doar anulat prin calcul. — Astea toate sînt, cum s-au mai spus, încîlcite. Cel mai bine repetăm că, în Iosif, viaţa şi moartea se întîlneau, avînd ca rezultat acea simpatie, ce a fost pricina mai profundă că a cerut şi a obţinut de la faraon îngăduinţa să locuiască la Menfe, isteaţa metropolă a mormântului.

Regele, care avuse mai întîi grijă de locuinţa de veci a „singurului său prieten“, (se şi afla în construcţie) îi dărui acolo, în cartierul cel mai scump, o casă veselă a vieţii, cu grădini, sală de primire, curte cu fîntînă şi toate comodităţile acelor zori tîrzii, fără să mai pomenim mulţimea de slugi nubiene şi egiptene, pentru bucătărie, anticameră, grajduri şi săli, care măturau, stropeau şi curăţau vila, o împodobeau cu flori şi care — oare sub a cui priveghere să fi fost? Asta ghiceşte desigur cel mai puţin luminat şi mai greu de cap dintre ascultătorii noştri. Căci Iosif îşi respectă cuvîntul mai cu credinţă şi mai exact decît şi-l ţinuse Nefer-em-Vese, paharnicul, faţă de el; îşi îndeplini prompt făgăduiala pe care o făcuse cuiva la despărţire: că îl va chema după el şi-l va lua la el, dacă ar fi cumva să fie ridicat, şi, încă de la Teba, îndată după călătoria sa de inspecţie, îi scrisese, cu acordul faraonului, lui Mai-Sahme, comandantul de laŢavi-Re, şi îl invitase să fie vechilul lui şi cel mai mare peste casa sa, care să se ocupe de toate lucrurile de care un bărbat, cum era Iosif acum, chiar nu putea să se mai ocupe. Da, cel ce exercitase privegherea peste tot şi toate ca vechil-urmaş în casa lui Petepre şi căruia i se dase în grijă o priveghere cu atît mai mare, avea acum, el însuşi, un bărbat al privegherii peste tot ce era al său, peste trăsuri şi cai, cămări cu provizii, masă şi mulţimea sclavilor, iar acela era Mai-Sahme, cel calm, ce n-a fost speriat cînd a primit scrisoarea fostului sau deţinut, pur şi simplu pentru că lui nu-i fusese nicicum dat să se sperie, care însă, fără a aştepta măcar sosirea noului comandant al închisorii, s-a îndreptat cît a putut de repede spre Menfe, acest oraş cam învechit şi depăşit de Teba din Egiptul de Sus, dar care tot apărea extraordinar de interesant faţă de Ţavi-Re; Menfe, oraşul în care îşi dusese activitatea Imhotep. Înţeleptul, cel multilateral, şi unde pe admiratorul lui îl aştepta acum un post atît de frumos. Acolo s-a şi pus îndată în fruntea casei, adună slugile, făcu cumpărături şi înzestră gospodăria, încît, atunci cînd Iosif coborî de la Vese şi Mai-Sahme îl primi în poarta frumoasă a vilei, îşi şi găsi lăcaşul pregătit cum nu se putea mai

bine, tocmai cum se cădea pentru casa vieţii unui om mare. Găsi chiar instalată şi o sală de infirmerie, pentru cei care cumva s-ar zvîrcoli, şi o cămăruţă farmaceutică, unde vechilul lui să poată pisa cu mojarul şi amesteca doftorii.

Revederea a fost călduroasă, deşi, bineînţeles, în prezenţa slugărimii adunate să-şi salute stăpînul, nu au apucat să se îmbrăţişeze. Asta o făcuseră, odată pentru totdeauna, atunci, la despărţire, în singurul moment potrivit, cînd Iosif nu mai era în subordinea lui Mai- Sahme, iar acesta încă nu era în subordinea sa. Vechilul însă spuse:

— Bun venit. Adon, iată casa ta. Faraonul a dat-o, iar cel pe care l-ai numit a pregătit-o pînă în amănunt. Nu ai decît să te duci să faci baie, să pui să te ungă cu alifii şi să te aşezi să prînzeşti. Eu, însă, îţi mulţumesc tare frumos că te-ai gîndit la mine şi m-ai scos din plictiseală de cum ai şezut în splendoare, de cînd toate s-au întîmplat cum sluga ta le-a presimţit mereu că se vor întîmpla, şi că mi-ai făcut parte de condiţii atît de înviorătoare, pe care serioasa mea străduanie va fi să le merit zilnic.

Şi Iosif răspunse:

— Îţi mulţumesc la rîndul meu, bunule bărbat, că ai răspuns chemării mele şi primeşti să-mi fii vechil în noua viaţă! Lucrurile s-au, întîmplat cum s-au întîmplat, pentru că nu l-am jignit pe Dumnezeul tatălui meu nici cu cea mai mică îndoială, că va fi alături de mine. Nu-ţi zice, însă, sluga mea, căci vom fi prieteni, ca înainte, cînd am fost sub picioarele tale, şi vom trece împreună prin ceasurile bune şi rele ale vieţii, prin cele liniştite şi cele agitate — îndeosebi pentru cele agitate, ce vor veni oricum, am nevoie de tine. Îţi mulţumesc dinainte pentru bunele tale servicii. Ele nu trebuie, însă, să te absoarbă în asemenea măsură, încît să nu afli răgazul să scrii cu trestia în odaia ta, cum îţi place, şi să găseşti o formă îmbucurătoare istoriei tale despre cele trei iubiri. Mare este scrierea! Dar şi mai mare încă, firește, este cînd chiar viaţa ce o trăieşti este o istorie, şi că noi sîntem într-o istorie, într-una minunată, de asta mă conving tot mai mult pe zi ce trece. Tu însă, eşti în ea, pentru că te-am luat la mine în această istorie, iar dacă pe viitor oamenii vor auzi şi vor citi de vechilul ce era cu mine şi mi-a fost de ajutor în ceasuri agitate, apoi să ştie că acest vechil ai fost tu, Mai-Sahme, bărbatul calm.“

Fata

Cîndva, la început, Dumnezeu pogorî un somn adînc asupra bărbatului, pe care-l aşezase în grădina răsăritului, şi pe cînd bărbatul dormea. Dumnezeu a luat una din coastele lui şi locul l-a închis cu carne. Din coastă, însă, a clădit, o femeie, cumpănind că n-ar fi bine ca omul să rămână singur, şi i-a adus-o omului, să fie prin preajma lui, să-i ţie de urît şi să-i fie ajutoare. Iar gîndul a fost tare bun.

Învăţătorii au descris prea minunat aducerea femeii la bărbat — aşa şi altminteri, ne învaţă ei, s-au petrecut atunci lucrurile, şi se prefac de parcă ar trebui să le ştie — dealtfel, se prea poate să le ştie cu adevărat. Dumnezeu spălă femeia, aşa ne asigură ei, o spălă s-o cureţe (căci de bună seamă ceva cam lipicioasă trebuie să mai fi fost ea, fosta coastă), o unse, îi fardă faţa, îi încreţi părul şi, la cererea ei insistentă, îi împodobi capul, gâtul şi braţele cu perle şi pietre preţioase, printre ele sardonix, topaze, diamante, jasp, peruzele, ameţiste, smaragde şi onix. Aşa înfrumuseţată, a adus-o înaintea lui Adam, cu un alai de mii de îngeri, cu cântece, coruri şi muzică de strune, s-o încredinţeze bărbatului. Şi a fost o serbare şi s-a întins o masă, vreau să zic o masă sărbătorească grozavă, la care, pe cît se pare, Dumnezeu însuşi a luat binevoitor parte, iar planetele au executat un dans, pentru care tot ele făceau şi muzica.

Asta a fost prima serbare de nuntă, dar nu auzim că ar fi fost, pe dată, şi nunta. Dumnezeu o făcuse pe femeie pentru Adam, să-i fie ajutoare, doar aşa, ca să fie prin preajma lui, şi vădit că, făcînd-o, nu se mai gândise la nimic altceva. Să nască copii în dureri, la asta El o blestemă abia mai tîrziu, după ce mîncase cu Adam din pom şi li se deschiseseră, amîndurora, ochii între serbarea prezentării şi faptul că Adam îşi cunoscu femeia, iar ea îi născu pe agricultor şi pe păstor, în urmele cărora păşeau Esau şi Iacob, — între acestea vine însă, înainte, povestea cu pomul şi rodul şi şarpele şi cunoaşterea binelui şi răului — şi pentru Iosif tot înainte a venit. Şi el cunoscu femeia abia după ce învăţase, mai înainte, ce este bine şi rău de la o şerpoaică, ce l-ar fi vrut, şi cu preţul vieţii, să-l înveţe ce este

tare, tare bine, dar rău. El însă i-a rezistat şi a avut priceperea să aştepte, până a fost bine şi n-a mai fost rău.

Nimeni nu se poate opri să nu gândească la sărmana şerpoaică, acum că umbra orniculuí solar arată ceasul nunţii lui Iosif, pe care el o sărbători cu alta şi cu ea şi-a pus laolaltă capul şi picioarele — nu cu aceea. Înadins, pentru a preveni o mîhnire foarte răspîndită, ne-am gîndit, încă înainte şi la locul cuvenit, la aceea, şi am arătat că a redevenit o rece călugăriţă a lunii, pe care toată povestea n-o mai interesa de mult. Mîndrul, întunecatul zel religios, căruia i se dedase iar, poate înfrîna cumva amărăciunea care, altminteri, ne-ar cuprinde pe toţi, la gîndul ei. Şi a fost bine pentru liniştea sufletului ei, că Iosif nu şi-a serbat nunta la Teba, în preajma ei, ci departe, în casa lui de la Menfe, unde faraonul, ce se ocupase de la început stăruitor de treaba asta, venise anume, de sus, de la Teba, pentru a lua personal parte la masa sărbătorească şi dansul planetelor. El jucă aici foarte limpede rolul lui Dumnezeu, începînd cu gîndul că n-ar fi bine ca bărbatul să fie singur; căci pe dată îi vestise lui Iosif, ce plăcut ar fi să fii căsătorit, treabă în care, însă, altfel decît Dumnezeu, vorbea din experienţă, căci doar o avea pe Nefertiti, norişorul lui de dimineaţă, tivit cu aur. Dumnezeu, însă, fusese totdeauna singur şi-i purta de grijă numai omului. Foarte asemănător cu El, însă, faraonul se îngriji de Iosif şi, îndată după ce îl înălţase, începuse să se intereseze pentru el de o căsătorie întru totul corespunzătoare, care trebuia să fie întocmai aşa, adică, foarte distinsă şi socotită cu înţelepciune politică, totodată însă îmbucurătoare, calităţi ce nu erau uşor de reunit. Dar, ca Dumnezeu lui Adam, faraonul i-a făcut făpturii sale rost de mireasă, i-a adus-o în sunete de harfe şi ţimbale şi a participat personal la nuntă.

Cine să fi fost oare mireasa aceasta, perechea lui Iosif, şi cum se numea? Toată lumea o stie, dar aceasta nu ne scade plăcerea cu care o anunţăm, nici nu sîntem de fel îngrijoraţi că le-ar putea ştirbi bucuria ascultătorilor, de a o afla din nou. Apoi, cîte unul va mai fi şi uitat numele, nu mai ştie că-l ştie, şi nici n-ar şti să răspundă. Era *Asnat*, fata, fiica preotului soarelui de la On.

Atît de sus se gîndise faraonul în alegerea sa — mai sus nici că se putea. A se căsători cu fiica marelui preot al lui Re-horahte trecea drept ceva aproape

nemaiauzit şi învecinat cu sacrilegiul — deşi, fireşte iarăşi, fata era destinată căsătoriei şi maternităţii şi nimeni nu dorea ca să rămînă necăsătorită şi închisă. Totuşi, cel căruia era dată ajungea, într-un fel necesar şi de dorit, dar, totuşi, întunecat şi, cumva, criminal — într-o situaţie de tîlhar. Ea nu era dată, ea era răpită — aceasta era părerea, acesta felul de a gîndi în cazul ei, chiar dacă toate se petreceau în toată ordinea şi în cea mai bună înţelegere, şi nu mai era pe lume altă pereche de părinţi, care să facă asemenea caz de trecerea copilei lor în mîinile unui soţ. Îndeosebi mama era, sau se prefăcea a fi, cu totul desperată şi scoasă din fire; nu putea sublinia destul caracterul de neconceput al evenimentului, îşi frângea mîinile şi îşi da aere, de parcă ea ar fii fost siluită ori avea să fie pricină pentru care între cuvintele ce se cădea să le spună la această ocazie erau şi jurăminte de răzbunare — fireşte mai curînd ceremoniale, decît exprimînd intenţii serioase.

Toate acestea veneau de la faptul că fetia fiicei soarelui era îmbrăcată cu o pavăză şi un scut deosebit al sfinţeniei şi al unei intangibilităţi — în fond, tocmai hărăzită atingerii. Încinsă cu feciorie ca nicialta era fecioara fecioarelor, în mod cu totul deosebit Fata, noţiunea de fată. Numele generic devenise numele ei propriu. Era numită şi a fost strigată toată viaţa ei ,,Fata“, iar soţul care îi fura fecioria, hoţul de fete, tîlharul, comitea după concepţia generală o crimă divină — expresiei în care substantivul era atenuat, înnobilat şi oarecum, anulat de adjectiv. Dar relaţia dintre ginere şi părinţii fetei, îndeosebi cu mama ce-şi frîngea mîinile, continua în public, să rămînă încordată, chiar dacă, în particular ajungea cu totul prietenească; într-un anumit sens aceia nu au fost niciodată de acord că fiica i-ar aparţine, de fapt, soţului, iar în contractul de căsătorie fusese, chiar în mod firesc, prevăzută clauza că copila nu va trebui să locuiască mereu alături de sumbrul tîlhar, ci, pentru o anumită parte, deloc mică, a anului, va trebui să se întoarcă la părinţii ei solari, ca să trăiască iarăşi la ei, ca fecioară — condiţie ce nu se respecta întotdeauna cuvînt cu cuvânt, ci de cele mai multe ori doar aluziv, în forma unor vizite ale soţiei în casa părintească, cum se şi obişnuia dealtminteri.

Toate acestea se refereau, dacă marele preot avusese cu soţia mai multe fete, îndeosebi la cea mai mare, şi numai în măsură mai mică la cele mai tinere. Asnat însă, în vîrstă de şaisprezece ani, era unica, aşa că este lesne de închipuit ce

crimă divină şi tâlhărie era s-o ia careva de soţie! Tatăl ei, marele profet al lui Horahte, bineînţeles că nu era acelaşi blând bătrîn ce ocupase, în vremea primei vizite a lui Iosif la On, cu ismaeliţii, jilţul de aur de la piciorul obeliscului, înaintea discului solar înaripat. Era urmaşul lui ales, şi el blînd-bun şi vesel, — aşa trebuia să fie, din pricina slujbei sale, orice slujitor al lui Atum-Re, şi dacă nu era de felul lui aşa, necesara prefăcătorie îl făcea să-i fie acesta felul. Întâmplarea a vrut, precum se ştie, ca acesta să se cheme deopotrivă cu cumpărătorul lui Iosif, curteanul luminii, Potifera ori Petepre — şi cum oare putea un bărbat cu situaţia lui purta un nume mai potrivit decât acesta: „Soarele I-a dăruit“? Numele lui sugerează că era născut pentru această slujbă şi menit ei. Probabil că era fiul acelui moşneag cu tichie aurie, iar Asnat, deci, nepoata aceluia, în ce privea numele ei, pe care ea îl scria Ns-nt, el amintea de cel al zeiţei Neit, din Sais, în Deltă; numele însemna „Cea aparţinând lui Neit“, iar „Fata“ era, deci, o protejată declarată a acestei zeiţe înarmate, al cărei fetiş era un scut cu două săgeţi încrucişate, bătute în cuie pe el, şi care, atunci cînd îşi lua înfăţişare omenească, tot obişnuia să poarte pe cap o legătură de săgeţi.

Aşa făcea şi Asnat. Părul ei, ori peruca artificială stilizată ce o purta deasupra, a cărei lucrătură, după obiceiul locului, făcea să nu fie întru totul limpede dacă era vorba de o basma ori de o pieptănătură, era totdeauna împodobit cu săgeţi care, fie că îl străpungeau, fie că erau doar fixate deasupra; iar scutul, o imagine potrivită a nemaipomenitei sale feciorii, reapărea adesea în podoabele ei, ce înfăţişau, în repetate rânduri, pe gît, pe centură şi pe braţe, forma acestui semn al impenetrabilităţii, împreună cu săgeţile încrucişate.

Cu toată această capacitate de apărare şi chiar, exterior subliniată, de împungere, Asnat era totuşi, de felul ei, o copilă bună, blîndă şi ascultătoare, supusă pînă la lipsa voinţei proprii, voinţei distinşilor ei părinţii celei a faraonului şi, apoi, celei a soţului ei, şi tocmai îmbinarea acestei pecetluiri sacru-dispreţuitoare cu limpede înclinare pentru acceptarea a ce i se întâmplă, şi răbdătoarea resemnare cu destinul ei feminin, îi defineau caracterul. Faţa ei, de formaţie tipic egipteană, cu oase subţiri, cu falca de jos niţel avansată, nu era, însă, lipsită de personalitate. Obrajii mai păstraseră rotunjimea copilăriei, iar buzele erau pline, cu o adîncire moale dedesubt, între gură şi bărbie, fruntea, era

limpede, năsucul cumva puţin prea cărnos, privirea ochilor mari, frumos fardaţi prin jur, avea o expresie ciudat de fixă, ce pîndea parcă vreun sunet, puţin ca la surzi, fără să fi fost defel surdă: se distingea, doar, in această privire, aşteptarea lăuntrică, ascultarea faţă de o poruncă ce putea oricând să se facă auzită, o disponibilitate adîncă şi atentă de a percepe chemarea destinului. Gropiţa, ce se arăta întotdeauna într-unul din obraji, când vorbea, era în contrast dulce cu atâta seriozitate — iar totul era nemaivăzut de fermecător.

Fermecător şi, într-un fel, unic era şi boiul ei, ce se străvedea prin aerul ţesut al veşmântului; cu o talie foarte ingustă, de viespe, cu un bazin cât trebuie de lat şi un pîntec lung, era numai bună pentru naşteri. Sîni împungători şi braţe frumos proporţionate, zvelte, mîinile mari, pe care le purta cu plăcere întinse, completau imaginea de culoarea chihlimbarului a acestei feciorii.

Între flori, Asnat, Fata, a dus, pînă la răpirea ei, o existenţă de floare. Îi plăcea cel mai mult pe malul lacului sfânt din preajma templului tatălui ei, pe o pajişte vălurită şi înflorată. Covoare întregi de narcise şi dediţei creşteau acolo, şi nimic nu-i plăcea mai mult decât să se preumble, de-a lungul oglinzii apei, pe această pajişte, cu prietenele ei de joacă, fiice de preoţi ori de nobili din On, să rupă flori şi să şadă apoi în iarbă, împletind cununi, cu privirea atentă, s-ar zice, sub sprîncenele ridicate, şi nelipsita gropiţă în obraz, adăstînd la cele ce aveau să vină. Şi ele veniră, căci, într-o zi, iacă sosiseră trimişii faraonului, care îi cereau tatălui Potifera, ce da greu din cap, mamei ce-şi frîngea mîinile, fără să poată pricepe ceva, pe fecioara cu scutul, să-i fie soţie lui Depnuteefoneh, vice-Horus-ul, Cel ce-i dă umbră regelui. Ea însăşi, mînată de ideea existenţei sale, ridică braţele spre cer, implorînd un ajutor, de parcă cineva ar fi prins-o pe după mijlocul subţire, s-o salte într-un car al răpirii.

Toate astea erau comedie şi o purtare dictată doar de un acord; căci nu numai că dorinţa şi peţirea faraonului erau poruncă, dar şi căsătoria cu favoritul său, Cea mai înaltă gură a regelui, era onorabilă şi de dorit; perechea de părinţi nu ar fi putut ţinti mai sus decît ţintise faraonul pentru Iosif şi nu era nici o pricină de desperare, nici măcar de mîhnire, care să fi depăşit tristeţea firească a unor părinţi ce-şi mărită singura copilă. Trebuia, doar, făcut cît de mult caz de fecioria lui Asnat

şi de răpirea ei, iar mirele prezentat ca o figură foarte sumbră, deşi perechea de zămislitori s-ar fi putut bucura de această întîlnire, şi chiar se bucura de ea cu adevărat — căci faraonul le dăduse, anume şi într-adins, de ştire că aici fecioria se unea cu fecioria, şi că mirele era şi el un fel de fecioară, un păstrat şi multă vreme pizmuit, o mireasă, din care apărea acum mirele. Că asta se întîmpla, trebuia să cadă el la înţelegere cu Dumnezeul tatălui lui, mirele tribului său, a cărui gelozie el o cruţase atît, iar acum, deci, nu o mai cruţa, ori nu o mai cruţa decît în măsura în care el încheia o căsătorie deosebit şi exemplar de feciorelnică — dacă asta este o restricţie. N-ar avea desigur rost să ne facem griji, în ciuda tuturor implicaţiilor legate de acest pas; căci Iosif încheia doar o căsătorie egipteană, o căsătorie cu Şeol, o căsătorie-Ismael, nu fără exemplu deci, dar oricum cu un exemplu dubios şi avînd nevoie de toată acea indulgenţă, de care se socotea, precum se pare, cu încredere, asigurat. Învăţătorii şi exegeţii au fost adesea scandalizaţi de acest fapt şi au încercat să-l facă să dispară. De dragul purităţii, au încercat să prezinte lucrurile ca şi cum Asnat n-ar fi fost fiica bună a lui Potifera şi a femeii sale, ci un copil găsit, şi anume cel lepădat şi adus de apă într-un coş, copilul Dinei, fiica alungată cîndva a lui Iacob, astfel încît Iosif s-ar fi însurat cu nepoata sa, ceea ce însă tot n-ar fi îmbunătăţit cine ştie ce situaţia, pentru că această nepoată doar era, pe jumătate, din carnea şi sîngele neastâmpăratului Sichem, un canaanit închinător la Baal. În plus veneraţia faţă de învăţători nu este îngăduit să ne împiedice să declarăm istoria cu copilul din trestii al Dinei drept ceea ce este, adică o interpolare şi un tertip pios. Asnat, Fata, a fost copilul drept al lui Potifera şi al femeii sale, curat sînge egiptean, iar fiii ce avea să-i dăruiască lui Iosif, urmaşii lui, Efraim şi Manasse erau, oricum, pe jumătate egipteni după sînge — orice ar gîndi unii despre acesta. Dar asta nici măcar nu era tot. Căci prin căsătoria sa cu fiica marelui preot al Soarelui, fiul lui Israel intra într-o relaţie strînsă cu templul lui Atum-Re, într-o relaţie preoţească, după cum şi fusese în intenţiile faraonului, cînd a pus la cale această căsătorie. Era aproape de neconceput, ca un bărbat, ocupînd o funcţie de stat atît de înaltă ca Iosif, să nu exercite, totodată, o înaltă funcţie preoţească şi să nu încaseze din veniturile templelor, iar amîndouă Iosif le făcea ca soţ al lui Asnat, oricum aţi vrea să interpretaţi asta: el deveni, dacă este s-o spunem fără ocol, beneficiarul încasărilor unui idol. Din garderoba lui oficială făcea parte preoţeasca blană de leopard, iar, în anumite împrejurări, ajungea în

situaţia să tămîieze, în calitate oficială, înaintea unui chip al şoimului Horahte, cu discul soarelui pe cap.

Prea puţini s-au lămurit de atunci cu aceste lucruri şi, să audă cum li se spune pe nume, poate face pe mulţi să-i treacă fiorii. Dar, vădit, pentru Iosif sosise acum vremea îngăduinţelor, şi putem fi liniştiţi, că ştia s-o scoată la capăt cu Cel ce îl despărţise de ai lui, îl răsădise în Egipt şi-l făcuse să ajungă mare acolo. Poate că presupunea la Acesta aprobarea filozofiei triunghiului după care o jertfă adusă pe masa de alabastru a prietenosului Horahte nu însemna nicidecum un jaf în dauna altei zeităţi. În fond, doar nu era vorba de un templu, oarecare, ci de cel al stăpînului largului orizont, şi Iosif îşi va fi potrivit lucrurile în sensul că ar fi fost de-a dreptul o greşeală şi o nebunie, adică un păcat, să-i prescrie Dumnezeului părinţilor lui un orizont mai strîmt decît lui Atum-Re. Şi, la urmă de tot, nu trebuie uitat că din acest zeu se ivise, recent, Aton, la care te rugai corect, după înţelegerea lui Iosif cu faraonul, dacă nu-l numeai Aton, ci stâpînul lui Aton, şi nu „tatăl nostru *pe* cer“, ci „tatăl nostru *în* cer“. La acestea se putea referi cel despărţit de casă şi ajuns mare în străinătate, cînd, în anumite ocazii, dealtfel nu frecvente îmbrăca pielea de leopard şi mergea să tămîieze.

Era o situaţie ciudată cu primul născut al Rahilei, cu favoritul înstrăinat al lui Iacob. Indulgenţa ce-i era acordată ţinea seamă de un universalism care, la rîndul său, împiedica să se ajungă vreodată la un „trib Iosif“, cum doar s-a ajuns chiar la triburi Isahar, Dan şi Gad. Rolul şi sarcina sa în Plan a fost, cum vom vedea, cea de apărător, hrănitor şi salvator al lor săi, răsădit, în lumea mare, şi toate pledează pentru aceea că era conştient de această misiune, că în orice caz o simţea, iar felul lui de viaţă, lumesc-înstrăinat, îl înţelegea nu ca al unui alungat, ci tocmai, doar, ca al unui despărţit cu scopuri anume, şi că pe aceasta se întemeia încrederea sa în indulgenţa Stăpînului Planurilor.

Iosif face nuntă

Asnat, Fata, fu deci trimisă sus la Menfe, împreună cu douăzeci şi patru de sclave alese, în casa lui Iosif, pentru feciorelnica nuntă, iar părinţii din înalt cin preoţesc, gîrboviţi de amarul necrezutei răpiri, urcară încoace de la On, după cum însuşi faraonul coborî de la Novet-Amun, pentru a participa la misterele acestei nunţi, a-i încredinţa personal favoritului său aleasa mireasă şi a-l asigura iarăşi, în calitatea sa de soţ cu experienţă, de avantajele şi plăcerile ce le comportă faptul de a fi căsătorit. Trebuie spus că douăsprezece din slujnicele tinere şi frumoase ce veniră cu Asnat, şi intrară odată cu ea în posesia întunecatului mire, încît gîndul te duce fără voie la alaiul ce era înainte închis de viu, împreună cu regele mort, în mormîntul acestuia — că deci rolul a douăsprezece din cele douăzeci şi patru era sa chiuie, să răspîndească flori şi sa facă muzică, celelalte douăsprezece, însă, trebuiau să jelească şi să se bată în piept; căci ceremoniile nunţii, aşa cum s-au desfăşurat în casa de onoare a lui Iosif, în special în dreptunghiul luminat de făclii, al curţii fîntînii, în jurul căreia se aflau toate încăperile de locuit — această celebrare aducea puternic a înmormîntare şi, dacă nu intrăm chiar în toate amănuntele, o facem dintr-un fel de menajament faţă de bătrînul Iacob de-acasă, care cu totul greşit îl credea pe dragul lui mereu de şaptesprezece ani, adăpostit în moarte, şi şi-ar fi împreunat indignat mîinile deasupra capului faţă de foarte multe din câte se petreceau aici la nunta băiatului. I-ar fi confirmat venerabilele sale prejudecăţi împotriva ţării mîlului, ,,Miţraim“, şi tocmai aceste prejudecăţi, socotim să le menajăm întrucîtva, dacă preferăm să nu descriem toate ceremoniile cu amănunţimea ce ar putea fi luată drept aprobare.

Fără ştirea lui, se poate recunoaşte că există anumită înrudire între nuntă şi moarte, iatacul miresei şi mormânt, răpirea fecioriei şi ucidere — pricină pentru care nici nu poate fi înlăturat cu totul, din noţiunea de mire, caracterul unui zeu al morţilor, răpind cu brutalitate mireasa. Desigur, asemănarea dintre soarta fetei care, o jertfă în văluri, trece serioasa graniţă a vieţii dintre feciorie şi existenţa de femeie, şi soarta bobului de sămânţă, ce este cufundat în adâncime pentru a putrezi acolo si a se intoarce feciorelnic din nou la lumină din putreziciune, ca bob la fel, această asemănare este de acceptat; iar cea a spicului tăiat de seceră este o comparaţie dureroasă pentru smulgerea fiicei din braţele mamei, — care a fost, dealtfel, şi ea odată fecioară şi jertfă, a fost şi ea secerată şi-şi retrăieşte propria

soartă în cea a fiicei ei. De aceea, în decorarea sălilor serbării, de care s-a îngrijit vechilul Mai-Sahme, în special în decorarea curţii fîntînii, înconjurate de o colonadă, secera a şi jucat un rol de seamă, ce poate fi socotit cu tîlc; şi tot asemenea rol au jucat la reprezentaţiile oferite oaspeţilor înainte şi după ospăţul nunţii bobul, cerealele, sămînţa: bărbaţi le răspîndeau pe lespezi, turnînd, cu invocaţii anume, apă peste ele, din căni ce le duceau cu ei; femei purtau pe cap vase, ce într-o parte erau pline de boabe de sămînţă, iar în cealaltă parte, ardea un opaiţ. Căci serbarea era de seară, şi se înţelege că era multă lumină de făclii în încăperile cu pereţii împodobiţi peste tot cu ţesături multicolore şi ramuri verzi de mirt. Dar aceste focuri, de care se leagă aproape inevitabil ideea că sînt destinate să lumineze încăperi în care lumina zilei nu pătrunde niciodată, au fost folosite aici atît de excesiv şi de subliniat, încît depăşeau obiectivul practic şi aveau limpede de-a face cu pomenita idee. Mama miresei, femeia lui Potifar, dacă ne este îngăduit, s-o numim astfel fără a da loc la confuzii, — învelită toată într-un veşmînt vioriu închis, o arătare tragică ,— purta cînd cîte o faclă în fiecare mînă, cînd două într-una singură, şi purtători de facle erau toţi participanţii la marele alai de nuntă care, ca act principal al întregii festivităţi, trecea prin toate încăperile casei şi, apoi, se desfăşura ori, mai bine zis, se încolăcea încîlcindu-se în curtea cu fîntînă, unde, într-o poziţie foarte indolentă, şedea cel mai înalt musafir, însuşi faraonul, între Iosif şi Asnat, de asemenea învăluită în voaluri violete — se încîlcea deci într-un artistic dans cu faclele, ce merita într-adevăr să fie văzut; căci hora de flăcări şi fum ocolea, într-o spirală răsucită de nouă ori, mişcîndu-se spre stînga, centrul ei, fîntîna; şi faptul că, în plus, o frînghie roşie, urmînd toate spirele labirintului rotitor, trecea prin mâinile tuturor dansatorilor, nu-i împiedica pe aceştia să-şi încununeze spectacolul cu un adevărat joc de facle şi foc de artificii al îndemânării, aruncîndu-şi reciproc, unul altuia, faclele, cruciş şi curmeziş, şi adesea din centrul spiralei spre marginea ei, fără ca, o dată măcar, o flacără -zburătoare şă-şi fi greşit ţinta şi să fi căzut la pămînt.

Trebuie să fi văzut asta pentru a înţelege tentaţia de a relata mai pe larg despre serbare, decît s-ar potrivi cu intenţia noastră, de a păstra o reţinere în descrierea nunţii lui Iosif — din grijă cruţătoare faţă de un bătrân care, de ar fi fost de faţă, s-ar fi îngrozit de multe ce se întîmplau aici. Dar el doar era departe şi

apărat de gîndul la veşnicii şaptesprezece ani ai lui Iosif. Altminteri ar fi fost bucuros de îndemînatecul joc cu faclele, chiar dacă alte lucruri nu i-ar fi plăcut. Spiritul său era patern, şi el ar fi dezaprobat, de-ar fi să folosim un cuvînt sobru, ca la ceremoniile nunţii fiului său, elementul matern, cea chipurile prădată şi însăşi răpită în fiica ei, mama mânioasă şi ameninţătoare a fetei Asnat, să joace un rol atît de important şi zgomotos. Această precumpănire se vădea între altele în faptul că şi bărbaţii şi tinerii participanţi la dansul în spirală şi la marele alai, cel puţin majoritatea lor, erau îmbrăcaţi în femei, anume la fel ca mama miresei, — ceea ce, în ochii piosului Iacob, ar fi fost, fireşte, o grozăvie a lui Baal. Vădit se luau drept aceea, intrau cu personalitatea lor în a ei; căci acelaşi veşmânt de văluri viorii pe care îl purta mânioasa îi îmbrăca, în valuri largi, şi pe ei, şi-şi arătau mânia, trecînd făclia în mâna stîngă şi scuturând ameninţător pumnul drept, ceea ce era cu atît mai înspăimîntător, cu cât feţele le erau acoperite cu măşti, care însă, bineînţeles, nu prezentau nici o asemănare cu faţa de matroană a nevestei lui Potifar, ci aveau o expresie, de încremeneai la vederea lor, un amestec oribil de furie şi mîhnire — şi, pe deasupra, mai ameninţau cu pumnii. În plus, mulţi îşi umflaseră pântecul sub veşmîntul de doliu, ca şi cum ar duce o sarcină avansată — reprezentau, deci, mama, cum mai purta sub inimă fata-jertfă — ori cum o purta din nou acolo— ori cum aceasta purta, iar, acolo o nouă fată-jertfă. — desigur că nici ei n-ar fi fost în stare să lămurească asta exact.

Bărbaţi şi tineri ce-şi umflau pîntecele — desigur că asta n-ar fi fost potrivit pentru Iacob ben Isaac — şi nici nu am vrea să vedem mulţimea amănuntelor date de noi înţeleasă ca aprobare. Dar pentru Iosif, cel despărţit în lumesc, venise totuşi vremea îngăduinţelor; însăşi căsătoria lui fusese o singură mare îngăduinţă, şi în spiritul permisiunii şi a indulgenţei, ce determină ceasul, relatăm despre amănuntele ei.

Acestea, deci, au fost în parte vesele-exuberante, în parte funebre — după cum, într-adevăr şi frunzişul de mirt, ce împodobea toate încăperile casei şi pe toţi participanţii la serbare (unii purtau în mîini legături întregi de crengi de mirt), aparţine deopotrivă zeilor dragostei şi morţilor. În marele alai erau mulţi care-şi manifestau prin chiote bucuria, în sunete de chimvale şi de tobe, şi la fel de mulţi care se arătau, după toate regulile exprimării, plini de jale şi tristeţe. Trebuie însă

adăugat că bucuria şi tristeţea participanţilor la serbare respectau trepte diferite. Ce privea tristeţea, anumite grupe se complăceau doar să sugereze o stare de băjenie şi rătăcire; cu desagi pe umeri, sprijiniţi pe toiege de pribegie, treceau jalnici pe lîngă jilţul regal, perechea ce-şi serba nunta, marele preot şi soţia sa, fără să se jelească de-a dreptul şi fără a-şi stoarce lacrimi. Dar şi în veselia jucată se puteau deosebi grade felurite. Avea, în parte, forme semnificative şi demne, şi era plăcut de văzut cum, în mai multe rînduri, oamenii depuneau vase frumoase de lut înaintea jilţurilor de onoare şi le răsturnau solemn către răsărit şi apus, spunînd în cor — unii: „Revarsă-te“, ceilalţi: „Primeşte binecuvîntarea!“ Pînă aici, toate bune. Dar foarte des — şi în cursul serii tot mai mult — bucuria şi rîsul luau un caracter în care adevăratul gînd ascuns al unei serbări de nuntă, gîndul la cele ce aveau, în mod firesc, să se întîmple, răzbatea cu grosolănie şi se poate astfel înţelege că ideea blestematei răpiri şi ucideri şi cea a fecundităţii se întâlneau în indecenţă, astfel că aerul era plin de aluzii, făcut cu ochiul, subînţelesuri obscene şi rîsete zgomotoase, provocate de măscări spuse cu jumătate glas. În alaiul sărbătoresc aduceau cu ei şi animale: un lebădoi şi un armăsar, la vederea căror mama miresei îşi învelea mai bine faţa cu vălul ei de purpură. Dar ce să mai spunem de asta, că între animale se afla şi o scroafă borţoasă, care mai era şi călărită — şi anume de o bătrînă grasă, pe jumătate despuiată, cu mutră dubioasă, ce se deda într-una la glume deocheate? Necuviincioasa bătrînă călare pe scroafă juca un rol bine cunoscut, apreciat şi de mare importanţă în toată ceremonia, şi îl jucase şi mai înainte; căci venise încă din On cu mama lui Asnat şi se străduise şi în timpul călătoriei s-o înveselească pe foarte amărîta mamă, şoptindu-i neîncetat măscări la ureche. Acesta îi era rolul şi slujba. I se zicea „consolatoarea“ — cu acest nume era strigată din toate părţile în buna dispoziţie populară, şi ea răspundea la acest nume cu gesturi grosolane. În tot cursul serbării n-o părăsea defel pe cea obligatoriu inconsolabilă, străduindu-se mereu s-o consoleze totuşi, adică s-o facă să rîdă cu glume fără perdea, din care ştia nenumărate, ce i le şoptea la ureche. Şi chiar izbutea, căci trebuia să izbutească: mama jignită, înfuriată şi desperată, rîdea într-adevăr, din cînd în cînd, la şoaptele ei, ascunzîndu-şi faţa în faldurile veşmîntului ei de doliu, iar, cînd asta se întîmpla, rîdeau şi toţi participanţii la serbare şi o aplaudau pe „consolatoare“. Cum însă jalea şi mînia mamei erau în cea mai mare parte întemeiate pe convenţie şi doar

reprezentate, este de presupus că şi chicotitul ei nu era decît o concesie făcută datinei, în timp ce, dacă ar fi fost după ea, nu s-ar fi simţit, decît scîrbită de şoaptele „consolatoarei“. Înveselirea ei putea fi neprefăcută cel mult în aceeaşi măsură ca îngrijorarea firească, şi neexagerată mitic, a unei mame ce-şi pierde fiica, măritînd-o.

În orice caz, după toate acestea, se înţelege intenţia noastră de a nu ne întinde prea mult cu privire la amănuntele serbării nunţii lui Iosif. Şi dacă încălcăm această intenţie, asta nu trebuie defel înţeles ca o aprobare. Dealtfel şi tînăra pereche, care-şi dădea mîiniie pe genunchii faraonului, rămăsese aproape neatinsă de toată zarva, ei mai mult se priveau unul pe altul, decît să dea atenţie inevitabilei desfăşurări a serbării. Iosif şi Asnat se şi plăcuseră din prima clipă şi erau o bucurie unul pentru celălalt. Bineînţeles că dragostea nu stă la începutul unei căsătorii politice hotărîte de alţii; la făpturi de soi bun ea trebuie să se găsească, şi se şi găseşte, cu timpul. Chiar şi simpla conştiinţă a unei apartenenţe reciproce date este de mare ajutor să-i deschidă calea, dar în acest caz împrejurările ivirii ei au fost deosebit de prielnice. Asnat, Fata, se simţea împăcată cu soarta ei mai mult decît era firesc în urma lipsei resemnate de voinţă a naturii sale, adică era de acord cu persoana răpitorului, a ucigaşului fecioriei ei, care o apucase pe după mijloc, anume îngust în acest scop, şi o smulgea, ducînd-o în împărăţia lui. Favoritul faraonului, smeadul frumos, înţelept şi prietenos îi stîrnea o simpatie a cărei capacitate de a se dezvolta, devenind o legătură puternică a inimii, nu-i părea îndoielnică, iar gîndul că avea să fie tatăl copiilor ei era ca scoica, în care creşte perla dragostei. Nu altfel era cu Iosif, despărţitul, în starea lui de extraordinară îngăduinţă. Îl admira pe Dumnezeu pentru generoasa şi lumeasca lipsă de prejudecăţi a acestei atribuiri — că şi cum eterna înţelepciune n-ar fi ţinut seama tocmai de propria lui legare de lume — şi îi lăsa Lui în grijă să rezolve, cum avea El de gînd, problema delicată a raporturilor copiilor Şeolului, ce puteau rezulta din această atribuire, cu neamul ales de acasă. Dar mirelui ce apărea din fecioară nu i se poate lua în nume de rău că gîndurile lui se îndreptau mai puţin spre copiii de aşteptat, amestec de Dumnezeu şi lume, decît spre noutăţile, pînă acum interzise, cărora aceşti copii le vor datora, oricum, naşterea. Ce fusese cîndva rău şi n-ar fi trebuit să se întîmple, avea să fie acum bine. Contemplează

însă fiinţa aceasta, prin care răul devine bine, contempleaz-o, mai cu seamă că are ochi ce par să te asculte şi un bol atît de fermecător, de culoarea chihlimbarului, ca Asnat, Fata, şi vei simţi că o vei iubi, ba că o şi iubeşti.

Faraonul păşea între ei cînd, la sfîrşitul serbării, alaiul cu torţe, întocmit din nou, din care făceau acum parte toţi oaspeţii, se îndreptă, în chiote, bocete, răspîndire de frunze de mirt şi ameninţările cu pumnii ale măştilor-mame, spre iatacul miresei, unde li se aşternuse tinerilor căsătoriţi cu flori şi pînze subţiri. Consolatoarea, călare pe scroafă, sta pieziş în spatele soţiei preotului soarelui, cînd, murmurînd formule străvechi, cei doi părinţi îşi luară în prag rămas bun de la Asnat, Fata, şi-i şopti peste umăr asemenea măscări mamei mînioase şi desperate, încît, plîngînd cu lacrimi, trebui să rîdă. Şi nu este chiar de rîs şi de plîns ce le-a rezervat natura trupească oamenilor, după schema uzuală, ca să-şi pecetluiască dragostea ori, în cazul unei căsătorii politice, ca să înveţe să se iubească? Ridicolul şi sublimul se contopiră ca umbrele în lumina puţină a feştilei şi în această noapte de nuntă, unde fecioria întîlni feciorie şi au fost sfîşiate cununa şi vălul — o complicată lucrare de sfîşiere. Căci era o fată a scutului pe care o cuprinseră braţele întunecate, numită „Fata“, o fecioară înverşunată, şi în sînge şi durere, a fost zămislit primul născut al lui Iosif, Manase, ceea ce înseamnă: „Dumnezeu m-a făcut să uit toate legăturile mele şi casa mea părintească“.

Tulburări

Era anul unu al vacilor grase şi al spicelor pline — pînă acum anii se numărau, bineînţeles, de la înscăunarea zeului, acum însă între copiii Egiptului începuse să fie folosită şi această numerotare. Împlinirea începuse chiar înaintea prezicerii, — împlinirea se vădi, însă convingător abia cînd anul următor îl întrecu mult pe cel dinainte în bogăţia binecuvîntării şi, în timp ce primul fusese doar mai bun decît anii mijlocii, următorul se dovedi cu adevărat un an de nemaipomenit belşug, chiot şi minune, de o rodnicie nemaivăzută în toate privinţele; căci Nilul fusese foarte mare şi frumos — însă nu prea mare şi sălbatic, încît să fi cărat cu el

cîmpurile agricultorului; dar apele nu fuseseră nici cu o linioară mai jos decît era cel mai bine, şi-şi lăsaseră încet mîlul gras pe ogoare, de-ţi rîdea inima de verzi ce erau cîmpurile spre sfîrşitul sezonului semănatului şi de belşugul strîns în a treia treime. Anul imediat următor nu a fost chiar atît de îmbelşugat, se apropiase, mai mult ori mai puţin, de un an mijlociu, era satisfăcător, merita chiar laude, dar nu mira prin bogăţia sa. Cum însă cel răsurmător ajunse, aproape, la nivelul celui de-al doilea şi fusese cel puţin la fel de bun ca primul; cum, apoi, şi cincilea a meritat calificativul „excelent“, dacă nu chiar unul mai bun, este de închipuit cum creştea în popor vaza lui Iosif, mai-marele peste toate cîte le dă cerul, şi cu cîtă punctualitate, plină de zel şi bucurie, era executată legea lui a rentei funciare, darea frumoasei cincimi, atît de cei ce o datorau, cît şi de funcţionărimea lui. Şi scrie că „adună pîinea în jitniţele cetăţilor, anume grămădind pîinea holdelor din jurul fiecărei cetăţi acolo în cetate“, adică dările în grîne ale tuturor pămînturilor din jur curgeau, un an după altul, în silozurile conice ale magicei prevederi, ridicate din porunca lui Adon în toate oraşele şi la marginile lor — într-un număr, cum se vădi, defel exagerat; ele se umplură şi a fost nevoit să clădească altele noi, aşa cum curgea darea şi pe cît de bun se arătă Hapi, Hrănitorul, în acei ani cu ţara lui. Grîul strîns a fost într-adevăr mult foarte, ca nisipul mării, cîntarea şi legenda au dreptate cînd o spun. Dacă, însă, adaugă că egiptenii au încetat să-i mai ţină socoteala, că era prea mult pentru a mai fi numărat, aceasta este o exagerare entuziastă. Copiii Egiptului nu s-au oprit niciodată din numărat, din scris şi din contabilizat, asta nu le sta în fire şi nu se putea întîmpla. Să fi fost chiar belşugul prevederii ca nisipul mării, apoi era cel mai frumos prilej pentru închinătorii Pavianului alb, să-şi acopere valuptuos hîrtia cu adunările compacte şi tabelele exacte pe care Iosif le cerea perceptorilor săi şi mai-marilor lui peste hambare, — el le primi fără greş.

S-au numărat cinci ani de belşug; unii, ba chiar mulţi, numărară însă şapte ani. Degeaba discutăm aceste diferenţe. Că o parte din observatori au reţinut cinci, putea să se întemeieze pe sfîntul număr al zilelor suplimentare ale anului şi, totodată, pe cota dării lui Iosif, adaptata acestui număr. Pe de altă parte, cinci ani graşi în şir suit ceva atît de demn de a fi sărbătorit, încît nimănui nu-i va fi greu să-i preamărească cu cifra şapte. Este deci posibil că şapte a fost dat drept „cinci“, dar

este chiar cu o nuanţă mai probabil că cinci a fost numit „şapte“ — povestitorul îşi mărturiseşte aici deschis nesiguranţa, căci nu este felul lui să simuleze ştiinţa acolo unde nu este, cu adevărat, lămurit. Fireşte că, aceasta include şi mărturisirea că nu este stabilit cu toată certitudinea dacă, într-un anumit moment al perioadei de foamete ce a urmat, Iosif era în vîrstă de treizeci şi şapte ori, deja, de treizeci şi nouă de ani. Sigur este doar că fusese de treizeci de ani cînd stătusem înaintea faraonului — sigur din punctul nostru de vedere şi vorbind obiectiv; căci este îndoielnic dacă el însuşi ar fi putut da vreo informaţie exactă; şi dacă în acel moment emoţionant, de mai tîrziu, nu avea decît cu mult peste treizeci de ani ori ca şi patruzeci, de asta — copil al acestor locuri — nu-şi da seama defel ori nu acorda însemnătate faptului, ceea ce ne poate împăca şi cu propria noastră neştiinţă.

În orice caz, era atunci la vîrsta deplinei bărbaţii şi dacă, fiind furat de băietan, ar fi fost dus în Babilonia, în loc să fi fost dus în Egipt, ar fi purtat de mult o barbă largă, neagră, buclată şi dată cu alifii, — o podoabă care nu i-ar fi fost de puţin ajutor la anume joc de-a v-aţi ascunselea. Cu toate acestea, sîntem, mai curînd recunoscători datinii egiptene, care a păstrat fără barbă faţa ce aducea cu a Rahilei. Că jocul acela a izbutit atîta vreme arată ce schimbări produseseră totuşi dăltuitoarea vreme, modificarea substanţei, soarele ţării în care fusese răsădit, în neschimbata lui făptură.

Pînă a fost scos pentru a doua oară din groapă şi a stat înaintea faraonului, Iosif şi-a menţinut, mai mult sau mai puţin, aspectul de flăcău. În această vreme însă, după căsătoria sa, în timpul anilor graşi, cînd Dumnezeu l-a făcut rodnic în Asnat, Fata, şi aceasta îi născu, în aripa femeilor a casei sale din Menfe, întîi pe Manasse şi apoi pe Efraim, a devenit puţin cam greoi, — în orice caz ceva prea masiv, dar nu trebuie gîndit că gras: era destul de înalt de stat pentru ca această creştere de greutate să nu-i strice proporţiile, iar atitudinea sa poruncitoare, îndulcită de vesela viclenie a ochilor, expresia cuceritoare a buzelor lui împreunate într-un zîmbet liniştit, amintind de al copilei lui Laban, contribuiau ca preţuirea să rămînă aceeaşi: Un bărbat deosebit de frumos! O idee prea plin, poate, dar, hotărît lucru, splendid!

Creşterea lui personală în greutate se potrivea dealtfel cu epoca, acel şir de ani ai belşugului, a căror tendinţă spre un dinamism vital surprinzător sporit se manifesta în toate direcţiile. El se vădi deosebit în creşterea vitelor, unde fertilitatea crescu puternic, încît le reamintea intelectualilor vechiul cuvînt al cîntului: „Caprele tale să fete de două ori, oile tale să fete gemeni“. Dar şi femeile Egiptului, în oraşe ca şi la ţară, născură mult mai des decît înainte — pesemne doar în urma situaţiei alimentare favorabile. Desigur că natura luă parte, prin neîndestulătoarea grijă a mamelor prea împovărate, parte prin noi boli de sugari, contramăsura unei mortalităţi infantile sporite, prevenindu-se astfel creşterea excesivă a populaţiei. Doar activitatea era, bătător la ochi, mai mare.

Şi faraonul devenise tată — este adevărat că stăpîna Ţărilor fusese gravidă încă înainte de ziua tîlcuirii viselor, dar lumea era dispusă să atribuie fericita naştere tot împlinirii prezicerii. Astfel se născu drăguţa principesă Meritaton — din motive estetice medicii îi alungiră aproape peste măsură craniul ce mai era plastic, — iar bucuria în palat, ca şi în toată ţara, a fost cu atît mai mare, cu cît sub ea se ascundea decepţia că nu se ivise un moştenitor al tronului. Pe această cale moştenitorul nu apăru, nici mai tîrziu, vreodată; în toată viaţa lui, faraonul nu avu decît fete, cu totul şase. Nimeni nu cunoaşte legea după care se determină sexul făpturii — dacă este legat din capul locului de embrion ori dacă abia mai tîrziu, după oarecare ezitare, balanţa se înclină într-o parte sau alta; nu ştim să spunem nimic întemeiat despre asta — ceea ce nu este de mirare, pentru că nici înţelepţii din Babel şi On n-au ştiut să dea vreo informaţie în această privinţă, nici măcar în taină. Dar sentimentul nostru nu vrea să se lase convins că paternitatea exclusiv feminină a lui Amenhotep ar fi cu totul întâmplătoare, rămînînd la convingerea că a fost într-un fel oarecare, caracteristică pentru acest suveran atrăgător.

Situaţia n-a putut să nu provoace o tulburare discretă şi nemărturisită a fericirii sale conjugale, deşi bineînţeles că acţiona cea mai gingaşă cruţare reciprocă, deoarece, într-adevăr, fiecare ar fi putut să-i spună celuilalt, ceea ce Iacob îi spusese nerăbdătoarei Rahila: ,,Oare sînt eu Dumnezeu, care nu vrea să-ţi dea ce-ţi pofteşte inima?“ Una din dulcile principese, a patra, primi, de atîta gingăşie, chiar al doilea nume al reginei Ţărilor, Nefernefruaton ca prim nume la naştere. Dar faptul că cea de a cincea a fost numită aproape la fel, adică

Nefernefrure, vădeşte o anumită scădere plictisită a bucuriei inventivităţii. Numele celorlalte, în parte foarte drăgăstos scornite, tot le ştiam pe de rost; dar împărtăşind o uşoară indispoziţie de monotonia feminina cu care s-au înşirat, nu avem plăcere să le mai recităm.

Dacă ne gîndim că în fruntea Casei soarelui tot mai sta Tii, Marea Mamă; că regina Nefertiti avea o soră Neţemmut; că şi regele avea o soră, dulcea principesâ Baketaton, şi că, în cursul anilor, li se mai adăugă şirul celor şase fiice de rege, Curtea ne apare ca o adevărată curte de femei, al căror răsfăţat era bolnăviciosul Meni, Curte ce sta într-o ciudată contradicţie cu visurile sale de fenix despre imaterialul spirit patern al luminii. Fără voie, trebuie să ne gîndim la vorba lui Iosif din marea convorbire, una din cele mai bune dintre formulările sale: că forţa de jos, ce ar tinde în sus, în limpezimea luminii, trebuie să fie cu adevărat forţă şi de fel bărbătesc, nu simplă gingăşie.

O uşoară umbră întuneca fericirea de rege a lui Amenhotep şi a porumbiţei sale de aur, dulcea stăpînă a Ţărilor, pentru că nu le fusese dăruit nici un fiu. Feiricită, de fapt, era şi căsnicia tîlhărească a lui Iosif cu Asnat, Fata, întru totul fericită şi armonioasă — cu o restricţie contrarie. Ei nu avură parte decît de fii: unul, doi, iar apoi, încă mai mulţi, asupra cărora nu mai cade lumina istoriei; dar erau numai fii, şi aceasta a însemnat pentru răpită o amărăciune şi decepţie — şi cum să n-o fi resimţit şi soţul ei, care bucuros i-ar fi făcut o fiică, una măcar? — de vreme ce tot rămîne stabilit că omul poate doar zămisli, dar nu face. Asnat dorea, pur şi simplu cu patimă, o fiică, şi nu numai una, dacă ar fi fost după ea, ar fi avut numai fiice. Căci era dornică să o nască din nou pe fecioara cu scutul ce fusese ea; nu dorea nimic mai aprig decît reînvierea fetei, din moartea fecioriei ei; şi cum era neîncetat şi insistent încurajată în această dorinţă de mama ei, cea mînioasă că-i fusese răpită fiica, — cum să nu fi avut aceasta drept consecinţă o tulburare uşoară, dar durabilă, a căsniciei, chiar dacă a fost bineînţeles menţinută în limitele grijii şi dragostei reciproce?

Tulburarea a fost poate mai gravă chiar la început, cînd i s-a născut lui Iosif primul fiu, — decepţia a fost cumplită, pe drept cuvînt putea, fi calificată de exagerată, şi se pare că ceva din nemulţumirea faţă de reproşurile ce le avea de

suportat s-a strecurat în numele pe care Iosif l-a dat băiatului: „Am uitat“, aşa va fi vrut să spună, „tot ce a rămas în urma mea, şi casa părintească, tu însă şi mama jignită, vă faceţi nu numai de parcă n-ai fi izbutit defel, ba mai mult încă, de parcă eu aş fi vinovatul!“ Cam acesta trebuie să fi fost ceva din înţelesul ciudatului nume Manase; dar facem bine adăugind că numele acesta, şi ceea ce afirma, nu era chiar de luat în serios. Dacă Dumnezeu îl făcuse pe Iosif să uite toate trecutele sale legături şi casa părintească, cum de ajungea acelaşi Iosif să dea fiilor săi, născuţi îa Egipt, nume ebraice? Pentru că putea socoti că în ciudata ţară a nepoţilor, aceste nume vor fi apreciat ca elegante? Nu! ci pentru că fiul lui Iacob chiar dacă era în întregime îmbrăcat în veşmînt cu totul egiptean nu uitase nici cel mai mic lucru, ba, dimpotrivă, purta mereu în minte tocmai ceea ce afirmase că ar fi uitat. Numele Manase nu era decît o formulă a politeţei şi a grijii ceremonioase faţă de ceilalţi, ce era contrariul nebuniei, şi pe care Iosif le practicase toată viaţa cu bune rezultate. Era o concesie sesizabilă făcută răpirii, răsădirii şi izolării în lumesc, dispuse de Dumnezeu în privinţa lui din două motive: Unul era gelozia, celălalt planul salvării. Cu privire la al doilea, Iosif putea nutri doar presupuneri; primul, însă, era cu totul limpede inteligenţei sale, ba aceasta era chiar îndestulătoare pentru a surprinde gîndul Lui că acel motiv era cu adevăral primul, iar al doilea oferea doar mijlocul de a împăca patima şi înţelepciunea. Expresia „a surprinde gîndul” ar putea părea şocantă — ţinînd seama de obiect. Dar există oare ocupaţie mai religioasă decît studiul vieţii sufleteşti a lui Dumnezeu? Este indispensabil să întîmpini cea mai înaltă politică cu o politică pămîntească dacă vrei să răzbaţi în viaţă. Dacă Iosif a tăcut faţă de tatăl său de parcă ar fi fost mort toţi aceşti ani, ceea ce l-a determinat era o politică bine cumpănită, o înţelegere lucidă a acelei vieţi sufleteşti; iar cu numele primului său născut lucrurile nu stăteau altfel. „Dacă trebuia să uit, vrea să spună acest nume, — iată, am uitat!“ — Dar nu uitase.

În al treilea an de belşug se născu Efraim. — Mama Fata, la început nici n-a vrut să se uite la el, iar soacra era mai mult decît indispusă. Dar Iosif i-a dat, în toată liniştea, numele ce însemna: „Dumnezeu mi-a îngăduit să cresc în ţara surghiunirii mele“. — Îi da mîna să vorbească aşa. Circula într-o trăsură uşoară, însoţit de alergători, aclamat de locuitorii din Menfe cu numele său Adon, grăbindu-se între splendida lui vilă, administrată de Mai-Sahme, şi casa slujbei

sale, din centrul oraşului, unde lucrau trei sute de scribi şi tot umplea hambarele, încît era un belşug ce abia mai putea fi socotit. Era unul din cei mari şi Prietenul unic al unui mare rege, Amenhotep al patrulea, care încă pe atunci, şi spre cumplita supărare a templului din Karnak, îşi lepădase numele ce-l purta în cinstea lui Amon şi-şi luase, în loc, numele Ah-n-Aton („Este plăcut, lui Aton“); dealtminteri se şi purta cu gîndul să părăsească Teba cu totul şi să întemeieze el un oraş nou, în întregime închinat lui Aton, în care avea de gînd să şi locuiască — faraonul voia deci să-l vadă cît de des pe cel ce dăruia umbră învăţăturii, pentru a discuta cu el cele de sus şi cele de jos, şi cum nu putea lipsi ca Iosif, înaltul funcţionar, să urce de cîteva ori pe an, pe drum de apă ori de uscat, la Novet-Amun pentru a-i da seama lui Hor în palatul lui, unde petrecea apoi ore îndelungate în convorbiri intime, tot astfel şi faraonul se oprea de fiecare dată la Menfe, cînd călătorea spre On, oraşul de aur, ori cînd pleca în trăsură să caute un loc potrivit pentru noul lui oraş, oraşul orizontului, şi trăgea la Iosif, ceea ce îi da totdeauna mult de furcă administratorului Mai-Sahme, dar fără să-l facă să-şi piardă calmul.

Prietenia dintre plăpîndul nepot al constructorilor piramidelor şi fiul lui Iacob, a cărei temelie fusese pusă pe vremuri în logia cretană, s-a consolidat în aceşti ani, transformîndu-se în relaţii de afectuoasă familiaritate, încît tînărul faraon ajunsese să-i spună lui Iosif „nene“, şi îmbrăţişîndu-l, îl bătea pe spate. Acest zeu, n-ai ce-i face, ţinea foarte mult la relaţiile neformale, şi Iosif era acela care, dintr-o reţinere înnăscută, păstra în relaţia aceasta tensiunea unei distanţe politicoase — ba cîteodată îl făcea pe rege să rîdă prin tonul formal ce-l menţinea în mijlocul acestor familiarităţi. Nenorocul lor ca taţi, că unuia i se năşteau doar fete, celuilalt doar băieţi, era tema multor convorbiri. Dar nemulţumirea fecioarei sale cu scutul şi a mamei ei supărate nu-i micşora decît puţin lui Iosif bucuria de a-i avea pe nepoţii lui Iacob, ce creşteau şi înfloreau în lumeasca străinătate; de asemenea lipsa unui moştenitor al tronului nu putea tulbura decît rareori, în acea vreme, buna dispoziţie a faraonului. Doar toate mergeau atît de grozav în împărăţia maternă a pămîntului negru, încît întăreau considerabil prestigiul său de învăţător al luminii paterne şi era îngăduit să şadă în umbra propăşirii,

propovăduind, zeul de care era legat, sufletul lui şi pe care toată strădania sa, în convorbiri şi în singurătate, era să-l işte mai bine cu gîndul.

Cînd discuta astfel cu Iosif, determinînd şi comparînd înaltele însuşiri ale tatălui său, Aton,îţi putea aminti de tratativele diplomatico-teologice purtate cîndva între Avraam şi Malhisedec, preotul lui El-elion, cel mai înalt ori chiar unicul Dumnezeu, cu rezultatul că acest El ar fi întru totul aceeaşi persoană, ori aproape întru totul, cu Dumnezeul lui Avraam. Se putea însă observa că rigiditatea de curte, de care Iosif nu s-a dezbărat niciodată în întregime în relaţiile sale cu înaltul lui prieten, ieşea întotdeauna cel mai limpede la iveală tocmai atunci cînd convorbirea se apropia de asemenea acord.

CAPITOLUL CINCI

TAMAR

Al patrulea

O femeie ședea la picioarele lui Iacob, cel bogat în istorii, în crîngul Mamre, care-i lîngă Hebron, capitala, ori prin apropiere, în ţara Canaan. Şedeau adesea în acel loc, fie în casa de păr, aproape de intrare, tot acolo unde tatăl şezuse cîndva cu preferatul lui şi acesta îi luase cu şiretenie vălul multicolor, fie sub arborele învăţăturii, ori la marginea fîntînii din preajmă, unde, la lumina lunii, l-am întîlnit prima dată pe băiatul isteţ şi l-am văzut pe tată, sprijinit în toiag, căutîndu-l îngrijorat din ochi. Cum de şade acum femeia aceasta cu el, aici ori acolo, cu faţa ridicată spre el, şi soarbe cuvintele sale? De unde vine femeia aceasta, tînără şi serioasă, pe care o găsim atît de des la picioarele lui, şi ce fel de femeie este?

Se numea Tamar. — Privim în jurul nostru, la feţele ascultătorilor, şi nu zărim decît pe foarte puţine, pe câteva doar, răzleţe, lumina cunoaşterii. Vădit,

marii majorităţi a celor ce s-au adunat, aici, să cunoască împrejurările exacte ale acestei istorii, nu le sînt cunoscute nici faptele ei cele mai de seamă, ori nu-şi amintesc de ele. S-ar cădea să-i blamăm, — dacă, pe de altă parte, povestitorului n-ar trebui să-i şi fie pe plac neştiinţa aceasta generală şi nu i-ar conveni, deoarece sporeşte importanţa trebii ce o face. Chiar nu mai ştiţi, ba, după ştiinţa voastră, nici n-aţi ştiut vreodată cine a fost Tamar? A fost o femeie din Canaan, născută prin partea locului, la început atît şi nimic mai mult; apoi însă, nora lui Iehuda, cel de-al patrulea fiu al lui Iacob, nora norei lui, cum ar veni; dar, înainte de toate, admiratoarea şi ucenica lui în ştiinţa lumii şi a lui Dumnezeu, ce-i sorbea cuvintele şi-şi ridica cu atîta evlavie ochii spre faţa lui solemnă, încît şi inima moşneagului însingurat i se deschisese cu totul şi fu chiar niţel îndrăgostit de ea.

Căci fiinţa lui Tamar era, într-un fel ce-i îngreuna şi ei viaţa, un amestec ciudat de severitate şi ambiţie a spiritului (căreia va trebui să-i dăm o denumire mai aspră) cu secretul, sufletesc şi trupesc, al unei forţe de atracţie astartice — şi se ştie pînă la ce vîrstă înaintată poate ajunge sensibilitatea faţă de asemenea forţă într-un suflet ce-şi respectă cu blîndeţe şi demnitate sentimentul.

Maiestatea personală a lui Iacob nu făcuse decît să crească de la moartea lui Iosif, adică prin această trăire sfîşietoare şi părînd, la prima vedere, cu totul inacceptabilă. De cum se instalase obişnuinţa, de cum se epuizase sfada sa cu Dumnezeu şi crîncena lui hotărîre izbutise să-i pătrundă în suflet, care la început se închisese crispat în faţa ei, hotărîrea aceasta devenise o îmbogăţire a vieţii sale, o contribuţie la greutatea ei în istorii, care-i făcea meditarea — cînd prindea să mediteze — şi mai expresivă, o făcea într-un mod şi mai pitoresc, mai perfect, meditare, decît şi fusese totdeauna, încît, înaintea ei, oamenii se simţeau cuprinşi de evlavie şi de teamă şi-şi şopteau unul altuia: „Priviţi, Israel, meditează la istoriile sale!“ Expresia face impresie, asta aşa e, n-ai ce-i face. Cele două au mers totdeauna împreună, şi desigur că întotdeauna expresia a urmărit niţel impresia, ceea ce nu-i de rîs, dacă nu-i vorba de scamatorie fără conţinut, ci domină, ca aici adevărata gravitate a istoriei, iar în spatele expresiei stă viaţa trăită. În acest caz este îngăduit, cel mult, un zîmbet respectuos.

Tamar, copila de prin partea locului, nu cunoştea nici acest zîmbet. A fost profund impresionată de măreţia lui Iacob, de cum ajunse în cercul lui, ceea ce nu se întîmplă abia prin Iuda, al patrulea fiu al Liei, şi prin fiii lui, din care ea se mărită, succesiv, cu doi. Aceasta se cunoaşte, după cum cunoscut este şi concursul de împrejurări neliniştitoare şi cam enigmatice în care au pierit doi fii ai lui Iuda. Dar nu este cunoscută, pentru că cronica o trece cu vederea, atitudinea lui Tamar faţă de Iacob, deşi este premisa indispensabilă a episodului şi a ciudatei acţiuni, marginale a istoriei noastre pe care o includem aici, — nu fără a ne aminti de faptul că chiar această istorie, ce poate fi, cu drept cuvînt, numită seducătoare, deoarece ne seduce la o atît de exactă amănunţime, istoria lui Iosif şi a fraţilor săi, nu este, nici ea, decît doar o plăcută incluziune într-o epopee de proporţii neasemuit mai măreţe.

Avea oare o idee de acestea Tamar, copilă din partea locului, fiica unor simpli agricultori, închinători ai lui Baal, ce trăiau în episodul unui episod? Noi răspundem: da, a avut o asemenea idee. Comportarea ei, totodată scandaloasă şi măreaţă, susţinută de o mare seriozitate, o dovedeşte. Nu degeaba ne-a venit pe limbă, în repetate rînduri şi cu anumită încăpăţînare, cuvîntul „includere“. Este lozinca orei. A fost cuvîntul lui Tamar şi lozinca ei. Pe sine a vrut să se includă şi a făcut-o cu o hotărîre ce ne stîrneşte mirarea, pătrunzînd în marea istorie, în cele mai complicate evenimente de care aflase prin Iacob, şi din care nu accepta, cu nici un chip, să fie exclusă. Nu ne-a dat oare prin minte şi cuvîntul „seducere“? Ştia el de ce. Este, de asemenea, un cuvînt-lozincă. Căci prin seducere s-a inclus Tamar în istoria mare, din care istoria asta de aici nu este decît un episod inclus; a făcut pe seducătoarea şi s-a prostituat la marginea drumului, numai să nu fie exclusă, şi s-a înjosit fără cruţare, pentru a se înălţa... Cum s-a întîmplat aceasta?

Cînd şi prin orice întîmplare prozaică, oarecare, îşi va fi făcut drum Tamar la Iacob, prietenul lui Dumnezeu şi a ajuns în relaţii evlavioase cu el — nimeni n-o ştie exact; s-ar putea să se fi întîmplat încă înaintea morţii lui Iosif şi ca, încă de pe atunci, nu fără ajutorul lui Iacob, să fi fost primită între ei şi dată de femeie tînărului Ir, primul fiu al lui Iuda. Profunzime şi căldură, însă nu dobîndi, în orice caz, relaţia dintre bătrîn şi ea, nedevenind o frecventare zilnică, decît după cumplita lovitură şi înceată, fără de voia întremare a lui Iacob de pe urma ei, cînd

inima lui jefuită se şi afla, în taină, în căutarea unui nou sentiment. Atunci abia, o băgă în seamă pe Tamar şi o atrase la el, din pricina admiraţiei ei.

În vremea aceea fiii lui, cei unsprezece, erau aproape toţi căsătoriţi, cei mai în vîrstă de mult, cei mai tineri abia de curînd, şi aveau copii de la femeile lor. Chiar şi lui Beniamin-Benoni, fecioraşul morţii, îi veni curînd rîndul: abia că nu mai era puşti, ci ajunsese tînăr şi puber, cam şapte ani după ce-l pierduse pe fratele lui bun, că Iacob şi avu grijă de el, peţind pentru dînsul întîi pe Mahalia, fiica unui anume Aram, de care se spunea că ar fi fost un „nepot al lui Tara“, deci, într-un fel oarecare un coborîtor din Avraam ori dintr-unul din fraţii săi; şi apoi a mai peţit-o pe fetiţa Arbat, fiica unui bărbat pe nume Simron, desemnat de-a dreptul ca un „fiu al lui Avraam“, ceea ce va fi vrut să însemne că era din sămînţa acestuia, prin vreo concubină oarecare, în chestiunea originii nurorilor lui Iacob s-au făcut ceva înfrumuseţări şi scorniri, la care se şi ţinea mai mult sau mai puţin de dragul unităţii sîngelui acestui neam religios, deşi aveau temeiuri slabe şi nici nu s-au încercat decît în cîteva cazuri. Femeile lui Levi şi Isahar erau socotite drept „nepoatele lui Eber“ — poate să fi fost chiar nepoatele lui; asta tot nu le împiedica să fie din Assur, ori Elam. Gad şi Naftali cel iute de picior şi-au adus, după exemplul tatălui, femei din Haranul Mesopotamiei, dar ele n-au afirmat niciodată că ar fi fost strănepoatele lui Nahor, unchiul lui Avraam; această origine le-a fost doar atribuită. Lacomul Aşer şi-a luat o copilă oacheşă din neamul lui Ismael — ei, asta da rudenie, deşi cam îndoielnică. Zebulon, de la care ar fi fost de aşteptat o căsătorie feniciană, s-a însurat cu o midianită — ceea ce era în regulă doar în măsura în care Midian fusese un fiu al Cheturei, a doua soţie a lui Avraam. Dar oare nu se căsătorise, încă de la început, marele Ruben — se potrivea, nu se potrivea — cu o canaanită? Aşa făcuse şi Iuda, pe cîte ştim, şi aşa Simion, căci Buna lui fusese răpită din Sichem. În ceea ce îl privea pe Dan, fiul Bilhei, numit şarpe şi viperă, femeia lui era, după cum se ştie, moabită, o fiică a neamului acelui Moab, pe care fata mai mare a lui Lot i l-a născut propriului ei tată, să-i fie ei frate. Nici asta nu era deosebit de simpatie, nici nu avea nimic de-a face cu unitatea sîngelui, deoarece Lot nu fusese „fratele“ lui Avraam, ci doar prozelitul lui. Din Adam desigur se trăgea şi el, poate chiar şi din Sem, deoarece venise din

Mesopotamia. Unitatea de sînge poate fi dovedită totdeauna, dacă se ia în considerare un cadru suficient de larg.

Fiii, deci, „şi-au adus femeile în casa părintească“, după cum ne spune tradiţia, adică în tabăra neamului din crîngul Mamre, aproape de Kiriat Arba şi de mormîntul familiar, din preajma casei de păr a lui Iacob. Familia crescu pe măsură ce treceau zilele, urmaşii mişunau, după făgăduinţă, prin jurul genunchilor lui Iacob, cînd marele moşneag o îngăduia, şi, în bunătatea sa, o îngăduia cîteodată şi-şi alinta nepoţii. Îi alinta, mai cu seamă pe copiii lui Beniamin; căci Turtura, un flăcăiaş bondoc, ce tot mai avea aceiaşi ochi cenuşii, încrezători, şi acelaşi păr gros, metalic, tuns de parcă era o cască, a ajuns repede tatăl a cinci fii pe care i-a născut, unul după altul, arameanca lui, şi, în acelaşi timp a altor copii, născuţi de fiica lui Simron, iar Iacob îi prefera pe nepoţii Rahilei. Dar, cu toată prezenţa lor şi demnitatea de tată a lui Benoni, tot îl trata pe mezinul lui ca pe un copil, îl ţinea din scurt, de parcă n-ar fi fost matur, şi-i acorda prea puţină libertate de mişcare, să nu-l lovească vreo nenorocire. Abia dacă-i îngăduia să meargă în oraş, la Hebron, ori să iasă la cîmp, necum să facă o călătorie prin ţară, fiului Rahilei, singurul zălog ce-i rămăsese de pe urma ei şi pe care nu-l iubea nici pe departe ca pe Iosif. Astfel nu avea să se teamă de înalta gelozie în ce-l privea pe Beniamin, care însă, de cînd frumosul căzuse pradă mistreţului, devenise singura comoară a grijii şi neîncrederii bătrînului, pricină pentru care nu-l lăsa din ochi şi nu voia să petreacă nici un ceas fără a şti unde era Beniamin şi ce făcea. Acesta îndura mîhnit şi supus apăsătoarea supraveghere, puţin priincioasă prestigiului său de soţ şi, ascultînd de voinţa capricioasă a lui Iacob, se înfăţişa de mai multe ori pe zi tatălui; căci dacă n-o făcea, bătrînul însuşi se înfiinţa la el, sprijinit în toiagul său lung, şchiopătînd din şold, să vadă ce-i cu dînsul şi toate acestea:— cum Beniamin o ştia prea bine şi cum se şi vădea şi din purtarea şovăielnică a moşneagului — deşi sentimentele lui Iacob faţă de dînsul erau de fapt foarte împărţite, un amestec ciudat de grija de propriul avut şi de pică, deoarece, în fond, nu încetase să vadă în el pe ucigaşul mamei sale şi instrumentul folosit de Dumnezeu să i-o ia pe Rahila.

Fireşte că, în afară de a fi cel mai tînăr, Benoni mai avea un uriaş avantaj faţă de toţi ceilalţi fraţi în viaţă; şi pentru mintea visător-asociativă a lui Iacob acest avantaj trebuie să fi fost un motiv în plus să-l ţină mereu acasă; el fusese acasă

cînd Iosif s-a prăpădit în lume şi, cum îl ştim pe Iacob, această egalitate între a fi acasă şi nevinovăţie, a fi, cu toată siguranţa nevinovat de o crimă întîmplată afară, s-a fixat simbolic în capul lui, încît Beniamin trebuia să fie mereu acasă, ca semn şi dovadă permanentă a acestei nevinovăţii, precum şi pentru ca numai el, mezinul, să nu cadă sub bănuiala permanentă ce o nutrea Iacob, bănuială care-l rodea întruna, şi de care ceilalţi ştiau că o nutrea, bănuială îndreptăţită, deşi nedreaptă. Era bănuiala că mistreţul ce-l sfîşiase pe Iosif fusese o fiară cu zece capete; iar Beniamin trebuia să rămînă ,,acasă“, în semn că fiara cu siguranţă n-a avut unsprezece capete.

Poate că nici zece, Dumnezeu o ştia şi n-avea decît să-şi ţină pentru el ştiinţa, şi pe măsură ce trecea timpul, zilele şi anii, întrebarea îşi pierdea rostul. Aceasta mai ales pentru că, de cînd încetase să se mai sfădească cu Dumnezeu, ajunsese treptat la părerea că nu Acela îi impusese cu sila jertfirea lui Isaac, ci că el, de voia lui, adusese jertfa. Cîtă vreme îl bîntuise turbarea primei dureri, acest gînd îi fusese cu totul străin; i se părea doar că a fost chinuit cu cea mai mare cruzime. De cum însă durerea se potoli şi îşi făcu loc obişnuinţa, iar moartea îşi vădi foloasele — că adică Iosif era adăpostit la sînul ei şi sub aripa ei protectoare, ca un veşnic flăcău de şaptesprezece ani, — sufletul acela moale, patetic, începuse să-şi închipuie cu adevărat că ar fi fost în stare de jertfa lui Avraam. Această închipuire se înfiripa în slava Domnului şi în a sa proprie. Nu Dumnezeu îl jefuise ca un demon şi-i răpise cu perfidie ce avea mai drag, ci El acceptase doar ce i se oferise cu deplină ştiinţă şi curaj eroic — ce avea Iacob mai drag. De o credea ori ba, aşa se înşela singur şi se încredinţa, de dragul mîndriei sale, că în ceasul în care s-a despărţit de Iosif, trimiţîndu-l pe drumul Sihemului, el împlinise jertfirea lui Isaac şi că de voia sa, din dragoste faţă de Dumnezeu, îl dăduse pe cel mult prea iubit. Nu o credea întotdeauna — cîteodată o recunoştea pocăindu-se şi podidindu-l lacrimile, că n-ar fi niciodată şi nicicum în stare să şi-l smulgă, pentru Domnul, pe cel drag de la inimă. Dar, cîteodată, învingea dorinţa de a o crede; şi nu făcea oare dorinţa asta mai mult ori mai puţin indiferentă întrebarea cine îl sfîrticase pe Iosif?

Bănuiala — desigur, ea tot fiinţa, rodea, dar nu mai rodea decît încet şi nu în fiece ceas; cîteodată, în anii mai tîrzii, adormea şi, parcă, îi da pace. Fraţii îşi

închipuiseră mai cumplită viaţa sub bănuială — sub bănuiala pe jumătate nedreaptă — decît a fost, totuşi, pînă la urmă. Tatăl se purta bine cu ei, nimic de zis. Vorbea cu ei şi frîngea pîinea cu ei; lua parte la treburile lor şi la bucuriile şi grijile corturilor lor, îi privea, şi numai cîteodată, numai cîteodată, la intervale deja foarte mari apărea licărirea, falsitatea şi tulburarea bănuielii în uitătura lui de moşneag, înaintea căreia, încremenindu-le cuvintele pe buze, lăsau, privirea în jos. Dar ce putea să însemne asta? Un om priveşte în pămînt şi numai cînd ştie ca celălalt îl bănuieşte. Nu trebuie să însemne ca-şi simte vreo vină; şi curata nevinovăţie şi milă cu cel bolnav de bănuială se poate exprima astfel. Aşa, pînă la urmă, ţi se face lehamite de bănuială.

Sfîrşeşti prin a o lăsa baltă, mai ales dacă adeverirea bănuielii, fără să mai vorbim de cele întîmplate, n-ar mai putea schimba nimic nici din viitor, din făgăduinţă, din tot ce este şi trebuie să fie. Fraţii puteau fi un Cain cu zece capete, puteau fi ucigaşi ai fratelui, erau, totuşi, ce erau, fiii lui Iacob, erau ce fusese dat, cu ce trebuia socotit, erau Israel. Căci Iacob se hotărîse şi se obişnuise să nu mai folosească numai pentru persoana sa numele cucerit pe malul Iabocului şi din pricina căruia şchiopăta, ci să-i dea un înţeles mai larg şi mai mare. De ce nu? De vreme ce era numele său, cucerit în luptă grea pînă în zori, putea dispune de el. Israel, așa urma să nu mai fie numit doar el personal, ci tot ce ţinea de dînsul, bărbatul binecuvîntării, din a doua verigă pînă la cea mai tîrzie, nicicînd ultima, în toate încrengăturile şi înrudirile colaterale, seminţia, tribul, poporul, al cărui număr avea să fie ca numărul stelelor şi ca al nisipului mării. Copiii cărora le era cîteodata îngăduit să se joace printre genunchii lui Iacob:— ei erau Israel, îi numea aşa pe toţi, şi adunîndu-i laolaltă, în acest nume, totodată şi ca să-i fie mai uşor, pentru că nu le putea reţine toate numele: îndeosebi reţinea anevoie numele copiilor femeilor ismaelite şi celor sigur canaanite. Dar „Israel“ erau şi acele femei, inclusiv moabita şi sclava din Sihem; şi „Israel“ erau, întîi şi în primul rînd, soţii lor, cei unsprezece, ce-şi pierduseră numărul lor zodiacal printr-o duşmănie, de vreme întemeiată şi veşnică între fraţi, şi printr-o eroică putere de jertfire — dar tot mulţi la număr erau laolaltă, fiii lui Iacob, strămoşii celor fără număr, cărora aveau să le acorde, la rîndul lor, pe triburi, numele lor — bărbaţi vajnici înaintea Domnului, oricare ar fi fost făptura fiecăruia din ei şi orice ar fi însemnat privirea lor plecată

la pămînt înaintea bănuielii. Nu însemna asta oricum, că ei rămîneau, în orice caz, „Israel“? Căci Iacob a ştiut asta, mult înainte sa fi fost scris — şi stă scris numai pentru că el a ştiut-o — că Israel, chiar dacă păcătuieşte, tot Israel rămîne.

În Israel însă, leul cu unsprezece capete, un cap era moştenitorul binecuvîntării înaintea celorlalţi, cum fusese Iacob înaintea lui Esau. — iar Iosif era mort. Pe unul pogora făgăduinţa, ori trebuia să pogoare, cînd Iacob acorda binecuvîntarea: ca binele să vină de la acela, pentru care tatăl căuta de mult un nume şi găsise unul provizoriu, pe care nu-l ştia nimeni, în afara tinerei femei ce şedea la picioarele lui Iacob; cine era, însă, dintre fraţi, alesul, prin care viitorul avea să vină? Bărbatul binecuvîntării, la hotărîrea căruia nu mai alegea dragostea — căci dragostea murise. Nu Ruben, cel mai în vîrstă, căci era ca apa clocotitoare revărsîndu-se năvalnic şi făcuse pe hipopotamul. Nu Simion şi Levi, ce nu erau decît bădărani unşi cu toate alifiile şi aveau şi ei isprăvi de neuitat pe răbojul lor. Căci se purtaseră la Sihem ca pagîni sălbatici şi bîntuiseră ca diavolii de cîmpie în oraşul lui Hemor. Aceştia trei erau blestemaţi, în măsura, fireşte, în care putea Israel fi blestemat; ei nu intrau la socoteală. Trebuia, deci, să fie al patrulea, ce venea după ei. Iuda, — el era acela.

Astarot

Oare el să fi ştiut, că el era? Şi-o putea socoti pe degete, ceea ce şi făcu, într-adevăr, de mai multe ori, dar niciodată fără să-l sperie gîndul că ar fi alesul moştenirii şi fără să-l macine îndoiala, dacă ar fi demn de ea, ba să se şi teamă că moştenirea s-ar putea prăpădi într-însul. Îl ştim pe Iehuda; pe vremuri, cînd Iosif îşi mai odihnea capul la pieptul tatălui său, am văzut capul de leu suferind, cu ochi de cerb, al lui Iehuda, între capetele fraţilor săi şi nu l-am scăpat din vedere nici la scăpătarea lui Iosif. În general, situaţia lui nu era atît de rea; nici atît de bună, fireşte, ca a lui Beniamin, care fusese „acasă“, dar aproape la fel de bună ca a lui Ruben, care nu voise niciodată moartea băiatului, ci îi făcuse rost de groapă, cu gîndul să-l fure de-acolo. Să-l scoată din groapă şi să-i dăruiască viaţa fusese, însă,

de asemenea dorinţa şi propunerea lui Iuda; căci el fusese cel care propusese să-l vîndă pe fratele lor, pentru că, în vremile acelea, tot nu se pricepuseră să se poarte după pilda lui Lameh, cel din cîntec. Motivarea era secundară şi, de fapt, un pretext, cum sînt de cele mai dese ori motivările. Iehuda înţelegea foarte limpede, că a-l lăsa pe băiat să piară în groapă nu era cu nimic mai bine decît a-i vărsa sîngele, şi a vrut să-l salveze. Că venise, în această privinţă, prea tîrziu cu propunerea sa, după ce ismaeliţii îşi şi făcuseră treaba şi-l liberaseră pe Iosif, nu era vina lui, — putea spune despre sine că avea, comparativ, o poziţie lăudabilă în această chestie blestemată, pentru că voise să-l facă scăpat pe băiat.

Totuşi crima îl apăsa mai rău decît pe acei care n-ar fi putut invoca nimic pentru desvinovăţirea lor — şi nici nu era de mirare. Crime este mai bine să săvârşească numai cei obtuzi, nici că le pasă, îşi trăiesc şi după aceea viaţa şi nimic nu-i urmăreşte. Răul este pentru cei obtuzi. Cine prezintă fie şi numai urme de gingăşie, acela, pe cît poate, să nu se bage în aşa ceva, căci el trage ponosul şi nu-i este de nici un folos că a dovedit conştiinţă în asemenea treabă: va fi pedepsit tocmai din pricina conştiinţei sale.

Iuda fu atins cumplit de fapta comisă împotriva lui Iosif şi a tatălui. Suferea de pe urrna ei căci era capabil de suferinţă, cum ne-au făcut îndată să bănuim ochii lui de cerb şi o anumita linie în jurul nărilor înguste, a buzelor pline; iar fapta ceea îi pricinui mult blestem şi rău spre pedeapsă — ori, mai curînd el punea toate cîte le suferea, ca blestem şi pedeapsă, pe socoteala acelei fapte şi le privea drept ispăşire pentru ce făptuise, ca părtaş — ceea ce, iarăşi, vădea un ciudat orgoliu al conştiinţei. Căci vedea doar că ceilalţi, Dan, ori Gadiel, ori Zebulon, ca să nici nu mai vorbim de gemenii sălbatici, scăpaseră cu bine, că nu le păsa defel şi nu aveau nimic de ispăşit, ceea ce i-ar fi putut sugera gîndul că propriile sale chinuri, cele cu sine însuşi, şi cele cu fiii iui, ar fi, poate, cu totul străine şi fără legătură cu cele făptuite de el, singur ori împreună cu alţii, şi că i s-ar trage din sine însuşi. Dar nu, el voia să fie pedepsit, el Singur, şi privea cu dispreţ la cei ce rămîneau nechinuiţi, din pricina obrazului lor gros; Iată orgoliul specific şi ciudat al conştiinţei.

Chinurile însă, pe care le suferea, purtau toate semnul lui Astarot şi nu trebuia să se mire că îi veneau din acel colţ al lumii, deoarece fusese din

totdeauna chinuit de Stăpînă, adică îi fusese supus, fără s-o iubească. Iuda credea în Dumnezeul părinţilor lui, El Elion, Prea înaltul, Sadai, Puternicul lui Iacob, Stînca şi Păstorul, Iahve, ce scotea aburi pe nări la mînie şi un foc mistuitor pe gură, încît fulgera. Lui îi da să adulmece jertfa bucatelor şi îi jertfea boi sau miei ori de cîte ori părea, să fie potrivit. Mai credea şi în elohimii popoarelor — la aceasta nu era mare lucru de obiectat, numai să nu le slujească. Dacă observăm cît de tîrziu încă şi de departe de la întemeiere poporul lui Iacob a trebuit să fie mustrat cu blesteme de învăţătorii săi, să se lepede de zeii străini, Baalim şi Astarot, şi să nu se înhăiteze cu moabiţii la praznice cu prilejul jertfelor, avem impresia unei grave neconsolidări şi a tendinţei spre cădere înapoi şi apostazie, pînă în cea mai tîrzie verigă, şi nu vom fi miraţi că o figură atît de timpurie, atît de aproape de izvor ca Iehuda ben Iacob credea în Astarot, o zeiţă deosebit de populară şi venerată pretutindeni sub felurite nume. Ea era Stăpîna lui, iar el purta jugul ei, asta era scîrbavnica realitate — scîrbavnică spiritului său şi chemării sale — şi cum ar fi putut să nu creadă în ea? El nu-i aducea jertfe — nu în sensul mai strict al cuvîntutui: nu-i ardea boi ori miei. Dar necruţătoarea ei suliţă îl obliga la jertfe mai pătimaşe, jertfe pe care nu le aducea bucuros, nici cu inima uşoară, ci numai sub constrângerea Stăpînei; căci spiritul şi poftele sale erau într-o continuă sfadă, şi nu se desprindea din braţele nici unei prostituate a templului, fără a-şi ascunde faţa de ruşine şi fără a se îndoi, cu cea mai mare durere, dacă este potrivit să fie alesul moştenirii.

De cînd îl înlăturaseră, deci, împreună pe Iosif de pe lume, Iuda începuse să considere chinurile, cu care îl bîntuia Astarot ca o pedeapsă pentru crima sa; căci ele creşteau, îl înconjurau pe afară, cum îl ciupeau pe dinăuntru şi abia dacă se mai poate spune altfel decît că, de atunci, bărbatul ispăşea în iad, — în unul din iadurile cîte sînt — în iadul sexului.

Va gîndi careva: n-o fi iadul ăsta cel mai rău. Dar cine gîndeşte aşa, nu cunoaşte setea de curăţie, fără de care, fireşte, nu există nici un iad, nici acesta, nici altul. Iadul este pentru cei curaţi; aceasta-i legea lumii morale. Căci este pentru păcătoşi, şi nu poţi păcătui decît împotriva propriei tale curăţenii. Dacă eşti un animal, nu poţi păcătui şi habar n-ai de nici un iad. Aşa-s potrivite lucrurile, şi

iadul este desigur locuit numai de lume bună, ceea ce nu-i drept, dar ce-i şi cu dreptatea noastră!

Povestea căsniciei lui Iuda şi cea a fiilor săi şi a nimicirii acestora în căsnicie este prea ciudată şi înfiorătoare, de fapt şi neclară, pricină pentru care nu numai din delicateţe nu se poate vorbi de ele totdeauna decît doar cu jumătăţi de cuvînt. Ştim că al patrulea fiu al Liei s-a însurat devreme — făcuse acest pas de dragul curăţiei, ca să se lege, să se îngrădească şi să afle pacea; dar degeaba; socoteala fusese făcută fără Stăpînă şi suliţa ei. Femeia sa, al cărei nume nu ne-a fost transmis de tradiţie, — poate că i se spunea rar pe nume, ea era, simplu, fiica lui Şua, a acelui bărbat canaanit, pe care Iuda îl cunoscuse prin prietenul său, mai-marele pastorilor, Hirah, din satul Odolam: femeia aceasta a sa avusese deci mult de plîns din pricina lui, avusese să-i ierte multe, şi ceva mai uşor i-a fost, doar, pentru că a gustat de trei ori fericirea de a fi mamă — o scurtă fericire de mamă, căci băieţii pe care i-a dăruit lui Iuda n-au fost drăguţi decît la început, apoi deveniră răi: cel mai puţin încă mezinul, Şelah, născut la un interval mai mare de primii; el era numai bolnăvicios, dar cei mai în vîrstă, Ir şi Onan, erau totodată răi, bolnăvicioşi, şi de soi rău şi răi într-un fel bolnăvicios, pe lîngă asta frumoşi şi, peste toate, obraznici, pe scurt, un necaz în Israel.

Astfel de băieţi, ca aceştia doi, bolnăvicioşi şi înrăiţi, totuşi drăguţi, sînt un anacronism în acest loc şi o pripire a naturii, care-şi pierde un moment capul şi uită unde ţine. Ir şi Onan ar fi trebuit să aparţină unei epoci bătrîne şi tîrzii, într-o lume senilă de moştenitori ironici, să zicem în ciudata ţară a Egiptului. Atît de aproape de originea unei deveniri orientată spre depărtări nu erau potriviţi cu locul, nu erau potriviţi cu epoca şi au trebuit să fie nimiciţi. Asta ar fi trebuit să înţeleagă Iuda, tatăl lor, şi să nu învinovăţească pe nimeni, decît cumva pe sine însuşi, care, doar, îi zamislise. El dete însă vina pentru răutatea lor pe fiica lui Şua, mama lor, recunoscîndu-şi vina numai întrucît se socotea vinovat de nebunia că luase de nevastă o femeie născută slujitoare nebună a Baalilor. Iar nimicirea lor o imputa femeii căreia i-a dat băieţii, unul după altul, de soţ şi pe care o invinui că ar fi o femeie Iştar, ce-şi nimiceşte amanţii, încît mor de dragostea ei. Asta era nedrept faţă de femeia lui, care mîhnită de toate acestea îi muri curînd şi nedrept, desigur, în mare măsură, şi faţă de Tamar.

Tamar învață despre lume

Tamar, ea era aceea. Şedea la picioarele lui Iacob, încă demult, profund impresionată de expresia sa şi asculta învăţătura lui Israel. Niciodată nu se rezema, şedea foarte dreaptă, pe un scăunel, pe treapta unei fîntîni ori pe o rădăcină a copacului învăţăturii, cu spinarea arcuită, gîtul întins, două cute de încordare între sprîncenele ei de catifea. Provenea dintr-un sat ce ţinea de Hebron, aşezat pe o pantă însorită, ai cărui locuitori trăiau din munca la vie şi creşterea vitelor. Acolo îşi aveau casa părinţii ei, agricultori mărunţi, ce şi-au trimis fata la Iacob cu spice şi caş proaspăt, şi linte şi uruială, pe care bătrînul le cumpărase pe aramă. Aşa veni la el şi-şi află pentru întîiaşi dată drumul la dînsul, cu un prilej mărunt, în adevăr, însă mînată de un imbold mai înalt.

Era frumoasă în felul ei, adică nu drăguţă şi frumoasă, ci frumoasă într-un fel sever şi ce interzicea, parcă, admiraţia, încît părea a fi mînioasă pe propria-i frumuseţe, şi aceasta pe drept, pentru că era ceva vrăjitoresc cu frumuseţea ei, ce nu le da pace bărbaţilor, şi tocmai împotriva unei asemenea nelinişti vegheau cutele dintre sprîncenele ei. Era mare şi aproape slabă, dar trupul ei slab stîrnea mai multă nelinişte decît un trup împlinit în carne, astfel încît neliniştea nu era a cărnii, ci trebuia fi numită, pe drept cuvînt, demonică. Avea ochi căprui minunat de frumoşi, privind insistent şi grăitor, nări aproape rotunde şi o gura mîndră.

Să fie de mirare că i-a plăcut lui Iacob de ea şi că a luat-o lîngă el, drept răsplată pentru admiraţia ei? Era un moşneag ce iubea sentimentul, care abia aştepta să mai poată simţi vreodată; şi pentru a ne mai trezi o dată, nouă bătrînilor sentimentul, ori măcar ceva ce ne aminteşte, dulce şi învăluit, de sentimentul tinereţii noastre, trebuie chiar să vină ceva deosebit, ce ne întăreşte prin admiraţia sa, ceva totodată astartic şi flămînd spiritual de înţelepciunea noastră.

Tamar era o căutătoare. Cutele dintre sprâncenele ei nu exprimau numai mînia de frumuseţea ei, ci şi strădania încordată pentru adevăr şi mântuire. Unde oare pe lume nu afli grija de Dumnezeu? Ea se întîlneşte pe tronurile regilor şi în cele mai sărace cătune de munte. Tamar era una din purtătoarele acestei griji, iar neliniştea ce o stîrnea, o stînjenea şi o mînia tocmai din pricina neliniştii mai înalte, care o mîna. Pe această copilă de la ţară ai fi putut-o crede la adăpost, în privinţa religiei. Însă, nici înainte să-l fi cunoscut pe Iacob, religia naturalistă, a zeilor pădurilor şi pajiştilor, apucată de la ai ei, nu-i mulţumise setea de a pătrunde lumea. Nu se mulţumea cu baalimii şi zeii rodniciei, căci sufletul ei ghicea că există altceva, mai înalt pe ume, şi ea îl căuta cu încordare. Există asemenea suflete: ajunge doar să fie pe lume un element nou şi generator de schimbare, că sensibilitatea lor însingurată este deîndată cuprinsă de el şi aceste suflete trebuie să se îndrepte într-acolo. Neliniştea lor nu este de gradul întîi, ca cea a pribeagului din Ur, care îi împinse în gol, unde nu era nimic, încît trebui să işte singur, din sine, noul. Asta aceste suflete nu o pot. Dacă noul există, însă, şi s-a ivit pe lume, atunci le nelinişteşte, chiar de departe, sensibilitatea, de le obligă să pornească într-acolo, ca spre un loc sfînt.

Pe Tamar, pelerinajul nu o ducea departe. Mărfurile pe care i le-a adus lui Iacob în cort, pentru a lua, în schimb, pe ea, aramă cîntărită, nu erau desigur decît un tertip al spiritului şi un pretext al neliniştii ei. Află drumul la el şi acum şedea des, foarte des, la picioarele bătrînului solemn, greu de istorii, şedea foarte dreaptă, cu ochii aţintiţi, de jos, mari şi stăruitori asupra lui, atît de fascinată şi încremenită de atenţie, încît cerceii de argint îi atîrnau nemişcaţi de-a lungul obrajilor ei traşi, fără să se legene, iar el îi povestea lumea, adică istoriile sale, pe care cu îndrăzneală didactică, ştiu să le prezinte ca istoria lumii, — complicatele încrengături ale unui arbore genealogic, o istorie de familie crescută din Domnul şi privegheată de El.

O învăţă începutul, Tohu şi Bohu[5] şi despărţirea lor prin cuvîntul Domnului; lucrarea celor şase zile si cum marea s-a umplut cu peşti, iar după aceea spaţiul de sub tăria cerului, unde luminau stelele, s-a umplut cu mulţime de păsări, iar

5 Haosul inițial (ebraică).

pămîntul ce înverzea s-a umplut cu vite, viermăraie şi tot felul de animale. O făcu să audă îndemnul energic şi voios pluralist pe care Dumnezeu şi-l adresa sieşi, intenţia întreprinzătoare: ,,Haide să-l facem pe om!" — iar ei i se părea de parcă el însuşi ar fi fost cel care a spus asta, şi, în orice caz, de parcă Dumnezeu, care era numit, mereu şi de-a dreptul, doar simplu, „Dumnezeu", ca nicăieri altundeva pe lume, de parcă El ar fi trebuit să arate atunci foarte asemănător cu Iacob însuşi, potrivindu-se astfel şi adausu : „...după chipul său, după chipul lui Dumnezeu l-a făcut..." Auzi de grădina dinspre răsărit şi de pomii din grădina aceea, cel al vieţii şi cel al cunoaşterii, despre ducerea în ispită şi despre primul acces de gelozie al lui Dumnezeu: cum s-a speriat că omul, care şi aflase ce este binele şi răul, ar mînca acum din pomul vieţii şi ar ajunge întru totul ca alde noi. Atunci Cel alde noi se grăbi, îl izgoni pe om şi puse pe heruvim la poartă cu sabia ascuţită. Omului însă îi dete munca şi moartea, ca să fie într-adevăr un chip asemenea nouă, dar nici prea asemenea, ci doar ceva mai asemenea decît peştii, păsăretul şi vitele, însă cu sarcina, impusă tainic, în ciuda geloziei noastre, să ne devină, după posibilitate, tot mai asemenea.

Aşa auzi ea cele spuse. Nu erau foarte limpezi în desfăşurarea lor, mai curînd pline de taine şi totodată măreţe, ca Iacob însuşi, care le vestea. Auzi de fraţii învrăjbiţi şi de uciderea la cîmp. Despre copiii lui Cain şi despre neamurile lor, cum s-au împărţit în trei seminţii pe pămînt: cei ce sălăşluiau în corturi şi păşteau turmele, cei ce făureau arama şi se îmbrăcau cu ea şi, în sfîrşit, cei ce doar cîntau din strune şi fluier. Aceasta a fost o împărţire provizorie. Dar de la Set, cel născut în locul lui Abel, tot s-au tras multe neamuri pînă la Noe, foarte înţeleptul: aceluia, Dumnezeu, înşelîndu-se pe sine însuşi şi mînia sa nimicitoare, i-a dat să salveze creaţiunea, încît supravieţui potopului cu fiii lui, Som, Ham şi Iafet, după care lumea s-a împărţit din nou, căci neamuri fără număr au purces din cei trei; numele populaţiilor şi al aşezărilor lor pe pămînt curgeau din gura bătrânului, ce le vestea urechilor lui Tamar: era o privire largă, cuprinzătoare, asupra mişunatului noroadelor şi asupra ţărilor lor — şi care s-a concentrat deodată asupra unor aspecte deosebite, familiare. Căci Sem l-a zămislit în a treia treaptă pe Eber, iar acela, în a cincea, pe Terah, şi astfel s-a ajuns la Avram, unul din cei trei fii ai lui Terah, dar el era acela!

Căci lui i-a dat Dumnezeu neliniştea în inimă de dragul Său, ca neostenit să lucreze la Dumnezeu, să-L iste cu gîndul şi să-l facă un nume, şi l-a creat să-l fie binefăcător şi i-a întors făpturii, care-L crease în spirit pe Creator, binefacerea cu uriaşe făgăduinţei. Încheie cu el o alianţă, spre creştere reciprocă, ca unul să se sfinţească tot mai mult în celălalt, şi-i acordă dreptul alegerii moştenitorului, puterea binecuvîntării şi blestemului, ca să binecuvânteze ce era binecuvîntat şi să blesteme ce era blestemat. Deschise înaintea lui viitoruri largi, în care popoarele erau ca valurile mării, iar numele lui avea să le fie lor tuturor, binecuvântare!

Şi îî făgădui urmaşi fără număr, cînd Avram doar fus nerodnic în Sarai pînă în al optzeci şi şaselea an al lui.

Atunci el luă roaba egipteană şi zămisli cu ea un fiu şi-l numi Ismael. Era însă un rod afară din cale, nu pe drumul mîntuirii, ci aparţinînd pustiului şi strămoşul nu crezu în asigurările lui Dumnezeu, că va mai avea un fiu de la cea dreaptă, Isaac pe nume, ci căzu pe faţă rîzînd de cuvîntul lui Dumnezeu, căci el şi împlinise suta de ani, iar Sara contenise să mai fie după felul femeilor. Dar rîsul, totuşi, s-a îndreptat asupra ei, încît se ivi Isaac, jertfa refuzată, de care s-a spus de sus, că va zămisli doisprezece principi, ceea ce nu era cu totul exact. Dumnezeu mai greşea, cîteodată, vorbind, iar gîndul lui se întîmplă să fie altul decît spusele sale. Nu Isaac îi zămisli pe cei doisprezece, ori numai mijlocit. De fapt, o făcu abia el însuşi, solemnul povestitor ale cărui cuvinte le sorbea copila din partea locului, Iacob, fratele Roşului; cu patru femei îi zămislise fiind sluga demonului, a lui Laban din Sinear.

Aşadar Tamar află iarăşi de fraţii învrăjbiţi, de vînătorul roşu, de blîndul păstor; află de îndreptătoarea înşelătorie a binecuvîntării şi de fuga hoţului, — aici, din pricina lui Elifas, fiul celui nedreptăţit, şi a întâlnirii cu el pe drum, relatarea a fost cruţătoare de dragul propriei demnităţi. Aici, şi încă în altă chestiune, vorbirea lui Iacob fu cruţătoare, îndulcind unele aspecte, anume, în legătură cu gingăşia Rahiliei şi cu dragostea lui faţă de ea. Vorbind de Elifas se cruţă pe sine şi, din motive estetice, nu înfăţişă chiar în culorile cele mai tari înjosirea sa faţă de băietan. În ce o privea pe mult-iubita, însă, o cruţa pe Tamar;

căci era cam îndrăgostit de ea şi avea sentimentul, că, înaintea unei femei, nu se cădea să lauzi prea nestăvilit gingăşia alteia.

În schimb, marele vis al scării, pe care furul binecuvîntării îl visase la Luz, i-l înfăţişă discipolei sale în toată splendoarea şi măreţia, chiar dacă o asemenea ridicare a capului nu era cu totul de înţeles fără de marea înjosire ce o precedase. Îl auzi pe moştenitor povestind solemn despre aceasta şi-l privi, numai ochi şi urechi în timp ce povestea, pe el ce purta binecuvântarea lui Avraam şi avea puterea s-o dea mai departe unuia ce trebuia să fie stăpîn peste fraţii săi şi căruia copiii mamei sale vor trebui să-i cadă la picioare. Şi din nou auzi cuvîntul: „Se vor binecuvînta, întru tine şi întru seminţia ta, toate neamurile pământului“. Şi nu se mişcă din loc.

Da, cît de multe a auzit ea în acele ceasuri, povestita expresiv — toate istoriile! Cei paisprezece ani de slujire în ţara mîlului şi a aurului s-au întins înaintea, ei, alături de anii slujiţi pe deasupra, de au ajuns douăzeci şi cinci, şi mulţumită celei neadevărate, celei adevărate şi slujnicelor lor s-au adunat cei unsprezece, dimpreună cu cel fermecător. Auzi de fuga lor, a tuturor, despre cum i-a urmărit Laban şi i-a căutat. A auzit despre lupta şi trînta pînă în zori cu cel cu ochi de bou, luptă de pe urma căreia Iacob rămase şchiop toată viaţa, ca un fierar. Auzi de Sihem şi de grozăviile de acolo, unde, gemenii sălbateci au ucis bărbaţi şi au prăpădit tauri, şi fuseseră, întrucâtva, blestemaţi. De moartea Rahilei născând pe un drum de cîmp, nu departe de han, pe fecioraşul morţii. De ţâşnirea nechibzuită a lui Ruben, şi cum şi el a fost blestemat, desigur, atât cât poate fi blestemat Israel. Şi apoi istoria lui Iosif, cum l-a iubit prea mult tatăl lui, dar, un erou al lui Dumnezeu, şi-a trimis totuşi fiul Ia drum, jertfind cu bună ştiinţă, cu suflet puternic, ce-i fusese mai drag.

Acest „cândva“ mai era proaspăt, şi vocea lui Iacob tremura povestindu-i, în timp ce fusese foarte epică şi calmă la istorisirea întâmplărilor trecute mai timpurii şi a celor şi mai vechi, încă, peste care vremea se aşternuse, acoperindu-le; şi pe cele cumplite şi grele le povestea cu o expresie solemnă şi voioasă, căci toate erau istorii ale Domnului, iar istorisirea lor era sfântă. Este însă sigur de tot, nici nu putea fi altfel, şi trebuie să se ştie, că sufletul lui Tamar, ce asculta atent, n-a fost

hrănit în timpul cursului doar cu „cîndva“, acoperit de istorie şi timp, cu sfântul „a fost odată“. „Cîndva“, este um cuvînt neîngrădit, un cuvînt cu două feţe; priveşte îndărăt, mult îndărăt, în depărtări amurgite solemn, şi priveşte înainte, departe înainte, în depărtări, nu mai puţin solemne prin faptul că vor să vină, după cum celelalte sînt solemne prin faptul că au fost. Unii neagă asta, lor le este solemn numai „cîndva''-ul trecutului, pentru cel al viitorului nu au însă decît dispreţ. Ei sînt bigoţi, nu evlavioşi. Iacob nu era dintre aceştia. Cine nu cinsteşte ,,cîndva”-ul viitorului, nu este demn de cel al trecutului şi ziua de azi tot nu o înţelege. Asta-i învăţătura în care credem şi o propovăduim, dacă ne este îngăduit s-o intercalăm între învăţăturile pe care Iacob ben Isaac le-a dat femeii Tamar, învăţături pline de dublul „cîndva”, şi cum să nu fi fost, de vreme ce el doar îi istorisea lumea, iar cuvîntul lumii este tocmai „cîndva” ca povestire şi vestire? Chiar putea să-i spună, recunoscătoare, şi dealtfel i-a şi spus: „Ai socotit că-i prea puţin, stăpîne, stăpîne, să-mi povesteşti ce s-a întîmplat, ci i-ai vorbit slugii tale şi de depărtate întimplări viitoare.“ Căci aşa făcea, cu totul fără voie, deoarece în toate istoriile sale era chiar de la început un element al făgăduinţei, încît nu se putea povesti de ele, fără a şi vesti, totodată.

Despre ce îi vorbea? Îi vorbea de Siloh.

Era cu totul greşită presupunerea că abia pe patul de moarte, ascultînd de o inspiraţie din ceasul morţii, ar fi vorbit de Siloh, eroul. El nu avu atunci nici o inspiraţie, ci dădu doar glas, în mod solemn, unor gînduri iscate de mult, pe care le frămîntase şi le pregătise jumătate de viaţă, iar ceasul morţii sale nu trebuia să le dea decît doar sfinţirea. Aceasta priveşte binecuvîntările pronunţate şi aprecierile, ce aduceau mai curînd a blesteme, a unor fii, precum şi pomenirea figurii făgăduinţei pe care o numea Siloh şi de care, în vremea lui Tamar, gîndurile sale se ocupau încă de mult, chiar dacă nu vorbise de Siloh cu nimeni altul decît cu ea, drept recunoştinţă pentru marea ei atenţie, şi pentru că, cu resturile puterii sentimentului său, era cam îndrăgostit de ea. Dar cine ori ce să fi fost Siloh?

Cum îl mai scornise! — era ciudat. La început Siloh era decît un nume de oraş, numele unei localități împrejmuite cu zid, aşezată mai spre miazănoaptea ţarii, unde adesea se întîlneau feciorii din partea locului după ce duseseră război şi

învinseseră, ca să împartă între ei prada, — nu era un loc tare sfînt. Se numea însă loc de linişte şi odihnă, căci asta înseamnă ,,Siloh“; pace înseamnă, răsuflare şi voie bună după luptă sîngeroasă şi sună a binecuvîntare, cuvîntul este bun de nume de om şi de localitate. De aceea, după cum Sihem, fiul cetăţii, se numea la fel cu oraşul său, şi cuvîntul Siloh putea servi de nume pentru un bărbat şi fiu al omului, numit adică Paşnicul, purtătorul şi aducătorul păcii. În gîndurile lui Iacob era bărbatul aşteptării, făgăduit oamenilor în străvechi promisiuni şi prevestiri mereu înnoite, făgăduit pîntecelui femeii, făgăduit în binecuvîntarea lui Sem de către Noe, făgăduit lui Avraam, prin a cărui sămînţă să fie binecuvîntate toate neamurile pămîntului: principele păcii, cel miruit, ce va domni de la mare la mare şi de la fluviu pînă la capătul lumii, căruia i se vor închina toţi regii, şi toate popoarele îl vor urma, eroul ce va trebui să se işte odată din neam ales şi căruia jilţul împărăţiei să-i fie întărit în veci.

Pe acesta, ce avea să vină, îl numea el Siloh — şi acum vă îndemnăm stăruitor să vă închipuiţi şi să vă înfăţişaţi, cît vă veţi pricepe, cum vorbea Iacob, cel bogat în expresii şi impresii, de Siloh, în acele ore de propovăduire, legînd începuturile dintîi cu îndepărtatul viitor. Era semnificativ, era măreţ: Tamar, femeia, ce singură, numai ea, era învrednicită să le audă pe acestea, asculta înmărmurită; oricît de atent ai fi privit la ea, n-ai fi putut deosebi să i se fi clătit, cît de cît, cerceii. Ea auzea lumea, ce purta în timpuriu, ca făgăduinţă, tîrziul, o istorie uriaşă, cu mulţime de încrengături, plină de istorii, prin care curgea firul roşu al făgăduinţei şi al aşteptării, din cîndva în cîndva, de la cel mai trecut cîndva la cel mai depărtat în viitor, unde, în sfîfşit, într-o catastrofă cosmică a mîntuirii două stele, ce s-au înfruntat în flăcări, steaua puterii şi steau dreptăţii, se vor ciocni umplînd Cosmosul cu vuiet şi tunet, ca să fie una, de atunci încolo, steaua păcii, a cărei lumină va străluci, puternică şi blîndă, deasupra capetelor oamenilor. Aceasta era steaua lui Siloh, a fiului omului, fiului alegerii şi moştenirii, ce era făgăduit seminţei femeii, cel ce avea să strivească, sub călcîi capul şarpelui. Tamar, însă, era o femeie, era femeia, căci orice femeie este femeia, mijlocul căderii în păcat şi sînul izbăvirii, Astarte şi Maica Domnului, şi şedea la picioarele bărbatului tată, asupra căruia, printr-o şmecherie ce potrivise lucrurile, a venit binecuvîntarea, pe care trebuia s-o dea mai departe, în istorie, unuia din Israel. Cine era acela? Peste

creştetul cui îşi va ridica tatăl cornul, ca să-l miruiască, să-i fie moştenitor? Tamar avea degete, să-şi poată socoti pe ele răspunsul. Trei erau blestemaţi, cel drag însă, fiul celei drepte, era mort. Dragostea nu mai putea îndruma mersul succesiunii şi, unde a pierit dragostea, nu mai rămîne decît dreptatea. Dreptatea era cornul din care mirul alegerii trebuia să picure pe creştetul celui de al patrulea. El, Iuda, era moştenitorul.

Femeia hotărîtă

De acum înainte, cutele ce se ridicau între sprâncenele lui Tamar căpătară un al treilea înţeles. Nu vorbeau numai de mînia ce i-o stîrnea propria frumuseţe şi de cercetătoarea strădanie, ci şi de hotărîre. Aici trebuie spus răspicat: Tamar era ferm hotărîtă să se introducă, cu orice preţ, prin mijlocirea feminităţii ei, în istoria lumii. Atît era de ambiţioasă. Ambiţia ei spirituala ajunsese la această hotărîre de nezdruncinat şi cam sumbră — ca orice nezdruncinare. În anumite firi învăţătura devine îndată voinţă, ba, asemenea firi caută învăţătură numai ca să-şi hrănească voinţa şi să-i dea o ţintă. Tamar a avut nevoie de învăţătura despre lume şi finalitatea ei, doar pentru ca hotărîrea ei neclintită să lege feminitatea sa de această; finalitate şi să ajungă, astfel, părtaşă la istoria lumii.

Să fim bine înţeleşi: în istoria lumii sîntem cu toţii. Ajunge doar să te fi născut pe lume, pentru a contribui cu obolul tău, într-un fel ori altul, cum-necum, cu puţintica-ţi viaţă, la întregul proces al lumii. Cei mai mulţi, însă, mişună la periferie, departe şi la o parte fără să aibă habar de evenimentele principale şi fără a participa la ele, modeşti şi, în fond, bucuroşi, să nu mai fie printre actorii slăviţi ai acelor evenimente. Pe aceştia, Tamar îi dispreţuia. Abia primise învăţătura că şi voia — ori, mai corect: acceptase învăţătura, pentru a afla ce voia şi ce nu voia. Nu voia să se piardă pe la margine. Fata asta de ţară voia să fie chiar în mijlocul căii, al căii făgăduinţei. Voia să facă parte din familie, să se intercaleze, cu pîntecul ei, în şirul generaţiilor ce ducea, prin timpuri, la mîntuire. Ea era femeia, şi seminţei ei i se vestise făgăduinţa. Voia să fie o străbună a lui Siloh.

Nici mai mult nici mai puţin. Cutele stăteau neclintite între sprîncenele ei de catifea. Ele şi aveau trei înţelesuri — era inevitabil să mai capete un al patrulea: acela al unui dispreţ, mînios şi plin de invidie faţă de fiica lui Şua, femeia lui Iehuda. Muierii acesteia, aflată pe cale şi la loc slăvit, aşa fără merit, fără ştiinţă şi voinţă (căci Tamar socotea ştiinţa şi voinţa merite),— acestei nule închinate istoricităţii, nu-i voia defel bine, ci o ura, fără să şi-o ascundă cît de cît, în chipul cel mai femeiesc, şi i-ar fi dorit, iarăşi fără să şi-o ascundă, moartea, dacă asta ar mai fi avut rost. Dar nu mai avea, căci aceea îi şi dăduse lui Iuda trei fii, astfel încît ar fi trebuit sa le dorească moartea tuturor celor trei, ca situaţia să fie restabilită şi să se libereze, cu adevărat, locul pentru ea alături de moştenitor. Îl iubea pe Iuda ca atare şi-l dorea — era dragostea orgoliului. Desigur că niciodată — ori niciodată pînă atunci,— o femeie nu iubise şi dorise un bărbat astfel, defel de dragul lui însuşi, ci dimpotrivă, doar exclusiv de dragul unei idei, cum îl iubise Tamar pe Iuda. Era o nouă întemeiere a dragostei, ce exista pentru prima dată: dragostea care nu vine din carne, ci din idee, încît am fi tentaţi să-i zicem demonică, Ia fel ca şi neliniştea pe care Tamar însăşi o stîrnea, nu prin carne, bărbăţiei.

Şi-ar fi încercat, desigur, bucuroasă şi cu dinadinsul, partea ei astartică, pe care altminteri era mînioasâ, asupra lui Iuda şi prea îl ştia înrobit Stăpînei, ca să nu fie sigură de izbîndă. Dar era prea tîrziu, — ceea ce înseamnă întotdeauna, prea tîrziu în timp. Sosise prea tîrziu, picase Ia netimp cu iubirea ei orgolioasă. În acest loc al lanţului nu se mai putea intercala şi nici nu se putea aduce bine pe cale. Trebuia, deci, să facă un pas înainte ori în jos, în timp şi în generaţii, trebuia ea însăşi să schimbe generaţia şi să-şi îndrepte dorinţa consecventă într-acolo unde ar fi vrut să fie mamă, — ceea ce cu gîndul nu era greu, deoarece, într-o sferă mai înaltă, mama şi iubita fuseseră mereu una. Scurt, de la luda, fiul moştenirii, trebuia să-şi mute privirea şi interesul asupra fiilor lor, nepoţii moştenirii, — cărora aproape le-ar fi dorit moartea, pentru a-i isca ea însăşi, şi anume mai bine — bineînţeles asupra celui mai în vîrstă, întîi şi exclusiv, asupra băiatului Ir, căci el era moştenitorul.

Poziţia ei personală în timp îi permitea lesne această coborîre. N-ar fi fost mult prea tînără pentru Iuda şi nici nu era mult prea bătrînă pentru Ir. Totuşi nu făcea acest pas cu plăcere. Necuviinţa acestei generaţii, depravarea ei morbidă, fie

şi amabilă, o făcea să şovăie. Dar orgoliul ei a ştiut să se descurce — desigur, n-avea încotro, altfel ar fi fost foarte nemulţumită de orgoliul ei. Acesta îi spunea că făgăduinţa nu trebuie să păşească întotdeauna pe căi promiţătoare ori măcar numai pe căi sigure, că s-ar putea ca, fără să se piardă, să trebuiască să parcurgă multe situaţii înjositoare, în doi peri, şi că bolnavul nu trebuie să işte mereu boală, ci că poate isca şi o viaţă încercată şi regenerată, ce-şi poate urma, mai departe, calea spre mîntuire, mai ales dacă forţa regeneratoare este ajutată de o hotărîre ca aceea ce o caracteriza pe Tamar. Dealtfel vlăstarele lui Iuda nu erau decît bărbaţi degeneraţi. De femeie, însă, depindea totul şi de intercalarea celei potrivite tocmai aici, în punctul cel mai slab. Doar prima făgăduinţă fusese făcută pîntecelui femeii. Ce contau bărbaţii !

Pentru a-şi atinge însă acum ţinta, a trebuit să se întoarcă iarăşi în timp, urcînd pînă la a treia verigă; altfel nu era chip. Încercase ce-i drept să exercite seducţia astartică asupra tînărului, dar el reacţionase copilăreşte şi vicios. Ir voia doar să se hîrjonească cu ea, iar cînd ea întîmpină gluma cu întunecimea sprîncenelor sale, el se lăsă păgubaş şi nu fu în stare de nimic serios. Un sentiment gingaş o împiedica să se folosească, cu o verigă mai sus, de Iuda; căci el fusese acela pe care ea, de fapt, îl dorise, ori l-ar fi dorit, şi chiar dacă el n-o ştia, ea o stia, totuşi, şi îi era ruşine să-i ceară, lui, fiul pe care ea ar fi vrut să i-l nască. De aceea se folosi de Iacob, capul familiei, învăţătorul ei şi de slăbiciunea lui plină de demnitate pentru dînsa, de care ea, bineînţeles, ştia şi care mai mult o măgulea decît o jignea, cerîndu-i să fie primită în familie şi să-i dea nepotul de bărbat. O făcu în acelaşi loc, în cort, unde Iosif îl ameţise cu vorbe pe bătrîn, să-i dea vălul multicolor, şi izbuti mai uşor, cu cererea ei, decît acela.

— Învăţătorule şi stăpîne, grăi ea, tăticule drag şi mare, ascult-o, dar, pe fata ta, pleacă-ţi, te rog, urechea, la rugămintea ei şi împlineşte-i dorinţa arzătoare şi serioasă. Lată, m-ai ales şi m-ai făcut mare printre fiicele ţării, mi-ai împărtăşit învăţătura despre lume şi Dumnezeu, singurul, preaînaltul, mi-ai deschis ochii, ce fuseseră orbi, şi m-ai format, încît sînt făptură ta. Cum de am avut parte de asta, că am aflat har în ochii tăi şi ai vorbit prietenos şi mîngîietor cu slujnica ta, să-ţi răsplătească Domnul, şi fie-ţi răsplata deplină din partea Dumnezeului lui Israel, la care am venit ţinîndu-mă tu de mină, ca să am încredere în viitor sub aripile Lui!

Căci mă feresc şi-mi apăr bine sufletul, să nu uit istoriile pe care m-ai făcut să le văd şi să nu-mi părăsească inima, cîte zile oi trăi. Vreau să le povestesc copiilor şi nepoţilor, dacă-mi dă Dumnezeu, ca să nu cadă cumva în pierzanie şi sa nu-şi facă vreun chip asemănător cu bărbatul ori femeia, ori animalele pămîntului, ori păsările cerului, ori viermii, ori peştii; nici să nu ridice ochii şi să vadă soarele, luna şi stelele, toată oastea, şi să se lepede de Cel adevărat, ca să le slujească lor. Poporul tău este poporul meu şi Dumnezeul tău este Dumnezeul meu. De aceea, dacă El îmi dă copii, atunci să nu-mi vie de la un bărbat dintr-un popor străin de Domnul, nicicum şi nicicînd. Desigur, stăpîne, că un bărbat din casa ta îşi poate lua o fiică a acestei ţări, cum am fost eu, şi s-o ducă Domnului. Eu însă, cum sînt acum, născută din nou şi plăsmuită de tine, nu pot fi soaţa unuia neînvăţat şi a unuia care se roagă la chipuri de lemn ori de piatră, făcute de mîini de meşteşugari, chipuri care nu pot nici vedea, nici auzi, nici mirosi. Vezi, tată şi stăpîne, ce ai făcut, că m-ai învăţat, şi m-ai făcut să am sufletul gingaş şi simţitor, încît să nu pot trăi ca mulţimea neştiutorilor, şi nu-l pot lua de soţ pe primul venit şi să mă dau de femeie unui nerod întru Domnul, cum, altfel, de bună seamă aş fi făcut — acestea sînt neajunsurile şlefuirii şi greutăţile pricinuite de înnobilare. De aceea nu o învinui pe fiica şi slujnica ta de îndrăzneală, dacă îţi aminteşte de răspunderea ce o porţi că ai învăţat-o şi ai ajuns datornicul ei, aproape cum îţi este ea datoare ţie, acum cînd trebuie să răspunzi pentru înnobilarea ei.

— Ce spui, fiica mea, este energic, are cap şi coadă şi se ascultă cu aprobare. Spune-mi, însă unde vrei să ajungi, căci n-o văd încă, şi încredinţează-mi unde te poartă gîndul, pentru că nu mi-e limpede!

— Sînt a poporului tău, spuse ea, în spirit, numai a poporului tău pot fi cu carnea şi cu feminitatea mea. Tu mi-ai deschis ochii — îngăduie-mi să ţi-i deschid pe ai tăi! O mlădiţă creşte pe trunchiul vostru, Ir, primul născut al celui de al patrulea fiu al tău, şi este ca un palmier lîngă pîrîu şi o trestie zveltă în baltă. Ci vorbeşte cu Iuda, leul tău, să mă dea lui de femeie!

Iacob a fost tare mirat.

— Acolo vrei să ajungi, răspunse el, şi acolo baţi cu gîndul? Într-adevăr, într-adevăr, eu la asta nu m-aş fi gîndit. Mi-ai vorbit de răspunderea ce am luat-o

asupra mea învăţîndu-te, şi mă faci acum să şovăi din pricina ei. Desigur că pot vorbi cu leul meu şi-l pot face să asculte cuvîntul meu, dar oare îmi pot asuma asemenea răspundere? Eşti binevenită în casa mea, care deschide, bucuroasă, braţele, să te primească. Dar oare te-am învăţat să-l cunoşti pe Dumnezeu, ca să fii nefericită? Nu-mi place să vorbesc de rău pe unul din Israel, dar fiii fiicei lui Şua sînt doar nişte nepricopsiţi şi sînt netrebnici înaintea Domnului, de nici nu-mi place să mă uit la ei. Într-adevăr, tare şovăi să-ţi fac pe plac, căci, după părerea mea, băieţii ăştia nu-s de căsnicie: în orice caz nu sînt de tine.

— De mine sînt, chiar de nu sînt buni de alta, spuse ea hotărîtă, ci gîndeşte-te numai, tată şi stăpîne! Era neapărat necesar ca Iuda să aibă fii. Şi, iată, ei sînt cum sînt, din sîmbure bun oricum, căci în ei este sîmburele lui Israel, şi nu se poate trece peste ei, nici nu pot fi daţi la o parte, afară doar de s-ar da singuri la o parte şi n-ar rezista la încercarea vieţii. Neapărat este să aibă, la rîndul lor fii, un fiu cel puţin, cel puţin unul dintre ei, Ir adică, primul născut, acel palmier de lîngă pîrîu. Îl iubesc şi vreau, cu iubirea mea, să-l clădesc, să fac din el un erou în Israel!

— Tu însăţi, răspunse bătrînul, eşti o eroină, fiica mea, şi te cred în stare de aceasta.

Astfel îi făgădui să impună cuvîntul său lui Iuda, leul său, iar inima îi era plină de felurite sentimente contradictorii. Căci el iubea, cu rămăşiţe puternice, femeia şi îl bucura să-i dăruiască o bărbăţie, venită de la el. Dar îi părea rău, şi era împotriva onoarei sale, că nu putea fi o bărbăţie mai vrednică. În al treilea rînd, şi nu ştia de ce, se înfiora puţin de toată această poveste.

,,Nu prin noi”

Iuda nu locuia cu fraţii lui în crîngul Mamre, la tatăl lui, ci, de cînd se împrietenise cu bărbatul Hirah, îşi păştea turmele mai de vale, spre cîmpie, pe păşunile Odolam, şi tot acolo Ir şi Tamar îşi duceau căsnicia, pusă la cale de Iacob, care-l chemase la dînsul pe al patrulea şi-i impusese cuvîntul său. De ce ar fi

trebuit Iuda să se opună acestui cuvînt? Şi-a exprimat acordul în gesturi cam nelimpezi, dar şi l-a exprimat, şi astfel Tamar i-a fost dată lui Ir de femeie.

Nu ni se cade să privim după perdeaua acestei căsnicii; nici măcar atunci, pe loc, n-a vrut s-o facă nimeni, şi omenirea s-a exprimat totdeauna cu o concizie brutală despre aceste fapte, renunţînd la milă şi acuzare, a căror justă împărţire i s-a părut totdeauna prea complicată. Elementele nenorocirii au fost, pe de o parte: ambiţia istorică, îmbinată cu calităţi de soi astartic şi, pe de altă parte, vlăguirea juvenilă, ce nu era la înălţimea nici unei încercări serioase a vieţii. Cel mai bine va fi să urmăm pilda tradiţiei si să relatăm brutal şi concis că Ir al lui Iuda a murit la scurt timp după nuntă, ori cum se exprimă aceea, că Domnul l-a ucis — ei da, Domnul le face pe toate şi de toate cîte se întîmplă se poate spune că-s faptele lui.

Tînărul a murit în braţele lui Tamar, de o podidire a sîngelui pe gură, care, desigur, i-ar fi pricinuit moartea, chiar şi de nu l-ar fi înăbuşit sîngele şi mulţi vor găsi cel puţin mîngîietor faptul că măcar n-a murit singur, ca un cîine, ci în braţele femeii sale, deşi, pe de altă parte, este neplăcut să ne-o închipuim pe aceasta plină de sîngele vieţii şi morţii tînărului ei soţ. Se sculă cu sprîncene întunecate, se spălă de sînge şi, astfel curăţată, îl ceru de soţ pe Onan, al doilea fiu al lui Iuda.

Dîrzenia acestei femei a avut întotdeauna ceva uluitor. Ea urcă la Iacob şi-şi plînse nenorocirea, îl învinui, într-un fel, pe Dumnezeu înaintea sa, astfel încît bătrînul fu stînjenit pentru Iah.

— Mi-a murit bărbatul, spuse ea, Ir, nepotul tău, pe neaşteptate şi pe dată! Este aşa ceva de înţeles? Cum poate Dumnezeu face una ca asta?

— El poate orice, răspunse bătrînul. Umileşte-te! El face, cînd se nimereşte, cele mai cumplite lucruri, căci a putea orice este, dacă gîndim bine, o mare ispită. Sînt rămăşiţe din pustie, încearcă să-ţi explici astfel lucrurile! Dă cîteodată de un bărbat şi-l ucide aşa, nitam-nisam, fără explicaţie. Trebuie să ne resemnăm.

— Mă resemnez, în ce-l priveşte pe Dumnezeu, dar nu în ce mă priveşte, căci nu-mi recunosc văduvia, n-o pot recunoaşte şi nu-mi este îngăduit. Dacă unul

s-a prăpădit, imediat următorul trebuie să-i ia locul, ca să nu mi se stingă scînteia, cîtă mai este, şi bărbatul meu să rămînă fără nume şi urmă pe pămînt. Eu nu vorbesc numai pentru mine şi pentru cel ucis, ci vorbesc în general şi pentru vecie. Tu trebuie, tată şi stăpîne, să-ţi impui cuvîntul în Israel şi să faci din asta o lege, ca, acolo unde sînt fraţi şi unul moare fără copii, femeia lui să nu ia un bărbat străin, de afară, ci cumnatul ei să-i sară în ajutor şi s-o ia de nevastă. Primul fiu, însă, pe care ea îl naşte, să-l recunoască pe numele fratelui său răposat, ca numele acestuia să nu fie şters în Israel.

Dar dacă bărbatului nu-i place, obiectă Iacob, s-o ia pe cumnata sa?

— În acest caz, răspunse Tamar ferm, ea să iasă înaintea poporului şi să spună tuturor: Cumnatul meu refuză să-i trezească fratelui său un nume în Israel şi nu vrea să se căsătorească cu mine. Atunci să fie îndemnat şi să se vorbească cu el. Dacă el, însă, rezistă şi spune că nu-i place s-o ia, atunci ea să se apropie de el înaintea întregului popor, şi să-l descalţe de o gheată şi să-l scuipe, şi să răspundă, spunînd: Aşa să păţească orice bărbat ce nu vrea să zidească o casă pentru fratele său. Iar numele lui să fie „Desculţul“!

— Asta i-ar da, sigur, de gîndit, spuse Iacob. Şi tu ai dreptate, fiica mea, în măsura în care îmi va fi mai uşor să-i impun cuvîntul meu lui Iuda, să ţi-l dea pe Onan de bărbat, dacă generalizez măsura şi mă pot sprijini, în faţa lui, pe hotărîrea adusă la cunoştinţă sub copacul învăţăturii.

Astfel, la insistenţa lui Tamar, s-a întemeiat căsătoria cu cumnatul, un fapt istoric. Fata asta de ţară avea, vădit, un instinct pentru istoric. Fără văduvie îl obţinu de bărbat pe băiatul Onan, deşi Iuda arătă, puţină plăcere pentru această rezolvare şi căsătorie laterală, iar cel în cauză şi mai puţină. Iehuda, chemat din păşunile Odolam, sus la tată, se opuse mai mult timp hotărîrii şi contestă că ar fi potrivit să se repete cu al doilea, ce se terminase atît de nefericit cu primul. Dealtfel, Onan ar fi împlinit abia douăzeci de ani şi dacă era, în genere, făcut pentru căsnicie, oricum, nu era încă copt pentru aceasta, nevrînd şi neavînd plăcere să se căsătorească.

— Dar ea îi va descălţa gheata şi-l va face de rîs în fel şi chip, dacă se opune să ridice casa fratelui său, şi i se va zice „Desculţul“ toată viaţa lui.

— Te prefaci, Israel, răspunse Iuda, de parcă lucrurile acestea ar fi de totdeauna aşa, cînd doar tu însuţi abia le-ai introdus şi eu ştiu şi la sfatul cui.

— Din femeia asta vorbeşte Dumnezeu, răspunse Iacob. El a mînat-o la mine, ca să i-L fac cunoscut ei, şi să poată vorbi din ea.

Atunci Iuda nu se mai împotrivi şi porunci căsătoria.

A cerceta ce se întîmplă în paturile oamenilor este sub demnitatea acestui povestitor. Brutal, deci, şi concis: Al doilea fecior al lui Iuda, de felul său frumuşel şi drăguţ, era, şi anume într-un fel îndoielnic, un caracter, — adică în sensul unei înrădăcinate nesupuneri, care echivala cu propria sa osîndire şi cu negarea vieţii dintr-însul. Nu chiar a vieţii sale personale, căci se iubea mult, se împodobea şi se farda ca un fante, — dar nega, în sinea lui, orice continuare a vieţii după el şi prin el. Se spune că l-ar fi supărat că a trebuit să intervină ca soţ-locţiitor şi că trebuia nu să se perpetueze pe sine, ci sămînţa fratelui său. Asta este desigur adevărat: în măsura în care ne referim la cuvinte şi chiar la gînduri, în sinea lui va fi formulat astfel atitudinea sa. În realitate, pentru care gîndurile şi cuvintele sînt doar circumscrieri, toată această generaţie din Iuda avea înnăscut sentimentul că era o fundătură şi că viaţa, ori pe ce căi apuca, prin ei, cei trei băieţi, nu avea, nu voia şi nu putea, şi nu-i era îngăduit să se continue. ,,Nu prin noi!“ spuneau ei într-un glas, şi aveau, în felul lor, dreptate. Viaţa şi înmulţirea nu aveau decît să continue; nici că le păsa. Îndeosebi Onan avea această atitudine, iar frumuseţea şi drăgălăşenia lui nu erau decît exprimarea dragostei de sine a celui dincolo de care viaţa nu mai trece.

Obligat la căsătorie, hotărî să păcălească pîntecele. Dar îşi făcuse socoteala fără orgoliul lui Tamar, înarmat astartic, ce înfrunta opoziţia lui ca un nor de furtună pe altul, încît zămisliră, laolaltă, fulgerul egalizator al morţii. Muri în braţele ei, dintr-o clipă într-alta, de o bruscă paralizie a vieţii. I se opri creierul, şi fu mort.

Tamar se ridică şi ceru, îndată, să-i fie dat acum de bărbat Şela, mezinul lui Iuda, ce împlinise abia şaisprezece ani. Dacă cineva o numeşte pe Tamar cea mai uluitoare figură a întregii acestei istorii, nu îndrăznim să -i contrazicem.

De data aceasta, ea nu răzbi. Şi Iacob şovăi foarte tare, dacă n-ar fi decît la gîndul obiecţiilor zgomotoase ale lui Iuda, care nu se lăşară aşteptate. I se zicea lui leu, dar ca o leoaică îşi apără el ultimul băiat, fie că acela era bun sau nu, şi nu se învoi.

— Nicicînd şi niciodată! spuse el. Ca să mi se prăpădească şi el, nu-i aşa? Sîngeros ca primul, ori nesîngeros ca al doilea, ferească Dumnezeu, asta să nu se întîmple defel! Am dat, foarte ascultător, urmare, chemării tale, Israel, şi am alergat în goană încoace, sus, la tine, tocmai de la Ehesib, din cîmpie, unde fiica lui Şua mi l-a născut pe acesta, iar acum zace bolnavă. Căci este bolnavă şi trage să moară, şi dacă îmi moare şi Şela, râmîn singur. Nu poate fi vorba aici de neascultare, căci tu, desigur, nici nu vrei să-mi porunceşti asta, ci mi-o propui numai cu îndoială. Eu însa n-am nici o lipă îndoieli si spun „Nu şi niciodată“, pentru tine şi pentru mine. Ce-şi închipuie femeia asta, că o să-i dau și mieluşelul, să-l înfulece? Asta este o Iştar, ce-şi ucide iubiţii! O mîncătoare de feciori, cu o foame fără astîmpăr! Şi apoi, Şela e un copil, mai mic chiar decît anii lui, şi-i păcat să dai mieluşelul în ţarcul braţelor ei.

Într-adevăr, nimeni nu şi-l putea închipui, cel puţin deocamdată, pe Şela căsătorit. Arăta mai curînd a înger, decît a fiu de om, înfumurat şi neutilizabil, fără barbă și cu glas subţire.

— Este numai din pricina ghetei şi a celorlalte, aminti Iacob, nesigur, dacă băiatul se împotriveşte să ridice casa fratelui său.

— O să-ţi răspund ceva, stăpîne, grăi Iuda. Dacă această hulpavă nu se duce acum să se îmbrace în veşminte cernite şi nu-şi poartă, de acum încolo, cuvioasă doliul în casa tatălui ei ca o văduvă căreia i-au murit doi bărbaţi, şi nu se astîmpără, atunci eu însumi, precum mă ştii că sînt al patrulea fiu al tău, o să-i descalţ o gheată înaintea întregului popor, şi o să-i mai fac ce trebuie, şi o s-o acuz în faţa oamenilor că e vampiră ca să fie ucisă cu pietre ori arsă.

— Mergi prea departe în sila ta faţă de propunerea mea, răspunse Iacob, neplăcut impresionat.

— Merg prea departe? Şi cît de departe ai merge tu, dacă cineva ar vrea să ţi-l ia pe Beniamin, care doar nu-i ultimul tău, ci numai mezinul, şi ar vrea, poate, să-l trimită în cea mai periculoasă călătorie? Pe ăsta îl păzeşti cu toiagul tău şi-l ţii din scurt pe lîngă tine, să nu-ţi piară şi ei, şi abia îi îngădui să iasă pe stradă. El, Şela, este Beniamin al meu, şi mă împotrivesc, totul se împotriveşte cumplit în mine să-l dau!

— Vreau să-ţi fac o propunere, să cădem la o învoială, spuse Iacob, foarte sensibil la acest argument, vreau, adică, să cîştigăm timp, totodată fără a o jigni pe femeie, nora ta. Căci nu vrem să-i refuzăm cererea, ci s-o dezvăţăm de ea. Du-te la ea şi-i spune: Băiat meu, Şela, este prea tînăr şi chiar mai mic decît anii lui. Rămîi văduvă la casa tatălui tău, pînă ce băiatul se face mare, atunci ţi-l voi da, să trezească sămînţa fratelui său. Astfel facem să tacă pentru cîţiva ani cererea ei, înainte să vină iarăşi cu ea. Dar poate că se învaţă cu văduvia, şi nu mai vine cu cererea. Ori, dac totuşi o repetă, o purtăm cu vorba, spunîndu-i, cu mai multă ori mai puţină dreptate, că fiul tău tot este prea mic.

— Fie şi aşa, spuse Iuda. Îmi este tot una ce spunem, numai să nu fiu nevoit să pun mielul gingaş şi mîndru în braţele încinse ale Molohului.

Tunsoarea oilor

Lucrurile se făcură după vorba lui Iacob. Tamar primi cu sprîncene întunecate răspunsul socrului ei, privindu-l adînc în ochi. Dar se supuse. Ca văduvă şi ca femeie în doliu rămase în casa tatălui ei şi nu se auzi nimic de ea un an şi doi ani şi, chiar, încă un al treilea. După doi, şi-ar fi putut, pe drept cuvînt, ridica din nou pretenţia; dar aşteptă dinadins încă un an, ca să nu i se poată spune că Şela mai este prea mic. Răbdarea acestei femei era la fel de remarcabilă ca dîrzenia ei. Dar răbdarea şi dîrzenia, ambele sînt, de bună seamă, una și aceeaşi calitate.

Cînd, însă, Şela împlinise nouăsprezece ani şi era deci în floarea bărbăţiei la care putea el ajunge, Tamar păşi înaintea lui Iuda şi grăi:

— Răgazul a trecut şi a venit acum timpul să mă dai de femeie fiului tău şi să mi-l dai mie de bărbat, ca sa-i facă fratelui său seminţie şi nume. Aminteşte-ţi de făgăduiala ta!

Iuda, însă, rămăsese şi el văduv; încă înainte să fi trecut primul an de aşteptare, fiica lui Şua îi murise de amărăciune, din pricina robiei lui la Astarot, precum şi din pricină că i s-au prăpădit fiii şi că ea ar fi fost vinovată de această nenorocire. Nu-l mai avea decît pe Şela şi era mai puţin dispus ca oricînd să-l trimită în primejdioasă călătorie. De aceea răspunse:

— Făgăduială? Prieteno, nu a fost nici o făgăduială. Vreau oare să spun, cu aceasta, că nu mă socot legat şi de o simplă vorbă a gurei mele? Asta nu vreau. Dar nu mi-aş fi închipuit că, după atîta vreme, vei mai insista asupra cererii tale, căci aceea fusese doar o vorba de amînare. Dacă mai vrei asemenea vorbe, îţi mai dau, dar n-ar trebui să fie nevoie, şi tu ar fi trebuit să te fi învăţat cu gîndul. Este adevărat că Şela a crescut în vîrstă, dar numai puţin, iar tu i-ai luat-o acum, cu mai mult înainte decît erai atunci, cînd cuvîntul meu te-a amînat. Ai putea, doar, să-i fii aproape mamă.

— Da, aş putea? întrebă ea. Îmi arăţi locul meu, după cum văd.

— Locul tău, răspunse Iuda, este, după părerea mea, în casa tatălui tău, ca să rămîi acolo ca văduvă şi femeie în doliu după doi bărbaţi.

Ea se înclină înaintea lui şi plecă. Acum însă, atenţie!

Această femeie nu era atît de uşor de înlăturat, nici de scos din cale — uimirea noastră creşte, cu cît o cercetăm mai mult. De poziţia ei în timp dispunea cum voia. Coborîse în timp la nepoţi, pe care îi blestema, căci stăteau în calea celor ce ar fi vrut să-i nască ea — acum hotărî să schimbe din nou generaţia şi să urce iarăşi în timp, ocolindu-l pe singurul rămas din generaţia nepoţilor, şi pe care ceilalţi nu vruseră să i-l dea, ca, ori să intre pe calea cea bună, ori să moară. Căci

nu era îngăduit să-i fie stinsă scînteia, nici nu accepta să fie ştearsă din moştenirea Domnului.

Pentru Iuda, fiul lui Iacob, lucrurile se petrecură cum urmează. Nu multe zile după ziua aceea, cînd leul făcuse iar pe leoaica şi-şi apărase puiul, crugul anului a ajuns la tunsul oilor şi serbarea strîngerii lînii, care aduna păstorii şi paznicii de prin părţile acelea, de fiecare dată în alt loc, la băutură şi chiolhan cu prilejul jertfelor; de data aceasta se alesese un loc în munţi, numit Timna, într-acolo se îndreptau ciobanii şi stăpînii tîrlelor, urcînd de jos şi coborînd de sus, ca să tundă oile şi să petreacă. Iuda, însă, urcă împreună cu Hira din Adulam, prietenul său, mai-marele peste turmele sale, acelaşi prin care o cunoscuse pe fiica lui Şuia căci şi ei voiau să tundă oile şi să petreacă; Hira cel puţin, căci lui Iuda nu-i ardea de petrecere, chiar niciodată. Trăia într-un infern, să se pedepsească pentru fărădelegi la care luase cîndva parte, iar felul cum se prăpădiseră fiii lui aducea mult cu acest infern. Era îngrijorat de alegerea lui ca moştenitor, şi dinspre partea sa, anul mai bine n-ar fi ajuns la nici o sărbătoare şi la nici o petrecere, căci dacă eşti un rob al internul, orice serbare tot ia un caracter infernal şi nu duce nimic, decît că spurci alegerea ta drept moştenitor. Dar ce folos? Numai pe cine-i bolnav la trup, viaţa-l scuteşte. De ţi-e bolnav numai sufletul — asta nu ţine, nimeni n-o pricepe, şi trebuie să iei parte la viaţă şi să serbezi sărbătorile cu ceilalţi. Astfel Iuda rămase trei zile la Timna, împreună cu ceilalţi, la tunsoarea oilor; aduse jertfe şi luă parte la praznice.

Calea de întoarcere, spre vale, spre locurile sale, o străbătu singur. Îi plăcea mai mult să bată singur drumurile. Că umbla pe jos, asta ştim, căci purta cu el un toiag bun, cu măciulie, ce avea preţul lui, şi de aşa toiag n-ai nevoie călare, ci la păşit. Cu toiagul în mînă cobora potecile dealurilor, între vii şi aşezări, în strălucirea tîrzie a zilei, ce apunea roşiatic. Cunoştea bine fiece drumeag, fiece scurtătură; iaca ajunsese şi la Enam, cătunul Enaim de la poalele înălţimilor, de care trebuia să treacă, către Ehesib și Adulam, cu casele, zidul de lut şi poarta scăldate în purpura unui cer sărbătoresc. În faţa porţii sta cinchită o femeie; cînd se apropie văzu că era toată acoperită de un *ketônet paspasîm*, veşmîntul de văl al seducătoarelor.

Primul lui gînd fu: Sînt singur. Al doilea: Trec de ea. Al treilea: Să piară în ceea lume! Tocmai mie şi-a găsit să mi se aşeze în cale această kedeşa, această prostituată sacră, cînd mă întorceam paşnic acasă? Asta îmi seamănă! Dar nici nu mă sinchisesc de ea, că sînt de două ori cel ce sînt: cel căruia aşa ceva i-ar semăna, şi cel pe care aşa ceva îl îndîrjeşte, îl face să acţioneze împotriva firii sale şi trece mînios mai departe. Vechiul cîntec! Şi oare trebuie mereu luat de la capăt? Aşa cîntă vîslaşii robi, prinşi în fiare, gemînd de greul muncii! Sus l-am cîntat şi eu cu o dansatoare şi ar fi trebuit să fiu sătul pentru o vreme! Ca şi cum infernul s-ar sătura vreodată! Curiozitate ticăloasă, absurdă, după o treabă de o sută de ori încercata! Ce o să spună şi cum o să se poarte? Unul care vine după mine n-are decît să încerce. Eu îmi văd de drum.

Și se opri.

— Salut in numele Stăpînei!

— Să te întărească! şopti ea.

Îl şi apucase îngerul poftelor, iar şoapta ei îl făcu să se înfioare de curiozitate după femeie.

— Muiere ce şuşoteşti la margine de drum, întrebă el cu glas tremurător, oare pe cine aştepţi?

— Aştept un desfrînat voios, răspunse ea, care să vrea să împartă cu mine tainele zeiţei.

— Atunci, pe jumătate măcar, mă potrivesc, zise el, căci sînt un desfrînat, dar nu din cei voioşi. Eu n-am plăcere de desfrîu, dar el de mine. În slujba ta, mi-nchi- pui, tot n-aveţi mare plăcere de desfrîu, ci trebuie să fiţi bucuroase, dacă alţii au plăcere.

— Noi sîntem cele ce dăm, răspunse ea. Dacă vine însă cel potrivit, ştim să şi primim. Mă vrei?

El o atinse.

— Dar ce-mi dai? îl opri ea.

El rîse.

— În semn că sînt un desfrînat cu un pic de voioşie, am să-ţi dau un ţap din turma mea, să-ţi aminteşti de mine.

— Dar nu-l ai cu tine.

— Am să ţi-l trimit.

— Asta se spune înainte. După aceea eşti alt bărbat, ce nu mai recunoaşte cuvîntul celui dinainte. Eu trebuie să am un zălog.

— Spune ce vrei!

— Dă-ini inelul tău din deget, şnurul cu noduri ce-l porţi pe după gît, bîta cu măciulie din mîna ta.

— Dar ştii să ai grijă de Stăpînă! zise el. Ia-le!

Şi el cîntă cu ea cîntecul, la margine de drum, în roşeaţa apusului, iar ea pieri pe după zid. El însă se întoarse acasă şi-i spuse în dimineaţa următoare lui Hira, păstorul său:

— Dealtfel, aşa şi pe dincolo, dar ştii cum se întîmplă. Acolo la poarta de la Enaim, a cătunului Enam, era o prostituată a templului, iar ochii ei aveau atîta vino încoace sub ketonet — pe scurt, ce să mai vorbesc, sîntem între bărbaţi! Fii bun şi du-i ţapul pe care i l-am făgăduit, ca să recapăt şi eu lucrurile mele pe care a trebuit să i le las, inelul, bîta şi şnurul. Du-i un ţap zdravăn, bun de prăsilă, nu vreau sa mă port golăneşte cu golana aia. S-ar putea să şadă iar la poarta cătunului; de nu, întreabă-i pe oameni!

Hira alese ţapul, drăceşte de urît şi splendid, cu coarne inelate, bot spintecat şi barbă lungă, şi-l duse la Enaim, înaintea porţii, unde nu era nimeni.

— Curva, întrebă el prin cătun, aia ce şedea afară la poartă? Unde este? Doar trebuie să ştiţi de curva voastră!

Ei răspunseră însă:

— Aici n-a fost şi nu este nici o curvă. Aşa ceva nu există la noi. Sîntem un orăşel decent. Caută-ţi prin alte locuri capra pentru ţapul tău, altfel te alungăm cu pietre!

Asta-i povesti Hira lui Iuda, care ridică din umeri.

— Dacă nu poate fi găsită, spuse el, vina ei. Eu am vrut să-mi plătesc datoria, mie nu-mi poate nimeni reproşa nimic. Bineînţeles c-am rămas fără lucrurile mele. Bîta avea o măciulie din cristal de stîncă. Du ţapul la loc, în turmă!

Aceste zise, nu se mai gîndi la toată treaba. Trei luni; mai tîrziu însă, fu vădit că Tamar rămăsese grea.

A fost un scandal cum nu se mai mtîmplase de mult prin acele părţi. Trăise ca văduvă, în veşminte de doliu, în casa părinţilor ei, iar acum se vădise şi n-a mai putut fi ascuns, că şi-a făcut de cap fără de ruşine şi merita moartea! Bărbaţii bombăneau furioşi, femeile zbierau cuvinte de batjocură şi blesteme. Căci Tamar se ţinuse mereu mîndră faţă de ele toate şi se purtase ca şi cum ar fi fost mai de soi. Larma lor ajunse îndată la Iuda: Ai aflat, ai auzit? Tamar, nora ta, şi-a făcut de cap în aşa hal, că n-o mai poate ascunde! A căzut grea de cît a preacurvit!

Iuda păli. Ochii de cerb i se bulbucară, nările îi vibrau. Păcătoşii se mînie uşor de păcatele lumii; pe deasupra sîngele lui era mînios pe această femeie, pentru că îi mîncase de vii doi fii, precum şi pentru că îşi călcase cuvîntul faţă de ea, în legătură cu al treilea.

— A făptuit un păcat de moarte! zise el. Să fie de aramă cerul deasupra capului ei şi de fier pămîntui de sub ea! Să fie arsă în foc! Merita ea încă de mult stîlpul rugului, acum este însă limpede că a săvîrşit o grozăvie în Israel şi şi-a spurcat veşmîntul de doliu. Să fie scoasă în faţa uşii casei tatălui ei şi arsă pînă s-o alege doar cenuşa din ea! Sîngele ei să cadă pe capul ei!

Şi cu paşi mari călca înaintea gloatei ce o acuza, oamenii gesticulau violent, şi pe drum li se alăturară alţii, din satele din jur astfel încît, pe urmele lui Iuda ajunse, în fata casei văduvei, o mulţime violentă, hulind şi fluierînd. Din casă se auzea cum plîng şi urlă părinţii lui Tamar, dar ea nu se auzea.

Atunci au fost hotărîţi trei bărbaţi, să intre şi să aducă prostituata în faţa mulţimii. Porniră cu umerii încordaţi, cu braţele ţepene, bărbia în piept şi pumnii pregătiţi s-o scoată pe Tamar afară, să fie întîi ruşinată înaintea mulţimii şi apoi arsă. După scurt răstimp, însă, ieşiră, fără Tamar, cu lucruri în mîini. Unul apucase un inel între două degete, iar pe celelalte le ţinea răsfirate. Altul apucase, de mijlocul ei, o bîtă şi acum o ţinea, în braţul întins, drept înaintea sa. De mîna celui de al treilea se bălăbănea un şnur de purpur. Îi aduseră lucrurile lui Iuda, care sta în primul rînd, şi-i spuseră:

— Asta trebuie să-ţi spunem din partea lui Tamar nora ta: ,,De la bărbatul ale cui sînt zălogurile astea, am eu zălogul meu. Nu-i aşa că le cunoşti? Căci iată: eu nu sînt femeia care se lasă ştearsă, cu fiul ei cu tot, din moştenirea lui Dumnezeu“.

Iuda, leul, cercetă din ochi lucrurile, în timp ce mulţimea se înghesuia în jurul lui, căutîndu-i cu lăcomie faţă, şi, de unde fusese toată vremea alb de mînie, acum se roşi cu încetul, ajungînd sîngeriu, pînă la rădăcinilepărului şi pînă în albul ochilor. Şi amuţi. Atunci începu o femeie să rîdă, şi apoi încă una, şi apoi un bărbat, şi prinseră a rîde mulţi bărbaţi şi femei, şi pînă la urmă rîdea în hohote şi nemaiputînd să se oprească, toată liota, încît căzură pe spate de rîs şi-şi căscară gurile la cer şi strigară: ,,Iuda, tu eşti acela! Iuda şi-a făcut de poveste! Hihi, hoho şi haha!“

Şi al patrulea fiu? El spuse, cu glas scăzut, în tot acel vuiet: ,,Ea este mai dreaptă decît mine!“ şi se îndepărtă, cu capul plecat.

Cînd însă îi veni ceasul, jumătate de an mai tîrziu, Tamar născu doi băieţi gemeni, ce au devenit bărbaţi vajnici. Nimicise doi fii în Israel, cînd coborîse în timp şi dădu în schimb doi neasemănat mai buni, cînd urcă iarăşi în timp. Primul venit, Pereţ, bunăoară, a fost un bărbat deosebit de vajnic şi zămisli în istorie şi în timp de i se duse vestea. Căci pînă şi în a şaptea generaţie mai zămisli pe unul, ce era bărbăţia întruchipată, Boas pe nume, bărbatul unei gingaşe. Ei crescură mult în Efrata şi fură slăviţi în Betleem, căci nepotul lor a fost Isaia, cel din Betleem, un tată cu şapte feciori şi unul mezin, ce păzea oile, smead, cu ochi frumoşi. Se pricepea să cînte din strune şi să zvîrle cu praştia, şi l-a pus jos pe uriaş — atunci,

chiar, a fost miruit, în taină, rege. Toate astea au rămas mult în urmă, într-un viitor deschis, şi aparţin istoriei celei mari, din care istoria lui Iosif nu-i decît o intercalare. Dar în aceasta este şi rămîne intercalată istoria femeii ce nu s-a lăsat nicicum exclusă, ci s-a introdus în cale cu o uluitoare hotărîre. Iat-o, înaltă şi aproape sumbră, pe coasta dealului ei de acasă, cu o mînă pe pîntecul ei, cu cealaltă umbrindu-şi ochii, cum priveşte în zare la pămînturile desţelenite, peste depărtările cărora lumina se frînge, în norii grămădiţi la orizont, într-un fluviu de nemărginită strălucire.

CAPITOLUL ȘASE

JOCUL SFÎNT

Despre cele apoase

Copiii Egiptului, în totalitatea lor, chiar şi cei mai învăţaţi dintre ei şi înţelepţi, aveau despre natura zeului lor hrănitor, despre acea latură şi formă de existenţă a zeităţii căreia oamenii din stirpea lui Avram îi ziceau ,,El Şaddai", zeul saţului, iar în Ţara pămîntului negru i se spunea ,,Hapi“, adică cel ce se umflă, ce trece peste maluri, — despre alcătuirea fluviului ce crease ciudata lor ţară de oaze între pustiuri, şi hrănea existenţa şi civilizaţia lor veselă şi închinîndu-se morţii, despre fluviul Nil, adică, aceşti copii aveau concepţii extraordinar de copilăroase. Ei credeau şi-şi învăţau, din generaţie în generaţie, copiii, că el ar tîşni, Dumnezeu stie unde si cum, din lumea subpămînteană, pentru a se îndrepta spre apa mare şi verde, adică spre nemăsuratul ocean, drept care luau Marea Mediterană, şi mai credeau că şi scăderea fluviului, după fecundatoarea inundaţie, echivala tot cu o întoarcere a lui în lumea subpămînteană... Pe scurt, în această privinţă domnea între ei cea mai superstiţioasă ignoranţă şi numai împrejurării că nici toată lumea înconjurătoare nu sta mai bine cu ştiinţa, ba în parte sta chiar mai prost, îi datorau ei faptul că, cu atîta neştiinţă, se mai puteau, în genere, strecura prin viaţă. Este

adevărat că, în ciuda acestei neştiinţe, au ridicat un imperiu fastuos şi preaputernic, admirat de toată lumea şi care a înfruntat mai multe milenii, au creat multe lucruri frumoase şi, îndeosebi, au ştiut gospodări foarte ingenios obiectul neştiinţei lor, fluviul hrănitor. Totuşi nouă, care le ştim pe toate cu atît mai bine, ba chiar perfect, ne rămîne un regret că nimeni dintre noi n-a fost atunci la faţa locului, pentru a le lumina întunecimea minţii şi a le da informaţii luminate despre ce se întîmplă, cu adevărat, cu fluviul Egiptului. Ce senzaţie ar fi stîrnit în şcolile de preoţi şi în corporaţiile savante ale ţării ştirea că Hapi, departe foarte de a izvorî dintr-o lume subpămînteană, aceasta însăşi trebuind refuzată ca o prejudecată, nu este decît scurgerea marilor lacuri din Africa tropicală şi că zeul hrănitor, pentru a ajunge cel ce este, trebuie să înceapă prin a se alimenta pe sine, preluînd toate apele ce se scurg către apus, din Alpii Etiopiei. În perioada ploilor, pîraie de munte, saturate cu praf de pietre măcinate mărunt, se prăbuşesc din munţi la vale şi se adună în cele două cursuri de apă ce constituie, aşa zicînd, trecutul viitorului fluviu Nilul albastru şi Atbara, care abia mai tîrziu în spaţiu, la Cartum şi Berber, ajung în acelaşi pat, devenind, pur şi simplu, Nilul, fluviul creator. Căci această albie unică este umplută treptat, spre miezul verii, cu cantităţi atît de uriaşe de apă şi mîl suspendat în ea, încît fluviul se revarsă, pînă departe peste maluri, ceea ce i-a şi adus numele de Exuberantul; şi durează luni pînă ce, la fel de treptat, se întoarce iarăşi între malurile sale. Coaja de mîl, însă, rămăşiţa, zaţul exuberanţei sale, alcătuieşte, cum ştiau şi şcolile de preoţi, pămîntul rodnic al ţării Keme.

Ar fi fost miraţi şi poate indignaţi împotriva propovăduitorilor adevărului, auzind că Nilul nu vine de jos, ci de sus — că, în fond, vine cam de la aceeaşi înălţime ca ploaia, care, în alte ţări, mai puţin ciudate, joacă rolul lui fecundator. Acolo, obişnuiau ei să spună, în nenorocitele ţări străine, Nilul s-ar afla în cer, ei referindu-se, cu aceasta, la ploaie. Şi trebuie recunoscut că, în acest fel de a vorbi înflorat, se exprimă o cunoaştere surprinzătoare, ce se apropie de cea modernă: este vorba de înţelegerea legăturilor din gospodăria apei pămîntului. Inundarea anuală a Egiptului de către Nil depinde de cantitatea ploilor din munţii înalţi ai Abisiniei; aceste ploi provin, însă, din nori ce se formează deasupra Mediteranei şi pe care vîntul îi duce în acea regiune. După cum prosperitatea Egiptului este

determinată de un nivel fericit al Nilului, tot astfel în Canaan, Ţara Kenana, Retenu de sus, cum i se spunea pe atunci, ori în Palestina, nume cu care modernitatea noastră desemnează geografic ţara de baştină a lui Iosif şi a strămoşilor săi, prosperitatea este hotărîtă de ploile ce cad de două ori pe an, dacă ordinea este respectată, ploile timpurii înspre sfîrşitul toamnei, ploile tîrzii, primăvara. Căci ţara este săracă în izvoare, iar cu apa fluviilor, ce curg sub nivelul ogoarelor, nu se poate face mare lucru. Totul depinde deci de ploi, mai cu seamă de ploile tîrzii, a căror apa se strîngea, încă în timpurile cele mai vechi, în cisterne. Dacă aceste ploi lipsesc, dacă în locul vînturilor din apus, umezitoare, se întîmplă să fie dominante vînturi din răsărit şi sud, vînturi ale pustiei, atunci s-a zis cu recolta, se instalează seceta, recolta proastă şi foametea — şi nu numai aici. Căci dacă nu plouă în Canaan, nu există ploi nici în munţii Etiopiei, nu curg la vale, bogate, şuvoaiele din munţi, cei doi premergători ai Hrănitorului nu capătă destulă apă, ca el însuşi să „crească mare“, cum spun copiii Egiptului, şi să poată umple canalele ce duc apa pe ogoarele aflate deasupra nivelului fluviului; recolte proaste şi lipsuri lovesc, aşadar, şi ţara în care Nilul nu este pe cer, ci pe pămînt, — iar aceasta-i legătura dintre toate cele apoase ale lumii.

Dacă eşti lămurit, fie doar şi în mod cu totul general, despre toate acestea, nu mai rămîne nimic miraculos, deşi destule râmîn cumplite, în fenomenul că scumpetea se iscă totodată „în toate ţările”, şi nu numai în cea a mîlului, ci de asemenea în Siria, Tara filistenilor, Canaan, chiar şi în ţările Mării Roşii, şi poate chiar, în acelaşi timp şi în Mesopotamia şi Babilonia, şi că scumpetea „este mare în toate ţările“. Ba, dacă mai răul se adună cu răul, an al dereglării, al lipsei şi al eşecului se poate lega, într-un capriciu răutăcios al repetiţiei, de alţii şi nenorocirea să se întindă pe mai mulţi ani: dacă încercarea este să fie de poveste, chiar peste şapte ani, dar și cu cinci este destul de rău.

Lui Iosif îi place viața

Cinci ani de zile toate se potriviseră atît de bine cu vînturile, apa şi creşterea, încît, din recunoştinţă, cei cinci au fost numiţi şapte — o meritau din plin. Acum se întoarse foaia, aşa cum faraonul îngrijorat ca o mamă pentru împărăţia pământului negru, visase în nelimpede prevestire şi cum Iosif îndrăznise să tîlcuiască limpede. Nilul nu veni mare, în legătură cu faptul că, în Canaan nu căzuseră ploile de iarnă, mai ales cele tîrzii — nu veni mare o dată; a fost un doliu; nu veni mare a doua oara; a fost un strigăt de durere; nu veni mare a treia oară;oamenii îşi frîngeau mîinile într-o lividă desperare — şi acum nu avea decît să nu mai vină mare încă pe atît ca să se poată numi o secetă, ori o perioadă de pleavă, de şapte ani.

Nouă, oamenilor, ni se întîmplă întotdeauna la fel cu prilejul unor comportări extraordinare ale naturii: la început, cu mentalitatea noastră adaptată timpurilor normale, ne înşelăm asupra caracterului fenomenului, nu pricepem unde vrea să ajungă. Blajini fiind, îl socotim un incident oarecare, de proporţii obişnuite, şi este ciudat să ne reamintim de această orbire, de această lipsă de înţelegere, după ce ne-am dat treptat seama că este vorba de o bîntuire nemaipomenită, de o calamitate de prima mărime, de care n-am fi crezut că ne-ar putea lovi chiar pe noi, că s-ar putea întîmpla în chiar zilele noastre. Aşa şi copiii Egiptului. A durat mult pînă au priceput că dăduse peste ei fenomenul numit „şapte ani de pleavă“, care se mai iscase desigur pe vremuri, jucase şi un roi de spaimă în literatura lor fantastică, de care însă nu-şi închipuiseră că ar putea da peste ei. Şi totuşi această lipsă de înţelegere faţă de ceea ce tocmai începuse era, în cazul lor, mai puţin de iertat, desigur, decît miopia noastră din alte daţi. Căci faraonul visase şi Iosif tîlcuise. Oare nu era faptul că cei şapte ani graşi prevestiţi veniseră cu adevărat, aproape dovada că vor veni şi cei şapte slabi? Dar la aceştia copiii Egiptului refuzaseră să se gîndească în timpul anilor graşi, aşa cum omul refuză să-şi amintească de socoteala Satanei. Acum socoteala aceasta le-a fost prezentată — cînd Hrănitorul a rămas de două, de trei ori jalnic de mic, au trebuit să şi-o mărturisească; iar o urmare obştească a înţelegerii situaţiei a fost o mare creştere a prestigiului lui Iosif.

Doar şi anii belşugului fuseseră foarte priincioşi acestui prestigiu, cît a mai trebuit sa-i crească faima cînd se vădi că sosiseră acum şi anii slabi şi că măsurile

luate de el împotriva lor se vădiseră inspirate de cea mai înaltă înţelepciune! Un ministru al agriculturii are desigur o situaţie grea în ani de secetă şi foamete, căci poporul mărginit, a cărui treabă nu-i niciodată înţelepciunea şi echitatea, va fi totdeauna înclinat să dea, în mod emoţional, vina catastrofei naturale pe cel mai mare responsabil al pămînturilor negre. Cu totul alta este poziţia acestuia, dacă a prezis năpasta şi iarăşi cu totul alta, şi anume foarte glorioasă şi impunînd stimă, este că a mai şi organizat împotriva ei, din timp acţiuni apărare cu efecte magice, care au luat năpastei caracterul ei de catastrofă, chiar de păstrase puterea de a provoca mari răsturnări.

În fiii străinătăţii proaspăt împământeniţi, instinctele şi calităţile sufleteşti ale poporului ce-i găzduieşte se formează, adesea, mai puternic aproape şi mai exemplar, decît chiar la vechii băştinaşi. În timpul celor douăzeci de ani de încetăţenire în ţara răpirii şi despărţirii sale, ideea specific şi semnificativ egipteană a pazei de sine, grijulie si gata de apărare, îi intrase lui Iosif în sînge, şi anume în aşa măsură, încît acţiona într-adevăr mînat de ea, dar nu inconştient, ci păstrînd, în acţiune, suficientă distanţă faţă de ideea determinantă, pentru ca, fiind personal condus de ea, să mai urmărească, cu un ochi zîmbitor, şi caracterul ei popular şi să-şi orienteze activitatea sa după aceasta — o îmbinare de autenticitate, şi umor, mai fermecătoare decît autenticitatea singură, fără distanţă şi zîmbet.

Pentru ceea ce semănase, adică pentru gospodărirea belşugului, sosise acum vremea recoltei, va să zică vremea distribuirii şi a unei afaceri pentru coroană, atît de grasă şi rentabilă cum nu fusese dată vreodată nici unui fiu al lui Re, încă din vremea zeului. Căci cum scrie în carte şi zice în cîntec: „...foametea se înteţi în toate ţările, însă numai în tot ţinutul Egiptului era pîine“. Ceea ce, bineînţeles, nu vrea să spună că n-a fost scumpete şi în ţara Egiptului; căci cum evoluează preţul grîului faţă de o cerere foarte insistentă, îşi poate închipui oricine a fost atins măcar de o vagă idee cu privire la legile economiei politice. Chiar această vagă idee i-ar putea face să pălească, dar trebuie totodată să ia în consideraţie că această scumpire a fost gospodărită, la fel ca şi, înainte, belşugul, adică de acelaşi bărbat, inimos şi viclean, care îl gospodărise pe acela; că scumpetea era în mîna lui şi el putea face ce voia cu ea. Pentru faraon a scos, cu

credinţă, cele mai mari foloase din scumpire, totodată, însă, şi pentru cei care îi puteau cel mai puţin face faţă, pentru oamenii mărunţi. Pentru ei făcu dintr-însa o scumpire gratuită.

Potrivi asta printr-un sistem complex, alcătuit din exploatarea situaţiei comerciale şi facere de bine, din camătă de stat şi asistenţă prin fisc, cum nu se mai pomenise pînă atunci, încît tuturor, chiar şi celor loviţi, le apărea, în amestecul său de duritate şi omenie, fabulos şi divin; căci divinul se comportă şi se manifestă în acest mod echivoc — nu ştii dacă să-l numeşti crud ori binevoitor.

Situaţia era mai fantastică decît se putea închipui. Pentru starea agriculturii visul celor şapte spice ar prezenta o comparaţie atît de izbitoare, încît nici nu mai era o comparaţie, ci secetoasa realitate. Spicele din vis fuseseră arse de vîntul din răsărit, anume de hamsîn, un vânt arzător ce batea din sud-est, şi acesta bătu acum aproape neîncetat în tot anotimpul verii şi al recoltei, numit Şemu, din februarie în iunie, adesea ca o furtună pornită dintr-un cuptor încins, umplînd văzduhul de un praf fin şi acoperind cu el, ploaie de cenuşă, plantele, astfel încît ce mai crescuse după comportarea slăbuţă a Hrănitorului subnutrit, se scrumea sub suflul pustiei. Şapte spice? Da, de atît se putea vorbi; mai multe nu erau. Cu alte cuvinte, nu existau nici spice, nici recoltă. Ceea ce exista, însă, în cantităţi fără număr, de fapt, însă, în cantităţi foarte bine numărate şi înregistrate, erau boabe, cereale de toate felurile, pentru sămînţă şi hrană: şi asta în hambarele regale şi în gropile de rezerve, răspîndite în susul şi în josul fluviului, în toate oraşele şi împrejurimile lor, prin toată ţara Egiptului şi *numai* în ţara Egiptului; căci prin alte părţi nu existase prevedere şi nu se clădise o corabie în vederea potopului. Da, în toată ţara Egiptului, şi numai aici, era pîine în mîna statului, în mîna lui Iosif, mai-marele peste tot ce da cerul; şi acum ajunsese el însuşi ca cerul, care dă, şi ca Nilul, care hrăneşte. Deschise hambarele sale — nu dînd porţile de perete, ci cu socoteală şi mai închizîndu-le, din cînd în cînd — le deschise şi dădu pîine şi seminţe tuturor ce aveau nevoie de ele, iar aceştia erau toţi: egipteni, precum şi străini, sosiţi de departe, să obţină cereale din Ţara faraonului, care se numea, mai cu drept cuvînt decît oricând, un grânar, grînarul lumii. El dădu, adică vîndu celor ce aveau, la preţuri pe care nu ei le fixau, ci el, corespunzător nemaiauzitei situaţii a pieţii, astfel încît îl făcu pe faraon de aur şi argint şi totuşi mai putu, în acelaşi

timp, da şi într-un alt sens, celor mărunţi şi costelivi adică acelora, ţărani mărunţi şi orăşeni din uliţele sărace, puse să li se distribuie, chiar dacă numai strictul necesar, după care strigau, pentru sămânţă şi pîine, ca să trăiască şi să nu moară.

Era divin şi, totodată, conform unui lăudabil exemplu omenesc. Întotdeauna au existat funcţionari buni, care afirmau despre ei înşişi, cu întemeiată emoţie, în inscripţiile din mormintele lor că au hrănit în timpul foametelor supuşii regelui, că ajutaseră văduvele şi nu-i părtiniseră nici pe cei mari nici pe cei mici, iar mai tîrziu, cînd Nilul venise iarăşi mare, ,,nu luaseră datoriile agricultorului", adică nu-l siliseră să restituie avansurile şi să plătească din urmă impozitele ce-i fuseseră amînate. Gospodărirea lui Iosif îi amintea poporului de asemenea inscripţii. Dar de la zilele lui Set încoace, încă nici un funcţionar nu se dovedise bun, la asemenea scară, înzestrat fiind cu puteri atît de mari şi folosindu-le atît de divin. Comerţul de cereale, înzestrat cu zece mii de scribi şi ajutoare ale lor, se întindea peste tot Egiptul de Sus şi de Jos, dar toate firele se adunau la Menfe, în palatul cu scribi al Dăruitorului de umbră şi Prietenului exclusiv, iar el lua orice hotărîre finală, cu privire la vînzare, împrumut sau dar. Veniră înaintea lui bogaţii şi cei cu pămînturi multe, strigînd după sămînţă; acelora le vindea pe argintul şi aurul lor, nu fără a condiţiona vînzarea şi a le impune să aducă instalaţiile lor de irigare la nivelul vremii şi să nu le mai lase să se degradeze, în continuare, în înapoierea lor: în aceasta se confirma devotamentul lui faţă de faraon, în tezaurul căruia curgea argintul şi aurul bogaţilor, și veniră înaintea lui săracii, ţipînd după pîine; acelora puse să li se împartă grîne din hambare, pe mai nimic şi te miri ce, ca să mănînce şi să nu flămânzească; astfel se confirma bunătatea lui, această calitate de bază a caracterului său, despre natură căruia am şi vorbit pe larg mai sus, încît aici nu este nevoie să mai revenim asupra temei. Că această bunătate avea de-a face şi cu umorul, trebuie oricum reamintit pe scurt. Era, într-adevăr, ceva umoristic în sistemul său comercial de exploatare şi asistenţă, încît şi în vremea aceasta, în ciuda marii împovărări, era întotdeauna vesel şi spusese, în mai multe rînduri, acasă lui Asnat: „Fato, îmi place viaţa!"

După cum ştim, vindea şi străinătăţii la preţuri de scumpete şi cerceta înseninări despre cerealele livrate ,,nobililor din nefericitul Retenu". Căci mulţi regi ai oraşelor din Canaan, printre ei cel din Megghido şi cel din Şauren, trimiseseră la

el să cumpere cereale, iar ambasadorul oraşului Ascalon veni şi strigă pentru oraşul său şi i se livrară cereale, este adevărat că nu pe ieftin. Dar şi aici bunătatea ţinea cumpăna severităţii determinate de conjunctură şi unor iepuri flămînzi ai deşertului, unor triburi de păstori din Siria şi Libanon, ,,barbari ce nu ştiau trăi“, cum se exprimau scribii săi, le permise sa imigreze cu turmele lor, prin căile de acces bine păzite ale ţării, şi să-şi afle viaţa la răsărit de fluviu, înspre pietroasa Arabie, pe păşunile umede ale Ţoanului, pe braţul tanitic al fluviului, dacă făgăduiau să nu depăşească zona ce le fusese atribuită.

Astfel citi rapoarte de graniţă ca acesta: ,,Noi i-am lăsat să treacă pe beduinii din Edom dincolo de cetatea Merneptah, după lacul Merneptah, ca să se poată hrăni, ei şi vitele lor, pe marea păşune a faraonului, frumosul soare al Ţărilor“.

Le citi atent. Citea foarte atent toate rapoartele de graniţă şi, după cum porunci, se ţinu cu exactitate evidenţa tuturor persoanelor ce erau lăsate să pătrundă dinspre răsărit în preţioasa ţară a Egiptului, devenită acum mult mai preţioasă încă, — fiecare, deci, din cei veniţi din nenorocire, sa ia cereale din grînarul faraonului, era supus, din porunca lui, unei preastraşnice cercetări, iar ofiţerii de graniţă de felul lui Hor-Vaţ de la fortăreaţa Tel, scribul marilor porţi, care îl lăsase pe vremuri să intre în ţară pe Iosif împreună cu ismaeliţii, au fost obligaţi să facă cu deosebită grijă însemnările lor şi să-i înscrie în protocoalele lor pe călătorii intraţi în ţară nu numai după locul de baştină, meserie şi nume, ci şi după numele tatălui şi al tatălui acestuia, iar listele trebuiau trimise zilnic, punctual şi grabnic, în jos, la Menfe, în vastele birouri ale Dăruitorului de umbră.

Acolo mai erau, încă o dată, scrise pe curat, pe papirus de două ori bun, cu cerneală roşie şi neagră, iar astfel îi erau supuse Hrănitorului. Acesta, însă, deşi şi altminteri destul de ocupat, le parcurgea zilnic de sus pînă jos, la fel de grijuliu cum fuseseră întocmite.

Ei vin

Era în al doilea an al vacilor slabe, într-o zi din mijlocul lunii Epifi, după socoteala noastră prin mai, şi arşiţă cumplită — de fapt cum este arşiţa în Egipt în anotimpul verii, dar şi peste măsura aceasta: soarele cădea din cer ca focul, la umbră noi am fi înregistrat patruzeci de grade, în uliţele din Menfe vîntul de praf bătea şi-ţi umplea, cu nisipul pustiei, ochii injectaţi. Şi pentru muşte era prea mult, erau istovite ca şi oamenii. Bogătaşii ar fi dat mult aur, să bată numai jumătate ceas briza răcoroasă din nord-vest, chiar dacă şi sărăcimea s-ar fi bucurat de ea pe degeaba.

Iosif, însă, Gura cea mai înaltă a regelui, deşi avea şi el faţa udă de sudoare şi plină de nisip, se arăta, întorcîndu-se la amiază de la palatul ministerului la el acasă, foarte vioi, animat si iute în mişcări — dacă aceste cuvinte descriu bine starea sa. Lectica lui, urmată de vehiculele cîtorva mai-mari din minister, ce urmau să prînzească cu dînsul, l-a dus, conform unui obicei de care Vice-zeul nu se lepăda nici azi, cotind-o din fastuosul bulevard, prin cîteva uliţe sărace ale costelivilor, unde fusese salutat din toată inima, cu entuziasm şi încredere. „Diepnuteefoneh!” strigase lumea asta măruntă, trimiţîndu-i sărutări. Şi ei, ce aveau să fie înveliţi doar într-o rogojină, cînd vor fi duşi, morţi, afară, în pustiu, îi urau lui: „Patru oale fine pentru măruntaiele tale, iar mumiei tale un sicriu de alabastru!“ — Aceasta era dragostea lor, ce răspundea dragostei sale.

Acum era purtat prin poarta deschisă, din zidul pictat al vilei dăruite de faraon, în grădina de la intrare, unde măslini, arbori de piper şi smochini, întunecimea chiparoşilor şi evantaiele palmierilor se oglindeau, împreună cu coloanele multicolore, imitînd snopi de papirus, ale terasei din faţa casei, în lacul cu lotuşi, înconjurat de un zid scund de piatră. În jurul acestuia ducea, nisipată, calea largă de acces, şi cînd purtătorii se opriră, alergătorii îi întinseră genunchi şi grumaji, să păşească pe ele, înainte de a pune piciorul pe pămînt. Mai-Sahme, majordomul sau, îl aştepta foarte calm pe terasă, anume la capul scării exterioare, împreună cu cei doi ogari din ţara Punt, pe nume Hepi şi Heţes, animale foarte nobile, împodobite cu zgărzi de aur şi tremurînd de nervozitate. Prietenul

faraonului urcă treptele joase mai repede decît de obicei, în salturi, mai repede, de fapt, decît i se cădea unui nobil al Egiptului de faţă cu lume. Nici nu întoarse capul după suita sa.

— Mai, spuse el grăbit şi cu vocea sugrumată, în timp ce mîngîia capetele cînilor, ce-i puseseră labele pe piept în chip de salut, trebuie să vorbesc îndată singur cu tine, vino acum cu mine în apartamentul meu şi lasă-i să aştepte, nu-i nici o grabă cu prînzul, eu tot n-o să pot mînca nimic, şi există lucruri mai urgente privind sulul acesta din mîna mea, ori, mai curînd, sulul ăsta priveşte ce-i mai urgent — te-oi lămuri eu ce vorbesc, dacă vii odată cu mine în camerele mele, unde sîntem singuri...

— Fii calm, răspunse Mai-Sahme. Ce-i cu tine, Adon? S-ar zice că ţopăi? Şi că n-ai putea mînca, asta nici nu vreau să fi auzit, — tu care dai atîtora de mîncare. Nu vrei să te cureţi mai întîi de sudoare, cu apă vie? Nu trebuie lăsată sudoarea să se învechească în pori şi în cavităţile trupului. Ea arde şi irită, mai ales cînd este amestecată cu praf ca grişul.

— Şi asta o fac, dar pe urmă, Mai, spălatul şi mîncatul, în comparaţie, nu mai sînt urgente, căci trebuie să ştii ce ştiu eu, pentru că mi-o spune sulul ăsta, care tocmai acum, cînd stam să plec, mi-a fost adus la slujbă, şi anume că ce-am aşteptat s-a împlinit, ori, mai curînd, cei aşteptaţi au sosit, ceea ce este tot aia — cum m-am aşteptat, au sosit cei aşteptaţi, iar acum se pune întrebarea ce-i de făcut, cum începem, şi unde să mă duc, căci sînt cumplit de emoţionat!

— Cum oare, Adon! Fii calm! Ce se spune că a sosit era aşteptat, şi ce era aşteptat nu te mai poate speria. Dacă ai binevoi să-mi spui cine şi ce a sosit, îţi voi dovedi că nu e pricină să te sperii, ci ,că aici este potrivit numai calmul cel mai absolut.

Schimbau aceste cuvinte trecînd cu paşi repezi, pe care cel calm căuta să-i încetinească, prin peristilul ce ducea în curtea fîntînii. Dar Iosif intră cu Mai-Sahme, însoţit de Hepi şi Heţes, într-o cameră pe mîna dreaptă, cu tavanul multicolor, cu un buiandrug de malahit şi frize vesele, sus şi jos, de-a lungul pereţilor, ce-i servea de bibliotecă şi despărţea marea sală de recepţie a casei de

iatacul său. Încăperea era mobilată cu toată graţia ţării Egiptului. Se aflau acolo un pat de lemn cu incrustaţii, acoperit de blănuri şi perne, fermecătoare sipete sculptate, decorate cu inscripţii şi intarsii, aşezate pe picioare, pentru păstrarea cărţilor în formă de suluri, scaune cu picioare de leu, cu şederea împletită din trestie şi spătare din piele aurită şi presată, mese pentru flori şi suporturi felurite, cu vaze de faianţă şi recipiente de sticlă irizată. — Iosif strinse braţul majordomului său. Nu-şi afla locul, ţopăia ,întruna, ochii îi erau umezi.

— Mai, exclamă el cu o jubilaţie stăpînită, ori cu ceva aducînd a jubilaţie în glas, a încîntare exuberantă şi îngrijorată, ei vin, au sosit, sînt în ţară, au trecut de fortăreaţa Ţel, am ştiut-o, asta am aşteptat şi acum tot parcă n-o pot crede, inima mi se bate îngît şi, de emoţie, nici nu mai ştiu unde mă aflu pe pămînt...

— Fii bun, Adon, şi nu dănţui cu mine, om cumpănit, ci lămureşte-mă, dacă binevoieşti!Cine a venit?

— Fraţii mei, Mai, fraţii mei! strigă Iosif, tot sărind de parcă era pe arcuri.

— Fraţii tăi? Fiarele care ţi-au sfîşiat veşmîntul, te-au aruncat în groapă şi te-au vîndut în străinătate? întrebă căpitanul, căruia stăpînul i le încredinţase toate acestea încă de mult...

— Păi da! Păi da! Ei, cărora le datorez toată fericirea şi măreţia mea de aicea jos!

— Ei, Adon, asta înseamnă să suceşti lucrurile puţin cam tare în favoarea lor!

— Dumnezeu le-a sucit, majordomule! Dumnezeu le-a întors spre bine şi în favoarea tuturor şi trebuie ţinut seama de rezultatul pe care l-a urmărit. Înainte de a exista rezultatul, exista doar fapta şi aceea poate părea rea. Dacă, însă, acesta există, fapta trebuie judecată după rezultat.

— Asta chiar rămîne o întrebare, milostive stăpîne. Imhotep, înţeleptul, ar fi fost poate de altă părere. Iar tatălui tău i-au dus sîngele animalului drept sîngele tău.

— Da, asta a fost groaznic. Sigur că a căzut pe spate. Dar trebuia, pesemne, să fie aşa, prietene, nu mergea altfel, pentru că atunci lucrurile nu mai puteau continua aşa. Căci tatăl meu avea un suflet mare şi blajin — iar pe deasupra eu, ce mai puşti eram! Un puşti fără pereche, plin de o condamnabilă încredere şi de o îngîmfare nesăbuită. Este o ruşine cît de tîrziu se maturizează unii! Presupunmd că aş fi acum matur! Poate că e nevoie de o viaţă întreagă ca să te maturizezi!

— S-ar putea. Adon, să mai ai încă multe din firea ta de băietan. Şi eşti sigur că sînt într-adevăr, fraţii tăi?

— Sigur? Aici nu începe nici cea mai mică îndoială! Degeaba am dat eu dispoziţii atît de stricte cu privire la protocoale şi rapoarte? Nu, n-am făcut-o degeaba, pentru că întîmplarea cu Manase, trebuie să ştii şi că l-am numit aşa pe băiatul nostru mai mare, a fost numai de formă, nu am uitat defel casa tatălui meu, vai, defel, m-am gîndit la ea, zilnic şi ceas de ceas, toţi anii aceştia fără număr pînă azi, că doar i-am făgăduit lui Beniamin, micuţului, în labirintul Sfîșiatului, că îi voi face pe toţi să vină după mine, cînd voi fi înălţat şi voi avea puterea hotărâtoare... Dacă sînt sigur că sînt ei? Uite, aicea scrie, asta mi-a venit prin curier rapid, şi i-a întrecut cu o zi ori cu două. Fiii lui Iacob, fiu al lui Isaac, din crângul Mamre, de pe lîngă Hebron: Ruben, Simon, Levi, Iuda, Dan Naftali... cu scopul cumpărării de cereale... Şi tu mai vorbeşti de îndoială? Ei sînt, zece la număr! Au venit printre alţii, cu o caravană de cumpărători. Scribii habar n-aveau pe cine înscriau aici. Iar ei înşişi, ei nici nu bănuiesc, n-au nici cea mai vagă bănuială înaintea cui vor fi duşi şi cine conduce aici negoţul, ca mai-marele regelui în ţară. Mai, de-ai şti ce-i în sufletul meu! Dar nici eu n-o ştiu, în mine este tohu şi bohu, dacă-înţelegi! vorbele astea, mare talmeş-balmeş. Şi cînd te gîndeşti că am ştiut-o şi m-am aşteptat la asta, şi i-am aşteptat de atîa amar de vreme. Am ştiut-o cînd stam înaintea faraonului, iar cînd i-am tîlcuit, mie mi-am tîlcuit unde bătea Dumnezeu si cum conducea el istoria asta. Ce mai istorie, Mai, în care sîntem! Este una din celei mai frumoase! Şi acum depinde de noi şi este treaba noastră, s-o împodobim bine şi frumos şi să facem din ea cea mai mare desfătare şi să-i punem la dispoziţie lui Dumnezeu toată mintea noastră. De unde începem, ca să facem

faţă unei asemenea istorii? Asta este ce mă răscoleşte aşa... Crezi că or să mă recunoască?

— Cum să ştiu asta, Adon? Nu, nu cred. Doar te-ai maturizat mult, de cînd te-au sfîşiat. Şi, înainte de toate, nebănuind şi nepresimţind nimic, vor fi ca loviţii de orbire, încît n-o să le dea prin gînd şi nu-şi vor crede ochilor. Nu este, oare, o bucată bună de drum între a recunoaşte si a băga de seamă că recunoşti?

— Asta, aşa e. Totuşi mi se strînge inima de teamă, că m-ar recunoaşte.

— Oare nu vrei să te recunoască?

— Dar nu îndată, nicidecum îndată! Vreau ca lucrurile să se tărăgăneze, iar ei să n-o priceapă decît încet, înainte ca eu să spun cuvîntul şi să rostesc: „Eu sînt acela“, asta este necesar, mai întîi, pentru împodobirea şi desfăşurarea acestei istorii divine, şi în al doilea rînd, mai sînt cîte unele de cercetat aici si de stabilit, si vreau să mă lămuresc cu anumite lucruri, mai ales în legătură cu Beniamin...

— Beniamin este cu ei?

— Tocmai că nu! Îţi spun doar că ei sînt zece la număr şi nu unsprezece. Noi sîntem doar doisprezece. Sînt aici cei cu ochii roşii şi fiii slujnicelor, dar nu şi fiul mamei mele, cel mic. Ştii oare, ce înseamnă asta? Le pricepi foarte încet pe toate, cu liniştea ta. Faptul că Ben nu este cu ei permite o îndoită tîlcuire. Poate dovedi, — deie Domnul ca această tîlcuire să fie cea bună! — că tatăl meu mai trăieşte — închipuie-ţi, că mai trăieşte, solemnul! — şi veghează asupra mezinului, că deci el i-a interzis călătoria şi că n-a vrut să-l expună, de grijă că l-ar putea ajunge pe drum vreo nenorocire. Rahel i-a murit în călătorie, eu i-am murit în călătorie — cum să nu fie împotriva călătoriilor şi să nu reţină de la ele tot ce i-a mai rămas de la cea gingaşă? — Asta poate, adică, să însemne. Dar mai poate însemna şi că tatăl meu s-a prăpădit şi că ei se poartă urît cu cel lipsit de apărare, că-l îmbrîncesc nefrăţeşte la o parte şi nu-l primesc între ei, pentru că este fiul celei adevărate, bietul micuţ...

— Îi zici mereu cel mic, Adon, şi nu pari să ţii socoteală că doar şi el trebuie să se fi maturizat între timp, frăţiorul tău cel drept. Dacă ne gîndim bine, trebuie să fie acum un bărbat în floarea vieţii.

— Se prea poate, este chiar adevărat. Dar tot rămîne mereu cel mai tînăr, prietene, cel mai tînăr din doisprezece, cum să nu-i zici ,,cel mic“? De cel mai tînăr se leagă întotdeauna ceva deosebit, gingaş, şi îl înconjoară în lume o bunăvoinţă şi un farmec, încît esfe aproape firesc să provoace rea-voinţă şi perfidie din partea celor mai în vîrstă.

— Cine-ţi aude istoria, stăpîne dragă, rămîne cu impresia că, de fapt, tu ai fi cel mai tînăr.

— Tocmai, tocmai. Nu vreau s-o neg, se prea poate să fie ceva adevărat în observaţia ta şi ca istoria să joace aici cam neprecis, cu o abatere. Din asta tocmai, îmi fac o problemă de conştiinţă şi insist cu toată hotărîrea ca cel mic să-şi primească partea şi cinstea lui de mezin; iar dacă cei zece l-au izgonit şi se poartă urît cu el — ba dacă nici nu vreau să mă gîndesc la asa ceva, i-au făcut răul ce mi l-au făcut şi mie — atunci să-i ierte Elohimii, Mai, n-ar nimeri bine la mine, nici, nu m-aş face cunoscut lor, frumosul „Eu sînt acela“! ar rămîne nespus; de m-ar recunoaşte ei pe mine, aş grăi: „Nu, nu sînt eu acela, răufăcătorilor!" şi n-ar afla în mine decît un judecător străin şi sever.

— Ca să vezi, Adon! Acum, iaca, ţi s-a schimbat expresia şi cînţi pe alte strune ale lirei tale. Nu-ţi mai e mintea numai la blîndeţe şi blînda împăcare, ci ţi-aminteşti cum le-au batjocorit şi-mi pari bărbatul ce ştie deosebi foarte bine între faptă şi rezultat.

— Nu ştiu, Mai, ce fel de bărbat sînt. Asta nu ştie omul dinainte, cum se va purta în istoria sa, ci numai cînd este la o adică, atunci se vădeşte, iar el ajunge să se cunoască. Sînt curios de mine însumi și de felul cum am să le vorbesc, căci n-am idee cum va fi. Tocmai asta mă fierbe — cînd a trebuit să stau înaintea faraonului nu eram nici pe departe atît de emoţionat. Şi cînd te gîndeşti că sînt fraţii mei! Dar tocmai de aceea. În inima mea toate sînt învălmăşite, cum ţi-am mai spus, şi este o harababură de bucurie, curiozitate şi teamă, cu totul de

nedescris. Cum m-am mai speriat cînd am citit numele lor pe listă, deşi doar ştiam că o să apară şi o aşteptam cu siguranţă; asta tu nu poţi înţelege, tu doar nu te poţi speria. Oare m-am sperit pentru mine ori pentru ei? Asta n-o ştiu. Dar că ei, pentru, ce-i priveşte, ar avea motiv să se sperie pînă în fundul sufletului lor, de asta să nu mai vorbim, așa este. Căci chestia de atunci n-a fost un fleac, — oricît timp a trecut de atunci, tot n-a devenit un fleac. Că eu le-am spus că mă voi duce la ei, să mă îngrijesc ca toate să fie în bună rînduială, era de o nematuritate strigătoare, o recunosc, — recunosc totul, şi mai ales că n-ar fi trebuit să le povestesc visele mele, precum şi că i-aş fi pîrît totul tatii, de mi-ar fi dat drumul din groapă, — aşa că au trebuit să mă lase înăuntru. Şi totuşi, şi totuşi, că au rămas surzi cînd am strigat la ei, lovit şi legat, din adîncul grogii, şi i-am conjurat plîngînd, să nu-i facă tatii una ca asta, să mă lase să mă prăpădesc în gaură, iar lui să-i arate sîngele animalului, prietene, a fost totuşi o cruzime, nu atît faţă de mine, de asta, nu vreau să vorbesc, dar faţă de tată. Dacă, însă, el a murit de amărăciune şi a coborît cu suferinţă în Şeol, — voi putea oare şi atunci fi bun cu ei? N-o ştiu, nu mă cunosc în acest caz, dar mă tem de mine însumi, mă tem că n-aş mai putea fi bun cu ei. Dacă ei l-au băgat pe bătrîn îndurerat în mormînt, asta tot ar face parte din rezultat, Mai, chiar în primul rînd, şi ar întuneca, foarte tare chiar, lumina ce ar cădea de pe rezultat pe faptă. În orice caz însă, rămâne o faptă ce merită să fie pusă faţă cu rezultatul, ochi în ochi cu el, ca să se ruşineze, poate de răutatea ei faţă de bunătatea lui.

— Ce ai de gînd cu ei?

— Parcă ştiu? Doar vreau să-ţi cer ţie sfat şi ajutor, pentru că nu ştiu, ce să mă fac cu ei, — ţie, majordomul meu, pe care l-am luat cu mine în istoria asta, ca să-mi împrumuţi din liniştea ta în agitaţia mea. Tu chiar poţi să-mi cedezi ceva din ea, tot ai prea multă; prea eşti calm şi stai aşa şi ridici sprîncenele şi faci gura mică, căci nici nu poţi măcar să te sperii, şi de aia nici nu-ţi vine nimic în minte. Asta este, însă, o istorie în care omului trebuie să-i dea în gînd o mulţime, asta îi sîntem datori. Căci întîlnirea între faptă și rezultat este o sărbătoare fără seamăn, ce vrea sa fie sărbătorită si împodobită cu tot felul de găteli şi şotii sfinte, ca lumea să aibă ce rîde, cu lacrimi, cinci mii de ani şi mai bine!

— Agitaţia şi sperietura sînt mai puţin rodnice, Adon, decît calmul. O să-ţi fac acuş un amestec, să te toropească. Arunc în apă un praf, care stă liniştit acolo. Dacă însă mai adaug încă un praf, ştiut de mine, atunci apa va începe, parcă, să clocotească şi dacă tu o bei, inima ta se linişteşte.

— O s-o beau bucuros mai tîrziu, la momentul potrivit, cînd voi avea mai multă nevoie de ea. Acum ascultă ce am făcut între timp. Am dat poruncă, prin curier grabnic, să fie despărţiţi de cei cu care veniseră, şi să nu li se dea cereale în oraşele de graniţă, ci să fie îndreptaţi să vină în jos, la Menfe, în Marea casă a scribilor. Am dat dispoziţie să se vegheze asupra călătoriei lor şi să fie adăpostiţi, cu animalele lor, în hanuri bune, şi să se aibă, fără ştirea lor, grijă de ei în această străinătate, care le este atît de străină şi de ciudată, cum mi-a fost şi mie, cînd am răposat venind încoace, la şaptesprezece ani. Atunci eram mlădios, ei însă, dacă stau să mă glndesc, au pînă aproape de cincizeci, în afară de Beniamin; dar el nu-i aici şi tot ce ştiu, este că trebuie adus încoace, întîi, ca să-l văd, şi în al doilea rînd, pentru că dacă el este aici, Mai, atunci vine şi tatăl. Pe scurt, am poruncit oamenilor noştri să le netezească discret pămîntul sub paşi, ca piciorul lor să nu se izbească de vreo piatră, dacă vorba asta îţi spune ceva. Aici, însă, să fie aduşi înaintea mea, la minister, în sala în care acord audienţe.

— Nu în casa ta?

— Nu, încă nu. Întîi, foarte oficial, în Marea casă a scribilor. Între noi fie zis, acolo sala în care îi voi primi este şi mai mare şi mai impresionantă.

— Şi ce vrei să faci aici cu ei?

— Da, atunci va veni desigur momentul să beau leacul tău, căci ce o să mă fac înaintea Jor, la gîndul, adică, cum ei nu vor şti ce să facă şi încotro să fugă, cînd eu voi spune cuvîntul şi voi grăi: „Eu sînt acela“, — asta chiar nu ştiu defel. În nici un caz însă nu voi fi atît de nedibaci şi nu voi împodobi atît de sărăcăcios sărbătoarea, încît s-o iau chiar aşa, de-a dreptul, şi să izbucnesc îndată cu „Eu sînt acela“, ci vreau să mai stau mai mult aşa, necunoscut, şi să mă prefac străin faţă de ei.

— Vrei să spui: duşmănos?

— Vreau să spun străin pînă la duşmănie. Căci, Mai cred că n-aş reuşi să mă prefac străin, fără să împing lucrurile pînă la duşmănie. Asta-i mai lesne. Trebuie să scornesc o pricină, pentru care să pot vorbi dur cu ei şi-i pot repezi bine. Trebuie să mă prefac, de parcă tot cazul lor mi-ar părea foarte suspect şi întunecat, şi ca şi cum ar fi nevoie de o straşnică cercetare şi limpezire a situaţiei, într-un fel sau altul.

— Vei vorbi cu ei în limba lor?

— Acesta-i primul cuvînt de ajutor, de care a fost în stare calmul tău, Mai! exclamă Iosif şi se bătu cu mîna pe frunte. Trebuia să-mi atragi neapărat atenţia asupra acestui fapt, căci în gînd vorbesc mereu canaaneană cu ei, dobitocul de mine! De unde pînă unde să ştiu eu canaaneana? Ar fi cea mai mare nedibăcie! De fapt eu şi vorbesc canaaneana cu copiii, — cred însă că ei se aleg de la mine cu un accent egiptean. Ei, asta-i acum ultima mea grijă. Îmi pare că vorbesc de prisos, lucruri ce ar merita desigur să fie pomenite în împrejurări mult mai liniştite, dar nu acum. Bineînţeles că nu mi-e îngăduit să înţeleg canaaneana. Trebuie să le vorbesc prin tălmaci, am nevoie de un tălmaci, o să dau dispoziţie la minister — unul foarte bun, care se descurcă la fel de bine în ambele limbi, ca să le poată transmite întocmai, fără să îndulcească ori să îngroaşe grosolan, ce le spun eu. Căci ce vor spune ei, de pildă, marele Ruben — vai! Ruben, doamne sfinte, el a fost la gura fîntînii goale, a vrut să ma salveze, o ştiu de la paznic, nu cred să-ţi fi povestit cîndva asta, las că ţi-o spun altă dată! — ce spun ei o să pricep eu, dar nu trebuie să mă dau de gol că pricep, răspunzînd cumva din nesocotinţă îndată la ce au spus, ci trebuie să aştept pînă ce plicticosul acela, de prisos între noi, îmi va fi tălmăcit ce au şpus ei.

— Dacă vei fi luat leacul, o scoţi tu la capăt. Şi apoi, ţi-aş propune să te prefaci că-i iei drept iscoade ce vor să descopere slăbiciunile ţării.

— Mai, chiar te rog, scuteşte-mă cu propunerile tale! Cum de-ţi permiţi deodată, cu ochii tăi rotunzi şi buni să-mi dai mie sfaturi?

— Am gîndit că era cazul să-ţi fac ceva propuneri, milostive stapîne.

— Şi eu am gîndit aşa la început, prietene. Dar văd, pînă la urmă, că în această treabă foarte sărbătorească nu-mi poate şi nu-i este nimănui îngăduit să-mi dea un sfat, ci că trebuie s-o desfăşor şi s-o împodobesc singur eu, cum îmi şopteşte inima! Gîndeşte-te tu cum să împodobeşti mai îmbucurător şi mai emoţionant povestea celor trei iubiri, şi lasă-mă pe mine s-o împodobesc pe a mea! Cine îţi spune, că nu am şi ajuns însumi la gîndul să-mi dau aerul că i-aş lua drept spioni?

— Am ajuns, deci, la acelaşi gînd.

— Fireşte, pentru că este singurul potrivit şi parcă aşa a şi fost scris. De fapt, toată istoria asta a şi fost scrisă, Mai, în cartea lui Dumnezeu, şi noi o vom citi împreună, rîzînd şi plîngînd. Căci, nu-i aşa, vei fi doar de faţă şi ai să vii la Casa scribilor, la minister, cînd vor fi sosit ei, mîine ori poimîine, şi vor fi aduşi înaintea mea în marea sală a Hrănitorului, unde chipul lui este pictat în multe feluri pe ziduri? Tu faci, fireşte, parte din anturajul meu. Trebuie să am un anturaj fastuos cînd îi voi primi... Vai, Mai! strigă înălţatul şi-şi acoperi faţa cu mîinile, aceleaşi mîini pe care le privise cîndva Benoni, puştiul, în crîngul Domnului, cum împleteau o cunună de mirt, şi una din mîini purta acum inelul faraonului „Fii ca mine“, cu un lapislazuli de culoarea cerului, — o să-i văd pe ai mei, ai mei, căci asta au fost totdeauna, oricît de rău ne aveam cîteodată, din vina tuturor! Voi vorbi eu ei, fiii lui Iacob, fraţii mei, o să aud dacă mai trăieşte tata, pentru care a trebuit atît amar de vreme să amuţesc în moarte, şi dacă mai poate auzi că trăiesc, şi că Dumnezeu a primit animalul în locul fiului! Toate o să le aud şi o să le aflu de la ei, — cum trăieşte Beniamin şi dacă ei se poartă frăţeşte cu el, şi trebuie să-l aducă încoace, şi pe tata aşijderea! Ah, mai-marele închisorii mele, care eşti acum mai-marele casei mele, prea sînt toate emoţionante şi sărbătoreşti! Şi cu umor sărbătoresc să fie reprezentate cu toată veselia. Căci veselia, prietene, şi gluma şireată sînt cele mai bune daruri ale Domnului, şi ultima salvare de încîlcita, îndoielnica viaţă, Dumnezeu le-a dat spiritul nostru, să facem chiar severa viaţă să zîmbească. Că pe mine m-au sfâşiat fraţii şi m-au zvîrliţ în groapă şi că acum trebuie să stea înaintea mea, asta este viaţă; şi viaţă este şi întrebarea dacă fapta trebuie judecată după rezultat şi trebuie să fie numită bună fapta rea, pentru că fusese necesară pentru rezultatul bun. Cam din astea sînt întrebările ce le pune viaţa. Cu seriozitate nu le

poţi răspunde. Numai în veselie spiritul uman se poate ridica deasupra lor, glumind din inimă, despre ce-i fără răspuns, ca să-l facă, poate, pe Dumnezeu însuşi să zîmbească, El, Atotputernicul fără de răspuns”.

Interogatoriul

Iosif era-ca faraonul cînd şedea în jilţul lui, în sala Hrănitorului, sub evantaie albe de struţ, cu penele prinse în scuturi cizelate de aur, ţinute deasupra capului său de băieţi cu şorţuri scurte şi tunşi paj, înconjurat de marii scribi ai ministerului, magistraţi extraordinar de înfumuraţi, iar de-a dreapta şi de-a stînga estradei, pe care se ridica jilţul, stăteau de strajă lăncieri ai gărzii. Două rânduri duble de coloane portocalii, cu inscripţii frumoase, înălţate pe socluri albe şi cu capiteluri verzi, închipuind flori de lotus, se întindeau de la el pînă la depărtatele uşi de intrare, cu boiandrugi îmbrăcaţi în email multicolor, iar pe spaţioşii pereţi laterali ai sălii, deasupra frizei ce servea de soclu, era reprezentat, în numeroase întruchipări, Hapi, cel ce inundă Ţara, ca înfăţişare omenească, cu sexul acoperit, cu un sîn bărbătesc, iar celălalt femeiesc, la bărbie cu barba regală, cu plante de baltă în păr, purtînd în mîini tablaua de ofrande cu flori ale desişului şi svelte căni de apă. Între repetatele chipuri ale zeului mai era înfăţişată şi altă viaţă, în linii mari şi culori vesele, chiuind în mănunchiurile de lumină ce intrau prin grilajul de piatră al ferestrelor situate aproape de tavan: semănatul şi treieratul, şi cum faraonul însuşi ara cu boi şi tăia primul, cu secera, spice de aur, precum şi cele şapte vaci ale lui Osiris împreună cu taurul, al cărui nume îl ştie, păşind în şir, la care se adăugau inscripţii, minunat aranjate, ca de pildă: „Oh, fie ca Nilul să-mi dea mâncare, hrană, fiecare plantă la vremea ei“.

Aşa arăta Sala ascultării, unde Vice-Horus-ul punea, să i se înfăţişeze toate strigătele după sămânţă şi boabe pentru pîine, asupra cărora hotăra doar el. Aici şedea şi în a treia zi de la acea convorbire cu Mai-Sahme, majordomul său, care sta în picioare în spatele lui şi îi pregătise, într-adevăr, un leac de băut. Iosif tocmai primise o delegaţie bărboasă şi cu părul strîns în coade, umblînd în ghete cu vîrful

întors în sus, din ţara marelui rege Murşili, adică ţara Hatti, unde tot bîntuia cumplita secetă. Se arătase foarte neatent şi plictisit cu delegaţia, cum le bătu tuturor la ochi, căci dictînd dispoziţiile sale „Adevăratului său scrib“, acordase suveranului hitit grîu, alac, sorg şi orez mai mult şi la preţuri mai ieftine decît propusese delegaţia în cererea ei. Unii bănuiau că ar fi procedat astfel din înalte motive politice şi că, cine ştie de ce, ar fi poate momentul, în politica mondială, să i se facă o favoare regelui Murşili; alţii dădeau vina pe o indispoziţie a Exclusivului, căci declarase, înainte de şedinţă, că ar suferi de o iritaţie a mucoaselor din pricina prafului, şi-şi ţinea mereu, un fel de basma în faţa nasului şi a gurii.

Privea cu ochi mari, peste basma, în sală, cînd hititii ieşiseră şi fu introdusă grupa de bărbaţi din Asia, ce era acum la rînd: unul era mai înalt între toţi, unul avea un cap melancolic de leu, unul arăta viguros şi zdravăn, altul avea picioare lungi şi iuţi, alţi doi se vădeau arţăgoşi şi brutali, unul arunca priviri împungătoare, unul avea ochii şi buzele umede, unul interesa prin membre foarte ciolănoase, unul se deosebea prin păr buclat, o barbă rotundă şi veşmîntul puternic colorat în roşul şi albastrul melcului purpurei. Astfel fiecare avea particularitatea sa. Ajunşi în mijlocul sălii, găsiră că este momentul să sărute podeaua şi Exclusivul trebui să aştepte pînă se ridicară, ca să le facă semn, cu un evantai, să se apropie. Făcură cîţiva paşi şi iarăşi se aruncară la pămînt.

— Aşa de mulţi? întrebă el cu vocea voalată, pe care, Dumnezeu ştie de ce, o redusese aproape la un mormăit. Zece deodată? De ce nu mai bine unsprezece? Repetitorule! Întreabă-i de ce nu au venit cîte unsprezece, că e mai bine, ori chiar cîte doisprezece. Ori poate, bărbaţilor, pricepeţi egipteana?

— Nu cum am vrea şi am dori, stăpîne, salvarea noastră, răspunse unul pe limba lui — cel cu picioare de alergător, căruia, vădit, şi limba îi mergea bine. Eşti ca faraonul. Eşti ca astrul nopţii, milostivul tată, păşind în straie regeşti. Eşti ca primul născut al vacii, taurul cu podoaba lui, o stăpîne! Inimile noastre laudă într-un glas pe cel ce vinde aici mîncarea lumii, pe hrănitorul Ţărilor, fără de care nimeni n-ar avea suflare, şi-i dorim atîţia ani de viaţă, cîte zile are anul. Limba ta însă, Adon, n-o pricepem îndestul, noi, robii tăi, ca să putem încheia un negoţ, nu-ţi fie cu bănat.

— Tu eşti ca faraonul, repetară ei în cor.

În timp ce tălmaciul traducea repede şi pe un ton uniform-indiferent cuvintele lui Neftali, Iosif îi sorbea din ochi pe cei din faţa sa. Îi recunoscu pe toţi, deosebi cu puţin efort pe fiecare, oricît îi schimbase lucrarea vremii. Iacătă-l pe marele Ruben, capul i-a şi încărunţit, picioarele-i parcă-s coloane, muşchii puternici, încordaţi ai feţii îl arată morocănos. Doamne care le potriveşti pe toate! era aici toată haita de lupi flămînzi de ură ce se repezise asupra lui să-i smulgă vălul Ketonet, oricît cerşise el: „Nu-l rupeti!" turbaţii toţi care-l tîrîseră în mormînt cu strigăte şi chiote, oricît de descumpănit îi întrebase, pe ei, pe sine însuşi, cerul „Vai, vai, ce mi se întîmplă?" fraţii ce l-au vînclut, ca „măi, ăla" şi „fecior de cîine", ismaeliţilor pe douăzeci de arginţi şi au tăvălit sub ochii lui zdrenţele vălului prin sîngele înjunghierii. Ei erau aici, fraţii săi întru Iacob, reapăruţi din petrecutul timp, — ucigaşii lui prin visuri, aduşi la el prin visuri, şi totul era ca un vis. Erau cei cu ochii roşii, toţi şase, şi cei patru ai slujnicelor: şarpele viperă al Bilhei şi negustorul ei de ştiri, vajnicul prim născut al Silpei în tunică militară, Gad cel drept, şi fratele lui, mîncăciosul. Acela era unul din cei mai tineri, împreună cu Isahar, măgarul cu samarul, şi cu smolitul Zebulon — şi tot avea faţa zbîrcită şi încreţită şi deja mult argint în barbă şi în părul capului, lins şi lucios de ulei. Dumnezeule veşnic, cum mai îmbătrâniseră! Te apuca la inimă, aşa cum te apucă la inimă viaţa. Se sperie privindu-i, pentru că aproape nu era de crezut că tatăl mai trăia, dacă ei erau deja atît de bătrîni.

Cu inima plină de rîs şi de plîns şi de teamă, îi vedea şi-i cunoştea pe toţi pe sub bărbile lor, pe care unii din ei nici nu le purtaseră pe vremea sa. Ei însă, care tot îl vedeau, nici nu se gîndeau să-l recunoască şi ochii lor văzători erau acoperiţi de orbire pentru posibilitatea că ar putea fi el. Ei vînduserâ cîndva în lume un neruşinat sînge frăţesc, în orizonturile depărtate şi în străinătatea învăluită în ceaţă — asta o ştiau mereu, o ştiau şi acum. Dar că păgînul distins, de acolo din jilţul regesc, de sub evantaie, în straie albe ca floarea, cu care fruntea şi braţele foarte brune contrastau atît de egiptean — că cel ce avea aici puterea şi dispunea de grîne, la care ei veneau împinşi de nevoie, că cel ce purta colanul milosteniei, o operă de aurar nemaiauzită, ce încadra o placă pectorală de o seamă, întocmită, cu cel mai fin gust, dintr-o îmbinare de şoimi, scarabei şi hieroglifa însemnînd

viaţă, — că omul acesta cu fastuosul evantai, cu toporişca de paradă de argint la brîu, iar capul strîns într-un tulpan, după obiceiul de aici, cu două aripi căzîndu-i, rigide, pe umeri — că el ar putea fi cel cîndva desfiinţat, cu moartea căruia tatăl, în cele din urmă, se împăcase, această idee a vieţii le era închisă, interzisă şi inaccesibilă, şi nici faptul că bărbatul îşi ţinea mereu acoperită, cu basmaua, partea de jos a feţii, nu era in stare să le sugereze acest gînd.

Iată că vorbea iar, şi de fiece dată, îndată ce termina, ecoul lui, tălmaciul de lîngă el, turuia pe un ton indiferent, în canaaneană, ce spusese.

— De se va încheia aici o tranzacţie şi se va putea dispune o livrare, spuse el, în toane rele, asta rămîne de văzut şi de dovedit — foarte posibili să se dovedească cu totul altceva. Că voi nu vorbiţi, limba oamenilor este în treaba asta, cea mai mică dificultate dintre toate. Îmi pare dealtfel, rău, dacă v-aţi închipuit că o să puteţi discuta cu Gura cea mai înaltă a faraonului în limba voastră neînţeleasă. Un bărbat ca mine vorbeşte limba Babelului, vorbeşte şi hitita, pînă la habiră, însă, şi alte bolboroseli asemănătoare, nu se prea coboară, şi dacă va fi ştiut vreodată ceva din ele, se grăbeşte să le uite.

Pauză şi traducere.

— Vă uitaţi la mine, continuă el, fără să aştepte vreun răspuns, mă priviţi cu indiscreţie, în felul barbarilor şi constataţi în tăcere, că eu mă apăr cu o bucată de pînză, fapt din care trageţi în taină concluzia că aş fi desigur, suferind. Da, sînt cam suferind — ce este aici de cercetat, de iscodit, ce concluzii vreţi să trageţi din asta? Sufăr de o inflamaţie din pricina prafului — nici măcar un bărbat ca mine nu este ferit de asemenea boală. Medicii mei mă vor vindeca. Ştiinţa medicală a atins un nivel foarte ridicat în Ţara Egiptului. Propriul meu majordom, administratorul palatului meu particular, mai este, pe lîngă toate celelalte, şi el medic. Iaca, vedeţi, o să mă vindece. Pentru oameni însă, oricît de străini, mi-ar fi, siliţi să facă o călătorie, şi încă o călătorie prin pustiu, în aceste condiţii climatice neobişnuite şi neplăcute, inima mea bate cu compătimire şi îngrijorare, la gîndul ce vor fi suferit pe drum. De unde veniţi?

— De la Hebron, mare Adon, de la Kiriat Arba, oraşul celor patru şi de la terebinţii crîngului Mamre în ţara Cannaanului, să cumpărăm hrană în Egipt. Noi sîntem toţi...

— Stai! Cine vorbeşte aici? Cine este mititelul cu buze lucii, care vorbeşte aici? De ce vorbeşte tocmai el şi nu, de pildă, acest turn de stînă — căci aşa este clădit — care îmi pare a fi cel mai în vîrstă şi mai înţelegător din ceata voastră?

— Aşer este cel ce a răspuns, stăpîne, dacă binevoieşti. Aşer, aşa se numeşte robul tău, care este un frate între noi fraţii. Căci sîntem cu toţii fraţi, fii al unui bărbat, legaţi prin frăţia lor, şi cînd este vorba de comunitatea noastră şi de faptul că sîntem legaţi la un loc, atunci Aşer, sluga ta ascultătoare, obişnuieşte să spună ce trebuie spus.

— Adică tu eşti un clănţău al adunăturii şi un izvor de vorbe goale. Bine. Dar dacă vă privesc atent, nu-i scapă privirii mele pătrunzătoare că sînteţi, cu toată pretinsa voastră frăţie, oameni vădit feluriţi, iar cutare e de un fel cu cutare altul, alţii iarăşi, au ceva comun între ei. Vorbitorul uniunii voastre, care s-a făcut auzit îmi pare că seamănă cu cel în tunica scurtă, pe care a cusut bucăţi de bronz, şi acela de acolo, cu ochi şerpeşti, are nu ştiu ce comun cu cel de lîngă el, ce calcă de pe un picior subţire pe celălalt. Mai mulţi alţii, însă se grupează la un loc după alt semn, pleoapele lor aprinse, roşietice.

Ruben a fost cel care a luat asupra sa răspunsul.

— Într-adevăr, stăpîne, le vezi pe toate. Îngăduie săi te lămuresc! Asemănările şi deosebirile dintre noi vin de la faptul că sîntem din mame diferite, patru de la două şi şase de la una. Dar sîntem cu toţii fiii unui bărbat, Iacob, sluga ta, care ne-a zămislit şi ne-a trimis la tine, să cumpărăm hrană.

— El v-a trimis la mine? întrebă Iosif şi-şi ţidică basmaua peste toată faţa. Apoi, iar privi peste ea. Mă mir, bărbate, de subţirimea vocii tale, ce vine dintr-un trup clădit ca un turn, dar şi mai mult mă miră înţelesul vorbelor tale. Doar vremea v-a argintat tuturor părul şi barba, iar cel mai în vîrstă dintre voi, ce nu poartă barbă, este în schimb, cu atît mai cărunt în creştet. Vă încurcaţi în

declaraţii, ce nu-mi par de crezut, căci nu arătaţi a oameni al căror tată mai trăieşte.

— Pe faţa ta, doamne, îţi jur că mai trăieşte, spuse acum Iuda. Îngăduie-mi să întăresc cu mărturia mea spusele fratelui meu drept. Tatăl nostru, sluga ta, trăieşte în solemnitate şi nici nu este atît de bătrîn, are vreo optzeci ori, poate, pînă la nouăzeci de ani, ceea ce, mai ales în tribul nostru, nici nu este mult. Căci străbunicul nostru şi împlinise suta de ani, cînd l-a zămislit pe fiul său adevărat şi drept, pe zămislitorul tatălui nostru.

— Ce barbarie! zise Iosif cu vocea tremurată. Privi la spate, spre majordomul său, apoi se întoarse iarăşi cu faţa la ei şi, un timp, nu scoase nici o vorbă, astfel încît toţi se neliniştiră.

— Aţi putea, spuse el în cele din urmă, răspunde mai precis întrebărilor mele şi fără să vă abateţi la lucruri neesenţiale. Ce v-am întrebat este cum aţi călătorit în condiţii atît de vitrege, dacă aţi suferit mult din pricina secetei, dacă v-aţi păstrat apa, dacă aţi fost bîntuiţi de tîlhari sau de un abubu de praf, dacă nu a suferit nici unul de insolaţie — asta am vrut să ştiu.

— Ne-a mers foarte suportabil, Adon, mulţumim de binevoitoarea întrebare. Caravana cu care eram a fost puternică împotriva tîlharilor, apa a fost bine gospodărită, n-am pierdut decît un măgar şi am rămas toţi sănătoşi. Tot ce am avut de înfruntat a fost un Abubu de praf mijlociu de neplăcut.

— Cu atît mai bine. Întrebarea mea nu a fost binevoitoare, ci strict obiectivă. O călătorie ca a voastră doar nu e defel neobişnuită. Se călătoreşte tare mult în lume; călătorii de şaptesprezece zile, ba chiar de şapte ori şaptesprezece sînt acum obişnuite, şi trebuie tăcute pas cu pas, căci greu îi sare cuiva pămîntul în întîmpinare. Pleacă ei negustorii din Ghilead pe drumul ce duce de la Beisan, trecînd pe la Tenin şi prin valea — staţi, doar ştiam cum îi zice, dar, iaca, mi-am amintit iarăşi — prin valea Dotan, de unde ajung, prin Lejul şi Ramle, la drumul mare al caravanelor de la Damaşchi, pînă la portul Haţati. Voi aţi coborît de la Hebron la Gaza, foarte simplu, şi apoi aţi umblat de-a lungul coastei, în jos, pînă în ţara asta?

— Tu o spui, stăpîne. Tu le ştii pe toate.

— Ştiu foarte multe. Parte prin fireasca ascuțime a minţii mele, parte prin alte mijloace, de care dispune un bărbat ca mine. La Gaza însă, unde, desigur, v-ați unit cu caravana, a început partea cea mai grea a călătoriei. Drumul trece printr-un oraş de fier şi un blestemat fund de mare, acoperit de schelete.

— Nu ne-am uitat după ele şi am trecuy, cu Dumnezeu, prin grozăvie.

— Asta-mi pare bine. Şi, oare, v-a condus o coloană de foc?

— În cîteva rînduri a mers înaintea noastră. Dar s-a desfăcut, s-a topit şi apoi a venit acel abubu de praf mijlociu de neplăcut.

— Se vede că nu vreţi să vă lăudaţi cu spaima voastră. Uşor aţi fi putut să vă pierdeţi viaţa. Sînt îngrijorat că în drum spre Egipt, călătorii sînt expuşi unor asemenea neplăceri. Spun asta strict obiectiv. Dar dupa aceea, desigur că v-aţi fericit cînd aţi ajuns în zona bastioanelor şi a turnurilor noastre de pază.

— Ne-am fericit în gura mare şi am mulţumit Domnului pentru cruţarea noastră.

— V-aţi speriat de fortăreaţa Tel şi de oştile sale?

— Ne-am speriat de ea în sensul admiraţiei.

— Si ce vi s-a întîmplat acolo?

— Nu ni s-a interzis trecerea, deoarece am arătat că sîntem cumpărători şi vrem să obţinem grîu din acest grînar, pentru ca femeile şi copiii noştri sa trăiască și să nu moară. Dar am fost despărţiţi de ceilalţi.

— Asta am vrut să aud. V-aţi mirat de această măsură a izolării? Aşa ceva ca izolarea nu vi s-a întîmplat desigur, niciodată, necum voi înşivă să fi izolat vreodată pe careva? Oricum, ceata voastră a rămas laolaltă, toţi zece la număr, dacă se poate spune, de zece, toţi: n-a fost despărţit nici unul dintre voi de grup, ci aţi fost doar despărţiţi de ceilalţi sosiţi?

— Aşa a fost stăpîne. Ni s-a spus că nu vom putea cumpăra nicăieri în ţară boabe pentru pîine pe banii loştri, decît doar la Mempi, cumpăna Ţărilor, şi doar de la tine, stăpînul hranei, prietenul recoltei zeului.

— Corect. Vi s-au arătat drumurile. Aţi călătorit bine de la graniţă pînă la Oraşul mumiei?

— Foarte bine, Adon. N-am fost pierduţi din ochi. Bărbaţi, ce veneau şi piereau iarăşi, ne-au îndreptat, cu vitele noastre, la hanuri şi locuri de odihnă, iar dimineaţa, cînd voiam să plătim, hangiul nu primea nici un ban.

— Casă şi masă degeaba primesc două feluri de oameni: oaspeţii de onoare şi prizonierii. — Cum vă place Ţara Egiptului?

— Este o ţară minunată, Mare Vizir! Puternică şi Strălucită ca Nimrod, se laudă cu podoabe şi frumuseţi, înalte ori întinse, templele sale sînt copleşitoare, iar mormintele sale ating cerul. Adesea ne-au dat lacrimile.

— Sper că nu v-aţi pierdut în aşa hal, încît să vă uitaţi din pricina asta meseria şi misiunea şi să vă fi împiedicat să iscodiţi, să spionaţi şi să trageţi concluzii secrete.

— Cuvintele tale, stăpîne, nu sînt limpezi pentru noi.

— Nu vreţi, deci, să ştiţi de ce aţi fost despărţiţi de cei ce veneau, de ce n-aţi fost pierduţi din ochi şi v-a adus înaintea mea?

— Am fi bucuroşi, luminăţia ta, dar n-o ştim!

— Vă prefaceţi, de parcă n-aţi şti nimic,— iar conştiinţa nu vă şopteşte că sînteţi bănuiţi, că asupra voastră apasă o bănuială, una grea, întunecată, care-i deja mai mult decît o bănuială, astfel încît ticăloşia voastră ni se arată deschis.

— Ce spui, stăpîne! Tu eşti ca un faraon. Ce bănuială?

— Că sînteţi iscoade! strigă Iosif, lovi cu palma braţul jilţului cu leul şi se ridică în picioare. Folosi cuvîntul accadian foarte compromiţător *daialu*, şi arătase spre feţele lor cu apărătoarea de muşte.

— *Daialu*, repetă pe un ton grav tălmaciul.

Se dădură toţi înapoi, ca un singur om uluiţi, îngroziţi.

— Ce spui! murmurară ei în cor.

— Ce am spus, am spus! Sînteţi iscoade, trimise să cerceteze slăbiciunile ţării, pe care ea le ţine secrete, să le descoperiţi şi să aflaţi locurile de trecere, pentru atac şi jaf. Asta mi-e convingerea. Dacă o puteţi combate, daţi-i drumul!

Vorbi Ruben, în timp ce ceilalţi îl încurajau cu o rîvnă unanimă, să-i dezvinovăţească. El scutură încet capul şi zise:

— Ce este, stăpîne, de combătut aici? Merită vorbit de asta numai pentru că ai spus-o tu, altfel s-ar putea respinge aşa ceva, ridicînd doar din umeri. Şi cei mari pot greşi. Bănuiala ta e vană. Nu lăsăm ochii în pămînt înaintea ei, ci iată: liberi şi cinstiţi ne ridicăm cu toţii ochii spre tine, chiar şi cu o politicoasă mustrare, căi ne poţi nedreptăţi. Căci noi îţi recunoaştem măreţia, dar tu nu ne recunoşti onestitatea. Priveşte-ne şi fie ca să ţi se deschidă ochii la vederea noastră! Sîntem toţi fiii unui bărbat, al unui bărbat minunaţi din ţara Canaan, a unui rege al turmelor şi prieten al lui Dumnezeu. Noi ne purtăm cu cinste. Am venit cu cei ce veneau, să cumpărăm hrană pe inele bune de arginți pe care le poţi cîntări pe o cumpănă dreaptă, hrană pentru femeile şi copiii noştri. Asta este ce vrem. *Daialu*, pe zeul zeilor, n-au fost slugile tale niciodată.

— Şi, totuşi, asta sînteţi! răspunse Iosif, bătînd din picior. Ce-şi bagă în cap un om ca mine, la asta rămîne. Aţi venit să descoperiţi ruşinea ţării, ca s-o scopiţi cui securea. Că voi zece aveţi această misiune de la regii răi ai răsăritului, de asta sînt convins, iar vouă vă revine s-o dezminţiţi. Nu numai, însă, că turnul ăsta de pitici nu a nimicit învinuirea mea, dimpotrivă, a vorbit doar în gol, afirmînd că nu ar fi îndreptăţită. Asta nu este justificarea cu care să se mulţumească un bărbat ca mine.

— Gîndeşte, însă, doamne, cu milostenie, spuse unul, că mai curînd îţi revine ţie să dovedeşti asemenea învinuire, decît să trebuie noi s-o dovedim neîndreptăţită!

— Care e cel dintre voi care vorbeşte atît de meşteşugit şi împunge cu ochii? De mult mi-ai atras atenţia cu privirea ta şerpească. Cum te numeşti?

— Dan, cu bunăvoinţa ta, Adon, Dan mi se zice, şi sînt născut de o slujnică în poala stăpînei.

— Îmi pare bine! Şi aşa, meştere Dan, judecînd după cît îţi sînt de meşteşugite cuvintele, îţi închipui, desigur, că vei fi fiind bun de judecător, şi încă în cauză proprie? Dar aici, eu sînt cel ce hotărăsc dreptul, iar cel bănuit, faţă de mine trebuie să se dezvinovăţească. Aveţi voi, locuitori ai nisipurilor şi fii ai mizeriei, ştiinţă de cît de preţioasă şi de vulnerabilă este ţara aceasta foarte gingaşă, peste care eu sînt pus să veghez şi răspund de buna ei stare înaintea fiului zeului din palat? Este întotdeauna ameninţată de pofta lubrică a desfrânaţilor pustiei, ce pîndesc goliciunea ei, de alde Bedu, Mentiu, Antiu şi Peţtiu. Oare să-şi facă aici de cap Kabirii, cum şi-au făcut, cînd şi cînd, afară, în provinciile faraonului? Ştiu de oraşe peste care au năvălit ca turbaţii şi, în furia lor, au sugrumat bărbaţi şi au prăpădit tauri, cu violenţa lor barbară. Vedeţi, ştiu mai multe decît credeţi voi. Doi ori trei dintre voi, nu vreau să spun toţi, chiar îmi pare că arată foarte în stare de asemenea isprăvi. Şi eu să vă cred doar pe cuvînt că n-aţi avea nici un gînd rău şi că n-aţi umbla după tainele ţării?

Se vînzoliră între ei şi se sfătuiră cu mişcări agitate. Pînă la urmă, Iuda a fost cel pe care îl aleseră să răspundă şi să apere cauza lor. El o făcu cu demnitatea celui mult încercat.

— Doamne, spuse el, lasă-mă să vorbesc înaintea ta şi să-ţi povestesc istoria noastră, potrivit adevărului adevărat, ca să poţi recunoaşte că noi cu adevărul umblăm. Vezi, noi, slugile tale, sîntem doisprezece fraţi toţi fiii unui bărbat din ţara...

— Stai! Cum? strigă Iosif, care se reaşezase, dar acum cît pe ci să sară iar în picioare. Acum sînteţi deodată doisprezece? Deci nu umblaţi cu adevărul, cînd aţi afirmat că sînteţi zece?

— ...din ţara Canaan, termină Iuda cu fermitate şi aproape cu o expresie de mustrare, de parcă ar fi nepotrivit şi pripit să fie întrerupt, cînd se pregătea să

spună tot şi să fie sincer. Doisprezece fii sîntem noi slugile tale. Ori măcar am fost — niciodată n-am spus că am fi toţi, aşa cum ne vezi aici acum, ci doar am adeverit ca toţi zece sîntem fiii unui bărbat. De acasă sîntem doisprezece, dar fratele nostru cel mai tînăr, născut de niciuna din mamele noastre, ci de o a patra moartă de atîţia ani cîţi numără viaţa lui, a rămas la tatăl nostru, iar unul dintre noi nu mai este.

— Ce înseamnă asta: nu mai este?

— A pierit, stăpîne, în anii lui tineri, ne-a pierit, tatălui şi nouă. S-a pierdut in lume.

— Trebuie că era pornit pe aventură. Dealtfel ce mă priveşte. Cel mic însă, fratele vostru mai tînăr, nu v-a pierit, el nu s-a pierdut nicăieri, tot mai este la îndemînă?

— Este acasă, mereu acasă, la îndemîna tatălui.

— De unde pot conchide, că acesta, bătrînul vostru tată mai trăieşte şi că o duce bine?

— Ai mai întrebat asta odată, Adon, nu te supăra, şi noi ti-am confirmat-o.

— Defel! Se prea poate să vă mai fi întrebat o dată dacă tatăl vostru trăieşte, dar dacă o duce bine vă întreb, abia acum, pentru întîia oară.

— Sluga ta, tatăl nostru, răspunse Iuda, o duce bine, după împrejurări. Acestea însă au devenit, în ultima vreme, foarte apăsătoare în lume, după cum stăpânul, meu ştie. Fiindcă cerul şi-a refuzat apa binecuvîntării o dată şi a doua oară, scumpetea apasă tot mai greu, pe măsură ce trece timpul, şi Ia noi, ca în toate ţările. Ba chiar se cheamă că, vorbind de scumpete, micşorezi răul, căci Ia noi nu găseşti boabe de fel, nici pentru sămînţă, nici pentru hrană, oricît ai vrea să plăteşti. Tatăl nostru este bogat, trăieşte îndestulat...

— Întrucît bogat, şi îndestulat? Are, de pildă, un cavou al familiei?

— Tu o spui, stăpâne. Mahpelah, dubla peşteră. Acolo ne zac strămoşii.

— Trăieşte, de pildă, la aşa nivel încît să aibă un argat care-i cel mai vechi, un vechil ori majordom, cum am eu, care mai este şi medic?

— Aşa este, prealuminate. A avut un vechil peste argaţi, înţelept şi cu multă experienţă, Eliezer pe nume. Şeolul îl adăposteşte; şi-a plecat capul şi a murit. Dar a lăsat doi fii. Damaşec şi Elinos, iar cel mai în vîrstă, Damaşec, a trecut în locul răposatului; acum el este numit Eliezer.

— Nu mai spune! exclamă Iosif. Nu mai spune! Şi privirea i se pierdu, trecînd peste capetele lor, în gol, în adîncimea sălii.

— De ce întrerupi oare, cap de leu, încercarea justificării voastre? întrebă, el apoi. Nu mai ştii ce spune?

Iuda zîmbi îngăduitor. Nu arătă de-a dreptul că nu el însuşi, s-ar întrerupe mereu.

— Sluga ta era şi este pe cale să-ţi înşire, stăpîne, pătăraniile noastre şi cum a fost cu călătoria, toate în legătura lor şi întocmai, ca să vezi că noi cinstim adevărul. Casa noastră este numeroasă, — de fapt încă nu chiar ca nisipul mării, dar sîntem mulţi. Vreo şaptezeci sîntem, căci, sub oblăduirea tatălui, sîntem capi de familie, toţi însuraţi şi bineeuvîntaţi cu...

— Cum, şi mezinul vostru e om însurat?

— Întocmai cum spui, stăpîne! Are opt copii de la două femei.

— Nu-i cu putinţă! strigă Iosif, fără să mai aştepte traducerea, bătu pe rezemătoarea jilţului şi izbucni în rîs. Şi funcţionarii egipteni din spatele lui râdeau, din slugărnicie. Fraţii zâmbeau temători. Mai-Sahme, majordomul său, îl înghionti pe ascuns, în spate.

— Aţi încuviinţat din cap, spuse Iosif şi se şterse la ochi, aşa am înţeles eu că şi mezinul vostru este însurat şi tată. Dar asta-i grozav. Rîd numai pentru că este atît de grozav — şi, tocmai, de rîs. Căci un mezin, ţi-l închipui de obicei ca pe un puşti şi un mititel, nu însă ca un soţ şi un tată de familie. De la acest fel de a gîndi am pornit cu rîsul meu, care, dealtfel, cum vedeţi, s-a şi terminat foarte

repede. Treaba asta este mult prea serioasă şi prea suspectă, ca să mai şi rîdem. Iar faptul că tu, cap de leu, iar te întrerupi în justificarea ta, îmi pare un semn tare prost.

— Cu îngăduinţa ta, îi răspunse Iuda, continui fără întrerupere şi păstrînd legătura faptelor. Căci scumpetea, care ar trebui, mai curînd, numită, cu groaza, foamete, pentru că nu se găseşte nimic ce ar putea fi scump, această nenorocire apăsa ţara; turmele se prăpădeau şi plînsul copiilor după pîine ne lovea urechea, ceea ce este, stăpîne, sunetul cel mai amar şi mai greu de răbdat pentru o ureche de om, afară doar de tînguirea sfintei bătrîneţi, că i-ar lipsi, chiar ei, cele zilnice, cu care era obişnuită în demnitate ; căci l-am auzit pe tată spunînd că, azi-mîine, nemaifiind ulei, s-ar stînge opaiţul, încît ar trebui să doarmă pe întuneric.

— Nemaipomenit, spuse Iosif. Dar asta-i o supărare, ca să nu spunem o grozăvie. Se lasă lucrurile să ajungă pînă acolo? Nici o prevedere, nici o aşteptare şi nici măsuri împotriva prăpădului, care este mereu pe lume şi se poate oricînd înfiinţa! Nici o imaginaţie, nici o teamă și nimic pus deoparte! Aţi trăit şi voi de pe o zi pe alta, ca vitele, şi nu v-aţi gîndit decît la ce vedeaţi cu ochii, astfel că, în cele din urmă, bătrînul tată trebuia să fie lipsit de tabieturile lui! Oare nu aveţi cultură şi istorii? Nu ştiţi oare că, în anumite împrejurări, germinaţia este împiedicată şi orice înflorire oprită, pentru că pămîntul nu mai naşte decît sare şi nici o plantă nu mai înfrunzeşte, nici o cereală nu mai creşte? Că atunci viaţa încremeneşte în doliu, încît taurul nu mai goneşte vaca, nici măgarul nu se mai apleacă asupra măgăriţei? N-aţi auzit defel de potopuri, ce îneacă pămîntul şi cărora le supravieţuieşte doar cel deştept, care şi-a făcut o arcă, ca să plutească în ea pe străvechile ape revenite? Trebuie, ca să vă îngrijiţi voi de ceva, totul să se întîmple mai întîi aievea şi să se înfiinţeze ce nu fusese decît ocolit, încît prea scumpului bătrîn să-i lipsească uleiul pentru opaiţ?

Lăsară capetele în pămînt.

— Continuă! spuse el. Cel care a vorbit să continue! Dar să nu vă mai aud, că tatăl vostru doarme pe întuneric!

— Am înţeles asta numai la figurat, Adonai, şi vrea să însemne doar că este şi el lovit de nenorocire şi că n-are pîinişoare de jertfă. Pe mulţi i-am văzut încingîndu-se şi pornind la drum spre această ţară, să cumpere din hambarele faraonului şi să aducă acasă hrană, căci numai în Egipt sînt grîne şi este piaţă. Dar multă vreme n-am vrut să-i facem bătrînului propunerea, să ne încingem şi să venim şi noi aici, jos, după cumpărături.

— De ce n-aţi vrut?

— El are ciudăţeniile şi încăpăţînarea anilor lui, stăpîne, şi păreri preconcepute asupra lucrurilor, aşa de pildă, despre ţara zeilor tăi, — gîndeşte ciudat despre Miţraim şi nutreşte cutare şi cutare prejudecată privind obiceiurile ţării.

— Aici mai trebuie să închizi un ochi şi să te prefaci că n-ai habar.

— Probabil că nu ne-ar fi îngăduit să coborîm încoace, dacă i-am fi cerut voie. De aceea am socotit înţelept, în sfatul nostru, să aşteptăm ca însăşi lipsa să-i dea acest gînd.

— Asta chiar poate că n-ar trebui să fie, să staţi împreună la sfat pe socoteala tatălui şi să-l trataţi cu înţelepciune, căci arată parcă l-aţi nesocoti.

— N-am avut încotro. Dealtfel am şi văzut privirile lui piezişe şi cum deschidea pe jumătate gura să vorbească şi pe urmă o închidea iar. În cele din urmă ne-a spus: Ce tot schimbaţi priviri şi vă tot foiţi? Iată, am auzit şi eu, zvonul a ajuns pînă la mine, că în Ţara de jos sînt grîne de vînzare şi că se ţine tîrg acolo. Sculaţi, nu mai şedeţi pe bucile voastre, să ne prăpădim! Trageţi la sorţi pe doi dintre voi, care să pornească la drum cu călătorii, şi să cumpere hrană pentru femeile şi copii voştri, ca să trăim şi să nu murim. — Bine, i-am răspuns noi, fraţii, dar nu-i destul să plece doi, căci se va ridica întrebarea trebuinţelor. Trebuie să plecăm cu toţii şi să arătăm cîţi sîntem la număr, ca să-şi dea seama copiii Egiptului că avem nevoie de cereale nu după Efa, ci după Homer. — El zise: Atunci plecaţi zece! — Ar fi mai bine, am răspuns noi, de am pleca toţi şi am arăta că sîntem unsprezece case sub casa ta, altfel ne vor da puţine. — El însă răspunse şi grăi: V-aţi pierdut minţile? Văd că vreţi sa mă lăsaţi fără copii. Nu ştiţi că Beniamin trebuie

să fie acasă şi la mîna mea? Ce vă închipuiţi, dacă i s-ar întîmpla o nenorocire în călătoria asta? Voi plecaţi numai zece, ori dormim în întuneric! — Şi astfel am plecat.

— Asta este justificarea ta? întrebă Iosif.

— Stăpîne, răspunse Iuda, dacă mărturia mea, cinstită nu ţi-a învins bănuiala şi nu-ţi dai seama, după ea că sîntem oameni cinstiţi şi spunem adevărul, ar trebui să pierdem încrederea în orice putinţă de justificare.

— Mă tem că la asta ajungem, spuse Iosif. Pentru că, privitor la nevinovăţia voastră am propriile mele gînduri. În ce priveşte bănuiala sub care va aflaţi şi înviriuirea mea, pînă acum încă nezdruncinată, că aţi fi iscoade şi nimic altceva, — bine, hai, deci, să vă încerc. După sinceritatea zicerilor voastre, spuneţi, ar trebui să-mi dau seama că voi aţi grăi adevărul şi n-aţi fi ticăloşi. Eu zic: Bine! Aduceţi-l pe fratele vostru cel mai tînăr, de care vorbiţi. Aduceţi-mi-l mie aici, în faţa mea, să văd şi să mă încredinţez cu ochii mei, că la voi se potriveşte totul cu toate amănuntele şi că se poate avea încredere în cele povestite — aşa voi începe să pun la îndoială bănuiala şi voi ajunge, cu încetul să mă îndoiesc de învinuirea ridicată contra voastră. Dacă nu mi-l aduceţi însă, pe viaţa faraonului! — şi ştiţi, nădăjduiesc, că în ţara asta nu există jurămînt mai tare — nu numai că nu va mai putea fi vorba de livrare de grîne, nici după Efa şi cu atît mai puţin după Homer, ci atunci vom socoti definitiv dovedit că sînteţi *daialu*, iar cum sînt trataţi asemenea indivizi, la asta mai bine vă gîndeaţi cînd aţi luat meseria asta.

Feţele lor erau livide şi pătate şi se uitau unii la alţii, neştiind ce să facă.

— Oare vrei, stăpîne, puseră ei tălmaciul să-l întrebe, să facem cale întoarsă, preţ de nouă sau şaptesprezece zile (căci doar nu ne sare pămîntul înainte) şi să facem după aceea iarăşi călătoria încoace, împreună cu mezinul şi să venim iar aici, înaintea ta?

— Asta ar fi şi mai grozav! răspunse el. Nu, asta cu nici un chip! Credeţi, oare, că un bărbat ca mine lasă să-i scape din mînă asemenea bandă de spioni, să plece aşa, pur şi simplu? Voi sînteţi prinşii mei. Eu vă izolez aici, într-o încăpere secundară a casei acesteia şi vă păstrez aici trei zile, cu care înţeleg azi, mîine şi

ceva din poimîine. Pînă atunci puteţi alege pe unul dintre voi, prin sorţi ori înţelegere, care să facă drumul şi să-l aducă pe mezin. Ceilalţi, însă, rămîn prizonieri, pînă ce îmi va fi fost înfăţişat acela, căci — pe viaţa faraonului! — fără el nu mă mai vedeţi la faţă.

Ei stăteau cu ochii în pămînt şi-şi muşcau buzele.

— Stăpîne, spuse cel mai în vîrstă, ce porunceşti se poate face pînă în clipa cînd solul ajunge iarăşi acasă si-i mărturiseşte tatălui: înainte de a ni se da cerealele, trebuie să-l ducem acolo pe mezin. Nu-ţi închipui ce prost o să pice, căci mintea tatălui are ciudăţeniile ei şi mai cu seamă pe aceea ca ăla micul să stea acasă şi să nu călătorească defel. Vezi, el este prîslea, puiul din cuib...

— Dar asta-i absurd, strigă Iosif. Orice reflecţie liniştită duce doar la concluzia că, deşi prîslea, nu mai trebuie demult socotit puişorul din cuib ori puşti. Asta-i o prejudecată ce nu trebuie răsfăţată. Or fi cei mai vîrstnici destul de bătrîni, chiar de ai fi de zece ori mezinul, tot un bărbat în floarea virstei eşti, în stare de orice călătorie. Credeţi, cumva, că tatăl vostru vă va lăsa mai curînd pe toţi aici, în prizonierat, ca iscoade, decît să vi-l împrumute pe cel mai tînăr fiu al lui pentru o călătorie?

Se sfătuiră o clipă din ochi şi ridicînd din umeri, iar în cele din urmă, Ruben răspunse:

— Socotim, stăpîne, că s-ar putea.

— Ei bine, zise Iosif şi se sculă în picioare, eu socot că nu se poate. Să nu-i povestiţi aşa ceva unui bărbat ca mine. Iar în ce priveşte cuvintele mele, rămîne cum am zis. Aduceţi-l pe fratele vostru înaintea mea, neapărat. Căci, pe viaţa faraonului, dacă nu sînteţi în stare, sînteţi dovediţi iscoade!

Făcu un semn ofiţerului gărzii, acesta spuse o vorbă şi lăncierii îi înconjurară pe cei zece şi-i scoaseră, speriaţi, din sală!

,,Se cere”

Nu au fost zvîrliţi la închisoare, nici într-o groapa, ci au fost doar izolaţi într-o încăpere retrasă, cu coloane, ce părea un birou nefolosit, o arhivă de acte vechi, la care se ajungea coborînd cîteva trepte. Avea destul loc pentru zece oameni şi de-a lungul pereţilor erau bănci. Pentru ciobani, trăiţi prin corturi, era mai mult decît confortabil. Că golurile în zid, prin care intra lumina, erau zăbrelite nu însemna mare lucru, căci vreun fel de gratii au ele totdeauna. Este adevărat că prin faţa uşii se auzeau paşii paznicilor.

Fiii lui Iacob se aşezară pe călcâie şi se sfătuiră. Aveau timp berechet să-l aleagă pe bărbatul care să facă drumul înapoi, să-i pună tatălui înainte cerinţa, — timp pînă poimîine. De aceea dezbătură întîi situaţia în general, buclucul în care intraseră, şi de care spuneau într-un glas, cu feţe îngrijorate, că ar fi foarte grav şi periculos. Ce ghinion demonic, să cadă pe ei asemenea bănuială, — nimeni nu ştia, cum! Se mustrau între ei că nu prevăzusem nenorocirea; căci izolarea lor la graniţă, trimiterea lor la Menfe, felul cum n-au fost scăpaţi din ochi în timpul călătoriei, toate astea, spuneau ei acuma, ar fi trebuit să dea de bănuit, că adică ei ar fi fost bănuiţi, chiar dacă la început li se păruse o purtare mai curînd prietenoasă. Dealtfel era aici un amestec de cumsecădenie şi de pericol, din care nu se puteau dumeri, care-i înspăimînta şi le stîrnea, totodată, un straniu sentiment de fericire, oarecum sub toată greaua îngrijorare şi jignire. Nu se dumereau ce să fie cu acest bărbat, înaintea căruia fuseseră duşi şi care nutrea această nefericită bănuială împotriva lor, celor curaţi, impunîndu-le lor s-o dezmintă — o bănuială neghioabă, de necrezut, iscată din vreo toană, după părerea lor — ca ei, de zece ori nevinovaţi, nepricepuţi şi în ale negustoriei, ei să fi venit ca spioni, să iscodească ruşinea ţării! El, însă, îşi băgase asta în cap, n-aveai ce-i face, şi pe lîngă că era foarte periculos şi le punea viaţa în joc, pe fraţi îi mai şi durea sufletul, căci bărbatul, acest mare negustor şi fruntaş al Egiptului le plăcea, şi chiar de n-ar fi fost viaţa lor în joc, tot i-ar fi durut că tocmai el gîndea aşa rău despre ei.

Un bărbat bătător la ochi. Puteai spune de el că e frumos şi fin şi abia dacă exagerai, comparîndu-l cu un taur prim-născut, în toată splendoarea sa. Era şi

prietenos, într-un fel. Dar tocmai asta era, că în persoana lui se concentra amestecul de atitudine prietenoasă şi răutate, caracteristic pentru această situaţie. El era *tam*, fraţii căzură de acord asupra, acestei caracterizări. Era echivoc, cu două feţe, un bărbat al lui totodată, frumos şi puternic, încurajator şi înfricoşător, binevoitor şi periculos. Nu te dumereai cu el, aşa cum, tocmai, nu te puteai dumeri cu însuşirea *tam*, în care se întîlnesc tărîmul acesta cu celălalt. Putea fi compătimitor şi fusese îngrijorat de pătăraniile călătoriei lor. Socotise că merita să se intereseze de viaţa tatălui lor şi dacă o duce bine, iar despre faptul că mezinul era însurat rîsese de-l auzise toată sala. Dar apoi, ca şi cum ar fi vrut doar să-i legene într-o plăcută siguranţă, le aruncase în faţă învinuirea, capricios-arbitrară şi mortal periculoasă, de a fi iscoade, reţinîndu-i cu neînduplecare ostateci, pînă ce vor face dovada contrarie, aducîndu-l pe al unsprezecelea — ca şi cum asta ar fi fost cu adevărat o dezvinovăţire! *Tam* — pentru asta nu exista alt cuvînt. Un om al întoarcerii şi al preschimbării calităţilor, deopotrivă la el acasă sus şi jos. Doar era şi negustor, iar din negustorie făcea cumva parte şi hoţia, ceea ce accentua caracterul lui echivoc.

Dar ce folos de aceste reflexii şi ce folos să regrete că acest bărbat atrăgător era atît de rău cu ei? Nu scotea din buclucul în care nimeriseră, o încurcătură de care îşi mărturiseau, vorbind între ei, că ar fi mai periculoasă decît tot ce păţiseră vreodată. Şi sosi clipa cînd întâmpinară bănuiala iraţională sub care se aflau cu o bănuială proprie, foarte raţională: cu aceea anume că bănuiala egipteanului ar putea avea de-a face cu bănuiala sub care se obişnuiseră să trăiască acasă — pe scurt că această încercare însemna plata cuvenită vechii vini.

Ar fi într-adevăr o greşeală să se creadă şi să se deducă din texte că abia în auzul lui Iosif, cu prilejul celei de a doua convorbiri cu el, ar fi schimbat între ei această presupunere. Nu, încă aici, în izolare, s-a impus buzelor lor şi vorbiră de Iosif. Era destul de ciudat: doar le era cu desăvîrşire imposibil să facă şi cea mai subţire legătură de idei între persoana mai-marelui peste tîrgul grînelor şi cel îngropat şi vîndut, — şi totuşi vorbiră de fratele lor. Asta nu era doar un proces moral: nu trecură de la unul la altul abia pe calea de la o bănuială la alta, de la vină la pedeapsă. Era o chestiune de atingere.

Cu calmul său, Mai-Sahme avusese fără îndoială dreptate să spună că între a recunoaşte şi a băga de seamă că recunoşti ar mai fi o distanţă. Nu ajungi în atingere cu un sînge-frate, fără să-l recunoşti, mai ales dacă, pe vremuri, l-ai vărsat. Dar alta este, să ţi-o mărturiseşti. Dacă ar afirma careva că, în acel ceas, fraţii l-ar şi fi recunoscut pe fratele lor în mai-marele grînelor, s-ar exprima foarte stângaci şi ar întîmpina pe drept cuvînt cea mai categorică opunere; căci de-ar avea dreptate, cum s-ar mai explica mirarea lor fără de margini, cînd el li s-a făcut cunoscut? Habar nu aveau! Anume nu aveau habar de ce sufletul lor îşi amintea de Iosif şi de vechea vină, după, ori încă în timpul ce erau înaintea atrăgătorului şi periculosului mare demnitar.

De data asta n-a fost Aşer care să prindă, din lăcomie, în cuvinte, sentimentul comun care-i lega, ci o făcu Iuda, bărbatul conştiinţei. Acela hotărîse c-ar fi prea mărunt pentru asta, acesta că i-ar reveni lui.

— Fraţilor întru Iacob, zise el, sîntem la mare restrişte. Străini aici, am nimerit într-un laţ, am căzut în groapa unei bănuieli de neînţeles, nimicitoare. Dacă Israel va refuza să-l dea solului pe Beniamin, cum mă tem, ori vom fi ai morţii şi ne vor azvîrli în casa chinurilor şi a execuţiilor, cum spun copiii Egiptului, ori ne vor vinde ca robi, la săpatul canalelor ori la spălatul aurului în loc cumplit, să nu ne mai vedem nicicînd copiii, şi biciul robiei egiptene să ne învîrste spinările. Cum de ni se întîmplă asta? Gîndiţi-vă, fraţilor, de ce ni se întîmplă asta şi recunoaşteţi-l pe Dumnezeu! Căci Dumnezeul părinţilor noştri este un Dumnezeu al răzbunării şi El nu ne uită. Nici nouă nu ne-a îngăduit să uităm, dar cel mai puţin uită El. De ce n-a izbucnit atunci, pe dată, ci a lăsat să treacă o viaţă şi să se răcească judecata, şi să ne-o facă acuma, asta întrebaţi-l pe El, nu pe mine. Căci eram băietani cînd am făcut-o, iar acela un băieţaş şi pedeapsa loveşte alţi oameni. Dar eu vă spun: am fost vinovaţi faţă de fratele nostru, că am văzut teama din sufletul lui, cînd striga din groapă către noi şi n-am vrut să-i dăm ascultare. De aceea vine acum această nenorocire peste noi.

Toţi încuviinţară grav din cap, căci dăduse glas gîndurilor tuturor, şi murmurară:

— Saddai, Iahu, Eloah!

Ruben însă, cu capul alb între pumni, cu faţa roşiei de supărare şi cu artera frunţii umflată, izbucni, fără să ridice glasul:

— Da, da, amintiţi-vă acuma, mormăiţi şi oftaţi! Nu v-am spus-o eu? Nu v-am spus-o eu încă atunci, cînd v-am prevenit şi am zis: Nu-i faceţi rău băiatului! Dar cine n-a vrut să audă, voi aţi fost. Şi acum iată — acum se cere socoteală pentru sîngele lui!

De fapt, bunul Ruben nu vorbise atunci chiar aşa. Dar oricum, împiedicase multe, anume tocmai să curgă sîngele lui Iosif, adică, să se fi vărsat mai mult din el decît se scurge la o rănire superficială a frumuseţii; deci, nu era spus exact că se cerea socoteală pentru sîngele lui. Ori se referea, poate, Ruben la sîngele animalului, care trebuise să treacă, în ochii tatălui, drept sîngele lui Iosif? În orice caz, şi ceilalţi se simţeau de parcă i-ar fi prevenit atunci şi le-ar fi prevestit răzbunarea, încît dădură iar din cap, mormăind:

— E adevărat, adevărat, se cere!

Li s-a dat de mîncare, foarte bine dealtfel, covrigi şi bere, ceea ce corespundea iarăşi amestecului de bunăvoinţă şi intenţii periculoase ce domnea aici, iar noaptea dormiră pe bănci, care aveau chiar sprijinitoare de ceafă, pentru ridicarea capului. În ziua următoare urmau să aleagă solul care avea, după voinţa bărbatului, să se întoarcă acasă, sări aducă pe mezin — şi care s-ar putea să nu mai vină niciodată, anume dacă tatăl ar spune nu. I-a costat într-adevăr toată ziua, căci n-au vrut să lase norocul să hotărască, ci voiau mai curînd să-şi pună minţile la contribuţie într-o chestiune atît de importantă, ce trebuia judecată din felurite unghiuri. Pe care dintre ei îl socoteau că ar avea mai mare influenţă asupra tatălui, ca să-l convingă? De cine se puteau mai uşor lipsi aici, în nevoia asta? Cine ar fi cel mai necesar pentru neam, să supravieţuiască, dacă ei s-ar prăpădi? Toate aceste chestiuni trebuiau rezolvate, răspunsurile confruntate şi coordonate — pînă seara n-au scos-o la capăt. Deoarece nici blestemaţii si nici cei pe jumătate blestemaţi nu erau potriviţi, multe pledau în favoarea lui Iuda. De fapt, n-ar fi fost bucuroşi să plece el; dar se putea ca el să fie el cel care să-l poată convinge pe tată, iar asupra faptului că era de neapărată trebuinţă neamului erau cu toţii de acord — cu excepţia lui însuşi, ceea ce împiedică adoptarea hotărîrii. Căci el îşi scutură capul

de leu şi spuse că ar fi un păcătos şi un rob, ce nu ar merita, şi nici nu ar vrea, să supravieţuiască.

Cine să fie deci numit şi arătat cu degetul? Dan pentru isteţimea lui? Gaddiel cel vînjos? Ori Aşer, pentru că vorbea bucuros, cu gura umedă, în numele tuturor — deoarece Isahar şi Zebulon erau chiar ei de părere, că nimic n-ar pleda în favoarea lor? în cele din urmă trebuiră să ajungă la Naftali, fiul Bilhăi: pasiunea lui de a transmite ştiri îl împingea spre această misiune, îi zvîcneau picioarele de alergător, gura i-o lua pe dinainte; numai că celorlalţi şi lui însuşi chiar le păru prea neînsemnat, nu destul de mintos pentru a face faţă, mai mult decît superficial-mitic, acestui rol. De aceea, în a treia dimineaţă arătătorul tot nu era încă îndreptat univoc şi hotărît spre unul dintre ei; dar, la nevoie, s-ar fi oprit desigur pe Naftali, dacă, la o nouă audienţă, nu s-ar fi vădit că toată frămîntarea lor fusese de prisos, deoarece asprul stăpîn al grînelor se răzgîndise.

Abia rămăsese Iosif singur cu Mai-Sahme, majordomul său, după primirea şi retragerea nobililor săi, că se şi repezi la el, cu faţa încă înfierbîntată de emoţie, şi-l întrebă, fericit:

— Ai auzit, Mai-Sahme, ai auzit? El mai trăieşte, Iacob trăieşte, mai poate auzi că eu trăiesc şi n-am murit, poate — iar Beniamin este căsătorit şi are o mulţime de copii.

— Să ştii că chiar a fost o boroboaţă, Adon, cum ai izbucnit îndată în rîs de ăsta, fără să aştepţi repetarea!

— Las-o moartă! Am dres-o. Într-o treabă atît de emoţionantă, nu-ţi poţi păstra mereu firea. Dar, altfel, cum a fost? Cum am făcut-o? Am adus-o binişor din condei? Am împodobit frumos istorisirea divină? Am avut grijă de amănunte solemne?

— Ai aranjat-o foarte drăguţ, Adon, minunat de drăguţ. De altfel era lesne.

— Da, lesne. Tu, însă, nu eşti lesne de impresionat. Pe tine, omul nu te poate scoate din calmul tău, faci doar ochi rotunzi. Cînd m-am sculat şi i-am

acuzat, nu a fost tare? Pregătisem mişcarea, s-ar fi putut prevedea, şi tot a rămas tare! Şi cum a spus marele Ruben: „Noi te recunoaştem în măreţia ta, tu însă nu ne recunoşti în nevinovăţia noastră“, nu era ăsta de aur şi argint?

— Doar nu este meritul tău, Adon, ca el a vorbit aşa.

— Dar eu asta urmărisem! Şi, în general, sînt responsabil de toate detaliile sărbătorii. Nu, Mai, eşti nerecunoscător şi cu tine omul n-o scoate lesne la capăt, căci nu te poti speria. Acum, însă, vreau eu să-ţi spun că nu sînt defel atît de mulţumit, cum mă prefac, pentru că am dres-o foarte prost.

— Cum oare, Adon? A ieşit minunat.

— O chestie esenţială am făcut-o prost şi mi-am dat însumi seama în clipa următoare; doar că, deocamdată, era prea tîrziu, s-o mai dreg. Să ţin ostateci aici nouă din ei şi unul să plece, să-l aducă pe cel mic, este categoric nedibaci şi o boroboaţă mult mai gravă, decît că am rîs la netimp. Asta trebuie schimbat. Ce-mi trebuie aici cei nouă, dacă nu pot face să progreseze judecata divină, cîtă vreme Benoni nu-i aici şi nici nu pot măcar să-i văd, deoarece le-am spus că nu-mi mai vor vedea faţa pînă îmi este adus? Asta-i curată cîrpăceală. Să zacă ei aici degeaba, închişi ca ostateci, pe cînd acasă nu-i pîine, iar tatăl nu are pîinişoare de jertfă? Nu, altfel va fi poruncit, exact pe dos: Unul rămîne aici prizonier, drept chezaş, unul de care tatălui îi pasă mai puţin, să zicem unul din cei doi gemeni (între noi fie vorba, ei s-au purtat cel mai brutal la sfîşierea mea), ceilalţi însă să plece şi să ducă acasă strictul necesar pentru potolirea foamei; desigur că vor trebui să plătească aceste grîne — dacă li le-aş dărui, prea ar da de bănuit. Iar că ei ar părăsi chezaşul, recunosemdu-se astfel iscoade, jertfindu-l pe el şi neaducîndu-l pe mezin, asta nu o cred nici o clipă.

— Dar poate dura mult, dragă stăpîne. Eu parcă văd că tatăl tău nu le va împrumuta pe mezin pentru călătorie decît după ce va fi fost mîncată pîinea pe care vrei să le-o vinzi, şi iar ameninţă să li se stingă opaiţul. Îţi laşi timp pentru istoria asta.

— Da, Mai, cum să nu-ţi laşi timp pentru asemenea istorie divină şi să nu te înarmezi cu răbdare pentru grijulia ei împodobire! Şi dacă durează un an

întreg, pînă vin cu Beniamin, asta n-ar fi prea mult pentru mine. Ce mai este un an faţă de această istorie! Pe tine te-am luat doar anume cu mine în istoria asta, pentru că eşti calmul întruchipat şi trebuie să-mi împrumuţi din calmul tău, cînd începe să mă cuprindă neastîmpărul.

— Asta fac cu plăcere, Adon. Este o cinste pentru mine, să fiu şi eu în istoria asta Mai şi ghicesc dinainte cîte unele, pe care vrei să le faci pentru împodobirea ei. Îmi închipui că ai într-adevăr de gînd să-i faci să plătească pentru hrana pe care vrei să le-o furnizezi, însă să le pui, în taină, înaintea plecării, banii în sacii cu hrană iar, cînd or mînca, şi-or regăsi banii plătiţi — asta îi va face să simtă o înţepătură de neînţeles.

Iosif făcu ochi mari.

— Mai, spuse el, dar asta-i minunat! Asta-i de aur şi argint! Tu ghiceşti aici ceva şi mi-aminteşti de un amănunt, la care aş fi ajuns, desigur, şi singur, pentru că face parte în mod firesc din istorie, dar era aproape să-l trec cu vederea. Niciodată n-aş fi crezut că unul ce nu se poate speria, ar putea scorni ceva atît de ciudat de înspăimîntăior.

— Eu nu m-aş speria, stăpîne, ei însă da.

— Da, într-un fel plin de neînţelese presimţiri. Şi vor simţi că există unul care le vrea binele şi-şi rîde de ei. Fă-o cu grijă, este hotărît, de parcă ar şi fi scris, îţi dau o sarcină. Tu le strecori binişor sumele în sacii cu furaj, să găsească fiecare ce-i al lui, şi să fie şi mai obligaţi să se întoarcă, chiar de nu le-ar păsa de chezaş. Deci, ne vedem poimîine! Trebuie să trăim pînă poimîine, să le-o spun şi lor şi să fac corectura. Dar ziua şi anul, anul şi ziua, ce contează asta înaintea acestei istorii!

Banii din saci

Astfel, în ziua a treia, fraţii stăteau iar în sala Hrănitorului, înaintea jilţului lui Iosif — de fapt erau întinşi, cu frunţile apăsate pe podea, se ridicară pe jumătate, înălţînd palmele şi se închinară iară, murmurînd în cor:

— Tu eşti ca faraonul. Robii tăi sînt fără vină înaintea ta.

— Da, sînteţi un snop de spice goale, spuse el, şi vreţi să mă mituiţi cu înclinatul şi închinatul vostru. Tălmaciule, repetă-le ce am spus că ar fi: un mănunchi de spice goale! Prin goale înţeleg prefăcătorie şi vopsea mincinoasă, care nu mă înşeală. Căci cu politeţe superficială şi plecăciuni nu-i iei ochii unui bărbat ca mine şi nici nu-i adormi neîncrederea cu temenele. Cîtă vreme nu-l aduceţi pe mezin şi nu l-aţi pus, pe prîslea al vostru de care mi-aţi vorbit, să stea aici înaintea mea, atîta vreme sînteţi în ochii mei nemernici, ce nu se tem de Dumnezeu. Eu însă mă tem de El. De aceea, vă spun ce poruncesc. Nu vreau copiii voştri să rabde de foame, iar bătrînul vostru tată să doarmă în întuneric. Vi se vor livra grîne după numărul vostru, la preţul pe care l-a fixat scumpetea, iar situaţia comercială ni-l impune fără milă, căci doar nici voi nu v-aţi închipuit măcar, n-aţi crezut că vă voi dărui pîinea, doar pentru că sînteţi cutare şi cutare, toţi fiii unui bărbat şi, de fapt, doisprezece la număr. Astea nu-s motive pentru un bărbat ca mine, să nu folosească cu duritate situaţia economică, mai ales dacă are, probabil, de-a face cu iscoade. Vi se vor livra grîne pentru zece case, dacă puteţi aduce la cîntar argintul necesar; dar la dusul sacilor acasă veţi fi doar nouă: unul din voi îmi rămîne, legat, drept chezaş şi la proprire aici, pînă vă întoarceţi şi vă spălaţi înaintea mea de vină, prin înfăţişarea celui de al unsprezecelea dintre voi, fost al doisprezecelea. Chezaş cu trupul lui, însă, să-mi fie oricare din voi, anume ăsta.

Şi arătă cu evantaiul spre Simeon, care privea sfidător şi se făcea că nu-i pasă.

A fost legat şi, în timp ce soldaţii îi strîngeau legăturile, fraţii l-au înconjurat, spunîndu-i vorbe de îmbărbătare. Atunci s-a întîmplat că reveniră asupra celor ce le mai spuseseră şi vorbiră ce nu-i era destinat lui Iosif, dar el pricepu vorbele lor.

— Simeon, spuneau ei, curaj: S-a nimerit să fii tu şi el te vrea pe tine, poartă-ţi soarta ca bărbatul care eşti, un Lameh! Vom face totul, să ne întoarcem

şi să te liberăm. Fii liniştit, între timp nu o vei duce chiar atît de rău, nu atît încît să-ţi întreacă puterile, dealtminteri foarte mari. Bărbatul acesta-i numai pe jumătate rău, în parte este bun şi cîtă vreme bănuiala lui nu va fi dovedită, nu te va trimite la muncă în mine. N-ai văzut că ne-a tratat cu friptură de gîscă în locul unde eram ţinuţi ca ostateci? Nu poţi prevedea ce-i trece prin gînd, dar nu-i chiar cel mai rău, şi poate că nu vei sta toată vremea legat, şi chiar aşa, tot este mai bine decît în minele de aur. Astea toate fac să fii foarte de compătimit dar tu ai fost lovit din capriciul bărbatului, ce să-i faci? Pe oricare din noi l-ar fi putut lovi, şi loviţi, ştie Dumnezeu, sîntem cu toţii, tu însă, măcar nu trebuie să stai înaintea lui Iacob şi să mărturiseşti: „Pe unul l-am pierdut şi pe mezin trebuie să-l ducem acolo.“

— De asta eşti scutit. Totul este o grea nenorocire şi o amărăciune trimisă nouă de Răzbunător. Căci adu-ţi aminte ce a spus Iuda cînd a dat glas sufletelor noastre ale tuturor şi ne-a amintit de atunci cînd fratele ne-a strigat din adînc, iar noi am rămas surzi la plînsul lui, cu care ne implora pentru tată, ca acesta să nu cadă pe spate. Tu, însă, nu poţi nega, că, atunci, voi doi, Levi şi cu tine, aţi fost deosebit de inimoşi la cotonogirea băiatului şi la zvîrlijea lui în groapă!

Iar Ruben adăugă:

— Curaj, geamăne, copiii tăi vor avea de mîncare! Asta ni s-a întâmplat tuturor, pentru că atunci nimeni n-a vrut să audă cînd eu v-am prevenit: „Nu-l atingeţi pe băiat!“ Dar nu, nimeni nu vă putea opri, şi cînd am ajuns eu la groapă era goală şi copilul pierise. Acum Dumnezeu, ne-a întrebat: „Unde este fratele tău Abel?”

Iosif auzi ce vorbeau. Simţi cum îl înţeapă parcă ceva în nas, suflă din greu, căci simţea că i se urcă un nod în gît şi, deodată, îi dădură lacrimile, astfel, că se întoarse în jilţ spre Mai-Sahme, care trebui să-l înghiontească, ceea ce însă nu ajută pe dată. Cînd se întoarse iar către aceia, clipea, şi le vorbi, tărăgănat, cu un glas gutunărit.

— Nu vă voi socoti pe baniţă şi samar, spuse el, cel mai ridicat preţ, ce mi-ar fi îngăduit situaţia economică să-l, cer. Să nu spuneţi, cînd vă întoarceţi, la tatăl vostru, că prietenul faraonului v-a luat preţuri cămătăreşti. Cît puteţi duce şi cît cuprind, sacii voştri, atât să vi se livreze, eu asta vă repartizez. Eu vă repartizez grîu şi orz. Vreţi orz din Egiptul de Sus ori de Jos? Vă sfătuiesc să luaţi orz din Ţara lui Uto, şarpele, este mai bun. Ce vă mai sfătuiesc este să folosiţi boabele pentru pîine şi să nu cheltuiţi mult ca sămînţă. Seceta s-ar putea să mai dureze — va mai dura şi boabele s-ar pierde. Să fiţi sănătoşi! Vă urez sănătate, ca unor oameni cinstiţi, căci încă nu sînteţi dovediţi, deşi sînteţi sub grea bănuială, şi dacă mi-l veţi înfăţişa pe al unsprezecelea, o să vă cred şi n-am să vă iau drept unsprezece monştri ai haosului, ci drept cele unsprezece chipuri sfinte ale zodiacului — unde este însă al doisprezecelea? Soarele îl ascunde... Aşa să fie, oare, bărbaţilor? Călătorie bună? Sînteţi un neam ciudat, ce dă de bănuit. Fiţi cu grijă la drum, acum că plecaţi şi, încă mai vîrtos, cînd va veţi întoarce! Căci acum duceţi cu voi doar hrana cea mai de nevoie, destul de scumpă, şi ea; cînd vă întoarceţi însă, o să-l conduceţi pe mezin. Dumnezeul părinţilor voştri să vă fie scut şi adăpost! Şi nu uitaţi Ţara Egiptului, unde Usir a fost atras în raclă şi sfîşiat bucăţi, dar el a ajuns primul în împărăţia morţilor şi luminează staulul oilor de sub pământ!

Cu aceasta se sculă din jilţul ascultării, de sub evantaie, şi ieşi din sală. Cei nouă primiră ordinele de livrare într-una din sălile de scris ale casei, unde au fost conduşi, tot acolo li s-a fixat preţul pe baniţă, sac şi samar. După ce şi-au adus de la Curtea străinilor dobitoacele lor, măgarii de povară şi de călărie, le-au dat juraţilor de la balanţă să le cîntărească banii, fiecare cîte zece arginţi, încît cumpăna sta dreaptă între aceştia şi greutăţi, şi din gurile hambarelor ţîşni grîul şi orzul, cu care îşi umplură doldora sacii, saci mari dubli, ce atîrnau borţoşi pe, ambele părţi ale măgarilor de povară, care păşeau apăsat sub greutatea lor. Sacii cu nutreţ, însă, atîrnau în faţa şeii măgarilor de călărie. Voiau să plece pentru a nu pierde vremea şi a mai face, astăzi încă o bucată din drumul de la Menfe la graniţă, dar funcţionarii le mai oferiră un prînz gratuit, pentru întărirea lor, în timp ce, animalele aşteptau în curte. Le serviră supă de bere cu stafide şi pulpă de berbec, le mai dădură, pe deasupra, şi hrană rece pentru primele zile de drum, într-un frumos ambalaj protector — aşa ar fi obiceiul, li se spuse ca hrana rece să

fie cuprinsă în preţul de cumpărare, căci doar asta-i Ţara Egiptului, ţara zeilor, o ţară care şi-o poate permite.

Mai-Sahme, majordomul stăpînului tîrgului de grîne a fost cel care le-a spus toate astea şi care supraveghe grijuliu toate aceste livrări, cu ochii lui rotunzi şi sprîncenele groase, negre şi ridicate. Le plăcu mult, cu calmul său, mai ales că-i linişti cu privire la soarta lui Simeoni şi le-spuse că, după părerea sa, aceasta va fi relativ, foarte suportabilă. Legarea sa, sub ochii lor, va fi fost mai curînd, doar un simbol al stării lui de ostatec şi, probabil, nu va dura. Fireşte, însă că, dacă fraţii, s-ar sustrage, şi l-ar părăsi şi nu s-ar înfiinţa iarăşi, cel tîrziu pînă a trece anul, împreună cu cel mai mic, atunci, desigur că el, Mai, n-ar mai garanta pentru nimic. Căci stăpânul lui ar fi un stăpîn— prietenos desigur, dar şi neînduplecat în chestiile pe care a apucat să şi le pună în gînd. El — Mai — ar socoti chiar posibil ca Simeon s-o pată tare urît, dacă ei n-ar îndeplini cererea stăpînului, iar atunci ceata lor ar şi fi împuţinată cu doi, ceea ce desigur că n-ar fi pe placul bătrînului lor tată.

— O nu! spuseră ei. Şi vor face, fireşte, tot ce se poate. Dar ar fi greu de trăit între două încăpăţînări. Vorba asta, nu-i spusă cu gînd rău în ce-l priveşte pe stăpînul lui, căci el este *tam*, un bărbat al solstiţiului, cu ceva divin în felul lui de a fi, bun şi cumplit.

— Asta chiar puteţi spune, le răspunse el. V-aţi săturat? Atunci, noroc la drum! Şi ţineţi minte, ce v-am spus!

Astfel ieşiră din oraş, mai mult tăcînd, pentru că îi apăsa gîndul la soarta lui Simeon şi întrebarea cum să-i spună tatălui de pierderea şi de singurul fel în care putea fi liberat. Dar pînă la tată mai era cale lungă şi au mai şi stat de vorbă. Spuneau că supa egipteană de bere le-a priit, că deşi au avut necazuri, au scăpat destul de ieftin la cumpărarea grînelor, ceea ce, oricum, îl va bucura pe Iacob. Vorbiră de majordomul scund, şi cum că ar fi un bărbat plăcut şi flegmatic, — nu *tam*, ci cu totul prietenos şi fără spini. Dar cine ştie, cum s-ar fi purtat, dacă n-ar fi fost doar cel mai vechi argat, ci stăpînul şi mai-marele tîrgului de grîne. Oamenii de rînd sînt mai puţin încercaţi de ispite şi le este uşor să aibă inimă bună, dar măreţia şi nestăvilirea îl fac pe om, aproape în mod firesc, capricios şi imprevizibil — doar există exemplul Prea-înaltului, care era şi el greu de înţeles, în haotica sa

măreţie. Dealtfel vice-regele fusese astăzi aproape numai prietenos, cu excepţia tocmai a faptului că a poruncit ca Simeon să fie legat ca ostatec: le dăduse sfaturi, îi binecuvîntase şi îi comparase aproape solemn cu animalele zodiacului, din care unul ar fi ascuns. Se vede că ştia şartul stelelor, ba poate că era chiar cititor în stele şi tîlcuitor al lor. Doar pomenise în treacăt că nu i-ar lipsi nici mijloace mai puternice ca să-i sporească agerimea minţii. Chiar nu i-ar mira să fie şi tîlcuitor de stele. Dar dacă, cumva, privind la stele şi-a băgat în cap că ei ar fi iscoade, apoi a citit mare nerozie în ele.

Cam asta vorbeau şi au mai străbătut în ziua aceea o bună bucată de drum spre Lacurile amare. Cînd, însă, se lăsă întunericul, şi-au ales un loc de popas pentru noapte, un loc frumuşel, bun de mas, pe jumătate înconjurat de peretele pieptiş al unui deal lutos, din care un palmier creştea, întîi strîmb, iar apoi se ridica drept în sus. Mai era o fîntînă aici şi un adăpost acoperit; pămîntul înnegrit dinaintea lui arăta că în acel loc se mai făcuse foc şi că mai poposiseră acolo şi alţii. Deoarece popasul acesta va mai juca un rol în istoria noastră, îl vom recunoaşte după palmier, fîntînă, adăpost. Cei nouă s-au aşezat gospodăreşte. Unii descărcau măgarii şi aşezau la un loc poverile. Alţii scoteau apă din fîntînă şi pregăteau vreascurile pentru foc. Unul însă, Isahar, îşi făcu îndată de lucru să-şi hrănească măgarii, căci purtînd el o poreclă de măgar, aceştia îi erau foarte dragi, iar măgarul zbierase de cîteva ori, ostenit şi flămînd, după hrană.

Fiul Liei îşi deschise sacul de nutreţ şi scoase un strigăt.

— Hei! chemă el. Uitaţi-vă! Ce mi se întîmplă! Fraţi întru Iacob! Veniţi să vedeţi ce am găsit!

Ei aleargă din toate părţile, îşi întind gîturile şi se uită.

În sacul lui cu nutreţ, Isahar găsise, chiar deasupra, banii lui, preţul de cumpărare pentru grînele primite, zece arginţi.

Stau ei şi se uită, clatină din cap, fac semne pentru apărarea de duhuri rele.

— Da, ciolănosule, oare ce ţi se întîmplă?

Deodată se risipesc ca potîrnichile, fiecare la sacul lui de nutreţ. Caută şi nici nu e nevoie să caute: fiecare găseşte, deasupra, banii daţi la cumpărare.

— Se aşează pe pămînt, la întîmplare, cum se nimeri. Ce fuse asta? Argintul plătit cumpănise sfînt şi drept pietrele cîntarului; acum argintul se întorsese la ei. Nu ţi se putea opri inima de încercai să pricepi aşa ceva? Ce putea însemna asta? Este plăcut şi de rîs să-ţi regăseşti banii lîngă marfa pentru care i-ai dat, dar este şi neliniştitor, chiar mai ales neliniştitor, dacă şi altminteri te afli sub acuzare este un avantaj suspect, suspect deopotrivă şi în sensul intenţiilor şi în sensul propriilor interese, pe care astfel cade o lumină şi mai defavorabilă. Şi treaba asta avea o latură veselă şi apoi, iarăşi, una perfidă — cine se dumirea aici şi cine putea spune, de ce le făcuse asta Dumnezeu ?

— Ştiţi de ce ne face Dumnezeu asta? întrebă marele Ruben şi dădu din cap către ei, cu muşchii feţei încordaţi.

Pricepură bine, unde batea gîndul lui. Făcea aluzie Ia vechea istorie, punea ciudata descoperire pe socoteala ştreangului nenorocirii ce li se pregătea, pentru că, pe vremuri, în ciuda avertismentelor lui (de fapt, oare, îi avertizase?) ei se legaseră de băiat. L-au înţeles pentru că şi ei aveau, mai mult ori mai puţin, presimţirea acestei neprecise legături. Însuşi faptul că îl socoteau pe Dumnezeu amestecat în acest joc şi se întrebau, între ei, de ce le făcuse El asta, dovedea că nutreau acelaşi gînd. Dar gîndul acesta, găseau ei ar fi şi aşa prea destul şi Ruben n-ar fi trebuit să mai şi dea cu înţeles din cap. După această întîmplare, le era mai greu ca oricind să se înfăţişeze tatălui; mai aveau încă o mărturisire de făcut. Simeon, Beniamin şi acum această strîmbătate — nu se întorceau tare mînclri acasă. Avea el şi ceva de zâmbit cu treaba asta, că făcuseră rost de bucate pe degeaba, dar cinstea lui de negustor va fi foarte neliniştită de zisa întîmplare, iar ei vor sta, chiar şi înaintea lui, în lumina unei mai mari strîmbătăţi.

O dată săriră toţi în picioare, să alerge la măgari şi să ducă îndată înapoi banii cumpărării. Dar, la fel de brusc, renunţară Ia intenţia lor, se muiară, se răzgîndiră şi se aşezară iarăşi. ,,N-are rost“, ziceau ei și înţelegeau cu aceasta că ar avea tot afît de puţin rost, şi poate mai puţin încă, să ducă iar banii acolo, cum nu avusese rost să li se întoarcă lor.

Clătinau din cap. O mai făcură şi în somn, cînd unul, cînd altul, şi, cîteodată, mai mulţi în acelaşi timp. Oftau din somn — sigur că nu era nici unul care să nu fi oftat, fără să ştie, de două-trei ori în cursul nopţii. Se mai şi întîmpla însă, ca pe buzele unuia sau altuia să joace un zîmbet, ba se întîmpla ca mai mulţi să zîmbească deodată, prin somn, fericiţi.

,,Nu sînt decît nouă!”

Ştire bună! Lui Iaoob i s-a vestit întoarcerea fiilor săi, apropierea lor de cortul părintesc cu dobitoacele încărcate, cu măgarii lor păşind greu sub povara grînelor din Miţraim. Că nu erau decît nouă la număr, în loc de zece, nu le bătuse la ochi celor ce-i aduseseră vestea. Nouă sînt o grupă puternică, mai ales cu toţi măgarii aceia; nouă sînt, la prima vedere, ca, şi zece; că mai lipseşte unul, o privire nu prea stăruitoare nici nu bagă de seamă. Nici Beniamin, ce sta alături de tată în faţa casei de păr (moşneagul îl ţinea de mînă, ca pe un băieţaş, pe soţul Mahaliei şi al Arbatei), nu băgă de seamă; el nu văzu nici nouă, nici zece, ci doar fraţii, ce se apropiau iarăşi, în număr mare. Numai Iacob băgă, pe dată, de seamă.

Era de mirare, patriarhul avea acum vreo nouăzeci de ani, iar de la ochii lui căprii, uzaţi de vîrstă, clipind foarte des deasupra gingaşelor pungi obosite, nu te mai puteai aştepta la mare agerime a vederii. Pentru lucruri indiferente — şi ce nu-ţi este indiferent la aceşti ani! — nici nu mai aveau agerime. Dar scăpările bătrîneţii sînt mult mai adesea sufleteşti, decît trupeşti: a văzut şi a auzit destul; simţurile n-au decît să mai aţipească. Există însă lucruri de dragul cărora redobîndesc pe neaşteptate ascuţimea de privire a vînătorului, iuţeala păstorului ce-şi numără animalele, iar grija ca ai lui Israel sa fie toţi la număr, îl făcea pe Iacob să vază mai bine decît oricine altul.

— Nu sînt decît nouă, spuse el hotărît şi totuşi cu un uşor tremur în glas, arătînd spre cei ce veneau.

După o foarte scurtă clipă, adăugă:

— Simion lipseşte.

— E adevărat, Simion mai lipseşte, răspunse Benoni, după ce-l căutase încă din ochi. Nici eu nu-l văd. Trebuie să-i ajungă, acuşi, din urmă pe ceilalţi.

— Să nădăjduim, zise bătrînul foarte hotărît, luînd din nou mîna mezinului. Astfel îi aşteptă pe aceia, să se apropie. Nu le zîmbi, nu le spuse nici un cuvînt de salut. Întrebă doar:

— Unde este Simion?

Iacă dănănaia. Vădit voia iarăşi să le facă viaţa cît putea de grea.

— Despre Simion, mai tîrziu, răspunse Iuda. Fii, tată, salutat! Vorbim numaidecît de dînsul, deocamdată, înainte de orice, să ştii că nu trebuie să-ţi faci griji pentru el. Iată, ne-am întors din călătoria negustorească şi sîntem iarăşi la stăpînul nostru.

— Dar nu toţi, răspunse el nemişcat. Să fiţi salutaţi. Dar unde este Simion?

— Ei da, a cam rămas în urmă, răspunseră ei, şi deocamdată nu-i aici. Asta-i în legătură cu afacerea făcută şi cu capriciile bărbatului care...

— L-aţi vîndut cumva pe fiul meu pe grîne? întrebă el.

— Defel. Dar am adus grîne, cum vede stăpînul nostru, grîne din belşug, din belşug cel puţin pentru un timp, grîne foarte bune, grîu şi orz întîia, din Egiptul de Jos şi tu o să ai pîinişoare pentru jertfă. Asta este primul lucru ce ţi-l vestim.

— Si al doilea?

— Al doilea poate suna niţel cam ciudat, s-ar putea spune şi „miraculos“ şi, dacă vrei, chiar, nefiresc. Dar ne-am închipuit că îţi va face totuşi plăcere. Grînele astea bune le-am primit degeaba. Asta înseamnă adică: nu pe dată degeaba; am plătit pentru ele şi banii noştri au fost cu sfinţenie cîntăriţi cu greutăţile ţării. Dar la primul nostru popas, Isahar şi-a regăsit banii plătiţi de el în

sacul lui cu nutreţ şi, iată, noi toţi i-am regăsit, astfel încît ne-am întors cu marfa şi, pe deasupra, cu banii, şi socotim că ne vei aproba.

— Numai pe fiul meu Simeon nu l-aţi readus. Este ca şi sigur că l-aţi schimbat pe hrană ticăloasă.

— Unde-i fuge gîndul stăpînului nostru, chiar şi de a doua oară! Noi nu sîntem bărbaţi să facem asemenea negustorie! Nu-i mai bine să ne aşezăm aici cu tine, ca să te liniştim despre fratele nostru, dar întîi să-ţi prefirăm prin mînă ceva boabe aurii, să le preţui eşti şi tu, şi să-ţi arătăm şi banii, să vezi cum ne-am întors, totodată, cu aurul şi cu argintul?

— Doresc să-mi spuneţi de îndată ce-i cu fiul meu Simeon, zise el.

Se aşezară cu el într-un cerc, împreună cu Beniamin, şi dădură socoteală: Cum au fost despărţiţi de ceilalţi călători la intrarea în ţară şi au fost îndreptaţi spre Mempi, un oraş colcăitor de lume. Cum, trecînd printre mulţime de oameni tăbărîţi peste tot pe jos, au ajuns în marele palat negustoresc, într-o sală de o frumuseţe uluitoare şi înaintea jilţului bărbatului ce este stăpînul ţării şi asemenea faraonului, înaintea stăpînului tîrgului şi a grînelor, adică la care venea lumea, un bărbat ciudat, răsfăţat de mărire, prietenos şi plin de toane. Cum s-au aplecat, şi înclinat înaintea bărbatului, prietenul faraonului, Hrănitorul, şi l-au rugat să le vîndă grîne, el însă s-ar fi dovedit cu două feţe, prietenos şi înverşunat, a vorbit cu ei cînd de la inimă, cu căldură, cînd, deodată, foarte aspru, şi ar fi susţinut, ceea ce abia le vine să repete, anume că ar fi iscoade, trimise să afle tainicele slăbiciuni ale ţării, — ei, cei zece oameni cinstiţi! Cum le-a mai bătut inima, cînd l-au lămurit pe acela, cine erau ei cu adevărat: toţi în mod solemn fiii unui bărbat, unui prieten al lui Dumnezeu, din Ţara Canaanului, şi de fapt nu numai zece, ci doisprezece, în mod solemn; doar că unul n-ar mai fi, încă de tînăr, iar mezinul era acasă, la mîna tatălui. Şi cum bărbatul acela, stăpînul ţării, n-a vrut să creadă că tatăl lor ar mai trăi, doar pentru că ei nu mai erau chiar atît de tineri — de două ori i-a pus să-l asigure că tatăl lor ar mai fi în viaţă, căci în Ţara Egiptului se vede că nu se cunoaşte o durată a vieţii ca cea la care a ajuns dragul lor stăpîn, acolo se vede că oamenii mor de tineri, din pricina dezmăţului.

— Mi-ajunge, spuse el. Unde este fiul meu Simeon?

La acesta ar ajunge acum, răspunseră ei, ori, măcar, foarte curînd. Căci întîi trebuie să mai vorbească — încă, vrînd-nevrînd, de altul, şi este oricum păcat că el n-a plecat cu ei la drum, după cum doriseră şi propuseseră ei; în acel caz, probabil, că acum ar fi fost iarăşi, cu toţii, acasă; l-ar fi avut îndată cu ei pe martorul pe care bărbatul acela îl ceruse cu neîncrederea lui. Căci nu renunţase nicidecum la bănuiala trăsnită că ar fi iscoade, nici nu-i crezuse, numai pe cuvînt, în ce privea obîrşia lor solemnă, ci ceruse, drept dovadă a nevinovăţiei lor, să i-l înfăţişeze pe mezin — de nu, ar rămîne că sînt iscoade.

Beniamin rîse.

— Duceţi-mă la el! spuse. el. Sînt curios să-l văd pe bărbatul curios.

— Tu taci, îl repezi Iacob cu asprime, să nu te mai aud lălăind copilăreşte! Oare un puşti ca tine se poate amesteca în astfel de sfat? — Eu tot n-am auzit încă nimic de fiul meu Simeon.

— Ba ai auzit, spuseră ei; dacă ai vrea măcar să asculţi şi nu ne-ai sili să le spunem pe toate amănunţit, ai şi fi fost lămurit cu privire la el. Căci ar fi doar limpede că, sub astfel de bănuială şi asemenea învinuire, nu se putea să le dea pur şi simplu drumul — şi încă cu grîne. Trebuiau să lase un garant. La început bărbatul a vrut să-i păstreze pe toţi şi să trimită numai pe unul, să aibă grijă să-i dezvinovăţească; dar cu dibăcia lor şi darul lor de convingere izbutiseră să-i schimbe bărbatului gîndul, încît nu a păstrat decît pe unul, pe Simeon, ei însă, cu bucatele, au fost lăsaţi, deocamdată, să plece.

— Şi astfel fratele vostru, fiul meu Simeon, a rămas rob pentru datorie la muncă silnică în Egipt! spuse el cu o stăpînire de sine ameninţătoare.

— Majordomul stăpînului ţării, răspunseră ei, un bărbat bun, calm, i-ar fi asigurat că cel reţinut o va duce bine, după împrejurări, şi că nu va zace legat multă vreme.

— Mai bine decît oricînd ştiu acum, spuse el, de ce am şovăit să vă îngădui această călătorie. Îmi spargeţi urechile cu pofta voastră să plecaţi în Egipt

şi cînd, în sfîrşit, vă fac voia, îmi folosiţi îngăduinţa ca să nu vă mai întoarceţi decît în parte, iar pe cel mai bun dintre voi îl lăsaţi în ghearele stăpânului închisorii!

— Nu-l vorbeai totdeauna atît de bine pe Simeon!

— Dumnezeu al cerurilor, vorbi el către înălţimi, ei mă acuză că n-aş fi avut inimă şi înţelegere pentru cel de-al doilea fiu al Liei, pentru bătăiosul erou. Îşi dau aerul ca şi cum eu l-aş fi vîndut pentru o măsură de făină şi l-aş fi zvîrlit în gura monstrului în schimb de hrană pentru copiii lor — eu şi nu ei! Cum trebuie să-ţi mulţumesc că mi-ai întărit măcar inima contra asaltului lor şi m-ai făcut să mă împotrivesc toanei lor, cînd au vrut să plece toţi unsprezece şi să-l ia cu ei şi pe mezin! Ar fi fost în stare să se întoarcă fără el şi să-mi răspundă: „Tot nu-ţi păsa cine ştie ce de el!”

— Dimpotrivă, tată! De am fi plecat unsprezece la număr şi l-am fi avut cu noi pe mezin, încît să-l fi putut înfăţişa bărbatului, stăpînul ţării, cînd a cerut să-l vadă, ne-am fi întors cu toţii. Dar nimic nu-i pierdut, pentru că ajunge să-l ducem doar acolo pe Beniamin şi să-l înfăţişăm bărbatului, mai-marele pieţii faraonului, acolo în sala Hrănitorului, ca Simeon să fie liber şi să-i ai iarăşi pe amîndoi, copilul şi eroul.

— Cu alte cuvinte: dacă mi l-aţi şi irosit pe Simeon, vreţi acum să mi-l smulgeţi şi pe Beniamin din mînă şi să-l duceţi acolo unde se află Simeon.

— Asta o vrem, ca să facem faţă toanei, bărbatului acela, ca să ne dezvinovăţim, şi cu ajutorul martorului să liberam ostaticul.

— Inimi de lupi! îmi răpiţi copiii şi gîndurile voastre urmăresc toate să-l dijmuiască pe Israel. Iosif nu se mai află, Simeon nu se mai află, acum vreţi să-l luaţi şi pe Beniamin, să-l duceţi! Prostiile voastre, să le plătesc eu şi toate să cadă pe capul meu!

— Nu, stăpîne, nu înfăţişezi bine lucrurile! Nu este vorba ca Beniamin să mai fie dat pe deasupra, pe lîngă Simeon, ci ca amîndoi să se întoarcă iarăşi la tine, doar să-l înfăţişăm pe mezin bărbatului, să-şi dea seama căi i-am spus adevărul. Te

rugăm plecaţi, îngăduie-i lui Beniamin să vină cu noi în această călătorie, că să-l slobozirn pe Simeon şi copiii lui Israel să fie iar toţii laolaltă!

— Toţi laolaltă? Şi unde este Iosif? Îmi cereţi, cu vorbe limpezi, să-l trimit pe acesta pe drum la Iosif. Nu mă învoiesc.

Atunci se porni Ruben, cel mai în vîrstă dintre fraţi, izbucnind ca apa ce fierbe şi spuse:

— Tată, acum ascultă-mă pe mine! Ascultă-mă numai pe mine, capul lor, al ăstora toţi! Căci nu lor să-l încrediriţezi pe băiat pentru drum, ci mie. Dacă nu ţi-l aduc eu înapoi, să mi se întîmple aşa şi pe dincolo! Dacă nu ţi-l aduc eu înapoi, să-i sugrumi tu pe amîndoi fiii mei, Hanuuh şi Pallu. Sugrumări, spun eu, sub ochii mei, cu propria ta mînă, şi nici nu voi clipi măcar, dacă nu mă voi fi ţinut de cuvînt şi nu-l voi fi liberat pe ostatic!

— Da, vorbeşte numai, dă-ţi drumul! îi răspunsei lacob. Unde ai fost cînd mistreţul l-a atacat pe cel frumos, şi oare ai ştiut să-l aperi pe Iosif? Ce să fac cu fiii tăi, şi oare sînt un înger sugrumător, să-i sugrum şi să dijmuiesc cu mîna mea neamul Israel? Rămîne că mă împotrivesc gîndului vostru, ca fiul meu să plece cu voi, căci fratele lui a murit şi el singur mi-a rămas. Dacă i s-ar întîmpla ceva pe drum, lumea ar vedea cum cărunteţea mea este dusă cu jale în mormînt!

Se priviră între ei cu buzele strînse. Drăguţ, că-l numea pe Beniamin „fiul“ lui, nu fratele lor, şi încă spunînd că numai el îi rămăsese.

— Şi Simon, eroul tău? întrebară ei. ,

— Vreau să şed singur aici, răspunse el, şi să-l bocesc. Risipiţi-vă!

— Mulţumim tatălui pentru convorbire şi îngăduinţa de a ne retrage! spuseră ei şi-l părăsiră. Plecă şi Beniamin cu ei şi mingîie cu mîna lui cu degetele scurte, pe rînd, braţul unuia şi altuia.

— Nu vă amărîţi de ce v-a spus, îi ruga el, şi nu purtaţi supărare sufletului său solemn! Credeţi, cumva, că mă măguleşte şi ajung să mă cred pentru făptul că mă numeşte fiul său, singurul ce i-a mai rămas, şi nu vrea să mă lase să

plec cu voi? Cînd doar ştiu, că nu mi-o uită niciodată, că Rahila a murit dîndu-mi viaţă, iar grija ce veghează asupra mea este tristă. Gîndiţi-vă cît timp i-a trebuit pînă s-a înfrînt să vă lase să plecaţi şi fără mine şi judecaţi după asta cît de scumpi îi sînteţi! Acum o să fie iar nevoie de o zăbavă, pînă se moaie şi mă trimite jos, cu voi, la acel bărbat, căci nu-l lasă el pe fratele nostru în mîna păgînilor, asta nu, şi apoi — cît o să ajungă oare bucatele pe care voi, înţelepţilor, le-aţi dobîndit, acolo jos, pe degeaba? Încît, fiţi pe pace! Eu, prîslea, tot apuc să fac călătoria. Acum, însă, mai povestiţi-mi încă puţin de stăpînul acela al Tîrgului, de asprul, care v-a învinuit atît de urît şi a avut toana să ceară să-i fie înfăţişat mezinul. De asta aş putea aproape să mă fălesc, că vrea neapărat să mă vadă pe mine şi mă vrea de martor. Ce-i cu el? Este cel mai mare dintre cei din tărîmul celălalt? Şi înălţat peste toţi? Cum vi se pare că arată şi cum vorbeşte? Nu-i de mirare că sînt curios să văd un bărbat, atît de curios să mă vadă el pe mine.

Iacob se luptă pe malul Iabocului

Da, ce este un an din istoria asta, şi cine s-ar scumpi la timp şi răbdare, cînd este vorba de ea! Iosif făcu dovadă de răbdare şi trebui să trăiască în ăst timp şi să facă pe omul de stat şi pe negustorul în Ţara Egiptului. Răbdare trebuiră să aibă fraţii, vrînd-nevrînd, cu încăpăţînarea lui Iacob, răbdare avu şi Beniamin; strunindu-şi curiozitatea de această călătorie şi de curiosul stăpîn al tîrgului. Decît ei toţi, noi o ducem mai uşor — nu, cumva, pentru că ştim deja cum s-au întîmplat toate. Asta este mai curînd un neajuns faţă de cei ce au trăit în istorie şi au cunoscut-o pe pielea lor; căci noi trebuie să stîrnim curiozitatea pentru viaţă, acolo unde pe drept, nici nu poate fi. Dar sîntem cîştigaţi faţă de aceia, prin faptul că ne este dată puterea asupra mărsurii timpului şi îl putem întinde ori scurta după voie. Nu trebuie să trăim plictisul anului de aşteptare ca toate mizeriile sale zilnice, cum a trebuit s-o facă Iacob cu cei şapte ani în Mesopotamia. Povestind ne este îngăduit să spunem simplu: A trecut un an — şi iată, chiar s-a dus, şi Iacob s-a resemnat.

Căci doar ştie toată lumea că pe atunci cele apoase nu reluaseră încă defel şirul lor firesc, iar seceta continua să apese ţările aflate în jurul istoriei noastre. Ce serii diabolice nu se iscă pe lumea asta, şi cum mai este ispitit hazardul, căruia altminteri îi place schimbarea şi saltul încoace şi încolo, între bine şi rău, cum mai este ispitit de ele, încît deodată, cu un chicotit drăcesc, ca apucat, nu mai iveşte rînd pe rînd, decît tot acelaşi lucru! Pînă la urmă, însă, trebuie să facă saltul în direcţia cealaltă — s-ar desfiinţa singur, dacă ar continua tot aşa. Dar poate bîntui cu turbare, şi să bîntuie aşa de şapte ori în şir, nu e chiar o raritate, dacă socotim în mare.

Cu lămuririle noastre despre circulaţia norilor între mare şi Alipii Ţării harapilor, de unde izvorăsc apele Nilului, am lămurit, la drept vorbind, numai cum s-a întîmplat, nu însă, de ce. Căci cu de ce-ul lucrurilor nu o scoate nimeni la capăt. Cauzele tuturor lucrurilor seamănă cu succesivele dune de la marginea mării: una este totdeauna aşezată înaintea alteia, iar ultima cauză, la care te-ai putea opri, să mîi, se află în infinit. Hrănitorul nu veni mare şi nu se revărsă, pentru ca sus, în Ţara arapilor, nu ploua. Şi nu ploua pentru că nici în Canaan nu căzuseră ploi, din pricina, anume, că marea nu iscase nori, şi asta timp de şapte ani, cel puţin însă, cinci. De ce? întrebarea duce la cauze supraordonate, duce în spaţiul cosmic şi la corpurile cereşti, care hotărăsc, fără îndoială, vîntul şi vremea la noi. Aşa avem petele în soare — o cauză destul de îndepărtată. Dar că soarele nu este cauza ultimă şi cea mai înaltă ştie orice copil, şi dacă încă Avram a refuzat să adore soarele ca ultimă cauză, ar trebui să ne fie ruşine, să rămînem noi la astrul zilei. Există supraordonări în univers, ce reduc regeasca nemişcare a soarelui la o mişcare subordonată, iar petele, atît de influente, de pe discul lui sînt şi ele un de ce despre care nu se poate crede că ultima lui cauză, la care ne-am putea opri, s-ar afla în acele suprasisteme, ori în altele, iarăşi supraordonate acestora. Cauza finală se află ori tronează vădit într-o depărtare care este, iarăşi apropiere, deoarece în ea depărtare şi apropiere, cauză şi efect, sînt una; este acolo unde ne găsim, pierzîndu-ne, şi unde bănuim un Plan care, de dragul ţelurilor Sale, îşi mai şi refuză, cîteodată, pîinişoarele de jertfă.

Seceta şi scumpetea apăsau şi nici nu trecu măcar un an întreg, pînă să se moaie Iacob. Hrana căpătată de fiii lui pe degeaba într-un fel totodată îmbucurător

şi neliniştitor, se mîncase; împărţită la atît de mulţi, nici nu fusese multă şi alta nu se putea găsi aici nici pe bani grei. Cîteva luni mai devreme chiar decît anul trecut, Israel începu convorbirea aşteptată de fraţi.

— Cum vă pare? zise el. Nu este de parcă s-a căscat o prăpastie şi domneşte o nepotrivire între starea averii mele, pe care am tot păstrat-o şi înmulţit-o de cînd am spart zăvoarele prăfuite ale împărăţiei lui Laban — şi această nenorocire, că iar ducem lipsă de boabe de sămînţă şi de copturi din făină şi copiii voştri plîng după pîine?

— Da, îşi dădură ei cu părerea, aşa-i cu vremea asta.

— Ciudată vreme, zise el, cînd unul are fii, bărbaţi în toată firea, o întreagă echipă, şi a făcut, cu ajutorul lui Dumnezeu, ce trebuia să-i zămislească, ei însă şed pe şezuturile lor şi nu se mişcă, să pună capăt lipsei.

— Asta spui tu aşa, tată. Dar ce-i de făcut?

— De făcut? În Egipt este un tîrg de grîne, cum aud din mai multe părţi. Ce-ar fi dacă aţi îndrăzni voi să faceţi călătoria şi aţi pleca în jos, să ne cumpăraţi ceva merinde?

— Asta chiar ar fi bine, tată, noi ne-am duce. Dar tu treci cu vederea, ceea ce bărbatul de acolo jos ne-a cerut cu străşnicie privitor la Beniamin: că să nu-i mai vedem faţa, decît dacă fratele nostru ar fi cu noi, mezinul, pe care nu-l putusem înfăţişa în semn că am spus adevărul. Pe cît se pare, bărbatul acela este un învăţat, cunoscător al stelelor. El a spus că din cei doisprezece unul ar fi ascuns după soare, dar nu ar putea fi ascunşi doi deodată şi al unsprezecelea ar trebui să-i fie înfăţişat, înainte să se mai uite la noi. Dă-ni-l pe Beniamin cu noi la drum şi pornim.

Iacob oftă.

— Ştiam, zise el, că aşa va fi şi că mă veţi chinui iarăşi din pricina copilului.

Şi îi certă cu glas puternic:

— Nefericiţilor! Nechibzuiţilor! A trebuit să vorbiţi şi să trăncăniţi faţă de acel bărbat şi să dezvăluiţi cu uşurinţă toate relaţiile voastre de familie, încît el să ştie că voi mai aveţi un frate, fiul meu, şi să mi-l poată cere? Dacă aţi fi rămas cu demnitate la negoţul vostru, fără trăncăneală, n-ar şti chiar nimic de Beniamin şi n-ar putea să-mi ceară sîngele inimii mele, ca preţ pentru făina albă! Aţi merita să vă blestem pe toţi!

— Nu face asta, stăpîne, spuse Iuda, căci ce s-ar allege din Israel? Ci gîndeşte la ce strîmtoare eram şi siliţi să-i spunem adevărul, cum ne-a încolţit cu bănuiala lui şi ne-a cercetat privitor la grupul nostru de fraţi! Căci ne-a întrebat foarte amănunţit şi a vrut să ştie: „Mai trăieşte tatăl vostru? Mai aveţi un frate? Tatăl vostru o duce bine?“ Şi dacă i-am spus că n-o duci atît de bine, cum ţi s-ar cuveni, ne-a certat cu glas ridicat şi s-a mîniat, că noi am fi lăsat lucrurile să ajungă acolo.

— Hm! făcu Iacob şi-şi mîngîie barba.

— Am fost speriaţi, de asprimea lui, continuă Iuda, şi ne-a plăcut interesul ce ni-l arăta. Căci doar nu-i puţin lucru, cînd ţi se arată asemenea interes, atît de stăruitor, de către unul din cei mari din lumea asta, de care atîrni deocamdată. Asta îi deschide, fireşte, omului inima şi-l face comunicativ, dar nu înseamnă trăncăneală.

Şi Iuda mai întrebă, cum ar fi putut ei să prevadă că bărbatul le va cere îndată fratele şi le va porunci: „Aduceți-l aicea jos!“

Mai cu seamă el multîncercatul, vorbea azi. Aşa se înţeleseseră între ei pentru cazul că Iacob va da semne că se muiase; căci Ruben fusese deja respins, deoarece se repezise, destul de nedibaci şi mai curînd lipsit de gust, cu cei doi fii ai lui, ca Iacob să-i sugrume; iar Levi, deşi foarte lovit de pierderea gemenului său— nu mai era decît o jumătate de bărbat de atunci, nu putea fi pus să vorbească în numele tuturor din pricina Sihemului. Iuda însă vorbea excelent, cu căldură bărbătească şi convingător.

— Israel, spuse el, înfrînge-te, chiar de ar trebui să lupţi cu tine pînă în zori, cum ai luptat cîndva cu altul! Acesta este un ceas al Iabocului, fie să te arăţi şi

acum un erou al Domnului! Vezi tu, nu putem schimba voinţa bărbatului celuia de jos. Noi nu apucăm să-l vedem, fiul al doilea al Liei rămîne al muncii silnice, şi nici de pîine nu poate fi vorba, dacă Beniarnin nu-i cu noi. Eu, leul tău, ştiu cît de amar îţi este, să ne dai la drum zălogul lăsat de Rahila, din pricină că te-ai învăţat să fie mereu acasă, mai ales că vom coborî în ţara mîlului şi a zeilor morţi. Şi nici în bărbatul acela n-ai încredere, în stăpînul ţării şi bănuieşti că ne întinde vreo capcană, şi nu i-ar mai da drumul nici mezinului, nici ostaticului şi, poate, nici nouă tuturor. Dar îţi spun — eu care îi cunosc pe oameni şi nu aştept mare lucru nici de la cei mari, nici de la cei mărunţi, bărbatul acela nu-i aşa, şi într-atît l-am pătruns, încît o ştiu şi pun mîna în foc pentru asta: gîndul acelui bărbat nu este să ne atragă într-o capcană. O fi el ciudat, şi, neliniştitor, dar este şi foarte simpatic şi chiar dacă greşeşte mult, este lipsit de falsitate. Eu, Iuda, mă pun chezaş pentru el, cum mă pun chezaş pentru acesta, fiul tău, cel mai tînăr frate al nostru. Lasă-l să plece cu mine la drum, alături de mine, şi îi voi fi tată şi mamă, cum îi eşti tu, iar jos, în ţara aceea, voi veghea ca piciorul lui să nu se lovească de vreo piatră şi nici sufletul său să nu fie întinat de desfrînările Egiptului. Dă-l pe mîna mea, să plecăm odată şi să trăim, să nu murim, noi, tu şi copilaşii noştri! Căci din mîinile mele tu să-l ceri, şi dacă nu ţi-l readuc şi ţi-l înfăţişez să port eu vina asta toată viaţa mea. Aşa cum îl ai, aşa să-l ai, şi puteai să ai iarăşi de mult, acum, cînd îl mai ai, căci dacă n-am fi tărăgănat atît lucrurile, am fi putut fi de două ori întorşi înapoi cu ostaticul, cu martorul şi cu pîinea!

— Pînă în zori, răspunse Iacob, daţi-mi timp de gîndire!

Iar dimineaţa se predase şi consimţise, în sinea lui să-l dea pe Beniamin să plece în această călătorie ce nu ducea la Sichem, cale de cîteva zile, ci era un drum lung de mai bine de şaptesprezece zile, ce ducea în tărîmul de dedesubt. Avea ochii roşii şi nu se sfii să spună cît de grea i-a fost această hotărîre, silnică sufletului său. Deoarece însă luptase într-adevăr atît de înverşunat cu necesitatea şi nu se prefăcea doar, ci numai exprima asta cu demnitate, suferinţă şi măreţie, toţi au fost foarte mişcaţi şi oamenii spuneau cu emoţie: „Vedeţi, în noaptea aceasta Israel, s-a înfrînt pe sine.”

Cu capul aplecat, pe umăr, Iacob spuse:

— Dacă chiar trebuie să fie aşa, şi scrie, săpat în aramă, ca eu să le îndur pe toate, atunci fie! şi faceţi ce e nevoie şi plecaţi la drum, eu mă învoiesc. Luaţi cu voi mărfuri din cele mai bune, pentru care este slăvită ţara asta, să i le dăruiţi bărbatului şi să-i muiaţi inima: ulei balsamic, răşină de mirt, miere de struguri, din cea groasă, fiartă pentru mine, pe care s-o soarbă cu apă, ori să-şi îndulcească gura cu ea după masă, precum şi nuci de fistic şi fructe de terebint, şi înainte să spuneţi că nu e mare lucru! Luaţi cu voi, şi bani îndoit, pentru marfa nouă şi pentru cea dinainte, căci mi-amintesc că, prima dată, v-aţi pomenit cu argintul deasupra, în sacii voştri — trebuie să se fi întîmplat o greşeală. Şi luaţi-l pe Beniamin — da, da, mă înţelegeţi bine, luaţi-l şi duceţi-l jos la acel bărbat, să-i fie înfăţişat, mă învoiesc! Văd ce uluială vă încremeneşte feţele de hotărîrea mea, dar am luat-o şi Israel se pregăteşte să fie ca omul căruia i s-au răpit copiii. El Şadai însă, izbucni el, cu mîinile ridicate implorator spre cer, să afle milostivire pentru voi în inima acelui bărbat, ca să vi-l lase pe celălalt frate al vostru şi pe Beniamin! Doamne, numai cu împrumut şi ca să mi-l înapoiezi, Ţi-l dau pentru această călătorie, să nu fie nici o neînţelegere între Tine şi mine, eu nu Ţi-l jertfesc, ca să-l înghiţi ca pe celălalt copil al meu, îl vreau înapoi! Aminţeşte-ţi de Legămînt, Doamne, ca inima omului să devină simţitoare şi sfîntă în Tine şi Tu în om! Nu rămîne în urma simţitoarei inimi omeneşti, Atotputernice, nu cumva să-mi răpeşti copilul în timpul călătoriei şi să-l zvîrli fiarei, ci stăpîneşte-Te, Te implor, şi înapoiază-mi cinstit ce Ţi-am dat cu împrumut, încît să-Ţi slujesc cu fruntea în ţarină şi să-Ți ard ca jertfe, să-Ţi încînte nările, părţile cele mai bune!

Aşa se rugă el către cer şi luă apoi măsuri, împreună cu Eliezer (de fapt Damasec), să-l pregătească pentru drum pe feciorul morţii, avînd grijă de el ca o mamă; căci în dimineaţa următoare fraţii trebuiau să pornească pentru a nu pierde, jos la Gaza, caravana ce se aduna acolo, iar în nerăbdarea sa Benoni era nespus de fericit că avea să fie, în sfîrşit, eliberat din închiderea sa simbolică, acest a-fi-mereu-acasă, ce însemna nevinovăţie, şi avea să vadă lumea. Nu sări în sus de bucurie înaintea lui Iacob, recăzînd pe călcîie pentru că nu avea şaptesprezece ani, ca, pe atunci, Iosif, ci în jur de treizeci, şi nu voia să jignească această inimă patetică, cu bucuria sa de a scăpa; precum şi pentru că existenţa sa îndoliată, ca ucigaş al mamei, nu-i îngăduia sărituri şi nu se cădea să iasă din rolul său. Dar faţă

de femeile şi copiii lui se lăudă, nu puţin, cu libertatea sa de mişcare şi că pleacă în Miţraim, să-l libereze pe Simeon, prin intervenţia sa; căci numai el ar avea această putere asupra stăpînului ţării.

Puteau face atît de repede pregătirile, pentru că abia la Gaza călătorii urmau să cumpere cele de trebuinţă călătoriei prin pustie. Deocamdată darurile alcătuiau cel mai important bagaj al lor pentru cel care îl ţinea închis pe Simeon, pentru stăpînul tîrgului de grîne al Egiptului; Eliezer cel tînăr le strînse de prin magazii: erau aici concentrate din zemuri a felurite fructe şi frunze, siropul de struguri, răşinile de smirnă, nucile şi fructele. Un măgar anume trebuia să poarte aceste daruri, pentru bunătatea cărora le era lăudată ţara.

În lumina zorilor, fraţii plecară într-a doua călătorie, în acelaşi număr ca prima oară, căci erau cu unul mai puţin şi cu unul mai mult. Oamenii curţii stăteau primprejur şi, în interiorul cercului, cei zece, ţinîndu-şi animalele de căpăstru. Iar în chiar miezul cercului sta Iacob şi ţinea ce-i rămăsese de la dragostea tinereţii sale. Pentru asta veniseră oamenii, să vadă cum se desparte Iacob de cel păzit şi să se înalţe văzînd exprimarea celei mai demne dureri de despărţire. Îl ţinu mult de mînă pe mezin, îi puse după gît propria apărătoare şi murmura aproape de obrazul lui, cu ochii ridicaţi la cer. Fraţii, însă, îşi plecară ochii la pămînt, cu zîmbete amare şi îngăduitoare.

— Iuda, tu eşti acela, spuse el, în sfîrşit, cu glas tare, să fie auzit de toţi. Tu te-ai pus chezaş pentru acesta, ca eu să-l cer din mîna ta. Dar ascultă: Eşti dezlegat din chezăşia ta. Căci poate oare un om sta chezaş pentru Dumnezeu? Nu pe tine vreau să pun temei, căci ce poţi tu contra mîniei Domnului? Ci îmi întemeiez încrederea numai în El, stînca şi păstorul, să mi-l înapoieze pe acesta, pe care cu credinţă i-l predau. Auziţi toţi: El nu este un monstru, ce-şi rîde de inima omului şi o calcă în ţărînă, ca un desfrînat al pustiei. El este un Dumnezeu mare, purificat şi seninat, un Dumnezeu al Legămîntului şi al încrederii, şi dacă trebuie un om să stea chezaş pentru El, atunci n-am nevoie de tine, leul meu, ci vreau eu să stau chezaş pentru credinţa Lui, iar El n-o să-şi facă Sieşi una ca asta, să batjocorască chezăşia. Plecaţi, deci, spuse el, împingîndu-l pe Beniamin spre fraţii săi, în numele Domnului, cel milostiv şi de nădejde! — Dar aveţi totuşi grijă de el,

mai adăugă Iacob cu vocea sugrumată şi se întoarse de la ei, pornind spre casa sa de păr.

Cupa de argint

Cînd Iosif, Hrănitorul, se întoarse, de data aceasta, acasă de la slujbă, în inimă cu ştirea că cei zece oameni din Canaan trecuseră graniţa, Mai-Sahme, majordomul său, i-o citi îndată pe faţă şi întrebă:

— Aşadar, Adon, se pare că s-a făcut şi că timpul de aşteptare a trecut?

— S-a făcut, răspunse Iosif, şi aşteptarea s-a terminat. Lucrurile s-au întîmplat cum trebuiau să se întâmple şi ei au venit. A treia zi, numărînd de azi, vor fi aici — cu mititelul, cu mititelul! Această istorie divină s-a oprit un timp şi noi am avut de aşteptat. Dar mereu se întîmplă cîte ceva, chiar de nu pare să fie o istorie, şi umbra soarelui se mută încet. Trebuie doar să te încredinţezi cu calm timpului şi aproape să nu te sinchiseşti de el — asta m-au învăţat încă ismaeliţii cu care am călătorit, că timpul le coace şi le aduce pe toate mai aproape.

— Ar fi, deci, de gîndit la destul de multe şi de organizat precis continuarea jocului. Doreşti să-ţi fac propuneri?

— Vai, Mai, ca şi cum nu le-aş fi gîndit şi poruncit de mult pe toate, şi aş fi economisit vreo grijă în alcătuirea istoriei! Asta se va desfăşura, de parcă ar şi fi fost scrisă, şi s-a desfăşurat întocmai după scriere. Surprize nu încap aici, ci doar emoţie pentru că cele ştiute se înfăptuiesc aievea. Şi nici nu sînt defel agitat de data asta, ci am doar un sentiment solemn, cînd păşim spre alte urmări, şi cel mult de cuvintele „Eu sînt acela“ îmi bate totuşi inima, anume pentru ei mă speriu de cuvintele acestea — pentru ei ar fi mai bine să pregăteşti un leac.

— Se va face, Adon. Dar chiar de nu vrei nici un sfat tot te sfătuiesc: ai grijă de cel mic! El nu-ţi este doar frate vitreg, ci ţi-e frate bun şi, peste toate, cum te cunosc, n-o să te poţi reţine de la una ori alta şi o să-l împingi tu să vadă. În

plus, prîslea este totdeauna cel mai isteţ şi s-ar prea putea să bată ,,Eu sînt acela“, luîndu-ţi-o înainte cu vorbele ,,Tu eşti acela“ şi încurcîndu-ţi tot jocul.

— Ei, şi ce-ar fi, Mai! N-aş avea mult împotriva acestei schimbări. Am rîde grozav cu toţii, ca atunci cînd copiii dărîmă grămadă, chiuind, vreo construcţie ridicată în joacă. Dar nu cred în ce te îngrijorează pe tine. Aşa un puşti — şi o să-i spună la obraz prietenului faraonului, vice-Horus şi mare om de afaceri:„Aş! Tu eşti doar fratele meu, Iosif!“ Păi, asta ar fi neruşinare! Nu, „Eu sînt acela“, cuvintele astea ale rolului îmi vor rămîne mie.

— Vrei să-i primeşti iarăşi la sediul mare?

— Nu, de data asta, aici. Vreau, să mănînc pîinea, la prînz cu ei, să fie invitaţi la masă. Înjunghie vite şi pregăteşte totul, majordomule, pentru unsprezece oaspeţi mai mult decît fuseseră prevăzuţi pentru acea zi, a treia începînd de azi. Cine este invitat pentru poimîine?

— Cîteva notabilităţi ale oraşului, spuse Mai-Sahme, consultîndu-şi tăbliţele. Cuviosul Ptahhotpe, preotul predicator de la templul lui Ptah; ostaşul suveranului, colonelul Entef-oker, de la garnizoana din localitate a zeului; Pa-neşe, primul agrimensor, ce aşează şi pietrele de hotar, care are un mormânt în stîncă, aproape de mormîntul stăpânului, precum şi cîţiva socotitori şefi, de la ministerul Hranei.

— Bine, le va părea ciudat să prânzească cu străinii.

— Mă tem, chiar, că mult prea ciudat, Adon! Căci, îngăduie-mi să-ţi amintesc, asta-i dificultatea cu obiceiurile mesei şi cu anumite interdicţii. Unii s-ar putea scandaliza, să fie nevoiţi să mănînce cu ibrimii.

— Dar, dă-o încolo, Mai, vorbeşti de parcă ai fi Dudu, un pitic pe care l-am cunoscut, un credincios prea habotnic! Nu mă învăţa pe mine să-mi cunosc egiptenii — ca şi cum ăstora le-ar mai fi silă de ceva. Doar ar trebui să le fie silă să mănînce şi cu mine, căci ştiu cu toţii că, de copil, n-am băut apă din Nil. Dar, iacă, ăsta-i inelul faraonului, porunca „Fii ca mine“, care înlătură orice. Cu cine mănînc eu, le va conveni şi lor la acest prînz, căci mai există şi învăţătura faraonului,

admirată de toţi cei ce vor să placă la curte, că toţi oamenii sînt copiii dragi ai tatălui său. Dealtfel, n-ai decît să ne serveşti deosebit, ca să păstrăm formele deosebit egiptenilor, deosebit acelor bărbaţi, şi mie tot deosebit. Pe fraţii mei, însă, să-i aşezi exact după şartul lor şi după vîrstă — marele Ruben în frunte şi Benoni la urmă. Aici să nu faci vreo greşeală, o să ţi-i mai spun o dată, după rostul lor, scrie-i în tăbliţele tale!

— Am înţeles, Adon. Dar este periculos. De unde să ştii tu atît de exact cum se înşiră ei după vîrstă, fără ca ei să devină bănuitori?

— Apoi să-mi pui la masă şi cupa mea, în care mă uit, ce te miri, cupa mea de argint, pentru privit în viitor.

— Aşadar, cupa. Vrei să le ghiceşti din ea cînd s-a născut fiecare?

— Şi la asta ar putea servi.

— Aş vrea, Adon, să-mi servească şi mie la ghicit, şi după felul cum se văd, în apa curată, cîteva bucăţi de aur şi cîteva pietre şlefuite în rîuri, aş putea citi ce ai scornit şi ce ai de gînd cu istoria, ca să-i aduci treptat la vorbele prin care te dezvălui lor. Mă tem că te-oi sluji prost, dacă nu-ţi ştiu gîndul, şi trebuie, doar, să-ţi slujesc, nu să stau, numai aşa, degeaba în istoria asta, în care tu m-ai introdus din bunătate.

— Degeaba sigur că nu vei sta, majordomule. Nu s-ar cuveni. Deocamdată, însă, pune-mi cupa pe masă, în care mai citesc cîteodată, în glumăl

— Cupa, ei bine, da, cupa, spuse Mai-Sahme, cu privirea îngîndurată, de parcă ar încerca să-şi amintească ceva. — Ei ţi-l aduc, deci, pe Beniamin şi tu trebuie să-ţi revezi frăţiorul între fraţi. Dar după ce ai prînzit cu ei şi le-ai umplut a doua oară sacii, tot îl iau iarăşi pe mezin şi se întorc acasă cu el, la tatăl vostru, şi tu te uiţi după ei şi baţi din buze?

— Citeşte, tu, mai bine în cupă, Mai, cum se arată lucrurile în apă! Sigur că ei se pornesc la drum, dar poate că au uitat ceva, încît trebuie, din nou, să se întoarcă?

Majordomul clătină din cap.

— Ori au ceva eu ei, spuse Iosif, ce ne lipseşte, şi ne-am luat după ei pentru acest obiect şi-i aducem înapoi?

Mai-Sahme îl privi cu ochii lui rotunzi, cu sprîncenele negre ridicate şi, iată, gura sa mică prinse să schiţeze un zîmbet. Dacă un bărbat are o gură atît de mică şi zîmbeşte, atunci asta arată, oricit ar fi el, de felul lui, bondoc, chiar ca un zîmbet de femeie, şi majordomul zîmbea acum aşa de feminin, cu toată barba lui foarte neagră, zîmbea subţire şi aproape gingaş! Trebuie că şi el citise în cupă, căci, dînd din cap, îi zîmbi şiret-înţelegător lui Iosif, care îi întoarse zîmbetul şi-l bătu pe umăr pe Mai-Sahme, în semn de confirmare şi de laudă; acesta însă, oricît era de neîngăduit asemenea - gest — totuşi, îl avusese deţinut la închisoare — ridică şi el mîna, să-l bată pe stăpîn pe umăr, şi aşa statură un timp, bătîndu-se unul pe altul pe umeri şi zîmbindu-şi reciproc, deplin înţeleşi asupra desfăşurării ulterioare a acestei istorii sărbătoreşti.

Mireasma de mirt ori cina cu frații

Ea decurse, astfel şi se desfăşură în orele ei, după cum urmează. Fiii lui Iacob sosiră la Menfe, casa lui Ptah, şi traseră la hanul la care mai fuseseră, bucuroşi că l-au adus cu bine, pînă aici, pe Beniamin, pe care îl păziseră şi-l îngrijiseră în timpul tuturor celor aproape şaptesprezece zile de drum, şi umblaseră cu el de parcă ar fi fost un ou moale, de teama sentimentului lui Iacob şi, de asemenea, pentru că mezinul era cel mai important, cerut ca martor de ciudatul mai-mare al tîrgului de grîne, iar fără el n-ar obţine liberarea lui Simeon. Astea ar fi fost pricini îndestulătoare să-l păzească pe mezin ca pe ochii din cap, să-i dea lui întîi tot ce era bun şi să aibă grijă de el ca de sfînta apă, draga de ea: teama de acel bărbat se afla pe primul plan, iar pe al doilea, teama de tată. În fund de tot, mai sta, însă, mută, ca a treia pricină a acestui zel, dorinţa lor de a răscumpăra cu Beniamin, ce păcătuiseră cu Iosif. Căci gîndul la acesta şi la fapta lor ticăloasă se trezise în ei toţi,

proaspăt, după atîta vreme, în timpul primei lor călătorii în Egipt şi a celor ce se întâmplaseră atunci; gîndul că l-au nimicit pe unul din Israel şi îşi vînduseră fratele ieşise la suprafaţă din timpurile ce-l acoperiseră, de parcă ar fi fost ieri. Atîrna în aer, ca o răzbunare tîrzie, îl simţeau ca o mînă, ce voia să-i tragă la răspundere, şi le părea că grija plină de zel pentru celălalt fiu al Rahilei ar fi cel mai bun mijloc ca mîna să nu-i cuprindă şi duhurile răzbunării să se risipească.

Îl îmbrăcară într-un veşmînt frumos, multicolor, cu franjuri şi bibiluri, ca să-l înfăţişeze astfel bărbatului ce era stăpîn peste ţară, îi unseră cu ulei părul, ce arăta ca o căciulă de vidră, să nu se zburlească, de ajunse, cu adevărat, ca o cască lucioasă, şi-I prelungiră ochii cu o pensulă subţire. Cînd, însă, prezentîndu-se la Marea administraţie a autorizaţiilor şi livrărilor, au fost îndreptaţi să se înfăţişeze în casa proprie a Hrănitorului, se speriară, după cum îi înspăimânta orice lucru neaşteptat ori care nu mergea cum îşi închipuiseră, şi le părea, pe dată, că vesteşte noi complicaţii şi tainice neplăceri. Ce mai era şi asta, şi de ce erau izolaţi în asemenea măsură, încât trebuiau să se înfăţişeze chiar la locuinţa lui personală? Oare avea gînduri bune sau rele? Se putea să aibă legătură cu banii, cei de data trecută, şi poate să se folosească împotriva lor această întunecată nelămurire, să li se întindă dintr-asta o capcană, ca să-i închidă pe toţi pentru sustragere de la plată şi să fie înrobiţi toţi unsprezece? Aveau asupra lor acei bani misterioşi, dimpreună cu metalul nou pentru a doua cumpărare, dar asta îi liniştea prea puţin. Dimpotrivă, îi încerca puternic dorinţa de a face cale întoarsă, de a nu se mai arăta bărbatului şi de a-şi afla scăpare în fugă — din grijă, mai ales, pentru Beniamin, care însă, tocmai el, îi încuraja şi insista cu îndrăzneală să fie dus înaintea stăpînului tîrgului, căci el ar fi acum uns cu alifii şi împodobit, şi n-ar avea pricină să se ascundă de acel bărbat; dar nici ei, spunea el, n-ar avea motiv, căci numai din greşeală s-au aflat banii aceia din nou în sacii lor şi n-ar fi îngăduit să te porţi de parcă ai fi vinovat, cînd n-ai nici o vină.

Vinovat, vinovat, răspunseră ei, foarte general vinovat te simţi întotdeauna un pic, chiar dacă nu în cazul de faţă, pricină pentru care şi în asemenea caz, unde tocmai ai fi nevinovat, tot nu te-ai simţi foarte bine. Dealtfel, lui, mititelului, i-ar da mîna să vorbească, el a rămas totdeauna nevinovat acasă şi nu a ajuns în situaţia

să găsească bani misterioşi în sacul său, în timp ce ei au trebuit mereu să se zbată prin lume şi n-au putut ocoli orice vină.

Pentru o vină atît de generală, îi consolă Benoni, bărbatul va avea desigur înţelegere; doar este un bărbat al lumii. Cît despre bani, treaba ar fi în regulă, deşi misterioasă, iar ei ar fi venit, între altele, tocmai ca să-i restituie. Apoi mai trebuie obţinută eliberarea lui Simeon, asta ar şti-o ei la fel de bine ca şi el, şi mai au nevoie de alte bucate. Deci nici nu se pot gîndi la întoarcere din drum şi fugă, căci le-ar ieşi astfel nu numai numele de hoţi, dar şi de iscoade şi ar mai ajunge, pe deasupra, ucigaşii fratelui lor.

Ştiau asta, într-adevăr, la fel de bine ca el, şi că trebuiau să se încumete, chiar cu riscul de a fi înrobiţi toţi. Frumoasele mituiri, ce le aduceau cu ei, mostrele trimise în dar de Iacob, din lauda ţării lor, îi mai încurajau cumva, şi luară hotărârea să vorbească chiar de la început cu majordomul, scundul acela, desigur binevoitor, dacă vor putea da de el.

Asta reuşiră. Căci de cum sosiră în faţa binecunoscutei vile a stăpînului pieţii, în cartierul frumos, descălecaseră de pe măgarii lor şi-i duceau la mînă, pe lîngă oglinda de apă, pînă spre casă, cel ce le stîrnise încrederea îi întîmpină, coborînd de pe terasă, le ură bun venit, îi lăudă că s-au ţinut de cuvînt, chiar de au fost la început cam şovăitori, şi-i puse, deîndată, să i-l arate pe mezin, pe care îl privi cu ochii rotunzi, tot spunînd: ,,Bine! Bine!" Porunci oamenilor lui să le mîne măgarii, prin dos, în curte, şi să ducă în casă baloturile cu faima Canaanului, iar el urcă, împreună cu fraţii, scara exterioară, în timp ce ei îi tot vorbeau, cu teamă şi emoţie, de banii aceia.

Unii începuseră cu asta, decum îl zăriseră, aproape încă de departe, nu-i răbda inima să mai aştepte.

— Domnule majordom, spuneau ei, dragă domnule majordom, — aşa şi pe dincolo, ar fi de neînţeles, dar, ce să-i faci, aşa a fost, şi aici banii ar fi de două ori, ei ar fi bărbaţi cinstiţi. Ar fi găsit, i-ar fi găsit, arginţii plătiţi data trecută, întîi unul din fraţi şi apoi toţi, la locul de popas, în sacii lor de nutreţ, şi toată vremea taina acestor bani i-ar fi apăsat. Dar, iată, i-ar fi readus, întocmai la greutate, pe

lîngă alţi bani, pentru alte bucate. Doar n-o să vrea stăpînul lui, prietenul faraonului să dea vina pe ei, ba, poate, să-i şi osîndească.

Aşa se învălmăşeau vorbind, ba de îngrijorare, puneau şi cîte-o mînă pe el şi se agitau, jurînd că nu vor trece pe poarta frumoasă a casei, decît dacă el le-ar jura, la rîndul lui, că stăpînul n-o să le pună ştreangul de gît pentru această ciudată întîmplare, de care pomeniseră, şi nici nu le va face vreo vină din asta.

El, însă, era însuşi calmul, îi linişti şi spuse:

— Bărbaţilor, fiţi sănătoşi şi nu vă temeţi, totu-i în regulă. Ori, dacă e cumva în afara regulei, apoi este o minune binevoitoare. Noi ne-am primit banii, asta trebuie să ne ajungă şi nu-i pentru noi cuvînt să-i căutăm cuiva pricină. După toate, cîte mi le spuneţi, pot doar să cred că Dumnezeul vostru şi Dumnezeul tatălui vostru şi-a făcut-o glumă şi v-a băgat o comoară în sacii voştri — altă explicaţie refuză mintea mea să-mi propună. Se vede că-i sînteţi slugi cuvioase şi zeloase, şi a vrut să vi se arate şi el, o dată, recunoscător, asta din punctul lui de vedere, se poate pricepe. Voi îmi păreţi însă foarte agitaţi şi asta nu e bine. O să pun să vi se pregătească băi de picioare, întîi din pricina ospitalităţii, — căci sînteţi oaspeţii noştri şi veţi prînzi cu prietenul faraonului — apoi şi pentru că vă trage sîngele din cap şi linişteşte mintea. Dar intraţi şi, înainte de orice, vedeţi cine vă aşteaptă!

În sală, însă, l-au aflat pe Simeon, liber, defel slăbit ori cu ochii duşi în fundul capului, ci aşa de voinic şi de bătăios cum îl ştiau; căci o dusese bine, cum le comunica fraţilor ce-l înconjurau bucuroşi şi zilele i-ar fi fost foarte suportabile, chiar dacă nu mai văzuse faţa stăpînului şi trăise cu grija dacă ei s-or mai întoarce — dar îşi menţinuse moralul cu mîncare şi băutură bună. Ei şi-au cerut iertare de la al doilea fiu al Liei, că au trebuit să aştepte atît cu întoarcerea, cum ar înţelege şi el, din pricina încăpăţânării lui Iacob; şi el a înţeles asta şi era bucuros de ei, îndeosebi de fratele său Levi; căci un bătăuş dusese lipsa celuilalt şi, dacă nu s-au sărutat ori strîns la piept, tot şi-au cărat, unul altuia, pumni grei în spinare.

Acum fraţii se aşezară cu toţii, să-şi spele picioarele, iar apoi majordomul i-a condus în sala plină de flori şi aranjamente de fructe şi veselă frumoasă, unde se

punea pîinea pe masă, şi le-a fost de ajutor să aşeze, pe un bufet lung de lîngă perete, darurile aduse, mirodenii, miere, fructe şi nuci, şi să facă o expoziţie frumoasă din ele pentru ochii stăpînului. Pe cînd se ocupa de asta, Mai-Sahme fu chemat, căci afară sosea lumea şi Iosif se întorcea acasă pentru prînz, odată cu domnii egipteni poftiţi să împartă pîinea cu el, — profetul lui Ptah, luptătorul suveranului, mai-marele agrimensorilor şi socotitorii şefi. Împreună cu ei, Iosif intră în sală şi spuse către fraţi: „Fiţi salutaţi, bărbaţi!“ Aceia însă căzură cu frunţile la pămînt, de parcă ar fi fost seceraţi.

El se opri o clipă şi-şi atinse fruntea cu vîrfurile degetelor. Apoi repetă:

— Fiţi salutaţi, prieteni! Ci sculaţi-vă înaintea mea şi lăsaţi-mă să vă văd feţele, să vă recunosc. Căci voi mă recunoaşteţi, precum bag de seamă, şi vedeţi că eu sînt stăpînul tîrgului din Egipt, care a trebuit să se arate sever cu voi, de dragul apărării bogăţiilor ţării. Acum, însă, m-aţi împăcat şi mi-aţi dat siguranţă prin întoarcerea voastră în număr cuvenit, astfel încît toţi fraţii sînt adunaţi sub un acoperiş şi într-o încăpere. Asta-i frumos. Băgaţi de seamă că grăiesc către voi în limba voastră? Da, acuma pot. Data trecută, cînd aţi fost aici, am simţit că nu pricep ebraica şi asta m-a supărat. De aceea am învăţat-o între timp. Un bărbat ca mine învaţă aşa ceva cît ai zice peşte. Dar cum vă e şi cum o duceţi? Şi, înainte de toate: mai trăieşte bătrînul vostru tată, de care mi-aţi spus, şi îi merge bine?

— Slugii tale, răspunseră ei, tatălui nostru. Îi merge foarte bine, şi mai trăieşte în solemnitate. Ar fi foarte bucuros de binevoitoarea întrebare.

Şi iarăşi căzură la pămînt, cu frunţile pe pardoseală.

— Ajunge cu atîtea plecăciuni şi închinăciuni, ba e chiar prea mult. Lăsaţi-mă să mă uit la voi. Acesta-i fratele vostru mai tînăr, de care mi-aţi spus? continuă el într-o canaaneană neajutorată, căci o cam uitase, şi se apropie de Beniamin. Soţul dichisit ridică emoţionat spre el ochii lui cenuşii, plini de o tristeţe blîndă şi limpede.

— Dumnezeu cu tine, fiul meu! spuse Iosif, punîndu-i mîna pe spate. Ai avut oare de totdeauna ochi atît de blînzi şi în cap, o cască atît de frumoasă şi

strălucitoare de păr, chiar în vremea cînd mai erai un omuleţ şi alergai ca un puşti prin lume, prin verdeaţă?

Înghiţi:

— Mă întorc pe dată, zise el. Vreau doar să-mi... Şi ieşi repede: desigur în apartamentul lui, în iatac, dar se întoarse curînd, cu ochii spălaţi.

— Toate obligaţiile mele le neglijez, zise el, şi nici măcar nu-i prezint, unii altora, pe oaspeţii casei mele. Domnilor, aceştia sînt cumpărători din Canaan, de origine solemnă, toţi fii ai unui bărbat de seamă.

Şi le recită egiptenilor numele fiilor lui Iacob, întocmai după şartul lor, foarte curgător şi ca o poezie, cu o scurtă pauză tot după al treilea nume, — bineînţeles cu omiterea numelui său: — după Zebulon făcu o scurtă pauză, pentru a încheia apoi „şi Beniamin“. Ei fură însă uimiţi că el ştia să le spună numele aşa, în ordinea lor, şi se minunară între ei.

După aceea le spuse numele notabilităţilor egiptene, care se ţinură foarte rigide. El zîmbi de asta, zise „Spune să servească!“ şi-şi frecă mîinile ca un om care se aşază la masă. Dar majordomul său îi mai atrase atenţia asupra cadourilor, ce erau expuse acolo, şi el le admiră cu o politeţe ce venea din inimă.

— De la tatăl vostru, bătrânul? întrebă el. Emoţionantă atenţie! Vă rog să-i transmiteţi călduroasele mele mulţumiri!

Ar fi numai prea puţin, spuseră ei; din slava ţării lor.

— Este foarte mult! îi contrazise el. Şi, înainte de toate, este foarte frumos. Încă n-am văzut colofoniu atît de fin. Iar asemenea nuci de fistic, cărora le simţi, şi numai privindu-le, deliciosul gust uleios, nu există, fireşte, decît la voi acasă. Abia îmi dezlipesc ochii de la ele. Acum, însă, este vreme să prînzim.

Şi Mai-Sahme îi pofti pe toţi la locurile lor, nou prilej de mirare pentru fraţi; căci au fost aşezaţi întocmai în ordinea vîrstei lor, deşi pornind de la gazdă, în ordine inversă, astfel încît mezinul şedea cel mai aproape de el, iar după mezin urmau Zebulon, Isahar, Aşer şi aşa mai departe, pînă la marele Ruben. Între

coloanele ce susţineau, de-a lungul zidurilor, tavanul sălii egiptene, tăvile cu mîncăruri erau dispuse pe cele două laturi ale unui unghi, cu vîrful spre masa gazdei. Oblic, la dreapta lui, se orînduiau mesele domnilor băştinaşi, tot oblic, la stînga sa, cele ale străinilor asiatici, astfel încît prezida ambele şiruri de mese şi îl avea, la dreapta sa, pe profetul lui Ptah, la stînga sa însă pe Beniamin. Ca gazdă bună şi bine dispusă, îi îndemnă pe toţi să mănînce şi să bea ţeapăn şi să nu cruţe nici vinul, nici bucatele.

Doar prînzul acesta-i vestit prin veselia sa, înaintea căreia a rămas curînd de ruşine şi rigiditatea de la început a notabilităţilor egiptene, astfel încît se încălziră şi uitară cu totul, că pentru ei era, în principiu, o grozăvie să mănînce pîine împreună cu ebreii. Ostaşul suveranului, colonelul Entef-oker, se înveseli, primul, căci bea mult vin de Siria şi vorbea, de răsuna sala, cu vajnicul Gad, ce şedea, prin dreptul său, pe cealaltă latură a unghiului şi, dintre toţi oamenii nisipurilor, îi plăcea cel mai mult.

Nu trebuie să ne mire că, în toate acestea, tradiţia n-o pomeneşte defel pe soţia lui Iosif, Asnat, şi insistă asupra unui prînz între bărbaţi, deşi, după obiceiul egiptean, soţii luau masa împreună,... iar stăpîna casei lua parte şi la ospeţe. Dar exactitatea acestei vechi relatări poate fi confirmată aici, — nu, cumva, cu explicaţia că „fata“ ar fi fost tocmai în concediu, la părinţi, conform contractului matrimonial, ceea ce ar fi fost uşor posibil, ci amintind programul zilei lui Iosif şi felul său de viaţă, care, de cele mai multe ori, îi interzicea înălţatului să se vadă peste zi cu soţia şi copiii. Prînzul — într-adevăr foarte vesel — cu fraţii şi notabilităţile locale, nu era o masă festivă, ci un dejun de afaceri, cum prietenul faraonului trebuia să aibă aproape zilnic, astfel încît, de obicei, izbutea să ia numai cina cu soţia lui — şi aceasta în aripa casei rezervată femeilor — după ce îşi îngăduise să se ocupe puţin şi de drăguţii copii, Manase şi Efraim. De prînz, însă, mînca pîinea între bărbaţi, fie că erau cadre şi conducători ai Marei Case a Hranei, — ori înalţi demnitari ai amînduror ţărilor, în trecere prin Menfe, ori călători sau împuterniciţi al străinătăţii. Un astfel de prînz la Prietenul recoltei zeului era şi acesta — adică, văzut din afară; căci ce rost emoţionant avea, cum se rînduia de bine într-o minunată istorie despre o sărbătoare şi Dumnezeu, şi de ce înaltul

amfitrion era atît de molipsitor de vesel, asta a rămas deocamdată ascuns tuturor participanţilor.

Tuturor? Să fie oare valabil acest cuvînt cuprinzător şi să-şi poată menţine locul? Ar fi fost de exceptat, Mai Sahme, ce supraveghea, scund şi cu sprîncenele ridicate, în latura deschisă a triunghiului, desfăsurarea prînzului, dînd cu bastonul lui alb, indicaţii mulţimii de paharnici şi de purtători de tăvi. El ştia, dar nu era un participant. Să fi fost între cei ce prînzeau unul pentru care secretul era întrucîtva transparent — pe jumătate, cu teamă, fericire, groază, pe nemărturisite? Aţi şi băgat de seamă că, punînd această prudentă întrebare, căreia este mai bine noi să nici nu-i răspundem, îl avem în vedere pe Turtura-Benoni, mezinul de la stînga lui Iosif. Ce era în sufletul său, este de nedescris. Nici n-a fost descris vreodată, şi această povestire nu se încumetă nici ea să încerce neîncercatul, anume să prindă în cuvinte o prea vagă presimţire şi dulcile, cumplitele sentimente ce o însoţeau, o presimţire ce nici nu îndrăznea măcar să se recunoască, ci înainta doar pînă la schiţarea unor, discrete şi de vis, fantome de amintiri, cu ciudate rezonante, doar pînă la constatarea, cu inima tremurîndă, a unor înrudiri între două apariţii cu totul diferite şi foarte depărtate una de alta, cea dispărută din zilele copilăriei sale şi cea prezentă. Gîndiţi-vă numai cum a fost:

Se şedea pe scaune comode, fără spătar, fiecare avînd, oblic înaintea lui, o masă încărcată, să se îndoaie, sub un vesel belşug de bucate, garnituri şi alte frumuseţi, fructe, copturi, legume, pateuri, castraveţi şi dovleci, cornete cu flori şi zaharicale, iar de partea cealaltă un elegant vas de spălat pe mâini, un suport frumos pentru amfore şi un căzănel de aramă, pentru a arunca resturile rămase. Slujitori cu şorţuri umpleau pocalele, sub privegherea deosebită a pivnicerului; alţii primeau de la mai-marele bufetului principalele feluri, fripturile de viţel, de batal, peşti prăjiţi, păsări fripte, vînat şi le serveau oaspeţilor, care, însă, dat fiind rangul înalt al celui din capul meselor, nu erau serviţi decît după el. Dimpotrivă, Adon nu era numai servit primul din toate, dar primea şi bucăţile cele mai bune şi mult mai mult decît invitaţii lui — bineînţeles numai ca să poată da din ele şi, cum scrie la Carte: „Iosif le făcea tain din bucatele care erau în faţa lui“. Adică îi trimitea cînd unuia, cînd altuia, cu cele mai bune urări ale sale, ba unui egiptean, ba unui străin, cîte o raţă la frigare, ori geleu de gutui, ori cîte un os aurit de pui pe care se

înşirau gustoase inele de cocă prăjite în grăsime; celui mai tînăr asiatic însă, vecinul său pe stînga, îi da personal din mîncarea sa, în numeroase rînduri şi deoarece aceste manifestări de bunăvoinţă erau foarte semnificative, şi erau supravegheate şi numărate de egipteni, ei şi le socotiră unul altuia pe degete şi vorbiră mai tîrziu de asta prin jurul lor, astfel încît ştirea a ajuns pînă la noi: că micul beduin ar fi primit, într-adevăr, de la masa stăpînului, de cinci ori cît oricare altul.

Beniamin era stînjenit, rugă să se renunţe la aceste daruri şi se uita în jurul său, parcă cerîndu-şi iertare, atît de la egipteni, cît şi de la fraţii săi. N-ar fi putut mînca atît cît primea, chiar dacă gîndul i-ar fi stat la mîncare — un gînd buimăcit şi neliniştit, un gînd ce căuta, găsea, pierdea şi, deodată, regăsea atît de neîndoios, amintirile sale, încît inima îi bătea repezit, ascuţit. Privea această faţă fără barbă, încadrată de hieratica scufie cu aripi, a gazdei, care îl ceruse pe el de chezaş, faţa acestui nobil al Egiptului, cu trupul deja cam greoi, în veşmînt alb cu un pectoral de argint; privea la această gură, mişcîndu-se felurit în cursul convorbirii, în aceşti ochi negri, ce-i întîlneau cu o strălucire şăgalnică pe ai lui şi se închideau cîteodată, ca bătînd în retragere, refugiindu-se în seriozitate, întotdeauna tocmai cînd propriii lui ochi se măreau de neîncrezătoare bucurie şi de spaimă la mişcările frumoase ale acestei mîini, împodobite cu minunat tăiata piatră a cerului, care îi oferea bunătăţi ori ridica potirul şi îi era de parcă ar simţi mireasma copilăriei, severă, aromată şi încinsă, esenţa întregii admiraţii, a intimităţii pline de dragoste, a uluitoarelor presimţiri, a întregii neînţelegeri şi totuşi înţelegeri copilăreşti, a întregii credulităţi şi a duioasei îngrijorări: mireasma de mirt. Această mireasmă a copilăriei era una cu lucrarea lăuntrică la dezlegarea unei frumoase ghicitori, cu cercetarea temătoare, mîndră şi umilă, a spăimîntătoarei identităţi pe cale să se deseneze, cu ghicitul febril, chinuitor şi fericitor totodată, în jurul potrivirii prezentului camaraderesc cu ceva mult mai înalt, divin, — de aceea năsucul, cîrn al lui Turtura credea că adulmecă mireasma aromată a copilăriei, căci era iarăşi aşa, doar invers, dar ce mai contează inversiunea! acum se cerea ghicit cunoscutul, intimul, care, în cîte o clipă, se străvedea răscolitor în cel de faţă, înalt şi străin.

Stăpînul grînelor vorbea mereu cu el în timp ce mîncau — de cinci ori cît vorbea cu înaltul demnitar egiptean de dreapta sa. Îl tot întreba de viaţa lui de acasă, de tatăl său, de femeile şi copiii lui: cel mai în vîrstă dintre ei se numea Bela, cel, deocamdată, mai tînăr, Mupim.

— Mupim! spuse stăpînul grînelor. Dă-i o sărutare din partea mea, cînd te întorci acasă, căci e fermecător că şi mezinul are un mezin. Cine este însă primul înaintea lui? Ros se cheamă? Bravo! Este din aceeaşi mamă cu mezinul? Da? Şi mai ies împreună prin lume, la iarbă şi pădure? Numai să nu-l sperie cel mare pe cel mic, care mai este un puşti, cu Dumnezeu ştie ce nepotriviri, istorii, divine şi mari scorneli. Ai grijă de asta, tată Beniamin!

Şi-i povesti despre fiii săi, ce-i fuseseră dăruiţi de fiica soarelui, Manase şi Efraim, cum îi plac numele astea? Bine, răspunse Beniamin şi era în pragul întrebării, de ce aveau nume atît de ciudate, încremeni însă în prag şi rămase cu ochii mari de mirare. Dar nu multă vreme, căci vecinul său, principele din ţara Egiptului, povesti istorioare despre Manase şi Efraim, ce îndrugase unul, ce poznă făcuse celălalt, şi asta-i aminti lui Benoni povestioare asemănătoare din copilărie şi amîndoi au fost văzuţi strîmbîndu-se de rîs, pe cînd şi le povesteau.

Între timp, Beniamin prinse curaj şi bătu la uşă:

— Vrea Luminăţia-ta să-mi răspundă la întrebare şi să-i rezolve oaspetelui o ghicitoare?

— După puteri, răspunse celălalt.

— Este doar vorba, spuse cel mic, să-mi potoleşti neliniştea şi să-mi domoleşti mirarea în legătură cu ştiinţa de care dai dovadă şi exactitatea vădită de dispoziţiile tale. Mintea ta ştie numele noastre pe dinafară, ale fraţilor mei şi pe al meu, pe lîngă urmarea noastră după vîrstă, astfel că ne poţi pomeni fără şovăială, nici greşeală, în şirul nostru, după cum spune tatăl că mai tîrziu, odată, copiii din toată lumea vor trebui să le înveţe, căci noi sîntem o familie aleasă de Dumnezeu. De unde le ştii tu şi cum se face că majordomul tău cel calm ne poate indica locurile noastre, primului născut după aceea că e primul, iar celui mai tînăr după tinereţea sa?

— Ah, răspunse stăpînul tîrgului de grîne, de ăsta vă miraţi? Asta-i foarte simplu. Căci uite aici, această cupă de argint, o vezi, cu o inscripţie cu semne cuneiforme, din care beau şi cu care ghicesc. Am eu un cap bun, poate chiar peste medie, dacă sînt cine sînt, iar faraonul n-a vrut să fie mai mare decît mine decît cu tronul său; totuşi, fără cupa asta, abia dacă m-aş descurca. Regele Babilonului a dăruit-o tatălui faraonului — cu aceste cuvinte nu vorbesc de mine, care port titlul de „tată al faraonului" (faraonul, însă, obişnuieşte să-mi zică „unchiule“), ci tatălui său adevărat, — iarăşi, ca să mă înţelegi, nu vorbesc de tatăl ceresc, ci de cel pămîntean, înaintaşul faraonului, regele Neb-ma-re. Lui i-a trimis această cupă în dar, şi aşa a moştenit-o stăpînul meu, care a binevoit să-mi facă o bucurie cu ea. O sculă, tocmai cum aveam nevoie, cu cele mai folositoare însuşiri. Căci îmi arată trecutul şi viitorul, cînd citesc în ea, îmi îngăduie să pătrund tainele lumii şi-mi dezvăluie o mulţime de lucruri, ca de pildă ordinea naşterilor voastre, pe care foarte uşor le-am citit din cupă. O bună parte din înţelepciunea mea, cam tot ce depăşeşte obişnuitul, îmi vine din cupă. Fireşte că nu povestesc asta oricui, dar deoarece eşti oaspetele meu şi vecinul meu de masă, îţi încredinţez această taină. Tu n-o crezi, dar cupa aceasta îmi îngăduie, dacă ştiu s-o mînuiesc bine, să văd aievea locuri îndepărtate, dimpreună cu cele ce s-au întîmplat cîndva acolo. Să-ţi descriu mormîntul mamei tale?

— Ştii că ea e moartă?

— Asta mi-au povestit-o fraţii tăi, că a plecat curînd spre apus, gingaşa, ai cărei obraji aveau mireasma petalelor de trandafir. Nu mă laud că am primit această ştire pe o cale nefirească. Dar acum îmi ajunge, doar, să duc la frunte cupa arătărilor — uite, aşa — propunîndu-mi să văd mormîntul mamei tale, că-l şi văd, îndată, atît de limpede, încît mă şi mir. Dar limpezimea vine de la soarele de dimineaţă ce scaldă locul, şi sînt munţi aici şi un oraş pe munte în raza dimineţii, nu-i departe de fel, un drum de ţară duce pînă acolo. Uite micile ogoare, printre grohotiş, şi dealuri, cu vii pe dreapta, şi un zid mai în faţă, clădit fără mortar, iar lîngă zid se înalţă un dud, bătrîn şi scorburos, al cărui trunchi, aplecat într-o parte, a fost sprijinit cu pietre. Nimeni n-a văzut mai limpede un copac, decît văd eu dudul acesta şi cum îi joacă vîntul dimineţii prin frunziş. Lîngă dud, însă, este mormîntul şi piatra ce au ridicat-o acolo, spre amintire. Şi iată, cineva

îngenunchează la mormînt şi aduce prinos apă şi pîine dulce, — al lui trebuie să fie măgarul de călătorie, ce aşteaptă sub dud, drăguţ animal, cu urechi ce parcă vorbesc, şi coama frunţii îi cade pe ochii prietenoşi. Nici eu n-aş fi crezut şi nu mi-am închipuit ca pocalul să fie în stare să-mi arate lucrurile atît de limpede. Este acesta mormîntul mamei tale ori ba?

— Da, al ei este, răspunse Beniamin. Dar, te rog, stăpîne, vezi oare limpede numai măgarul şi nu şi pe călăreţ?

— Pe acela îl văd, dacă se poate şi mai limpede, răspunse stăpînul, dar ce-i de văzut la el? Este mai curînd un fante, să tot aibă şaptesprezece ani, care stă în genunchi şi aduce jertfă. S-a împopoţonat cu un veşmînt bălţat, găgăuţul, cu chipuri ţesute, şi este prost de cap, căci îşi închipuie că a plecat doar aşa într-o plimbare pe măgar, se duce însă la pierzanie, şi la numai cîteva zile de drum de acest mormînt îl aşteaptă mormîntul său.

— Este fratele meu Iosif, zise Beniamin şi ochii lui cenuşii se umplură de lacrimi ce prinseră să-i curgă pe obraji.

— O, iartă-mă! îl rugă vecinul lui, speriat, şi puse cupa pe masă. N-aş fi vorbit cu atîta dispreţ de el, de-aş fi ştiut că este fratele tău pierdut. Şi ce-am spus de mormînt, de al lui adică, nu trebuie să crezi cu adevărat. Mormîntul este desigur o groapă serioasă, adîncă şi întunecată; dar puterea ei de a reţine este puţin însemnată. Ea este goală prin firea lucrurilor, trebuie să ştii, — goală este peştera cînd îşi aşteaptă prada, şi dacă ajungi acolo după ce a primit-o iar este goală — piatra-capac a fost dată la o parte. Nu spun că nu merită plînsul, groapa, ba trebuie bocit cu glas tare în cinstea ei, căci ea există, este o instituţie serioasă, de mare tristeţe, a lumii şi a istoriei sărbătorii în orele ei. Merg atît de departe, încît spun că, din veneraţie faţă de groapă, nici nu se cade să arăţi că ştii de faptul că ea este, în mod firesc, goală şi de neputinţa ei de a reţine. Ar fi necuviincios faţă de o atît de serioasă instituţie. Trebuie plîns şi bocit zgomotos, fiind asigurat, cu totul pe sub mînă, ca nu există nici o călătorie în adîncuri, căreia să nu-i urmeze fireasca întregire, învierea. Ce fragment ar mai îi acesta şi ce jumătate de poveste a sărbătorii, care ti-ar ajunge doar pînă la groapă şi apoi n-ar mai şti încotro s-o ia? Nu, lumea nu-i o jumătate, ci întreagă, serbarea este şi ea un întreg, şi o încredere

de nezdruncinat este în acest întreg. De aceea nu te mai amărî de ce am spus, de mormîntul fratelui tău, ci fii încrezător!

Cu aceasta apucă braţul lui Beniamin de încheietură îl ridică niţel şi flutură mîna, lăsată moale, prin aer, încît făcu ceva vînt.

Acum spaima îl copleşise de tot pe mezin. Starea lui devenise absolut de nedescris — era din capul locului aşa şi sigur că nimeni nu o va putea niciodată descrie. I se tăiase suflarea, ochii îi înotau în lacrimi, şi printre lacrimi îl privea fix în faţă, cu sprîncenele parcă adunate de încordare, pe principele grînelor — asta dădea însă o expresie cu totul de nedescris: lacrimi sub sprîncenele încruntate, iar gura îi sta, totodată, deschisă ca pentru un strigăt, care însă nu fu auzit. În schimb capul celui mic se înclină niţel pe o parte, gura se închise, sprîncenele se destinseră, iar privirea lui, înlăcrimată nu mai era decît o rugăminte mare, insistentă, înaintea căreia, fireşte, ochii negri de dincolo bătură în retragere plecînd pleoapele, de fapt, refuzînd, şi totuşi, dacă voiai şi aveai liniştea să, îndrăzneşti, puteai zări în acea coborîre a pleoapelor, ceva ca încredinţarea unei tainice încuviinţări.

Să se încumete careva să descrie ce se petrecea în pieptul lui Beniamin — în pieptul unui om ce era pe punctul să creadă!

— Acum ridic masa, îl auzi pe principe spunînd. Ţi-a plăcut? Sper că v-a plăcut tuturor, trebuie însă să mă mai întorc la slujbă, pînă seara. Voi fraţii, veţi pleca, mi-nchipui mîine dimineaţă, spre casele voastre, după ce veţi fi luat în primire marfa pe care vreau să v-o repartizez: bucate pentru douăsprezece case, de data aceasta, casa tatălui vostru şi ale voastre. Iau cu plăcere pe ea banii voştri pentru tezaurul faraonului, — ce vreţi? Eu sînt omul de afaceri al zeului. Du-te sănătos, pentru cazul că nu te voi mai vedea! Dar, în treacăt fie zis şi cu gînd bun, — de fapt de ce nu vă deschideţi inimile şi schimbaţi ţara voastră pe ţara aceasta, să vă aşezaţi adică în Egipt, tată, fii, femei şi nepoţi, toţi şaptezeci, ori cîţi sînteţi, să vă hrăniţi de pe păşunile faraonului? Asta este o propunere ce v-o fac, cumpăniţi-o, n-ar fi chiar o prostie. Vi s-ar atribui păşuni potrivite, nu mă costă decît o vorbă, aici nu iese nimeni din cuvîntul meu. Ştiu eu: Canaanul are farmecul său pentru voi, dar, pînă la urmă, Egiptul este lumea mare, iar Canaanul doar un fundac de

ţară, unde oamenii nu ştiu nicicum trăi. Voi, însă, sînteţi un popor mereu în mişcare, nu orăşeni strînşi între ziduri. Deci, muta ţi-vă încoace! Aici se trăieşte bine şi n-aveţi decît să faceţi nestînjeniţi negoţ prin ţară. Asta-i sfatul meu, ascultaţi de el ori ba, eu trebuie să mă grăbesc acum, să las să vină înaintea mea strigătele celor ce nu s-au îngrijit de viitorul lor.

Cu vorbe atît de lumeşti se despărţi de cel mic, în timp ce un slujitor îi turna apă pe mîini. Apoi se ridică, îi salută pe toţi şi termină prînzul despre care umblă vestea că fraţii lui s-ar fi îmbătat cu el. Dar erau doar veseli, să se îmbete, n-ar fi îndrăznit nici gemenii sălbateci. Beat era numai Beniamin, dar nici el, de vin.

Strigătul închis

Fraţii se porniră, mult mai bine dispuşi decît data trecută, pe drumul de întoarcere spre casă, de la Menfe către Lacurile Amare şi către graniţa întărită. Toate le merseseră din plin, cum nici nu se putea mai bine. Stăpînul ţării se arătase de-a dreptul încîntător cu ei, Beniamin era teafăr, Simeon eliberat, iar ei scăpaseră cu toţii în mod onorabil de învinuirea de spionaj, chiar pînă într-atît încît fuseseră poftiţi să prînzească cu bărbatul ce avea puterea şi cu nobili de-ai lui. Tare le mai plăcuse şi inimile le erau uşoare şi mîndre, căci aşa-i omul, dacă a fost găsit curat într-o privinţă şi i s-a adeverit, cu laude, că în aceasta nu poate fi cu nimic învinuit, i se pare pe dată că ar fi îndeobşte nevinovat, şi uită cu totul că mai are una-alta pe răbojul lui. Asta trebuie să li se ierte fraţilor. Năpasta, de a fi bănuiţi de iscoade, o puseseră doar fără voie în legătură cu o vină veche; nu este deci de mirare că, fiind iertaţi de acea bănuială, au crezut că, acum, nici vina veche n-ar mai trage în cumpănă.

Curînd aveau să bage de seamă, că nu le-a fost dat să scape atît de ieftin şi să plece atît de liberi, cu sacii grei de hrană plătită pentru douăsprezece case, ci că tîrau după ei o legătură, ce-i trăgea înapoi la noi necazuri. Deocamdată, însă, erau bine dispuşi şi le venea să îngîne un cîntecel, de atîta nevinovăţie recunoscută şi

cinstită. În Casa livrărilor li se mai dăduse un prînz gratuit, sub calma priveghere a lui Mai-Sahme, precum şi merinde pentru drum, în dar şi spre bună amintire. Plecau înzestraţi cu toate cele de trebuinţă, pentru a se putea înfăţişa, cu fruntea sus, tatălui: cu Beniamin, cu Simeon şi cu hrană, — în această împrejurare hrana, primită de la marele stăpîn al pieţii, ţinînd întrucîtva, locul celui de-al doisprezecelea dintre ei, care — ce să-i faci — rămînea lipsă. Izbutiseră, măcar, datorită nevinovăţiei lor, să-şi ridice din nou numărul la unsprezece.

Iată ce se petrecea în sufletele, fraţilor, adică în cele ale fiilor Liei şi în ale fiilor slujnicelor, — şi-i uşor de descris. Starea sufletească a fiului Rahilei rămîne însă cu neputinţă de descris — ce n-a îndrăznit nimeni, în atîtea mii de ani, de asta este chiar mai bine să nu ne apucăm nici noi. Ajunge să spunem că cel mic aproape că n-a închis ochii în noaptea aceea la han, şi cît a mai apucat să doarmă, l-au chinuit vise încîlcite şi nebune, care, toate, erau fără nume. Adică: un nume aveau ele, unul drag şi frumos, doar că era cu totul nebu ; se numeau „Iosif“. Benoni văzuse un bărbat, iar în acela era Iosif. Cum să te gîndeşti, cu aşa ceva, la descriere? Oameni s-au întâlnit cu zei, care se schimbaseră în persoana unui cunoscut apropiat şi voiau să fie trataţi drept acela, dar nu voiau să li te adresezi, recunoscîndu-i. Aici era pe dos: nu omenesc-familiarul era transparent pentru divin, ci înaltul şi divinul pentru intim-familiarul copilăriei; acesta era schimbat într-o măreaţă făptură străină şi nu voia să-i vorbeşti, ci bătea în retragere, după pleoape ce se plecau a refuz. Să fie clar: travestitul nu este cel în care se travesteşte şi din care ne priveşte. Ei rămîn două entităţi deosebite. A-l recunoaşte pe unul în celălalt, nu înseamnă a face din doi unul şi a-ţi descărca pieptul cu strigătul: .„El este!“ Acest „el“ încă nu putea fi de fel constituit, chiar dacă spiritul se străduia, tremurînd, să-i dea formă; iar strigătul era închis, încremenit în pieptul lui Beniamin, pe care, firește, sta aproape să-l spargă, deşi, de fapt, mai că nici nu fiinţa, ci era un ne-strigăt, fără o substanţă omogenă a enunţului — asta era indescriptibilul. Nu-i mai rămînea ne-strigătului ce-i umplea pieptul, aproape să dea pe dinafară, decît să se topească noaptea în vise încîlcite și nebune; cînd, însă, dimineaţa se închega la loc, din vise, în semi-existenţa sa apăsătoare, dobîndise deja atîta substanţă de afirmare, încît Beniamin nu pricepea cum de ar putea ei pleca acum la drum, lăsînd „iacă asta” pur şi simplu în urma lor. Doar nu putem,

pentru numele Celui Veşnic, pleca pur şi simplu de aici! striga el, în sinea lui. Doar trebuie să rămînem aici şi să-l cercetăm atent, pe bărbat, adică, pe vice-zeu, pe marele stăpîn al pieţii, pus de faraon! Doar trebuie scos un strigăt, care numai că încă nu este, căci doar nu ne putem întoarce, cu el în piept, la tatăl nostru şi să trăim acolo ca înainte, cînd strigătul stă cît pe ci să iasă în lume şi s-o umple toată, fiind de ajuns de nemăsurat pentru asta, încît nu-i nici o minune că, închis în pieptul meu, aproape mi-l sparge“.

Şi, în restriştea lui, se întoarse către marele Ruben, să-l întrebe, cu ochi măriţi de îngrijorare, dacă el ar crede într-adevăr, ca ei să plece, iarăşi, acasă, ori dacă nu i-ar părea, poate, că ei nu le-ar fi isprăvit, încă, pe toate aici, ba, la drept vorbind, n-ar fi isprăvit deloc nimic, şi din acest motiv temeinic, n-ar fi mai bine să mai rămînă aici?

— Cum asta, micule? îl întrebă, la rîndul său, Ruben. Şi ce vrei să spui cu „temeinic“? Toate s-au făcut şi s-au rostuit şi bărbatul ne-a slobozit cu mărinimie, de vreme ce i te-am înfăţişat. Acum trebuie să ne întoarcem grabnic la tatăl care ne aşteaptă şi se teme din pricina ta, ca să-i aducem cele cumpărate şi el să aibă iarăşi pîinişoare de jertfă. Mai ştii cum s-a mîniat bărbatul, cînd a aflat de plîngerea lui Iacob, că i s-ar stinge opaiţul şi că ar trebui să doarmă în întuneric.

— Da, spuse Baniamin, mai ştiu.

Şi îl privi stăruitor pe fratele mare, în faţa spînă, ai cărei muşchi puternici erau încordaţi şi morocănoşi ca de obicei. Deodată însă, văzu — ori să i se fi năzărit ! — că, sub pleoapele ce clipeau, ochii înroşiţi ai fiului Liei bătuseră în retragere înaintea privirii lui, refuzînd — confirmând, întocmai cum văzuse, ieri, clipind alţi ochi.

Nu mai spuse nimic. Poate că i se păruse, doar, că ar fi recunoscut semnul, pentru că îl văzuse ieri şi apoi în vis, mereu. Rămaseră la hotărârea lor, se porniră, — nu se aflau cuvinte cu care s-ar fi putut susţine propunerea să mai rămînă, dar asta fu o mare durere pentru Beniamin. Tocmai că bărbatul îi slobozise cu mărinimie, asta era durerea. Că îl lăsa să plece, pur şi simplu să plece iarăşi de aici, asta era marea mîhnire. Doar nu puteau pleca de aici, nicicum! — ba da, fireşte,

dacă bărbatul îi lăsa să plece, atunci puteau şi trebuiau să plece. Şi se porniră la drum.

Beniamin călărea cu Ruben, alături de el şi aceasta pe drept, căci în multe privinţe cei doi alcătuiau o pereche: nu numai ca cel mai în vîrstă şi cel mai tînăr, ca matahala şi degeţelul, ci şi, mult mai intim, în relaţia lor cu cel-ce-nu-se-mai-afla şi cu absenţa sa. Ştim de slăbiciunea morocănoasă nutrită dintotcleauna de Ruben pentru mielul tatălui şi am fost martorii atitudinii sale ciudate, care, la sfîşierea şi, înmormîntarea lui Iosif, îl deosebise şi-l izolase de fraţi. Părelnic, luase din plin parte la ele şi luase parte şi la jurămîntul, cumplitul, cu care se legaseră cei zece, să nu trădeze, nicicînd, nici cu o privire, nici cu o clipire, nici altfel să nu dea de ştire, că nu sîngele băiatului, ci al animalului, mînjise zdreanţa de văl ce o trimiseseră tatălui. La vînzare, însă, Ruben nu luase parte; nu fusese la faţa locului, ci în altă parte, şi de aceea noţiunea lui despre absenţa lui Iosif era mult mai vagă decît a fraţilor, şi aceea destul de vagă, destul de ceţoasă şi, totuşi, într-un sens, nu destul. Ştiau că-l vînduseră pe băiat neguţătorilor călători, şi cu asta ştiau ceva prea mult. Ruben avea avantajul de a nu o şti: locul unde zăbovise el, în timp ce ei îl vindeau pe Iosif, fusese groapa goală, iar o groapă goală naşte totuşi o altă relaţie faţă de o absenţă, decît vînzarea jertfei dincolo de zare, în ceţoasele depărtări.

Pe scurt, marele Ruben, fie că o ştia el însuşi ori ba, sădise sămînţa aşteptării şi o hrănise în toţi aceşti ani — şi asta îl lega, peste capul tuturor fraţilor, cu Beniamin, nevinovatul, care la nimic nu luase parte, şi pentru care absenţa celui admirat nu fusese niciodată altceva decît o pricină de a nădăjdui. Oare nu-l auzim, oricît de mult a trecut de atunci, cum îi spune, cu glasul lui de copil, moşneagului zdrobit: „Are să se întoarcă! Ori o să ne cheme după el!“ Sînt buni douăzeci de ani de atunci, dar aşteptarea îi stăruia în inimă, cum ne mai stăruie nouă vorba lui în auz — deşi nu ştia de vînzare, ca cei nouă care o încheiaseră, nici de groapa goală, din care, oricum, cel îngropat putuse fi furat, ci ştia, — ca tatăl, nu altfel — că Iosif ar fi mort, ceea ce, de fapt, nu lăsa loc nădejdii. Aceasta, însă, pare să se aşeze cel mai bine acolo unde nu-i defel loc pentru ea.

Beniamin călărea cu Ruben şi, pe drum, fratele mare îl întrebă, ce vorbise bărbatul acela cu dînsul la masă; el, ca cel mai vîrstnie, şezuse prea departe de ei.

— Felurite lucruri, răspunse mezinul. Ne-am povestit pozne şi isprăvi de ale copiilor noştri.

— Da, şi aţi rîs. zise Ruben. Toţi au văzut cum v-aţi strîmbat de rîs. Cred că egiptenii s-au mirat.

— Ei, or fi ştiind, desigur, că dînsul este fermecător, răspunse cel mic, şi că se pricepe să-l distreze pe fiecare, încît îţi uiţi de tine şi rîzi împreună cu el.

— Că el poate fi şi altfel, răspunse Ruben, şi anume foarte neplăcut, asta o ştim noi.

— Ei da, zise Beniamin. Aici aţi avea voi ce povesti. Şi, totuşi, ne vrea binele, de asta ştiu eu o poveste. Căci ultima vorbă care mi-a spus-o şi n-am uitat-o, a fost că, prin mine, ne-a sfătuit şi ne-a poftit pe noi toţi, împreună cu tatăl, să coborîm încoace şi să ne aşezăm în Egipt, atîţia cîţi sîntem, să ocupăm păşuni aici.

— A vorbit el de aşa ceva? întrebă Ruben. Da, bărbatul acesta ştie multe de noi şi de tată! Despre dînsul, îndeosebi, ştie foarte mult şi îl cunoaşte bine şi nimereşte totdeauna cu ce-i cere. Întîi îl sileşte, să te trimită la drum pentru desvinovăţirea noastră şi de dragul pîinii, iar apoi îl pofteşte pe bătrîn însuşi în Egipt, în ţara mîlului. E neîndoios, că se pricepe să-l sucească pe Iacob.

— Îţi rîzi cumva de dînsul, întrebă, la rîndul lui Beniamin, ori de tată? Celui mic nu-i cade bine nici una, nici alta, pentru că, Ruben, tare mă doare. Ascultă Ruben, ce-ţi spun, aşa mă doare sufletul că plecăm de aici!

— Da, zise Ruben, nu poţi mînca în fiece zi cu stăpînul Egiptului şi să te veseleşti cu el. Asta-i ceva deosebit. Acum trebuie să te gîndeşti că nu eşti copil, ci cap de familie, iar copiii tăi strigă după pîine.

La Beniamin!

Curînd sosiră într-un loc, unde voiră să facă popasul de amiază şi să aştepte ceasuri mai răcoroase pentru a se aşterne iar la drum. Data trecută sosiseră acolo seara, acum soseau la amiază. Ajunge să pomenim doar palmierul, fîntîna şi adăpostul acoperit pentru a desemna locul şi a-l înfăţişa limpede amintirii ascultătorilor, cumva tot atît de limpede cum văzuse bărbatul, cu ajutorul cupei sale fermecate, mormîntul mamei, lui Beniamin. Se bucurară să regăsească locul plăcut, de care, adevărat, se legau şi amintiri de necaz şi spaime, ce-i loviseră aici în chip neînţeles. Dar, lucrurile se lămuriseră în împăcare şi liniştire, iar acum se puteau bucura, fără grijă, de popasul la umbra stîncilor.

Încă mai stau în picioare şi privesc în jurul lor, nici n-au apucat să descarce samarele şi să se aşeze, să-şi pregătească prînzul, că se aude zgomot şi larmă crescînd în urma lor şi răsună strigăte: „Hei! Ho!“ şi „Staţi!“ Oare la ei să strige aceia? Rămîn ca împietriţi şi ascultă atenţi larma, atît de uluiţi, încît nici măcar nu se întorc să vadă ce se întîmplă. Unul singur se uită înapoi, acela-i Beniamin. Ce-i cu Beniamin? Ridică spre cer braţele, cu mîinile lui scurte, şi scoate un strigăt, un strigăt după care, ce-i drept, amuţeşte — şi asta pentru mult timp.

E Mai-Sahme, care soseşte în carul tras de cai, cu mai multe care după el. În ele, bărbaţi înarmaţi. Ei sar jos şi îi încercuiesc. Păşind apăsat, majordomul se apropie de fraţi.

Arăta tare încrîncenat. Îi privea de sub sprîncenele încruntate şi un colţ al gurii îi zvîcnea, ceea ce îl arăta deosebit de furios. Spuse:

— Vă găsesc în sfîrşit şi v-am ajuns din urmă? Am gonit după voi, cu cai şi care, din porunca stăpânului şi v-am prins aici, unde voiaţi să poposiţi şi să vă ascundeţi. Cum vă vine acum, cînd mă vedeţi?

— Nu ştim cum! răspunseră fraţii zăpăciţi, băgînd de seamă că iar începea jocul, că mîna iar se întindea după ei, să-i tragă la judecată, şi iar se încîlceau lucrurile cumplit, cînd abia se lămuriseră în împăcare şi liniştire. Chiar nu ştim cum! Ne bucurăm să te şi revedem atît de curînd, dar e cam pe neaşteptate!

— Chiar de nu v-aţi aşteptat la această reîntîlnire, spuse el, teamă v-a fost sigur de ea. De ce aţi răsplătit binele cu răul, încît a trebuit să vă urmărim şi să vă prindem? Bărbaţilor, aţi intrat la mare bucluc.

— Lămureşte-ne! spuseră fraţii. Despre ce este vorba?

— Că mai şi întrebaţi! exclamă eL Cupa aceea, din care bea stăpînul meu şi cu care proroceşte, nu-i. Este lipsă. Stăpînul a avut-o ieri la masă. A fost furată.

— Vorbeşti de o cupă?

— Asta fac. De cupa de argint a faraonului, proprietatea stăpînului. A băut din ea ieri la prînz. Acum nu-i. E limpede c-a fost furată. Cineva a luat-o. Cine? Aici nu încape, din păcate, nici o îndoială. Bărbaţilor, foarte rău aţi făcut!

Ei tăcură.

— Vrei să dai a înţelege, întrebă Iuda, fiul Liei, cu un uşor tremur în glas, şi vor cuvintele tale să spună că noi am fi luat cu necinste un obiect de pe masa stăpînului şi că l-am fi furat, ducîndu-l cu noi?

— Din păcate, alt cuvînt nu încape pentru purtarea voastră. Cupa este lipsă de ieri şi, vădit, a fost furată. Cine oare s-o fi făcut să dispară? Din păcate, aici nu încape decît un răspuns. Pot numai să vă mai spun o dată, bărbaţilor, că situaţia voastră este foarte gravă, că tare rău ati făcut.

Ei tăcură mîlc, cu pumnii sprijiniţi în şolduri şi suflînd zgomotos pe gură.

— Ascultă, domnule! vorbi din nou Iuda. Ce-ar fi dacă ţi-ai măsura cuvintele şi te-ai gîndi la ele pînă a vorbi? Căci, ce spui este, cu adevărat, nemaiauzit. Te întrebăm politicos, dar cu toata seriozitatea: Ce-ţi închipui despre noi? Ţi-am făcut impresia că am fi haimanale şi borfaşi? Oare ce impresie vei fi avînd de noi, dacă vii şi dai a înţelege că am fi luat o cupă de preţ de pe masa mai-marelui pieţii, preţios se pare, şi că l-am fi sfeterisit? În numele celor unsprezece eu spun că asta-i nemaiauzit. Căci sîntem cu toţii, în mod solemn, fiii unui bărbat, şi, de fapt, doisprezece la număr. Doar că unul nu mai este între noi, altfel aş califica de nemaiauzită învinuirea asta şi în numele lui. Zici că am fi făcut rău. Iaca,

eu nu-i laud şi nu mă fălesc făţarnic cu noi fraţii, că n-am fi făcut niciodată rău şi că ne-am fi strecurat prin aspra viaţă, chiar fără o faptă rea. Nu ne numesc nevinovaţi, ar fi cu păcat. Există, însă, şi o demnitate a vinei, care se respectă mai mult poate, chiar, decît nevinovăţia, şi nu-i de ea să şterpelească cupe de argint. Ne-am curăţat de învinuire înaintea stăpînului tău, domnule, şi i-am dovedit că umblăm cu adevărul, aducîndu-l pe al unsprezecelea. Ne-am curăţat înaintea ta, căci argintul cu care am cumpărat hrana, pe care l-am găsit deasupra în sacii noştri, l-am readus din ţara Canaan şi ţi l-am oferit în palmele întinse, tu însă nu l-ai vrut. Nu ar trebui să şoväi faţă cu asemenea fapte şi să cugeti bine, înainte să vii şi să ne învinuieşti că am fi furat scule de aur ori de argint de pe masa stăpînului tău?

Ruben însă, dînd pe din afară de furie, adăugă:

— De ce nu răspunzi, majordomule, acestei excelente cuvîntari a fratelui meu, Iehuda, ci strîngi doar şi mai mult colţul gurii tale, în chip jignitor? Aici sîntem! Caută-ne! Şi cel la care se va găsi nenorocita sculă de argint, acea cupă de care vorbeşti, să fie al morţii. Noi, ceilalţi, însă, pe deasupra, să fim robii tăi, pe toată viaţa, dacă o găseşti!

— Ruben, grăi Iuda, n-o lua aşa razna! Faţă de curăţia noastră deplină, în această privinţă, nu-i nevoie de asemenea jurăminte fioroase.

Mai-Sahme, însă, răspunse:

— Adevărat, la ce bun asemenea înfierbîntare? Noi ştim păstra măsura. Cel la care voi găsi cupa, va cădea în robie şi va rămîne în mîinile noastre. Voi ceilalţi, însă, să fiţi liberi. Deschideţi, rogu-vă sacii voştri!

Asta şi făcură. Alergară pe dată la sacii lor, îi dădură cît putură de repede jos de pe măgari şi-i deschiseră la gură, cît se putea. — Ăsta-i Laban, strigau ei rîzînd, care caută şi scotoceşte pe muntele Galaad! Ha! Ha! Las’ să asude şi să caute pînă s-o speţi! Poftim încoace, domnule majordom! Căutaţi întîi la mine!

— Fiţi liniştiţi, spuse Mai-Sahme. Le facem pe toate după cuviinţă şi în ordinea în care ştia stăpînul meu să vă spună numele. Voi începe cu ăsta mare şi repezit.

Şi, în rîsetele lor zeflemitoare, tot mai biruitoare pe măsură ce înainta între fraţi — care-l pomeneau mereu pe Laban, bulgărele de pămînt ce căuta asudînd —, în hohotele lor de rîs, Mai-Sahme trecea de la unul la altul, după vîrsta lor şi le scotocea prin lucruri şi bucatele cumpărate, ba stînd aplecat, umblînd atent prin sacii lor, ba ridicîndu-se, cu mîinile în şolduri, clătinînd din cap ori dînd din umeri, căci, scotocind ici şi cotrobăind colo, tot nu găsea nimic; apoi trecea la următorul. Astfel ajunse la Aşer, la Isahar, ajunse la Zebulon. Ajunse la capăt cu căutarea sa. Numai Beniamin mai rămăsese.

Rîsul lor batjocoritor deveni şi mai zgomotos.

— Acum, uite, caută la Beniamin! exclamară ei. Aici va avea noroc! Caută acum la cel mai nevinovat, care nu este nevinovat numai în acest punct, ci este în general nevinovat, şi nu şi-a încărcat niciodată sufletul cu vreo faptă rea! Atenţie, asta merită văzut, cum caută la urmă, la acesta, şi sîntem curioşi, ce cuvinte va găsi cînd va fi terminat căutarea, ca să ne ceară...

Amuţiră, toţi odată. Se vedea ceva strălucind în mîna majordomului. Scosese cupa de argint din sacul cu nutreţ al lui Beniamin, unde fusese vîrîtă, nu foarte adînc, printre boabe.

— Iat-o, zise el. A fost găsită la mezin. Ar fi trebuit să încep pe dos, m-ar fi scutit de multă trudă şi batjocură. Atît de tînăr şi deja hoţ! Mă bucur, bineînţeles, că am regăsit cupa asta; dar plăcerea îmi este foarte amărîtă de cunoaşterea unei atît de timpurii stricăciuni şi a unei asemenea nerecunoştinţe. Mezinule, cazul tău este extraordinar de grav!

Şi ceilalţi? Îşi duseseră mîinile la cap, holbînd ochii bulbucaţi la cupă. Scoteau cu gura închisă un fel de sîsîit, căci buzele parcă le îngheţaseră, încît nu puteau forma cuvintele „Ce-i asta“, ci, în loc de silabe, se auzea doar un foşnet.

— Benohi! strigară ei, cu glasuri înlăcrimate şi indignate. Apără-te! Fă bine şi deschide gura! Cum de-a ajuns cupa la tine?

Dar Beniamin tăcea. Plecă bărbia în piept, încît nimeni nu i se mai putea uita în ochi şi amuţi.

Atunci şi-au sfîşiat îmbrăcămintea. Unii, cel puţin, apucară, într-adevăr, tivul de jos al veşmîntului lor şi-l rupseră, cu o singură mişcare, pînă la piept.

— Sîntem dezonoraţi! se jeleau ei. Dezonoraţi de mezin! Beniamin, pentru ultima dată, deschide gura! Apără-te!

Dar Beniamin tăcea. Nu ridică capul şi nu scoase o vorbă. Era o tăcere de nedescris.

— Înainte scosese un strigăt! exclamă Dan al Bilhei. Acum ştiu, iarăşi, că a strigat cumplit, cînd ăştia se apropiau. Spaima i-a smuls acest strigăt. Ştia, de ce ne urmăresc!

Atunci s-au întors împotriva lui Beniamin, strigînd ocări şi insulte, ocărîndu-l în fel şi chip, făcîndu-l soi rău si hoţ. I-au zis „fecior de hoaţă“ si au întrebat: „Oare n-a furat încă maică-sa terafimii tatălui ei? A moştenit asta, o are în sînge. Vai, sînge de hoaţă, tocmai aici a trebuit să-ţi foloseşti darurile moştenite, să ne faci asemenea ruşine şi scîrbă, ca să ajungem tot neamul la cenuşă, tatăl, noi toţi şi copiii noştri?”

— Acum întreceţi măsura, spuse Mai-Sahme. Nu-i chiar aşa. Voi ceilalţi, toţi, sînteţi doar curăţaţi de orice vină şi slobozi. Noi nu vă socotim, părtaşi, ci presupunem că, dimpotrivă, micul a şterpelit pe socoteala lui. Vă puteţi întoarce liberi acasă la onestul vostru tată. Numai cel ce şi-a făcut de lucru cu cupa, rămîne în mîna noastră.

Dar Iuda răspunse:

— Nici vorbă! De asta nici nu poate fi vorbă, majordomule, căci vreau să ţin o cuvîntare înaintea stăpînului tău, va trebui să audă cuvîntarea lui Iuda, la asta sînt hotărît. Ne întoarcem toţi, împreună cu tine, înaintea feţei sale, să ne judece

pe noi toţi. Căci sîntem cu toţii răspunzători în această treaba şi sîntem toţi ca unul în cele ce s-au întîmplat. Vezi, mezinul acesta fost nevinovat în toţi anii lui, căci a stat acasă. Nu avem de gînd să facem pe curaţii şi să-l părăsim, penttu că a căzut vinovat în călătorie, iar noi, tocmai în aceasta treabă, am fi nevinovaţi. Haide, du-ne pe toţi, împreună cu el, înaintea jilţului stăpînului pieţii!

— Fie, spuse Mai-Sahme. După cum socotiţi.

Şi făcură cale întoarsă spre oraş, păziţi de lăncieri pe drumul pe care păşiseră fără griji. Beniamin însă tot nu scotea încă nici o vorbă.

Eu sînt acela!

Era deja după-amiază tîrziu, cînd sosiră iarăşi în faţa casei lui Iosif; căci acolo i-a dus majordomul, după cum stă scris, şi nu în Marea casă a scrierilor, unde se înclinaseră şi se închinaseră întîia oară înaintea lui; Iosif nu putea fi găsit acolo; era în casa lui.

„El era tot acolo“, ştie istoria şi ştie bine, întrucît este adevărat că ieri prietenul faraonului, după voiosul dejun, se întorsese la slujbă, astăzi, însă, încă de dimineaţă, nu voise să plece de acasă. Îl ştia pe căpitan, majordomul său, la treabă şi îl aştepta cu nerăbdare! Jocul sacru se apropia de punctul culminant şi depindea de cei zece dacă vor fi la locul acţiunii, ca părtaşi, ori numai vor auzi de ea. Era peste măsură de pasionant, dacă-l vor lăsa pe mezin să se întoarcă singur cu Mai-Sahme ori dacă i se vor alătura cu toţii. Atitudinea lui faţă de ei, în viitor, depindea mult de asta. Cît despre noi, sîntem scutiţi de orice încordare, pentru că fazele istoriei le ştim pe de rost, iar aici, în mod deosebit, pentru că şi în propria noastră prezentare este stabilit, ceea ce pentru Iosif mai era pasionant şi viitor, iar noi ştim că fraţii n-au vrut să-l lase pe Beniamin singur cu vina lui. De aceea putem privi la Iosif zîmbind şi ştiindu-le pe toate de mult, cum umblă în casa lui încordat de aşteptare, din camera cărţilor în, sala de recepţie, de acolo în sala pîinii, din aceasta înapoi, prin celelalte încăperi, în iatacul său, unde, cu mîna emoţionată,

mai retuşa un amănunt ori altul al înfăţişării sale. Purtarea lui ne aminteşte mult de agitaţia comedianţilor gata mascaţi, înainte să înceapă spectacolul.

Trecu şi pe la soţia sa, Asnat, răpită, în aripa femeilor, privi cu ea la joaca lui Manase şi Efraim şi stătu de vorbă cu ea, fără să-şi poată ascunde încordarea şi tracul.

— Soţul meu, întrebă ea, dragul meu stăpîn şi tîlhar-răpitor, — ce-i cu tine? Nu eşti în apele tale, tot tragi cu urechea şi ţopăi pe loc de nerăbdare. Ţi-apasă ceva inima? Vrei să jucăm o partidă pe table, ca să te distrezi, ori cîteva din slujitoarele mele să se mişte cu gingăşie înaintea ta?

Dar el răspunse:

— Nu, fată, mulţumesc, nu acum. Am în cap alte mişcări decît cele ale tablei şi nu pot face pe spectatorul la dansul slujitoarelor, ci trebuie eu însumi să fac scamatorii şi să mă mişc în joc, spectatori, însă, sînt Dumnezeu şi lumea. Trebuie să mă întorc, să fiu mai aproape de sala de recepţii, căci aceea este scena. Pentru fetele tale, însă, am altă treabă decît dansul, de fapt, chiar pentru asta am şi venit, să le poruncesc să te gătească şi să te împodobească, să te facă şi mai frumoasă încă decît eşti, şi ca dădacele lui Manase şi Efraim să le spele mîinile şi să-i îmbrace în cămăşuţe brodate, căci aştept, dintr-o clipă în alta, oaspeţi deosebiţi, cărora vreau să vă prezint ca ai mei, după ce va fi fost spus cuvîntul, cine este acela, ai cui sînteţi. Da, iacă, faci ochi mari, fată a scutului, subţirică la mijloc! Fiţi numai ascultători şi împodobiţi-vă, de mine mai auziţi!

Zise şi alergă iarăşi în partea bărbaţilor, dar nu-i fu îngăduit, cum tare ar fi vrut, să guste netulburat aşteptarea şi încordarea, ci trebui să primească la el, în camera cărţilor, înalţi dregători ai ministerului alimentaţiei, precum şi pe lectorul său şi pe scribul lui de taină, care veniseră la el să-l lipsească de netulburata aşteptare cu tot felul de treburi, aprobări şi socoteli, de-l scoaseră din fire. Şi totuşi, pe de altă partea era bucuros de venirea lor, căci avea nevoie de figuranţi.

Soarele se şi lăsa încet spre apus, cînd Iosif, ce-şi făcea de lucru cu hîrtiile, îşi dădu seama, după zgomotul surd din faţa casei, că a venit ceasul şi convoiul

fraţilor sosea. Mai-Sahme intră, cu un colţ al gurii mai crispat decât oricînd, ţinînd într-o mînă cupa şi i-o întinse.

— La mezin, spuse- el. După multă căutare. Sînt în sală şi aşteaptă verdictul tău.

— Toţi? întrebă Iosif.

— Toţi, răspunse majordomul.

— Vezi, că sînt foarte ocupat, spuse Iosif. Aceşti domni n-au venit la mine să stea de glume, ci în probleme ale coroanei. Eşti de destulă vreme în slujba de majordom la mine, ar fi trebuit să ştii deosebi dacă sînt disponibil pentru asemenea fleacuri particulare sau dacă sînt absorbit de sarcini ce-mi incumbă cu precădere. Tu şi bărbaţii aceia n-aveţi decît să aşteptaţi.

Şi se aplecă iar asupra hîrtiei pe care un funcţionar o desfăşurase înaintea lui. Deoarece nu vedea însă nimic din ce scria pe hîrtie, spuse după scurt timp:

— Dealtfel, putem, la fel de bine, lichida pe loc acel fleac, o cauză judiciară în care este vorba de crima de nerecunoştinţă. Urmaţi-mă dincolo, domnilor, în sala mea, unde răufăcătorii îşi aşteaptă sentinţa.

Ei îl urmară, deci, cînd părăsi acea cameră şi, urcînd trei trepte, dădu la o parte covorul-perdea, păşind pe estrada sălii de recepţie, unde se afla jilţul său. Se aşeză în jilţ, cu cupa în mînă. Îndată fu înconjurat de purtători de evantaie, căci decum îşi ocupa jilţul, oamenii lui nu-l lăsau neapărat de evantaie. Printr-una din lucarnele de lîngă tavan, raze de soare cădeau pieziş, pline de dansul firişoarelor de praf, printre coloane şi sfincşi, lei culcaţi, din granit roşu, cu capul faraonului, luminînd grupul de păcătoşi, care, la cîţiva paşi de înaltul jilţ, se aruncaseră cu frunţile la pămînt.

În jurul lor vegheau lăncierii. Slujbaşi ai casei, bucătari, odăieşi, stropitori de duşumele şi îngrijitori ai meselor cu flori se înghesuiau, curioşi, pe la intrări.

— Fraţilor, sculaţi-vă! zise Iosif. Într-adevăr n-aş fi crezut că vă voi vedea iarăşi atît de curînd, şi cu asemenea prilej. Multe n-aş fi crezut. Nu aş fi crezut că

aţi fi putut să-mi faceţi ce mi-aţi făcut, voi, pe care v-am primit ca pe domni. Oricît îmi pare de bine, că mi-am regăsit cupa, din care beau şi cu care ghicesc, pe atît de amărît şi de lovit în sufletul meu mă vedeţi de purtarea voastră ticăloasă. Este de neînţeles pentru mine. Cum de aţi fost în stare să răsplătiţi atît de neruşinat binele ce vi s-a făcut cu răul, şi să jigniţi în obiceiurile sale pe un bărbat ca mine, încît să-l lăsaţi fără cupa la care ţine, să v-o însuşiţi şi s-o luaţi din loc cu ea? Fapta voastră este pe atît de necugetată, pe cît este de urîtă, căci nu trebuia oare să vă gîndiţi că un bărbat ca mine va băga îndată de seamă lipsa preţioasei scule şi va ghici totul? Aţi crezut cu adevărat că, după ce mi s-a furat cupa, nu voi putea prezice unde se află? Şi acum? Presupun că vă recunoaşteţi vina?

Iuda fu cel care răspunse. El era, în general, cel care, aici şi azi, lua cuvîntul pentru toţi, el ce îndurase mai multe în viaţă, se pricepea mai bine la vină şi, de aceea, era chemat să vorbească. Căci vina creează spirit — după cum şi contrariul este adevărat: fără spirit nu există vină. Pe drum se înţelesese cu ceilalţi, să-l împuternicească pe el să vorbească, şi-şi pregătise cuvintele. Cu îmbrăcămintea sfîşiată, sta în picioare între fraţii lui şi vorbea:

— Ce să-i spunem stăpînului meu, şi ce rost ar mai avea încercarea de a ne dezvinovăţi înaintea lui? Sîntem vinovaţi înaintea ta, stăpîne, — vinovaţi în sensul că acea cupă a fost găsită la noi, la unul din noi, asta înseamnă la noi. Cum de a ajuns cupa în desaga mezinului, a nevinovatului, care a stat mereu acasă — asta eu n-o ştiu. Noi nu o ştim. Sîntem neputincioşi să. facem presupuneri despre asta înaintea jilţului tău. Eşti un puternic şi eşti bun şi rău, ridici şi prăbuşeşti! Îţi aparţinem. Nici o dezvinovăţire nu ţine înaintea ta şi este nerod păcătosul ce se laudă cu nevinovăţia de azi, cînd Răzbunătorul cere plată pentru o veche nelegiuire. Nu degeaba s-a plîns bătrînul nostru tată, că-l lăsăm fără copii. Iată, i-a ieşit dreptatea. Noi şi cel la care a fost găsită cupa am căzut robi stăpînului meu.

În această cuvîntare, care nu era încă defel adevărata cuvîntare a lui Iuda, cea vestită, se şi schiţau cîte unele, la care Iosif făcea mai bine să nu răspundă, ci să le lase, înţelepţeşte, neauzite. Nu răspunse clecît la propunerea de a i se da toţi robi; el o respinse.

— Nu, răspunse el. Nu aşa. Departe de mine aşa ceva. Nu există purtare cît de rea, care să-l facă pe un bărbat ca mine să-şi piardă omenia. I-aţi cumpărat tatălui vostru, bătrânului, bucate în Ţara Egiptului, şi el le aşteaptă. Eu sînt marele om de afaceri al faraonului; nu vreau să spună nimeni că am tras folos din păcatul vostru, ca să opresc, odată cu cumpărătorul, banii şi marfa. Nu vreau să cercetez dacă aţi păcătuit laolaltă, ori numai unul din voi. La masă, cînd ne-am veselit împreună, i-am dat pe faţă celui mai mic dintre voi, ca o taină, puterile dragei mele cupe şi i-am ghicit despre mormîntul mamei sale. Poate că a flecărit despre asta cu voi, poate că, voi toţi aţi ticluit împreună planul nerecunoştinţei, să furaţi comoara — îmi închipui că nu pentru valoarea argintului. Aţi vrut să dobîndiţi putere vrăjitorească — poate, cumva, pentru a afla ce s-a făcut fratele vostru, care nu mai este printre voi, pe care l-aţi pierdut din ochi — ce ştiu eu? Curiozitatea ar fi de înţeles. Dar se mai poate ca cel mic să fi păcătuit pe seama lui, n-a spus nimic şi a luat cupa. Nu vreau să ştiu şi nici, să cercetez. Obiectul furat a fost găsit la degeţel. El mi-a căzut rob. Voi, însă, să vă întoarceţi în pace acasă, la tatăl vostru, bătrînul, ca să nu fie fără copii şi să aibă bucate.

Aşa vorbi înălţatul şi, pentru scurt timp, se aşternu tăcere. Apoi, însă, ieşi din ceata lor Iuda, mult chinuitul, căruia ei îi dăduseră cuvîntul, ca să-l spună. El păşi înaintea jilţului, pînă aproape de Iosif, trase aer în piept şi grai:

— Ascultă-mă acum, stăpîne, căci vreau să rostesc o cuvîntare pentru urechile tale şi vreau să-ţi înfăţişez în cuvinte, cum s-au întîmplat toate şi cum le-ai făcut, şi care este starea acestora şi a mea, a noastră a tuturor fraţilor. Cu toată amănunţimea trebuie să-ţi dovedească cuvîntarea mea că nu-l poţi despărţi pe mezin de noi şi nu ţi-e îngăduit şi nici nu-l poţi reţine. De asemenea, apoi, că noi ceilalţi şi, îndeosebi, eu, Iuda, al patrulea dintre ei — nu putem cu nici un chip şi nicicînd să ne întoarcem acasă, la tatăl nostru, fără cel mai tînăr, nicicînd. În al treilea rînd, vreau să-i fac stăpînului meu o ofertă şi vreau să-ţi propun, cum să-ţi dobîndeşti dreptul tău într-un fel cu putinţă şi nu peste poate. Aceasta-i ordinea cuvîntării mele. De aceea nu lăsa mînia ta să se înverşuneze împotriva robului tău şi, rogu-te, nu întrerupe cuvîntarea pe care o ţin cum mi-o inspiră spiritul şi vina. Eu, însă, încep, cum a început şi cum ai început tu, căci a fost aşa: Cînd am venit aicea jos, trimişi de tatăl nostru, să cumpărăm bucate din acest grînar, ca alţii mii,

nu ni s-a întîmplat ca miilor, ci am fost deosebiţi şi despărţiţi de ceilalţi şi am avut parte de o primire deosebită, şi am fost conduşi încoace, în jos, în oraşul tău, înaintea feţei stăpînului meu. Şi aici lucrurile au fost deosebite, căci deosebit era şi stăpînul meu, anume aspru şi îndurător, adică cu îndoit înţeles, şi ne-a întrebat, în mod ciudat, de rubedeniile noastre. „Mai aveţi cumva, întrebă stăpînul meu, un tată ori un frate acasă?“ „Avem, răspunserăm noi, un tată, care este bătrîn, şi mai avem, într-adevăr, şi un frate tînăr, cel mai tînăr, ce i s-a născut tîrziu, pe care îl păzeşte cu cîrja şi-l ţine strîns de mînă, căci fratele mezinului s-a pierdut şi trece drept mort, iar tatălui nostru i-a rămas, de la mama lor, numai acela, de aceea ţine din suflet la el.“ Şi a răspuns stăpînul meu: „Aduceţi-l încoace, jos, la mine! N-o să i se curme nici un fir de păr.“ — „Asta nu se poate, am răspuns noi, din pricinile arătate. A-i smulge tatălui mezinul, ar fi de moarte pentru bătrîn.“ — Şi ai răspuns aspru robilor tăi : „Pe viaţa faraonului! Dacă nu veniţi cu mezinul, cu cel rămas de la mama gingaşă, să nu-mi mai vedeţi faţa“.

Şi Iuda continuă şi spuse:

— Îl întreb pe stăpînul meu, dacă a fost şi a început aşa, ori dacă n-a fost aşa şi a început altfel, că stăpînul meu n-a întrebat de băiat şi n-a stăruit ca el să vină, cu toate împotrivirile noastre. Căci stăpînului meu i-a plăcut să înfăţişeze lucrurile, ca şi cum noi ar trebui să ne curăţăm, aducîndu-l pe mezin, de bănuiala de a fi iscoade şi că noi ar trebui să dovedim, astfel, că spunem adevărul. Dar ce fel de curăţire mai este şi asta, şi ce fel de bănuială? Pe noi chiar nimeni nu ne poate lua drept iscoade ticăloase, noi, fraţii întru Iacob, nu arătăm a fi aşa ceva, şi dacă unul tot ne bănuieşte, atunci nu-i nici o curăţire să-l înfăţişăm pe mezin, ci e doar adevărată ciudăţenie şi este aşa numai pentru că stăpînul meu a vrut neapărat să-l vază, cu ochii lui, pe fratele nostru — de ce? Asta ştie Dumnezeu, eu, în această privinţă, trebuie să tac.

Şi Iehuda îşi continuă cuvîntarea. Îşi mişca energic capul de leu şi grăia:

— Vezi, acest rob al tău crede în Dumnezeul părinţilor săi şi că la El este toată ştiinţa. Ceea ce, însă, nu crede este că acest Dumnezeu le bagă robilor Săi comori în desagi, prin magie neagră. În aşa fel încît să se trezească în desagi cu banii cumpărării laolaltă cu marfa, — asta nu s-a pomenit nicicînd şi nu există nici

o tradiţie in această privinţă: nici Avraam, nici Isaac, nici tatăl nostru Iacob nu au găsit vreodată argint dumnezeiesc în desagii lor, pe care Domnul să i-l fi strecurat — ce nu este chiar nu este, ci e totul doar ciudăţenie şi ţine, oricum, de aceeaşi taină. Poţi, însă, stăpîne, tu — poţi tu, de vreme ce noi l-am luat pe mezin de la tată cu ajutorul foametei şi l-am împrumutat de la el pentru această călătorie, — poţi tu, care fără milă ai impus venirea sa şi fără de a cărui ciudată cerere el nici n-ar fi călcat vreodată prin această ţară, — poţi tu, cel care a grăit: „Nu i se va întîmpla nici un rău aicea jos“, — poţi, oare, tu să-l opreşti ca rob, pentru că aceştia au găsit cupa ta în desaga lui?

Tu asta nu o poţi!

Noi, însă, cîţi sîntem, şi îndeosebi robul tău, luda, care ţine această cuvîntare, nu ne putem arăta înaintea feţei tatălui fără cel mic — nicicum şi niciodată. N-o putem, după cum nu ne-am fi putut arăta înaintea ta fără el — şi nu din pricini ciudate, ci din cele mai puternice pricini. Căci atunci, cînd robul tău, tatăl nostru, ne-a îndemnat şi ne-a spus: ,,Ci plecaţi acolo şi cumpăraţi-ne ceva bucate!" şi noi i-am răspuns: ,,Nu putem decît dacă ni-l dai pe cel mai mic să plece cu noi, căci bărbatul de acolo jos, care este stăpân în ţara aceea, ne-a obligat cu străşnicie să i-l ducem, ori nu-i mai vedem faţa“, — iată, atunci moşneagul prinse să bocească un bocet binecunoscut, ce te taie la inimă, ca fluierul ce plîngea prin viroage, şi începu să cînte, iar cîntul lui sună aşa:

„Rahila, gingaşa plină de rîvnă, pentru care tinereţea mea i-a slujit lui Laban, lunii negre, şapte ani, inima inimii mele, ce mi-a murit în drum, cale scurtă numai de la han, a fost femeia mea şi mi-a adus, bucuroasă, doi fii: unul în viaţa ei şi unul în moartea ei, pe Dumuzi-Absu, mielul, Iosif, chipeşul, care ştia să mă ia, încît i le-am dat pe toate, şi pe Benoni, fecioraşul morţii, de lîngă mine, care mi-a mai rămas. Căci acela a plecat de la mine, cînd eu i-am cerut-o, şi un strigăt umplu toată lumea: Este sfîşiat frumosul, sfîşiat! Atunci am căzut pe spate şi de atunci am încremenit. Pe acesta însă, îl ţin cu mîna încremenită, el, care este tot ce mi-a rămas, deoarece sfîşiat, sfîşiat este unicul. Dacă acum veţi lua, însă, de la mine ce mi-a mai rămas, să-l scoateţi în lume, ca să-l calce, poate, mistreţul, o să-mi duceţi cărunţia la mormînt cu asemenea jale, încât ar fi prea mult pentru lume, n-ar

putea-o îndura. Este plină lumea, peste poate, cu strigătul ştiut: „Sfîșiat este iubitul— şi dacă ar mai cădea şi acesta jertfă, lumea ar trebui să se spulbere în nimic.“

A auzit oare stăpînui meu acest bocet din fluier şi acest cânt al tatălui? De-a auzit, să judece cu mintea lui dacă noi, fraţii, ne-am putea înfăţişa bătrînului fără mezin, bărbatul tânăr, şi să mărturisim: „L-am pierdut pe el, a pierit dintre noi.“ Chiar de am putea îndura noi asta, înaintea sufletului său, care atîrnă de sufletul acesta, şi înaintea lumii, care-i plină de jale şi nu mai poate îndura, pe el însă, pe bătrîn, l-ar da gata. Şi dacă, mai ales, eu, vorbitorul, Iuda pe nume, al patrulea fiu al lui, mă pot înfăţişa lui astfel, asta trebuie să judeci tu. Căci stăpînul meu încă nu le ştie pe toate, mai sînt multe neştiute, şi sufletul robului tău simte cum cuvântarea lui se va mai ridica încă pînă la cu totul altceva, în acest ceas plin de amar. Da, simte că taina, ce-a odrăslit toată ciudăţenia, trebuie dezghiocată, acum, prin dezvăluirea altei taine.

Aici se stârni o nelinişte şi un murmur între fraţi. Iuda însă, leul, ridică împotrivă glasul lui puternic, îşi urmă cuvântarea şi grăi:

— I-am făgăduit tatălui că el se întoarce şi m-am pus chezaş înaintea lui, pentru mezin; căci întocmai cum m-am apropiat acum de tine, până lîngă jilţul tău, aşa m-am apropiat de tată şi m-am legat faţă de el prin jurămînt cu cuvintele: ,,Dă-l la mîna mea, îţi stau chezaş pentru el, şi dacă nu ţi-l mai aduc înapoi, să port eu vina, înaintea ta, în veci!“ Aşa m-am pus chezaş şi acum judecă, bărbat ciudat, dacă mă pot întoarce sus, la tatăl meu, fără mezin, ca să văd o jale ce ar fi prea grea pentru mine şi lume! Primeşte propunerea mea! Pe mine să mă opreşti în locul lui ca rob al tău, ca să te alegi cu o răscumpărare cu putinţă şi nu peste poate; căci vreau să răscumpăr tot, să ispăşesc pentru toţi. Aici, înaintea ta, ciudatule, apuc jurământul, cumplitul cu care ne-am legat noi, fraţii, — cu amândouă mâinile îl puc şi-l frâng pe genunchiul meu. Al unsprezecelea dintre noi, mielul tatălui, primul fiu al celei drepte — nu fiara l-a sfâşiat, ci noi, fraţii lui, l-am vîndut, cândva, în lume.

Aşa şi nu altfel îşi încheie Iuda vestita cuvântare. Tremura din tot trupul, iar fraţilor le pierise tot sângele din faţă, deşi erau foarte uşuraţi că taina lor fusese, în

sfârşit, dezvăluită. Asta se poate întâmpla: o lividă uşurare. Doar două strigăte răsunară: veneau de la cel mai mare şi de la cel mai mic. Ruben strigă: „Ce aud! iar Beniamin se purtă întocmai ca cealaltă dată, cînd majordomul îi ajunsese din urmă: aruncă braţele în sus şi scoase un strigăt de neînchipuit. — Şi Iosif? El se ridicase din jilţul său şi lacrimile îi şiroiau strălucind pe obraji. Căci se făcuse că razele de lumină, ce căzuseră înainte, pieziş, asupra grupului de fraţi, cădeau acum, după o tăcuta călătorie a soarelui, printr-o lucarnă din capătul sălii, ce-i era dimpotrivă, tocmai asupra lui: în lumina lor, lacrimile ce-i şiroiau pe obraji scînteiau ca nestematele.

— Care sînteţi egipteni, ieşiţi din sală! porunci el. Ieşiţi toţi. Căci l-am poftit pe Dumnezeu şi am poftit lumea ca oaspeţi la acest joc, acum însă Dumnezeu trebuie să rămână singurul spectator.

Cei de faţă nu-i dădură ascultare cu plăcere. Pe scribii de pe estradă, Mai-Sahme îi ajută politicos să plece, punîndu-le cîte o mînă pe umăr şi făcîndu-le, cu înţeles, semn din ochi, chiar şi personalul casei părăsi uşile. Dar nu vrem să convingem pe nimeni că s-ar fi depărtat mult de ele. Ba, dimpotrivă, pe afară, şi înăuntru, în camera cărţilor, toţi stăteau rezemaţi de perete, într-un picior, aplecaţi spre locul acţiunii cu mîna făcută scoică, la ureche.

Acolo însă, fără a mai încerca să-şi oprească lacrimile, Iosif întindea braţele şi le dezvăluia cine este. Mai făcuse asta în multe rânduri şi oamenii încremeneau, cînd le da a înţelege că într-însul li se înfăţişa ceva mai înalt decît el, astfel încît acest mai înalt se contopea, visător-seducător, cu persoana sa. Acum, însă, spunea simplu şi, în ciuda braţelor întinse, chiar cu un zîmbet modest:

— Copii, eu sînt acela. Doar eu sînt fratele vostru, Iosif.

— Păi fireşte că el este! răcni Benjamin, aproape înăbuşit de preaplinul bucuriei şi se aruncă înainte, să urce treptele estradei, căzu în genunchi şi îmbrăţişa, cu patimă, genunchii celui regăsit.

— Iaşup, Iosif-el. Iehosif! striga el, printre sughiţuri de plîns, cu ochii ridicaţi la el, cu capul dat pe spate. Tu eşti, tu eşti, dar bineînţeles că eşti tu, fireşte! Tu nu eşti mort, ai răsturnat marea locuinţă a umbrei morţii, te-ai ridicat

pînă în al şaptelea cer şi ai fost înscăunat ca Metatron şi Principe lăuntric, eu am ştiut-o, eu am ştiut-o, şi Domnul ţi-a făcut un jilţ, asemănător cu al său! Pe mine, însă, mă mai cunoşti, pe fiul mamei tale şi ai fluturat cu mîna mea, făcînd parcă vînt!

— Micule, spuse Iosif. Micule, zise el, îl ridică pe Beniamin şi-şi lipiră capetele unul de altul. — Nu vorbi, nu-i atît de straşnic şi nici atît de grozav, şi nici cinstirea mea nu-i atît de mare, şi cel mai de seamă este ca sîntem, iarăşi, doisprezece.

Nu vă certați!

Şi îl luă pe după umăr şi coborî împreună cu el spre fraţi — dar în ce stare erau aceştia şi cum mai arătau! Cîţiva stăteau, cu picioarele crăcănate, cu braţele atîrnînd, ce păreau mult mai lungi decît de obicei, ajungînd aproape pînă la genunchi, şi căutau, cu gurile căscate, prin jurul lor, în gol. Alţii îşi apăsau pieptul cu amîndoi pumnii, — şi se vedea cum pumnii se mişcau în ritmul respiraţiei agitate. Toţi deveniseră livizi la mărturisirea lui Iuda, acum feţele le erau roşii-arămii, roşii ca trunchii de pin, roşii ca pe vremuri, cînd şezuseră pe vine şi Iosif se apropia de ei in straiul său multicolor. Dacă Benoni, cu strigătele lui cu „bineînţeles“ şi „fireşte“ şi toată încântarea sa, n-ar fi adeverit şi pecetluit declaraţia bărbatului, ei chiar nimic n-ar fi înţeles şi n-ar fi crezut. Cum, însă, acum fiii Rahilei coborau, ţinîndu-se îmbrăţişaţi, treptele spre ei, bietele lor capete trebuiră să prefacă o simplă asociaţie de idei într-un fapt al vieţii zilnice şi să recunoască în bărbatul care, în mintea lor, avusese încă de mult ceva comun cu Iosif pe însăşi fratele lor desfiinţat, — mai este de mirare că le pocneau creierii? Abia le părea fîţîiţilor şi bîţîiţilor, că reuşiseră să gîndească pe stăpînul de aici şi victima lor, băiatul, ca unul singur, că ceea ce se unise, iar se spărgea în două, —

nu numai pentru că era atît de greu să-i gîndeşti laolaltă, într-un acelaşi om, ci era atît de greu pentru că îi ruşina cumplit şi era, totodată, de spaimă.

— Ci apropiaţi-vă de mine, le spuse Iosif, pe cînd şi el se apropia de ei. Da, da, eu sînt acela. Sînt Iosif, fratele vostru, pe care l-aţi vîndut, să fie dus în Egipt, — nu vă mai necăjiţi din cauza asta, las' că a fost bine aşa. Spuneţi, mai trăieşte tatăl meu? Mai spuneţi şi voi ceva şi nu vă mai necăjiţi! Iuda, grozavă cuvântare ai ţinut! Asta ai ţinut-o pentru totdeauna şi pentru vecie. Din inimă te îmbrăţişez, şi te felicit, şi îţi urez bun-sosit, şi sărut capul tău de leu. Vezi, asta-i sărutarea pe care mi-ai dat-o înaintea mineilor — astăzi ţi-o întorc, frate, şi acum totul s-a uitat. Pe toţi vă sărut în acesta unul, căci nu vreau să credeţi, cumva, că sînt mînios pe voi, că m-aţi vîndut încoace! Lucrurile au trebuit toate să se brodească aşa, şi Dumnezeu a făcut-o, nu voi, El Sadai m-a despărţit, încă de mult, de casa părintească şi m-a înstrăinat, după planul lui. El m-a trimis aici înaintea voastră, să fiu hrănitorul vostru — şi a pus la cale o frumoasă salvare, că să-l satur pe Israel, dimpreună cu străinii, în timpul foametei. Asta-i o treabă, într-adevăr foarte însemnată pentru trup, dar tare simplă şi practică, nu-i pricină de osanale. Căci fratele vostru nu-i vreun erou divin şi nici un sol al mîntuirii sufletului, ci doar un economist şi gospodar, iar că snopii voştri se înclinau înaintea snopului meu în visul de care am flecărit cu voi şi că stelele se închinau, asta nu voia să însemne vreun lucru cine ştie ce mare, ci doar că tatăl şi fraţii îmi vor fi recunoscători pentru binele trupesc făcut. Căci pentru pîine se spune „Foarte mulţumesc“ şi nu „Osana!“ însă, firește, pîine trebuie să fie. Mai întîi vine pîinea şi apoi osanalele. — Acum aţi înţeles ce simplu a fost gîndul Domnului şi tot nu vreţi să credeţi că eu mai trăiesc? Doar ştiţi şi voi că groapa nu m-a reţinut, ci că fiii lui Ismael m-au scos din ea şi că voi m-ati vîndut lor. Ridicaţi mîinile şi pipăiti-mă să vedeţi că trăiesc ca fratele vostru Iosif!

Doi sau trei din ei l-au şi atins, au mîngîiat grijulii veşmîntul său, pînă jos, la tiv, rînjind temători.

— Deci, toate astea nu au fost decît o glumă şi te-ai prefăcut doar a fi principe, întrebă Isahar, dar, de fapt, nu eşti decît fratele nostru Iosif?

— Decît? răspunse el. Asta este desigur cel mai important, din cîte sînt! Dar trebuie să mă înţelegeţi bine: sînt ambele; eu sînt Iosif, pe care domnul faraon l-a numit tată al său şi principe peste toată ţara Egiptului. Sînt Iosif, pe care l-aţi ştiut, îmbrăcat în splendoarea acestei lumi.

— Se înţelege, zise Zebulon, aşa va fi şi fiind, că nu se poate spune că eşti numai una şi nu cealaltă, ci eşti ambele într-unul singur. Am cam bănuit şi noi asta. Şi este tare bine că nu eşti, pînă în măduvă oaselor, numai stăpînul tîrgului, că atunci ne-ar merge rău. Ci, că sub veşmîntul tău, eşti fratele nostru Iosif, care ne va apăra de mînia stăpînului tîrgului. Dar tu trebuie să înţelegi, stăpîne...

— N-ai de gînd, bărbat prost, să mai laşi asta, ce tot „stăpîne, stăpîne“? Cu asta acum s-a terminat!

— Trebuie să înţelegi că, dimpotrivă, şi la stăpînul pieţii am vrea să căutăm apărare de fratele nostru, căci pe vremuri i-am făcut rău.

— Ei iaca! spuse Ruben şi-şi încorda înfuriat muşchii feţei. Este nemaiauzit, Iehosif, ce trebuie să aflu cu acest prilej! Căci te-au vîndut fără ştirea mea şi nu mi-au spus nimic de asta, şi eu toată vremea n-am ştiut nimic, că te-au vîndut şi că au luat bani pe vânzarea ta...

— Linişteşte-te, Ruben, vorbi Dan, al Bilhăi. Şi tu ai făcut una şi alta ascunzîndu-te de noi şi ai fost în taină la groapă, să-l furi pe băiat. Iar în ce priveşte preţul vînzării, n-a fost cine ştie ce avere, după cum înălţimea sa, Iosif, ştie prea bine, douăzeci de sicii fenicieni, asta a fost tot, bătrînul midianit a fost tare zgîrcit, şi putem reface oricînd socotelile, să-ţi primeşti partea cuvenită.

— Nu vă certaţi, bărbaţi! zise Iosif. Nu vă certaţi pentru una şi alta, ce a făcut unu şi ce n-a ştiut altul. Căci Dumnezeu le-a făcut bine pe toate. Ţie, Ruben, frate mare al meu, îţi mulţumesc că ai venit la groapă cu frînghia ta împletită, ca să mă scoţi şi să mă redai tatălui. Eu, însă, nu mai eram acolo şi asta era bine, că nu trebuia să fie aşa şi n-ar fi fost cum trebuie. Acum însă, e cum trebuie să fie. Acum, să ne gîndim cu toţii numai la tatăl...

— Da, da, încuviinţă din cap Naftali, dîndu-şi drumul limbii să turuie şi zvîcnind din picioare. Aşa este, aşa este, fratele nostru, înălţatul, o spune pe drept cuvînt, căci asemenea stare este cu totul de nesuferit ca Iacob să şadă departe,în casa de păr, ori înaintea ei, şi să nu aibă nici habar de cele ce s-au aflat aici, anume că Iosif trăieşte şi a ajuns mare în lume şi ocupă o slujbă strălucită la păgini. Închipuiţi-vă numai, cum şade acolo, învăluit în nesiguranţă, în timp ce noi stăm aici şi vorbim cu cel dispărut şi-i atingem veşmîntul, pe care îl pipăim: totul a fost neînţelegere şi ştire falsă, — de nimic, jalea cumplită a tatălui şi de nimic, viermele ce ne-a mîncat ficaţii toată viaţa. Asta-i atît de tulburător, încît îţi vine să treci cu capul prin tavan, şi este o strîmbătate de nesuferit a lumii că noi o ştim aici, el însă nu, numai pentru că este cale lungă de la noi pînă la el, iar ştiinţa lui este despărţită de ştiinţa noastră printr-o foarte mare întindere nepăsătoare, în care adevărul nu răzbate decît cîţiva paşi, apoi cade, neputincios, la pămînt şi nu mai poate. O, de am putea duce mîinile pîlnie la gură şi striga cale de şaptesprezece zile: „Tată, hohe! Iosif trăieşte şi este ca şi faraon în Egipt, asta-i ultima noutate!“ Dar, oricît de tare am striga, pînă la el nu ajunge şi nu aude nimic. O, de-am putea face ca un porumbel să-şi ia zborul, cu aripi ca fulgerul de iute, cu o scriere sub aripi: ,,Să ştii, aşa stau lucrurile", ca strîmbătatea să piară din lume, şi toţi să ştie acelaşi lucru, acolo şi aici! Nu, nu mai stau mult aici, nu mă mai rabdă. Trimiteţi-mă pe mine! Trimiteţi-mă! Voi alerga mai iute decît cerbul şi o să-i duc cuvinte frumoase. Căci pot fi cuvinte mai frumoase decît cele ce aduc ultimele noutăţi?

Iosif însă îi potoli avîntul şi zise:

— Las-o baltă, Naftali, şi nu te pripi, căci nu se cade ca tu să alergi singur, şi nici unul nu trebuie să aibă întâietatea să-i dea de ştire tatălui nostru ce-i trimit eu vorbă şi ce am pus eu de mult la cale, cînd stam culcat noaptea pe spate şi mă gîndeam la această istorie. Şapte zile să poposiţi la mine şi să aveţi parte de toată cinstirea de care mă bucur, vreau să v-o înfăţişez şi pe soţia mea, fata soarelui, iar fiii mei se vor înclina înaintea voastră. Apoi însă, vă veţi încărca poverile pe măgari şi veţi porni cu toţii, împreună cu Beniamin, în sus, la tatăl meu şi-i veţi vesti: „Iosif, fiul tău, nu este mort şi vorbeşte, cu gură vie către tine: «Dumnezeu mi-a dat întâietatea între străini şi un popor, pe care nu l-am cunoscut, ascultă de mine. Vino, în jos, la mine, nu zăbovi şi nu te speria, dragule, de ţara mormintelor, în

care şi Avraam a venit pe timp de foamete! Căci scumpetea şi jalea că, deja de doi ani, nu-i folos pe lume, nici din arat, nici din cules, asta va mai dăinui sigur încă trei ani sau cinci, eu, însă, vreau să am grijă de tine şi să te aşezi în păşuni grase. De mă întrebi dacă faraonul o îngăduie, iţi răspund: faraonul îi face fiului tău pe plac în toate. Şi vreau să o rog pe maiestatea sa, ca voi să vă aşezaţi în ţinutul Goşen şi pe cîmpiile Ţoan către Arabia, acolo vreau să am grijă de voi, de tine şi de copii tăi şi de copiii copiilor lui, de vitele tale mari şi mărunte, de tot ce-i al tău. Căci ţinutul Gosen, de-i zice şi Gosem ori Goşen, l-am ales încă de timpuriu pentru voi, pentru reunirea noastră, pentru că încă nu-i de-a dreptul Egipt, nu chiar atît de vădit, şi puteţi trăi acolo din peştii deltei şi din grăsimea cîmpurilor, voi înde voi, ca să nu aveţi mult de-a tace cu copiii Egiptului şi obrăznicia lor înţeleaptă, iar originalitatea voastră să nu sufere. Şi aţi fi totuşi aproape de mine.»“ — Aşa să vorbiţi cu tatăl meu, în numele meu şi să vorbiţi isteţ şi iscusit, bărbaţilor, ca să faceţi cu blîndeţe bătrîneţea lui aspră să priceapă, întîi că eu trăiesc şi, apoi, că-l chem să coboare încoace, împreună cu voi toţi. Vai, de aş putea eu însumi, să plec cu voi în sus, aş şti eu cum să-l iau, cum să-l încînt, aş merge la sigur. Dar nu pot, nici o singură zi nu pot lipsi de aici. De aceea, faceţi voi treabă bună în locul meu, cu toată şiretenia dragostei, să afle că eu trăiesc şi că trebuie să vină încoace! Nu-i spuneţi pe dată „Iosif trăieşte“, ci întrebaţi-l întîi: „Cum ar fi oare şi cum s-ar simţi stăpînul nostru, dacă s-ar întîmpla, cumva, ca Iosif să mai trăiască?“ Ca el să încerce, mai întîi, cum ar veni. Şi nu-i spuneţi de-a dreptul: „Trebuie să te muţi şi să te aşezi în părţile de jos, la leşurile zeilor“, ci luaţi-o pe ocolite şi spuneţi „în ţinutul Goşen“. O s-o scoateţi şi fără mine la capăt, cu astfel de dragoste şireată? Acum vreau să vă fac cunoştinţă cu soţia mea, fata soarelui, şi să vă arăt băieţii mei, pe Manase şi Efraim. Şi o să mîncăm şi o să bem toţi doisprezece şi vom fi veseli şi ne vom aminti de timpuri trecute, însă nu prea amănunţit. Dar, ca să nu uit: Cînd ajungeţi sus, la tatăl, nu vă scumpiţi în zugrăviri ale splendorii mele, de aicea, de jos! Căci inimii sale i s-a făcut atîta rău — las’ să i se cînte acum dulcea muzică despre măreţia fiului său.

Faraonul îi scrie lui Iosif

Ne-ar părea, cu adevărat, tare rău dacă, după aceste întîmplări mulţimea ascultătorilor ar începe să se risipească, gîndind: „Deci asta a fost, frumosul «Eu sînt acela» a fost rostit, mai frumos nu mai poate veni, acesta a fost punctul culminant şi acum doar se mai joacă istoria pînă la sfirşit, tot ştim noi cum, şi nu mai este tulburător. — Ascultaţi de un sfat bun şi rămîneţi binişor laolaltă! Autorul acestei istorii, prin care trebuie să înţelegem pe Autorul a tot ce se întîmplă, i-a conferit multe puncte culminante şi ştie meşteşugul, cum un punct devine şi mai tulburător prin altul. La el se adevereşte totdeauna cuvîntul „ce-i mai frumos, abia vine“, şi totdeauna ne făgăduieşte ceva de care să ne bucurăm. Cum a aflat Iosif că tatăl lui ar mai fi în viaţă, era desigur fermecător; cînd, însă, i se cîntă lui Iacob cel încremenit de durere, cîntul primăverii despre viaţa fiului său şi cînd el se porneşte în jos, să-l îmbrăţişeze — asta chiar să nu fie deloc emoţionant? Cine pleacă acum acasă, n-are decît să-i întrebe pe ceilalţi, care au ascultat pînă la capăt, dacă a fost tulburător sau ba. Atunci s-ar putea căi şi toate zilele vieţii se va simţi păgubit că n-a fost de faţă nici cînd Iacob i-a binecuvîntat cruciş pe nepoţii egipteni şi nici la ceasul morţii solemnului bătrîn. „Tot o ştim noi!“ Tare neroadă vorbă. Istoria o poate şti oricine, însă important este să fi fost de faţă. — Dar se pare că îndemnul nici nu fusese de trebuinţă, pentru că nici unul nu se clinteşte de la locul lui.

După ce, deci, Iosif vorbise astfel cu cei unsprezece şi ei ieşiră împreună cu el, de acolo unde li se făcuse cunoscut şi, laolaltă, trecură dincolo, la Asnat, fata, femeia lui, să se încline înaintea ei şi să-şi vadă nepoţii, ce purtau bucla de copil după moda egipteană, toată casa răsună de zarvă veselă şi rîset bucuros; căci slugile trăseseră cu urechea şi Iosif nu trebui să anunţe nimic, nici să facă vreo declaraţie, căci toţi ştiau ce se întîmplase şi-şi strigau unul altuia, rîzînd bucuroşi, că ar fi venit fraţii Hrănitorului şi că fiii tatălui său ar fi sosit din ţara Ţahi, care lucru le părea tuturor plin de haz, mai cu seamă că erau siguri că vor primi, bere şi copturi pentru sărbătorirea evenimentului. Scribii, însă, de la Casa hrănirii şi distribuirii, care trăseseră şi ei cu urechea, răspîndiră vestea în oraş, şi l-ar fi putut mîngîia pe Naftali, cel iute de picior, cum această cea mai nouă ştire s-a întins, cu iuţeala focului, prin tot Menfe, ai cărui locuitori ajunseră astfel repede pe picior de

egalitate a cunoaşterii — a cunoaşterii vesele, că ceata fraţilor Unicului ar fi sosit la el, astfel încît mulţi ţopăiau de bucurie pe străzi şi o mulţime se adună în luxoasa suburbie, în faţa casei lui Iosif, cerînd, în strigăte de vivat, să-l vază între fraţii lui asiatici, la care lucru, în cele din urmă, Iosif se şi învoi: cei doisprezece se arătară pe terasă celor ce poftiseră să-i vadă şi doar pentru noi este păcat că locuitorii din Menfe nu-şi puteau folosi decît lentilele ochilor şi nu ştiau folosi, în fel şi chip, lumina, ca noi, astfel încît grupul nu a putut fi veşnicit în fotografie. Acelora, însă, nu le păru rău şi nici n-au simţit lipsa pozei, pur şi simplu pentru că nici nu puteau gîndi la aşa ceva.

Dealtfel, uluitoarea noutate nu rămase închisă, multă vreme, între zidurile metropolei mormintelor ei, ca un porumbel, zbură peste ele în ţară, larma stîrnită ajungînd cel mai repede la faraon, pe care îl distră grozav, dimpreună cu toată curtea sa. Faraonul, ce se numea acum Ahnaton — căci, după cum avusese de gînd, lepădase apăsătorul nume al lui Amon şi-şi luase, în loc, pe acela ce purta numele tatălui său din cer — dealtfel faraonul se şi mutase, mai demult, mai aproape de reşedinţa ministrului său preferat, căci nu-şi mai avea reşedinţa sa la Teba, Casa lui Amon-Re, mai în jos, spre nord, într-un loc în „Noma iepurelui“ din Egiptul de sus, pe care după căutare îndelungată îl găsise potrivit pentru construirea unui oraş nou, închinat în întregime divinităţii iubite. Localitatea era ceva mai la sud de Hnumu, Casa lui Thot, într-un loc unde ieşea din fluviu o mică insulă, ce parcă cerea cu tot dinadinsul să se ridice pe ea gingaşe pavilioane. În dreptul micii insule, stîncile ce însoţeau fluviul pe malul răsăritean se retrăgeau în semicerc, oferind spaţiu pentru ridicarea de temple şi palate, pentru grădini de-a lungul apei cum se cădeau unui gânditor de Dumnezeu, care o ducea greu şi, deci, trebuia s-o ducă şi bine. Stăpânul dulcei adieri găsise locul după inima sa, nesfătuit de nimeni decît de inima lui şi de cel ce locuia într-însa, singurul căruia aveau să i se înalţe aici răsunătoare imne de laudă: şi astfel fu dată artiştilor şi pietrariloi lui frumoasa poruncă a maiestăţii sale să ridice, aici, în grabă mare, un oraş, oraşul tatălui său. Oraşul Orizontului, Ahetaton. — o lovitură grea pentru Novet- Amon, Teba „cea cu o sută de porţi“, care risca, prin mutarea curţii, să decadă, ajungând un oraş de provincie, lovitură ce era totodată, o manifestare deschisă împotriva zeului imperiului ce-şi avea templul la Karnak, cu a cărui preoţime autoritară

gingaşa afecţiune a faraonului pentru zeul unic şi iubit intrase, încă în cursul anilor graşi, într-un conflict tot mai grav.

Gingaşul sistem vital al faraonului nu răbda aceste repetate ciocniri cu forţa, sprijinită pe tradiţie, a războinicului zeu naţional; sănătatea lui suferea tot mai mult de contradicţia dintre dorinţa de pace a sufletului său şi nevoia de a apăra prin luptă, împotriva puterii atît de mari a lui Amon, superioara lui creare de zeu, de nevoia de a trece împotriva aceluia la atac. Cum găsi că s-ar nimeri bine că, în cazul său, fuga ar fi mijlocul de a-i provoca inamicului cea mai simţită, pierdere, hotărî, întrucât privea sfînta sa persoană, să-şi scuture praful Tebei de pe sandale, chiar dacă mămica, mama sa, rămînea în vechea capitală, parte cu scopul de a-l supraveghea pe Amon, parte din ataşament faţă de palatul răposatului rege Neb-ma-re, fostul ei soţ. Doi ani a trebuit Ahnaton să-şi stăpânească nerăbdarea de a scăpa din sfera de maximă influenţă a lui Amon, căci atît a durat, în ciuda recrutării brutale a salahorilor, mînaţi din urmă cu biciul, construirea de bine-de rău a noului oraş, care, — cînd regele se mută aici, cu foarte sărbătoreşti ofrande de pîine, bere, tauri cu şi fără coarne, vite mărunte, păsări, vin, smirnă şi mulţime de ierburi frumos mirositoare — de fapt nici nu era încă oraş, ci doar o tabără regală improvizată, de un lux neterminat, compusă dintr-un palat pentru el, marea soţie Neferne-fruaton-Nefertiti şi principesele regale, în care se putea, poate, dormi, dar încă nu se putea locui ca lumea, pentru că peste tot mai lucrau tencuitori, zugravi, artişti pictori şi decoratori: dintr-un templu pentru zeul Aton, o clădire foarte veselă, plutind în mireasmă de flori şi fîlfîit de flamuri roşii, cu şapte curţi, piloane splendide şi minunate săli hiperstile; apoi din extraordinare parcuri şi zone de ocrotire a naturii pentru animale sălbatice, cu lacuri artificiale, copaci şi tufişuri, aduşi, cu balot, de pe malul rodnic al fluviului, ca să fie răsădiţi aici, în plină pustie; mai existau cheiuri din piatră strălucitor de albă pe malul apei; o duzină de case de locuit, nou-nouţe, pentru anturajul regal de credincioşi ai lui Aton şi, în munţii din jur, o duzină de foarte confortabile morminte în stîneă, clădirile, dintre toate, cele mai pregătite să-şi primească locatarii.

Mai mult nu era, încă, în acel timp, oraşul Ahetaton, dar era de aşteptat că strămutarea curţii va atrage repede după sine o creştere a populaţiei, şi se mai lucra, cu sîrg, la frumuseţea oraşului, pe cînd faraonul îşi şi aşezase acolo

reşedinţa, îi slujea tatălui său ceresc, asista la festivităţi de plata tributului şi i se năşteau fete care-i sporeau personalul feminin al Curţii: cea de a treia, Anhesenpaton se şi înfiinţase.

Cînd scrisoarea urgentă a lui Iosif prin care îi da oficial de ştire că îi sosiseră fraţii, de care fusese despărţit din frageda tinereţe, ajunse în palatul mirosind a nou, vestea fusese deja răspîndită acolo prin zvon public, iar faraonul şi vorbise mult şi animat de acest caz cu regina Nefertiti, cu sora ei Neţemut, cu propria sa soră, Bachetaton, cu artiştii şi camerierii săi. Răspunse îndată scrisorii. ,,Poruncă Mai-marelui celor date de cer, dictase faraonul, Adevăratului Mai-mare al poruncilor, Celui ce-i ţine umbră regelui şi Unicului prieten, unchiului Meu. Află, că Maiestatea Sa consideră scrisoarea ta ca una dintre cele pe care le citeşte într-adevăr, cu plăcere. Vezi, faraonul a plîns mult de ştirile primite de la tine şi marea soţie Nefeme-fruaton, precum şi dulcile principese Bachetaton şi Neţemut au amestecat lacrimile bucuriei lor cu cele ale dragului fiu al Tatălui Meu din cer. Tot ce-mi vesteşti este minunat, şi ce-mi dai de ştire îmi mişcă inima. Cerul se bucură de cele ce-mi scrii, că fraţii tăi au venit la tine şi că tatăl tău mai trăieşte, pămîntul se veseleşte şi inimile oamenilor buni chiuie, pe cînd, fără îndoială, chiar şi cele ale oamenilor răi se moaie. Află că frumosul copil al lui Aton, Nefer-heperu-Re, stăpînul ambelor ţări, este, în urma citirii scrisorii tale, într-o stare de spirit extrem binevoitoare! Dorinţele, pe care le-ai legat de înştiinţarea ta, erau încuviinţate încă înainte să-le fi scris tu. Este frumoasa Mea voinţă şi dau încuviinţarea Mea binevoitoare ca toţi ai tăi, oricîţi ar fi, să vină în ţara Egiptului, în care eşti ca şi Mine, şi să le dai pămînt să se aşeze, după cum vei găsi de cuviinţă, iar ei să se hrănească din măduva acelui pămînt. Spune către fraţii tăi: Aşa să faceţi şi aşa vă porunceşte faraonul, în inima căruia sălăşluieşte dragostea Tatălui Său, Aton. Încărcaţi-vă animalele şi luaţi cu voi care din grajdurile regale, pentru copiii voştri şi femeile voastre, luaţi-vă tatăl vostru şi veniţi! Nu vă mai uitaţi după catrafusele voastre, căci în ţară veţi primi tot de ce aveţi nevoie. Doar ştie faraonul că nu aveţi cine ştie ce civilizaţie şi că cerinţele voastre vor fi uşor de satisfăcut. Şi cînd ajungeţi în ţara voastră, luaţi-vă tatăl şi pe toţi ai săi şi toată casa lui şi aduceţi-l jos la Mine, ca să vă paşteţi turmele aproape de fratele vostru, Mai-marele tuturor lucrurilor din întreaga ţară, căci ţara vă va fi deschisă». Aceasta-i porunca

faraonului, dată cu lacrimi, către fraţii tăi. Dacă nu M-ar opri multe şi însemnate treburi la Ahetaton, singura capitală a ambelor ţări, M-aş urca în marele Meu car din electron şi M-aş grăbi să vin la Men-nefru-Mire, să te văd printre ai tăi şi să Mi înfăţişezi pe fraţii tăi. Cînd, însă, fraţii tăi se vor fi întors, să-i aduci înaintea Mea, dacă nu pe toţi, ceea ce ar fi prea obositor pentru faraon, măcar cîţiva, la alegerea ta, ca să le pun întrebări, iar pe tatăl tău, bătrînul, de asemenea să Mi-l înfăţişezi, ca să-l disting cu dragoste prin convorbirea Mea şi să trăiască onorat, pentru că faraonul a vorbit cu el. Trăieşte fericit!“

Scrisoarea aceasta Iosif o primi, în casa lui din Menfe, prin curier alergător şi le-o arătă celor unsprezece, care-şi sărutară vîrfurile degetelor. Un sfert de lună au rămas în casa lui; căci, aşa cum trecuseră douăzeci de ani de cînd tatăl îl ştia mort şi sfîşiat, nu mai conta acum ziua în care ar afla că mai trăieşte. Servitorimea lui Iosif îi sluji, femeia lui, fiica soarelui, avu cuvinte bune pentru ei, vorbiră cu distinşii lor nepoţi ce purtau bucla egipteană a copiilor, dar ştiau limba lor; cel mai tînăr dintre ei, Efraim, semăna mult mai mult cu Iosif, şi deci cu Rahila, decît Manase, ce moştenise mai mult de la mama lui, egipteanca, încît Iuda spuse: „O să vezi, Iacob îi va da precădere lui Efraim şi gura lui nu va spune Manase şi Efraim, ci Efraim şi Manase“. Îl sfătui însă, să le taie bucla pe care copiii egipteni o purtau peste o ureche, înainte de a veni Iacob, pentru că asta l-ar putea supăra.

Apoi, către sfîrşitul săptămînii, îşi făcură bagajele şi se pregătiră de călătorie. Căci o caravană comercială regală tocmai pleca din Menfe, cumpăna ţărilor, în sus, prin ţara Canaan, tocmai pînă în ţara Mitanni; odată cu ea trebuiau să plece şi ei, cu carele cu două roţi şi cu patru ce le fuseseră încredinţate, cu catîri şi slugi de la domeniile coroanei. Dacă se mai adaugă zece măgari, încărcaţi cu tot felul de articole de galanterie și de lux, fleacuri ale civilizaţiei şi obiecte de gustul cel mai fin, trimise de Iosif în dar lui Iacob, şi zece măgăriţe, deasemenea pentru Iacob, încărcate cu cereale, vin, murături, afumaturi şi alifii, se vede bine că, chiar şi numai ei alcătuiau o caravană destul de însemnată, cu atît, mai mult cu cît averea fiecăruia crescuse cu darurile cu care îi cinstise și îi preacinstise înaltul frate. Ce se ştie este că dăruise fiecăruia un veşmînt de sărbătoare; lui Benjamin însă, i-a dăruit trei sute de debene de argint şi nu mai puţin de cinci veşminte de sărbătoare, după numărul zilelor suplimentare ale anului, astfel încît chiar avea

oarecare cuvînt să le spună la despărţire: „Nu vă certaţi pe drum!“ Cu asta, însă, îi sfătuia, mai ales, să nu se întoarcă la pricini vechi şi să-şi aducă, unul altuia învinuiri, ce a făcut unul iar celălalt n-a ştiut. Căci lui Iosif nici nu-i trecea prin minte că ei ar putea fi geloşi pe Beniamin, pentru că îi dăruise frăţiorului său bun daruri cu atît mai bogate, — dar şi de ei era departe asemenea gînd. Acum erau ca mieii şi le găseau pe toate în regulă. Ca tineri furtunoşi se răzvrătiseră cu fapta împotriva nedreptăţii, iar acum treaba se terminase astfel, încît se împăcaseră întru totul cu nedreptatea şi nu mai aveau de cîrtit, în veci nimic împotriva cuvântului: „Eu dau cui dau, şi mă milostivesc de cine mă milostivesc.“

Cum facem?

Este admirabil şi măguleşte spiritul, cum se ordonează, în această istorie, frumoasele corespondenţe şi cum o întâmplare se împlineşte în replica sa. Astfel, pe vremuri, la şapte zile după ce Iacob primise semnul, fraţii se întorseseră din valea Dotan, să jelească împreună cu tatăl moartea lui Iosif, şi le era rău de teamă, cum îl vor găsi şi cum vor trăi cu el sub bănuiala, pe jumătate falsă, dar destul de îndreptăţită, că ei ar fi ucigaşii băiatului. Acum, încărunţiţi, se întorceau iar acasă, la Hebron, purtînd cu ei vestea nu mai puţin monstruoasă, că Iosif nu fusese mort, în tot acest timp, şi nici acum nu era, ci că ar trăi, şi anume în splendoare; şi erau aproape la fel de neliniştiţi la gândul să-l facă pe bătrân să înţeleagă asta; căci monstruosul este monstruos, iar covârşitorul — covârşitor, fie că ar fi vorba de viaţă ori de moarte, şi tare se temeau că Iacob va cădea pe spate, la fel ca atunci, că de data asta însă, doar pentru că îmbătrînise, între timp, cu douăzeci de ani, pur şi simplu va muri de „bucurie", adică de spaima fericirii și din pricina şocului, astfel încît viaţa lui Iosif va fi pricina morţii tatălui, iar că acesta nici nu va mai apuca să-l vadă pe cel viu cu ochii şi nici acela pe el. Apoi, cu acest prilej va ieşi, aproape inevitabil, la lumină, că, deşi nu erau ucigaşii băiatului, drept care, în tot acest timp, Iacob îi luase pe jumătate, bănuiala aceasta tot era întemeiată pe jumătate, şi numai întâmplător nu în întregime, datorită isteţimii ismaeliţilor, care l-au dus în Egipt. Asta contribuia, nu puţin, la durerea lor de pîntec, de bucurie şi de teamă, şi doar gîndul îi mai liniştea întrucîtva, că milostenia ce le-a arătat-o

Dumnezeu, abătînd de la ei, prin trimişii lui, midianiţii, întreaga crimă, îl va impresiona neapărat pe Iacob şi-l va împiedica să trateze prea aspru şi să blesteme oameni atît de miluiţi de Domnul.

În jurul acestor lucruri li se învîrtea convorbirea în tot timpul călătoriei lor de şaptesprezece zile, care, cu toată nerăbdarea lor s-o termine, tot le părea prea scurtă pentru a ajunge la capăt cu sfatul lor, şi nu se dumireau cum să i le spună, toate, cu cruţare lui Iacob, şi cum vor sta înaintea lui după ce i le vor fi spus.

— Copii, vorbeau ei între ei — căci de cînd Iosif spusese „Copii, eu sînt acela“, se adresau adesea unii altora spunînd „copii“, ceea ce, înainte, nu se obişnuia deloc între ei — copii, să vedeţi ne cade pe spate cînd i-o vom spune, afară doar dacă-l luăm foarte subţire-dulce! Dar subţire, ori grosolan şi de-a dreptul, credeţi cumva că are să creadă ce-i vom spune? După cît se poate prevedea, nici nu va voi să ne creadă, căci în ani nenumăraţi gîndul morţii se aşează temeinic într-un cap şi o inimă, şi nu poate fi atît de uşor răsturnat sau înlocuit cu gîndul vieţii — pînă la urmă asta nici nu-i convine sufletului, care ţine la obiceiurile sale. Fratele Iosif crede că va fi o mare bucurie pentru bătrîn, şi asta va şi fi, fireşte, — o bucurie foarte mare, — să nădăjduim că nu prea mare pentru puterile lui. Dar, oare ştie omul totdeauna ce să facă cu bucuria sa, dacă zeci de ani s-a hrănit cu amărăciune, şi îi vine oare bine să afle că şi-a petrecut viaţa în amăgire, iar zilele şi le-a trăit în înşelare? Căci amărăciunea a fost viaţa lui şi, acum, cu asta s-a zis. Va fi mai mult decît ciudat că noi va trebui să-i scoatem din cap, ceea ce tot noi i-am băgat în cap cu vălul plin de singe, iar el ţine acum la asta. Şi pînă la urmă, va fi mai supărat pe noi că îi luăm această siguranţă, decît atunci cînd i-am făcut răul. Desigur că se va împotrivi şi nu ne va crede, şi asta este iarăşi bine şi necesar. Un timp nici nu trebuie şi nici nu-i îngăduit să ne creadă, căci de va crede îndată, îl dă gata. Dar cum să i-o spunem, ca să nu fie bucuria prea bruscă şi prea de tot mare dezamăgirea amărăciunii? Cel mai bun lucru ar fi să nu trebuie să-i spunem nimic, ci să-l putem conduce jos, în ţara Egiptului şi să-l înfăţişăm, lui Iosif, fiul lui, să-l vază cu ochii, iar toate vorbele să fie de prisos. Dar va fi destul de greu să-l ducem în Miţraim, pe păşunile grase, chiar dacă ştie că Iosif trăieşte acolo; de aceea, trebuie s-o ştie dinainte, altfel sigur că nu se duce. Adevărul ,însă, doar nu are numai cuvinte, ci şi semne, cum ar fi darurile

înălţatului şi carele faraonului, pentru transportul nostru — astea o să i le arătăm, poate chiar la început. Înainte de orice vorbă, şi apoi îi vom explica semnele. După semnele acestea îşi va da seama ce gînduri bune are Înălţatul faţă de noi şi cum sîntem una trup şi suflet, cu cel vîndut, încît bătrînul nu va putea fi multă vreme mînios pe noi, cînd totul se află, şi nici să ne blesteme — parcă poate blestema Israelul, zece din doisprezece? Asta nu poate nicicum, căci asta ar însemna să se ridice împotriva hotăririi divine, care l-a trimis pe Iosif, înaintea noastră, să ne pregătească strămutarea în ţara Egiptului. De aceea deci, copii, să nu ne temem prea tare! Ceasul o să ne înveţe la faţa locului şi clipa ne va şopti cum s-o scoatem la capăt. De la bun început întindem darurile înaintea lui, bunătăţile Egiptului, şi întrebăm: „Oare de unde să fie astea, tată, şi de la cine? Ia ghiceşte! Ei, de la marele stăpîn al pieţii de colo jos, el ți le trimite. Dar dacă ţi le trimite ţie, trebuie că te iubeşte foarte tare? Trebuie că te iubeşte atît de tare, cum îşi iubeşte un fiu tatăl“. Cînd am ajuns însă, la cuvinţelul fiu, am şi făcut jumătate din drum am trecut de greul greului. Căci atunci mai călărim niţel cuvîntul ăsta şi, treptat, nu mai spunem: „Asta îţi trimite stâpînul pieţii“, ci „Asta îţi trimite fiul tău, Iosif ţi-o trimite, căci iată, trăieşte şi este domn în toată ţara Egiptului!“

Aşa plănuiau ei, cei unsprezece, şi se sfătuiau fiece zi şi fiece noapte în cort şi, pentru îngrijorarea lor, călătoria prin locuri cunoscute parcă se termina prea repede: de la Menfe în sus spre cetăţile de la graniţă, trecînd prin Grozăvie, apoi către Ţara filistinilor şi către Gaza, portul Hazati la mare, unde s-au despărţit de caravana negustorilor împreună cu care călătoriseră, şi de aici au luat-o spre interior, urcînd în părţile muntoase spre Hebron, în mici etape de zi ori, şi mai bine, de noapte; căci era o primăvară înflorată, cînd se întorceau, şi nopţile erau dulci, argintate de o minunată lună aproape plină: şi deoarece le era peste mînă, cum convoiul lor, umflat cu carele egiptene, catîri şi slugi şi o turmă de aproape cincizeci de măgari, stîrnea peste tot curiozitatea oamenilor şi aduna mulţime de gură-cască, prinseră să poposească ziua şi să se apropie noaptea de terebinţii crîngului Mamre, unde era casa de păr a tatălui şi unde cei mai mulţi îşi aveau colibele.

În ultima zi, firește, o porniseră devreme şi, după amiază, cam în al cincilea ceas, se şi apropiaseră de ţintă, chiar dacă, de pe coasta pe care înaintau, încă nu

vedeau tabăra neamului lor, ce le mai era ascunsă după dealuri cunoscute. Lăsaseră ceva în urmă grosul convoiului şi înaintau încet, unsprezece bărbaţi călărind îngînduraţi pe măgari; nu mai scoteau o vorbă, căci simţeau cum le bat inimile şi, în ciucla atîtor înţelegeri, nu mai ştia nici unul cum ar fi să înceapă, ca să i-o spună tatălui, fără să-l răstoarne pe spate. Atît de aproape de el, nu le mai plăcea nimic, din cîte îşi puseseră înainte în gînd; găseau soluţiile lor tîmpite şi necuviincioase, şi îndeosebi vorbe ca „la ghiceşte!" şi „Oare cine ar fi?“ le păreau de un prost gust înfiorător şi cu totul nepotrivite în această situaţie; fiecare le respingea şi le dispreţuia în sinea lui, cîţiva căutau în ultima clipă să le înlocuiască cu ceva nou. Poate ar trebui trimis cineva înainte, Naftali, de pildă, cel iute de picior şi bun de gură, să-i anunţe lui Iacob că fraţii ar fi pe drum spre el şi i-ar aduce o veste mare, de necrezut, — de necrezut, parte în sensul că nu o *poţi* crede, parte şi pentru că ar fi aşa împotriva a tot ce ne-am obişnuit să credem, încît nici *nu vrei* s-o crezi — şi totuşi ar fi viul, cerescul adevăr. Aşa, gîndea unul sau altul, inima de tată ar putea poate fi cel mai bine sensibilizată pentru primirea veştii şi pregătită în acest scop de către unul singur, înainte să sosească şi ceilalţi. Călăreţii înaintau la pas.

Vestirea

Dobitoacele lor înaintau pe o coastă aspră şi pietroasă, pe care primăvara o îmbrăcase, totuşi, în belşug de flori. Ici colo zăceau bolovani mari de rîu, rotunjiţi de ape. Între ei solul era acoperit de pietriş mărunt dar unde era un locşor moale, cît de cît, ba, se părea că şi din piatră tare, ţîşnea năvalnic, de nestăvilit, mulţimea florei spontane — flori cît vezi cu ochii, albe, galbene, albastre ca sineala sau cerul, trandafirii şi purpurii, mulţime de flori, cînd alcătuind parcă buchete, cînd întinzîndu-se ca pernele, pe pietre, o bogată revărsare de gingăşie multicoloră. Primăvara le chemase, iar ele scoseseră capul, înflorind la ceasul lor, chiar şi fără ploile de iarnă, roua dimineţii părea să le ajungă, chiar dacă, numai, pentru o

splendoare rapidă şi trecătoare, înfloriseră, în alb şi roz, felurite tufe de pe coastă, căci era vremea lor. Numai nori uşori, flocoşi, pluteau în înaltul cerului albastru.

Pe o piatră, în jurul căreia florile se ridicau spumoase, ca valurile ce bal o stâncă, şedea o făptură, — văzută de departe arăta şi ea ca o floare, — o fetiţă gingaşă, cum deosebiră curând, singură parcă sub toată bolta, purtând rochie roşie simplă, cu margareta în păr, în braţe cu o lăută, pe care îşi plimba degetele subţiri, bronzate. Era Serah, copila lui Aşer; tatăl ei o recunoscu încă din depărtare, înaintea celorlalţi, şi spuse bucuros:

— E Serah, care şade acolo pe piatră, fetiţa mea mică, şi-şi scorneşte ceva pe lăuta ei. Uite-o, puştanca, îi place să şadă singurică şi să repete cîntece. Este din soiul lăutarilor şi fluierarilor, fătuca. Dumnezeu ştie de unde o fi moştenit darul; i-a fost, se vede, ursit din leagăn, să cânte şi să zică psalmi, şi o face bine şi cu răsunet pe lăuta ei, adesea şi-amestecă şi glasul, intonând imnul de laudă cu un sunet mai plin decît te-ai putea astepta de la puţinătatea trupului ei de greier şi o să mai ajungă vestită în Israel, maimuţa. Iaca, ne-a zărit, ridică braţele şi aleargă în întâmpinarea noastră. Hei-ho! Serah, tatăl tău se întoarce acasă, împreună cu unchii.

Copila se şi apropiase: alerga desculţă printre flori, printre bolovani, atît de repede încît se auzea clinchetul inelelor de argint ce le purta la încheieturile mîinilor şi la glezne, şi se vedea cum pe creştetul ei negru sălta, alunecând într-o parte, coroniţa de flori galbene şi albe. Rîdea, gîfîind de alergătură, plină de bucuria revederii şi striga cuvinte de bun venit, pronunţate greu din pricina gîfîielii, dar chiar oftatul şi respiraţia ei grăbită se auzeau atît de tare, încît nu pricepea bine de unde ieşea sunetul, că mai era tare puţintică la trup.

Era tocmai ce se cheamă o fetişcană, nici nu mai era copilă si nici fată mare nu era încă. Să tot fi avut doisprezece ani. Femeia lui Aşer trecea drept o strănepoată a lui Ismael. — să fi moştenit Serah, în sângele ei ceva de la frumosul şi sălbatecul frate, după tată, al lui Isaac? Ori de vreme ce, precum se ştie, însuşirile oamenilor află cele mai ciudate prefaceri în urmaşii lor sa fi devenit muzicalitate, în mica Serah, buzele lacome şi ochii umezi ai lui Aşer-tatăl, curiozitatea sa şi plăcerea lui de intrigi sentimentale şi de idei? S-ar putea ca

gîndul acesta să vă pară prea îndrăzneţ, legătura prea depărtată, să explicăm plăcerea şi talentul de a cînta al copilului, din faptul că tatăl fusese lacom de bunătăţile vieţii şi, îndeosebi, ale mesei. Dar ce nu încerci pentru a explica un dar înnăscut, atît de ciudat ca plăcerea lui Serah de a născoci şi cînta tot felul de psalmi!

Călare pe măgarii lor înalţi de picioare, cei unsprezece se uitau de sus la fetiţă, îi dădeau bineţe, o mîngîiau şi o priveau îngînduraţi. Cei mai mulţi coborîră de pe măgari şi o înconjurară pe Serah, dînd din cap şi dondănind, care „Aşa, aşa!", care „Ei, ei!“ şi „Ia te uită!“, iar unul, bun de gură, izbuti, să întrebe: „Ce-i, mierlă isteaţă, vii şi ni te arunci sub copite, tu, prima, că şedeai întîmplător aici şi-ţi făceai de lucru cu lăuta, cum ţi-e felul?“ În cele din urmă, Dan, de i se spunea şarpele ori vipera, grăi:

— Copii, ascultaţi, vă citesc pe ochi, că gîndim cu toţii acelaşi lucru, şi de fapt ar fi fost treaba lui Aşer să spună ce zic eu acuma, dar el fiind tatăl nu-i vine în minte. Eu, însă, am dovedit adesea că-s bun de judecător şi iată ce-mi dă în gînd ştiuta mea isteţime. Că puştanca asta, Serah, fetiţa cu cîntecele, ne-a ieşit aici în drum, prima din tot neamul, asta nu-i defel în întîmplare, ci Dumnezeu ne-a trimis-o, să ne lămurească şi ne arată, astfel, cum să facem treaba. Căci toate astea au fost prostii şi gînduri stîngace, tot ce am scornit şi plănuit, cum să-l facem pe tată să priceapă şi cum să-i strecurăm vestea, fără să-l dea gata. Serah, ea are să i-o strecoare în felul ei, ca adevărul să-i apară în chip de cîntare, care este oricum felul cel mai cruţător de a-i afla, fie că-i amar ori fericitor, sau chiar amîndoua odată. Serah să meargă înaintea noastră şi să-i dea glas adevărului în cînt, şi chiar de el nu va voi să creadă adevărul din cîntare, tot vom afla sufletul lui muiat şi duios pregătit pentru sămînţa adevărului, cînd venim din urmă cu cuvîntul şi semnele, şi va trebui să înţeleagă că adevărul şi cîntul sînt una, cum a trebuit şi noi să pricepem, oricît ne-a fost de greu, că stăpînul pieţii, pus de faraon, era, totodată, fratele nostru Iosif. Ei? am spus bine şi am adus pe pămînt, ce vă plutea tuturor prin închipuire, cînd priveaţi, îngînduraţi, în văzduh, peste căpşorul poznaş al fetiţei?

Da, spuseră ei, asta ai făcut, şi ai judecat bine. Aşa să fie, este un semn al cerului şi o mare uşurare. Şi acum luară copilul să-l înveţe şi să-i bage bine în cap ce-a fost şi cum s-a întîmplat — ceea ce nu era deloc uşor, pentru că se îmbulzeau mereu toţi deodată la vorbă şi rareori îl lăsau pe unul singur să-şi spună cuvîntul, încît Serah se uita, cu ochi speriaţi şi înveseliţi, de la unul la altul, privind feţele lor frămîntate şi mîinile lor, ce se zbateau, fără ăstîmpăr, s-o lămurească.

— Serah, spuneau ei, uite aşa. Fie că ne crezi ori ba, tu cîntă asta, pe urmă las că venim noi şi facem dovada. Dar, e mai bine, tu să crezi ce cînţi. Atunci iese mai bine, căci este adevărat, oricît ar părea de necrezut, doar o să dai crezare propriului tău tată şi tuturor unchilor tăi. Vezi, tu nu l-ai cunoscut pe unchiul tău lehosif, care a pierit, fiul celei adevărate, fiul Rahilei, de-i zicea fecioara stelelor, iar lui îi zicea Dumuzi. Ei da, sigur că da! Şi i-a murit lui Iacob, bunicuţului tău, mult înainte să te fi născut tu, căci l-a înghiţit lumea, încît nu se mai afla şi a fost mort inimii lui Iacob în toţi acei ani. Acum, însă, s-a arătat, e chiar de necrezut, că lucrurile s-au întîmplat astfel...

„Acum arătatu-s-a prea minunat

cum totul, altfel, altfel s-a-ntîmplat,’’[6]

începu Serah, pripită, să cînte, rîzînd şi cu o bucurie atît de răsunătoare, încît vocea ei acoperea toate glasurile aspre din jur.

— Taci, împieliţato! strigară ei. Doar nu poţi da drumul cîntării, înainte de a fi lămurită şi pînă vei fi aflat totul de la noi! Întîi învaţă ce trebuie, pe urmă sună din bucium! învaţă deci: unchiul tău a înviat, vreau sa spun, nici n-a fost mort, el trăieşte şi, nu numai că trăieşte, ci trăieşte aşa şi pe dincolo. Trăieşte în Miţraim, şi anume ca mare domn. Totul a fost o greşeală, înţelegi, şi veşmîntul pătat cu sînge a fost o greşeală, iar Dumnezeu a scos-o la capăt dincolo de toate aşteptările. Ai prins asta? Noi am fost la el în ţara Egiptului şi el ni s-a făcut cunoscut mai presus de orice îndoială, rostind „Eu sînt acela“ şi a grăit către noi aşa şi pe dincolo, că vrea să ne aducă după el pe noi toţi, şi pe tine. Ţi-a intrat bine

6 Traducerea versurilor aparține Lidiei Stăniloaie.

în cap, încît să poţi face despre asta un cîntec? Dacă da, să i-l cînţi lui Iacob. Serah a noastră e un copil deştept şi o să facă ce-i spunem. Iei acum, îndată, lăuta ta şi mergi cu ea înaintea noastră peste cîmp, cîntînd cu glas puternic că Iosif trăieşte. Treci, pe acolo, printre dealuri, drept spre tabăra cu colibele lui Israel, nu te uiţi nici în stînga, nici în dreapta, ci îi tot dai înainte cu cîntarea. De te întâlneşte careva şi te întreabă ce înseamnă asta, ce rost au muzica şi cuvintele cîntării, nu-i dai socoteală, ci mergi mai departe şi cînţi: Trăieşte! Şi cînd ajungi la Iacob, bunicuţul tău, te aşezi la picioarele lui şi cînţi, cît poţi de dulce: „Iosif nu este mort, ci trăieşte.“ Şi el te va întreba, ce să însemne asta şi ce-ţi îngădui tu cu asemenea cîntec. Dar nici cu el nu vorbeşti, ci doar ciupeşti strunele şi îi cînţi întruna. Pînă atunci sosim şi noi, cei unsprezece, din urmă şi o să-l lămurim. Vrei să fii micuţa noastră cîntăreaţă şi să faci cum îţi spunem?

— Cu plăcere, răspunse Serah cu glas argintiu. Încă n-am avut vreodată aşa ceva de pus pe muzică, şi asta-i un prilej să arăt ce pot! Cîntă ei destui, prin oraşe şi sate, dar cu povestea acestui cîntec le-am luat-o înainte şi am de gînd să-i întrec pe toţi cu cîntarea mea!

După aceste vorbe, alergă să-şi ia lăuta de pe piatra pe care şezuse, o strînse la piept, îşi plimbă degetele lungi, bronzate, pe coarde, cel mare ici, celelalte patru colo, şi începu să păşească printre flori cu hotărîre, deşi cadenţa paşilor ei era schimbătoare, şi să cînte cu glas puternic:

„Cîntă, suflete, cînt nou, păşind în salt!

Pe opt strune inima viersuieşte dalb

Din preaplinu-i, ison dulce revărsat,

mai de preţ decît aurul şi mai desfătat,

decît mierea şi fagurii ei, mai dulce

vestire de primăvară acasă voi duce.

Ascultaţi, popoarelor, alăuta mea!

Luaţi aminte solia ce mi se-ngăduie a vă da!

Pe cea mai gingaşă ursita s-abate,

fost-am aleasă dintre fiicele toate,

mie a cînta mi s-a hărăzit,

decît cel mai măiestru cuvînt, mai măiestrii

Mi se-ngăduie să-l cînt pe opt strune,

vestea de aur bunicului să-i pot spune.

Gingaş cîntarea pornit-a să salte,

balsam durerii de pe lume;

ca mai de mult, cînd tăcerii înalte

cuvînt tălmăcit omeneşte-a purces să se-adune!

Şi-apoi ce mult s-a înălţat!

Ce-nţelepţeşte răsună!

Mai presus de toate fie lăudat psalmul şi cîntarea bună!”

Tot cîntînd aşa o luă de-a dreptul peste păşune spre dealuri şi spre trecătoarea dintre ele, lovind şi ciupind strunele, încît sunau şi ciripeau, şi-şi continuă cîntarea:

„Vrednic de-al său viers, acest cuvînt

al isonului ce-n mine se urzeşte,

frumuseţea preşchimbînd,

iată-l: Băiatul trăieşte!

Asta-i, Atotbunule, ce mi s-a cuvîntat

şi pruncului auzul cum i-a-ndestulat!

Cu mare mirare, ce-am auzit de la bărbaţii întorşi din Egipt!

Chiar de la taica şi unchieşii mei!

Să le potrivesc spusa-n viers, mi-au dat temei!

Cea mai cerească pricină mi-au dăruit,

căci pe cine-n Egipt au găsit?

Bunicuţule, să pricepi n-ai putea,

Grăbeşte-te dară să spui: Da!

E-un vis prea frumos şi adevărat,

într-adevăr minunat!

Ce rară întîmplare minunată,

amîndouă una să fie,

frumuseţea-n adevăr întruchipată şi viaţa în poezie!

Iată aici aşa s-a-ntîmplat,

împlinitu-s-a ceea ce sufletul rîvneşte,

ca-n viersul pe care ţi l-am cîntat,

frumos şi adevărat: Băiatul trăieşte!

Mai bine că deocamdată-o priveşti

ca pe-o curată desfătare,

prea dinadins să nu te grăbeşti

căzînd pe spate de-atîta mirare.

Ca odinioară, cînd ţi-au adus semnul însîngerat:

Tăcînd, vicleneau în sinea lor cei care

pe veci sufletul ţi l-au întunecat,

preschimbîndu-te în stană de sare,

O, ce suferinţă îndurată,

credeai că n-ai să-l mai vezi vreodată;

răposase în inima ta,

şi iată, acolo, duios va învia."

Aici un bărbat ce o văzuse de pe deal, un pastor cu pălărie de paie, vru s-o ia la întrebări. O privea de mai multă vreme de sus şi ascultase la ea cu mirare; acum coborî şi, păşind în pas cu dînsa, întrebă:

— Domniţă, ce tot cînţi mata din mers? Sună atît de ciudat! Doar te-am auzit adesea cîntînd imne de laudă. Şi nu-i nou pentru mine, dar aşa de ciudat şi cu multe înţelesuri parcă n-ai cîntat niciodată. Şi ai mai şi pornit-o aşa întins! Vrei cumva să ajungi la Iacob, stăpînul, şi lui să-i cînţi? Aşa îmi păru. Dar oare ce ţi s-a întîmplat? Ce să fie cu adevărat atît de minunat şi ce înseamnă refrenul tău: „Băiatul trăieşte?"

Fata, însă, nici nu întoarse ochii spre el, ci clătină, doar, zîmbind din cap şi ridică o clipă mîna de pe strune, pentru a pune un deget pe buze. După aceea continuă cîntarea:

„Cîntă, Serah, mlădiţă a lui Aşer, ce-ai înţeles

de la cei unsprezece care din Egipt au purces.

Cîntă, cum Domnul, cu mila lui i-a binecuvîntat,

întîmpinîndu-i acolo acest bărbat.

Cine e omul? Iosif, nu altul!

Unchiul meu, frumosul, preaînaltul,

Bătrîne, priveşte-l, e fiul tău cel iubit,

doar faraon e, pe tronul său, mai slăvit.

Domn al împărăţiilor îl numesc,

străinii-n genunchi îl slujesc şi craii-l cinstesc,

ca-ntîi slujitor al domniei e pus la-ncercare.

Tăria-i e peste măsură de mare,

căci îndestulează nenumărate popoare;

din mii de hambare împarte el pîine,

lumea de foamete-a mîntuit.

Îngrijitu-s-a de ziua de mîine,

pentru aceasta mult e iubit.

Veşmintele sale-s în smirnă şi-aloe-mbibate,

de fildeş sînt ale sale palate,

din ele, un prea mîndru mire păşeşte.

Bătrîne, spre mielul tău du-te, grăbește!”

Păstorul se tot ţinea după ea şi asculta cu o mirare crescîndă. De vedea alţi oameni de departe, femei ori bărbaţi, le făcea semn cu braţul, să vină şi ei, să

asculte cîntarea. Astfel, Serah fu curînd însoţită de o ceată de ascultători, bărbaţi, femei şi copii, ce creştea pe măsură ce se apropiau de tabăra familiei. Copilaşii aproape alergau, cu paşi mărunţi, oamenii în toată firea păşeau întins şi toţi erau cu ochii la ea, care cînta:

„Tu socoteai c-ar fi fost sfîşiat,

cu lacrimi ţi-ai stropit, fiece dumicat.

Douăzeci de ani, fără sfîrşit,

în cenuşe pe el l-ai jelit.

Iată, bătrîne, acum să priveşti:

Dumnezeu poate certa şi alina.

O, ce minunată-i lucrarea Sa

între seminţiile omeneşti.

De nepătruns, cum toate le-a rînduit,

mare e lucrul mîinilor Sale,

Slăvit, cum te povăţuieşte pe-a ta cale,

împărăteşte, cum te-a păcălit.

Cu firea întreagă se petrece ceva ceresc,

Tabor şi Hermon se veselesc.

Pe cel scump de la sîn ţi l-a răpit

şi-acum înapoi l-ai dobîndit.

Rană era, bătrîne, amărăciunea ta

şi, în sfîrşit, cercai a te mîngîia.

Acum ţi-l înapoiază pe-al tău,

mai gras oleacă, dar frumos mereu.

N-ai să-l cunoşti, anume,

n-ai să ştii care-i al său nume,

vă veţi îngăima bineţe străine,

neştiind care, cui să se-nchine

Astea le-a urzit Dumnezeu,

şuguind cu bunicuţul-meu.“

Cu acestea şi ajunsese împreună cu însoţitorii săi, foarte aproape de locuinţele alor ei, sub terebinţii lui Mamre, şi-l văzu pe Iacob, binecuvîntatul, şezînd venerabil pe o rogojină, înaintea perdelei de la intrarea cortului său. De aceea îşi strînse mai bine instrumentul la piept şi-l ridică niţel; de unde pînă atunci, smulsese, cu pricepere, strunelor sunete şăgalnice şi, uneori, nepotrivite, scoase acum din lăută armonii pline şi puternice, iar vocea ei se strădui să cînte, cît mai frumos, următoarele strofe:

„Frumuseţe veşnică e spusa mea,

ce în cînt se împleteşte,

pe deplin podoaba cîntului ea preţuia,

iat-o: Băiatul trăieşte!

Cîntă suflete, chiuind de bucurie,

isonul pe strună aurie.

Căci groapa nu l-a putut răbda;

Inimă, din morţi se va ridica.

Inimă, pierdut l-ai socotit,
cel pe care pământul l-a jelit,
în capcană vroiau să piară
cel lovit de colţi de fiară.

O, el nu mai via,
ţarina pustie se-ntindea.
Acum răsună: A înviat.
Crede, bătrîne, e-adevărat!

Pasu-i e bineplăcut lui Dumnezeu,
păsări pestriţe de vară,-mprejurul său,
cînd, din înflorită depărtare,
zîmbind, apare pe cărare.

Închinarea cu care-ţi iese-nainte
goneşte amărăciunea şi spaima de moarte;
Cel Veşnic i-a rînduit neprihănire să poarte,
pe buzele sale, pe frunte.

Citeşte în şâgalnica-i cătare:

A fost numai o şotie dumnezeiască.

Şi cu întîrziată desfătare

strînge-l la inima ta părintească!“

Iacob o văzuse venind încă de departe pe nepoţica lui, cîtăreaţa, şi ascultase cu plăcere glasul ei. Fusese chiar atît de binevoitor, să mişte, acompaniind aprobativ cîntecul, mîinile sale una spre alta, după cum, desigur, şi cei ce şedeau prin jurul lui bateau cu plăcere ritmic din palme, la cîntec şi joc. Sosită în preajma fui, tot fără să vorbească, ci doar cîntind întruna, fetiţa se aşează lîngă el pe rogojină, în timp ce mulţimea de popor atrasă de ea se oprise, la o depărtare cuviincioasă de cei doi. Moşneagul asculta atent, lăsînd mîinile să-i cadă încet în poală. Legănatul capului său se transformă treptat într-o scuturare uimită. Cînd ea termină, bătrînul grăi:

— Pînă aici toate bune şi frumoase, nepoata mea! Este o atenţie din partea ta, Serah, că ai venit la mine, să-i oferi bătrînului părăsit o mică trataţie muzicală. Vezi, te ştiu bine pe nume, cum nu-i ştiu pe toţi nepoţii mei, că prea sînt mulţi. Tu, însă, te deosebeşti de ei, căci prin darul tău înnăscut, cîntarea, persoana ta cunoaşte o puternică accentuare, şi omul ţine lesne minte cum te cheamă. Să ştii însă acum, dăruito, că te-am ascultat cu un auz interesat, dar nu fără o îngrijorare a minţii. Căci cu poezia, dragă mică, este o chestie periculoasă, măgulitoare-seducătoare , iar muzica, din păcate, nu-i departe de dezmăţ şi-ţi poate da ameţeli şi, gingaşe rătăciri, dacă nu este strunită de grija de Dumnezeu. Jocul este frumos, dar spiritul este sfînt. Poezia este spirit prins în joc şi eu o aplaud bucuros din inimă, dacă spiritul nu se ştirbeşte în joc şi rămîne grijă faţă de Domnul. Dar ce mi-ai ciripit tu, şi ce să cred eu de acela, care soseşte, cu priviri şăgalnice, peste cîmpul înflorat şi-i joacă păsările verii în jur? Îmi pare a fi un soi de îndoielnic zeu al pajiştilor şi este vădit acela pe care copiii acestor locuri îl numesc „domnul“ spre zăpăcirea alor mei şi spre seducerea copiilor lui Avraam. Căci şi noi vorbim de „Domnul“, înţelegem însă cu totul altfel cuvîntul, şi nu pot avea destulă grijă de sufletul lui Israel şi nu pot propovădui destul sub copacul învăţăturii, că

„domnul“ nu este Domnul, şi asta pentru că poporul este mereu pe punctul de a lua pe unul drept celălalt, şi de a se întoarce după plăcerea sa, la slăvirea zeului pajiştilor. Căci Dumnezeu este o strădanie, zeii însă, o plăcere. Este oare frumos şi bine, copilă dragă, că te laşi, cu darul tău, să luneci în corupţie, şi-mi cînţi mie poezele de prin partea locului?

Dar Sarah clătină doar zîmbind din cap şi nu răspunse cu vorbe, ci atinse clin nou strunele şi cîntă:

„Cine-i cel pe care-l cînt? Iosif, nu altul!

Unchiul meu, frumosul, preaînaltul.

Bătrîne, priveşte-l, e fiul tău iubit,

doar faraon e, pe tronul său, mai slăvit.

Bunicuţule, să pricepi n-ai putea,

grăbeşte-te dară să spui: Da!

Vrednic de-al său viers, acest cuvînt

al isonului ce-n mine se urzeşte,

frumuseţea preschimbînd,

iată-l: Băiatul trăieşte!“

— Copilă, grăi Iacob mişcat, este desigur drăguţ că vii şi-mi cînţi despre Iosif, fiul meu, pe care nu l-ai cunoscut niciodată, şi-i închini darul tău, ca să-mi faci o bucurie. Cîntecelul tău însă sună confuz, şi chiar dacă rimele tale se potrivesc, tot cînţi lucruri nepotrivite. Nu le pot admite, căci cum oare poţi cînta „Băiatul trăieşte“? Aşa ceva nu mă poate bucura, astea-s doar vorbe goale făcute cîntec. Iosif este mort de mult. Este sfîşiat, sfîşiat.

Iar Serah răspunse făcînd să răsune lăuta:

„Cîntă suflete, chiuind de bucurie

isonul pe strună aurie, —

căci groapa nu l-a putut răbda,

Inimă, din morţi se va ridica.

îndelung, el nu mai via,

ţarina pustie se-ntindea,

acum răsună: A înviat.

Bâtrîn părinte, e-adevărat!

Popoarelor toate le-mparte el pîine,

lumea din foamete a mîntuit.

Ca Noe grijitu-s-a de ziua de mîinte,

pentru aceasta mult e iubit.

Veşmintele sale-s în smirnă şi aloe-mbinate

din fildeş, ale sale palate,

din ele, un preamîndru mire păşeşte.

Bătrîne, spre mielul tău du-te, grăbeşte!“

— Serah, nepoata mea, cîntăreaţă neastîmpărată, vorbi Iacob, stăruitor, ce să cred despre tine? În afara cîntării nici nu s-ar prea cădea să-mi zici „bătrîne“. Ca licenţă poetică aş mai îngădui-o, de-ar fi măcar singura pe care şi-o permite cîntul tău! Dar cîntul acesta nu-i decît licenţe şi fantasme nebune, cu care ai vrea, pe cît se pare, să mă bucuri, cînd bucurarea prin ce-i de nimic este doar înşelăciune şi nu-i prieşte sufletului. Oare îşi poate îngădui poezia aşa ceva, şi nu este să abuzezi de darul tău, să vesteşti lucruri fără nici o legătură cu realitatea?

Ceva înţelepciune tot trebuie să meargă mînă în mînă cu frumuseţea, ori aceasta nu mai este decît o batjocorire a inimii.

— Minunează-te, cîntă Serah,

„Minunează-te, ferice căci rar s-a-ntîmplat

amîndouă una să fie,

frumosu-n adevăr întruchipat

şi viaţa, dumnezeiască poezie!

Da, aici s-a petrecut aşa

împlinitu-s-a ce sufletul mereu rîvneşte,

Aşa să fie ce ştiut-am a-ti cînta,

frumos şi-adevărat: Băiatul trăieşte!“

— Copilă, spuse Iacob şi capul îi tremura, copilă dragă...

Ea, însă, jubila într-un ritm înaripat, iar sunetele săltau parcă răspîndîndu-se în toate părţile:

„lată, bătrîne, acum priveşti?

Dumnezeu poate certa şi poate alina.

O, ce minunată-i lucrarea Sa

între seminţiile omeneşti!

Pe cel scump de la sîn ţi-a răpit

şi-acum înapoi l-ai dobîndit.

Bătrîne mult te-ai îndurerat,

apoi, cu timpul te-ai mîngîiat,

acum ţi-l înapoiază pe-al tău,

mai vîrtos o leacă, dar frumos mereu.

Da, aşa a urzit Dumnezeu,

şuguind cu bunicuţul meu!“

El întinse mîna spre ea, ca şi cum ar vrea s-o facă să tacă, întorcînd de la ea ochii lui căprui, înlăcrimaţi. „Copilă“, spunea doar, „copilă...“ Şi nu băgă de seamă mişcarea ce se stîrnise în apropiere, înaintea lor, nici ştirea ce i se vestea cu bucurie. Căci curioşilor veniţi cu Serah şi care îi ascultaseră cîntarea, li se mai adăugaseră alţi oameni vestind bucuroasa întoarcere a fraţilor, şi, în timp ce se aduna popor din toate părţile, doi bărbaţi, veniţi în fugă, i se înfăţişară şi îi dădură de veste :

— Israele, cei unsprezece s-au întors din Egipt, fiii tăi, cu bărbaţi şi care, şi cu mult mai mulţi măgari decît avuseseră la plecare.

Dar, iată că şi sosiseră, descălecară şi se apropiară, Benjamin în mijlocul lor, pe care ce-i zece îi ţineau toţi cîte puţin de veşmînt, căci fiecare ar fi vrut să-l ducă el înaintea tatălui.

— Pace şi deplină sănătate, grăiră ei, tată şi stăpîne! Iată-l pe Beniamin. Am avut cu sfinţenie grijă de el, deşi, au fost împrejurări, cînd era intrat rău la bucluc cu dînsul, acum dascăleşte-l iar, dacă vrei, iată-l şi pe Simeon, eroul tău. Mai aducem belşug de bucate şi daruri bogate de la Stăpânul pîinii. Iată, ne-am întors cu bine şi „cu bine" nu este, nici pe departe, cuvîntul potrivit pentru fericirea noastră.

— Băieţi, răspunse Iacob, care se sculase în picioare, băieţi, desigur, fiţi bineveniţi.

Îl cuprinse, cu un gest de proprietar, pe mezin, dar o făcu fără să-şi dea bine seama şi se uita la ei cu gîndul aiurea.

— Sînteti iar aici, spuse el. V-aţi întors, toţi laolaltă, din periculoasă călătorie — asta ar fi o clipă de seamă, în alte împrejurări, şi mi-ar umple, fără îndoială, cu totul sufletul, dacă n-ar fi tocmai atît de preocupat. Da, mă găsiţi foarte preocupat, anume de această fetiţă — copila ta, Aşer — care s-a aşezat lîngă mine cu o cîntare bătînd dulce cîmpii şi cu zvonuri nebune despre fiul meu Iosif, încît nu ştiu cum să-mi feresc mintea de ea, şi salut îndeosebi de aceea sosirea voastră, pentru că pot nădăjdui că mă veţi apăra de această copilă şi de înnebunitorul ei cînt de lăută, căci nu veţi îngădui să fie luat în rîs părul meu cărunt.

— Niciodată nu vom îngădui asta, răspunse Iuda, în măsura în care o putem cumva împiedica. Dar după părerea noastră, a tuturor, tată — şi este o părere întemeiată —, ai face mai bine să socoţi, fie chiar dacă, la început, doar pe departe, că ar putea fi ceva adevărat în cîntul ei de lăută.

— Ceva adevărat? repetă bătrînul şi se ridică în picioare. Îndrăzniţi să veniţi la mine cu asemenea slăbiciune şi să credeţi că Israel ar accepta jumătăţi de adevăruri? Unde am fi noi şi unde ar fi Dumnezeu, dacă ne-am fi mulţumit cu adevăruri eventuale? Adevărul este unul şi indivizibil. Copila aceasta mi-a cîntat de trei ori „Băiatul trăieşte!“ Nu poate fi ceva adevărat în vorba aceasta, afară, doar, dacă ar fi adevărul. De aceea, vă întreb, ce este?

— Adevărul, spuseră cei unsprezece în cor, ridicînd palmele deschise spre cer.

Şi „Adevărul!“ răsună, în chiote, din mulţimea poporului adunat în spatele lor. Ca un ecou, voci de copii, femei şi bărbaţi chiuiau: „A cîntat adevărul!“

— Tăticule! spuse Beniamm, îmbrăţişîndu-l pe Iacob. Tu auzi şi deci, pricepe, cum a trebuit noi s-o pricepem, unul mai devreme, altul mai tîrziu: Bărbatul de acolo jos, care a întrebat de mine şi a întrebat atît de tine „Oare mai trăieşte tatăl vostru?“ — este Iosif, el şi Iosif sînt unul. Niciodată n-a fost mort fiul mamei mele. Bărbaţi călători l-au smuls fiarei din ghiare şi l-au condus în Egipt,

acolo a crescut ca lîngă izvor şi a ajuns primul între cei de jos — fii străinătăţii îl măgulesc, căci s-ar prăpădi fără înţelepciunea lui. Vrei să vezi semnele minunii? Iată, acolo, convoiul nostru! Îţi trimite douăzeci de măgari, ce poartă poveri cu bucate şi bunuri cu care se laudă Egiptul, iar carele de colo, din tezaurul faraonului, trebuie să ne ducă pe toţi jos, la fiul tău. Căci venirea ta a fost rîvna lui de la început, eu l-am ghicit, şi el vrea să păşunăm aproape de el, pe pajişti grase, unde, însă nu arată încă, chiar aşa tare a Egipt, în ţara Goşen.

Iacob nu-şi pierdu cumpătul, păstrînd o atitudine aproape severă.

— Despre aceasta va hotărî Dumnezeu, spuse el cu glas ferm, căci numai de la el primeşte Israel porunci, nu de la mai-marii acestei lumi.

Apoi însă, buzele sale lăsară să treacă într-un oftat: „Damu, copilul meu!“ îşi împreunase mîinile pe piept şi ridicase fruntea spre nori: într-acolo îşi clătină bătrînul cap.

— Băieţi, spuse el, coborînd iarăşi privirea spre ei, fetiţa asta, pe care o binecuvîntez, încît, dacă îmi dă Dumnezeu ascultare, să nu simtă gustul morţii, ci să intre de vie în împărăţia ceruţilor, — mi-a cîntat că Domnul mi l-ar înapoia pe primul născut al Rahilei, de fapt încă frumos, dar deja cam greoi. Asta o fi vrînd să însemne, că datorită anilor şi oalelor de carne ale Egiptului, a ajuns, inevitabil foarte gras?

— Nu foarte, dragă tata, nu foarte, răspunse Iuda, liniştindu-l. Doar cît să fi ajuns mai arătos. Trebuie să te gîndeşti că nu moartea ţi-l înapoiază, ci viaţa. Moartea, dacă ar fi de închipuit asemenea caz, ţi l-ar înapoia cum a fost; deoarece, însă, viaţa este cea din mîinile căreia îl reprimeşti, nu mai este puiul de ciută de pe vremuri, ci este un cerb mare, cu toate podoabele sale. Trebuie să te şi înveţi cu gîndul că este niţel înstrăinat lumeşte după obiceiurile lui şi-i îmbrăcat în in regal plisat, alb ca zăpada muntelui Hermon.

— Vreau să merg acolo şi să-l văd, pînă mor, spuse Iacob. De n-ar fi trăit, n-ar mai trăi. Numele Domnului fie lăudat!

— Lăudat! strigă toată lumea, repezindu-se furtunos pentru a-i săruta, împreună cu fraţii, tivul veşmîntului, felicitîndu-l. El nu privi în jos, la capetele lor; ochii lui căutau iarăşi spre cer şi tot într-acolo clătina din cap. Serah însă, isteaţa cîntăreaţă şedea pe rogojină şi cînta:

„Citeşte în şăgalnica călare:

Totul a fost o şotie dumnezeiască;

Şi cu intimată încîntare

Strînge-l la inima ta părintească.“

CAPITOLUL ȘAPTE

CEL RESTITUIT

Vreau să merg acolo și să-l văd

Și astfel vaca cea încăpățînată auzise glasul copilului ei, viţelul, pe care stăpînul isteţ îl dusese pe ogorul pe trebuia arat, pentru ca şi ea să binevoiască să vină acolo; iar vaca duse jugul şi îl urmă. Dar îi era destul de greu, din pricină că nu-i plăcea deloc ogorul, pe care-l socotea un ogor al morţilor. Pentru Iacob, hotărîrea anunţată rămînea destul de îndoielnică, îi da destul de gîndit, şi era bucuros că avea măcar timp să cugete serios la ea; căci îndeplinirea ei, desprinderea de cele obişnuite din strămoşi, strămutarea neamului în ţara de jos cereau timp şi-i dădeau timp şi lui Iacob. Bene Israel, fiii lui Israel, nu erau oameni să ia de bună, cuvînt cu cuvînt, porunca faraonului, nici să nu se mai uite la calabalîcul gospodăriilor lor, deoarece în ţara Goşen ar urma să fie atît de grozav

înzestraţi, încît să le lase pe toate locului, cum li se spusese. „Să nu se uite“, însemna, cel mult, să nu ia totul cu ei, căci asta nici nu se putea; nu toate bunurile de întrebuinţare, şi nici toate vitele mari şi mici; dar nu însemna nicidecum să lase ceea ce ar fi putut îngreuna călătoria primului care ar fi vrut să le ia. Trebuiau făcute numeroase vînzări, şi asta fără grabă deosebită, ci cu obişnuita încetineală, zgîrcită şi ceremonioasă. Dar faptul că Iacob le îngăduia, arăta că îşi menţinea întru totul hotărîrea, deşi felul său de a o exprima dăduse loc unor posibilităţi felurite de interpretare.

„Vreau să merg acolo şi să-l văd“, asta putea să şi însemne, la nevoie şi dacă auzeai aşa: „Vreau să-i fac o vizită, să-i mai văd o dată faţa, înainte să mor, şi apoi să mă întorc.“ Dar, după cum le era limpede tuturor, şi chiar lui Iacob însuşi, tocmai asta nu putea nicicum însemna. De-ar fi fost vorba de o vizită cu scopul revederii, atunci, fie spus cu respectul cuvenit, Excelenţa sa, Milostivul Iosif i-ar fi fost el dator tăticului său această vizită, pentru a-l scuti de marile greutăţi ale unei călătorii în Miţraim. Unei astfel de înţelegeri i se opunea însă ideea-motiv a chemării după sine, care, după cum şi Iacob înţelegea prea bine, determina ora stelară. Nu pentru atît fusese Iosif despărţit şi făcut să dispară, şi nu pentru atît i se umflase lui Iacob faţa de plîns după el, ca acum să-şi facă, din cînd în cînd, unul altuia, cîte o vizită, ci pentru ca Iosif să-l poată aduce pe Israel după el; iar Iacob era un mult prea încercat cunoscător al lui Dumnezeu, pentru a nu înţelege că răpirea frumosului, preamărirea lui acolo jos, scumpete a prelungită ce-i silise pe fraţi să ia drumul Egiptului, — toate acestea erau aranjamente, ţinînd de un plan de lungă perspectivă, pe care ar fi fost o nebunie grosolană să nu le ia în seamă.

Poate fi socotit arogant şi egoist din cale afară că, într-o calamitate atît de extinsă, apăsînd multe popoare şi provocînd mari răsturnări economice, ca actuala secetă îndelungată, Iacob nu vedea decît o măsură pentru dirijarea şi promovarea istoriei propriei sale case: era vădit de părere că, dacă este vorba de el şi de ai săi, restul lumii n-are decît să îndure una şi alta. Dar aroganţă şi egoism sînt doar nume negative pentru un comportament totuşi foarte de aprobat şi rodnic, al cărui nume mai frumos este evlavie. Există oare o virtute, care să nu fie expusă unor desemnări reprobative, în care să nu se îmbine contraziceri, cum ar fi cea dintre smerenie şi orgoliu? Evlavia este o interiorizare a lumii pînă a face din ea

istoria eului şi a mîntuirii lui, iar fără convingerea, împinsă pînă la necuviinţă, despre, grija deosebită, ba unică, a lui Dumnezeu pentru acea mîntuire, fără o transpunere a eului şi a mîntuirii sale în centrul tuturor lucrurilor, nu există evlavie; asemenea transpunere este, dimpotrivă, condiţia determinantă a acestei foarte puternice virtuţi. Contrariul ei este nesocotirea propriului eu şi relegarea sa în zona periferic-indiferentă, relegare din care nici pentru lume nu poate ieşi nimic bun. Cine nu se consideră important decade curînd. Dar cine ţine la demnitatea sa, cum făcu Avraarn, cînd hotărî că lui şi, într-însul, omului, nu-i este îngăduit să slujească decît celui Prea-înalt, acela se arată, într-adevăr, pretenţios, dar, cu pretenţia lui, le va fi multora o binecuvîntare. În aceasta, tocmai, se vădeşte legătura demnităţii eului cu demnitatea omenirii. Pretenţia eului uman la importanţa centrală a fost premisa pentru descoperirea lui Dumnezeu, şi ambele descoperiri nu pot fi pierdute iarăşi decît odată cu rezultatul radicalei decăderi a unei omeniri ce nu-şi mai acordă importanţă.

Aici, însă, trebuie continuat în felul următor: interiorizare nu înseamnă îngustare, iar înalta apreciere a eului nu înseamnă izolarea, închiderea şi desensibilizarea lui faţă de general, extrapersonal şi suprapersonal, pe scurt, faţă de tot ce depăşeşte eul, dar în care se recunoaşte solemn. Dacă, într-adevăr, evlavia este pătrunderea de importanţă a eului, atunci solemnitatea este extinderea sa şi dizolvarea sa în veşnic-existentul, ce revine într-însul şi în care se recunoaşte, — o pierdere de închegare şi unicitate, ce nu numai că nu dăunează demnităţii sale, nu numai că se împacă cu această demnitate, ci o ridică, pînă la sfinţenie.

Astfel, starea de spirit a lui Iacob în acest timp al plecării, pe cînd fiii lui terminau treburile legate de ea, nici nu poate fi închipuită destul de solemnă. Era pe punctul de a înfăptui foarte material ceea ce visase în timpul jalei sale cele mai mari şi sporovăise febril înaintea lui Eliezer, anume să coboare la fiul său răposat, în tărîmul de jos. Era un eveniment stelar; şi acolo unde eul îşi deschide hotarele spre, cosmic, se pierde într-însul, se confundă cu el, mai poate fi oare vorba de izolare şi închidere? Însuşi gîndul plecării era plin de elementele generalizatoare şi semnificative ale perenităţii şi reîntoarcerii, care ridicau clipa peste orice aspect momentan şi de uscată singularitate. Iacob, moşneagul, era iarăşi Iacob, flăcăul,

care se pornea, după înşelăciunea îndreptătoare, de la Beerşeba către Na-haraim. Era Iacob, bărbatul, care se desprinsese, cu femeile şi turmele sale, de Haran, după un popas de douăzeci şi cinci de ani. Dar el nu era numai el însuşi, în a cărui viaţă se repeta, pe alte spirale ale vîrstei, acelaşi fenomen: plecarea. Era şi Isaac, ce pleca spre Gherar, la Abimeleh, în ţara filistenilor. Mai mult încă, şi mai adînc în trecut: văzu reapărând forma dintîi a plecării: ieşirea lui Avraam, drumeţul din Ur şi Caldeia, — care tot nu era forma dintîi, ci numai oglindirea şi imitarea pămînteană a unei călătorii cereşti: cea a lunii, care-şi urma drumul, desprinzîndu-se dintr-un popas după altul: Bel Haran, stăpînul drumului. Şi deoarece Avraam, întîiul călător pămîntean, poposise la Haran, se hotărî pe dată că Haranului îi va ţine locul Beerşeba şi că Iacob îşi va face acolo primul popas selenar.

Gîndul la Avraam şi la faptul că şi acela plecase în Egipt, în timpul unei foamete, pentru a locui acolo ca străin, îl mîngîia tare; şi cum mai avea nevoie de mîngîiere! Îl aştepta într-adevăr, în fericită îndurerare, o revedere, după care va putea muri liniştit, deoarece nici o bucurie nu-l va mai putea, apoi, momi la drum; într-adevăr, îngăduinţa de a intra cu ai săi în Egipt şi de a-şi paşte turmele pe păşunile faraonului trecea drept o mare favoare, pe care mulţi o cereau, şi mulţi îi pizmuiau, pe el şi casa lui, pentru ea. Şi totuşi era o hotărîre grea pentru Iacob, să se supună voinţei Domnului, să părăsească ţara părinţilor săi şi s-o schimbe cu ciudata ţară a zeilor cu chipuri de animale, ţara mîlului, ţara copiilor lui Ham. Fără legături trainice şi putînd mereu, fi rechemat, ca şi strămoşii săi, şi, tot ca ei, mereu pe jumătate străin, se aşezase în ţara dobîndită de Avraam prin lunga călătorie; dar crezuse că avea să moară aici, ca aceia, iar profeţia ce o auzise Avraam: sămînţa lui va fi străină într-o ţară ce n-ar fi a lui, crezuse că i-ar fi îngăduit s-o pună în legătură cu ţara aceasta, în care se născuse şi unde-i odihneau morţii. Acum se arăta că vestirea, ce nu degeaba fusese legată de spaimă, şi mare întunecime, batea mai departe şi vădit ţintea spre ţara pe care urma s-o dobîndească printr-un alt drum foarte lung; Miţraim, casa egipteană a muncii silnice. Aşa numise Iacob întotdeauna, cu dezaprobare, sever gospodărita ţară de jos, fără să se gîndească, vreodată, că avea să devină casa muncii silnice a propriei sale seminţe — cum i se vădea acum cu îngrijorare. Purcederea lui era împovărată de înţelegerea faptului că ameninţătoarea continuare a vestirii divine „şi acolo vor

fi siliţi să slujească şi vor fi munciţi patru sute de ani“, se referea la ţara spre care se pornea; după toate probabilităţile ducea casa spre robota multor generaţii, şi chiar dacă tot ce se lega de Planul mîntuirii era bine, chiar dacă ceea ce se cheamă fericire şi nefericire se compensează în marea idee a destinului şi a viitorului, oricum, purcederea la care Iacob se hotăra întru Domnul era cu siguranţă plină de destin.

Drumul ducea, în mod îngrijorător, spre ţara mormintelor; dar, iarăşi, mormintele erau ceea ce îi era mai greu să lase în urmă: mormântul Rahilei, la margine de drum, şi Mahpelah, îndoita peşteră, cumpărată de Avraam dimpreună cu ogorul pe care se afla, de la Efron, hetitul, să fie mormmtul familiei; a dat pe ea patru sute de sicii de argint, după greutate, cum era obiceiul. Israel era nestatornic cum sînt oierii, dar avea această proprietate: ogorul cu peştera, şi avea s-o păstreze. Emigranţii vîndură multe bunuri mişcătoare, dar tocmai acest bun imobil, ogorul cu mormmtul, nu-l aveau de vânzare. Era pentru Iacob chezăşia întoarcerii sale. Căci orişicîte generaţii vor putrezi în pămînt egiptean, în timp ce casa lui se înmulţea, el însuşi, care altminteri locuia în cort, era hotărît să dea în grija lui Dumnezeu şi a oamenilor, să fie adus înapoi, după ce-şi va fi trăit restul vieţii, în îndepărtata casă ce era a lui pe acest pămînt, ca să zacă alături de părinţii lui şi de mamele fiilor săi — afară de cea dragă, deosebita, ce zăcea la margine de drum, mama celui drag, a celui luat şi dus departe, care-l chema.

Nu era oare bine, că Iacob avea timp să cugete adînc asupra plecării sale în jos, la cel ce fusese răpit? Ce de probleme nu ridica înţelegerii sale a lui Dumnezeu ciudatul rol al preferatului despărţit! Despre hotărîrile ce le luase în gînd, veţi afla chiar de la el. Dacă vorbea acum de Iosif, nu-i zicea altfel decît „domnul, fiul meu“. „Am de gînd,“ spunea el, „să plec la domnul, fiul meu, jos în Egipt. El este învestit acolo cu o funcţie înaltă." Oamenii, cu care vorbea astfel, zîmbeau adesea cînd bătrînul întorcea spatele şi-şi râdeau de vanitatea sa de tată. Nu ştiau cîtă distanţare serioasă, renunţare şi hotărâre severă mai exprima acest fel de a vorbi.

Șaptezeci la număr

Timpul trecuse, primăvara înflorată trecuse în vara tîrzie pînă ce Israel îşi lichidase afacerile sale și se putea purcede la ieşirea din crîngul Mamre, aflat înspre Hebron. Beerşeba era următorul ţel, şi cîteva zile de evlavioasă zăbavă erau poruncite în acest loc de graniţă, locul naşterii lui Iacob şi al tatălui său, Jocul unde Rebeca, mama aprigă, îl pregătise cîndva pe furul binecuvîntării pentru călătoria sa în Mesopotamia.

Iacob se desprinse de la locul lui şi purcese, cu turmele şi avuţiile sale, cu fiii şi fiii fiilor, cu fiicele şi fiii fiicelor. Ori, cum se mai spune: cu femeile sale, fiicele sale şi fiii săi şi femeile fiilor, — o enumerare încîlcită, căci cu „femeile sale“ se pomeneau tocmai femeile fiilor, iar cu „fiicele“, tot de ele era vorba, la care se vor mai fi adăugat fiicele fiilor, de pildă Serah, cîntăreaţa. Purceseră şaptezeci de suflete la număr, — adică se considerase că fuseseră şaptezeci la număr; dar acesta nu era un număr numărat, ci corespundea unui sentiment al numerelor şi unui acord al simţurilor: domnea, într-aceasta, acea preciziune de lumină lunară, de care ştim bine că nu se potriveşte în mileniile noastre, dar care, în acelea, era cu totul îndreptăţită şi sta în locul dreptei socoteli. Şaptezeci era numărul popoarelor lumii însemnate pe tablele Domnului, şi că era, aşadar, şi numărul urmaşilor ieşiţi din şalele tatălui dintîi, asta nu se mai supunea unei verificări la lumină de zi. Dar dacă era vorba de şalele lui Iacob, atunci n-ar fi fost îngăduit să i se numere, la total, şi femeile fiilor? Asta nici nu s-a fi făcut. Unde nu se numără nicicum, nici nu se adaugă la total, şi în faţa unui rezultat anticipat cu sfinţenie şi întemeiat pe o frumoasă prejudecată, întrebarea ce s-a numărat şi ce nu s-a numărat devine inutilă. Nici măcar nu este sigur dacă Iacob s-a numărat şi pe sine, şi dacă ceilalţi l-au inclus în numărul lor, adică şaptezeci, ori l-au lăsat, pe dinafară, ca al şaptezeci şi unulea. Trebuie să acceptăm că acele milenii ofereau totodată ambele posibilităţi. Mult mai tîrziu, de pildă, un urmaş de-al lui Iuda, mai exact, de-al fiului său Pereţ, pe care Tamar, conştientă de scopul vieţii ei, i-l dăruise — acest urmaş deci, un bărbat pe nume Isai, a avut şapte fii şi un mezin, ce păzea oile, şi asupra căruia a fost ridicat cornul mirungerii. Ce vrea să spună acest „şi“? Era el cuprins, ca mezin, în numărul de şapte, ori avea Isai opt fii? Aceasta este mai probabil, căci este mult mai frumos şi mai exact să ai şapte fii, decît opt. Mai

mult decît probabil însă, anume sigur, este că numărul de şapte, al fiilor lui Isai nu s-a schimbat, cînd, eventual, li s-a mai adăugat mezinul, şi că acesta a izbutit să fie cuprins în numărul lor, deşi îl depăşea. — Altădată, un bărbat a avut şaptezeci de fii în cap, căci avusese multe femei. Un fiu al uneia din aceste mame îşi ucisese fraţii toţi, cei şaptezeci de fii ai bărbatului, pe una şi aceeaşi piatră. După priceperea noastră uscată, n-a putut ucide, deoarece era fratele lor, decît şaizeci şi nouă, ba mai exact chiar şaizeci şi opt, căci un alt frate, pomenit într-adins pe nume, Iotam, a rămas, şi el, în viaţă. Este greu de acceptat, totuşi unul din şaptezeci i-a ucis pe toţi cei şaptezeci şi, pe lîngă sine însuşi, a mai lăsat şi pe altul în viată, — un exemplu drastic şi instructiv despre concomitenţa lui a fi inclus cu a fi în afară.

Iacob deci, să ne înţelegem bine; a fost, între cei şaptezeci de călători, al şaptezeci şi unulea, — în măsura în care acest număr rezistă, în genere, luminii zilei. În searbădul adevăr, acest număr însă era atît mai mic, cît şi mai mare, — o nouă contrazicere, dar lucrurile nu pot fi văzute şi nici spuse altfel. Iacob, tatăl, era al şaptezecilea şi nu al şaptezeci şi unulea, în măsura în care partea bărbătească a tribului era de şaizeci şi nouă de suflete. Aceasta însă, incluzîndu-l pe Iosif, ce era în Egipt, şi pe cei doi fii ai săi, care chiar se născuseră acolo. Deoarece aceşti trei membri nu făceau parte din convoiul ce se pornise, trebuie scăzuţi din total, deşi erau cuprinşi în el. Necesitatea de a face scăderi încă nu este satisfăcută, din pricină că, incontestabil, fuseseră incluse în numărătoare şi suflete care, în momentul plecării, nici nu erau pe lume. Asupra îndreptăţirii unei asemenea includeri se mai poate vorbi în cazul lui Iohebed, o fiică a lui Levi, cu care mama ei era atunci grea, ce s-a născut la intrarea în Egipt „între ziduri“, vădit cele ale cetăţii de la graniţă. Dar este limpede că, în totalul membrilor convoiului, au fost cuprinşi nepoţi şi strănepoţi ai lui Iacob, care nu erau nici născuţi, ba încă nici măcar concepuţi; erau, deci, numai prevăzuţi, dar încă nu existau. Ei veniră în Egipt, cum se exprimă erudiţia cucernică, „in lumbis patrum“, şi n-au luat parte la exod decît într-un sens foarte spiritual.

Atît despre scăderile necesare. Dar nu lipsesc nici motive stringente de a spori numărul celor şaizeci şi nouă. Doar la atît se ridica numai sămînţa bărbătească a lui Iacob; dacă însă, — ori mai bine spus: pentru că toată

descendenţa lui nemijlocită trebuie pusă la socoteală, sînt de adăugat, dacă nu femeile bărbaţilor, atunci, totuşi, fiicele acestora, de pildă Serah, pentru a nu o pomeni decît pe aceasta, dar pe ea în mod răspicat. Ar fi fost cu totul neîngăduit să nu fie inclusă în numărătoare fetiţa, care i-a adus mai întîi tatălui vestea că Iosif trăia. Se bucura de mare vază în Israel, şi nu exista nici o îndoială cu privire la împlinirea binecuvântării, pe care Iacob i-o dăduse în recunoştinţa sa, anume să nu cunoască gustul morţii şi să intre de vie în împărăţia Cerurilor. Despre ea mergea vestea că, peste cîteva generaţii, avea să-i arate bărbatului Moise, ce rătăcea în căutarea mormântului lui Iosif, locul acestui mormînt, anume în fluviul Nil, şi după neînchipuit de mult timp, avea să mai bântuie, sub numele de „înţeleaptă ghicitoare", poporul lui Avraam. Oricum ar fi fost; dacă, într-adevăr, aceeaşi Serah mai trăia în timpuri atît de felurite ori alte fetişcane au preluat conştiinţa micii mesagere şi vestitoare, — nimeni nu va pune la îndoială că trebuia inclusă în numărul celor şaptezeci de călători, orice ar fi vrut să însemne „şaptezeci“ aici.

Dar nici măcar în privinţa femeilor fiilor, adică a mamelor poporului de nepoţi ai lui Iacob, nu este în toate cazurile sigur că s-ar fi cuvenit să nu fie cuprinse în numărătoare. Vorbim de „mame“ şi nu numai de „femei“, pentru că o.avem în vedere pe Tamar, care înainta şi ea cu convoiul, după cum este spus, „oriîncotro te duci, mă voi duce şi eu“ împreuna cu cei doi vajnici ai lui Iuda. Mergea mai mult pe jos, sprijinindu-se într-un toiag lung, făcînd paşi foarte mari pentru o femeie, înaltă şi întunecată, cu nările rotunde, gura mîndră şi cu privirea, caracteristică ei, aţintită în depărtări — s-ar fi cuvenit oare ca această femeie dîrză, care nu se lăsase exclusă, să nu fie trecută în numărătoare? — Altceva era cu cei doi soţi ai ei, Ir şi Onan, nici pe lumină de lună, nici pe lumină de zi, nu puteau fi număraţi între cei şaptezeci, căci erau morţi, şi dacă Israel, pe unii ce aveau să vină, îi mai trecea la număr, pe morţi sigur, nu. Selah, însă, soţul ce nu-i mai fusese dat, dar de care nici nu mai avea nevoie, deoarece îi dăruise excelenţi fraţi vitregi, făcea parte din convoi şi era socotit între nepoţii Liei, treizeci şi doi la număr.

Purtați-l

Împăcat deci cu gîndul de a fi, laolaltă, şaptezeci, Israel părăsi crîngul lui Mamre, amoritul. Punînd la socoteală tot ce nu se punea la socoteală, şi pe ciobani, boari, robi, cărăuşi şi hamali, convoiul era cu siguranţă de peste o sută de oameni, — o omidă înceată, un trib nomad, multicolor, zgomotos, şerpuind învăluit în nori de praf, greoi datorită turmelor ce le mîna cu el. Părţile convoiului înaintau fiecare cum putea, — între noi fie zis, parcul egiptean de mijloace de transport, trimis de Iosif, le-a fost de puţin folos. Această apreciere nu se referă la carele de povară, cu două roţi, trase de cele mai multe ori de boi, numite ,,agolt" a căror valoare pentru transportul calabalâcului gospodăriilor, burdufelor de apă şi furajelor, precum şi a femeilor cu copil mici, trebuie apreciată cu recunoştinţă. În schimb, trăsurile de călătorie propriu-zise, cele de tipul numit „mercobt", aceste vehicule uşoare, trase de o pereche de catîri ori de cai, unele foarte luxos echipate, graţioase, cu caroseria deschisă în partea dinapoi, tapisată cu piele presată purpurie, caroserie constînd, uneori, doar dintr-un grilaj uşor din lemn curbat aurit, — aceste trăsuri de lux se dovediră foarte puţin folositoare, şi oricît de bune fuseseră intenţiile lui Iosif şi ale regalului său stăpîn, se întoarseră în Egipt la fel de goale cum veniseră. Nu folosea nimănui că roţile lor erau ţintuite cu cuie înfăţişînd capete de harapi minunat lucrate, ba că unele aveau caroseria toată îmbrăcată în pînză de in, încărcată cu stuc, cu reliefuri grăitoare din viaţa de curte şi cea ţărănească. În aceste care puteau sta în picioare doar două persoane sau, înghesuite, cel mult trei, ceea ce, pe drumurile proaste şi în lipsa arcurilor, era cumplit de obositor; ori trebuia să te aşezi, cu spatele în direcţia mersului, pe podeaua trăsurii, lăsînd picioarele să atîrne afară, poziţie şi mai neplăcută. Nu puţini preferau, ca Tamar, forma cea mai veche şi exemplară a drumeţiei, păşitul sprijinit de toiag. Cei mai mulţi, bărbaţi şi femei, erau călări: cămile cu picioare late, catâri ciolănoşi, măgari cenuşii şi albi, împodobiţi cu perle mari de sticlă colorată, pături brodate de şa, flori de lînă ce le atîrnau de gît şi de coamă, acestea erau animalele de călărie ce stîrneau praful drumurilor; pe ele călătorea, la chemarea lui Iosif, poporul lui Iacob, un neam pestriţ, îmbrăcat în ţesături de lînă;

bărbaţii bărboşi învesmîntaţi adesea în mantăile de aba ale pustiului, purtînd pe cap largi văluri, menţinute pe creştet de un inel de pîslă; femeile cu plete de păr negru pe umeri, încheieturile mîinilor sunînd de brăţări şi lănţucuri de argint şi aramă, cu monede atîrnîndu-le, în salbă, pe frunte, cu unghiile înroşite cu hene, în braţe cu sugari înfăşaţi în bucăţi mari de pînză moale, cu marginile tivite cu brocart — aşa călătoreau, hrănindu-se cu ceapă prăjită, pîine dospită şi măsline, înaintînd mai mult pe creasta muntelui, pe drumul ce cobora de la Urusalim şi înălţimile Hebronului în ţara, mai joasa, din sud, numită Negheb, Uscata, spre Chiriat Sefer, oraşul cărţii, şi spre Beerşeba.

Sîntem, bineînţeles, deosebit de preocupaţi de confortul asigurat lui Iacob, tatăl. Cum decurgea transportarea lui? Îşi închipuise, cumva, Iosif, cînd îşi trimisese carele, că marele bătrîn îşi va petrece călătoria stînd în picioare într-o lădiţă cu sculpturi, ori sprijinit de un grilaj aurit? Defel. Nici măcar faraonului, stăpînului său, nu-i dăduse aşa ceva prin minte. Indicaţia, pe care frumosul copil al lui Aton o dăduse din palatul său mirosind a nou, suna: „Luaţi-l pe tatăl vostru şi purtaţi-l!“ Patriarhul trebuia purtat, parcă în triumf, aceasta era ideea; şi între carele trimise de Iosif, cele mai multe nefolositoare, se afla un singur mijloc de transport de alt tip, destinat tocmai acestui scop solemn purtării lui Iacob: o lectică egipteană, ca cele folosite de nobilii din Keme pe străzile oraşelor şi în călătorie, şi anume un exemplar deosebit de elegant, cu spătar din trestie aleasă, pereţi laterali cu graţioase inscripţii, perdele bogate şi lungi beţe bronzate de care o apucau purtătorii, ba mai era prevăzută şi cu o ladă uşoară de lemn, în spatele scaunului, decorată cu picturi multicolore, să-l apere pe călător de vînt şi praf. Acest scaun de călătorie putea fi purtat de bărbaţi tineri, dar, cu ajutorul unor stinghii transversale, putea fi aşezat şi pe spinările a doi catîri ori măgari, şi cînd, în sfîrşit, se hotărî să-l întrebuinţeze, Iacob se simţi foarte bine într-însul. Dar luă această hotărîre abia dincolo de Beerşeba, care, în concepţia sa, marca punctul de graniţă între pămîntul natal şi străinătate. Pînă acolo îl purtă un dromader înţelept, cu privirile încete, de şaua căruia era fixată o umbrelă, să-i ţină umbră.

Moşneagul arăta foarte frumos şi plin de demnitate, cum înainta, înconjurat de fiii săi, pe spinarea înaltă, în pasul legănat al înţeleptului animal. Şalul subţire de muselin de lînă ce înconjura capul, îi acoperea în parte fruntea, învăluia gîtul şi

umerii şi cădea uşor, în falduri neregulate, pe veşmîntul său din lînă seină, care lăsa să se vadă, unde se deschidea, îmbrăcămintea de dedesubt, împletită din lînă albă. Vîntul juca prin barba lui argintie. Privirea, întoarsă înăuntru, a ochilor săi blînzi de păstor, vădea că se concentra asupra istoriilor sale, cele trecute şi cele viitoare, şi nimeni nu îndrăznea să-l tulbure în cugetarea sa, afară doar, întrebîndu-l respectuos de sănătate. Aştepta, înainte de toate, revederea copacului sfînt, sădit de Avraam, la Beerşeba, sub care avea de gînd sa aducă jertfe, să propovăduiască şi să doarmă.

Iacob propovăduiește și visează

Uriaşul tamarisc se ridica, umbrind o masă străveche de piatră şi o coloană de piatră ori *maseba*, pe un deal nu prea înalt, la o parte de aşezarea populată, Beerşeba, pe care drumeţii noştri nici n-o atinseră, şi, privit atent, desigur că nu fusese sădit de străbunul lui Iacob, ci preluat de acesta de la copiii ţării, ca *elon more,* copac de oracole, şi copac al Domnului, devenind, dintr-un sanctuar al lui Baal, centrul unui loc de cult al prea-înaltului şi unicului său Dumnezeu. Iacob putea chiar fi conştient de această schimbare a interpretării, fără a-l stînjeni în gîndul că acest copac ar fi fost sădit de Avraam. Într-un sens spiritual era, fireşte, sădit de Avraam, iar felul de a gîndi al tatălui era mai blînd şi mai larg decît al nostru, care nu acceptă decît una ori alta şi bate, îndată, cu pumnul în masă: „Dacă a fost înainte un copac al lui Baal, nu l-a sădit Avraam!“ Asemenea zel în slujba adevărului este mai curînd violent şi pătimaş, decît înţelept, şi este mult mai multă demnitate în tăcuta îmbinare a ambelor aspecte, cum o practica Iacob.

Dealtfel nici formele în care Israel îl slăvea sub copac pe Dumnezeul veşnic aproape că nu se deosebeau, de cultul obişnuit al copiilor Canaanului, — cu excepţia, se înţelege, a tuturor exceselor şi glumelor deochiate în care degenera, inevitabil, cultul acelor copii. La poalele dealului sfînt, jur-împrejur, au fost ridicate corturile pentru popas, şi deîndată începură pregătirile pentru sacrificarea animalelor de jertfă; aceasta trebuia săvîrşită pe dolmen, masa de piatră a

străvechimii, în vederea ospăţului de sacrificiu, la care toţi aveau să ia parte după aceea. Oare copiii lui Baal făceau altfel? Oare nu lăsaseră şi ei sîngele mieilorşi berbecilor să curgă peste altar, şi nu unseseră şi ei, cu sînge, piatra înaltă ce se ridica lîngă masă? Sigur că da; copiii Israelului o făceau, însă, în alt spirit şi într-o evlavie cultivată, ceea ce se exprima, îndeosebi, prin aceea că după ospăţul cu Dumnezeu, nu şuguiau perechi-perechi, cel puţin nu în mod public.

Iacob le propovădui sub copac şi despre Dumnezeu, ceva ce nu-i plictisea defel, ci le părea, chiar şi adolescenţilor, foarte distractiv şi important, căci erau cu toţii mai mult sau mai puţin înzestraţi în această direcţie, pricepînd cu voluptate şi lucrurile complicate, îi lămurea despre deosebirea dintre mulţimea de nume ale lui Baal şi cele ale Dumnezeului părinţilor, Cel mai înalt şi Unicul. Acea mulţime de nume însemna, în realitate, o mulţime de zei, căci nu exista un Baal, ci doar baali, adică proprietari, posesori şi protectori ai unor lăcaşuri de cult, a unor crînguri, locuri, izvoare, copaci, o mulţime de zei cîmpeneşti şi casnici, ce acţionau izolat unul de altul şi legaţi fiecare de localitatea lui, dar, în totalitatea lor, nu aveau faţă, personalitate, nume propriu şi le zicea cel mult „Melkart“ — rege al oraşului — dacă, întîmplător, erau aşa ceva, ca cel din Tir. Unul se numea baal Peor, după localitatea sa, ori baal Hermon, ori baal Meon; unul se mai întîmpla să se numească baal al alianţei, ceea ce fusese potrivit pentru munca lui Avraam cu Dumnezeu, iar imul se numea, caraghios, chiar baal al dansului. Era puţină demnitate într-asta şi lipsea o maiestate a întregului. Cu totul alta era situaţia cu pluralitatea de nume ale Dumnezeului părinţilor, care nu dăuna cu nimic unicităţii persoanei sale. Se numea El elion, Dumnezeul cel mai înalt, El ro'i, Dumnezeul care mă vede, El olam, zeul mileniilor, ori, de cînd cu marea vedenie a lui Iacob, născută din umilinţă, El betel, Dumnezeul de la Luz. Dar toate acestea nu erau decît desemnări schimbătoare pentru una şi aceeaşi, cea mai înaltă, persoană divină, nelegată de vreun loc, ca mulţimea împrăştiată a baalilor cîmpeneşti şi orăşeneşti, ci fiinţînd Unul în toate cele, iar proprietatea lor risipită era atribuită câte unuia ,din ei. Rodnicia ce o dăruiau, izvoarele asupra cărora vegheau, copacii în care locuiau şi şopteau, furtunile în care urlau, primăvara plină de făgăduinţe, vîntul secetos din răsărit — El era toate, cîte erau ceilalţi fiecare în parte, ale Lui

erau, El era Dumnezeul a toate, pentru că din El purcedeau, în Sine le aduna El, spunînd Eu, Fiinţa a toată fiinţa, Elohim, multiplicitatea ca Unitate.

Despre acest nume, Elohim, expunerea lui Iacob fu foarte pasionantă, emoţionantă pentru cei şaptezeci şi nu lipsită de ingeniozitate. Se băgă de seamă pe cine-l moştenise Dan, al cincilea fiu al său: ingeniozitatea acestuia nu era decît o derivaţie mai măruntă, de fiu, din cea, mai înaltă, a bătrînului. Întrebarea pe care o dezbătea era dacă ,,Elohim“ trebuie gîndit ca singular ori plural şi, deci, trebuie spus „Elohim vrea...“ ori „Elohim vor...“ Recunoscută fiind importanţa exprimării corecte, era necesară aici o hotărîre, şi Iacob păru s-o ia, recomandînd singularul. Dumnezeu era Unul, şi acela căzuse în greşeală care-şi închipuise că „Elohim“' ar fi pluralul lui „El" sau „Dumnezeu“. Acest plural ar fi trebuit doar să sune „Elim“. „Elohim“ era cu totul altceva. Nu exprima pluralitatea, cum n-o exprima numele Avraam. Bărbatul din Ur se numise Avram, iar mai tîrziu numele său cunoscuse extinderea onorifică, devenind Avraam. Era o maiestuoasă extindere onorifică, nimic mai mult, nici pe departe nu se exprima cu asta ceva ce ar fi trebuit să fie sancţionat cu vorba politeism. Propovăduitorul insista pe acest aspect; Elohim era Unul. Dar, după aceea, parcă reieşea iarăşi că ar fi mai mulţi, vreo trei. Trei bărbaţi veniseră, la Avraam, în crîngul Mamre, cînd şezuse la uşa colibei sale şi ziua era mai fierbinte. Iar cei trei bărbaţi fuseseră, cum Avraam ce sosea alergînd îşi dădu, pe dată, seama, Domnul Dumnezeu. „Doamne!“ zise el, închinîndu-se înaintea lor pînă la pămînt, „Doamne“ şi „tu". Printre acestea, însă, le zisese şi „vă" şi „vouă". Şi îi rugase să se aşeze la umbră şi să-şi întărească inimile cu lapte şi carne de viţel. Iar ei mîncară. Şi apoi ei au spus: „Vreau să vin din nou la tine peste un an.“ Acesta era Dumnezeu. Era unul, dar era, în mod clar, tustrei. El făcea politeism, nespunînd totuşi, mereu şi din principiu, decît „Eu“, în timp ce Avraam îi spusese cînd „Tu“, cînd „Voi". Dacă îl auzeai mai mult vorbind pe Iacob, înţelegeai că îşi avea un rost să foloseşti numele „Elohim“ ca plural, cu toate că înainte afirmase, insistent, contrariul. Ba, dacă îl ascultai şi mai mult, întrevedeai că şi experienţa lui cu Dumnezeu ar fi fost, ca şi a lui Avraam, întreită, şi se compunea din trei bărbaţi, trei persoane spunînd despre sine „Eu“, distincte şi totuşi contopindu-se într-una. Într-adevăr, el vorbea în primul rînd de Dumnezeul părinţilor ori de Dumnezeu, Părintele, în al doilea rînd, de Bunul Păstor, care ne

mîna la păscut pe noi, oile sale, şi, în al treilea rînd, de unul pe care îl numea „îngerul“, despre care cei şaptezeci dobîndiră impresia că ne-ar umbri cu aripi de porumbel. Ei, la un loc erau Elohim, Treimea într-o Fiinţă. .

Nu ştiu dacă, vouă, astea vă merg la inimă, dar pentru ascultătorii lui Iacob de sub copac erau foarte interesante şi emoţionante; erau înzestraţi pentru aşa ceva. Despărţindu-se, şi chiar şi în aşternuturi, pînă să adoarmă, discutau mult şi cu patimă de cele auzite, despre extinderea onorifică şi întreitul oaspete de onoare al lui Avraam, despre necesara evitare o politeismului în prezenţa unei zeităţi din a cărei multiplă existenţa emana o anumită tentaţie în acest sens, ceea ce, însă, tocmai, nu era decît o încercare, căreia pînă şi adolescenţii dintre oamenii lui Iacob se simţeau în stare să-i facă faţă voioşi.

Cît despre căpetenia lor toate cele trei nopţi pe care le petrecu la Beerşeba, pusese să i se aştearnă pentru dormit sub copacul sfînt. Primele două nopţi nu visă nimic, a treia însă îi aduse visul de dragul căruia dormea şi de care avea nevoie pentru mîngîierea şi întărirea sa. Se temea de Ţara Egiptului şi avea urgenta nevoie de asigurarea că n-ar trebui să se teamă să coboare într-acolo: n-ar fi pricină de teamă, pentru că Dumnezeul părinţilor săi nu era legat de un loc şi va fi cu el şi în acest tărîm de dedesubt, cum fusese cu el în lumea lui Laban. Avea, neapărat şi din toată inima, nevoie de această confirmare, că Dumnezeu nu numai că-l va însoţi în jos, ci că pe dînsul, ori, măcar neamul lui, după ce El va fi făcut dintr-însul mulţime de popor, îl va conduce iarăşi în sus, în ţara părinţilor, în ţară aceasta dintre împărăţiile nemrozilor, care era, ce-i drept, tot o ţară neştiutoare, plină de băştinaşi nechibzuiţi, dar totuşi nu era o împărăţie de nemrod, astfel încît acolo se putea sluji, mai bine decît oriunde, unui Dumnezeu spiritual. Pe scurt, de ce avea nevoie sufletul lui, era mîngîierea că, prin plecarea lui de aici, nu ar fi anulate făgăduinţele marelui vis al scării, ce-l visase în ghilgalul de la Beth-el, ci că Dumnezeu, Regele, se va ţine de cuvintele ce le strigase, atunci, în sunetele harfelor. Pentru a afla asta, dormea, şi o află în somn. Dumnezeu îi dădu, cu glas sfînt, alinarea de care sufletul său avea nevoie, iar cel mai dulce cuvînt al Lui a fost că Iosif ar urma „să pună mîinile sale pe ochii lui Iacob“, — un cuvînt de vis, adînc şi cu mai multe înţelesuri, care putea să însemne că fiul, puternic în lume, îl va apăra şi va avea grijă de bătrîneţea lui, între păgîni, şi mai putea însemna şi că cel

mai drag îi va închide, odată, ochii — ceea ce visătorul nu-şi mai îngăduise, de mult, nici măcar să mai viseze.

Acum îşi îngăduia să viseze aceasta şi aceea, şi ochii lui adormiţi erau umezi, sub pleoape, de asemenea vis. Cînd se trezi însă, era întărit şi asigurat , şi se putea desprinde din acel popas, pentru a purcede mai departe cu toţi cei şaptezeci. Urcă, deci, în distinsul scaun egiptean de călătorie, cu apărătoare contra vîntului, ce fusese aşezat pe spinările a doi măgari împodobiţi cu flori de lînă şi arăta, astfel, şi mai frumos şi demn decît pe cămilă.

Despre iubirea ce refuză

Un drum comercial ducea din nord-estul Deltei, prin uscata parte de sud a Canaanului, prin Beerşeba, către Hebron. Pe acesta înaintau copiii lui Israel, mergînd deci întrucîtva pe alt drum decît apucaseră fraţii, cînd plecaseră să cumpere grîne. Regiunea prin care treceau era, la început, bine populată, iar aşezările, mai mari şi mai mici, erau numeroase. Apoi, după mai multe zile, trecură, fireşte, prin zone vădit blestemate, lipsite de vegetaţie, unde nu se vedeau decît fii nenorociţi ai deşertului, vagabondînd şi puşi pe rele, trecînd în fugă, la mare depărtare, iar bărbaţii în putere din convoi nu-şi lăsau bucuroşi arcul din mînă. Dar nici în părţile cele mai nenorocite, civilizaţia nu se pierdu cu totul, ci îi însoţea, cumva cum o făcea Dumnezeu, deşi cu fioroase întreruperi, în care ea înceta şi nu mai exista altă mîngîiere decît singur Dumnezeu, — îi însoţea în chip de fîntîni de deşert, apărate, şi de semne de drum, aşezate şi întreţinute de spiritul comunicaţiilor, de turnuri de pîndă şi de locuri de popas, i-a însoţit astfel pînă la ţintă, adică, deocamdată, pînă în zona în care preţioasa ţară a Egiptului îşi împingea o bucată bună înainte, în mizerie, trupele de pază şi lucrările de apărare, înainte încă de a se ajunge la preaputernica ei graniţă şi la cusurgiul loc de trecere, zidurile fortăreţei Ţel.

În şaptespreece zile ajunseră pînă la ea — ori să fi fost cu cîteva zile mai mult? Ei considerară numărul zilelor călătoriei lor drept şaptesprezece şi nu s-ar fi luat la ceartă, din această cauză, cu un numărător şi socotitor. Un număr de zile arătînd a şaptesprezece era sigur, indiferent dacă erau ceva mai multe sau mai puţine, nu era mare lucru să fi fost ceva mai multe, măcar daca se punea la socoteală şi popasul de la Beerşeba; căci vara mai era în putere şi numai orele de început şi de sfîrşit ale zilei fuseseră folosite la înaintare, pentru cruţarea lui Iacob, tatăl. Da, fuseseră bune şaptesprezece zile, de cînd purceseră din Mamre şi începuseră călătoria, trăind, pentru cîtva timp, o viaţă călătoare, în care ba îşi ridicau, ba îşi strîngeau corturile. Şi acum zilele îi aduseseră înaintea fortăreţei Ţel, pe unde se intra în împărăţia lui Iosif.

Îl încearcă pe careva cea mai uşoară îngrijorare privitoare la fioroasa fortăreaţă de trecere şi la drumeţii noştri, cărora li s-ar putea, cumva, face acolo greutăţi? S-ar face de rîs. Căci ei aveau firman, paşaport şi certificate — Doamne! Doamne! Nicicînd nu avuseseră oameni ai mizeriei ce bătuseră la poarta Egiptului asemenea documente — pentru aceştia nu existau, nici poartă, nici ziduri, nici gratii, lucrările puternice şi turnurile de apărare ale fortăreţei Ţel erau ca abur şi aer pentru ei, iar dorinţa vajnicilor controlori de a găsi nod în papură devenise slugărnicie zîmbitoare. Ofiţerii faraonului, de la punctul de trecere, primiseră desigur instrucţiuni cu privire la aceşti oameni, instrucţiuni care-i făceau mlădioşi! Doar copiii lui Iacob erau invitaţi în ţară de chiar Stăpînul pîinii de la Menfe, de Cel ce-i dădea umbră regelui, Diepnuteefoneh, Unicul prieten al faraonului, invitaţi să se aşeze în Egipt şi să-şi pască aici turmele! Îngrijorare? Greutăţi? Scaunul de călătorie în care era purtat bătrînul şef de trib doar vorbea pentru sine şi pentru proprietarul lui, era decorat cu şerpi ureus, provenea din tezaurul regal. Iar cel ce şedea în scaun, solemnul bătrîn, obosit şi blînd, era dus la întîlnire, nu departe de aici, cu fiul său, un personaj destul de mare pentru a nimici pe oricine care i-ar sîcîi pe aceşti copii, măcar cu întrebări care să-i ţină în loc. .

Pe scurt, mlădierea ofiţerilor-controlori nu poate fi închipuită destul de linguşitoare şi dulceagă — grătarele de fier se ridicară, poporul lui Iacob trecu porţile printre mîini înălţate în chip de salut, întregul convoi, cu turmele sale de oi cu tot, înainta peste podul de vase, spre păşunile faraonului, şi intră într-o zonă de

pajişti umede, pe care se zăreau grupuri de copaci, diguri, canale şi gospodării risipite de-a lungul drumului: acesta era Goşen, numit şi Kosen, Kosem, Gosen şi Goşem.

Atît de felurit pronunţau acest nume lucrătorii de pe un ogor, înconjurat de un şanţ cu apă tivit cu trestie lîngă drumul de pe coama digului, pe care convoiul înainta; îi întrebau, să se asigure că ar fi pe drumul cel bun. Călătorii, răspundeau localnicii, ar mai avea de umblat vreo zi, iar spre seară vor ajunge la braţul Nilului de la Per-Bastet si chiar în localitatea zisă Casa pisicii. Dar şi mai aproape se afla hrănitorul orăşel Pa-Kos, ce părea să fie principala aşezare şi tîrgul nomei, dîndu-i se vede, şi numele: dacă priveai peisajul, cu pajişti şi păpurişuri de baltă, mlaştini oglindind lumina soarelui, insule acoperite de tufişuri şi mari întinderi ierboase umede, deosebeai, în lumina dimineţii, desemnîndu-se la orizont, pilonul templului de la Pa-Kos. Căci era dimineaţa, în zori, cînd Israel se porni iarăşi, după un popas de noapte în preajma fortăreţei de graniţă; mai înaintară cîteva ore către monumentalul pilon, ce se profila în zare, apoi se opriră, lectica lui Iacob a fost coborîtă de pe spinările măgarilor şi rămaseră să poposească, căci undeva, pe aproape de tîrgul Pa-Kos, nu departe de aici, era locul hotărît de Iosif pentru întîlnire, locul revederii, unde declarase că vrea să-i întîmpine pe ai săi.

Că lucrurile ş-au hotărît şi poruncit aşa, ne facem chezaşi, şi dacă scrie, conform adevărului: „Şi Iacob a trimis pe Iuda înaintea sa la Iosif, ca să-i deschidă calea către Goşen“, ar fi greşită interpretarea că Iuda ar fi luat-o înaintea tatălui său pînă la Menfe, oraşul mumiei, că atunci abia ar fi pus Iosif să-i înhame caii la trăsură şi s-ar fi pornit în sus, către Goşen, în întâmpinarea tatălui. Ci înălţatul era de mult prin preajmă, de ieri ori chiar de alaltăieri, iar Iuda fusese trimis prin regiune să-l caute şi să-i arate locul unde se afla tatăl, ca să se găsească.

— Aici vrea Israel să-l aştepte pe domnul, fiul său, grăi Iacob. Lăsaţi-mă jos! Dar tu, Iuda, fiul meu, ia trei slugi, şi porneşte-o călare ca să mi-l găseşti pe fratele tău, primul născut al Rahilei, şi să-i vesteşti locul unde ne aflăm!

Iar Iuda se supuse.

Vă putem încredinţa că n-a lipsit mult timp, ci doar un ceas sau două, şi apoi se întoarse, după buna îndeplinire a însărcinării; căci faptul că n-a venit abia odată cu Iosif, ci că se întoarse înainte ca acesta să se fi înfăţişat tatălui, reiese şi din întrebarea ce i-a pus-o Iacob lui Iuda, cînd Iosif se apropia, după cum vom auzi îndată.

Era tare plăcut locul unde aştepta Iacob: trei palmieri, ce ţîşneau, parcă, dintr-o singură rădăcină îi umbreau şederea, o boare de răcoare venea dinspre un mic iaz din apropiere, mărginit de trestie înaltă de papirus şi pe care pluteau flori de lotus albastre şi trandafirii. Acolo şedea, înconjurat de fiii săi, cei zece, ce fură iarăşi unsprezece, cînd se întoarse, Iuda; iar înaintea lui se întindea, deschisă, o largă privelişte de păşuni, cu păsări zburînd peste ele, încît ochii lui bătrîni puteau vedea pînă departe, unde apăru al doisprezecelea.

Se întîmplă, deci, aşa, că l-au văzut pe Iuda întorcîndu-se la trap cu cele trei slugi, şi că acela doar dădu din cap şi arătă în urma sa, peste păşuni, fără a scoate o vorbă. Ei îşi îndreptară deci privirile, pe lîngă el, în zare: văzură o forfotă, încă mică din pricina depărtării, ce scînteia în felurite culori, de-ţi lua ochii, apropiindu-se grabnic; şi erau care cu cai focoşi, în hamuri strălucitoare şi împodobiţi cu pene multicolore, cu slujitori alergînd înaintea carelor, şi după ele şi în părţi — aceştia îşi întorceau feţele şi priveau spre carul, din frunte, peste care se ridicau, înalte, evantaie. Aşa se apropia forfota, convoiul carelor ajunse la mărimea sa, iar înaintea ochilor celor spre care venea, începură să se deosebească figurile. Iacob, însă, care privea cu mîna de moşneag dusă streaşină la ochi, îl strigă pe unul din fiii săi, ce-i stă iarăşi alături, şi grăi:

— Iuda!

— Aici sînt, tată, răspunse acesta.

— Cine-i bărbatul potrivit de gras la trup, întrebă Iacob, care tocmai coboară din carul său şi din coşul de aur al carului său, îmbrăcat în mîndria acestei lumi, iar la gît poartă o podoabă de parcă ar fi curcubeul şi veşmîntul lui străluceşte ca lumina cerului?

— Este fiul tău, Iosif, tată, răspunse Iuda.

— Dacă este el, grăi Iacob, vreau să mă ridic şi să-i ies în întîmpinare.

Şi, deşi Beniamin şi ceilalţi au vrut să-l împiedice să se mişte fără ajutorul lor, părăsi cu greu, dar cu demnitate, scaunul lecticii şi păşi singur, şchiopătînd mai mult decît de obicei din şold, căci exagera dinadins infirmitatea cu care fusese cinstit, către cel ce sosea, grăbind acuma pasul, spre a-i scurta drumul. Buzele-i zîmbitoare formară cuvîntul „tată“ şi Iosif îşi deschise braţele; Iacob, însă, le întinse pe ale sale drept înainte, cum va fi făcînd un orb ce-şi caută drumul pe pipăite, şi-şi mişcă mîinile parcă a chemare şi parcă, dimpotrivă, ca să se ferească; căci, atunci cînd fură aproape unul de altul, nu îngădui ca Iosif să i se arunce de gît şi să-şi ascundă faţa la pieptul său, cum voise, ci îl ţinu, departe de sine, de umeri, iar el, cu capul uşor dat pe spate şi aplecat într-o parte, cu ochii lui obosiţi, cerceta şi căuta, lung şi stăruitor, cu suferinţă şi dragoste, în faţa egipteanului şi nu-l recunoscu. Se întîmplă însă că sub privirea scrutătoare, ochii acestuia se umplură de lacrimi ce prinseră să curgă; şi decum întunericul lor pluti în umezeală, iată că erau ochii Rahilei, sub care, în depărtări de vis ale vieţii, Iacob uscase lacrimi, sărutîndu-le, şi tatăl îl recunoscu, îşi plecă fruntea pe umărul celui înstrăinat şi plînse amarnic.

Stăteau singuri şi izolaţi în mulţime, căci fraţii luau parte retraşi, sfioşi, la întîlnirea lor, iar cei din escorta lui Iosif, majordomul său, vizitii carelor, alergătorii şi purtătorii de evantaie, păstrau de asemenea distanţa, ca şi feluriţii curioşi din orăşelul apropiat ce însoţiseră, ulergînd, convoiul.

— Tată, mă ierţi? întrebă fiul; şi cîte nu cuprindea această întrebare — că îşi făcuse de cap şi îl băgase în bucluc; răsfăţuri de copil preferat şi nemaiauzite ştrengării, încredere condamnabilă şi insolenţă oarba, o sută de nebunii pentru care ispăşise cu tăcerea morţilor, căci trăise în spatele batrînului, ce ispăşea împreună cu el. — Tată, mă ierţi?

Iacob Îşi regăsise cumpătul şi ridică fruntea de pe umărul lui.

— Dumnezeu ne-a iertat, răspunse el. O vezi doar, căci mi te-a redat, şi Israel poate muri acum fericit, de vreme ce mi te-ai arătat.

— Şi tu mie, spuse Iosif, tăticule, — îmi este îngăduit să-ţi zic iarăşi astfel?

— Dacă ai încuviinţa, fiul meu, răspunse Iacob, pe un ton formal şi chiar se înclină puţin, aşa bătrîn şi demn cum era, înaintea bărbatului tînăr, — aş vrea mai curînd ca tu să-mi zici „tată“. Inimile noastre trebuie să se arate serioase şi să nu şuguiască.

Iosif îl înţelese pe deplin.

— Aud şi mă supun, spuse el şi se înclină de asemenea. — Dar să nu vorbim de moarte! adăugă el vesel. Vrem să trăim laolaltă, acum că am ispăşit pedeapsa şi lunga absenţă s-a terminat.

— A fost amarnic de lungă, încuviinţă din cap bătrînul, căci mînia lui este tare turbată, iar înverşunarea Lui, înverşunarea unui Dumnezeu puternic. Vezi, El este atît de mare şi puternic, încît nu-L poate cuprinde decît asemenea mînie, nicidecum una mai măruntă, şi ne pedepseşte pe noi, neputincioşii, că ţîşnesc lacrimile din noi ca apa.

— Ar fi de înţeles, îşi spuse Iosif părerea pe un ton neutru, că, probabil, El nu le poale măsura aşa, în măreţia Lui, şi El, Cel fără seamăn, nu se poate transpune în de-alde noi. Poate fi, că mîna Lui este foarte grea, încît chiar şi atingerea Sa este zdrobitoare, chiar dacă nici nu avusese asemenea gînd, ci voise doar să ne îndrepte, cu un bobîrnac.

Iacob nu-şi putu stăpîni un zîmbet.

— Văd, răspunse el, că şi sub zei străini, fiul meu şi-a păstrat, ca pe vremuri, fermecătoarea ascuţime a minţii în cele dumnezeieşti. Poate fi ceva adevărat, în ce ai binevoit să spui. Încă Avraam îi reproşase, în mai multe rînduri, violenţa, iar şi mie mi s-a întîmplat să-L rog: „Încet, Doamne, nu fi atît de furtunos.” Dar El este cum este, şi nu poate fi mai stăpînit de dragul inimilor noastre slabe.

— O sugestie prietenească de moderaţie, răspunse Iosif, din partea celor pe care El îi iubeşte, nu poate, totuşi, strica. Acum însă, să lăudăm milostenia Lui şi

spiritul Său împăciuitor, chiar dacă a zăbovit mult cu ele! Căci pe potriva Măreţiei Sale este numai înţelepciunea Lui, adică bogăţia gîndului Său şi rostul adînc al faptelor Sale. Înaltele Sale hotărîri au totdeauna consecinţe multiple, asta-i de admirat. Dacă pedepseşte, El vrea cu adevărat pedeapsa, şi deşi aceasta este cel mai serios scop al ei, ea este, iarăşi, mijlocul pentru promovarea unor evenimente mai mari. Pe tine, tată, şi pe mine ne-a apucat cu mînă grea şi ne-a luat unul altuia, încît ţi-am murit. A vrut-o şi a făcut-o. Dar, totodată, El a vrut să mă trimită încoace înaintea voastră, ca să am grijă de voi, de tine şi de fraţi şi de toată casa ta, în timpul foametei, purtată de El în mintea Sa bogată în înţelesuri, care foamete a fost, la rîndul ei, un mijloc pentru multe, printre altele, înainte de toate, ca noi să ne adunăm iarăşi laolaltă. Toate astea sînt foarte de admirat în înţeleapta lor înlănţuire. Noi sîntem fierbinţi ori reci, dar patima Sa este providenţă şi mînia Lui bunătate ce vede departe. S-a exprimat fiul tău aproximativ convenabil despre Dumnezeul părinţilor?

— Aproximativ, confirmă Iacob. El este Dumnezeul vieţii, şi viaţa, se înţelege, nu poate fi exprimată decît aproximativ. Asta fie spus spre lauda şi scuza ta. De lauda mea însă nu ai nevoie, căci pe tine te laudă regii. Fie ca viaţa ta, trăită răpit departe, să nu aibă prea mare nevoie de scuză.

Pe cînd vorbea, privirea lui îngrijorată cerceta de sus pînă jos înfăţişarea lui Iosif egipteanul, de la scufia ce o purta pe cap, dungată verde cu galben, trecînd peste scânteietoarele sale podoabe, veşmîntul preţios, ciudat croit, uneltele de lux, lucrate cu inserţii, ce le purta la centură, şi sfîrşind cu cataramele de aur ale sandalelor.

— Copile, întrebă el cu insistenţă în glas, ţi-ai păstrat oare curăţenia în mijlocul unui popor a cărui patimă trupească este ca a măgarilor şi a armăsarilor?

— Vai, tăticule — vreau să spun tată, răspunse Iosif întrucîtva stînjenit, de ce se îngrijorează dragul meu stăpîn! Lasă asta, tată, copiii Egiptului sînt ca alţi copii, nici mult mai buni ori mult mai răi. Crede-mă, numai Sodoma s-a deosebit, la vremea sa, prin stricăciune. De cînd a dispărut acel oraş, în foc şi pucioasă, situaţia, în această privinţă, este peste tot cam la fel, adică nici bună, nici rea. Doar L-ai admonestat şi tu odată pe Dumnezeu şi I-ai spus: „Nu aşa de furtunos.

Doamne!“ Încît nu va fi păcat, ca şi eu, copilul tău, să te sfătuiesc, la rîndul meu, şi aş vrea să te îndemn, plin de dragoste, de vreme ce, oricum, eşti aici: Nu lăsa oamenii ţării să bage de seamă cum, n-am ce-i face, gîndeşti despre ei, şi nu le descrie, dojenitor, purtarea lor, cum ţi se înfăţişează ochilor minţii, ci nu uita că noi sîntem străini aici şi gherimi, şi că faraonul m-a înălţat între aceşti copii şi că, din hotărîrea lui Dumnezeu, ocup o poziţie între ei.

— Eu ştiu, fiul meu, ştiu, răspunse Iacob şi iarăşi se înclină un pic. — Nu te îndoi de respectul meu faţă de lume! — Şi urmă, întrebător: Ei spun că ai avea fii?

— Desigur, tată. De la fata mea, fiica soarelui, o femeie foarte nobilă. Se numesc...

— Fată? Fiică a soarelui? Asta nu mă zăpăceşte. Am nepoţi de la Şekem şi nepoţi de la Moab şi am nepoţi de la Midian. De ce să nu am nepoţi şi de la o fiica a lui On? Doar eu sînt cel din care se trag. Cum le zice băieţilor?

— Manase, tată, şi Efraim.

— Efraim şi Manase. Este bine, fiul meu, mielul meu, este foarte bine că ai fii, doi la număr, şi i-ai numit, credincios, cu asemenea nume. Vreau să-i văd. Să mi-i înfăţişezi cît de curînd se poate, dacă ţi-e pe plac.

— Tu porunceşti, zise Iosif.

— Şi mai ştii, copile scump, urmă Iacob cu vocea scăzută şi ochii umezi, de ce este atît de bine şi de potrivit înaintea Domnului?

Îi puse lui Iosif braţul după gît şi-i vorbi la urechea pe care fiul, cu faţa întoarsă o pleca spre gura bătrînului:

— Iehosif, pe vremuri ţi-am dat veşmîntul multicolor şi ţi l-am lăsat moştenire, căci mi-l cerşiseşi. Ştii că el nu însemna dreptul de prim-născut şi moştenirea?

— O ştiu, răspunse Iosif, cu vocea la fel de scăzută.

— Eu însă asta voisem, ori cam aşa ceva, în inima mea, urmă Iacob, căci inima mea te-a iubit şi te va iubi întotdeauna, că ai fi mort sau în viaţă, mai mult decît pe fîrtaţii tăi. Dumnezeu, însă, ţi-a sfîşiat veşmîntul şi a respins iubirea mea cu o mînă puternică, împotriva căreia nu te poţi pune. El te-a deosebit şi te-a desprins de casa mea; mlădiţa, El a desprins-o de tulpină şi a răsădit-o în lume — aici nu mai încape decît ascultare. Ascultare în fapte şi în hotărîri, căci inima nu este supusă ascultării. El nu-mi poate lua inima si preferinţa ei, afară doar, dacă mi-ar lua viaţa. Dacă El, însă, nu o face, şi această inimă hotărăşte împotriva iubirii ei, asta-i ascultare. Pricepi?

Iosif întoarse faţa către el şi încuviinţă din cap. Văzu lacrimi în bătrînii ochi căprui în care privea, iar ai săi se umeziră iarăşi.

— Aud şi ştiu, şopti el, şi întoarse din nou urechea către gura tatălui.

— Dumnezeu te-a dat şi te-a luat, şopti Iacob, şi te-a dat iarăşi, dar nu de tot. El te-a şi păstrat. Este adevărat că El a primit ca sîngele animalului să treacă drept cel al fiului şi, totuşi, nu eşti ca Isaac, o jertfă refuzată. Mi-ai vorbit de bogăţia gîndurilor Sale şi de înaltul, îndoitul înţeles al hotărîrilor Lui — ai vorbit inteligent. Căci înţelepciunea este a Lui, dar a omului, inteligența să înţeleagă, cu grijă şi îngrijorare, acele hotărîri. Pe tine, El te-a ridicat şi te-a repudiat totodată; ţi-o spun la ureche, copil drag, şi eşti destul de inteligent s-o poţi auzi. Te-a ridicat deasupra fraţilor tăi, cum ţi-ai îngăduit s-o visezi — eu, fiul meu cel mai drag, am păstrat mereu în inimă visele tale. Dar El te-a înălţat deasupra lor în chip lumesc, nu în sensul harului şi al moştenirii binecuvîntării — nu tu porţi mîntuirea, moştenirea îţi este refuzată. Ştii asta?

— Aud şi ştiu, repetă Iosif, întorcînd pentru o clipă capul, ca gura lui să ajungă la urechea bătrînului.

— Eşti binecuvîntat, dragul tatei, continuă Iacob, birîecuvîntat, de sus, din cer, şi din adîncurile ce zac jos, binecuvîntat cu seninătate şi cu soartă, cu minte şi cu vise. Dar asta-i binecuvîntare lumească, nu spirituală. Ai auzit vreodată glasul iubirii ce refuză? Îl auzi, deci, acum la urechea ta, după ce ai auzit de supunere. Şi Dumnezeu te iubeşte, copile, chiar dacă-ţi refuză moştenirea şi m-a

pedepsit, pentru că, în taină, ţi-o destinasem. Eşti primul născut în treburile lumeşti şi un binefăcător, atît al străinilor, cît şi al tatălui si fraţilor. Dar mîntuirea popoarelor nu va veni prin tine şi rangul de conducător îţi este refuzat. O ştii?

— O ştiu, răspunse Iosif.

— Asta este bine, grăi Iacob. Este bine să priveşti soarta cu linişte senină şi admirativă, chiar şi propria ta soartă. Eu însă vreau să mă port ca Dumnezeu, care ţi-a dat, pe cînd îţi refuza. Eşti desprins de neam şi nu vei fi un neam. Eu, însă, vreau să te ridic în rîndul părinţilor, prin aceea că fiii tăi, primii născuţi, să fie ca fiii mei. Cei pe care îi vei mai avea să fie ai tăi, aceştia însă, ai mei, căci îi voi înfia. Nu eşti deopotrivă cu părinţii, copilul meu, căci nu eşti un principe spiritual, ci unul lumesc. Vei şedea însă alături de mine, tatăl neamurilor, ca un tată de neamuri. Te împaci cu asta?

— Îţi mulţumesc în genunchi, răspunse Iosif în şoaptă, întorcînd iar gura spre ureche. Atunci Israel îl slobozi din îmbrăţişare.

Primirea

Cei ce stăteau deoparte, oamenii lui Iosif aici, şi porul lui Iacob dincolo, priviseră cu respect la convorbirea intimă, apropiată, a celor doi. Acum văzură că s-a terminat şi că prietenul faraonului îl pofti pe tată să urce în trăsură. Se întoarse către fraţi şi se apropie de ei, să le ureze bun-venit; ei, însă, se grăbiră spre el şi se înclinară toţi înaintea sa, iar el îl strînse la piept şi-l mîngîie pe Beniamin, fiul mamei sale.

— Acum vreau să-ţi văd femeile şi copiii, Turtura, spuse el către mezin. Vreau să văd acum toate femeile şi copiii voştri, să fac cunoştinţă cu ei. Să mi-i înfăţişaţi mie şi tatălui, lîngă care voi şedea în timpul acesta. Nu departe de aici, am pus să se ridice un cort pentru primirea voastră; acolo m-a găsit fratele meu luda, şi de acolo am venit încoace. Purtaţi-l, deci, iarăşi pe tatăl nostru, dragul

stăpîn, urcaţi-vă toţi în care şi urmaţi-mă! Dacă vrea, însă, careva să mă însoţească în carul meu, Iuda, de pildă, care a fost atît de drăguţ să vină să mă cheme, este loc destul pentru noi doi şi vizitiu. Iuda, tu eşti cel pe care-l invit. Vii cu mine?

Iar Iuda îi mulţumi şi se urcă într-adevăr cu el în carul ce se apropia, la un semn al lui Iosif; făcu drumul cu el, în carul înălţatului şi stătu cu el, în coşul de aur al carului său, tras de caii iuţi împodobiţi cu pene colorate şi cu hamuri purpurii. Îi urmau oamenii lui Iosif şi apoi copiii lui Israel, în fruntea lor Iacob, în lectica lui. În părţi, însă, alergau locuitori ai tîrgului Pa-Kos, care voiau să vadă tot ce se petrecea.

Aşa ajunseră la un cort pictat în felurite culori şi aşternut cu covoare, foarte frumos şi spaţios, îngrijit de slujitori; chiupuri de vin încununate cu flori se înşirau aici în frumoase suporturi de trestie, peste tot erau răspîndite perne, şi jur-împrejur erau pregătite cupe de băut, lighenaşe de apă, tot felul de copturi şi fructe. În acest cort îi pofti Iosif pe tată şi pe fraţii săi, le ură din nou bun-venit şi le oferi răcoritoare, ajutat de majordomul său, pe care cei unsprezece îl cunoşteau. Bucuros, bău cu ei din cupele de aur, în care slujitorii turnau vinul, strecurîndu-l prin pînză de in. Apoi, însă, se aşeză cu Iacob, tatăl său pe două scaune pliante, la intrarea cortului, şi înaintea lor se perindară „femeile, fiicele şi fiii şi femeile fiilor“ lui Iacob, adică femeile fraţilor lui Iosif şi copiii acestora, pe scurt, Israel, ca Iosif să-i vadă şi să facă cunoştinţă cu ei. Ruben, fratele său cel mai mare, îi spunea numele lor și el vorbi prietenos cu toţi. Lui Iacob, însă asta-i amintea, din adîncul vremii, altă scenă de prezentare: după noaptea de luptă corp la corp de la Peni-el, cînd el însuşi îi prezentă pe ai săi lui Esau, blănitul — întîi slujnicele cu cei patru fii ai lor, apoi Lia, cu cei şase ai ei şi, în sfîrşit Rahila, cu cel ce şedea acum lîngă el, Iosif, al cărui cap fusese înălţat atît de lumeşte.

— Sînt şaptezeci, îi spuse Iacob plin de demnitate, arătînd spre poporul lui, iar Iosif nu întrebă dacă ar fi şaptezeci cu Iacob sau fără el, cu dînsul sau fără dînsul; nu întrebă şi nu-i numără la rîndul său, ci lăsă doar tot poporul să se perinde sub privirea sa senină, îi trase lîngă genunchii săi pe fiii cei mai mici ai lui Beniamin, Mupim şi Ros, să stea lîngă el; şi a fost foarte interesat şi bucuros cînd i-a fost înfăţişată Serah, copila lui Aşer, şi află că ea a fost cea care i-a cîntat întîi lui

Iacob vestea, că fiul lui mai trăia. Îi mulţumi fetiţei şi spuse că doreşte să-i cînte şi lui cît de curînd, cînd va avea şi el timp, cîntul ei pe opt strune, să-l poată asculta. Între femeile fraţilor, însă, trecu şi Tamar, cu fiii ei din Iuda, iar Ruben, care spunea numele tuturor, nu reuşi să lămurească, pe loc şi în grabă, ce era cu ea şi ai cui erau fiii; lămurirea fu animată pentru un ceas mai prielnic. Tamar trecu, înaltă şi întunecată, ţinînd de fiecare mînă un băiat, şi se înclină mîndră înaintea Hrănitorului, căci gîndea în inima ei: „Eu sînt pe calea cea bună, tu, însă, nu, oricît ai străluci."

După ce toţi fuseseră prezentaţi, iar femeile şi fiii fiicelor şi fiicele femeilor fură trataţi în cort de slujitori cu răcoritoare, Iosif îi adună, în jurul său şi al tatălui, pe capii de familie, îi instrui şi le comunică, cu tact lumesc şi răspicat, hotărîrile sale.

— Sînteţi acum în ţara Goşen, frumoasa ţară de păşuni a faraonului, zise el, şi vreau să aranjez să vi se îngăduie să rămîneţi aici, unde toate încă nu-s prea egiptene, şi să trăiţi aici ca gherim, slobozi şi liberi şi cît veţi pofti, ca pe vremuri în ţara Canaan. Tată, ţie ţi-am şi pregătit o casă, cu grijă întocmită, să semene cu a ta din Mamre, ca să le afli pe toate, cum eşti obişnuit — este ridicată nu departe de aici, mai aproape de tîrgul Pa-Kos; căci cel mai bine este să trăieşti la ţară, dar nu departe de oraş: aşa făceau şi moşii noştri, locuiau sub copaci şi nu între ziduri, dar aproape de Beerşeba şi Hebron. La Pa-Kos, Per-Sopd şi Per-Bastet veţi putea vinde produsele voastre — faraonului, stăpînului meu, îi va fi pe plac să trăiţi, păşunind şi neguţînd. Căci voi cere o audienţă Maiestăţii sale şi voi vorbi înaintea sa de dragul vostru. Vreau să-i raportez că sînteţi la Goşen şi că este cel mai bine să rămîneţi aici, deoarece aţi fost întotdeauna păstori de animale mici, cum au fost şi părinţii voştri. Vreau să vă spun ceva: oierii nu le prea plac copiilor Egiptului, — nu-i văd cu ochi atît de răi ca pe porcari, asta nu, dar oierii tot nu le plac, ceea ce nu trebuie să vă jignească, ci vrem, dimpotrivă, să folosim asta, ca să vi se îngăduie să rămîneţi aici, separaţi, de egipteni, căci locul oierilor este în ţara Goşen. Doar şi turmele faraonului, turmele de oi şi capre ale zeului, tot aici pasc. De aceea, deoarece voi, fraţii, sînteţi păstori şi crescători de oi încercaţi, pare potrivit gîndul şi vreau să-l supun faraonului, încît să-l descopere, cum s-ar zice, chiar el, şi să-i pară ,foarte potrivit să vă numească, pe voi ori măcar pe cîţiva din voi, mai mari

peste turmele sale de aici. El este foarte drăguţ şi de înţeles şi ştiţi doar că a şi dat poruncă să înfăţişez pe cîţiva din voi — căci toţi ar fi prea mult pentru el — ca să vă întrebe şi voi să-i răspundeţi. Dacă vă întreabă, însă, din ce trăiţi şi ce ocupaţie aveţi, să ştiţi, bărbaţilor că asta nu-i decât o formă şi că stie de mult cum vă cîştigați existenta, că i-am şi dat ideea să vă pună peste turmele sale. Acesta va fi gîndul ascuns al întrebării sale de formă. De aceea adeveriţi doar spusele mele şi ziceţi: ,.Robii tăi sînt oameni ce lucrează ca oieri din tinereţe, cum au făcut-o şi moşii lor“. Atunci el va porunci, mai întîi ca Goşen, cîmpia joasă, să fie locuinţa voastră şi, în al doilea rînd, îşi va spune gîndul că aş face cel mai bine să-i numesc mai-mari peste turmele sale pe cei mai vrednici din voi. Care, însă, sînt cei mai vrednici, asta puteţi hotărî între voi, ori tatăl, dragul nostru stăpîn, s-o hotărască. După ce toate astea vor fi aranjate, vreau să-ţi obţin, şi ţie, tatăl meu, o audienţă particulară la fiul zeului; căci se cade să te vadă, în demnitatea ta grea de istorii, şi tu să-l vezi pe el, ce se străduieşte cu gingăşie, pe el care este desigur pe drumul potrivit, măcar că nu-i cel potrivit pentru drum. Dealtfel, chiar el a poruncit prin scrisoare, că vrea să te vadă şi să-ţi pună întrebări. Nu pot spune cît mă bucură gîndul să i te înfăţişez lui, ca să te vadă pe tine, nepotul lui Avraam, binecuvîntatul, în solemnitatea sa. El deja ştie una ori alta despre tine, anumite şotii, ca cea cu crengile cojite, de pildă. Tu, însă, nu-i aşa, cînd vei sta înaintea lui, vei fi bun cu mine şi-ţi vei aminti că eu ocup o poziţie între copiii Egiptului şi nu-i vei descrie faraonului, regelui acestor copii, pe un ton dojenitor, moravurile lor, cum îţi pare că le vezi cu ochii minţii, asta ar fi greşit.

— Sigur că nu, fii fără grijă, domnule fiu al meu, copile drag, răspunse Iacob. Tatăl tău ştie bine să cruţe mărimea acestei lumi, căci şi ea tot de la Dumnezeu este. Îţi mulţumesc pentru casa şi locuinţa pe care, bine chibzuit, mi-ai pregătit-o în ţara Goşen. Într-acolo se va îndrepta Israel acum, să cugete la toate acestea, ca să le cuprindă în tezaurul istoriilor sale.

Iacob se înfățișează faraonului

Băgăm de seamă cu mirare că istoria aceasta se apropie de capăt, — cine ar fi crezut că îi va seca vreodată vîna si că va lua sfîrşit? Dar, în fond, ea nici nu sfîrşeşte, după cum, de fapt nici n-a început vreodată, ci pentru că n-o poate nicicum duce aşa întruna, trebuie, cîndva, să iasă din joc şi gura ei vestitoare să amuţească. Un capăt trebuie, în mod rezonabil, să-şi pună, de vreme ce n-are sfîrşit; căci faţă de nesfîrşire, încheierea este un act raţional, conform principiului: „Cel mai Înţelept cedează".

Dovedind, totuşi, pînă la urmă, după nemăsurarea arătată în timpul vieţii, un simţ sănătos al măsurii şi al ţelului final, istoria aceasta începe deci să-şi considere moartea şi ultimul ei ceas, — cum a făcut Iacob, cînd cei şaptesprezece ani, pe care-i mai avea de trăit, se apropiară de sfîrşit şi el se pregăti de moarte. Şaptesprezece ani, acesta-i răgazul ce-i mai este dat şi povestirii noastre, ori pe care şi-l mai îngăduie singură, din simţ al măsurii şi înţelepciune. Niciodată, oricît a fost de întreprinzătoare, n-a fost în intenţia ei să trăiască mai mult decît Iacob — sau doar cu atît mai mult, ca să-i mai poată povesti moartea. Măsura ei, în spaţiu şi timp, este destul de patriarhală. Bătrînă şi sătulă de viaţă, mulțumită că toate sînt mărginite, îşi va aduna picioarele şi va amuţi.

Dar, cît mai dăinuie, nu pregetă sa-şi facă datoria şi vesteşte pe dată, cu glas puternic, ceea ce-i ştiut deja de fiecare, că Iosif s-a ţinut de cuvînt şi că întîi i-a înfăţişat faraonului pe cîţiva din fraţii săi, cinci la număr, şi apoi respectînd toate, formele, îl prezentă şi pe tatăl său frumosului copil al lui Aton, prilej cu care patriarhul se comportă cu multă demnitate, deşi poate, după noţiunile lumeşti, vădind ceva prea multă superioritate. Detalii, în privinţa asta, cît de curînd. Iosif interveni personal pentru aceste audienţe la Stăpînul dulcei adieri, şi este remarcabil cît de bine familiarizată se arată tradiţia cu obiceiurile egiptene în folosirea indicaţiilor de direcţie „în jos" şi „în sus". Spre ţara Egiptului se călătorea „în jos"; copiii lui Israel purceseră „în jos", spre păşunile Goşenului. Dacă se continua, însă, în aceeaşi direcţie, drumul ducea „în sus", în susul fluviului, spre Egiptul de sus; şi astfel, după cum bine se spune, făcu Iosif: purcese „în sus", spre Ahetaton, Oraşul Orizontului, în noma Iepurelui, singura capitală a ţărilor, pentru a-l înştiinţa pe Hor din palat că fraţii săi şi casa tatălui său au venit la el, şi a-i sugera gîndul că nu se poate face nimic mai înţelept, decît să-i numească pe aceşti

oieri pricepuţi, păstori peste turmele coroanei din ţara Goşen. Faraonului, însă, îi plăcu de gîndul ce-i venise astfel, şi cînd cei cinci fraţi se aflară înaintea lui, îi dădu glas şi-i numi păstorii săi.

Asta se întîmplă nu multe zile după sosirea lui Israel în Egipt, de cum faraonul vizită iarăşi On, dragul lui oraş, şi străluci acolo în palatul său, ca atunci cînd Iosif fusese adus întîia oară înaintea lui, să-i tălmăcească visele. Acest moment fusese aşteptat pentru cruţarea lui Iacob, bătrînul, să n-aibă drum prea lung pînă înaintea jilţului faraonului. El şedea atunci în casa lui Iosif de la Menfe, împreună cu cei cinci fii aleşi pentru prezentare, anume doi ai Liei, *Ruben şi Iuda*, unul al Bilhei*, Naftali*, unul al Silpei, *Gaddiel* şi al doilea fiu al Rahilei, *Benoni-Beniamin.* Aceştia îl însoţiseră pe tată în sus, pînă în oraşul Mumiei, pe tărîmul apusean, şi în casa înălţatului: aici Asnat, fata, îl salută pe tatăl tîlharului, şi nepoţii egipteni i-au fost înfăţişaţi, să-i cerceteze şi să-i binecuvînteze. Bătrînul era tare mişcat. „Domnul este de o copleşitoare bunăvoinţă“, zise el. „Mi-a îngăduit să-ţi văd faţa, fiul meu, ce n-aş fi crezut, şi, iată, acum, El mă lasă să-ţi văd şi sămînţa“. Şi-l întrebă de nume pe cel mai mare din băieţi.

— Manase, răspunse acela.

— Şi cum te numeşti tu? îl întrebă, apoi, pe cel mai mic.

— Efraim, fu răspunsul.

— Efraim şi Manase, repetă bătrînul, spunînd întîi numele ce-l auzise la urmă. Apoi îl luă pe Efraim lîngă genunchiul său drept şi pe Manase lîngă celălalt, îi dezmierdă şi le corectă pronunţia ebraică.

— De cîte ori v-am spus, îi mustră Iosif, să spuneţi aşa şi nu altminteri!

— Efraim şi Manase, interveni bătrînul, n-au nici o vină. Chiar gura ta, domnule fiu al meu, s-a cam strîmbat. — Vreţi să ajungeţi mulţime de popor, în numele moşilor voştri? îi întrebă pe amîndoi.

— Vrem bucuroşi, răspunse Efraim, care băgase de seamă că era preferat, şi încă de atunci Iacob îi binecuvântă provizoriu.

Îndată după aceea se află că faraonul ar fi sosit la On, în casa lui Re-Horahte, iar Iosif purcese în jos, la el, urmat de cei cinci aleşi. Iacob, însă, fu purtat. Dacă întreabă careva, de ce el, preademnul, nu a fost primit primul ci, cum a şi reţinut tradiţia, a venit întîi rîndui fraţilor, iată cum sună răspunsul: S-a făcut aşa de dragul creşterii efectului. Doar se întîmplă rar, într-o ordine festivă, ca ce-i mai bun să vină în frunte, ci, ce-i mai puţin însemnat conduce alaiul, apoi urmează ceva mai bun, şi abia apoi, eventual, vine clătinîndu-se ce este venerabil, încît aprobarea şi jubilaţia cresc la maxim. Cearta pentru precădere este veche, dar, tocmai din punctul de vedere ceremonial, a fost întotdeauna neinteligentă. Căci precăderea este dată totdeauna celui mai neînsemnat, iar orgoliul ce insistă asupra precăderii îl poţi lăsa, zîmbind, în voia sa.

De altfel, primirea fraţilor avea un obiect concret, aşa-zicînd de afaceri, ce trebuia lămurit întîi. În schimb, convorbirea lui Iacob cu tînărul idol nu constituia decît o frumoasă ceremonie, astfel încît faraonul, neştiind cum să i se adreseze, nu găsi nimic mai potrivit decît să-l întrebe pe patriarh de vîrstă. Discuţia lui cu fiii avusese mai mult rost; în schimb, fusese dinainte redactată de către serviciile ministeriale, ca aproape toate convorbirile regelui.

Cei cinci au fost conduşi de camerieri fandosiţi în sala consiliului şi a audienţelor, unde tînărul faraon, înconjurat de funcţionari ai palatului, ce făceau figuraţie, şedea, sub baldachinul împodobit cu panglici, avînd în mîini cîrja de păstor, biciul şi un semn al vieţii, din aur. Deşi jilţul său sculptat era o mobilă arhaică, de o incomoditate conformă străvechilor tradiţii, Ahnaton reuşea să şadă în jilţ într-o poziţie din cale afară de destinsă, deoarece ordinea hieratică a mădularelor nu se împăca defel cu ideea sa despre firescul plin de dragoste al zeului. Gura lui cea mai de seamă, Stăpînul pîinii, Diepnuteefoneh, Hrănitorul, sta lipit de stîlpul din dreapta, în faţă, al gingaşei îngrădiri, şi băga de seamă ca desfăşurarea convorbirii, ce se făcea prin mijlocirea tălmaciului, să corespundă celor stabilite.

După ce imigranţii îşi lipiră frunţile de pardoseala sălii, murmurară o cuvîntare de laudă nu prea lungă, pe care fratele lor o exersase cu ei, pricepîndu-se s-o alcătuiască în aşa fel, încît făcea faţă pretenţiilor Curţii, fără să le jignească

convingerile. Dealtfel, cuvîntarea aceasta, considerată ca o simplă formalitate introductivă, nici nu apuca să fie tradusă, ci faraonul le mulţumi cu o voce înaltă, de băietan, şi adăugase că maiestatea sa ar fi sincer bucuroasă să vadă înaintea jilţului său onorabila familie a Adevăratului său dăruitor de umbră şi unchi. „Cu ce vă hrăniţi?“ întrebă el apoi.

Iuda fu cel care răspunse, că ar fi păstori, cum le-au fost şi strămoşii din totdeauna, şi din această pricină se şi pricep la creşterea vitelor de tot felul. Ar fi venit în ţara asta, fiindcă nu mai avuseseră păşuni pentru turmele lor, căci rău îi apăsa seceta în ţara Canaanului, şi dacă şi-ar putea îngădui o rugăminte înaintea feţei faraonului, apoi ar fi cea să li se dea voie să rămînă la Goşen, unde-şi ridicaseră colibele.

Ahnaton nu putu stăpîni o uşoară strîmbătură a feţei sale sensibile, cînd tălmaciul pronunţă cuvîntul „păstori“. El se întoarse către Iosif cu vorbele consemnate de tradiţie: „Ai tăi au venit la tine. Ţările îţi sînt deschise, la fel şi lor. Aşază-i să locuiască în locurile cele mai bune, să locuiască în ţara Goşen, va fi foarte plăcut Maiestăţii Mele.“ Şi cum Iosif îi aminti, dintr-o privire, ce conveniseră, mai adăugă: „Peste toate, Tatăl Meu din ceruri îi dă Maiestăţii Mele un gînd, pe care inima faraonului îl găseşte foarte frumos: îi ştii, prietene, cel mai bine pe fraţii tăi şi vrednicia lor. Pune-i, deci, după măsura vredniciei, peste vitele mele de acolo jos, puneri, pe cei mai buni supraveghetori peste turmele regelui! Maiestatea Mea îţi porunceşte, cu multă dragoste şi prietenie, să pui să li se facă în scris numirile. Mi-a făcut multă plăcere.“

Şi apoi veni Iacob.

Intrarea lui fu solemnă şi foarte anevoioasă. Îşi exagera intenţionat adînca bătrîneţe, pentru a crea, prin strivitoarea demnitate a vîrstei, o contrapondere faţă de Maiestatea păgînă şi pentru a nu fi nevoit să ştirbească înaintea ei demnitatea Dumnezeului său. El ştia bine că fiul său, curteanul, era cam neliniştit în privinţa comportării sale şi îngrijorat că ar putea să se arate condescendent faţă de faraon, ba chiar că ar aduce vorba despre ţapul Bindidi, lucru de care îl prevenise înainte, copilăreşte, să se abţină. Iacob nu se gîndea să atingă acel punct, dar era, fireşte, hotărît să nu-şi lase defel ştirbită demnitatea şi se apăra cu strivitoarea sa vîrstă.

Dealtfel, nu era numai scutit de orice mătanie, socotindu-se că nu se mai poate îndestul mişca, ci se şi hotărîse să se scurteze cît de mult audienţa, pentru ca moşneagul să nu trebuiască să stea prea mult în picioare.

Se priviră un moment în tăcere, fastuosul descendent tîrziu şi visător de Dumnezeu, care se ridicase puţin din poziţia sa prea de tot comodă din aurită sa capelă decorativă, — şi fiul lui Isaac, tatăl celor doisprezece; se priviră unul pe altul, cuprinşi în acelaşi ceas şi despărţiţi de epoci, băietanul cu străvechea coroană, animat de străduinţa bolnavă să distileze, din teologia acumulată de milenii, uleiul de trandafir al unei gingaş-visătoare religii a dragostei, şi mult încercatul moşneag, al cărui loc în timp era la obîrşia celei mai vaste deveniri. Curînd, faraonul se simţi stânjenit. Nu era învăţat să se adreseze, el, primul, celui cu care vorbea, ci aştepta imnul de salut, după obiceiul curţii, cu care oamenii se prezentau la el în audienţă. Dealtfel, ştim sigur că Iacob nu s-a sustras cu totul acestei îndatoriri formale. Se spune că, atît la intrarea lui, cît şi înainte de a ieşi, l-ar fi „binecuvîntat“ pe faraon. Asta trebuie înţeles întocmai; patriarhul înlocuise obligatoria flaşnetărie laudativă cu un cuvînt de binecuvîntare. Nu ridică ambele mîini, ca înaintea lui Dumnezeu, ci numai dreapta sa, şi o întinse cu un tremurat venerabil spre faraon, de parcă ar înălţa-o de la oarecare distanţă, părinteşte, deasupra capului celui tînăr.

— Să te binecuvînteze Domnul, rege în ţara Egiptului, grăi el cu vocea celei mai adînci bătrîneţi.

Faraonul era foarte impresionat.

— Ce vîrstă vei fi avînd, bunicuţule? întrebă el, prins de mirare.

Şi aici Iacob exageră. Sîntem informaţi că îşi desemnă numărul anilor cu cifra o sută treizeci, — o afirmaţie cu totul întâmplătoare. Întîi că nu ştia defel atît de sigur ce vîrstă avea, — în zona lui, pînă în ziua de astăzi, oamenii nu sînt foarte lămuriţi în privinţa aceasta. Apoi, mai ştim că el avea să trăiască în totul o sută şase ani — o durată extrem de lungă de viaţă, ce se menţinea, totuşi, în limitele fireşti. Aşa fiind, în vremea aceea nu atinsese încă nouăzeci de ani si, la această vîrstă importantă, era chiar foarte viguros. Oricum, asta-i dădea posibilitatea să se

drapeze, înaintea faraonului, în cea mai mare solemnitate. Avea gesturi de orb şi de iluminat, vorbirea lui era lentă şi gravă.

— Pribegia mea dăinuie de o sută treizeci de ani, spuse el şi adăugă: Scurtă şi rea este vremea vieţii mele şi nu ajunge la anii petrecuţi de strămoşii mei, în cucernica lor pribegie.

Faraonul se înfioră. Îi era menit să moară de tînăr, iar firea sa gingaşă era împăcată cu acest gînd, astfel încît asemenea dimensiuni de viaţă de-a dreptul îl îngrozeau.

— Sfinte Doamne! exclamă el şi apoi întrebă cu un fel de sfială: Ai trăit totdeauna la Hebron, bunicuţule, în nefericitul Retenu?

— Aproape, copilul meu, răspunse Iacob, încît cel de lîngă baldachin simţi un rău ce-l cuprindea şi dădu mustrător din cap către tată. Acesta văzu prea bine gestul, se făcu însă a nu-l vedea, şi rămînînd cu încăpăţînare la strivitoare indicaţii de durată adăugă:

— Anii Hebronului sînt, după spuşele înţelepţilor, două mii trei sute, iar Memfi, Oraşul Mormîntului, nu atinge această vîrstă.

Din nou Iosif clătină iute din cap către el, dar moşneagul nici că se sinchisea, şi faraonul se arată foarte îngăduitor.

— Se prea poate, se prea poate, se grăbi el să spună. Dar cum vrei să zici de anii vieţii tale că au fost răi, dacă ai zămislit un fiu, pe care faraonul îl iubeşte cum îşi iubeşte ochiul, încît nu-i nimeni mai mare decît el în ambele ţări, în afară de stăpînul coroanelor?

— *Doisprezece* fii am zămislit; răspunse bătrînul, iar acesta a fost unul dintre ei. Este blestem între ei, precum şi binecuvîntare, binecuvîntare precum şi blestem. Unii dintre ei sînt respinşi şi rămîn aleşi. De cum, însă, unul este ales, rămîne respins cu dragoste. Dacă l-am pierdut, mi-a fost dat să-l găsesc, şi dacă l-am găsit, a fost pierdut pentru mine. Se retrage pe un soclu înălţat din cercul celor zămisliţi, dar în locul lui intră în cerc cei pe care el mi i-a zămislit, înaintea unuia, celălalt.

Faraonul ascultă cu gura căscată cuvântarea sibilinică, devenită şi mai obscură prin traducere. Ochii lui se întoarseră, în căutare de ajutor, la Iosif, care, însă, îi ţinea pe ai lui plecaţi.

— Păi da, spuse el. Păi desigur, bunicuţule, asta-i limpede. Bun şi înţelept răspuns, cum îi place cu adevărat faraonului. Acum, însă, nu te mai strădui să stai în picioare înaintea Maiestăţii Mele. Mergi în pace şi trăieşte cît ţi-o mai plăcea, încă ani fără număr peste cei o suta treizeci ai tăi!

Iacob, însă, îl binecuvîntă pe faraon şi la sfîrşit, cu mîna ridicată, ieşi apoi, solemn şi foarte anevoios, fără să-si fi ştirbit cu nimic demnitatea.

Despre săgalnica slugă

Aici îşi află locul o lămurire demnă de crezare a activităţii administrative a lui Iosif, pentru a se lua o dată pentru totdeauna orice temei zvonurilor superficiale, ce au circulat mereu în această privinţă şi au degenerat adesea în ocări şi nedreptate. Vina acestor neînţelegeri, care au provocat adesea aprecierea de „odioasă“ dată administraţiei lui Iosif, o poartă în primul rînd — nu putem evita să stabilim acest adevăr — cea mai timpurie repovestire a istoriei, al cărei laconism seamănă atît de puţin cu autopovestirea iniţială, adică cu realitatea de odinioară, aşa cum s-a desfăşurat.

Acea primă redactare reduce activităţile marelui om de afaceri al faraonului la cîteva informaţii concrete şi uscate, iar acestea nu dau nici o explicaţie, şi nici o idee măcar, a admiraţiei generale pe care acele măsuri le-au provocat în original, şi nici nu explică acea admiraţie, care a trecut deseori în divinizare, şi într-o visătoare luare în serios a cîtorva din titlurile sale, cum erau „Hrănitorul“ şi „Stăpînul pîinii“, încît mulţi au ajuns să vadă în Iosif un fel de zeitate a Nilului, ba chiar o întruchipare a lui Hapi însuşi, zămislitorul şi apărătorul vieţii.

Această popularitate mitică, dobîndită de Iosif, şi către a cărei dobîndire fiinţa lui a tins desigur totdeauna, se întemeia, înainte de toate, pe amestecul strălucind multicolor, al măsurilor sale, pe dublul lor înţeles, pe faptul că s-ar fii putut spune că funcţionau în două sensuri, şi legau între ele, într-un mod cu totul personal şi cu un umor magic, scopuri şi ţeluri felurite. Vorbim de umor, pentru că acest principiu îşi are locul în micul cosmos al istoriei noastre şi pentru că de mult s-a hotărît că umorul are natura mesagerului, alergînd de ici colo, şi cea a abilului însărcinat cu afaceri între sfere şi influenţe opuse: de pildă între puterea soarelui şi puterea lunii, între ereditatea din partea tatălui şi cea din partea mamei, între binecuvîntarea zilei şi binecuvîntarea nopţii, bă, ca s-o spun de-a dreptul şi cuprinzător: între viaţă şi moarte. Această mijlocire sprinţară şi îndemmatică, veselă şi împăciuitoare, nici nu-şi aflase încă, în ţara ce-l găzduia pe Iosif, ţara pămîntului negru, expresia potrivită în persoana vreunui zeu. Thot, scribul şi călăuza morţilor, născocitorul multor îndemînări, se apropia cel mai mult de această figură. Numai faraonul, înaintea căruia erau aduse toate cele dumnezeieşti din cele mai depărtate meleaguri, avea ştire despre o mai desăvîrşîtă întruchipare a acestui caracter de zeu, şi harul ce-l aflase Iosif în ochii săi, îl datora mai ales împrejurării că faraonul recunoscuse în ea trăsăturile şăgalnicului copil al peşterii, domnul poznelor, şi-şi spusese, cu drept cuvînt, că nici un rege nu-şi poate dori ceva mai bun, decît să aibă de ministru o apariţie şi întrupare a acestei favorabile idei de zeu.

Copiii Egiptului au făcut prin Iosif cunoştinţa înaripatei figuri şi, dacă n-au preluat-o în panteonul lor, a fost doar pentru că locul era ocupat de Diehuti, maimuţa albă. Oricum, această experienţă a însemnat pentru ei o extindere a orizontului religios, îndeosebi prin vesela schimbare la care a fost supusă cu acest prilej ideea magiei, ceea ce a fost de ajuns pentru a stîrni mirarea mitică, a acestor copii. Magia fusese pentru ei, dintotdeauna, treabă serioasă, generatoare de teamă şi griji tot rostul magiei era pentru ei să îngrădească cît mai temeinic răul, să-l îndiguiască cît mai etanş, pricină pentru care văzuseră într-o lumină magică şi acţiunea lui Iosif de stocare a cerealelor şi de construiri a mulţimii de conuri-hambare. Cu atît mai magică le păru apoi întîlnirea prevederii cu răul, felul adică în care Dătătorul de umbră putu, prin puterea măsurilor sale, să-şi rîdă de rău, să-l

întoarcă spre folos şi cîştig, să-l înhame în slujba unor scopuri ce nici nu i-ar fi putut da prin gînd balaurului, foc de prost şi pornit numai pe nimicire, — magică într-un fel neobişnuit de vesel, stîrnind rîsul.

Într-adevăr, se rîdea mult în popor — şi anume cu admiraţie — de felul cum, prin folosirea calmă, în relaţiile cu cei mari şi cei bogaţi, a situaţiei preţurilor, Iosif avea grijă de stăpînul său, Hor, cel din palat, şi-l făcea de aur şi argint, făcînd să curgă în visteria faraonului şuvoaie de valori pentru cerealele vîndute celor avuţi. În aceasta se vădi iscusitul devotament de slugă al unei zeităţi care este însăşi prototipul oricărei slujiri devotate şi aducătoare de cîştig. Totodată se desfăşura însă, distribuirea gratuită de cereale pentru hrană către populaţia măruntă a oraşelor, în numele tînărului faraon, care află într-aceasta tot atît, ba chiar mai mult folos decît din aurirea sa. Era un amestec de grijă pentru popor şi politică de consolidare a coroanei, ce producea un efect foarte nou, plin de inventivitate şi veselie, de al cărui farmec prima repovestire a istoriei îi dă o idee cel mult celui ce pătrunde foarte exact în felul ei de a se exprima şi ştie citi între rîndurile ei. Relaţia repovestirii dintîi cu propria ei formă iniţială, cu povestirea în sine, în curs de desfăşurare a istoriei adică, este sugerată de anumite exprimări grosolane, purtând categoric pecetea comicului, ce apar ca resturile rămase de pe urma unei farse populare, prin care se mai străvede caracterul întâmplărilor esenţiale. Astfel, cînd înfometaţii strigă înaintea lui Iosif: „Dă-ne pîine! De ce să murim în faţa ta! Banii s-au gătat!“ — avem de-a face cu un fel de vorbire din straturile de jos ale populaţiei, cum nu mai întîlnim altminteri, în întregul domeniu al celor cinci cărţi. Iosif însă răspunde acestor vociferări în acelaşi stil, anume cu vorbele: „Aduceţi vitele voastre şi vă voi da grînele dacă banii s-au isprăvit.“ Fireşte că nevoiaşii şi marele stăpîn al pieţii numit de faraon nu au tratat pe acest ton. Dar acest fel de exprimare echivalează cu o amintire despre starea de spirit în care a trăit populaţia aceste întîmplări — o stare de spirit de comedie, cu totul lipsită de văicăreală morală.

Totuşi venerabila relatare n-a reuşit să-l apere pe Iosif de învinuirea de duritate exploatatoare, ci a provocat sentinţa de condamnare din partea unor conştiinţe sever orientate moral. Asta este de înţeles. Aflăm aici că, în cursul anilor de suferinţă, Iosif ar fi pus mîna întîi pe toţi banii din ţară, i-a adunat, adică în

visteria faraonului, i-a silit pe oameni să-şi amaneteze la el vitele, iar, în cele din urmă le-a expropriat ogoarele, izgonindu-i din gospodăriile lor, i-a mutat samavolnic şi i-a pus să muncească pe pămînt străin, ca robi ai statului. E neplăcut de ascultat aşa ceva, în realitate însă, lucrurile s-au petrecut cu totul altfel, cum iarăşi reiese din anumite expresii grele de amintiri, folosite de original. Se citeşte: „Deci au adus vitele lor la Iosif şi Iosif le-a dat bucate drept preţ al cailor şi al turmelor, şi al cirezilor şi al asinilor. Astfel Iosif i-a ţinut cu pîine în anul acela, în schimbul vitelor lor“. Traducerea, însă, este inexactă şi omite, o anumită aluzie şi insinuare, asupra căreia originalul insistase. În loc de „i-a ţinut“ este folosit acolo un cuvânt ce înseamnă „a mîna“, — „şi-i mînă, se spune, cu pîine pentru ce era al lor prin acel an“, expresie ciudată şi aleasă cu intenţie, căci este luată din limba oierilor şi înseamnă „ a păzi“, „a paşte“, îngrijirea bîndă şi atentă a unor fiinţe neajutorate, îndeosebi, a unei ferme de oi, uşor de risipit şi zăpăcit; iar pentru urechea exersată în ale miturilor, cu acest cuvînt izbitor şi format atestat i se atribuie fiului lui Iacob rolul şi calitatea bunului păstor, care păzeşte popoarele, le paşte pe pajiştea verde şi le mînă la apa proaspătă. Aici, ca şi în întorsătura şăgalnică dinainte, răzbate coloritul întîmplării dintîi; acest ciudat verb „mînă“, strecurat, oarecum, din realitate în textul povestirii, dă pe faţă în ce lumină vedea poporul pe marele favorit al faraonului: sentinţa sa se deosebea chiar foarte mult de cea pe care s-au crezut obligaţi s-o pronunţe împotriva lui moraliştii — oameni de stat de astăzi, căci a păzi, paştea cunoscut ca şi mîna sînt faptele unui zeu, ca „Stăpînul staulului de oi de sub pămînt.”

Nu este nimic de clintit din indicaţiile faptice ale textului. Iosif le vîndu celor ce aveau comori, anume, baronilor nomelor şi marilor proprietari funciari ce se socoteau asemenea regilor, la preţuri de speculă neruşinate şi atrase „bani“, adică valori de schimb, în tezaurul regal, încît curînd n-au mai fost „bani“, în sensul restrîns al cuvântului, adică metale nobile, printre oameni: căci „banii“, ca monedă bătută, nici nu se cunoşteau încă, iar din valorile de schimb ce se dădeau pe cereale făceau parte, chiar de la începuturi, tot felul de animale domestice; nu avem de-a face aici nici cu o succesiune, nici cu o intensificare, iar o relatare ce creează impresia că Iosif ar fi folosit lipsa de „bani“ a oamenilor, pentru a le lua caii, vitele şi oile, lasă de dorit. Animalele crescute de om sînt tot bani: sînt chiar

„bani“ cu precădere, cum rezultă şi din expresia foarte contemporană „pecuniar“, şi bogaţii înşişi, înainte să fi plătit cu vasele lor fastuoase de aur şi argint, au plătit cu vitele şi oile lor, — despre care, dealtfel, nu s-a spus că ar fi intrat, toate şi pînă la ultima vacă, în grajdurile şi stînele faraonului. Iosif nu clădise timp de şapte ani grajduri şi stîne, ci silozuri conice; cît despre mulţimea aceea de „bani” cu patru picioare, n-ar fi avut pentru ea nici loc, nici posibilitate de a o folosi. Cine nu a auzit niciodată de procedura economică numită „lombardare“, desigur nu poate urmări o istorie ca cea de fată. Vitele au fost date în gaj ori amanetate — putem folosi oricare din aceste expresii; ele rămaseră în cea mai mare parte în curţi şi pe moşii, dar încetară să mai aparţină proprietarilor lor, în vechiul înţeles al cuvîntului. Asta înseamnă că vitele erau şi, totodată, nu mai erau proprietatea lor, erau adică proprietate numai într-un mod condiţionat şi ipotecat, iar dacă prima repovestire a greşit pe undeva, apoi este în faptul că n-a creat impresia, totuşi aşa de importantă din atîtea privinţe, că procedeul lui Iosif ţintea continuu să transfigureze noţiunea de proprietate printr-un fel de vrajă şi s-o transpună într-o stare fluidă, de proprietate şi neproprietate, de proprietate limitată şi de tip feudal.

Căci cum anii secetei şi ai jalnicului nivel al Nilului s-au înşirat unul după altul, cum regina recoltelor rămînea cu sînii întorşi de la noi, colţul ierbii nu dădea, cerealele nu creşteau, trupul mamei rămînea închis şi nici un copil al pămîntului nu rodea — s-a ajuns, în fapt şi cu totul după cuvintele textului, în situaţia că mari părţi ale pămîntului negru, ce pînă atunci mai aparţinuseră particularilor, au trecut în proprietatea coroanei, ceea ce este redat cu cuvintele: „Astfel Iosif a cumpărat pentru faraon tot pămîntul Egiptului, căci egiptenii vindeau fiecare ogorul său, deoarece foamea îi bîntuia cumplit.“ Pe ce? Pe sămînţă. Învăţaţii au căzut de acord, că aceasta trebuie să se fi petrecut către sfîrşitul perioadei de foamete, cînd cătuşele nerodniciei începuseră să se mai slobozească, cele apoase se apropiaseră, de bine de rău, de normal, iar cîmpurile ar fi rodit, numai să fi fost însămînţate. De aceea ruga: ,,De ce să pierim sub ochii tăi, noi cu pămînţurile noastre? Cumpără-ne pe noi şi ogoarele noastre, pe bucate, aşa încît să fim cu ţarinile noastre robii faraonului, şi dă-ne sămînţă de semănat, ca să trăim în loc să murim şi ogoarele să ne rămînă pustii!“ — Cine vorbeşte aici? Sînt cuvinte rostite, nu strigăt de gloată.

Este o propunere, o ofertă făcută de indivizi, de o grupă, de o categorie de oameni pînă atunci foarte puţin docilă, ba rebelă chiar, de marii proprietari de latifundii şi de principii nomelor, cărora, la începuturile dinastiei, faraonul Ahmose trebuise, să le acorde mari titluri, ca „Primul fiu regal al zeiţei Nehbet“, şi mari moşii scutite de sarcini — domni feudali încăpăţînaţi, de modă veche, al căror fel de viaţă retrograd, inutil colectivităţii, era de mult un spin în carnea noului stat. losif, omul de stat, profită de această ocazie să-i oblige pe mîndrii domni să se adapteze epocii. Despre ei era în primul rînd vorba în exproprierile în dislocările de care auzim: ce s-a întîmplat sub acest ministru înţelept şi energic a fost dizolvarea marii proprietăţi ce mai exista şi ocuparea de mici porţiuni de moşie cu ţărani arendaşi, răspunzători faţă de stat pentru o gospodărire, canalizare şi irigare a pămîntului la nivelul tehnicii timpului; se asigura, deci, o mai uniformă distribuire a pămîntului între ţăranii arendaşi şi o agricultură îmbunătăţită prin controlul coroanei. Numeroşi „primi fii regali“ deveniră şi ei ţărani arendaşi ori se mutară la oraş; cutare gospodar a fost mutat de pe ogorul ce-l lucrase pînă atunci, pe una din noile mici proprietăţi recent delimitate, în timp ce acel ogor trecea în alte mîini; şi dacă aceste mutări au fost practicate şi altminteri, dacă se aude că stăpînul pîinii i-a „reaşezat“ pe oameni pe oraşe, adică pe circonscripţii rurale grupate de fiecare dată în jurul unui centru orăşenesc, mutîndu-i de pe un ogor pe altul, această acţiune avea la bază o binecumpănită intenţie educativă, ce ţintea tocmai la acea restructurare a noţiunii de proprietate, care însemna totodată menţinerea şi abolirea ei.

Această condiţie, esenţială pentru orice livrări de sămînţă de către stat, era doar continuarea tradiţiei frumoasei cincimi, — acelaşi impozit prin care losif adunase, în timpul anilor graşi, magicele stocuri din care trăgea acuma, — era declararea permanenţei acestui impozit, întărirea lui pentru veşnicia timpurilor. Doar trebuie remarcat că, fără pomenitele dislocări, această obligaţie ar fi fost singura formă în care s-ar fi manifestat „vînzarea ogoarelor, dimpreună cu proprietarii lor“ — căci şi aceştia fuseseră cuprinşi în ofertă. Nu s-a apreciat niciodată suficient faptul că losif n-a făcut decît foarte aluziv uz de împrejurarea că proprietarii se vînduseră şi pe sine, ceea ce hotărîseră pentru a nu pieri, că, el personal, n-a pronunţat niciodată cuvintele ,,sclavie“ ori „iobăgie“, pe care, din

motive de înţeles, nu le iubea, şi că nu acorda o greutate prea mare faptului că pământul şi oamenii nu mai erau „liberi“ în sensul vechi, limitîndu-se doar la obligatoriul impozit al cincimii; însemna deci, că cei ce au primit sămînţă cu împrumut nu mai lucrau exclusiv pentru sine, ci în parte pentru faraon, adică pentru stat, pentru domeniul public. Pentru această parte, deci, munca lor era munca forţată a unor iobagi — această denumire stă la dispoziţia oricărui prieten al omeniei şi cetăţean al unei umane epoci moderne, care, în mod logic, este, dispus să şi-l aplice şi sieşi.

Ea pare totuşi exagerată, dacă se examinează gradul de dependenţă impus de Iosif celor în cauză. Dacă i-ar fi obligat la predarea a trei sferturi ori măcar a jumătate din producţia lor, ar fi simţit că nu-şi mai aparţineau şi că nici ogoarele nu mai erau în proprietatea lor. Dar douăzeci la sută — chiar şi rea voinţa trebuie să recunoască că ăsta înseamnă a menţine exploatarea în limite rezonabile. Patru cincimi din recoltă le rămînea oamenilor pentru noua însămînţare şi hrana lor şi a copiilor lor — vom fi scuzaţi dacă, scrutînd cu seriozitate acest barem şi această percepere, vom vorbi numai de o formă aluzivă a sclaviei. Prin milenii răsună cuvintele de mulţumire cu care cei prinşi în jug îl salutau pe stăpînul lor: „Tu ne-ai scăpat viaţa! Fie să găsim har în ochii tăi şi să rămînem robii faraonului. Vrea cineva mai mult? Dacă, însă, vrea mai mult, să audă că Iacob însuşi, cu care Iosif a discutat în repetate rînduri aceste chestiuni, aprobase în mod expres acele impozite, anume ceea ce privea nivelul lor, dacă nu în ce îl privea pe cel căruia îi reveneau. Dacă ei va fi ajuns, spunea Iacob, mulţime de popor, căruia trebuia sa i se dea o constituţie, ţăranii vor trebui de asemenea să se simtă doar arendaşi ai pământurilor şi vor trebui să predea cincimea — dar nu unui Hor în palat, ci lui Jahve, singurul rege şi stăpîn, căruia îi aparţin toate cîmpurile şi de la care purcede orice drept de proprietate. Recunoştea, însă, că domnul fiul său, cel despărţit, care guverna o lume păgînă, trebuia să rezolve în felul său aceste chestiuni. Iar Iosif zîmbea.

Veşnica predare a cincimii nu se potrivea însă, ca idee şi în conştiinţa celor obligaţi s-o presteze, cu rămînerea lor pe locurile de casă şi ogoarele din vechi. Tocmai prin blîndeţea sa, predarea cincimii, nu era în stare să trezească în ei deplina înţelegere a noii situaţii şi să le-o facă vizibilă. Aceasta a fost pricina

măsurii strămutărilor, ele constituiau o completare necesară a obligaţiei procentuale de predare, care singură n-ar fi „materializat“ suficient, pentru gospodari, „vînzarea” proprietăţii lor şi nici nu ar fi reuşit să-i facă în mod eficient să-şi dea seama de noua lor situaţie. Un agricultor ce rămînea pe ogorul ce-l gospodărea de mult putea lesne rămîne şi sub influenţa unor concepţii depăşite şi să se ridice, cumva, într-o zi, din uitare, împotriva cerinţelor coroanei. Deci, în schimb, era obligat să-şi părăsească moşia şi primea alta în loc, din mîna faraonului, caracterul proprietăţii, de dependenţă feudală, devenea mult mai concret.

Ciudăţenia era că, în aceste condiţii, proprietatea rămînea, totuşi, proprietate. Caracteristica proprietăţii personale şi libere este dreptul la vînzare şi moştenire, iar Iosif menţinu aceste drepturi de dispoziţie în întreg Egiptul, pămîntul, care aparţinea de acum înainte faraonului, putea totuşi fi vîndut şi moştenit. Nu degeaba am vorbit de o transformare magică a noţiunii de proprietate prin măsurile lui Iosif; de starea fluidă în care au transpus această noţiune, astfel încît privirea oamenilor, cînd încercau s-o îndrepte, în sinea lor, asupra ideii de „proprietate“, se frîngea în echivoc şi se încurca într-însul. Ceea ce încercau să privească nu era distrus şi anulat, dar apărea într-un clarobscur de da şi nu de evaporare şi menţinere, ce provoca un clipit general, pînă ce spiritul se învăţa cu situaţia. Sistemul economic al lui Iosif era constituit dintr-un amestec surprinzător de socializare şi libertatea de-a întreprinde a individului, un amestec ce a fost resimţit ca şăgalnic şi ca manifestare a unei viclene zeităţi mijlocitoare.

Tradiţia subliniază că reforma nu s-ar fi extins asupra pământurilor aparţinînd templelor: proprietăţile clerului înzestrat de stat, ale atît de numeroaselor sanctuare, este vorba în primul rînd de moşiile lui Amon-Re, au rămas nejumulite şi scutite de dări. „Numai moşiile preoţilor, scrie, nu sînt în mîna faraonului“. Şi aceasta a fost înţelept, — dacă înţelepciunea este o inteligenţă crescută pînă la viclenie şăgalnică, ce ştie să-l păgubească, în fapt, pe adversar, arătîndu-i de formă, toată cinstirea. Cruţarea lui Amon şi a zeităţilor locale mai mici n-a fost desigur pe placul faraonului. L-ar fi văzut bucuros jumulit şi scuturat pe zeul de la Karnak, şi se certa din pricina asta, ca un băietan, cu Iosif, care era însă acoperit de aprobarea mămicii. Cu acordul ei, Iosif rămase pe poziţia de a ţine

cont de ataşamentul omului mărunt faţă de zeii vechi ai ţării, acea pietate pe care faraonul ar fi stîrpit-o bucuros din rădăcină în favoarea învăţăturii despre tatăl său din cer, şi chiar încerca s-o stîrpească cu alte mijloace, pe care Iosif nu i le putea interzice — rîvna faraonului împiedicîndu-l să vadă că poporul s-ar arăta mult mai înţelegător faţă de noul purificator, dacă i s-ar îngădui totodată să-şi păstreze vechile obiceiuri de credinţă şi cult. Cît despre Amon, Iosif ar fi socotit cu totul greşit să i se dea zeului cu cap de berbec impresia că întreaga reformă agrară s-ar îndrepta împotrivă-i şi ar fi înţeleasă ca un mijloc pentru umilirea lui, astfel încît să-l stîrnească să agite poporul împotriva ei. Era mult mai bine să i se asigure liniştea, cu gesturi politicoase de menajare a intereselor sale. Evenimentele tuturor acestor ani, belşug, prevedere şi salvarea poporului, cîntăreau destul de greu în balanţă în favoarea faraonului şi a prestigiului său religios, iar bogăţiile, pe care Iosif le acaparase şi continua să le acapareze prin vînzările sale de grîu pentru tezaurul coroanei, însemnau, indirect, o asemenea pierdere de greutate pentru zeul imperiului, încît temeneaua înaintea străvechii şi preasfintei sale scutiri de dare ajungea să fie curată ironie şi vădea tocmai acel rîs al ochilor, pe care poporul se obişnuise să-l afle în toate faptele păstorului său.

Chiar şi mijlocul de propagandă, de care dispuneri prea-asprul zeu din Karnak datorită pacifismului absolut al faraonului, a refuzului său absolut de a recurge la război, i-a fost luat din mînă, ori a pierdut măcar din eficacitate, prin sistemul lui Iosif de livrări şi gajuri ce a putut lega, cel puţin un timp, îndrăzneala neruşinată ce o strîrneşte în omenirea vulgară o putere de stat devenită gingaşă şi nedorind să recurgă la forţă. Mari pericole fuseseră atrase asupra împărăţiei lui Tutmes, cuceritorul, de starea de spirit gingaşă a unui moştenită tîrziu, căci repede s-a răspîndit vestea în lumea statelor, că în ţara Egiptului n-ar mai da tonul Amon-Re, cel de fier, ci o sentimentală zeitate a florilor şi păsărilor, care n-ar vrea cu nici un preţ să înmoaie în sînge spada împărăţiei şi de care ar fi, deci, cu totul absurd să nu-ţi baţi joc. Se răspîndea înclinaţia spre obrăznicie, secesiune şi trădare. Provinciile tributare din răsărit, din ţara Seir pînă la Karmel, erau agitate. Printre suveranii statelor-oraşe din Siria se făcea simţită o mişcare pentru dobîndirea independenţei, sprijinindu-se în acest scop pe statul Hatti, ce tindea, cu război, spre sud. Concomitent, beduini ai pustiului din răsărit şi sud, ce aflaseră şi ei că

acum ar domni bunătatea, prădau oraşele faraonului, ba, în parte, le şi ocupau. Chemarea zilnică a lui Amon pentru o energică folosire a forţei, deşi era în principal cu adresă internă şi orientată împotriva „învăţăturii“, era, din păcate, foarte îndreptăţită din punct de vedere al politicii externe; însemna o promovare destul de convingătoare a concepţiilor vechi, eroice împotriva celor noi şi subtil-rafinate şi-l amăra mult pe faraon, de dragul tatălui său din cer. Foametea însă şi Iosif îi veniră în ajutor, şi, împreună, ştirbiră mult din puterea chemării lui Amon, prinzîndu-i pe şovăitorii regi asiatici în cătuşe economice, încît, chiar dacă lucrările nu au decurs întru totul sub semnul blîndeţii lui Aton, ci, mai mult, sub cel al unei necruţătoare consecvenţe, totuşi această duritate trebuie socotită minoră, ţinînd seama că l-a scutit pe faraon să-şi înmoaie spada în sînge. Vaietele celor ce au fost legaţi astfel, cu lanţuri de aur, de jilţul faraonului, au fost adesea destul de stridente încît să fi răzbătut pînă la noi, cei de azi, dar, pe de-a întregul, nu ne pot face să ne topim de milă. Desigur, pentru cereale a trebuit să se trimită jos, în Egipt, nu numai argint şi lemn, ci, de asemenea, rude tinere, ca ostateci şi chezaşi — o duritate, fără îndoială, dar nu ne frînge inima, mai cu seamă că fiii principilor asiatici trăiau foarte bine în elegantele internate de la Teba şi Menfe, bucurîndu-se acolo de o mai bună educaţie, decît ar fi putut vreodată primi acasă. „S-au dus, răsunau vaietele, de se mai aud şi azi, fiii lor, şi fetele lor, şi ce era de lemn în gospodăria lor.” Dar de cine se spunea aşa? De Milkili, de pildă, stăpînul oraşului Aşdod; iar despre acela ştim una şi alta, ce sugerează că dragostea lui faţă de faraon nu era chiar cea mai de nădejde şi că o întărire a ei, prin prezenţa copiilor şi a soţiei sale în Egipt, nu putea decît să-i fie de folos.

Pe scurt, nu ne putem sili să vedem în toate acestea simptomele unei deosebite cruzimi, ce nu-i sta lui Iosif în caracter, ci sîntem mult mai curînd dispuşi, împreună cu poporul pe care îl „mîna“, să recunoaştem în ele pozne, făcute cu veselie în ochi, ale unei zeităţi subordonate, isteţe şi descurcăreţe. Aceasta era concepţia generală despre administrarea lui Iosif, împărtăşită pînă departe dincolo de graniţele Egiptului. Ea stîrnea rîsul şi admiraţia — şi ce poate cîştiga mai bun omul între oameni, decît admiraţia, care, legînd sufletele, le eliberează, totodată, în veselie!

După ascultare

La ce mai rămîne de povestit, sînt de luat în consideraţie, cu simţ al realităţii, relaţiile de vîrstă ale persoanelor care au fost în acţiune, — relaţii despre care cîntări şi tablouri au încurajat adesea, în marele public, concepţii greşite. Aceasta, desigur, nu-i valabil pentru Iacob, care, în epoca morţii sale, este întotdeauna reprezentat ca un unchiaş foarte bătrîn şi aproape orb; (în ultimii ani vederea lui scăzuse într-adevăr, iar Iacob era, oarecum, mîndru de aceasta şi folosea împrejurarea din pricina expresiei solemne, luîndu-l de model pe Isaac, ce bînecuvîntase orb fiind). În ceea ce îi privea pe Iosif şi fraţii săi, precum şi pe fiii săi, imaginaţia publică era înclinată să-i menţină pe toţi pe anumită treaptă a vîrstei, atribuindu-le o tinereţe durabilă, ce scotea aceste generaţii din orice relaţii cu foarte adînca bătrîneţe a părintelui şi moşului lor.

Este datoria noastră să intervenim aici, corectînd, să nu îngăduim lipsa de claritate acceptată în basme şi să arătăm că numai moartea, contrariul adică al oricărei a acţiuni ce povesteşte, asigură conservarea şi oprirea în nemişcare, că nu poate însă nimeni fi obiect al povestirii şi nici personaj al unei istorii, care să nu îmbătrînească rapid în cursul ei. Dacă şi noi, ce desfăşurăm aceasta istorie, am îmbătrînit, nu eu puţin, istorisind, — motiv în plus să ţinem la claritate în această, privinţă. Desigur, şi noi am istorisit mai bucuroşi despre un Iosif fermecător de şaptesprezece ani, ori chiar de un Iosif de treizeci, decît să povestim de unul ce a depăşit cincizeci şi cinci de ani; şi totuşi sîntem datori vieţii şi progresului să vă obligăm să realizaţi adevărul. În timp ce Iacob, cinstit şi bine îngrijit de copiii şi nepoţii lui, mai adăuga, în ţara Goşen, la anii lui, încă şaptesprezece, pentru a ajunge la vîrsta extrem de venerabilă, dar încă firească, de o sută şi şase, preferatul său despărţit, Unicul prieten al faraonului, a devenit dintr-un bărbat matur unul în curs de îmbătrînire, al cărui păr şi barbă ar fi arătat multe fire albe între cele negre, dacă părul capului n-ar j fi fost tuns şi acoperit cu o preţioasă perucă, iar barba n-ar fi fost rasă cu îngrijire, după obiceiul ţării. Dar este îngăduit să adăugăm că ochii negri ai Rahilei păstraseră acea licărire prietenoasă ce fusese totdeauna o bucurie pentru cei pe care îi privea, şi că, în general, frumuseţea, dar

al lui Tamuz, îi rămînea, cu transformările potrivite, credincioasă — şi anume datorită îndoitei binecuvîntări, drept al cărei copil a trecut întotdeauna şi care nu era numai o binecuvîntâre de sus în jos, din partea spiritului, ci, de asemenea, o binecuvîntare din adîncime, care zace jos şi trimite în fiinţă bucuria de viaţă a mamei. Asemenea naturi apucă, nu rar, chiar o a doua tinereţe, care le readuce chipul, într-anumită măsură, pe trepte mai timpurii ale vieţii; iar dacă anumite oglindiri ale artei tot îl mai arată pe Iosif, lîngă patul de moarte al lui Iacob, în chip de flăcău, nu încalcă chiar întru totul adevărul, în măsura în care primul născut al Rahilei fusese deja, cu cîţiva lustri înainte, într-adevăr, mai greoi şi mai cărnos, dar, în acea vreme, redevenise categoric mai zvelt şi semăna mai mult cu sine însuşi la douăzeci de ani, decît la patruzeci.

Cu totul iresponsabile, însă, şi nechibzuite, trebuiesc calificate anumite fantasmagorii ale pensulei, ce-i înfăţişează privitorului pe tinerii domni Manase şi Efraim, în scena binecuvântării lor de către bunicul lor muribund, drept copii de şapte-opt ani, cu capetele cîrlionţate. Doar este limpede că ei erau atunci tineri cavaleri, abia trecuţi de douăzeci de ani, în costume de curte, sclivisiţi, încorsetaţi şi dichisiţi, purtînd sandale cu cioc ridicat şi însoţiţi de evantaiele camerierilor, iar lipsa de gîndire, altfel de neînţeles, a acestor reprezentări vulgare poate fi scuzată numai de cîteva formulări visătoare ale textului primitiv, în sensul că Iacob şi-ar fi luat nepoţii pe genunchi ori, mai curînd, că Iosif i-ar fi luat de pe genunchii lui, după ce bătrînul ,,i-a îmbrăţişat şi i-a sărutat“. Asemenea tratament le-ar fi fost foarte penibil tinerilor şi este regretabil că relatarea iniţială se pretează la interpretări atît de lipsite de sens, tocmai din tendinţa de a opri în loc timpul pentru majoritatea personajelor istoriei şi de a-l face exagerat de bătrîn — de-o sută patruzeci şi şapte de ani!— pe Iacob.

Vom arăta îndată cum au decurs lucrurile la această vizită, a doua din cele trei făcute de Iosif tatălui în ultima epocă a vieţii lui. Numai să aruncăm întîi o scurtă privire asupra celor şaptesprezece ani dinainte, în care copiii Israelului s-au învăţat cu viaţa în ţara Goşen, şi-au păscut, muls şi tuns turmele, au neguţat şi au trăit, i-au dăruit lui Iacob mulţi strănepoţi şi s-au pregătit să ajungă mulţime de popor. Nu se va putea niciodată spune cu siguranţă cîţi ani din aceşti şaptesprezece reveneau, de fapt, celor şapte ani de secetă, pentru că nu este

stabilit în mod absolut dacă aceştia fuseseră şapte, ori „numai“ cinci. (Punem acest „numai“ între ghilimele ironice, pentru că, în ce priveşte frumoasa, semnificaţie, cinci nu este cu nimic mai prejos decît şapte.) Cum s-a relatat, fluctuaţii în proporţia îndelungatului prăpăd au introdus oarecare nesiguranţă în numărarea anilor. În al şaselea an, în cursul anotimpului sfînt, Hrănitorul s-a umflat la Menfe, crescînd cu nu mai puţin de cincisprezece coţi, s-a făcut pe rînd roşu şi verde, cum îi este felul, cînd îi merge bine, şi a depus mulţime de mîl — doar pentru a se arăta din nou, în anul următor, cu totul subnutrit şi slăbit, încît rămăsese discutabil, dacă aceşti doi ani să fie adăugaţi celor cinci ani costelivi dinainte ori ba. În orice caz, în vremea cînd această chestiune eră dezbătută în toate templele şi pe toate uliţele, reforma agrară a lui Iosif fusese încheiată şi, în temeiul ei, el guverna ca reprezentant suprem al faraonului şi îşi păştea oile, luîndu-le o cincime la tuns.

Nu se poate spune că, în vremea aceasta, îşi vedea des tatăl şi fraţii. În comparaţie cu timpul dinainte, îşi aveau corturile pe aproape, dar tot era o bucată bună de drum din Oraşul Mumiei, reşedinţa sa, pînă la sălaşul lor, iar el era supraîncărcat cu treburi administrative şi sarcini de curtean. Contactul cu ei era mult mai puţin strîns decît s-ar fi putut crede, judecînd după ultimele trei vizite, ce au urmat curînd una alteia, iar în casa lui Iacob această purtare nu stîrnea nemulţumirea nimănui, ci era aprobată tacit, o tăcere foarte grăitoare, exprimînd mai mult decît înţelegerea pentru anumite piedici din afară. Cine ascultase atent convorbirea cu glas scăzut dintre Iacob şi primul născut al Rahilei, la revederea lor, cînd stăteau singuri între cei şaptezeci şi suita lui Iosif, acela ştie să dea reţinerii ambilor — căci de ambele părţi a fost reţinere — sensul sever şi, întrucîtva, trist care îi revenea: un sens al supunerii şi renunţării. Iosif era cel despărţit, cel totodată înălţat şi retras, — era despărţit de trib şi nu avea să fie trib. Soarta gingaşei sale mame, al cărui nume fusese „bunăvoinţă dispreţuită“, „curajul neacceptat“ reapărea la el într-o altă variantă şi sub altă formulare; se numea „iubirea ce refuză“. Lucrul era înţeles şi acceptat, şi pricina reţinerii a fost mult mai mult înţelegerea situaţiei, decît distanţa şi supraîncărcarea cu treburi.

Auzind expresia folosită de Iacob, cînd i s-a adresat lui Iosif cu anumită rugăminte, formula obedientă „Dacă am aflat har înaintea ta“, avem un exemplu,

ce aproape ne ruşinează şi ne îngheaţă sîngele, a subliniatei distanţe ce se crease între tată şi fiu, Iosif şi Israel, şi ne amintim, cum a făcut şi Iacob, de visul timpuriu, visul de pe arie, în care, alături de cei unsprezece *kokabimi*, soarele şi luna s-au plecat şi s-au închinat înaintea visătorului. În fraţi, aceste visuri stârniseră o amărăciune şi o ură de moarte şi-i împinseră la fapta mîrşavă de pe urma căreia avuseseră de tras din greu. Dar este ciudat să gîndeşti, şi ei rumegau asta pe tăcute în sinea lor, că totuşi fapta mîrşavă îşi împlinise rostul şi, cu aceasta, scopul lor fusese atins. Căci chiar dacă lucrurile ieşiseră împotriva tuturor aşteptărilor şi chiar dacă au făcut mătănii, cu burta la pămînt, înaintea celui ce devenise primul în lumea de jos — doar nu-l vînduseră degeaba, nu numai în lume adică, dar şi lumii — tot ei îl pierduseră, iar moştenirea pe care Sensibilul i-o destinase samavolnic, îi fusese refuzată: de la Rahila cea iubită, ea trecuse la Lia, cea dispreţuită. Nu merita oare aceasta ceva plecăciuni şi închinăciuni?

„Dacă am aflat har înaintea ta“ — la prima din cele trei vizite, Iacob îi vorbi astfel scumpului înstrăinat, anume, pe vremea cînd simţea că viaţa îi scădea şi ajunsese adînc în ultimul sfert, ce nu se mai tîra decît obosit, roşietic şi tîrziu deasupra orizontului, în preajina deplinei întunecări. Nu era bolnav pe atunci, şi ştia că viaţa încă nu i se apropia, chiar foarte repede, de sfîrşit. Căci îşi socotea bine viaţa şi puterile, preţuia bine ce-i rămăsese din ele, şi ştia că, mai avea, într-adevăr, ceva timp, dar că venise vremea să-i pună la inimă, celui care singur avea puterea s-o împlinească, o dorinţă a inimii sale şi care îl privea numai pe dînsul.

De aceea trimise după Iosif, rugîndu-l să vină la el. Oare pe cine trimise? Desigur, pe Naftali, fiul Bilhei: pe cel iute, îl trimise ; căci Naftali tot mai era iute de picior şi iute la vorbă, în ciuda anilor lui, ce trebuie pomeniţi, pentru că tradiţia aşterne un văl al neatenţiei peste vîrsta fraţilor. Privit de aproape, el se mişca atunci între şaptezeci şi şapte şi şaptezeci şi opt de ani— iar Beniamin cel mic, era cu nu mai puţin de douăzeci şi unu de ani mai tînăr decît Zebulon, al zecelea dintre fraţi, după care mai veneau doar Iosif şi Beniamin, iar Zebulon avea şaizeci şi opt de ani. Aceasta se pomeneşte încă aici, ca atunci cînd, în ultimul, ceas, Iacob, îşi adună fiii în jurul său, pentru binecuvîntare şi blestem, să nu vă legene iluzia că cortul ar fi fost plin de tineret. Repetăm totuşi că la cei şaptezeci şi cinci de ani ai lui, Naftali îşi păstrase aproape neştirbită vlaga picioarelor sale lungi şi

repezeala lui guralivă, dimpreună cu nevoia de egalizare a cunoştinţelor pe pămînt şi a unei circulaţii în toate direcţiile, pentru răspîndirea informaţiilor.

— Băiete, spuse Iacob acestui moşneag vînos, coboară de aici şi te du în oraşul mare, în care trăieşte fiul meu, Prietenul faraonului, şi vorbeşte înaintea lui şi vesteşte-i: „Iacob, tatăl nostru, doreşte să vorbească cu Domnia ta, într-o chestiune însemnată.“ Să nu-l sperii, nu cumva să creadă că acum mor. Ci să-i spui: „Tatăl nostru, bătrînul, se simte bine la Goşen, pe măsura anilor lui mulţi, şi nu se gîndeşte încă să plece. Socoteşte, însă, că a venit ceasul să discute cu tine un punct, care-l priveşte pe el însuşi, chiar dacă este dincolo de viaţa lui. De aceea, fii bun de te osteneşte pînă la patul lui, pe care numai arareori îl părăseşte, deşi mai mult şade în capul oaselor, în casa care i-ai pregătit-o tu.“ Du-te, băiete, întinde pasul şi spune-i asta!

Naftali repetă pe dată mesajul şi o luă din loc. De n-ar fi avut nevoie la dus de cîteva zile, căci umbla pe jos, Iosif ar fi sosit îndată. Căci el veni cu trăsura, cu o suită mică şi cu Mai-Sahme, majordomul lui, care ţinea prea mult să fie în această istorie, încît să fi renunţat să-l însoţească pe Iosif. Dar aşteptă afară, împreună cu ceilalţi oameni de casă ai lui Iosif, în timp ce acesta sta singur cu tatăl său în cort, în încăperea de zi şi de dormit frumos împodobită, în înţărcuirea la care se redusese acum scena, altădată vastă, a acestei istorii. Căci acolo, pe patul din fundul încăperii şi prin preajma lui, îşi petrecea Iacob ultimele zile ale vieţii, servit de Damaşek, feciorul lui Eliezer, căruia tot Eliezer i se zicea, un bărbat îmbrăcat într-o cămaşă albă strînsă în brîu, cu trăsături încă tinereşti, dar cu o chelie înconjurată de o cunună de păr sur.

De fapt, bărbatul era un nepot al lui Iacob, căci Eliezer, învăţătorul lui Iosif, fusese, la drept vorbind, frate vitreg al Binecuvîntatului, făcut cu o slujnică. Poziţia lui, însă, era de slujitor, chiar dacă era înălţat, deasupra restului oamenilor de la curte; ca şi tatăl său, îşi zicea cel mai vechi argat al lui Iacob şi era mai-mare peste casa lui, cum fusese Iosif, peste casa faraonului, şi era căpitanul Mai-Sahme, peste casa lui Iosif. După ce-l anunţă pe fiu la tată, ieşi afară, la căpitan şi statură de vorbă, ca între egali.

Guvernatorul Egiptului, îngenunche după ce pătrunse în încăpere şi atinse cu fruntea pîsla şi covorul de pe jos.

— Nu aşa, fiul meu, nu aşa, încerca să-l împiedice Iacob, ce şedea în fundul încăperii, pe patul lui, cu o pătură de blană pe genunchi, între două lămpi de lut ars, aşezate pe console de lemn. Sîntem în lume şi moşneagul cucernic respectă prea mult măreţia ei, ca să poată fi de acord cu gestul tău. Fii binevenit la mine, binevenit la cel slăbit de vîrstă, căci prudenţa îl scuză, dacă nu te întîmpină părinteşte şi respectuos, mielul meu înălţat! Adu-ţi un scăunel încoace, lîngă mine, dragul meu, — Eliezer, cel mai vechi argat al meu, ar fi trebuit să-ţi pregătească unul, cînd te-a poftit înăuntru — el nu este ce a fost tatăl lui, peţitorul, căruia pămîntul îi sărea în întîmpinare, şi nu mi-ar fi fost ce mi-a fost acela, în vremea lacrimilor sîngeroase. Dar de ce vreme vorbesc? De vremea cînd tu erai pierdut. Atunci mi-a şters faţa cu o cîrpă umedă şi m-a certat plin de dragoste, pentru cîte o vorbă îndărătnică ce mi-a scăpat împotriva lui Dumnezeu. Tu însă trăiai. — Îţi mulţumesc de întrebare, îmi merge bine. Băiatul Naftali, al Bilhei, a avut sarcina să te asigure că eu nu te-am chemat la patul meu de moarte, — vreau, adică, să spun: va fi patul meu de moarte, cel aşternut aici, şi începe treptat să ia acest caracter, dar nu l-a dobîndit încă întru totul, căci mai este ceva putere de viaţă în mine, şi încă nu am de gînd să părăsesc totul pe dată, ci te vei mai întoarce, pînă mor, o dată ori de două ori, liniştit în casa ta egipteană şi la treburile statului. Dar vreau şi sînt silit să economisesc şi să gospodăresc, cu măsură şi chibzuială, puterile pe mi-au rămas, căci voi mai avea nevoie de ele cu felurite prilejuri, mai cu seamă la urmă de tot, şi trebuie să-mi cruţ mişcările şi cuvintele. De aceea, fiul meu, această convorbire va fi doar scurtă şi se va mărgini la lucruri concrete, necesare şi însemnate, căci să mă cheltui în cuvinte de prisos ar fi împotriva lui Dumnezeu. S-ar prea putea, să fi spus deja cîte unele de prisos. După ce voi fi exprimat singurul lucru cu adevărat însemnat şi ţi-l voi fi supus în forma unei rugăminţi insistente, te rog, dacă timpul ţi-o îngăduie, să mai şezi o oră lîngă mine, lîngă viitorul meu pat de moarte; doar aşa, să fim împreună, fără să mă obligi la irosirea puterilor prin vorbire. În tăcere îmi voi rezema capul de umărul tău şi voi gîndi că tu eşti, şi-mi voi aminti cum singura dreaptă şi adevărată mi te-a născut, în Mesopotamia, în dureri peste fire, cum te-am pierdut şi te-am redobîndit,

întrucîtva, prin a lui Dumnezeu nemăsurată bunătate. Cînd însă te-ai născut, soarele era în amiază, şi te puseseră în leagănul-hamac, alături de fecioară, ce îşi cînta gîfîind sleirea, atunci s-a făcut în jurul tău ca o lumină, pe care am ştiut bine s-o deosebesc în rostul ei, şi ochii tăi, cum i-ai deschis mari către mine, la atingerea mea, erau albaştri atunci, ca lumina cerului, şi abia mai tîrziu s-au făcut negri, cu o lucire şăgalnică în întunecimea lor, ce fu vinovată că aici în coliba asta, acolo mai în faţă, ţi-am predat, ca moştenire, vălul de nuntă cu chipuri. Poate o să vorbesc de aceasta la urmă de tot, — acum este pesemne de prisos şi potrivnic economiei. Este tare greu pentru inimă să deosebească cuvintele trebuincioase de cele de prisos. — Iată, tu mă mîngîi acum, împăciuitor, să mă asiguri de dragostea şi credinţa ta. De asta vreau să leg ce voi spune acum,— pe dragostea şi credinţa ta vreau să-mi întemeiez rugămintea şi în ele vreau să mă încred, pentru cererea pe care vreau să ţi-o fac, ocolind orice vorbă de prisos. Căci, Iosif-el, mielul meu înălţat, a venit vremea, cînd trebuie să mor, şi chiar dacă nu sînt chiar în ceasul morţii, totuşi Iacob a intrat în vremea morţii sale şi în vremea cuvintelor lăsate cu limbă de moarte. Însă atunci cînd mi-oi întinde picioarele şi mă voi aduna cu moşii mei, n-aş vrea să fiu îngropat în Egipt, nu mi-o lua în nume de rău, asta n-aş vrea-o. Şi să odihnesc aici, în ţara Goşen, în care ne aflăm, unde lucrurile nu sînt încă, chiar prea de tot egiptene, tot ar fi împotriva dorinţei mele. Ştiu bine că omul, dacă este mort, nu mai are dorinţe şi îi e totuna unde zace. Dar cîtă vreme trăieşti şi doreşti, îţi pasă ca mortului să i se facă totul după dorinţa celui viu. Eu mai ştiu foarte bine că foarte mulţi de ai noştri, cu miile la număr, vor fi îngropaţi în Egipt, fie că s-au născut aici, fie că s-au mai născut în ţara părinţilor. Eu, însă, tatăl lor, cîţi sînt, şi al tău, nu mă pot învinge, să le fiu pildă în această privinţă anume. Cu ei am venit în împărăţia ta şi în ţara regelui tău, cînd Dumnezeu te-a trimis înaintea noastră a tuturor, ca deschizător de drumuri în moarte, însă, dorinţa mea este să mă despart de ei. Dacă am aflat har înaintea ta, pune-mi mîna sub şold, cum i-a făcut Eliezer lui Avraam, şi jură-mi că-mi vei arăta dragoste şi credinţă şi nu mă vei îngropa în ţara morţilor. Ci vreau să zac lîngă moşii mei şi să mă adun cu ei. De aceea, să-mi scoţi osemintele din Egipt şi să le înmormîntezi în gropniţa lor, cea care se numeşte Mahpelah, ori îndoita peşteră, de la Hebron, în ţara Canaan. Avraam zace acolo, cel cu cinste întins, pe care un înger în chip de capră l-a alăptat în peştera în care s-a născut; zace lîngă Sarai, eroina şi cea mai înaltă din ceruri. Şi

jertfa refuzată zace acolo, Isaac, cel conceput tîrziu, împreună cu Rebeca, mama înţeleaptă şi hotărîtă a lui Iacob şi Esau, cea care le-a îndreptat pe toate. Şi Lia zace acolo, cea cunoscută dintîi, mama celor şase. Lîngă ei toţi vreau să zac şi văd bine că tu primeşti dorinţa mea cu respect de copil şi gata de ascultare, chiar dacă fruntea ţi-e atinsă de umbra îndoielii şi a întrebării mute. Ochii mei nu sînt cei mai buni, căci am intrat în vremea morţii mele şi privirea mi se învăluie cu întuneric. Dar umbra ce-ţi trece uşor peste faţă, aceea o văd bine, căci ştiam că va trece, cum era să nu treacă? Doar este un mormînt la margine de drum, nu departe de Efrat, pe care-l numesc acum Betlehem, unde am înmormîntat ce mi-a fost mai drag pe lumea asta a lui Dumnezeu. Oare nu vreau să odihnesc alături de ea, cînd mă vei duce, ascultător, acasă, să odihnesc împreună cu ea, la margine de drum? Nu, fiul meu, nu vreau asta. Am iubit-o, am iubit-o prea mult, dar nu merg după simţire şi după voluptuoasa moliciune a inimii, ci după măreţie şi după ascultare. Nu se cade să odihnesc la margine de drum, ci Iacob vrea să odihnească lîngă moşii lui şi lîngă Lia, prima lui soţie, de la care a venit moştenitorul. Vezi, acum ochii tăi negii sînt plini de lacrimi, şi asta mai văd foarte bine, şi seamănă cu totul, seamănă înşelător de bine cu ochii mult iubitei. Este frumos, copilul meu, că îi semeni atît cînd pui acum, cu îndurare, mîna sub şoldul meu, jurîndu-mi că mă vei îngropa, după măreţie şi ascultare, la Mahpelah, în îndoita peşteră.

Iosif jură cum îi ceruse şi, după jurămînt, Israel se aplecă peste căpătîiul patului, pentru rugăciunea de mulţumire. După aceea, cel despărţit mai şezu, preţ de un ceas, tăcut lîngă tatăl său, alături de el, pe patul de moarte, şi moşneagul îşi sprijini în tăcere capul de umărul lui ca să-şi cruţe puterile, pentru ce va mai fi.

Efraim și Manase

Cîteva săptămîni mai tîrziu se îmbolnăvi. O fierbinţeală uşoară rumeni obrajii lui centenari, avea suflarea scurtă şi rămăsese în pat, pe jumătate şezînd, rezemat în perne, ca să răsufle mai uşor. N-a fost nevoie ca Naftali să alerge să-l înştiinţeze pe Iosif, căci acesta rînduise un serviciu de curieri între Goşen şi oraşul

său, prin care avea de două ori pe zi ştiri despre starea bătrînului. Cînd fu deci anunţat: „Iată, tatăl tău s-a îmbolnăvit de o uşoară fierbinţeală“, chemă la el pe cei doi fii ai lui şi le spuse în limba canaaneană:

— Pregătiţi-vă, vom pleca în şesurile joase, într-o vizită la bunicul vostru din partea mea.

Ei răspunseră:

— Ne-am înţeles să luăm parte la o vînătoare de gazele în pustiu, domnule tată.

— Aţi auzit ce v-am spus, întrebă el în egipteană, ori n-aţi auzit?

— Ne bucurăm tare mult să-i facem o vizită bunicului, răspunseră ei şi-şi înştiinţară prietenii, filfizoni bogaţi din Menfe, că ar fi împiedicaţi, din motive familiare, să ia parte la vînătoare. Şi ei erau filfizoni şi copii ai unei civilizaţii sofisticate, manichiuraţi, coafaţi, parfumaţi şi fardaţi, cu unghiile picioarelor date cu sidef, talii încorsetate şi mulţime de panglici multicolore împodobindu-le, în faţă, în părţi şi în spate, şorţul. Rău nu era nici unul din ei, iar faptul că erau filfizoni nu li se putea reproşa, aceasta fiind un rezultat al evoluţiei sociale. Adevărat însă că Manase, cel mai în vîrstă, era tare încrezut, mîndrindu-se mai mult cu descendenţa sa din partea mamei, din preoţi ai soarelui decît cu faima tatălui său. Pe Efraim, cel mai tînăr, în schimb, cel cu ochii Rahilei, trebuie să ni-l închipuim de o veselie nevinovată şi mai curînd modest, în măsura în care modestia rezultă din veselie; căci e lucru ştiut că îngîmfării nu-i place rîsul.

Cuprinşi pe după umeri cu braţele lor încărcate de inele, pentru a sta siguri pe picioare în carul ce-i scutura, porniră în urma tatălui, în jos, spre nord, către zona deltei. Mai-Sahme îl însoţea pe Iosif, pentru a-i fi de folos bătrînului cu cunoştinţele sale medicale.

Iacob moţăia în perne, cînd Darnaşek-Eliezer i-a dat de ştire că fiul lui se apropie. Bătrînul îşi adună, pe dată puterile, ceru veşnicului său mare-argat să fie aşezat în capul oaselor, şi se arătă cu mintea foarte trează.

— Dacă am aflat har, zise el, în faţa domnului fiul meu, încît vine să ne vadă, nu se cade să ne pierdem firea pentru un pic de fierbinţeală.

Şi îşi zvînta barba argintie, aşezindu-şi-o pe piept.

— Şi domnii tineri sînt cu el, grăi Eliezer.

— Bine, bine, asta este, răspunse Iacob şi se aşeză drept, gata să-şi primească musafirii.

Nu trecu mult şi Iosif intră împreună cu principii. Aceştia rămaseră, salutînd graţios, în urma lui la intrare, în timp ce el se apropie de pat şi apucă, plin de dragoste mîinile palide ale moşneagului.

— Tătucule sfînt, spuse el, am venit cu aceştia, pentru că mi s-a spus că te-a lovit o uşoară boală.

— Este uşoară şi slabă, răspunse Iacob, cum sînt bolile bătrîneţii. Boli grele şi înfloritoare sînt pentru tineret şi pentru vajnica bărbăţie. Pe aceştia îi loveşte puternic şi joacă cu ei în zburdalnic dezmăţ, pînă în mormînt; aceasta nu s-ar cădea pentru cei în vîrstă. Ajunge ca o boală obosită să atingă, cu degete veştede, bătrîneţea, ca s-o stingă. Eu, însă, nu mă sting încă, nici de data asta nu mă sting, fiule. Boala-i mai veştedă decît mine; anii mei mulţi au înşelat-o şi nu-mi face faţă. Şi de la această a doua înfăţişare la patul meu de moarte, te vei mai întoarce o dată acasă, fără ca eu să fi murit încă. Prima dată, am pus eu să te cheme şi să fi poftit înaintea mea. De data asta, ai venit nechemat. Dar eu te voi mai chema o dată, pentru a treia şi ultima înfăţişare şi pentru datinile morţii.

— Aceasta să fie departe şi să-l aştepte pe stăpînulmeu încă mulţi ani fericiţi!

— Cum s-ar putea, copile? Destul că în această clipă nu mi-a venit încă ceasul, ceasul adunării. Din tine vorbeşte o politeţe de curte, eu însă sînt în vremea morţii mele, la asta nu se potrivesc înfloriri, ci i se cuvin numai asprimea şi adevărul. Şi tot numai ele vor stăpîni şi adunarea ce va fi curînd, ţi-o spun dinainte.

Iosif se înclină.

— Ţi-e bine, copilul meu, înaintea Domnului şi înaintea zeilor ţării? întrebă Iacob. După cum vezi, boala este cu atît mai slabă decît mine, încît îmi pot îngădui să mai întreb de sănătatea altora. Fireşte numai de a celor ce-mi sînt dragi. Strîngi cu sîrg cincimea de la copiii ţării? Nu este bine, Iosif, cincimea ar trebui să fie numai a Domnului, şi nicidecum a unui rege. Dar înţeleg, înălţatul meu, înţeleg. Mai şi tămîiezi, din cînd în cînd, în cinstea soarelui şi stelelor, cum ţi-o cere treapta ta?

— Tată, dragă...

— Înţeleg, oaie răpită, înţeleg preabine! Şi cît de drăguţ din partea ta că între prima şi a treia oară ai venit nechemat şi numai din îndemnul tău, fără a ţine socoteală de cît eşti de prins de treburi şi de multele tale îndatoriri de tămîiere! Vreau să folosesc venirea ta pentru ducerea mai departe a unei trebi de care n-am mai vorbit de cînd mi te-ai arătat prima dată iarăşi pe imaş, tu pierdutule, — atunci ţi-am şoptit-o în ureche, iubitule, că vreau să te împart în Iacob şi să te risipesc în Israel, şi vreau să te despic în triburi de nepoţi, ca fiii fiului celei adevărate să fie ca fiii Liei, tu, însă să fii ca alde noi şi să urci în rîndul strămoşilor, ca să se împlinească cuvîntul „El este înălţatul.“

Iosif plecă fruntea.

— Vezi, este un loc în Canaan, începu Iacob să vorbească cu glas puternic, ridicîndu-şi ochii, încălzit de fierbinţeală, căreia îi era foarte recunoscător că îi iuţise astfel sîngele, este un loc, numit pe vremuri Luz, unde fac un albastru ciudat, pentru vopsitul lînii. Dar locul nu se mai cheamă Luz, ci este numit Beth-el şi E-sa-ghila — Casa ridicării capului. Căci acolo mi s-a arătat, în vis, Dumnezeu atotputernicul, cînd dormeam în ghilgal, cu capul sprijinit pe piatră, — sus pe scară, care este legătura cerului cu pămîntul, unde îngerii stelelor se ridicau şi se coborau în cîntări, mi s-a arătat, în chip de rege, m-a binecuvîntat cu semnul vieţii şi a vestit măreaţă alinare în harfe, căci îmi făgăduia neasemuita lui preferinţă, că vrea să mă facă să cresc şi să mă înmulţesc în mulţime de popor şi în nenumăraţi copii ai preferinţei. De aceea, deci, Iehosif, să fie ai mei cei doi fii ai tăi, ce ti s-au

născut în ţara Egiptului, înainte de am venit la tine, Efraim şi Manase, — ai mei să fie, deopotrivă ca Ruben şi Simeon, şi să fie pomeniţi după numele meu: cei, însă, pe care îi vei fi zămislit mai tîrziu, să fie ai tăi şi pomeniţi după numele fraţilor lor, încît să fie ca şi fiii lor. Căci eşti izgonit din jilţul tău din cercul celor doisprezece, dar cu atîta dragoste, încît ti s-a pregătit al patrulea lîngă cele mai solemne trei jilţuri.

Cind ajunse aici, Iosif se şi pregătea să-i aducă pe principi înaintea lui, dar bătrînul mai începu o dată să povestească, cu glas ridicat, de Rahila, cum i-a murit, cînd venea din Mesopotamia, în ţara Canaan, la margine de drum, cînd nu mai era decît prea puţin pînă la Efrata, şi cum a îngropat-o chiar acolo, pe calea către Efrata, de-i zice acuma Bethlehem. Povesti cam pe apucate şi fără şir: multă legătură nu avea asta cu ce se petrecea acum, afară doar să fi vrut să evoce umbra celei preaiubite, singurei, să-l asiste în acest ceas, şi poate că voise să atribuie neamurilor ce coborau din Rahila un mormînt sfînt propriu, anume pentru ei, deoarece celorlalţi, Mahpela, îndoită peşteră, avea să le fie loc de pelerinaj. Se mai poate să fi vrut să justifice dinainte pozna şi preschimbarea ce o intenţiona şi cu care se purta, desigur, de mult în gînd, — părerile învăţătorilor, cu privire la intenţia sa cu aceasta pomenire, sînt divergente, dar noi credem mai curînd că n-avea nici o intenţie şi vorbea de cea gingaşă, pentru că tocmai apucase să vorbească solemn, şi era în miezul istoriilor sale, şi-i făcea o nesfîrşită plăcere să vorbească de Rahila, chiar fără legătură, la fel de mult ca de Dumnezeu; precum şi pentru că se temea că nu va mai avea prilej să vorbească de ea şi voia s-o mai facă cu orice preţ, încă o dată.

Apoi, după ce o îngropase, deci, pentru ultima dată, la margine de drum. puse mîna streaşină la ochi şi întrebă:

— Iar ăştia, cine sînt?

Căci se făcea de parcă nici nu-i băgase de seamă pînă atunci pe cei doi nepoţi şi-şi exagera mult neputinţa vederii.

— Aceştia sînt fiii mei, sfinte tătuc, răspunse Iosif, cei care-i ştii bine, pe care Dumnezeu mi i-a dat în această ţară.

— Dacă ei sînt, spuse moşneagul, adu-i încoace, la mine, să-i binecuvîntez.

Ce era aici de adus? Infanţii soseau de la sine, cu şolduri unduitoare, şi-şi făcură plecăciunile cu aleasă bună creştere.

Bătrînul clătină din cap, plescăind încet din limbă.

— Băieţi frumuşei, pe cît văd, zise el. Gingaşi şi frumuşei înaintea Domnului. Aplecaţi-vă la mine, scumpilor, să drăgălesc sîngele tînăr al obrajilor voştri cu gura mea de o sută de ani. Este Efraim, cel pe care-l sărut acum, ori Manase? Ei, oricum, dacă a fost Manase, atunci este Efraim pe care-l sărut acuma, pe obraji şi pe ochi. Iată, ţi-am revăzut faţa, se adresă el, iarăşi, fiului, pe cînd îl mai ţinea îmbrăţişat pe Efraim, ceea ce n-aş mai fi crezut; şi, mai mult decît atît, Dumnezeu mi-a mai îngăduit să-ţi văd şi sămînţa. E oare, prea mult, să-l numim izvorul nesfîrşitei bunătăţi?

— Fireşte că nu, răspunse Iosif distrat; căci avea grijă ca băieţii să stea cum trebuie înaintea lui Iacob, care da semne că nu i-ar deosebi.

— Manase, spuse el, cu glas scăzut, către cel mai în vîrstă. Atenţie! Vino încoace! Respectă ordinea, Efraim, acolo e locul tău!

Şi-l luă pe acesta cu dreapta şi-l împinse spre mîna stîngă a lui Iacob, iar cu stînga îl apucă pe Manase şi-l puse lîngă mîna dreaptă a lui Iacob, ca totul să se petreacă în bună regula. Ce văzu el însă, cu mirare, neplăcere şi uşor amuzament? Asta văzu: Tatăl, cu faţa oarbă ridicată, încrucişînd braţele, îşi puse mîna stingă pe capul plecat al lui Manase şi, cea dreaptă pe capul lui Efraim, şi începu pe dată, înainte să poată Iosif interveni, să vorbească şi să binecuvînteze, cu ochii orbi aţintiţi în văzduh. Îl invocă pe întreitul Dumnezeu, pe tată, pe păstor, pe înger, El să-i binecuvînteze pe băieţi şi să facă să fie numiţi după numele său, al lui Iacob, şi după numele moşilor lui, şi să crească şi să se înmulţească asemenea peştilor mării. Da, da, aşa să fie. Curgi, tu binecuvîntare, sfânt dar, din inima nlea, prin mîinile mele, pe capetele voastre, în carnea voastră, în sîngele vostru. Amin.

I-a fost cu neputinţă lui Iosif, să întrerupă binecuvîntarea, iar fiii săi nici nu băgaseră de seamă ce se înţîmpla cu ei. În general nu prea erau interesaţi de ceea ce se întîmpla, îndeosebi Manase, căci din pricina acestei ceremonii, pierduseră vînătoarea de gazele din pustiu. În rest, însă, fiecare simţea pe capul său o mînă ce-l binecuvînta, şi de-ar fi putut vedea, că mîinile erau încrucişate, tot nu le-ar fi păsat, ci şi-ar fi închipuit că aşa trebuie să fie, pesemne, după obiceiurile tribale ale bunicului străin. Şi cu asta nici n-ar fi greşit foarte tare. Căci Iacob, fratele Blănitului, repeta, în mod firesc, şi imita. Îi imita pe orbul din cort, pe tatăl său, care îi dăduse lui binecuvîntarea înaintea Roşului. În ochii lui, lucrurile nu se puteau termina fără o înşelătorie la binecuvîntare. O substituire îi trebuia, şi de aceea îşi schimba măcar mîinile, ca mîna lui dreaptă să ajungă pe capul celui mai tînăr şi acesta să ajungă cel adevărat. Efraim avea ochii Rahilei şi era, vădit, cel mai plăcut — iar aceasta juca un rol. Dar mai ales, era cel mai tînăr, după cum el însuşi, Iacob, fusese cel mai tînăr, şi fusese substituit prin piele şi blană. Pe cînd schimbase mîinile, îi zumzăiau urechile de ziceri, pe care le şoptise vajnica lui mamă, în timp ce-l pregătea, ziceri ce răsunau, însă, de mult mai departe decît propria lui substituire şi erau mult mai vechi, de la începuturi „înfăş copilul, înfăş piatra, stăpînul să-l pipăie, tatăl să mănînce, ţie vor trebui să-ţi slujească fraţii adîncului.“

Iosif era, cum s-a spus, amuzat şi totodată jignit, îl încercau ambele sentimente. Avea un simţ pronunţat pentru ce era şăgalnic, dar ca bărbat de stat se socotea obligat să salveze ce se mai putea salva din ordine şi drept. De aceea, deîndată ce tatăl termină cu binecuvîntarea, zise:

— Tată, iartă, nu aşa! Eu i-am aşezat bine pe băieţi înaintea ta. De-aş fi ştiut că tu aveai de gînd să încrucişezi mîinile, i-aş fi aşezat altfel. Mi-este îngăduit să-ţi atrag atenţia că ai pus stînga ta pe Manase, fiul meu mai mare, şi dreapta ta pe Efraim, cel născut mai tîrziu? Lumina proastă este de vină că, dacă permiţi, ai cam încurcat-o cu binecuvîntarea. Nu vrei oare să îndrepţi lucrurile, aşa la repezeală, să schimbi mîinile, să fie cum se cuvine şi, poate, să mai spui, încă o dată, doar „Amin“? Căci mîna dreaptă nu i se cuvine lui Efraim; i se cuvine lui Manase.

Cu aceste cuvinte apucă mîinile bătrînului, pe care acesta le mai ţinea pe capetele băieţilor, şi voi, respectuos, să le aducă în poziţia cuvenită. Dar Iacob le ţinu în aceeaşi poziţie.

— Ştiu eu ce fac, fiul meu, ştiu eu! zise el. Şi tu, lasă lucrurile să rămînă aşa! Tu guvernezi în ţara Egiptului şi iei cincimea, dar în treburile acestea guvernez eu şi ştiu ce fac. Nu te amărî, acesta — spuse el ridicînd puţin mîna lui stîngă — va spori şi el, şi va ajunge un popor mare; dar fratele său mai mic va ajunge mai mare decît el şi sămmţa sa va fi un popor peste măsură de mare. Cum am făcut-o, am făcut-o, şi voinţa mea este să devină proverbială această întîmplare, şi o zicala în Israel, încît atunci cînd unul va voi să-l binecuvînteze pe careva, sa spună: „Domnul să te aşeze ca pe Efraim şi Manase.“ Ţine minte, Israel!

— Cum porunceşti, zise Iosif.

Tinerii, însă, îşi retraseră capetele de sub mîinile binecuvîntării, îşi potriviră pieptănătura, îşi neteziră mijlocul şi erau bucuroşi că le era îngăduit să stea din nou drepţi, în picioare. Pe ei substituirea îi atinsese mai puţin, — pe drept cuvînt, căci sfînta ficţiune ce făcea din ei fii ai lui Iacob şi, oarecum, vlăstare ale Liei nu schimba nimic în existenţa lor personală. Ei şi-au petrecut dealtfel viaţa ca nobili egipteni şi abia copiii lor, mai exact, unii din nepoţii lor, s-au legat tot mai mult prin relaţii, practicarea religiei şi căsătorii de populaţia evreiască, încît anumite grupe ale neamului ce s-au întors într-o zi din Keme, în Canaan se trăgeau din Efraim şi Manase. Dar şi cu privire la viitor şi la efectul manipulării lui Iacob, calmul tinerilor nu era nedreptăţit, măcar în ce priveşte numărul celor ce mai tîrziu aveau să le poarte numele. Căci cercetările noastre au dovedit că, în momentul maximei lor dezvoltări, oamenii lui Manase erau cu mai bine de douăzeci de mii mai numeroşi decît ai lui Efraim. Iacob însă a avut parte de jocul înşelării binecuvîntării.

Era tare sleit după ceremonie şi mintea nu-i mai gîndea chiar limpede. Deşi Iosif îl rugă să se culce, rămase aşezat în capul oaselor în pat şi-i vobi preferatului său de o bucată de pămînt pe care i-ar lăsa-o moştenire, ce n-ar fi de împărţit cu fraţii, pe care ar fi luat-o, cu „spada şi arcul său“, de la amoniţi. Nu putea fi vorba decît de bucata de ogor din faţa Sihemului, pe care Iacob o cumpărase pe vremuri de la Hamor ori Hemor, cel chinuit de podagră, dînd pe ea o sută de sicii de argint,

— deci n-o cucerise nicidecum cu spada şi arcul. Dealtfel, cum ajungea Iacob, evlaviosul om al cortului, la spadă şi arc? Nu iubise şi nici nu mînuise vreodată asemenea scule şi le-a luat în nume de rău feciorilor săi şi nu le-a iertat niciodată că au mînuit cu sălbăticie aceste scule la Sihem, — sălbăticie care l-a făcut să se întrebe dacă cumpărarea ogorului, efectuată atunci, mai era azi valabilă şi dacă Iacob mai putea dispune de această bucată grasă.

El o făcu, în orice caz, în slăbiciunea sa, şi Iosif îi mulţumi, cu fruntea pe mîinile tatălui, pentru moştenirea lăsată lui anume, mişcat de dovada de dragoste şi totodată de ciudatul fenomen, cum slăbiciunea îl zăpăcea pe moşneag şi-l făcea să se vadă în rolul de erou războinic. Iosif socoţi că astfel se vestea sfîrşitul apropiat şi hotărî să nu se mai întoarcă, de astă dată, la Menfe, ci să aştepte la Pa-Kos chemarea la ultima adunare.

Adunarea la patul de moarte

„Adunaţi-vă, voi copiii ai lui Iacob! Veniţi mulţime şi strîngeţi-vă, în jurul tatălui vostru Israel, să vă vestească cine sînteţi şi ce vi se va întîmpla în vremile viitoare!“

Aceasta a fost chemarea pe care Iacob o adresă, din cort, fiilor săi, cînd socoti că a venit ceasul să-şi ţină cuvîntarea din urmă. Căci îşi avea viaţa în mînă şi ştia întocmai cîtă putere îi rămăsese, ca s-o poată cheltui în cuvîntarea sa din urmă şi, apoi, să moară. Făcu chemarea prin Eliezer, marele său argat, cel bătrîn şi tînăr; lui i-o spuse şi-l făcu s-o repete de mai multe ori, ca Damaşek să nu o ştie doar aşa, ci după potrivirea exactă a cuvintelor.

— Nu „veniţi încoace“, îi zise el, ci „veniţi mulţime“ şi nu „adunaţi-vă în jurul lui Israel“, ei „strîngeţi-vă“! Acum mai spune totul o dată şi nu uita îndoita făgăduială, că le voi vesti „cine sînteţi şi ce vi se va întîmpla!“

— Pînă la urmă, e bine! Mă tem că am folosit prea mult din puterile mele cu dăscălirea ta. Ci grăbeşte-te, deci! Iar Damaşek îşi potrivi faldurile veşmîntului sub cingătoare şi alerga în toate părţile, atît de repede încît părea că pămîntul îi sare în întîmpinare, ducea mîinile, făcute pîlnie, la gură şi striga: „Strîngeţi-vă mulţime, voi fii ai lui Israel, şi adunaţi-vă, cum sînteţi, ca să vă întîmpine binele, zi de zi!“ Alergă la aşezările lor, alergă pe cîmpuri şi la ţarcuri, la cele regeşti, peste care fuseseră puşi cei cinci, şi la celelalte, alergă de ici-colo, prin locuri mlăştinoase şi băltoace, încît apa tulbure îi stropea picioarele lungi şi slabe; căci era vremea retragerii, în a cincea zi a primei luni a iernii, ceea ce noi numim început de octombrie, iar în deltă, după o îndelungată căldură tîrzie, plouase tare. Mereu striga peste ţară, cu mîinile făcute pîlnie, de se auzea pînă în locuinţe: „Cine aţi fi, adunaţi-vă, fii ai lui Iacob, şi întîlniţi-vă mulţime în jurul lui, pentru vremile viitoare!“ Alerga şi pînă în apropiatul Pa-Kos, unde Iosif trăsese la primar, de fuseseră aşezate santinele înantea casei, şi strigă, scandalos de incorect, cuvintele pe care Iacob le hotărîse cu grijă şi le potrivise pentru totdeauna şi în veci. Dar cu toată deformarea îşi făcură efectul şi aflară peste tot locul o supunere înspăimîntată. Şi Prietenul faraonului porni degrabă spre casa tatălui său.Cu el venea Mai-Sahme, majordomul lui, iar după ei se luară curioşi mulţi de pe uliţe, care auziseră chemarea şi voiau să caşte gura.

Cei unsprezece îl aşteptau pe frate în faţa intrării în cort. El îi salută cu o expresie corespunzătoare, tristă şi semnificativă, îl sărută pe Beniamin, micul bărbat de patruzeci şi şapte de ani, şi mai schimbă cu ei, cu glas scăzut, cîteva vorbe despre starea tatălui şi despre faptul că ar avea, vădit, de gînd să moară şi să lase, cu limbă de moarte, cuvîntul său. Ei îi răspunseră abătuţi, cu ochii plecaţi şi gurile cam încleştate, căci, ca de obicei, se temeau de puterea cuvintelor bătrînului şi de asprimea din ceasul morţii a solemnului tată şi tiran, care, pesemne, nu-i va scuti de nimic, şi oftau toţi în sinea lor, omeneşte: „Pentru Dumnezeu, de aici mai iese bucluc!‘‘ Muşchii puternici ai feţei lui Ruben erau încordaţi, turnul turmelor, ce împlinise şaptezeci şi opt de ani, arăta morocănos. O luase razna cu Bilha, desigur că-i va fi dat să audă asta, foarte apăsat spus, cu prilejul solemnităţii, şi se înarma împotriva acuzaţiei. Erau aici cei doi fraţi, Simeon şi Levi; de tineri pustiiseră în mod barbar Sihemul, de dragul surorii lor — trecuse

o veşnicie de atunci, dar puteau fi siguri că o să le-o scoată pe nas acum, în mod solemn, şi se înarmau şi ei. Iehuda era aici, ce se încurcase din greşeală cu nora lui, — nu se îndoia defel că bătrînul va fi destul de crud şi de aspru în ceasul morţii să-i reproşeze, mai ales că fusese, şi el, niţel îndrăgostit de ea. Erau cu toţii aici şi, în afară de Beniamin, cel mereu dus de mînă, îl vînduseră cîndva pe Dumuzi. Cu acest prilej, Iacob ar fi în stare să cînte şi să zică şi despre acea ispravă, — se aşteptau la asta şi se încrîncenau toţi în această aşteptare. Îndeosebi fiii Liei se încrîncenaseră, pentru că nici unul dintre ei nu-i iertase vreodată tatălui că, după moartea Rahilei, Iacob nu făcuse din mama lor, ci din Bilha, sluga Rahilei, pe cea dragă şi adevărată. Avea şi el slăbiciunile lui şi toată viaţa se lăsase în voia sentimentelor sale. De istoria cu Iosif, gîndeau ei îndărătnici, era la fel de vinovat ca ei, împrejurare de care ar face bine să ţină seamă, înainte de a folosi, cu vorbe mari, ocazia morţii lui, pentru a-i mai dăscăli încă o dată. Pe scurt, teama lor de scena ce avea să urmeze lua forma îndărătniciei; de aceea făceau dinainte mutre jignite, pentru cele ce aveau să se întîmple înăuntru; iar Iosif văzu şi îi luă cu binişorul, trecînd de la unul la altul, îi atingea prietenos şi le spunea:

— Să intrăm, deci, la el, fraţilor, şi să ascultăm cu smerenie sentinţa ce o pronunţă dragostea împotriva noastră, fiecare pe a lui. S-o primim, la nevoie, cu îngăduinţă. Căci este adevărat că îngăduinţa trebuie să coboare de la Dumnezeu la om şi de la tată la copil, dacă însă nu se arată, copilul trebuie să vădească o îngăduinţă respectuoasă faţă de neputinţa de a ierta a celui mai mare. Să mergem, el ne va judeca, desigur, cu simţul adevărului şi fiecare va primi ce i se cuvine, credeţi-mă, şi eu.

Aşa intrară, păşind cu grijă, în cort, Iosif egipteanul cu ei, dar nicidecum primul, deşi ei voiseră să-l lase să treacă înainte; ci venea cu Beniamin în urma fiilor Liei şi înaintea copiilor slujnicelor. Mai-Sahme, majordomul său, intră cu ei, parte cu dreptul ce i-l dădea faptul că era de mult în această istorie şi jucase un rol în împodobirea ei, parte şi pentru că adunarea era, în sens larg, publică şi, cum se vădi, oricine putea lua parte. Încăperea mortuară era foarte plină, cînd cei doisprezece intrară, căci împreună cu Damaşek-Eliezer, vestitorul, o seamă de slugi mai mărunte din cei ce-l îngrijeau nemijlocit pe Iacob stăteau în picioare ori cu fruntea pe covor în partea mai largă a încăperii. Erau aici chiar şi femei cu copii,

chiar şi din acelea ce alăptau. Băieţii şedeau pe sipete de-a lungul pereţilor şi nu erau prea cuminţi, deşi i se punea îndată capăt oricărei necuviinţe. De asemenea se ridicaseră şi fuseseră date la o parte perdelele de la intrare, astfel încît cei ce se înghesuiau în faţa casei, oameni din curte şi gură-cască din orăşelul Pa-Kos, puteau privi nestînjeniţi înăuntru şi erau astfel, aşa-zicînd, participanţi la adunare. Cum soarele scăpăta, iar adunarea celor de afară se profila pe un cer de seară portocaliu, făcîndu-i să arate ca nişte umbre, cu greu se putea deosebi cîte o faţă. Dar lumina dimpotrivă a celor două mari lămpi cu ulei, ce ardeau cu flacără, pe stative înalte, la capul şi la picioarele patului de moarte, ne îngăduie totuşi să recunoaştem acolo afară, cu toată siguranţa, o siluetă caracteristică: o femeie în vîrstă, în negru, înaltă şi uscăţivă, cu părul cărunt acoperit de un văl, între doi bărbaţi deosebit de spătoşi. Fără îndoială, era Tamar, cea hotărîtă, cu vajnicii ei feciori. Nu intrase, ci rămăsese afară, pentru cazul că Iacob ar fi să aducă vorba, în cuvîntarea sa cu limbă de moarte, despre păcatul făptuit de Iuda cu ea. Dar era la faţa locului — sigur că da, căci Iacob urma să lase moştenire binecuvîntarea celuia cu care ea se întinsese la margine de drum! Dar şi fără lumina lămpilor de aici, dinăuntru, umbra ei mîndră nu ne-ar fi scăpat pe fondul colorat şi parcă vestind ploaie al cerului de seară.

Cel care o învăţase, cîndva, lumea şi marea istorie în care ea se introdusese, cel ce convocase adunarea funebră, Iacob ben Isaac, cel binecuvîntat înaintea lui Esau, zăcea, rezemat în perne, sub o blană de berbec în fund, în patul său, dovedind încă atîta putere cît mai avea nevoie, iar faţa lui palidă, ca de ceară, era uşor îmbujorată de lumina roşietică a amurgului şi de jarul unei tăvi cu jăratic din preajma sa. Înfăţişarea lui vădea blîndeţe şi măreţie. O legătură albă, cum obişnuia să poarte cînd aducea jertfă, îi înconjura capul şi-i acoperea, în parte, fruntea. Părul alb ieşea de sub legătură, buclat, pe ambele părţi, şi se continua în barba de patriarh ce-i acoperea în întregime pieptul, barbă albă şi deasă sub bărbie, încolo mai sură şi rară, în care se desena gura subţire, spiritualizată şi cam amară. Fără să fi întors capul, ochii lui delicaţi, cu pungile umflate, erau întorşi, cercetători, într-o parte, astfel încît se vedea mult din albul gălbui al globului ocular. Ochii umblau după fiii ce intrau, cei doisprezece, înaintea cărora se deschise iute o uliţă spre patul lui. Damaşek şi îngrijitorii bătrînului se dădură de o parte; cei zămisliţi

dincolo de Eufrat, şi împreună cu ei cel mic, a cărui mamă murise în ţara lui Avraam atinseră covorul cu frunţile; apoi se strînseră în picioare la căpătîiul tatălui. Se lăsă o tăcere desăvîrşită, şi toate privirile erau aţintite asupra lui Iacob şi a buzelor sale.

Buzele se întredeschiseră de mai multe ori, de încercare, înainte să alcătuiască cuvinte şi el să prindă să vorbească, anevoie şi cu glas scăzut. Mai tîrziu, îşi dădu drumul şi vocea lui începu să sune plin, pentru ca, la urmă de tot, cînd îl binecuvîntă pe Beniamin să se stingă iar, de slăbiciune.

— Bine ai venit, Israel, glăsui el, tu cingătoare a lumii, zonă a schimbării, tărie a cerului şi zăgaz orînduit în sfinte chipuri! Iată, ai venit ascultător, mulţime, şi te-ai adunat vitejeşte în jurul patului morţii mele, ca să te judec după adevăr şi să-ţi prorocesc din înţelepciunea ultimului ceas. Fii lăudat, cerc al fiilor, pentru ascultarea ta şi lăudat pentru cît eşti de inimos! Să fii binecuvîntat de mîna celui ce moare şi fericit în întregimea ta! Binecuvîntat cu puterea grijuliu păstrată şi fericit, în veşnicie! Ţine minte ce am să spun, fiecăruia pentru sine, pe rînd, astea le spun sub binecuvântarea de obşte.

Aici încetă vorbirea lui şi scurt timp mişcă numai buzele, dar fără sunet şi doar pentru sine. Apoi, se văzu parcă pe faţa lui că mai prinsese putere, pielea frunţii i se mişcă, iar sprîncenele se încruntară ameninţător la slăbiciunea sa.

— Ruben! se auzi chemarea de pe buzele sale.

Turnul turmelor ieşi în faţă, pe picioare groase ca nişte coloane, încinse în curele, cu capul cărunt tot, cu fata rasă, roşie, strîmbată a scîncit, ca la un băiat ce se aşteaptă sa fie certat: ochii cu pleoapele inflamate clipeau repede sub sprîncenele albe, iar colţurile gurii erau atît de amarnic trase în jos, încât de-a stînga şi de-a dreapta gurii se formaseră, din încordare, nişte umflături de carne. Aşa îngenunche şi se plecă peste marginea patul ui.

— Ruben, fiul meu mai mare, începu Iacob, tu eşti puterea mea dintîi şi primul rod al bărbăţiei mele, al tău era dreptul primului născut şi de o puternica întîietate te bucurai; în cerc erai cel mai de sus, cel mai apropiat pentru jertfă şi de cununa regală cel mai apropiat. A fost o greşeală. Un zeu calp mi-a arătat-o in vis,

pe cîmp, un animal puturos al pustiului, un băiat-cîine cu picior frumos, şezînd pe piatră, zămislit din greşeală, zămislit cu cea nepotrivită, în noaptea oarbă, căreia toate îi sînt egale şi care nu ştie nimic de deosebirile ce le face iubirea. Aşa te-am zămislit, pe tine, cel mai mare al meu, în noaptea fîlfîietoare, cu cea nepotrivită, cu cea vrednică, în amăgire te-am născut şi i-am dat ei floarea, căci ele fuseseră schimbate şi vălul fusese schimbat, iar ziua mi-a vădit că zămislisem doar, cînd, pe nedrept, crezusem că iubesc — atunci mi s-au întors pe dos inima şi stomacul şi am crezut că-mi pierd minţile de deznădejde.

Apoi din nou nu se mai înţelegea ce spunea, mai mult timp vorbi iarăşi fără glas, mişcînd doar din buze. Deodată vocea îi reveni, mai puternică decît înainte, şi în răstimpuri nu-i mai vorbea lui Ruben, ci despre el, peste capul lui, la persoana a treia.

— Ţîşni ca apa, spunea el. Ca apa în clocot ce dă pe dinafară din oală. El nu trebuie să fie cel mai mare şi nici stîlpul ce sprijină casa, lui nu i se cuvine întîietatea. S-a suit în aşternutul tatălui său şi, astfel aburcîndu-se, mi-a pîngăjrit patul. A dezgolit ruşinea tatălui său şi şi-a rîs de ea, cu secera s-a apropiat şi şi-a făcut de cap cu maică-sa. Este Ham, negru la faţă, şi umblă gol, cu ruşinea neacoperită, căci s-a purtat ca balaurul haosului şi după obiceiul hipopotamului. — Auzi, tu, prima mea putere, ce rău vorbesc de tine? Fii blestemat, fiul meu, blestemat sub binecuvântare! Ţi s-a luat precăderea, ţi s-a retras preoţia şi refuzat domnia regească. Căci nu eşti bun de conducere şi respinsă este întâietatea ta. Trăieşti peste Marea de leşie şi te învecinezi cu Moab. Faptele tale sînt slăbuţe şi roadele tale neînsemnate. Îţi mulţumesc, fiul meu cel mai mare, că te-ai adunat, curajos, cu ceilalţi şi că te-ai înfăţişat bărbăteşte judecăţii. Semeni cu un turn al turmelor şi păşeşti pe picioare precum pe coloanele unui templu, pentru că mi-am vărsat atît de straşnic şi bărbăteşte prima mea putere în înşelăciunea nopţii. Fii părinteşte blestemat şi du-te sănătos!

Iacob tăcu şi bătrînul Ruben se retrase între ai săi, cu toţi muşchii feţei încordaţi de demnitate jignită, cu ochii în jos, după obiceiul mamei sale, cînd îşi acoperea, cu pleoapele, privirea saşie.

— Fraţii, ceru Iacob acum, fiii gemeni, de nedespărţit pe cer!

Iar Simeon şi Levi se plecară înaintea bătrânului. Şi ei împliniseră şaptezeci şi şapte şi şaptezeci şi şase (căci nu erau defel gemeni, ci doar nedespărţiţi), dar îşi păstraseră, după putinţă, înfăţişarea de bătăuşi.

— Oh! Oh! Sînt silnici, roşii la faţă, cu trupurile pline de urmele rănilor! spuse tatăl şi se trase de o parte, prefăcîndu-se că i-ar fi frică de ei. Ei sărută sculele silniciei, nu vreau să ştiu de ei. Asta mie nu-mi place, sălbaticilor! Sufletul meu nu stă la sfat cu ei şi cinstea mea nu are nimic de-a face cu a lor. Mînia lor a ucis bărbatul şi neastâmpărul lor a stricat taurul, pentru asta i-a lovit blestemul celor jigniţi şi s-a hotărât pieirea lor. Ce le-am spus eu? Să fie blestemată mînia lor, că e atît de amarnică, şi înverşunarea lor, că e atît de încăpăţînată! Asta v-am spus. Să fiţi blestemaţi, dragii mei, blestemaţi sub binecuvîntare. Să fiţi despărţiţi şi luaţi unul altuia, ca să nu mai faceţi laolaltă silnicii, în vecii vecilor. Să fii risipit în neamul lui Iacob, Levi al meu! Tu însă, puternice Simion, să ai oricum o soartă si o țară; dar văd că nu este de sine stătătoare şi se topeşte în Israel. La sfîrşit vei fi aşezată, stea îndoită, după prorocirea din ceas de moarte a celui ce binecuvîntează! Retrăgeţi-vă!

Asta şi făcură, destul de nezdruncinaţi de sentinţă. Doar erau lămuriţi de mult şi nu se aşteptaseră la una mai bună. Nici de faptul că fusese încă o dată pronunţată, în mod expres, în prezenţa tuturor, nu se sinchiseau, că tot o ştiau cu toţii, iar „Israel“ rămîneau oricum — respingerea lor se făcea sub binecuvîntarea comună. Pe deasupra, erau convinşi, ca şi toţi ascultătorii de faţă, că a fi respins este un rol ca altul şi-şi are propria demnitate. Fiece stare are cinstea ei, asta era credinţa lor şi a tuturor celorlalţi. Pe lîngă aceasta, era întru totul limpede că, oarecum, tatăl nici nu vorbise de ei, ci de constelaţia gemenilor. Parte dintr-o tendinţă înnăscută spre semnificativ, parte din confuzia provocată de slăbiciune şi căreia el îi ceda în mod solemn; tocmai din plăcerea pentru semnificativ îi amestecase cu constelaţia gemenilor, aducînd şi amintiri babiloniene, cunoscute tuturor, chiar şi băieţilor ce şedeau pe sipete. Îi încurcase în răstimpuri, vădit şi intenţionat, cu Ghilgameş şi Eabani, cei din cîntec, atît de înverşunaţi şi de mînioşi din pricina surorii lor, încît sfîrtecaseră taurul ceresc şi fuseseră blestemaţi de Iştar pentru acest păcat. Ei înşişi, deşi bîntuiseră cumplit la Sihem, în cetatea lui Sichem, nu se sinchisiseră în mod deosebit de tauri şi nu-şi aminteau să fi stricat vreunul;

doar Iacob se legase, încă de la început, şi ori de cîte ori aducea din nou vorba, de tauri. Dar se poate oare blestem mai onorabil, decît să fii confundat cu Dioscurii, ori cu soarele şi luna? Asemenea respingere îţi convine s-o suferi şi înaintea unui public larg şi nu te loveşte personal decît pe jumătate; cît despre jumătatea cealaltă, este jocul gîndurilor din visele unui muribund.

Mai bine să spunem încă de aici că semnificaţii şi aluzii astrologice se amestecau, în repetate rînduri, în cuvintele solemne adresate de Iacob fiilor săi şi că, pe lîngă înălţare, dădeau loc şi la oarecare neexactitate omenească. Asta era intenţie şi slăbiciune şi intenţie în slăbiciune. Încă la Ruben, se simţise o aluzie la Vărsător. Iuda, care venea acum la rînd şi pentru a cărui măreaţă şi hotărîtoare binecuvântare moşneagul se cheltui foarte mult, încît, mai tîrziu, chiar în cursul binecuvântării, a fost nevoit să-l cheme pe Dumnezeu în ajutor, temîndu-se că n-o s-o scoată la capăt, şi, îndeosebi, că n-o să mai poată ajunge pînă la Iosif — Iuda, deci, fusese dintotdeauna numit ,,Leul“, dar cuvîntarea muribundului, dedicată lui, lucra aşa de neobosit cu acest titlu şi-l făcea atît de intenţionat pe chinuitul Iuda să apară în chip de leu, încît nimeni nu putu să nu recunoască aluzia astrologică. La Isahar răzbătea mult din Rac; constelaţia Măgăruşilor, care stă în zodia aceasta, a fost pusă în legătură cosmică cu porecla lui de toate zilele, „măgarul ciolănos“. La Dan, fitecine observa Balanţa, simbolul dreptăţii şi al judecăţii, chiar dacă veninoasa viperă cu corn îi completa desenul; iar silueta de cerb a lui Naftali se schimba în mod limpede pentru cei mai mulţi într-una amintind de Berbec. Nici Iosif însuşi nu constituia o excepţie, dimpotrivă, valorificarea astrală se confirmă chiar îndoit la el, în caracterizarea lui alternînd Fecioara şi Taurul. Cea a lui Beniamin, în sfîrşit, cînd îi veni rîndul părea să fie determinată de Scorpion, căci bunul micuţ era numit un lup răpitor, numai pentru că prin preajma Scorpionului, se află, la sud, Lupul.

Aici depersonalizarea, prin zugrăvirea mitico-astrală, fu mai vădită, uşurîndu-le cu atît mai mult gemenilor sarcina să-şi accepte sentinţa cu calm sufletesc. Trăiau într-o vreme timpurie, dar care, iarăşi, era deja destul de tîrzie; ea avea multă experienţă în unele privinţe, şi în cea a valorii, destul de nesigure, a prevederii viitorului în ceas de moarte şi a profeţiilor. Privirea pe care muribundul o arunca în viitor este impresionantă şi venerabilă; i se poate acorda multă

încredere, dar nu prea multă, căci nu s-a adeverit întotdeauna în întregime, şi se pare că starea, deja extrapămîntească, ce o provoacă, trebuie apreciată totodată ca o sursă de eroare. Şi Iacob a comis erori solemne — pe lîngă lucruri, văzute de el, ce s-au confirmat întru totul. Din urmaşii lui Ruben nu s-a ales, într-adevăr, mare lucru, iar tribul lui Simeon a rămas totdeauna firav şi s-a pierdut în Iuda. Faptul însă, că cei din tribul Levi vor ajunge, cu vremea, la cele mai mari onoruri şi vor dobîndi privilegiul permanent al preoţiei, — cum noi, care este adevărat, sîntem în istorie, dar şi în afara ei, o ştim prea bine — i-a rămas, vădit lucru, ascuns privirii lui din urmă. Profeţia lui din ceasul morţii eşuă venerabil în acest punct — ca şi în altele. De Zebulon a spus că avea să trăiască la ţărmul mării şi în preajma corăbiilor: avea să se învecineze cu Sidonul. Părea firesc, căci toată, lumea cunoştea preferinţa acestui fiu pentru mare şi mirosul de smoală. Dar teritoriul tribului său nu va ajunge niciodată, pînă la Marea cea verde, nici nu se va învecina cu Sidonul. El se va afla între acesta şi lacul Galileei, despărţit însă de lac de către Naftali, iar de mare, de către Aşer.

Asemenea erori de viziune au mare valoare pentru noi. Căci nu s-au ivit oare deştepţi care să afirme că binecuvîntările lui Iacob ar fi fost întocmite după vremea lui Iosua şi că trebuie să le considerăm ca „profeţii ulterioare evenimentelor“? Nu putem decît ridica din umeri la asemenea afirmaţii — nu numai pentru că stăm şi noi în cort, la patul de moarte al tatălui şi auzim vorbele lui cu propriile noastre urechi, ci şi pentru că profeţii emise abia în temeiul unor evenimente istorice trecute, profeţii antedatate, se pot foarte uşor abţine de la greşeli. Dovada cea mai sigură a autenticităţii unei profeţii rămîne faptul că este eronată.

Şi astfel Iacob ai unse la Iuda, — era un moment impresionant, domnea o tăcere adîncă, atît afară, înaintea cortului, cît şi la noi, înăuntru. Se întîmplă rar ca o adunare atît de numeroasă să încremenească într-o tăcere atît de adîncă, nemişcată, cu răsuflarea tăiată. Preabătrînul ridică mîna lui palidă către al patrulea fiu (care, încă dinainte adînc ruşinat, îşi plecă fruntea — avea şaptezeci şi cinci de ani), ridică degetul spre el, îl arătă şi grăi:

— Iuda, tu eşti acela!

Da, el era acela, chinuitul, cel nedemn, după cum credea el, robul Stăpînei, cel care n-avea poftă de ea, dar ea de el, păcătosul muncit de conştiinţa sa. Vor fi gîndind unii: la şaptezeci şi cinci robia şi pofta robului nu mai pot fi atît de grave, dar aici se înşeală. Asta ţine pînă la suspinul din urmă. O fi ajuns lancea cu ceva mai boantă, dar să-l slobozească Stăpîna pe rob, asta nu există nicicum. Foarte ruşinat, Iuda se plecă să primească binecuvîntarea — dar acum, ce ciudăţenie! Pe măsură ce deasupra lui se spuneaţi lucruri măreţe şi, din corn, uleiul făgăduinţei îi picura pe creştet, el îşi află echilibrul, se împăca, văzînd cu ochii, şi îşi spuse cu crescîndă mîndrie: „Ei, deci, totuşi, vădit... Pînă la urmă, n-a fost chiar atît de grav, şi pentru binecuvîntare, se vede, că n-a fost o piedică, poate că asta nu se ia chiar aşa în nume de rău, — curăţenia după care eram însetat, nu era de trebuinţă pentru mîntuire, — după cum s-a arătat — desigur că pentru asta era nevoie de toate cele, de tot iadul, cine ar fi crezut, pe capul meu simt picurînd uleiul, să mă ajute Dumnezeu cu mila lui, dar eu sînt acela!”

Nu picura, şiroia, curgea în valuri. La binecuvîntarea lui Iuda, Iacob s-a cheltuit aproape fără reţinere, aşa încît, după acesta, cîţiva fraţi nu avură parte decît de cuvinte puţine şi şovăitoare, spuse cu voce obosită.

— Tu eşti acela, Iuda! Tu cel ce ţii mîna pe grumajii duşmanilor tăi, — fraţii tăi trebuie să te laude. Da, fiii tatălui tău trebuie să ţi se închine şi copiii tuturor mamelor trebuie să-l slăvească în tine pe cel uns!

Apoi veni rîndul Leului. Mult timp nu fu vorba decît de Leu şi fură enumerate măreţe figuri de lei. Iuda era pui de leu, fătat de o leoaică, un leu adevărat. Se ridica răpitorul de pe prada sa, răgea şi tuna. Se retrăgea pe muntele său în pustiu, acolo sta şi se întindea asemenea regelui cu coamă, fiul unei leoaice furioase. Cine îndrăznea să-l stîrnească? Nimeni nu îndrăznea. Ciudat era numai cum tatăl îi lăuda ca tîlhari răpitori, pe fiii pe care voia să-i binecuvînteze, în timp ce-i ţinea deopotrivă de rău, că s-ar înrudi cu sculele silniciei, pe cei pe oare nu voia să-i binecuvînteze. Cum se văzuse pe sine însuşi în rolul viteazului, cu spadă şi arc, aşa îşi lăuda acum Iacob fiii, în frunte cu chinuitul Iuda şi pînă la mititelul Beniamin, arătîndu-i drept fiare setoase de sînge şi straşnici luptători. Este ciudat: slăbiciunea celui blînd şi înţelept este slăbiciunea pentru cele eroice.

Şi totuşi, Iacob nu urmărea să preamărească, în binecuvântarea lui Iuda, calităţi eroice, de fiară răpitoare. Eroul, pe care-l propunea şi pe care gîndirea lui îl iscase încă de mult, nu avea măreţia urlătoare înaintea căreia slăbiciunea se pierde — numele său era Şilo. De la Leu pînă la el era cale lungă; de aceea binecuvîntătorul făcu un ocol: el introduse figura unui mare rege. Regele şedea în jilţul lui, şi toiagul domniei sta rezemat între picioarele sale, şi nu avea să lipsească de acolo, nici să fie luat de la el pînă la venirea „eroului“, pînă să apară Şilo. Pentru Iuda, regele cu toiagul poruncilor rezemat între picioare, acest nume al Făgăduinţei era cu totul nou, — era o surpriză pentru întreaga adunare, care asculta mirată. Dintre toţi, era numai una care-l ştia şi-l aşteptase cu lacomă nerăbdare. Fără să vrem, aruncăm o privire la silueta ei, ce abia se deosebea în umbra serii, — sta dreaptă, în sumbra ei mîndrie, cînd Iacob vestea sămînţa femeii. Binecuvântarea n-avea să-l părăsească pe Iuda, ce n-avea să moară, nici ochii să i se scurgă, înainte ca măreţia lui să ajungă peste măsură de mare, prin aceea că cel pe care îl vor urma toate popoarele, cel care va aduce pacea, bărbatul stelei, din el ar fi să vie.

Cum se prăvălea binecuvîntarea peste capul ruşinat a lui Iuda, asta depăşea orice aşteptase. Persoana sa — ori figura lui ca neam — se amesteca, fie din intenţie ori doar dintr-o confuzie a gîndurilor, ori din ambele pricini, folosite intenţionat pentru înaltă poezie, se amesteca şi se contopea cu totul în chipul lui Şilo, astfel încît nimeni nu ştia dacă, în vedeniile preaplinului binecuvântării şi al dăruirii cărora li se deda Iacob, era vorba de Iuda ori de cel Făgăduit. Totul plutea în vin, — li se făcea ascultătorilor roşu înaintea ochilor de scînteierea roşie a vinului. Asta era o ţară, împărăţia acestui rege, o ţară în care omul îşi lega dobitocul de un butuc de vie şi mînzul măgăriţei de viţa de soi. Să fi fost viile Hebronului, dealurile acoperite cu vii de la Enghedi? „El“ intra în oraşul său, călare pe un măgar şi pe un mînz al măgăriţei bună de povferi, — la ivirea lui se dezlănţuia o fericire beată, ca de vin roşu, iar el însuşi semăna cu un zeu beat al vinului, ce calcă strugurii în teasc, cu poalele sumese şi preafericit: sîngele viţei îi uda şorţul şi sucul roşu al strugurilor veşmîntul. Era frumos cum călca strugurii şi dănţuia jocul tescuitorilor — frumos mai presus de toţi oamenii: alb ca zăpada, roşu ca sîngele şi negru ca abanosul.

Vocea lui Iacob se pierdu. Capul îi căzu în piept şi privea de jos. Tare se cheltuise cu această binecuvîntare, aproape negospodăreşte. Părea că se roagă pentru înnoirea puterilor sale. Iuda, care găsea c-a fost binecuvîntat prea destul, se retrase, ruşinat şi mirat, pentru că, după cum se arătase, necurăţenia nu era o piedică. Senzaţia produsă în asistenţa strînsă la ceremonia morţii de dezvăluirile şi vestirile cu totul noi, aduse de această binecuvîntare, de anunţarea venirii lui Şilo, era nemaipomenită şi abia de stăpînit. Atît înăuntru, cît şi afară, oamenii şopteau, nereţinuţi. Afară erau chiar murmure; se auzeau voci repetînd, excitate, numele Şilo. Dar totul amuţi de cum Iacob ridică, din nou, capul şi mîna. Fu auzit pronunţînd numele lui Zebulon.

Acesta îşi puse capul sub mîna lui şi, deoarece numele lui însemna „locuinţă“ şi „aşezare“, nimeni nu se miră că Iacob îi vesti locuinţa şi aşezarea: avea să locuiască înspre ţărm, aproape de comorile corăbiilor şi să se învecineze cu Sidon-ul. Destul deci, totdeauna îşi dorise asta, şi binecuvîntarea se revărsa asupra lui cam mecanic şi obosită. Isahar...

Isahar va fi asemenea măgarului ciolănos culcat, printre ţarcuri. Măgăruşii din Rac erau cumetrii săi, dar, cu toată această legătură, Iacob nu părea să aştepte mare lucru de la el. Povesti, în scurt, despre dînsul la timpul trecut, care însemna viitor. Isahar văzu liniştea, care era bună, şi pămîntul, ce era plăcut. Era puternic şi cu sînge încet. Nu-l supăra să-şi pună ciolanele să care poveri, ca măgar în caravane. Îi era cel mai la îndemînă să slujească, şi pleca umerii să fie încărcat. Atît despre Isahar. Ajungea la Iordan, i se păru lui Iacob că vede. Destul despre el. Acum trecu la Dan.

Dan purta Balanţa şi mintea lui judeca isteaţă. Mintea şi limba lui erau atît de ascuţite, încît înţepa şi era la fel cu şarpele. Acest fiu îi dete prilej lui Iacob să introducă aici, cu degetul ridicat, o mică lecţie de zoologie pentru cei de faţă. La început, pe cînd Dumnezeu era ocupat cu facerea, încrucişase ariciul cu şopîrla, aşa se ivise vipera. Dan era o viperă. Era o viperă în drum şi un şarpe veninos, cu corn pe urcuş, nu uşor de văzut în nisip şi foarte perfid. Într-însul eroicul lua forma perfidiei. Înţepa în călcîi calul inamicului, inert călăreţul cădea pe spate. Aşa Dan, al Bilhei. „În ajutorul tău nădăjduiesc, veşnicule!“

Aici s-a întîmplat, că Iacob a scos acest suspin şi acest strigăt după ajutor, cu sentimentul sleirii şi în îngrijorarea că n-o va scoate la capăt. Zămislise atîţia fii, încît acum, în ultimul său ceas, numărul lor îi întrecea, aproape, puterile. Cu ajutorul lui Dumnezeu, însă, va răzbi.

Îl ceru pe Gad, cel îndesat şi cusut cu plăcuţe de bronz.

— Gaddiel, te îndeasă, îndesatule, dar pînă la urmă îndesi tu. Îndeasă bine, îndesatule! — Acum, Aşer!

Aşer, cel cu buzele lacome, avea pămînt gras din munte pînă către Tyr. Cîmpia joasă era acoperită de grîne, unduind în vînt, şi măslini, încît avea mîncare grasă şi făcea grăsime aleasă pentru alifii, cum şi-o trimit unii altora regii, pentru plăcerea lor. De la el a venit plăcerea şi bucuria de trupul îngrijit, care tot este ceva. Aşer, şi tu vei fi ceva. Şi dacă s-a ivit cîntare din tine şi o dulce vestire, de asta să fii lăudat înaintea fratelui tău Naftali, pe care îl am acum sub mînă.

Naftali era o cerboaică sărind peste şanţuri şi o ciută voioasă. A lui era repezeala şi galopul, era un berbece alergînd în goană, cînd lasă coarnele pe spate şi se porneşte la fugă. Şi limba lui tot iute era, grăbită dădea de ştire, şi repede se coceau poamele cîmpiei Ghenasar. Fie pomii tăi, Naftali, plini de roade coapte timpuriu, şi izbîndiri repezi, chiar dacă nu prea însemnate, să-ţi fie binecuvîntarea şi partea.

Şi acest fiu, primindu-şi binecuvîntarea, se retrase. Bătrînul se odihnea cu ochii închişi, într-o adîncă tăcere, cu bărbia în piept. Şi, după un scurt răstimp, zîmbi. Toţi văzură zîmbetul şi fură mişcaţi, căci ştiau ce chemare anunţa. Era un zîmbet fericit, ba şiret şi, totodată, cam trist, dar şiret tocmai prin aceea că iubirea şi duioşia depăşeau în adîncul lui doliul şi renunţarea. „Iosif“ spuse moşneagul. Şi un bărbat de cincizeci şi sase de ani, ce fusese cîndva de treizeci, si de şaptesprezece şi de nouă, şi gungurise cîndva în leagăn ca mielul oii-mame, un copil al timpului, frumos la faţă, în veşmînt alb egiptean, cu inelul ceresc al faraonului în deget, un bărbat favorizat, se aplecă asupra palidei mîini a binecuvîntării.

— Iosife, mlădiţa mea, tu fecior al fecioarei, fiu al celei gingaşe, fiul pomului cu roade de la izvor, viţă de vie tu, ale cărei lăstari trec peste zidul de piatră, te salut! Cel al cui este punctul vernal, taur prim născut cu podoabele sale, te salut!

Iacob spuse aceste cuvinte tare, să fie înţelese, ca adresare solemnă, pe care s-o audă toată lumea. Apoi îşi reduse vocea pînă la şoaptă, vădit dornic, dacă nu să înlăture, atunci măcar să restrîngă publicul la această binecuvîntare.

— Tu, cel mai iubit, se auziră buzele sale, ce zîmbeau dureros. Tu cel preferat de inima îndrăzneaţă, numai de dragul nemaipomenit iubitei ce trăia în tine, şi cu ai cărei ochi priveai, întocmai cum m-a privit ea odinioară la fîntînă, cînd mi s-a arătat pentru întîiaşi data între oile lui Laban şi am rostogolit capacul pentru ea — mi-a îngăduit s-o sărut şi păstorii şi-au vădit bucuria strigînd: Lu, lu, lu! În tine am păstrat-o pe ea, dragule, cînd Atotputernicul mi-a răpit-o, în gingăşia ta locuia, şi ce-i mai dulce decît îndoitul, îndoielnicul? Ştiu eu bine că îndoitul nu este după credinţa noastră, pentru care trăim, ci este nebunia popoarelor. Şi totuşi m-am lăsat prins de străvechea sa vrajă. Parcă poţi fi mereu al spiritului şi ocoli mereu nebunia? Iată, eu însumi sînt îndoit acum, sînt Iacob şi Rahila. Sînt ea, cea care atît de greu te-a lăsat, trecînd în lacomul tărîm, căci şi pe mine mă vrea azi, să plec de lîngă tine, — pe toţi ne cere pînă la urmă. Şi tu, bucuria şi grija mea, ai făcut jumătate din drumul către acel tărîm şi doar ai fost cîndva mic şi apoi tînăr, şi ai fost tot ce înţelegea sufletul meu prin gingăşie, — inima mea era serioasă, dar simţitoare, de aceea era slabă înaintea gingăşiei. Menită măreţiei şi privirii vîrfurilor dure ca diamantul, îndrăgea în taină farmecele dealurilor.

Cuvintele lui secară pentru cîteva minute şi el zîmbea cu ochii închişi, ca şi cum spiritul său s-ar preumbla prin fermecătorul peisaj deluros, a cărui imagine i se arătase, pe cînd îl binecuvînta pe Iosif.

Cînd reîncepu să vorbească, părea să fi uitat că avea sub mînă capul lui Iosif, căci şi de el vorbi, o bucată de timp ca de un terţ.

— Şaptesprezece ani mi-a trăit şi mi-a mai trăit încă alţi şaptesprezece ani, prin mila lui Dumnezeu; între aceştia am fost ţeapăn şi a fost destinul celui

despărţit. I-au pîndit gingăşia, — prosteşte, căci înţelepciunea era, pînă-n rădăcini, una cu ea, de asta lăcomia pizmaşă li s-a făcut de rîs. Mai ademenitoare decît s-a văzut vreodată, sînt femeile ce urcă să privească după el de pe ziduri şi turnuri şi din ferestre, dar rămîn cu văzutul. Atunci oamenii i-au amărît viaţa şi l-au duşmănit cu săgeţile bîrfei. Dar arcul lui rămase încordat, muşchiul puternic, şi mîinile celui Veşnic nu l-au lăsat. Numele lui va fi pomenit cu încîntare, căci a izbutit ce prea puţini izbutesc: să afle har înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor. Aceasta-i o binecuvîntare rară, căci, de cele mai multe ori ai de ales, să-i placi lui Dumnezeu sau lumii; lui, însă, spiritul unei gingaşe mijlociri i-a dat să le placă deopotrivă. Nu te crede, copilul meu — oare trebuie eu să te previn? Nu, ştiu, înţelepciunea ta te fereşte de îngîmfare. Căci este o gingaşă binecuvîntare, dar nicidecum cea mai înaltă ori cea mai puternică. Iată, scumpa ta viaţă se arată muribundului în adevărul ei. Joc a fost şi aluzie, o preferinţă intimă şi prietenoasă, amintind de, harul divin, dar nu cu tot dinadinsul chemată şi acceptată. Cum se amestecă într-însa veselia senină şi tristeţea, asta îmi umple inima de dragoste — astfel nu te iubeşte nimeni, copile, care nu vede decît strălucirea vieţii tale, nu, ca inima de tată şi tristeţea ei. Şi astfel te binecuvîntez eu, binecuvîntatule, din puterea inimii mele, în numele Celui Veşnic, care te-a dat şi te-a luat şi te-a dat şi acum mă ia de la tine cu totul. Binecuvîntările mele să fie mai înalte decît au fost binecuvîntările moşilor mei, pe propriul meu cap. Fii binecuvîntat, cum şi eşti, cu binecuvîntare de sus în jos, şi din adîncimea cea mai de jos, cu binecuvîntarea ţîşnind din ceruri şi din pămînt! Binecuvîntare, binecuvîntare pe creştetul lui Iosif, iar cei ce se trag din tine să se bucure de lumina numelui tău. Să curgă mulţimea cîntărilor, care să laude jocul vieţii tale, mereu iarăşi, căci doar a fost un joc sfînt, iar tu ai suferit şi ai putut ierta. Astfel te iert şi eu, că m-ai făcut să sufăr. Iar Dumnezeu să ne ierte pe toţi!

El încheie şi îşi retrase şovăind mîna de pe acest cap. Astfel se desparte o viaţă de alta şi trebuie să se ducă; şi nu mai lipseşte decît puţin, că se prăpădeşte şi cealaltă.

Iosif se retrase între fraţii săi. Nu spusese prea mult, cînd le zisese că şi el îşi va lua partea şi va fi judecat cu spiritul adevărului din ceasul morţii. Îl luă pe Beniamin de mînă şi i-l duse, deoarece moşneagul întîrzia să-l cheme. Vădit,

puterile acestuia fuseseră sleite pînă la ultima picătură, şi Iosif trebui să pună mîna binecuvîntării pe creştetul frăţiorului, pentru că singură n-ar mai fi găsit drumul. Că cel mai tînăr îi aştepta binecuvîntarea, asta o mai ştia cumva bătrînul, dar ce mai şopteau buzele sale, care aproape nu mai puteau vorbi, nu avea legătură cu persoana micului. Posibil că vor avea legătură cu urmaşii lui. Beniamin, aşa se auzi cu greu, era un lup fioros, care dimineaţa va mînca pradă răpită şi seara o va împărţi altora. El însăşi era uluit s-o audă.

Ultimul gînd al lui Iacob fu iarăşi peştera, îndoita, de pe ogorul lui Efron, fiul lui Zohar, şi că acolo vrea să fie înmormântat, lîngă moşii lui. „V-o poruncesc“, şopti , el. „Este plătită, plătită de Avram copiilor lui Het, cu patru sute de sicii de argint, după greutate, aşa cum...“

Aici moartea îl întrerupse, îşi întinse picioarele, se scufundă mai adînc în aşternut şi viaţa lui se opri.

Şi lor li se opri o clipă viaţa şi îşi ţinură suflarea, cînd asta se întîmplă. Apoi Mai-Sahme, majordomul lui Iosif, ce era şi medic, se apropie cu calm de pat. Puse urechea la inima ce nu mai bătea, observă cu gura mică, serioasă, o pană măruntă pe care o aşezase pe buzele amuţite şi ale cărei firişoare nu mişcau, şi scăpără o scînteie din amnar în faţa pupilei, ce nu se mai sinchisea de nimic. După acestea, se întoarse către Iosif, stăpînul său, şi-i raportă:

— S-a adunat.

Acesta, însă, i-l arătă din cap pe Iuda, ca aceluia să-i dea raportul, şi nu lui. Şi în vreme ce bunul se înfăţişă aceluia şi repetă: „S-a adunat“, Iosif se apropie de patul despărţirii şi îi închise mortului ochii: de aceea îl trimise pe Mai la Iuda, ca el să poată face asta. Apoi lipi fruntea sa de fruntea tatălui şi-l plînse pe Iacob.

Iuda, moştenitorul, porunci cele de cuviinţă: să fie tocmiţi bocitori şi bocitoare, cîntăreţi şi cîntăreţe, precum şi fluierari, iar cadavrul să fie spălat, uns cu alifii şi învelit în giulgiu. Damaşek-Eliezer aprinse un foc de jertfă: rădăcini felurite aduse de la Marea Roşie, galbanum şi tămîie amestecată cu sare, şi în timp ce norii frumos mirositori îl învăluiau pe mort, cei ce fuseseră de faţă la moartea

lui Iacob ieşiră afară, se amestecară cu cei ce stătuseră acolo şi plecară, discutînd cu patimă sentinţele şi prevestirile lui Iacob pentru cei doisprezece.

Acum îl înfașă pe Iacob

Şi astfel această poveste s-a scurs, fir de nisip cu fir de nisip, încet şi neîncetat, prin gîtuirea de sticlă; iat-o jos, grămada lor, şi doar puţine fire au mai rămas în golul de deasupra gîtuirii. N-a mai rămas nimic din toate întîmplările ei, decît ce se întîmplă cu un mort.

Asta, însă, nu-i lucru mărunt: ascultaţi de sfat, priviţi cu reculegere, cum se scurg ultimele firişoare şi se aşază, încet, pe cele adunate jos. Căci, ce s-a făcut cu învelişul pămîntesc al lui Iacob a fost cu totul nemaipomenit şi o cinstire de un fast aproape fără seamăn. Nici un rege n-a fost astfel înmormîntat, cum a fost şi, solemnul, din porunca lui Iosif şi după orînduirea sa.

Desigur că, după răposarea tatălui, lăsase în grija fratelui său Iuda, moştenitorul binecuvîntării, să dea primele dispoziţiuni, prealabile; după aceea, însă, luă, curînd, el însuşi în mînă treaba, deoarece numai el îi putea face faţă şi lua hotărîri la care trebuise să fie îndrituit de un sfat al fraţilor, întrunit în grabă. Ele rezultau din împrejurări; rezultau din porunca şi moştenirea lui Iacob, şi că asta era aşa, îi fu din toată inima pe placul lui Iosif. Căci cel despărţit gîndea ca un egiptean, şi dorinţa lui arzătoare era să-şi cinstească în mod solemn tatăl şi să folosească, în acest scop, ce era mai bun, mai de preţ, luînd-o astfel, absolut de la sine, pe pîrtia gîndirii egiptene.

Iacob nu voise să fie înmormîntat în ţara zeilor morţi, ci ceruse să i se făgăduiască cu jurămînt, că va fi înmormîntat alături de moşii lui, acasă în peşteră. Pentru aceasta era nevoie de un transport la mare depărtare, pe care Iosif avea de gînd să-l rînduiască peste măsură de măreţ. Aşa ceva cerea timp pentru pregătiri şi pentru solemnul transport însuşi, o călătorie de cel puţin şaptesprezece zile. Pentru aceasta, însă, cadavrul trebuia conservat, conservat după arta Egiptului,

sărat şi preparat, iar ca fraţii adunaţi să poată respinge această idee, bătrînul ar fi trebuit, mai întîi, să renunţe la cererea sa insistentă să fie dus acasă. Tocmai din porunca lui să nu fie înmormîntat în Egipt, a decurs că a fost înmormîntat după felul egiptenilor, bucşit în mod fastuos cu ierburi, unsori şi mirodenii, înfăşat ca mumie-Osiris, — ceea ce poate jigni pe careva. Dar noi n-am trăit, ca Iosif, patruzeci de ani în Egipt, nici nu ne-am hrănit din sucurile şi concepţiile acestei ciudate ţări. Pentru dînsul a fost o bucurie şi o mîngîiere în durerea sa, că voinţa din urmă a tatălui i-a îngăduit să procedeze cu dragul înveliş după cele mai alese obiceiuri ale ţării, şi să-i asigure, cu lucrări la tariful cel mai ridicat, să aibă parte de durabilitate.

De aceea, abia întors la Menfe, în casa lui, unde ţinea doliul, a trimis la Goşen nişte bărbaţi, de care fraţii vorbeau ca de „medicii“ lui Iosif, dar de fapt nu erau medici, ci tehnicieni în ale mumificării şi artişti ai veşnicirii, cei mai dibaci şi mai căutaţi din breasla lor, ce nu locuiau întîmplător în oraşul înfăşatului. Cu ei veniră dulgheri şi pietrari, aurari şi gravori, care deschiseră pe dată un atelier lîngă casa-cort a răposatului, în timp ce, înăuntru „medicii“ se dedădeau asupra cadavrului la o activitate de care fraţii spuneau, cînd vorbeau de ea: „îl ung cu alifii“. Dar astea nu erau cuvintele potrivite. Cu un fier îndoit îi scoteau creierul pe nări şi umpleau cutia craniană cu mirodenii. Un cuţitaş etiopian, extrem de ascuţit, din obsidian, pe care îl ţineau, cu eleganţă, între două degete, celelalte rămînînd răsfirate, le servea să deschidă partea stîngă a pîntecelui, ca să poată scoate măruntaiele, ce urmau să fie păstrate în vase speciale de alabastru, ce aveau pe capace un portret al defunctului. Apoi, încăperea abdominală, golită, era bine clătită cu vin de curmale, iar în locul organelor şi maţelor scoase, băgau ce era mai bun, smirnă şi coajă mirositoare de pe mlădiţe crescute din rădăcina unui dafin. O făceau cu plăcerea meseriaşului de lucrul bine făcut, căci moartea era domeniul artei lor, şi se bucurau cum interiorul trupului bărbatului arăta, acum, cu atît mai curat şi mai apetisant, decît în vremea însufleţirii sale.

După aceea, coseau cu atenţie tăietura şi culcau cadavrul, pentru şaptezeci de zile încheiate, într-o cadă cu leşie de salpetru. În vremea aceasta stăteau degeaba, mîncînd şi bînd, dar erau plătiţi pentru fiece ceas. Timpul de baie odată trecut, mortul fiind destul de sărat, se putea începe cu înfăşatul, o muncă

importantă. Cu benzi lungi de patru sute de coţi, ţesute din fire de byssus, unse cu o gumă lipicioasă, cu nesfîrşite benzi de in, din care cele mai fine erau mai aproape de trup, l-au înfăşat pe Iacob, mereu de jur împrejur, benzile ba erau alăturate, ba se încălecau, şi mai introduceau între ele, pe gîtul înfăşat, un guler de aur, iar pe piept altă podoabă, plată, croită din aur ciocănit, înfăţişînd un vultur cu aripile întinse.

Căci, între timp, meşterii, veniţi odată cu „medicii“, terminaseră parte din munca lor şi ofereau frumuseţi: panglici din foi bătute de aur, purtînd inscripţii cu numele răposatului şi cu lăudarea numelui său, erau trase peste feşi, în jurul umerilor, a mijlocului şi a genunchilor şi erau legate cu altele la fel, prinse, în faţă şi în spate, de-a lungul trupului. De parcă asta nu era destul, ceea ce fusese cîndva Iacob şi era acum o păpuşă, împopoţonată şi foarte trainică, a morţii a fost învelit din cap în picioare în plăci subţiri, flexibile, din aur curat şi băgat astfel într-un *aron*, o raclă, întocmită între timp, după măsuri exacte, de dulgheri, aurari şi sculptori, în chip de om, bogat împodobită cu pietre preţioase şi emailuri multicolore. Şi astfel un chip odihneşte într-altul; partea capului celui de afară era cioplită din lemn şi îmbrăcată cu tablă groasă de aur, ce purta la bărbie barba lui Usir.

Aşa se făcu cu Iacob, cu fast şi cinste, deşi nu în spiritul său, ci în cel al fiului său strămutat. Dar este desigur bine, dacă lucrurile se fac după simţirea aceluia care mai are măruntaiele sale vii în trup, căci celuilalt poate să-i fie tot una.

Pentru a-l sărbători pe tatăl său după moarte, ultima lui voinţă şi toată activitatea sa, înălţatul întreprinsese, încă pe cînd cadavrul era pregătit pentru călătorie, demersurile necesare pentru a-i da zisei călătorii caracterul de eveniment senzaţional şi demn de pomenire, de adevărat triumf. Avea nevoie pentru aceasta de consimţămîntul faraonului, dar din pricina doliului şi a neglijării ce o impusese de cîteva săptămîni exteriorului său, nu se putea înfăţişa zeului să-i vorbească, ci trimise pe cineva la el sus, în Oraşul Orizontului, din noma Iepurelui, şi puse să i se ceară frumosului copil al lui Aton îngăduinţa să însoţească chipul tatălui său mort, peste graniţă, în ţara odihnei lui de veci. Această misiune i-o încredinţase lui Mai-Sahme, majordomul său, dacă n-ar fi fost decît pentru a-i da,

bunului, prilej de a lua parte, pînă la sfîrşit, la această istorie. Mai voise şi să încredinţeze în mod deosebit calmului şi devotamentului său rezolvarea sarcinii diplomatice, inclusă în misiune. Căci era vorba de a obţine de la faraon porunci, ce puteau să-i fie doar sugerate, nu, însă, cerute de-a dreptul; era vorba să se obţină de la el să dispună foarte solemne funeralii de stat pentru zămislitorul servitorului său, ori, cu alte cuvinte, a-l hotărî să poruncească un aşa-zis „măreţ convoi."

Iarăşi se vede cît de mult se învăţaseră gîndurile mielului Rahilei să păşească pe căi egiptene. „Măreţul convoi" era o extraordinară concepţie egipteană, ideea despre sărbătoarea preferaţă şi cel mai ales ceremonial a poporului din Keme, şi Iosif dedusese pe dată, din ultima dorinţă a lui Iacob, pe lîngă îmbălsămarea după cel mai ridicat tarif, şi intenţia unui „măreţ convoi", de care să mearg ă vestea pînă dincolo de Eufrat şi pînă la insulele mării. Acesta trebuia să se ia la întrecere cu cele mai vestite convoaie de ambasadori vreodată trimise în străinătate, Ia Babel, în ţara Mitanni ori la marele rege Hattusili al ţării Hatti şi să fie demn de a fi trecut în analele imperiului, spre amintirea viitorimii. Primul lucru, şi cel mai mărunt, era ca faraonul să-i acorde un concediu de şaptezeci de zile de la slujbă, ca, împreună cu cei unsprezece fraţi ai săi, cu fiii săi şi cu fiii fraţilor, să-şi ducă tatăl la mormînt, peste graniţă, cu toate ocolirile ceremoniale şi de cinstire pe care le prevăzuse în acest scop. Asta nu era destul şi nu era, încă, un măreţ convoi, o înmormîntare regală, iar nu altfel voia Iumescul fiu să-şi înmormînteze tatăl, ci întocmai ca pe un rege. Trebuia sugerat faraonului s-o îngăduie, s-o ordone; statul, Curtea şi armata trebuiau să primească porunci să participe la convoi, în mod deosebit şi ceva forţe armate, pentru acoperire pe durata, mai lungă, a străbaterii deşertului; — iar faraonului îi veniră aceste gînduri bune şi dădu poruncile trebuincioase, cînd majordomul vorbi înaintea sa. Dădu poruncile acestea parte din emoţie duioasă şi din dorinţa de a-i arăta dragoste şi bunăvoinţă regală celui mai merituos slujitor al său, ce-i făcuse atîta bine, în parte, însă, şi îngrijorat fiind, că Iosif ar putea, pînă la urmă, să nu se mai întoarcă, dacă ar fi lăsat să plece în ţara sa de baştină, nepăzit de trupe egiptene. Că Meni se temea, într-adevăr, în mod serios de asta şi că şi Iosif se socotise cu această teamă, răzbate din cuvîntul, în tratativele sale cu Curtea, ce i-l atribuie mărturia principală: „...Şi acum îngăduie să mă duc şi să înmormîntez pe părintele meu şi după aceea voi veni înapoi!" Poate fi că a

făgăduit asta, prevenitor, de la el; se prea poate, însă, ca faraonul să-i fi cerut această promisiune. Bănuiala că Iosif ar putea folosi ieşirea sa, pentru a nu se mai întoarce, stăruia în orice caz între stăpîn şi slugă, şi faraonului i-a fost pe plac, că putea îmbina milostenia cu prevederea şi putea preveni neîntoarcerea celui de neînlocuit, printr-o escortă militară de onoare, dintre cele grele.

Domnul coroanelor nu mai era nici el dintre cei mai tineri, anii vieţii lui trecuseră de patruzeci, iar viaţa aceasta era firavă şi tristă. Cunoscuse şi moartea: una din fiicele lui, a doua din şase, Mechetaton, dintre toate cea cu mai puţin sînge, îi murise la vîrsta de nouă ani şi Ahnaton, tatăl de fiice, se topise în lacrimi cu acest prilej, mult mai mult încă decît Nefernefruaton, regina sa. Plîngea mult, şi chiar dacă nu era vorba de moarte, lacrimile îi curgeau uşor şi în orice clipă, căci se simţea singur şi nefericit, iar preţiozitatea existenţei sale, dulcea splendoare a civilizaţiei în care trăia, îl făcea tot mai sensibil faţă de însingurarea sa şi lipsa de înţelegere ce-l înconjura. Este adevărat că spunea cu plăcere, că cel ce o duce greu, trebuie s-o ducă şi bine. La el astea nu se împăcau decît cu lacrimi; o ducea prea bine, ca s-o poată duce şi greu, şi îşi plîngea mult soarta. Norişorul lui de dimineaţă, tivit cu aur, regina, şi fetele lui, transparente de subţiri ce erau, trebuiau mereu să-i şteargă lacrimile de pe faţa lui, deja bătrînicioasă, de băietan.

În parcul de paradă al minunatului templu ce-l clădise la Ahetaton, capitala unică, tatălui său din ceruri, acestui blînd prieten al naturii, pe care şi-l închipuia deasemenea plîngînd mult, plăcerea sa era să-i aducă jertfă flori, în timp ce coruri intonau imne. Dar plăcerea îi era înveninată de neîncrederea în sinceritatea curtenilor săi, ce trăiau de pe urma sa şi-i primiseră învăţătura, dar, cum dovedea orice cercetare, n-o înţelegeau şi nici nu erau la înălţimea ei. Nimeni nu era, cît de cît, la înălţimea învăţăturii despre tatăl său din ceruri, cel nesfîrşit de departe şi totuşi drăgăstos îngrijorat de fiece şoricel şi viermişor, cel pentru care discul solar nu era decît o comparaţie mijlocitoare şi care îi insufla lui Ahnaton, cel mai drag copil al său, adevărul esenţei sale; nimeni, el nu şi-o ascundea, nu ştia, în sufletul său, ce face cu această învăţătură. De popor era înstrăinat şi se temea de contactul cu el. Trăia, într-un conflict, fără nădejde de împăcare, cu puterile religioase ale imperiului său, cu templele, cu preoţimea, nu numai cu Amon, dar şi cu restul străvechilor şi de totdeauna veneratelor zeităţi ale ţării, cu excepţia, cel mult, al

lăcaşului Soarelui din On, şi, în zelul lui dureros pentru revelaţia sa, se lăsase antrenat la porunci împilătoare şi dispoziţii de dărîmare — iarăşi, nu numai împotriva lui Amon-Re, ci şi împotriva lui Usir, stăpînul celor apuşi, şi a lui Eset, mama, împotriva lui Anup, Hnum, Thot, Seteh şi, chiar, împotriva lui Ptan, meşterul artelor, porunci şi măsuri ce au adîncit ruptura dintre dînsul şi ţara sa, prinsă spiritual adînc în făgaşurile trecutului, pornită în toate spre menţinerea celor mai vechi datini şi a credinţei faţă de ele, şi, în mijlocul acestora, au făcut dintr-însul un străin, izolat în lux regal.

Ce să ne mai mirăm, că ochii lui de visător, cenuşii, numai pe jumătate deschişi, erau mai întotdeauna înroşiţi? Şi cînd Mai-Sahme, a vorbit, din însărcinarea lui Iosif, înaintea lui, şi i-a expus cererea de concediu a stăpînului său, dimpreună cu ştirea răposării lui Iacob, faraonul plînse imediat, — era totdeauna la marginea plînsului, iar lacrimile lui folosiră şi acest prilej.

— Ce peste măsură de trist! spuse el. Chiar a murit, străvechiul bărbat! Asta este un şoc pentru Maiestatea Mea. Mi-a făcut o vizită, mi-aduc aminte, pe cînd mai trăia şi mi-a făcut mare impresie. În tinereţea lui a fost un pişicher, ştiu pozne de ale lui cu blăniţe şi crăcuţe, — şi astăzi Maiestatea Mea ar mai putea rîde cu lacrimi, ascultîndu-le. Deci, acum s-a pus sfîrşit vieţii sale, şi bunul meu unchi, Mai-marele peste toate cîte sînt date de cer, a rămas orfan? Ce nesfîrşit de trist! Oare şade şi plînge, stăpînul tău, Singurul meu prieten? Ştiu că lacrimile nu-i sînt străine, că plînge uşor, şi inima mea îl iubeşte tare pentru asta, căci ele sînt totdeauna un semn bun şi vrednic de iubire la bărbat. Şi cînd s-a făcut cunoscut fraţilor săi, cu vorba „Eu sînt acela“, tot a plîns, o ştiu. Şi cere un concediu? Un concediu de şaptezeci de zile? Asta este mult pentru a înmormînta un tată, oricît de mare pişicher să fi fost. Trebuie să fie chiar şaptezeci de zile? Mă lipsesc atît de greu de dînsul! Ceva mai uşor, poate, decît în vremea vacilor grase şi slabe, dar şi în vremile astea, mai aşezate, îmi va fi foarte greu să mă lipsesc de el, cel ce are grijă pentru mine de tărîmul negrelii, căci Maiestatea Mea se pricepe prea puţin la aceste treburi — treaba mea a fost totdeauna lumina de sus. Vai, cu puţină mulţumire te alegi pentru asta, — oamenii îi sînt mult mai recunoscători aceluia ce are grijă de negreală, decît celui ce le vesteşte lumina. Nu cumva să crezi că-l pizmuiesc pe dragul tău stăpîn! El să fie ca faraonul în ţări pînă la moartea mea,

căci i-a ajutat peste orice mulţumire bietei Mele Maiestăţi, cît, tocmai, i se mai putea ajuta.

Iar mai plînse niţel şi, apoi, spuse:

— Fireşte că trebuie să-l înmormînteze pe demnul său tată, pe bătrînul pişicher, cu amănunţite onoruri, şi să-l ducă în străinătate cu fiii săi şi fraţii săi şi fiii fraţilor, scurt cu tot ce este sămînţa bărbătească în casa lui — o să ajungă un întreg convoi. Va arăta ca o mutare din ţară şi aşa le va părea şi oamenilor, de parcă ar pleca din Egipt cu ai săi, acolo, de unde au venit. O impresie atît de înşelătoare trebuie evitată. Ar putea duce la nelinişti în ţară şi la scene de răscoală, dacă poporul ar crede că Hrănitorul ar părăsi ţara — bănui că ar resimţi asta mult mai amar, decît dacă însăşi Maiestarea Mea ar pleca şi ar părăsi ţara, din amărăciunea inimii pentru nerecunoştinţa lor. Ascultă, prietene. Ce fel de convoi ar mai fi ăsta, alcătuit numai din copii şi copiii copiilor? După părerea mea, şi nici nu se poate altfel, acest transport funerar este un prilej absolut suficient pentru a organiza un măreţ convoi. Trebuie să fie unul din cele mai măreţe din cîte au plecat vreodată în străinătate, pentru a se întoarce apoi, la fel de solemn, de acolo. Şi ce aş mai fi şi eu, dacă doar i-aş aproba Hrănitorului, Unicului Meu Prieten, o rugăminte, fără ca aprobarea să supraliciteze mult rugămintea? Spune-i: „Şaptezeci şi cinci de zile îţi dă faraonul, acoperindu-te de sărutări, ca să-ţi înmormîntezi tatăl în Asia, şi nu numai ai tăi şi slugile lor vor pleca în jurul cadavrului, ci faraonul va porunci un foarte măreţ convoi, şi crema Egiptului îl va duce la mormînt pe tatăl tău; voi mobiliza toată Curtea, îţi trimite Ahnaton vorbă, cei mai nobili dintre slujitorii ei şi cei mai nobili din toată ţara, administratorii statului, dimpreună cu slugile lor, şi, peste astea, care şi oşteni, o foarte mare forţă. Toţi aceştia trebuie să urmeze, împreună cu tine, Ochiul Meu, năsălia, înaintea ta şi în urma ta şi de ambele părţi, şi tot astfel să te conducă înapoi la Mine, cînd vei fi depus scumpa povară la locul dorit.“

Măreţul convoi

Acesta fu răspunsul cu care Mai-Sahme s-a întors de la faraon la Iosif, şi potrivit cu el s-au dat toate poruncile şi s-au făcut toate pregătirile. Invitaţii, de fapt porunci, emise de un înalt funcţionar al palatului, ce se numea „Consilier de taină al încăperii de dimineaţă şi al tainicelor hotărîri“, au fost trimise prin ştafete repezi în toate părţile, şi s-a fixat o zi în care participanţii la convoi, chemaţi din toate părţile împărăţiei, aveau să se adune în pustiul de lîngă Menfe. Era o cinste împovărătoare de care au avut parte, cu aceasta, slugile faraonului, mai-marii casei sale şi mai-marii ţării Egiptului. Dar n-a fost unul, care nu s-ar fi ferit s-o refuze, ba demnitari ce fuseseră cumva scăpaţi din vedere, au avut de îndurat răutăţi din partea celor poftiţi şi se îmbolnăviră de necaz. A întocmi Măreţul convoi, ale cărui părţi şi verigi se adunau într-o vale a pustiului, nu era o sarcină măruntă: ea reveni unei înalte căpetenii ce purta, altminteri, titlul de „Vizitiu al carului regelui, înalt în armată“; cu acest prilej, însă, şi pe durata operaţiei, fu numit „Orînduitorul măreţului convoi funerar al lui Osiris Iacob ben Isaac, tatăl Celui ce dă umbră regelui“. Acest comandant de seamă a întocmit, în baza listei de participanţi, ordinea acestora în convoi şi a organizat, la locul de adunare, furnicarul de care şi lectici, animale de călărie şi povară, într-o frumuseţe limpede eşalonată. Sub ondinele sale se aflau şi oştenii ce aveau să însoţească, pentru acoperire, convoiul.

Ordinea convoiului era următoarea. Îl deschidea un detaşament de oşteni, în frunte cu trîmbiţaşi şi timpanişti, urmaţi de arcaşi nubieni, libieni înarmaţi cu paloşe ca secerile şi lăncieri egipteni. Venea apoi floarea Curţii faraonului, convocată în număr cît de mare s-a putut, fără a lipsi cu totul persoana zeului de nobilul său anturaj: Prieteni şi Unici prieteni ai regelui, Purtători ai evantaiului de-a dreapta, funcţionari ai palatului de rangul unui Mai-mare al tainelor şi Consilieri de taină a poruncilor regeşti, persoane cu ranguri atît de înalte ca Marele pitar şi Marele paharnic al Maiestăţii Sale, primul din stolnici, Mai-marele veşmintelor, Mai-marele spălătorilor şi albitorilor faraonului, Purtătorul sandalelor, Marele frizer, care era totodată Consilier de taină al ambelor coroane, şi aşa mai departe.

Această viermuială de curteni constituia prima parte a Măreţului Convoi ce avea să meargă înaintea catafalcului, care, cînd s-a ajuns jos, la Goşen, a fost preluat de convoi şi, de acum înainte, parcă plutea, strălucitor, deasupra lui. Racla

lui Iacob, făcută după trupul lui, scînteind de pietre scumpe, cu faţă şi barbişon de aur, a fost pusă pe o năsălie, aceasta pe o sanie aurită, care sta, la rîndul ei, pe un car cu roţile acoperite de pînză, tras de doisprezece boi albi; şi, astfel, acest înalt şi straniu mijloc de transport, înainta, clătinîndu-se, în bocetele, din cînd în cînd însoţite de fluierări, ale bocitorilor profesionişti, ce-l urmau, înainte de casa mortului, de neamurile lui, al căror rînd venea acum. Era Iosif, cu fiii săi şi slugile casei sale, din care Mai-Sahme era cel mai vechi; erau cei unsprezece fraţi ai lui Iosif, cu fiii şi fiii fiilor — tot ce purta nume bărbătesc în Israel urma sicriul, precum şi slugile mai apropiate ale răposatului, Eliezer, bunăoară, cel mai vechi argat al său şi propriile sale slugi, încît aceştia toţi, ce alcătuiau casa mortului, erau mulţi, iar şirul lor lung — dar ce a mai urmat, să închidă convoiul!

Căci acum venea înalta funcţionărime a administraţiei ambelor ţări: vizirii Egiptului de Sus şi de Jos, subordonaţii lui Iosif, contabilii şefi ai Casei Hranei, oameni ca Mai-marele turmelor de cornute şi a tuturor vitelor ţării, care mai purta şi titlul „Mai-marele coarnelor, copitelor şi penelor“; Mai-marele flotei; Adevăratul şef de cabinet şi paznic al balanţei Casei tezaurului; Supraveghetorul tuturor cailor, precum şi mulţi Adevăraţi judecători şi Mari scribi. Dar cine mai poate înşira toate titlurile şi funcţiile celor ce-şi făceau o cinste din însărcinarea de a conduce în străinătate mumia tatălui lui Iosif, Hrănitorul! În urma funcţionarilor statului veneau, iarăşi, oşteni cu trompete şi stindarde. Iar după ei, mai venea intendenţa, bagajele şi corturile, carele cu aprovizionarea şi furajele, cu catîrii şi rîndaşii lor. De alte provizii de băutură şi hrană nu era nevoie în călătoria prin deşert pentru asemenea procesiune!

O caravană uriaşă — tradiţia o spune cu drept cuvînt, căci n-aveţi decît să vă închipuiţi această lungă îmbulzeală de care fastuoase, lectici şi năsălii felurite, de penajuri multicolore şi arme strălucitoare, cu sforăit de dobitoace, scîrţîit de care şi mărşăluit de oşteni, nechezat de cai, zbierete de măgari, mugete de vite, vuiet de trîmbiţe şi timpane, bocete şcolite, dintre care se ridica, înaltă, complicata alcătuire purtînd sicriul cu chip de om, în care se afla drumeţul înfăşat. Iosif putea fi mulţumit. Egiptul îl răpise cîndva inimii de tată, şi acum întregul Egipt trebuia să-şi aducă omagiul durerii acestei inimi, purtîndu-l pe umeri pe Iacob cel mort, pînă la mormîntul său.

Aşa înainta uimitorul convoi, şerpuind şi stîrnind peste tot uimire, spre graniţa de răsărit, şi intră în zonele cele mai păcătoase, prin care trebuie trecut dacă vrei să ajungi din verzile cîmpii ale lui Hapi în provinciile răsăritene ale faraonului, ţările Haru şi Emor. Convoiul înainta pe marginea de sus a deșertului munteIui Sinai, dar, după aceea, coti, într-o direcţie ce ar fi surprins pe oricine îi cunoştea destinaţia: căci n-o luă pe calea cea mai scurtă, obişnuită, spre Gaza, pe malul mării, prin ţara filistenilor şi prin Beerşeba spre Hebron, ci urma depresiunea ce se întinde, la sud de portul Hazati, spre răsărit, prin Amalec şi către Edom, spre capătul de miazăzi al Mării de leşie. Convoiul îi dădu ocol, continuă pe coasta răsăriteană a Mării pînă la vărsarea lardenului, mai urcă o bucată pe valea fluviului şi pătrunse, dinspre acolo, adică dinspre Ghilead, şi răsărit, trecînd fluviul, în ţara Kenana.

Un foarte mare ocol pentru măreţul convoi funerar al lui Iacob; el lungi călătoria la de două ori şaptesprezece zile şi fusese pricina pentru care Iosif ceruse un concediu de şaptezeci de zile — de fapt, astfel tot nu ceruse destul şi mai depăşi cu ceva cele şaptezeci şi cinci pe care faraonul i le acordase din dragoste. Marele ocol îl hotărîse încă de mult şi îi comunicase, de îndată, intenţia sa acelui înalt ofiţer ce răspundea de convoi, care o şi socotise foarte bună. El fusese, într-adevăr, îngrijorat că pătrunderea în ţară dinspre Gaza, pe şoseaua militară, a unei asemenea forţe egiptene, cu mulţime de oameni înarmaţi, ar putea stîrni agitaţie, neînţelegeri şi greutăţi, şi preferase drumuri ocolitoare, prin zone mai liniştite. Pentru sufletul lui Iosif, însă, lungul ocol avea sensul unei lungiri a călătoriei întru cinstirea răposatului. Solemnul transport nu putea fi, pentru el, destul de anevoios şi de costisitor ca timp; niciodată nu au fost prea lungi distanţele pe care mîndra ţară a Egiptului a trebuit să poarte, pe umerii săi, tatăl. De aceea voise şi pusese la cale această lungire a drumului.

După ce trecuseră de Marea Sodomei şi urcaseră ceva pe cursul lardenului, au ajuns într-un loc, în preajma malului, numit Goren Atad; în vechime nu fusese aici decît o arie, îngrădită cu împletitură de spini, acum însă era un tîrg destul de populat. Pe aproape, pe malul fluviului, era o păşune încăpătoare, acolo poposiră şi îşi întinseră tabăra, sub privirile curioase ale localnicilor. Rămaseră şapte zile acolo, într-un bocet zilnic înnoit, un serviciu funebru de şapte zile de lamentări,

foarte amare şi stridente, încît, ceea ce se şi urmărise, copiii din partea locului au fost foarte impresionaţi, mai cu seamă că şi dobitoacele luau parte la doliu. ,,Iată o tabără foarte însemnată, spuneau oamenii, înălţînd sprîncenele, şi un bocet foarte impresionant al Egiptului!“ De atunci, i-au zis păşunii numai „Abel Miţraim“, adică ,,păşunea bocetelor Egiptului“.

După această zăbovire în cinstire, convoiul se întocmi din nou şi trecu fluviul Iarden printr-un vad, ce fusese încă mult îmbunătăţit de copiii ţării, pentru propriile lor nevoi de comerţ şi circulaţie, cufundînd în apă bolovani şi trunchiuri de copaci. În vederea trecerii, sania cu sicriul cu chip de om, înfăţişîndu-l pe Iacob, a fost luată de pe car şi cei doisprezece fii o purtară, laolaltă, de prăjini lungi, peste fluviu.

Aşa sosiră în ţară şi urcară din valea, plină de aburi, a fluviului, spre înălţimi mai răcoroase. Pe drumul de creastă bine întreţinut ajunseră, în a treia zi, înaintea Hebronului. Chiriat Arba, orăşel prins în cercul zidurilor sale de apărare, se zărea pe coasta muntelui, pe care o coborau acum, în fugă, mulţi orăşeni, să vadă fastuosul convoi ce înainta, sub ochii lor, cu sfînta povară a călătoriei sale, şi ocupă în vale ogorul în care se afla îndoită peşteră zidită la gură, străvechiul mormînt din moşi-strămoşi. Peştera naturală, dar extinsă şi amenajată de mînă de om, văzută din afară nu era dublă, ci cu o singură intrare. Dacă, însă, se spărgea zidul ce o astupa, cum se făcu acum, se dădea de un puţ cu gură rotundă, ducînd în jos, din care se desfăceau, de-a stînga şi de-a dreapta, două ganguri, închise cu plăci de piatră, ce ducea în cîte o încăpere cu tavane joase, cu boltițe: de aceea i se zicea „îndoita peşteră“. Dacă stai, însă, să gîndeşti, cîţi şi cine îşi aveau aici, în aceste cămăruţe ale muntelui, locuinţa de veci, păleşti, cum păliră şi fraţii, cînd peştera s-a deschis înaintea lor. Egiptenilor nu le făcea, însă, nici o impresie, ba cîte unii vor fi şi strîmbat din nas de modestia acestui mormînt. Dar toţi cîţi erau Israel, păliră.

Puţul şi gangurile erau foarte strîmte şi joase, şi numai doi oameni din casa lui Iacob, cel mai vechi argat al lui şi al doilea, putură duce, foarte cu greu, mumia jos în încăpere — dacă o lăsară în cea din dreapta, ori în cea din stînga, asta s-a uitat. De-ar putea pulberea şi osemintele să se mire, s-ar fi iscat desigur mare mirare în peşteră de noul venit, ce purta pecetea unei străinătăţi nebune. Aşa,

însă, a domnit o indiferenţă absolută, din a cărei atmosferă de descompunere cei doi argaţi au ieşit gîfîind din greu, tîrîndu-se cît putură de repede, pe brînci, să ajungă iar în dulcele aer al vieţii. Aici îi aşteptau meşteşugari-robi, cu mistrie şi mortar, şi pe dată a fost din nou închis hanul, care, după acesta, nu avea să mai primească pe nimeni.

Închisă casa, înlăturat tatăl — zece privesc, încremeniţi, la ultima cărămidă ce închidea peştera. Dar ce va fi cu ei? Au o privire atît de pierdută, cei zece, şi-şi muşcă mereu buzele. Se uită pe furate, pieziş, după al unsprezecelea şi lasă privirile în jos. Vădit lucru: se tem. Se simt părăsiţi, îngrijorător de părăsiţi. S-a dus tatăl, centenarul acestor septuagenari. Pînă acum mai era faţă, fie şi în chip de înfăşat, — acum îi desparte, pentru totdeauna, un zid, şi deodată, simt cum le piere inima. Şi deodată le pare că el a fost pavăza şi scutul lor, el singur, şi că a stat, unde acum nu mai stă nimeni şi nimic, între ei şi răsplata crimei.

Rămăseseră şopotind laolaltă în seara ce se lăsa. Luna urcă pe cer, veşnicele contururi ale priveliştei se desprinseră din noapte, aburi umezi şi răcoroşi, de munte, se ridicară din vale, dintre colibele suitei ce-l onorase pe Iosif. Atunci l-au chemat la ei pe al doisprezecelea, pe Beniamin, copilul Rahilei.

— Beniamin, spuseră ei cu buze şovăitoare, ascultă bine, uite ce este. Avem un mesaj al adunatului către Iehosif, fratele tău, şi ţie îţi cade cel mai bine să i-l predai. Căci, puţin înaintea morţii sale, în ultimele lui zile, cînd acela nu era aici, tatăl nostru ne-a chemat şi a spus: „Cînd oi fi mort, să-i spuneţi fratelui vostru Iosif din partea mea: Ci iartă fraţilor tăi fapta rea şi păcatul lor, că s-au purtat atît de rău cu tine. Căci între voi şi el vreau să fiu, ca în viaţă, aşa şi în moarte, şi ţi-o las ca moştenire şi poruncă din urmă, să nu le faci vreun rău şi să nu te dedai răzbunării pentru lucruri vechi, chiar dacă, părelnic, nu sînt aici, lasă-i să-şi vadă de ale lor, nu-i asupri!

— Oare asta să fie adevărat? întrebă Beniamin. Eu n-am fost de faţă cînd a spus asta.

— La nimic n-ai fost de faţă, de aceea nu vorbi! răspunseră ei. Aşa un mititel nici nu trebuie să fi fost de faţă la toate. Dar, doar nu vei refuza să-i

transmiţi fratelui tău, înălţimea Sa Iosif, ultima dorinţă şi voinţă a tatălui. Du-te îndată la el! Noi, însă, venim din urmă şi aşteptăm răspunsul tău.

Se duse, deci, Beniamin, în cort la înălţatul şi-i spuse, stînjenit:

— Iosif-el, iartă deranjul, dar fraţii te vestesc prin mine, că, pe patul său de moarte, tatăl te-ar fi implorat să nu le faci vreun rău pentru cele de mult uitate, după moartea sa, căci şi după aceea ar sta între voi, pentru apărarea lor şi pentru a te opri pe tine de la răzbunare.

— Oare asta să fie adevărat? întrebă Iosif şi i se umeziră ochii.

— Chiar aşa deosebit de adevărat, pesemne că nu, răspunse Beniamin.

— Nu, căci el ştia că nu este nevoie, adăugă Iosif, şi două lacrimi i se desprinseră din gene. Sigur că au venit în urma ta şi sînt în faţa casei? mai întrebă el.

— Sînt aici, răspunse cel mic.

— Atunci să ieşim la ei, spuse Iosif.

Şi el ieşi afară sub scînteierea stelelor, şi în lumina ţesută de lună. Ei erau acolo şi s-au aruncat la pămînt înaintea lui şi au spus:

— Aici sîntem, servitorii Dumnezeului tatălui tău şi robii tăi. Ci ne iartă nouă răutatea noastră, cum ţi-a spus fratele tău, şi nu te răzbuna după puterea ta! Cum ne-ai iertat cît a trăit Iacob, iartă-ne şi acum, după moartea lui!

— Dar fraţilor, bătrînii mei fraţi! răspunse el şi se aplecă spre ei cu braţele întinse. Ce recitaţi acolo? Ca şi cum v-ar fi frică, chiar aşa vorbiţi şi vreţi ca eu să vă iert! Sînt oare ca Dumnezeu? Acolo, jos, se spune, că sînt ca faraonul, şi aceluia, este adevărat, i se zice dumnezeu, dar este doar un biet amărît drăguţ. Dacă îmi cereţi mie iertare, se pare că n-aţi înţeles bine toată istoria în care sîntem. Nu vă cert pentru asta. Se prea poate întîmpla să fii într-o poveste fără s-o înţelegi. Poate că trebuie să fie aşa şi a fost condamnabil că eu am ştiut întotdeauna mult prea bine, care a fost jocul. Oare n-aţi auzit din gura tatălui, cînd mi-a dat binecuvîntarea mea, că cu mine n-a fost decît un joc şi o aluzie? Şi oare a

pomenit, în cuvinte ce vi le-a spus vouă, cînd v-a binecuvîntat, de cele rele ce s-au petrecut, de mult, între voi şi mine? Nu, ci a tăcut despre asta, căci şi el era în acel joc, jocul lui Dumnezeu. Sub protecţia lui a trebuit să vă stîrnesc la rele, în strigătoarea mea nematuritate, şi Dumnezeu le-a întors, fireşte, spre bine, că am hrănit mare mulţime de popor şi am mai ajuns astfel, cumva, la maturitate. Dar dacă este vorba de iertare între noi oamenii, atunci eu sînt acela ce trebuie să vă cer iertare, căci voi aţi trebuit să faceţi pe răii, ca toate să iasă aşa. Şi, acum, eu să folosesc puterea faraonului, numai pentru că este a mea, ca să mă răzbun pe voi pentru trei zile de pedeapsă în fîntînă, şi să fac iar rău, ce a întors Dumnezeu spre bine? Asta ar fi chiar de rîs! Căci un bărbat ce foloseşte puterea, numai pentru că o are, în ciuda dreptăţii şi inteligenţei, acela este de rîs. Şi chiar dacă astăzi încă nu este de rîs, aşa va fi pe viitor, şi noi ţinem cu viitorul. Dormiţi liniştiţi! Mîine vrem, după voia lui Dumnezeu, să începem călătoria noastră de întoarcere în ciudata ţară a Egiptului.

Aşa le-a vorbit şi au rîs şi au plîns împreună, şi toţi au întins mîinile spre el, care stătea în mijlocul lor, şi ei îl atingeau, iar el, deasemenea, îi mîngîia. Şi aşa se sfîrşeşte frumoasa istorie de Dumnezeu născocită.

Iosif şi fraţii săi.